FIKHU'S-SİYRE

PEYGAMBERİMİZ(s.a.v.)'İN UYGULAMASIYLA İSLÂM

(Vahiy - Danışma - Uygulama - Hükümler - Hikmetler - Metodlar ve Öğütler)

Müellif :
Dr. M. SAİD RAMAZAN EL-BÛTÎ
Mütercimler :
ALİ NAR - ORHAN AKTEPE

GONCA YAYINEVİ
GONCA YAYINEVİ
Beyazsaray, No: 18 Beyazıt-İST.
Tel. : 518 26 31

YAYLACIK MATBAACILIK
SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
2. Bodrum E Blok No: 6 Topkapı-İST.
Tel: (0 212) 567 80 03 - 612 58 60

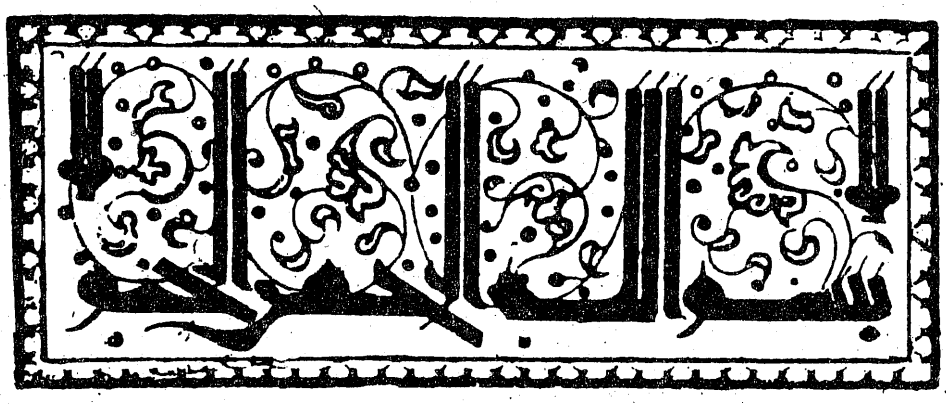

Fıkhu's-Siyre kitabının, yeniden gözden geçirilmiş ve düzeltilmiş ilâveli ONUNCU baskısını neşretmek bize nasipmiş. Allah'a hamdediyoruz; O'nun Nebisi (s.a.v.)'in hayatını, hayatımızda uygulanmasını bize öğretecek bu emin eseri neşretme fırsatını verdi. Çünkü, günümüz insanı çok yönlü fikir emperyalizmi ve şaşırtıcı beyanların etkisiyle bunalmıştır. Dinin emirlerini, neden ve nasıl uygulayacağını kestirememektedir. Zira, «kitab ve sünnete dönüş» iddiasında bulunanlar bile Hicretin 7. asrındaki (İbn-i Teymiye v.b.) zevâtın dediğinden öteye geçmiyor. *Çok kere de müsteşriklerin sinsi telkinlerini ilmi ve fikri görüş diye saçıyorlar... Gerçek sünnet yolunu sürekli kaybettiriyorlar.*

Bu eserde ise sahih hadislerden süzülen bir hayat ve o kutsal hayatın bize düstur olan uygulamaları sunuluyor. Sunulan esaslar, üstün bir metodla işlenip hazmettiriliyor. Müellif bu yolda, emek, ilim ve ihlâsla yürüyor. Müellif Dr. M. Said Ramazan günümüzün sayılı âlimlerinden, Şam Üniversitesi Şeriat Fakültesi Profesörü. Babası da büyük âlim. Müellif ilmini ondan ve merhum Hasan Habenneke'den almış. Ezher'de doktora yapmış. Eserinde de Mustafa Sabri Efendi'nin Mevkıfü'l-Akl (ve diğer mûteber kaynaklar)a atıflar var. Bununla, Osmanlının son Şeyhü'l-İslâm'ı vasıtasıyla Osmanlı ulemasına da mirasçı olduğuna işaret etmek isteriz.

Eseri İslâm dünyası tasvib ve Şeriat Fakültelerinde ders kitabı olarak kabul etmişlerdir. Ülkemizde ise, yaşıyan ulema bu kitabı heyecanla karşılamış ve okuyucuya tavsiye etmiş, bu yüzden kitab kısa zamanda birkaç baskısını bitirmiştir. Gençliğin sohbet kitabı oluvermiştir.

Yayınevimiz, bu hayırlı hizmete vesile olan her samimi mü'mine duacıdır.

Tevfik ve hidâyet Allah'tandır.

GONCA YAYINEVİ

TÜRKÇE ONUNCU BASKI İÇİN

Fıkhu's-Siyre, Siyretten; Mesel-i A'lâ (en yüce örnek) olan Muhammedî hayattan; din düsturlarını süzüp canlı örneklerin üzerine okunaklıca yazmaktır. Bu başarı ilk kez Dr. Bûtî'ye nasib oldu. İkinci nasipli de biziz; tercüme edenler... Üçüncüsü yayıncıdır demek yerinde olur. Ancak esere lâyık olan bir yayın tarzı, bu baskıda bulundu: Kâğıdı, cildi, kapak düzeni, iç düzeni ve içindeki sonsuz çizgisindeki kronolojik özet veren tablo...

Ve yazarın, son baskıda eklediği **«Râşid Halifeler»** dönemi... Onuncu baskının en mühim yeniliği tabiatıyla bu kısımdır. Çünkü bu otuz yıllık dönem, **Mukaddes Hayatın ve Medîne İslâm Devletinin,** her yönüyle ve her çağa örnek olacak gelişmeleriyle bir bütünleyicisiydi ve zaruretti. Hele İmâmet, Şûra ve bunların uygulanışıyla, şartlara göre alacağı biçim, artık tartışmaya yol bırakmayacak tarzda verilmekle; İslâm aydınının son beş-on yıldır karara bağlayamadığı sorularına cevap getirmiş oluyor.

Hakk rızâsına muvafık kılıp, İslâm gençliğine şifa eylesin, Âmin.

Ali NAR
(1 Rebiul'evvel 1413)
29 Ağustos 1992

15911

بسم الله الرحمن الرحيم

أنا الموقع أدناه أصرح - بعد أن اطلعت على ترجمة السيد علي نا - لكتابي فقه السيرة إلى اللغة التركية - بالموافقة على طبع هذه الترجمة وتداولها بين الناس.

ولا أسمح لأي ترجمة أخرى لكتابي هذا أو لأي كتاب آخر لي بالطبع والتداول، إلا بعد اطلاعي عليها، وحصول المترجم على إذن خطي صريح مني بالترجمة والطبع. وذلك تحت طائلة تعرض كل مخالف للعقوبات القانونية؟

د/ محمد سعيد رمضان البوطي

١٩٨٥/١/٢٤

أستاذ بكلية الشريعة من جامعة دمشق

نصادقه على صحة توقيع
الدكتور محمد سعيد رمضان البوطي.

١٩٨٥/١/٢٤

عميد كلية الشريعة

محمد فاروق العكام

جامعة دمشق
كلية الشريعة

Türkiye Cumhuriyeti

C. No. :
Y. No.:

15911

T.C.
İSTANBUL

YEDİNCİ

NOTERİ

PULAT CANSIZOĞLU

Fevzipaşa Cad No. 47/1
Fatih - İstanbul

Tel : 257999

TERCÜME

BİSMİLLÂHİRRAHMÂNİRRAHİYM

"Fıkh'us-siyre" kitabımın sayın Ali NAR tarafından Türkçeye çevrildiğini öğrendiğimden, sadece bu çevirinin basılıp yayılmasına müsaede ettiğimi, altındaki imzamala, elyazımla açıkla maktayım.

Ancak, bu kitabımın ~~xxxx~~ başka bir tercümesinine, veya bir baska kitabımın tercüme ve neşrine; benden açık ve elyazımla izin almiyan kimseye musamaha etmeyeceğimi, bunun bir yükümlülük olacağını, aksi davrananların kanuni takibe uğrayacaklarını bildirimek isterim. 24/1/1985

Dr. Muhammer Said Damazan El-Bûtî
Şam Üniversitesi Şeriat Fak. Profesörü
(imza)

Dr. Muhammed Said Ramazan El-Bûti'nin
Imzabı tastik olunur.

Dr. Muhammed Faruk El-Akkâm
Şeriat Fakültesi Dekanı.
(Mühür ve imza)

Yeminli Mütercim
Ahmet Yüksek

İşbu arapçadan Türkçeye çevirinin şahıs ve hüviyeti dairece bilinen yeminli tercüman AHMET YÜKSEK tarafından yapıldığını onaylarım. 7.2.1985

İSTANBUL YEDİNCİ NOTERİ
N/Y PULAT CANSIZOĞLU

17 Şubat 1985

DEĞERLİ KAĞIT
Hare ve damga vergisi
1512 sayılı Notarlık
Kanunu gereğince mazbuz
ile nakden tahsil edilmiştir.

TAKDİM

1 — Kitab Hakkında:

A) **Tür Olarak:** «FIKHU'S-SİYRE», Siyretten çıkarılan Fıkıh demek olur. Bu bir ilim dalı ve yazı türüdür. Arap âleminde, özellikle Üniversitelerin Şer'iyye Fakültesi ve bölümlerinde apayrı bir ders olarak izlenir... Mes'ele, Resûlullah'ın bizzat yaşadığı ve uyguladığı Din ahkâmını süzüp çıkarmaktır. Onun kendi hayatında ve çevresindeki insanlar üzerindeki uygulamalarını anlatan bir disiplindir bu. Tabiatıyla bu uygulamalardan hükme varılırken, Kur'ân-ı Kerîm'den alınır temeller. Ulema ve müfessirlerin de yorumlarına başvurulur.

Bu kitab böyle bir türdür. Türkiye'de ilk defa böyle bir kitab tercümesi yayınlanmakta. Te'lif olaraksa, tabiî hiç yoktur...

B) **Konu ve Metod Olarak:** Dr. Said Ramazan'ın bu eseri türü içinde de bir üstünlüğe sahib ki; dili sade, üslûbu kolay, hükümleri emindir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâat çerçevesinde, tâvizsiz ve ifratsız; en doğru bilgiyi, en emîn irşadı vermeye çalışır. Çünkü müellif, ilmiyye sınıfında, sayılı kişilerden olduğu gibi, babası Molla Ramazan yoluyla da «Bâtın ilmine» sâhib...

Kitab, adından da anlaşılacağı üzere herşeyden önce, bir «Siyret-i Nebidir. Yâni, Resûlullah'ın hayatını anlatır. Dr. El-Bûti'nin bu eseri (Kendisinin de önsözünde belirttiği gibi) en mühim olayları özet olarak almış, onların yorumunu yapmıştır. Bu özet tarih ise, tamamen sahih nakillere dayanmaktadır. Başta Buhârî ve Müslim olmak üzere, sahih hadis kitabları; İbn-i İshâk, İbn-i Sa'd, İbn-i Hişâm... gibi mu'teber siyer ve tabakat kitabları kaynaktır... Yorumlardan sonuca varırken de, en mu'teber tefsir kitablarıyla, büyük fukahânın içtihadları dayanaktır...

Hemen kaydedelim ki, müellif, Şâfiiyyü'l-mezheb olduğundan, o mezhebin görüşünü daha çok zikretmektedir. Ancak, sonuçlar genel çerçevede bulunmakta ve farklı olan öbür mezheb görüşleri de özellikle kaydedilmektedir.

3 — El-Maddiye el-Cedeliyye. (Diyalektik Materyalizmi tenkid.)
4 — Et-Terbiyetü'l-İslâmiyye. (İslâmî Eğitim Sistemi.)
5 — Nizâmü'l-İktisadi'l-İslâmî. (İslâm İktisat Sistemi...)
6 — El-LÂ Mezhebiyye. (Telfiki reddeden eser. D. A. Kayapınar tarafından Türkçeye çevrildi ve neşredildi.)
7 — Ebhas'ün fi'l- Kımme. Bu, «Zirvedeki mes'elelerimiz» anlamına bir seridir. Ufak çapta, ancak her biri büyük bir mes'eleyi vermektedir. Bu kitablara kendisi: «Tevcih, yönlendirme» kitabları adını vermektedir... Bir iki örnek verelim:

— «Hâkeza Felned'u ile'l-İslâm», («İslâm'a Da'vet Metodu» adıyla çevrildi. Madve Yayınları'nda çıktı.)

— Müşkilâtü'ş-Şebab, Gençliğin Problemleri. (Madve neşretti.)

— İlâ Külli Fetatin Tü'minu Billâh», Allah'a İnanan Her Genç Kıza Hitâb... El-Bûtî, Arapça, Türkçe, Farsça ve bir iki Batı dilini bilmektedir.

***

Üstad EL-BÛTÎ, bu hüviyyetiyle, dünya çapında ilmi konferanslara ve birçok kongrelere de katılmıştır. Katıldığı bu ilmi kongrelerde, mûtena bir yer tutmaktadır. Ezcümle 1981 yıllarında da bu tür bir kongre için Türkiye'ye gelmişti.

Bir önemli duruma da işaretle muhterem Dr. M. Said Ramazan El-Bûtî'nin hâl tercümesini bitirmek isterim:

Babası, kendisini ilim ehli olarak yetiştirirken, kendisi de evlâtlarını ilimle techiz etmiştir. Bu da ayrı bir özellikti...

Bu kısa bilgiyi kendilerinin lûtfettikleri mektubla, bizim 1975'lerdeki Şam seyahatimiz esnasında, konferanslarını dinleyip, kendilerini ziyaret ettiğimizde edindiğimiz malûmat ve eserlerinden tanımamıza bağlı olarak sunduk.

Ehl- sünnet yolunun belli başlı âlimlerinden ve savunucularından olan bu zâtın öbür eserlerini de genç kabiliyetlerden, dilimize kazandırmalarını beklemek hakkımızdır sanırım.

Hak rızâya muvâfık olur inşâallah.

A. N.

بسم الله الرحمن الرحيم

إلى الأخ الفاضل الأستاذ [illegible] حفظه الله

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته وبعد :

فقد تلقيت رسالتكم وما تضمنته من بيان اختياركم لترجمة كتابي فقه السيرة . فجزاكم الله خيراً ، وأسأل الله تعالى أن يجعل أعمالنا خالصة لوجهه . ولقد سرني أن تكون الترجمة دقيقة فقد أخبرني صديقنا السيد أحمد [illegible] عن [illegible] ، وأنبأني عن ذوقكم في الكتابة العلمية وتمكنكم في اللغة .

أما ما تسألون عنه من جوانب حياتي العلمية والعملية . فيسرني أن أضع أمامكم ما يلي :

* من مواليد ١٩٢٩ [illegible] في جزيرة ابن عمر في شمال العراق ضمن حدود تركيا . هاجرت مع والدي إلى دمشق ولي من العمر أربع سنوات .
* تمت دراستي الشرعية الأولى على يد والدي ، [illegible] . ولما أن حصلت على الثانوية العامة الشرعية ، ذهبت إلى القاهرة ، والتحقت بجامعة الأزهر فحصلت شهادة كلية الشريعة عام ١٩٥٥ ثم شهادة الدبلوم التربية عام ١٩٦٦ .
* عينت مدرساً في ثانويات حمص عام ١٩٥٨ ، ثم معيداً في كلية الشريعة عام ١٩٦١ . ثم تابعت الدراسات العليا في جامعة الأزهر ، ونلت عام ١٩٦٥ درجة الدكتوراه بتقدير ممتاز .
* عينت مدرساً في كلية الشريعة ، فأستاذاً مساعداً فأستاذاً .. وقد شغلت منذ ذلك في الوظائف الإدارية التالية : وكيل كلية الشريعة للشؤون العلمية ، ثم عميداً لها ، ثم رئيساً لقسم الفقه الإسلامي ومذاهبه فيها .
* لي من المؤلفات ما يزيد على خمسة وعشرين مؤلفاً ، في الفقه وأصوله ، والعقيدة ، والفلسفة والاجتماع والأدب . إلى جانب المقالات التي أنشرها في كثير من المجلات العربية المعروفة .
* شاركت في عدد كبير من المؤتمرات والندوات العلمية والإسلامية ، التي انعقدت في أنحاء مختلفة من البلاد العربية والإسلامية .

لكم هذه خطوط عريضة عن جوانب حياتي العلمية والعملية ، كتبتها استجابة لرغبتكم ، ولكم أن تختاروا منها ما تريدون ، وأن تصوغوها بالطريقة المناسبة . وأسأل الله تعالى أن يقينا من خطوط أنفسنا وسيئات أعمالنا والسلام عليكم ورحمة الله

المخلص

محمد سعيد رمضان البوطي

FIKHU'S-SİYRE ve tercümesi için:

1 — Muhterem Ekrem DOĞANAY şunları yazdı:

Bismillâhirrahmânirrahıym.

Elhamdülillâhi Rabbi'l-âlemîn. Vessalâtü vesselâmü alâ Seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ve sellim.

«Fıkhu's-Siyre» adındaki kitab, gerçekten şâheserdir. Muhterem Üstad Dr. Said Ramazan el-Bûti'nin kaleme aldığı bu hoş kitabın Arapça nüshasını mütalâa ettim. Ve âzamî derecede yararlandım. Peygamberimiz (s.a.v.) Efendimizin hayatını ve siyretini veciz bir şekilde ve i'tinâlı bir biçimde kaleme almış, bil'âhere konunun hikmetlerini, hükümlerini ve ibretâmiz cihetlerini de öz olarak hatırlatmış, bereketli öğütlerde bulunmuştur.

Müslümanlar, kâmil mü'min olmak ve müştekî olup durdukları hâl-i perişanlıktan kurtulmak için, tek rehberimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin siyretini, yüce ahlâkını bilmek, bellemek ve O'nu nümûne-i imtisâl kabul ederek, prensiplerini hayatlarında tatbik etmek zorundadırlar. Biz, onu, hattâ onun feyz ü bereket dolu tedrisat halkasında ve daima taht-ı terbiyesinde yetişmiş bulunan, en hayırlı asrın en güzide insanları olan sahâbe-i kirâm hazerâtını kendimize örnek alacak olursak, cihana örnek oluruz. Zâyi etmiş olduğumuz mefahir ve ihtişamımızı yeniden elde etmiş bulunuruz.

Esefle ifade etmek gerekir ki, bu sahada şimdiye kadar tatminkâr bir eser Türkçe olarak te'lif edilmemiştir. Te'lif edilenler ise, vahyi akla uydurmaya, mu'cizeleri alelâde olaylar gibi göstermeye çalıştığı için, heykel gibi ruhsuz ve te'sirsiz kalmıştı. İşte «Fıkhu's-Siyre» adını taşıyan kitab böyle bir boşluğu doldurmuş, mübrem bir ihtiyaca cevab vermiştir. Onu mütalâa ettiğim zaman; «Keşke bu güzel kitabı tercümeye biri tasaddi etse de, müslüman kardeşlerimize ithâf eylese...» diye temenni etmiş ve buna son derece lüzum hissetmiştim.

Allah'a şükürler olsun ki, bu kitabın da, bu sahada liyakati olan ve ilmî, fikrî birçok eserler te'lif ve terceme ederek faydalı hizmet-

ler vermiş bulunan Muhterem Ali NAR Bey ve bir arkadaşı tarafından terceme edilip, bilhassa, genç kardeşlerimizin istifadesine sunulduğunu öğrendim. Ve buna çok sevindim. Aslına uygun biçimde ve selis bir ifadeyle terceme edilip, kardeşlerimizin istifadesine, mânevî bir hazine olarak takdîm edilmiştir. Tercemeyi de kısmen okudum, dostlarıma almalarını tavsiye ettim. Hattâ birçok yakınıma birer tane aldırmış oldum...

Muhterem ve faziletli müellif ve mütercimlerden Allah râzı olsun. Sa'ylerini meşkûr buyursun. Daha nice eserler te'lif ve terceme ederek bereketli hizmet vermeye muvaffak eylesin. Âmin.»

* * *

2 — Muhterem Halil Günenç de şunları yazdı:

Bismillâhirrahmânirrahıym.

«İslâmî ilimlerin her dalında değerli eserler yazıldığı gibi, Peygamber (s.a.v.) hayatını, güzel ahlâkını ve cihadını anlatan «Siyer» dalında da değerli eserler yazılmıştır. Bunların başında, Siyret-i İbn-i Hişâm, Siyret-i İbn-i İshâk ve Şifâ gibi kitablar gelmektedir. Böyle olmakla beraber, her asırda insanlar için en güzel nümûne ve en doğru ölçü olan Peygamber (s.a.v.)'in hayatını ve yüce şahsiyetini tahrif etmeden olduğu gibi anlatmak, zihinlere takılan şübheleri izale etmek gerekmektedir. Asrımızda yaşayan ve nice ilmî eser veren muhterem Dr. M. Said Ramazan el-Bûti bu vecibeyi yerine getirdiği gibi, öncekilere de yeni bir halka ekledi. Ve garazkâr müsteşrikler ile uşaklarının yaptığı tahrifin üzerine bir çizgi çekti.

Bu eserin diğer eserlerden faklı tarafı; olup bitenleri serdettikten sonra, tahlil ederek konunun özünü okuyucuya sunmasıdır.

Allah müellife uzun ve bereketli ömür versin. Mütercimlere de yaptıkları bu hayırlı işten dolayı bol bol ihsanda bulunsun. Âmin.»

———oOo———

YENİ BASKIYA ÖNSÖZ*

Allah'ın bana, yazıp yayınlamayı nasib ettiği kitablar arasında; halk nezdinde tutunup faydalanılması bakımından, bu kitabımın derecesine ulaşan olmadı.

Kanâatımca bunun baş şebebi de; Peygamber Hayatı *kitabında kullandığım metoddur. Tahrife varan yanlışları önleyici tedbir alarak çağdaşlarımızın eserlerinin uğradığı felâketten koruma cehdimizdir. Yani dejenere üslûb ve uydurma yazım tarzlarından sakınmamız...*

İlmî tedbir olarak da; Siyret kitabının nasıl yazılması gerektiği ve bu hayat olaylarının günümüz insanının ihtiyacına cevap verici yorumun yapılma usûlüne dair yazdığım özel ve uzun mukaddimelerden de anlaşılacağı üzere; emsalinden ayrıdır bu kitab...

Hele bir de çağımızda Resûlullah'ın (s.a.v.) hayatını - doğrudan veya dolaylı olsun - işleyenlerin düştüğü bir hatâ var ki, ondan şiddetle sakınmış ve okuyucu aklını da koruyucu tedbir almışız: Yâni Peygamber'i rastgele bir insan gibi ele alıp anlatma yanlışından... İsterse onu; en büyük kahraman, yegâne dâhî, en yüce ahlâk önderi, en büyük zâhid göstersin. Vahiy ile hareket eden peygamberlik yönünü ihmâl ettikten sonra, ferisi fâni lâflar olurdu... Çünkü o zaman onun sözü de, koyduğu düsturlar da evrensel ve ebedî olamazdı. Çünkü, insanlığa yön veren ve akıl dağıtan çok liderler, düşünür ve ahlâkçılar gelip geçmiştir. Ama çağını aşanları bile sonraki dönemlerde sadece birer masal kahramanı gibi anılıp geçilme durumuna düşmüştür. Halbuki Resûlullah'ın getirdiği ve hayatı boyu uyguladığı dünya görüşü, bütün esas ve teferruatıyla yaşamakta ve yaşanmak borcundadır. O da, ilâhî kaynaklı olması nedeniyledir. Vâhiyle, Allah'ın lütfettiği ilimden gelmesi sebebiyledir.

---

* Bu mukaddime özetle aktarıldı. (Müt.)

Şu bir gerçektir ki; insanın seviyesi, kültürü ne olursa olsun, gerçeği, faydalıyı ve güzeli kabullenir. Yanlış ve bâtılı ise hep dışlaya gelmiştir.

Bu mazhariyette: «Ağızlarıyla Allah'ın nûrunu söndürmeğe çabalıyorlar. İnanmazlar dirense de Allah nûrunu tamamlar» *âyetinin sırrının tecellisinden bir iz gördüğümü de kaydetmek isterim. Çünkü apaçık bir başka durum da, günümüz insanının artık, lâf kalabalığı ve malzeme yığınından çok gerçeğe ve anlaşılır olan gerçeğe meylettiğidir. Çünkü yalancı şafaklardan, göz dolduran işlerden insanlık yeterince ders almıştır artık.*

* * *

Kitabın bu baskısına gelince; bütün öbür dikkat ve düzeltmelerin ötesinde; İdeal Hilâfet Dönemini *kısa ve öz olarak - Sekizinci* Bölüm *halinde - eklemiş olmamızla ayrıcalık taşımaktadır. Tabiatıyla; kitabın genel üslûb ve usûlünü takibetmekle birlikte, her Halifenin dönemindeki olayları da, kendi işaret ve karakteri içinde verdik ve yorumlarını, değerlendirilmesini de o günlere dair kaynaklardan süzdük.*

Böylece de, bu araştırmamızın asli hedefi olan; Resûlullah'ın ilâhî nizam için, örnek hayatıyla birlikte, onun uzantısı olan Râşid Halifelerinin uygulamalarını ve fıkıhta kaynak ve dayanak olacak gelişmeleri bütünleştirmiş, çabamızın meyvesini tam olgunlaştırmış olduğumuz ümidindeyiz.

Bu bir başarı ise, başında da, sonunda da Allah'ın inayetine bağlıdır. Bana bu başarıyı ihsanına ilâveten bir ihsan daha niyâz ederim ki; beni ihlâstan ayırmasın; kalbime kendi rızâsından başka bir emel girmekten korusun.

Kesin kanâatım, şüphesiz bilincim bu ki; her işin sebebi onun elindedir. Onun dışında da kudret ve yetki sahibi yoktur!.

Şam : 15 Ramazan 1411
1 Nisan 1991

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ حَمْدًا يُوَافِي نِعَمَهُ وَيُكَافِي مَزِيْدَهُ
وَاَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيْكَ لَهُ
وَاُصَلِّي وَاُسَلِّمُ عَلٰى حَبِيْبِهِ الْمُصْطَفٰى وَعَلٰى اٰلِهٖ
وَصَحْبِهٖ اَجْمَعِيْنَ. وَاَسْئَلُهُ سُبْحَانَهُ
اَنْ يَّعْصِمَنِيْ مِنَ الزَّلَلِ وَيُكْرِمَنِيْ بِنِعْمَةِ الْاِخْلَاصِ
وَيَهْدِيَنِيْ سَوَاءَ السَّبِيْلِ.

DÖRDÜNCÜ BASKININ ÖNSÖZÜ

Okuyucu bu yeni baskıda, öncekilere nazaran herhangi bir fazlalık göremiyecek. Düzeltme ve bazı zarurî düzenlemelerin dışında bir değişiklik ve yenilik de göremiyecek...

(Bu gerçek ama), ben de bu yeni baskıya kadar geçen süre içinde hep, değerli okuyuculardan, kitabımın asıl çatısı üstüne, yeni, güzel bir biçim verebilmek için faydalı uyarı ve öğütleriyle beni yönlendirmelerini bekleyip durmuştum. Ama muhtaç olduğum bu mülâhazaları ikram etmek yerine, okuyucularımın çoğu, haketmediğim övgüler yazmakla yetindiler.

Az bir kısmı da, mes'eleleri daha geniş tutmaya veya siyer olaylarından ne varsa hepsini, hem de bütün ibretli yönleriyle (izahlarını) eklemeye zorluyordu beni.

Evet, farkındayım, ben bu kitabıma siyer olay ve bahislerinin ancak en önemlilerini ve vesikalar yönünden en sıhhatlilerini tesbit etmiş bulunuyorum. Bunun dışında daha çok sayıda olay ve vak'alar var... Ama ben bundan fazlasına açılmamayı şu iki sebebten ötürü uygun buldum:

Birincisi: Bu konuda öyle mes'eleler var ki; okuyucunun onlardan dersler ve ibret alması, sezmesi gerekir ve mümkündür. Ama ondan tahliller yaparak birtakım hüküm ve prensipler çıkarmaya elvermez.

Ve görüyorsunuz ki; bizim metodumuz, birçok tarih ve siyer hâdisesini biriktirip takdîm etmek yerine, önemli olaylardan hüküm ve hayat ölçüleri çıkarmak tarzındadır. Dolayısıyla, siyerdeki birçok olayı konu edinmiyor, onları asıl ihtisas sahasına, herşeyi bütün tafsilât ve genişliğiyle ele alan Siyer ve İslâm Tarihi'ne bırakıyoruz.

İkinci olarak da: Ben, bu tür kitapların, çeşitli seviyedeki okuyucu tarafından bıkkınlık gelmeden okunulacak ve faydalanılacak ölçüyü aşmaması görüşündeyim. Bu tarzıyla kitaptan beklenen ve-

rimi, okuyucu kolay ve bütün olarak elde eder. Ve özet de olsa, eksiksiz bir şekilde; Peygamber'in hayatında canlı olarak temsil edilen, billûrlaşan İslâmî yapıya âit bilgiyi kazanması mümkün olur .

Yâni, kitabı, bütün olayları kuşatacak şekilde geniş tutsak ve hele olaydan da, şerh ve izahıyla hükümler elde etmeye kalksak, her okuyucunun kolaycacık okuyacağı sınırı çoktan aşar; güttüğümüz ders verme hedefini de kaybederdi. O zaman çok az kişi okur ve istifade eder çoğunluk ise ancak bir miktarını okuyup bırakırdı.

Nitekim bu hususa, ikinci baskının önsözünde de etraflıca temas etmiştim.

Binâenaleyh, Allah'tan bu çalışmamı kendi rızâsına muvafık kılmasını, yazarına ve okuyucusuna faydalı olmasını temenni ediyorum. Ve muhterem okuyuculardan da yine kıymetli görüş ve tavsiyelerini esirgememelerini rica ediyorum.

Sahibim Allah'tır. O ne güzel hâmi ve yardımcıdır.

———oOo———

İKİNCİ BASKININ ÖNSÖZÜ

1 — «Fıkhu's-Siyre» kitabının bu ikinci baskısını da; birçok bahisler ekleyerek, bazı bölümlerini yeniden düzenleyip genişleterek, Resûlullah'ın hayatını araştıran ve ondan ders ve öğütler edinmek isteyen kimselerin faydasına sunuyorum. Ve ümid ediyorum ki; bu haliyle kitab, tam olmaya oldukça yaklaşmıştır. Aslında mutlak kemâl'in hududu erişilmezdir. Kusursuz ve hatâsız kul eseri de düşünülemez. Bunu Cenâb-ı Hak ancak, en yakınları olan Nebîlerine ikram etmiştir. Bu meziyyet onlara mahsustur. Zira onlara Allah bunu ikram etmekle, kendi aklı ve içtihadıyla yürüyen kişi ile, vahiy ve ilhamıyla Allahın Hakk'a irşad buyurduğu kişilerin arasındaki müthiş farkı göstermiş oldu... Aynı zamanda olgun akıl ile açık ve saf görüşten hangisinin daha üstün olduğunu da...

2 — Evet ben, yeni bir branş olarak, Siyret-i Nebeviyye ve ona bağlı konuda kitab yazmaya ve bu konuda asrımızda yazılmış eserlerdeki müthiş hatâları düzeltmeye teşebbüs ettiğimin şuurundaydım. Doğulu - Batılı birçok yazarın kasten yaptığı sayısız hatâ ve iftiraları, ondokuzuncu asrın sonunda başlayıp günümüze dek süren ve belli ekollerce de yönlendirilip beslenen, korunan bu tahrifat plânlarının perdesini yırtmak emelindeydim. Konu ve hedef bunca önemli idi ama, yine de bu kitabımın daha ilk baskısının bu kadar kısa zamanda tanınıp tutulacağını, Arap ve İslâm ülkelerinde kapışılacağını ümid etmemiştim.

Bu bölümleri yazarken takip ettiğim yolu beğenen okuyucularımdan bana gelen teşekkür mektublarından anladım ki; artık bu ekol, kendi ismine, kurucularına ve propagandacılarına, meftun olmuş bir avuç insanın dışında hiç kimseyi tuzağına düşürememiş. Ve yine anladım ki, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hayatında zuhûr eden hakikatlar, şerefli ve parlak olarak devam edecekler, ayrıca bağımsız akıl, o hakikatları oyuncak haline getirmeyi hedef alan herhangi bir tahlil veya te'vile aldanmadan onlara inanmaya ve onlara doğru meyletmeye devam edecektir!

3 — Araştırmacıların ve düşünürlerin tümü bilmektedir ki, o dönemde bu ekolün doğuşunun en önemli sebebi, Avrupa'daki ilmî

uyanış hareketinden müslüman Arap kafaların çoğunluğuna sirayet eden şu Batı hayranlığıdır. Bu kafalar, Batı hayranlığının etkisi altında, Müslümanların Avrupalılar gibi kalkınmalarının tek yolu, Avrupalıların Hıristiyanlığı anladıkları gibi onların da Müslümanlığı öyle anlamaları, İslâm'ın gaybî hakikatlarını maddî ilimlerin buluşlarıyla izah etmeleri, ilmin tesbit edemediği gayba inanmamaları, keşif ve icadların doğrulamadığı herhangi bir mûcizeyi kabul etmemeleri gerektiği vehmine kapıldılar. Müslümanlar bunları yaptıkları takdirde - onlara göre - Batı'nın ilimde ilerlediği gibi onlar da ilerlemiş olacaklar ve kalkınma ve teknolojide onların seviyesine çıkmış olacaklar...

Bundan dolayı bu ekolün ileri gelenleri, Dinde reform fikrini ortaya attılar. Halbuki, İslâm Dini hiçbir zaman bozulmadı ki, reforma veya reformcuya ihtiyaç duysun.

Evet, Hüseyin Heykel'in «Hz. Muhammed'in Hayatı» adlı kitabı, bu konuda ilk yapılan denemeydi. Bu adam, kitabında, Hz. Peygamber'in hayatını, ilmin direktifinin dışında anlamak istemediğini açıkça ilân etmişti. Bunun için de o diyordu ki; Hz. Muhammedin hayatında ne mûcizeler, ne de olağanüstü olaylar vardır; onun hayatında tek bir mûcize vardır ki, o da Kur'an'dır, yalnızca Kur'an... Yazar bu konuda, İ. Busurî'nin şu beytini delil olarak ileri sürdü:

O bizim inanmamızı şiddetle arzuladığından,
Aklın kavrayamadığı şeyle bizi imtihan etmedi...»

Ama yazar aynı kasidenin şu beytini görmemezlikten geldi:

«Ağaçlar, O'nun da'vetine secde ederek icâbet etti,
Ayakları yoktu ama kökleri üstüne yürüyerek geldi...»

O dönemdeki Ezher Rektörü Şeyh Mustafa Merağî, Hüseyin Heykel'in bu kitabına bir takriz yazarak ve atılan bu ilk adımı tebrik ederek, kitabın her türlü yanlış ve kusurlardan uzak olduğunu ısrarla belirtti. Onu Muhammed Ferid Vecdî izledi. Bu zât da, kitab veya sünnette sabit olan haber-i sadıka ters düşmeyi gerektirse bile İslâm'ı ve Hz. Peygamber'in siyretini pozitif ilmin metoduyla kavramaya çağıran sürekli makaleler neşretmeye başladı. M. Ferid Vecdî «pozitif ilmin metodu» kavramıyla, mütevatir haberle sabit olsa bile aklın, mûcizelere, olağanüstü olaylara ve gaybî konulara boyun eğmemesini kastediyordu. Ona göre sanki ilim, sadece duyu

ve algılarımızın alanına girmeyen herşeyi inkâr etmekle gerçekleşiyor.

4 — O vakit Mısır'daki İngiliz işgalinin, kalem sahiblerinden ve düşünürlerinden bir grup tarafından benimsenen, İslâm hakkındaki bu yeni anlayışı nasıl istismar ettiği ve müslümanların kalbindeki dinî duyguyu zayıflatmak için nelere başvurduğu herkes tarafından bilinmektedir. Dindeki mûcize fikrini temelinden inkâr eden bir kişinin gönlünde hangi dinî duygu kalır? Din, Nebîlere ve Resûllere gelen İlâhî vahiy mûcizesinin dışında birşey midir? Sömürge eğitimi, müslümanlarla İslâmî eğitim metodunun arasını açıp, oraya başka bir eğitim metodu koydu. Bu eğitim metodunun her yönü, kendisinin köklü bir Avrupa metodu olduğunu isbat etmektedir.

5 — Sonra zaman geçip, seneler birbirini kovaladı, nihayet her insaflı araştırmacı tarafından bu ekolün; ne dürüst bir ilmî araştırma ve incelemeye, ne de bağımsız bir düşünceye dayandığı, aksine o ekolün sadece bir kısım müslümanlardaki aşağılık duygusunun ve Batı hayranlığının doğurduğu bir reaksiyon oluşu anlaşıldı. Onları bu duruma getiren şey, içinde bulundukları bir kısım özel şartlar sebebiyle, Avrupaî yaşayış biçimini öğrenmeleri ve o hayatın zevk ve çekiciliğine gönüllerini kaptırmalarıdır. Böylece onlar kendi içlerindeki aşağılık duygusunu, akıllarına musallat olan bir hâkim yaptılar. Bununla da, dışı (dinî reform), içi - Avrupa'nın kalkınması karşısında bir çöküntü ve aşağılık duygusu - olan fikrî bir ekol oluşturduklarını zannettiler.

Yine bu ekolün bağlılarının ve propagandacılarının zannetiği veya zannettirildikleri üzere; Avrupalılarınkine benzer bir kalkınmaya dahi ulaşamadıkları her araştırıcı tarafından görüldü. Dinde reform yapma hareketinin sonucu da, iki hakikatı birden kaybetmek olmuştu; yâni ne din gerçeği üzerinde kalabildiler, ne de ilmî bir ilerlemeye ulaşabildiler.

6 — İşte bu yüzdendir ki bu kitabı yazarken hedef olarak, bu fitne ekolünün kalıntılarını temizlemeyi seçmiş bulunuyorum:

Bir müslümanın, Hz. Peygamber'in hayatını, büyük bir dâhinin veya yüksek rütbeli bir komutanının hayatını anlamaya uğraşması gibi davranması bir an bile yakızmaz. Bu gibi gayretler bir inatlaşmadan veya Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hayatına anlam veren büyük hakikati basitleştirmekten başka bir şey değildir. Bu açık hakikatlar isbat etmiştir ki, Hz. Peygamber (s.a.v.) her türlü aklî,

ruhî ve ahlâkî olgunluk ile yüce sıfatların tümüyle muttasıf idi. Fakat bütün bunlar onun hayatındaki tek büyük hakikattan kaynaklanıyordu. Bu tek büyük hakikat ise, onun Allah tarafından gönderilmiş bir peygamber oluşudur. Teferruatı aslın yerine koyarak, sonra da mutlak olarak aslın varlığını bilmemezlikten gelmek çok garib ve abesdir... Kuşkusuz bunu kabullenmemek, yalnızca bakışı asla çevirmekle olur.

Yine bir müslüman madem ki, Resûlullah'ın siyretini inkâr etmiyor ve onu anlamaya uğraşıyor, o halde onun, Hz. Peygamber'in hayatındaki yegâne mûcizenin Kur'ân-ı Kerîm olduğunu düşünmesi gereksiz olur. Ama bu siyretin varlığını inkâr ediyorsa, yine Kur'an'ın mûcize olduğunu da inkâr etmesi gerekir. Çünkü Resûlullah'ın diğer mûcizeleri de ancak bize Kur'ân-ı Kerîm mûcizesinin geldiği metod ve vasıta ile ulaştı. Bunu te'vile, öbürünü de nefsin hevasına teslim etmeye, maksada uydurmaya kalkışmak, son derece yapmacık ve basit bir inceleme tavrıdır. Gurur sahibi ve aklından emin kimse buna teşebbüs etmez...

7 — Bu çalışmamı rızâ ve hamâset ile karşılayan okuyucularımdan gördüğüm alâka şuna delildir: Müsteşriklerden, müstağriblerden ve onların çok cahil olan bağlılarından, İslâm'a fikrî saldırıda bulunanların uzun zamandan beri, büyük bir gayretle yazdıkları kitablar ve sarfettikleri çabaları, herhangi bir hakikatı bâtıla çevirmeye veya bâtılı hakka döndürmeye sebeb olamamıştır. Fikrî hakikatı da anlaşılmaz hâle getirmek mümkün değildir. Fikrî hakikata tuzak kurmak veya onu bâtıla çevirmek yalnızca geçici bir zaman için olabilir. Kısa bir zaman sonra tuzak ortaya çıkar, karışıklık ortadan kalkar ve hakikat yeniden ufukta doğar. Araştırmacılar ve düşünürler bundan ibret alırlar. O ibret de onları daha çok dikkatli olmaya ve uyanık davranmaya götürür.

Şu son yıllarda, müslümanların kendi İslâmî metodlarından uzaklaştıklarını söyleyen bir kısım kimselerin sözü her ne kadar doğru olsa da bugün yeni doğmakta olan İslâmî gençliğin, yakın geçmişte müslümanların sahib olmadığı düşünceye, dikkate ve İslâmî şuura sahib olduklarına kesinlikle inanıyorum. Çok uzun zaman geçmeden, sonunda bu şuurun müsbet ve aksiyoner bir harekete dönüşeceğini, inhirafın düzeleceğini, eğriliklerin giderileceğini, İslâmî yapının yeniden eski haline getirileceğini göreceğiz...

8 — Diğer taraftan bu kitabı yazarken, her ne kadar özelliği ve faydası olsa bile soyut tahlil ve edebî üslûbu bırakarak, ahkâm

ve kaideleri çıkarmak için akademik metodu tercih ettim. Zaten bu kitabı sunduğum ortam (üniversite ortamı) da Akademik metodla uyum halindedir. Okuyucularımın ihtilâflarına rağmen bu metodu beğenmeleri beni daha çok dikkat etmeye ve konuları daha çok genişletmeye sevketti. Gerçi ben konunun hakkını veremiyeceğimi ve tam lâyık çalışmayı yapamıyacağımı biliyordum. Bunun sebebi öncelikle benim aczim ve kusurumdur, ikincisi de; ahkâm ve mesâilin ayrıca onlarla ilgili olan diğer hususları açıklarken, okuyucuya kitabı okurken sıkıntı veren bir sınıra varmasını istemeyişimdir. Zira ben istiyorum ki okuyucu kitabı az bir gayretle baştan sona kadar okusun. Gerçekten kitab bu sınırı aştığı zaman, benim görüşüme göre yararı azalır, genel durumlarda okumak ve öğrenmek için ele alınan kolay anlaşılır bir kitab olma yerine, ihtiyaç duyulduğu zaman yardımına başvurulan kaynak bir kitab olur.

9 — Ancak birtakım insanlar var ki; yaptığım bu çalışma onlara pek ilginç gelmedi. Aksine onların bazıları, mücerred bir ilmî araştırma yaparak meydana çıkarmaları gerekirken, kitabı eleştirip, kin ve düşmanlık elbisesi giydirilmiş bir ekol meydana getirdiler.

Ben istedim ki, araştırma sırasında yaptığım bir hatadan veyahut bir delil veya hüküm açıklarken düştüğüm yanılgıdan dolayı uyarılır isem, bu uyarıyı yapan kişiye teşekkür edeyim ve ona hayır duada bulunayım. Fakat ben bu iyi niyetime karşılık, ipe sapa gelmez sözlerle karşılaştım.

10 — Resûlullah ile tevessül etmenin (diri veya ölü olarak) meşrû olduğunu açık bir şekilde, Resûlullah'ın işaretinde ve Ashâbının tatbikatında gördüm. Çürütülmesi mümkün olmayan delilleri arzettikten sonra da bu konuyu karara bağladım.

Yine Resûlullah'ın siyretinde, gelen adama hürmeten ayağa kalkmanın meşrûiyetini en açık bir şekilde gördüm. Bunun üzerine de delillerini belirtip, ulemanın ve sahîh hadislerin, gelen adama kalkmakla oturan kişinin yanında durmak arasındaki farkı zikrettiği şekilde açıkladım. Sonra da bu tür ayağa kalkmanın, sahîh hadislerde açıklanan şartlara uyulduğu takdirde, meşrûiyetini yazdım. Yine Resûlullah'ın siyretinde sehven veya kasden geçirilen namazın kaza edilmesinin meşrû oluşunu gördüm. Delillerini sıraladıktan sonra, onların ışığı altında hükmü yazdım.

Delleri dayandığımız usullerinin dışında bir yoruma elverir görsek, o şeklini de söyleyebiliriz. Delillerin ve esasların yol verdiği şeye uyarız. Fakat biz bugün, cumhûr-u ulema ve mezheb imamla-

rına muhalefeti kendilerine yeni bir mezheb olarak seçen heveskârları taklid etmek pahasına, ahkâmın ve delillerin bize ifade ettiği mânâları görmemezlikten gelemeyiz!.. Ve yine aklın kabullendiği ilmî bir bahsın, nefsimizde kökleşen taassuba dönüşmesinden Allah'a sığınırız.

11 — Vallahi, çok isterdim şu kendi ferdî görüş ve düşünceleriyle halkın aklını meşgul edip, zamanını israf etmekte olan bu klik; bu fâsid işi bırakıp, günümüz insanını ve müslümanları düştüğü müthiş âfetten kurtarmaya gayret etsinler. Onların çok girift problemlerini çözmek için, çetinler çetini bu iş için, bizimle el birliği çalışsınlar... Ama ne yazık ki, bunlar hâlâ, hiç de yeni olmayan eski tartışmaların bir başka ağızla tekrarlarından ibaret dedikodular peşinde, zamanın ve olayların kaynatıp köpürttüğü, din ve iman avcılarının da akıllara zerkettiği bu dedikodularla uğraşıyorlar. Sonuç olarak da, gönüllere kin ve düşmanlık etmekten başka da bir şey elde edememekteler.

Bu kimseler, Allah rızâsına çalışma iddialarında samimî olsalar, bana kalırsa; bizim görüşümüze gelecek, öbür mezheblere gönül vermişleri de kendi haline bırakacaklar. Artık halk üzerine hâlâ kin, husûmet ve fikirleri tahkir ile baskı yapmaya da devam etmiyeceklerdi. Halbuki, bizden önceki müslümanların cumhûru, itikadî olsun, amelî olsun, kesin mes'elelere tutunmakta ittifak ederler, bu gibi hususları savunma ve korumada yardımlaşırlardı. Yine, zannî hususları araştırırken ve içtihad yapmak isterken de, hiçbiri diğerine müdahale ile fikrî baskı yoluyla birbirinin görüşünü etkilemeye, böylece de bağlanmakta olduğu mezhepten ayırmaya uğraşmazlardı...

Halbuki, o cumhûr-u ulema böyle bir şey yapsa, İslâm birliği daha beşiğinde boğulurdu. Ve bugün sahibi bulunduğumuz o müthiş güç ve İslâm medeniyetinden elimize hiçbir şey ulaşamazdı.

12 — Ben okuyucuyu bu bahis münâsebetiyle mezkûr kliğe karşı çıktığım mes'eleler üzerinde tekrar araştırmaya da'vet ederim. Aynı zamanda mes'eleyi anlamakta kendime rehber edindiğim cumhûr-u müsliminin görüşüne, delillerinin kuvvet ve doğruluğuna dikkatle bakmaya çağırırım. Tabiî bu deliller, belli beyyineye dayalı ve kendisiyle de istidlâl kabil olmalıdır. Artık bundan sonra, nefsini taassuba kaptırmadan, aklının ve fikrinin tatmin olacağı şeye meyletmesinde beis yoktur.

Geriye bir tehlike kalıyor ki o da; aklî görüşün zamanla nefiste gizli bir taassuba dönüşmesidir. Yoksa iki kişinin bir mes'elede ikna edici delilleri olduğu müddetçe değişik görüşlere varmakla ihtilâfa düşmüş olmaları bir tehlike değildir.

Allahü Teâlâ'dan, bizi en uygun yolla, Hakk'a vardırıp toplamasını, amellerimizi de rızâsına uygun kılmasını niyaz ederim. Çünkü Allah her yakarışı duyar ve karşılık verir.

Dr. M. Said Ramazan el-Bûtî
10 Eylül 1968
Şam: 18 Cemadiyel'ûlâ - 1388

BİRİNCİ BÖLÜM

MUKADDİMELER

1 — İslâm'ın Anlaşılmasında Siyret-i Nebeviyye'nin Önemi.

2 — Siyret-i Nebeviyye'nin Kaynakları.

3 — İslâm'ın Beşiği...

4 — İslâm Da'veti ve Geçmiş Da'vetler.

5 — Câhiliyye ve Hanîflik...

İSLÂM'IN ANLAŞILMASINDA SİYRET-İ NEBEVİYYE'NİN ÖNEMİ

Siyret-i Nebeviyye'yi ve onunla ilgili fıkhî hükümleri incelemekteki asıl gaye, yalnızca tarihî olayları öğrenmek değildir. Olay ve hikâyelerin tümünü ya da bir bölümünü anlatmak da değildir. Bunun için Siyret-i Nebeviyye ile ilgili fıkhî hükümleri incelemeyi, tarihî incelemelerden saymamız hatâlı olur. Çünkü bu tür bir inceleme, geçmiş tarihî dönemlerden bir bölümü veya halifelerden birinin hayatını öğrenmek gibi bir şeydir.

Halbuki; Siyret-i Nebeviyye ile ilgili fıkhî hükümleri incelemekteki asıl gaye, bir müslümanın Resûlullah'ın hayatını; birtakım prensipler, kaideler ve hükümler olarak iyice kavradıktan sonra, İslâm gerçeğini O'nun mukaddes hayatında şekillenmiş ve heykelleşmiş olduğunu düşünebilmesidir.

Yâni; Siyret-i Nebeviyye incelemesi, İslâm Hakikatının Hz. Muhammed (s.a.v.)'in örnek hayatında eksiksiz olarak şekillendirme gayesini güden pratik bir çalışmadan başka değildir.

İmdi bu maksada ulaşabilmek için bir plânlama ve tasnife girişecek olursak, bunu aşağıda açıklanan hedeflerde çerçeveleştirmek mümkündür.

1 — Hz. Muhammed (s.a.v.)'in yalnız şahsî dehasıyla kavminin arasında tanınmış yalnızca bir dâhî olmadığını; fakat onun bundan da önce, Allah katından bir vahiy ve tevfikle desteklenen peygamber olduğunu sezdirebilmek için yaşadığı çevreden ve hayatının bütün dönemlerinden **«peygamberlik şahsiyetini»** kavramak.

2 — İnsanın, karşısında erdemli bir hayat için en ideal bir örneği bulması... Çünkü O, bu örnekten kendisine tutunacak ve takib edecek bir düstur edinecektir. Halbuki bu insanın, en ideal örneği, hayatın neresinde ararsa arasın; yine en mükemmel ve açık şekliyle bu örneği Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hayatında bulacağında şübhe yoktur. Çünkü Allah onu, bütün insanlığa rehber kıldı. Nitekim Cenâb-ı Hak: **«Sizin için Allah'ın Resûlü'nde (takib edeceğiniz) pek güzel bir örnek vardır»*** buyurmuştur.

---

*Ahzâb sûresi, âyet: 21.

3 — İnsanın, Kitabullah'ı anlamada, onun maksadlarını ve ruhunu tatmada, kendisine yardımcı olacak şeyi de Resûlullah'ın siyretini incelemekte bulması... Çünkü Kur'ân-ı Kerîm ayetlerinin çoğunu ancak, Resûlullah'ın başından geçen ve onun bulunduğu yerde cereyan eden hâdiseler aydınlatıyor ve tefsir ediyor.

4 — Bir müslümanın, Resûlullah'ın siyretini araştırma esnasında, İslâmî bilgi ve kültürün daha büyük miktarda onun yanında birikmiş olması... O bilgi ve kültürün akâid, ahlâk ve ahkâm ile ilgili olması aynıdır. Zira; Hz. Peygamber'in hayatı, İslâm prensip ve ahkâmının tümünü sergileyen yegâne canlı tablodur.

5 — İslâm da'vetçisine ve muallimine, eğitim ve öğretim yönünden canlı örnek olması... Hakikaten Hz. Muhammed (s.a.v.)' öğüt verici bir muallim, fazîletli bir eğitimci idi. O, da'vetinin çeşitli dönemlerinde eğitim ve öğretim metodlarının en uygun olanını arayıp bulmada hiçbir zaman gayreti elden bırakmadı.

Resûlullah'ın hayatını şu yukarıda saydığımız maksadları gerçekleştirmede yeterli kılan en önemli şey, onun hayatının, insandaki sosyallik ve beşerîlik yönlerini kapsamış olmasıdır. Çünkü insan bizatihî bağımsız bir fert veya toplumun faal bir uzvudur.

Resûlullah (s.a.v.)'in siyreti, onun yolunda yürüyen dürüst ve çevresine güven kazanmak isteyen bir genç için de, Allah'a da'veti kendine yol olarak seçen, hikmet ve güzel öğütle onun risâletini tebliğ etmek için bütün gücünü sarfeden insan için de, devletini ustalıkla idare edecek olan bir devlet başkanı için de, güzel muamelede örnek bir koca için de: Çocukları ve eşi arasında hak ve ödevleri tevzi ederken âdil davranmakla beraber şefkat ve merhameti elden bırakmayan bir baba olacak için de, yetenekli, sevk ve idareyi bilen usta bir komutan için de; hâsılı Allah'a karşı ibâdetiyle, çevresine karşı münâsebetlerini çok iyi dengeleyen, şaka ile ciddiyi uyumlayabilen her müslüman için de en güzel ve şaşmaz örnekler, ölçüler sergilemektedir.

Şüphesiz ki bu duruma göre, Resûlullah'ın siyretini araştırmak demek, insanlığa «yaşamaya değer hayat» için en üstün ve en güzel yönetim biçimini canlı tablolar halinde sunmak demektir.

———oOo———

SİYRET-İ NEBEVİYYE'NİN KAYNAKLARI

Siyret-i Nebeviyye'nin kaynaklarını aşağıda şöyle sıralayabiliriz:

Birincisi: Allah'ın kitâbı Kur'ân-ı Kerîm.

Resûlullah'ın hayatına âit genel belirtileri anlamakta, mukaddes hayatın kısa dönemlerini kavramakta ilk dayanak Kur'an'dır. Bu yüce kitab, Resûlullah'ın hayatını iki yolla anlatır:

Birinci yol: Hayatının bazı sahnelerini anlatmak... Bedir, Uhud, Hendek ve Huneyn savaşları hakkında inen âyetlerle, Resûlullah'ın hanımı Zeyneb b. Cahş'la evlenmesini anlatan âyetler gibi...

İkinci yol: Hâdiselere ve olaylara açıklama getirmesidir. Bu da, bazan durumunda karışıklık bulunan konulara cevab vermek için veya bir kısım gizli ve örtülü şeyleri açığa çıkarmak için, ya da müslümanların bakışını ibret ve öğüt yönüne çevirmek içindir. Bunların tümü, yalnızca, Resûlullah'ın herhangi bir uygulamasıyla veya onun siyretinin bir yönüyle ilgili olabilir. Bu haliyle de onun hayatının muhtelif dönemlerinde, birçok iş ve uygulamalarını bize açıklar.

Ancak, Kur'ân-ı Kerîm'in, bütün bunlardan bahsetmesi, teferruatına dalmadan, kısa temas şeklinde olur. Resûlullah'ın siyretinden herhangi bir yönünü açıklamada Kur'ân-ı Kerîm'in üslûbu, her ne kadar Kur'an'ın, Siyret-i Nebeviyye'nin bazı yönlerini açıklamadaki üslûbu çeşitlilik arzederse etsin, hâdise ve olayları kısa bir şekilde anlatmaktan ve genel çizgilerini belirtmekten öteye geçmez. Kur'ân-ı Kerîm'in, eski milletlerin ve geçmiş peygamberlerin kıssalarını anlattığı her konuda durum böyledir.

İkincisi: Hz. Peygamber'in sahîh hadîsleri.

Bu ikinci kaynak, sıdk (doğruluk ve emanet, güvenilirlik) leri ile tanınmış, hadîs imamlarının derledikleri, Kütüb-i Sitte (altı kitab: Buhârî ve Müslim'in sahîhleri ile İbn-i Mâce, Tirmizî, Ebû Dâvud ve Nesaî'nin sünenleri) ile İmam Mâlik'in Muvatta'sı ve İmam

Ahmed'in Müsned'i gibi hadîs kitablarının ihtiva ettiği hadîslerdir. Bu ikinci kaynak, şümul ve tafsilât bakımından birinci kaynak (Kur'an)'dan daha geniştir. Ne var ki, zihnimizde, Hz. Peygamber'in doğumundan vefâtına kadarki hayatını, tam bir şekilde, bu hadîslerle canlandıramayız. Buna engel olan iki sebeb vardır:

Birinci sebeb: Bu kitablardaki hadîslerin çoğu bildiğimiz fıkhî bâblara veya İslâm şeriatıyla ilgili konulara göre düzenlenmiştir. Bunun için, Hz. Peygamber'in hayatıyla ilgili ve onun hayatının bir yönünü açıklayan hadîsler, çeşitli bâblar (bölümler) arasında, dağınık ve serpilmiş olarak bulunmaktadır.

İkinci sebeb: Hadîs İmamları, özellikle kütüb-i sitte sâhibleri, Resûlullah'ın hadîslerini ve sahîh sünnetlerini toplarken, yalnızca onun siyretini nakletmeyi düşünmediler ki, hadîslerle delâletleri arasında bir bağlantı kursunlar. Onlar, sadece hadîslerden genel şer'î delâletleri yönünden yararlanabilmeyi düşündüler.

Bu ikinci kaynağın şu özelliği vardır: Resûlullah'tan vârid olan bu haberlerin büyük bir kısmı, ya Resûlullah'a veya haberin ilk kaynağı olan sahabiye kadar ulaşan sağlam senetlerle nakledilmiştir. Buna rağmen yine de onların arasında ihticac derecesine ulaşamamış zayıf haberlere de rastlamak mümkündür.

Üçüncü kaynak: Siyret Kitabları.

Siyret konuları sahâbe devrinde rivâyet tarikıyla nakliediliyordu. Yâni sahâbe-i kirâm (r.a.) siyret konularını kendilerinden sonra gelenlere, sözlü olarak nakliediyorlardı. Her ne kadar onların arasında Resûlullah'ın siyretine ve siyretin incelikleriyle, tafsilâtına özel bir dikkatle ilgi gösterenler var idiyse de; hiçbiri siyretle ilgili rivâyetleri bir kitapta toplamayı veya onları biraraya getirmeyi düşünmemişti.

Sonra Resûlullah'ın siyretini, tam bir dikkatle tâbiîler, rivâyet etmeyi üstlendiler. Çünkü onların çoğu, kendilerinde bulunan siyret haberlerini tedvin etmeye ve bunları sahifeler ve varaklar halinde toplamaya başladılar. Bunlardan Urve bin ez-Zübeyr (öl: 92 H.), Eban bin Osman (öl. 105. H.), Vehb bin Münebbih (öl. 110. H), Şürahbil bin Sa'd (öl. 123. H.) ve İbn-i Şihab ez-Zührî (öl. 124. H.)'yi sayabiliriz. Ancak bu kişilerin yazdığı eserlerin tümü yok olup gitmiştir. Geri kalanlar ise dağınık bir şekildedir. Ki onların bir kısmını Taberî rivayet etmiştir. Diğer kısımların da - Vehb bin Münebbih'in yazdıklarından bir bölümdür - Almanya'nın Heidelberg şehrinde mahfuz olduğu söylenmektedir.

Daha sonra, siyret konusunda kitab yazan müellifler ortaya çıktı. Onlardan Muhammed bin İshâk (öl. 152. H.) önde gelmektedir. Bunlardan sonra, başlarında Vâkıdî (öl. 207. H.) ve Tabakatü'l-Kübrâ adlı kitabın yazarı Muhammed bin Sa'd (öl. 130. H.)'ın bulunduğu diğer bir nesil ortaya çıktı.

Araştırmacılar, Muhammed bin İshâk'ın yazdığı kitabın, o döneme kadar siyret konusunda yazılanların en güvenilirlerinden sayıldığı üzerinde ittifak etmişlerdir*. Ne var ki; İbn-i İshâk'ın «el-Meğâzî»'si o dönemde yazılmış, sonradan kaybolmuş kıymetli kitablar listesinde yer almaktadır.

İbn İshâk'tan sonra, İbn Hişâm diye bilinen Ebû Muhammed Abdülmelik geldi. İbn İshâk'ın te'lifinin üzerinden yarım asra yakın bir zaman geçtikten sonra, İbn Hişâm, onun «Siyret»'ini yeniden gözden geçirip, bazı düzenlemeler yaparak rivâyet etti.

Bu durumda, İbn Hişâm'a nisbet edilen ve bugün ellerde bulunan «Siyret» kısaltılmış ve yeniden düzenlenmiş olarak, İbn İshâk'ın «Meğâzî»'sinden ibarettir.

Bu konuda İbn Hallikân şöyle diyor:

«İbn-i İshâk'ın «Siyer ve Meğâzî»'sinden Resûlullah'ın hayatını derleyip, özetleyen ve yeniden gözden geçiren kişi İbn Hişâm'dır. Elde bulunan ve İbn Hişâm'ın Siyreti diye bilinen Siyret de işte bu kitaptır**».

Bu yazarlardan sonra da, Siyret-i Nebeviyye konusunda kitab yazanlar birbirini izledi. Onlardan bir kısmı Siyret-i Nebeviyye'nin tümünü sunmaya, diğer bir kısmı ise Isbahânî'nin «Delâilü'n-Nübüvve»'sinde, Tirmizî'nin «eş-Şemâil»'inde, İbn Kayyım el-Cevziyye'nin «Zâdü'l-Meâd»'ında yaptığı gibi Siyret-i Nebeviyye'nin belirli yönlerini sunmaya gayret göstermişlerdir.

———oOo———

* İbn Seyyidinnas'ın, «Uyûnü'l-Eser» adındaki kitabına yazdığı mukaddimede; İbn İshâk'ın güvenilir biri olduğunu ve onu müdafaa ettiğini, bir kısım yazarların onu yalancılıkla itham etmelerine karşılık onları reddettiği hususlara bak.

** İbn Hallikan, Vefâyâtü'l-Âyân: C. 1, s. 290. Meymeniyye baskısı.

İSLÂM'IN DOĞUŞU İÇİN ARAP YARIMADASININ BEŞİK OLARAK SEÇİLMESİNİN SIRRI

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in doğum yeri olan Arap Yarımadası'ndan ve yüce Resûl'ün hayatından söz etmeye başlamadan önce, Bi'set-i Muhammediye'nin bu bölgede ortaya çıkmasını ve İslâm Da'vetinin başkalarından önce Arapların eliyle gerçekleşmesini gerektiren ilâhî hikmeti aydınlatmamız icâb eder.

Bunu açıklamak için öncelikle, Arapların özelliklerini ve İslâm öncesi mizaçlarını bilmemiz gerekir. Ayrıca üzerinde yaşadıkları coğrafî bölgeyi ve konumunu göz önünde bulundurmamız gerekir. Buna karşılık, o zamanki Fars, Bizans, Yunan ve Hint gibi diğer milletlerin mizaçlarını, yaşama biçimlerini ve medenî özelliklerini de düşünmemiz icâb eder.

O halde ilk olarak, Arap Yarımadası civârında yaşayan İslâm öncesi milletleri, içinde bulundukları durumu kısaca gözden geçirelim:

O vakitler dünyaya iki süper devlet hâkimdi. Medenî dünyayı, ikisi aralarında paylaşmıştı. Bu iki devlet: İran ve Bizans... Bunların arkasından Hint ve Yunan gelmekteydi.

Söze İran'dan başlayalım. İran, birbiriyle çarpışan çeşitli dinî - felsefî şübhelerin boy attığı bir alandı. Yönetimi elinde bulunduran kişilerin desteklediği Zerdüştlük bunlardan biriydi. Kişinin anasıyla, kızıyla veya bacısıyla evlenmeyi üstün tutması temel felsefesindendi. Hattâ milâdî beşinci asrın ortalarında hüküm süren II. Yezdücerd kendi kızıyla evlenmişti. Bu çeşit, çirkinliklerin ve ahlâkî yozlaşmanın sadece bir yönüdür. Onların hepsini burada saymaya imkân yoktur.

İmam Şehristanî'nin dediği gibi; İran'da başka bir düşünce üzerine kurulmuş «Mazdekçilik» de vardı. Mazdekçilik; insanların suda, ateşte ve otlaklarda ortak oldukları gibi, bütün mallarda ve kadınlarda da ortak olduklarını savunarak, tüm kadınları helâl, bütün malları da mübah ilân etmişti. Bu ideoloji nefislerine ve zevklerine

düşkün olanlar tarafından büyük bir ilgi ile karşılandı ve alkışlandı*.

Bizans'a gelince; oraya da sömürgecilik ruhu hâkim olmuştu. Bir taraftan kendi içinde, diğer taraftan Mısır ve Suriye Hristiyanları arasında meydana gelen dinî ihtilâflar yüzünden başı dertte idi. Bizans, azgın nefislerin ve aşırı isteklerin işaret ettiği ölçüde Hristiyanlığı değiştirmek ve oyuncak haline getirmek için kıyasıya bir savaşta kendi askerî gücüne ve sömürgecilik arzusuna dayanmaktaydı.

Aynı zamanda, Bizans, çöküntü yönünden İran'dan geri kalmıyordu. Aşırı vergilerden ve alıp yürüyen rüşvetten kaynaklanan iktisadî zulüm, gerileme ve ahlâksızca yaşayış Bizans'ın geleceğini karartıyordu.

Yunanistan da, hiçbir faydalı sonuca varmaksızın müptelâ oldukları felsefî münakaşa ve hurafelerin fesadı içinde boğulmaktaydı.

Bir de Hindistan'a bakalım: Üstad Ebû'l-Hasan el-Nedevî'nin de naklettiği gibi; «Hint tarihçileri, Hindistan'ın dinî, ahlâkî ve sosyal bakımdan en geri devirlerinden birinin, milâdın altıncı asrının başlarına rastladığı kanaatinde birleşmektedirler. Hindistan da komşu ve dostlarıyla birlikte bu ahlâkî ve içtimaî çöküntüden nasibini almıştı**».

Bu çeşitli milletlerin içinde bulundukları çöküntü ve sıkıntıya onları düşüren müşterek kader, yalnızca maddî değerlere dayanan; fakat doğru yolda kendilerine rehberlik edecek ideal bir örnekten mahrum medeniyet ve uygarlıktır. Bu itibarla, medeniyet çeşitli kaynak ve dayanaklarıyla sebeb ve araçtan başka birşey değildir. Eğer bu medeniyetin sahibleri, doğru düşünce ve ideal örnekten mahrum iseler; bu medeniyet onların elinde ızdırap ve sıkıntı çukuruna düşmeye sebeb olur. Eğer bu medeniyet sahiblerine, ilâhî vahiy ve din vasıtasıyla oluşan yol gösterici aklın ölçüsü verilirse; bu medeniyet ve uygarlığın tüm değerleri, mutluluğa götüren güzel sebebler oluverir.

***

* Bkz. : Şehristânî - el-Milel ve'n-Nihâl: C. 2, s. 86 - 87.

** Ebû'l-Hasan en-Nedevî: Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti?, s. 28.

Biraz da Arap Yarımadası'ndan bahsedelim. Arap Yarımadası, yukarıda saydığımız ızdırap kaynaklarından uzak ve sakin bir halde idi... Yarımada sakinlerinde, ahlâkî çöküntüyü hızlandıracak, herşeyi mübah görecek ve bunları dinî bir çerçeve içinde sunacak İran medeniyetindeki faktörler ve konfor yok idi. Yine onlarda, komşularını hâkimiyetleri altına almak için Bizans'ın askerî saldırganlığı da yoktu. Yunan'ın söz düellosu ve felsefe bolluğu da yoktu ki onlarda hurafe ve mitolojinin kurbanı olsunlar...

Arapların tabiat ve mizaçları, henüz bir potada erimemiş ham maddeye daha çok benziyordu. Onların tabiatında, temiz insanlık fıtratı gözüküyordu. Ayrıca, iffet, intikam duygusu, sözünde durma, cömertlik ve mertlik gibi insanî davranışlara doğru ciddî yönelişler gözüküyordu. Ama ne var ki onlar kendilerine doğru yolu gösterecek bilgiden mahrum idiler. Zira onlar ilk yaratıldıkları hâl üzere, basit bir cehaletin karanlığı içinde yaşıyorlardı. Bundan dolayı, insanî değerlere varan yoldan sapmaları kendilerine hâkim oluyor; iffet ve şerefini korumak maksadıyla da; çocuklarını öldürüyorlar, cömert görünmek için zarurî mallarını telef ediyorlar ve intikam ve yiğitlik duygusunun etkisiyle aralarında çıkan savaşlarda her tarafı yakıp yıkıyorlardı.

Yüce Allah: «Doğrusu siz, bundan önce sapıklardan idiniz*» âyetiyle onları «sapıklık»la vasıflandırdığı vakit, bu durumu kasdetmiştir. O zamanki diğer milletlerin durumu mukayese edilince bu sıfat (sapıklık) akılsızlıklarından ziyade özürlü olduklarına işaret eder.

Bu demektir ki, diğer milletler medeniyet, kültür ve uygarlık meş'aleleriyle kendi sapıklıklarına çare arıyorlardı. Yâni doğru yolu bulmaya uğraşıyorlardı. Bundan dolayı da, fesat bataklığında durmadan görüş, fikir, plân ve proje değiştiriyorlardı.

Sonra Arap Yarımadası - coğrafî konumuna nisbetle - bu milletlerin arasında orta noktada yer almaktadır.

Bugün Arap Yarımadası'na bakan bir kişi -Üstad Muhammed el-Mübârek'in de dediği gibi - onun, iki medeniyetin tam ortasında durduğunu görecektir. Bu iki medeniyetten biri insanı soysuz bir şekilde takdîm eden maddeci batı medeniyeti; diğeri ise Uzak - Doğu'da, Çin, Hint ve civar yerlerde yaşamış hayalci - ruhçu bir medeniyet**.

* Bakara sûresi, âyet: 198.

** Muhammed el-Mübârek: el-Ümmetü'l-Arabiyye, s. 147.

Yarımadadaki Arapların ve çevrelerindeki diğer milletlerin İslâm öncesi durumlarını şöyle bir gözümüzün önünde canlandırdığımız zaman; Resûlullah'ın doğumu ve bi'seti ile, başka yerlerin değil de, Arap Yarımadası'nın şereflenmesini gerektiren ilâhî hikmeti açıklamamız, daha da kolaylaşmış olur bize. Ayrıca dünyanın bir ucundan öbür ucuna kadar bütün insanlığı Allah'a kul olmaya çağıran İslâm'ın Da'vet meş'alesini, her tarafa götüren ilk da'vetçilerin, Arap olmasını gerekli kılan ilâhî kaderi de açıklamak, kolaylaşır bize.

Bazı kişiler şöyle zannediyorlar: Bâtıl din ve sahte medeniyet mensupları, kendi durumlarını ve üzerinde bulundukları hâli iyi gördüklerinden ve içinde bulundukları fesad haliyle övündüklerinden ötürü tedavileri ve doğru yola getirilmeleri çok güç olur. Ama hâlâ inceleme ve araştırma safhasında olup, cehaletlerini inkâr etmeyerek, kendilerinin ilim, medeniyet ve kültürden hiçbir nasiplerinin olmadığını savunan insanlar; tedaviye ve doğru yola getirilmeye daha yatkın insanlardır...

Bize göre bu düşünce doğru değildir. Zira bu gibi bir yorum, gücü sınırlı, dayanma gücü belirli bir kişiye nisbetle doğru olur. Çünkü o, kolayla zoru birbirinden ayırır. Böyle olunca da, rahatlığı arzulayıp, zorluktan hoşlanmadığı için, zorluktan kaçıp, kolaylığı tercih eder.

İlâhî kader, İran, Bizans veya Hint diyarlarından bir yöreyi, İslâm Da'vetinin doğuş yeri olarak seçmeyi murad etseydi; elbetteki İslâm Da'vetinin başarıya ulaşması için Arap Yarımadası'nda hazırladığı sebeb ve şartları, orada da hazırlardı. Çünkü tüm sebeb ve şartların yaratıcısı Allah olduğuna göre, bu iş ona hiç de zor gelmezdi.

Fakat bu seçimdeki hikmet; Yüce Allah'ın da buyurduğu gibi, Hz. Muhammed'in nübüvvetinde insanlar şübheye düşmesin, da'vetinin doğruluğunda kimsenin kalbinde şübhe tohumları filizlenmesin diye; Hz. Peygamber'in okuma-yazma bilmeyen bir ümmî olmasını gerektiren hikmet türündendir.

Yine, Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderildiği toplumun komşu milletlere nisbetle ümmî bir toplum olması bu ilâhî hikmetin bir tamamlayıcısıdır. Yâni Araplar komşu medeniyetlerden etkilenmediler ve onların felsefeleriyle ilgi kuramadılar.

İnsanlar, Hz. Peygamber'i, komşu devletlerin uygarlıklarına, yeryüzünden silinip gitmiş milletlerin tarihine ve eski semavî kitab-

lara vâkıf olmuş bir kişi olarak tanısalardı; şübhesiz ki onların kalblerine şübhe girmesinden korkulurdu. Aynı şekilde, İslâm Dâvası; Bizans, Yunan veya İran gibi tarih, felsefe, medeniyet ve kültürde belli bir seviyeye ulaşmış milletler arasında zuhûr etseydi; elbette yine kalblere şübhe girmesinden korkulurdu. Çünkü nice saçma fikir ve şübhe tohumları ortaya atan kişiler; eşsiz medeniyet ve mükemmel hukuk sistemi olan İslâm dâvasını ortaya çıkaran âmillerin, felsefî fikirler ve medeniyet tecrübeleri olduğunu iddia ederlerdi.

İşte Kur'ân-ı Kerîm: «O ümmîler içinde, kendilerinden bir peygamber gönderdik ki, bu peygamber onlara, Allah'ın âyetlerini okur, onları temizler, onlara Kitab'ı, hikmeti öğretir. Halbuki, onlar daha evvel gerçekten apaçık bir sapıklık içinde idiler* buyurarak sarîh bir ifade ile bu hikmeti dile getirir.

Allah Teâlâ'nın iradesi; Peygamberinin, büyük çoğunluğunun ümmî olduğu bir toplumun içinden çıkmasını ve yine kendi elçisinin de ümmî olmasını gerekli gördü ki; İslâm Şeriatı ve Nübüvvet mûcizesi zihinlerde apaçık bir şekilde yer etsin ve diğer beşerî ideolojilerle onun arasında herhangi bir karışıklığa meydan verilmesin. Açıkça görüldüğü gibi bu husus, kullarla ilgili büyük bir rahmeti kapsamaktadır.

Bir araştırıcı kafaya gizli, saklı kalmıyacak diğer hikmetler de şunlardır. Aşağıya şöylece özetliyoruz onları:

1 — Bilinen bir gerçektir ki; Yüce Allah, Kâbe'yi insanlar için bir emniyet ve toplantı yeri yapmıştır. Yine Kâbe'yi dinî farizaları yerine getirmek ve ibâdet etmek için insanlara tahsis ettiği ilk binâ kılmıştır. Mekke vadisinde, peygamberler babası Hz. İbrahim'in da'vetini gerçekleştirmiştir. Bu mübarek yerin, babamız İbrahim (as.)'in dini olan İslâm Da'vetine beşik olması ve yine peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'in doğumunun ve bi'setinin yeri olması da bunların tamamlayıcısı ve gereğidir. Hz. Muhammed (s. a.v.), Hz. İbrahim soyundan olduğuna göre bu niye olmasın ki!...

2 — Daha önce de belirttiğimiz gibi, Arap Yarımadası'nın çeşitli milletlerin tam ortalarında yer alması sebebiyle, da'vet işini yürütmeye çok elverişlidir burası.

* Cum'a sûresi, âyet: 2.

Komşu devlet ve milletlerin arasında, İslâm Da'vetinin kolayca yayılmaya başlamasının başlıca sebeblerinden biri de budur. İslâm'ın ilk yıllarında ve Râşid Halifeler döneminde, İslâm Da'vetinin yayılış seyrine bir göz atacak olursak, bunun doğruluğunu bâriz bir şekilde göreceğiz...

3 — İlâhî kader, Arapça'nın İslâm Da'vetinin dili, Allah'ın kelâmının tercümanı ve bizlere tebliğ için ilk vasıta olmasını gerekli gördü.

Biz dillerin tüm özelliklerini derinlemesine araştırıp, aralarında bir mukayese yapmış olsak; Arapçanın, diğer dillerde pek az bulunan özellikleriyle hususiyet arzettiğini göreceğiz elbet. Çeşitli ülke ve kentlerdeki ilk müslümanların dilinin Arapça olması ne kadar anlamlı değil midir?!...

———oOo———

PEYGAMBERLERİN SONUNCUSU Hz. MUHAMMED (S.A.V.) VE DA'VETİNİN GEÇMİŞ SEMAVÎ DA'VETLERLE İLGİSİ

Hz. Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm, Peygamberlerin sonuncusudur ve ondan sonra artık peygamber yoktur. Müslümanların üzerinde ittifak ettikleri ve zarûrat-ı diniyye'den bildikleri şeylerden biri de budur. Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

«Benimle, benden önceki peygamberlerin misâli, şu kişinin misâli gibidir: Bu adam bir bina kurmuş ve binayı güzel yapıp, süslemiş, yalnız köşelerinden bir köşede bir kerpiç yeri eksik kalmış. Bu vaziyette halk, binayı dolaşmaya başlarlar, binayı çok beğenirler ve «Keşki şu bir tek kerpiç de konulmuş bulunsaydı!» derler. İşte ben o, (yeri boş bırakılan) kerpicim. Ben peygamberlerin sonuncusuyum*».

Resûlullah'ın da'veti ve onun da'vetinin geçmiş peygamberlerin da'veti ile alâkasına gelince, yukarıda zikredilen hadisin de işaret ettiği gibi, onun da'veti, geçmiş peygamberlerin da'vetlerini te'kid ve tamamlamak esası üzerine kurulmuştur.

Bunun anlamı şudur: Her peygamberin dâvası iki temel prensip üzerine kurulur: Birincisi akide (inanç); ikincisi ise, şeriat (hukuk) ve ahlâktır. Akideye gelince, onun muhtevası, Hz. Âdem'in peygamber olarak gönderilmesinden, ta peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed (s.a.v.)'e gelinceye kadar değişmemiştir. Bunlar ise Allah'ın vahdaniyyet (birlik) ine, O'nun Zât-ı ulûhiyyetine yakışmayan sıfatların her türünden münezzeh olduğuna inanmak, âhiret gününe, insanların öldükten sonra hesaba çekileceklerine; Cennet ve Cehennem'e inanmaktır. Böylece her peygamber kendi halkını, bu hususlara iman etmeye çağırıyordu. Onların tümü kendinden önceki peygamberlerin da'vetini tasdik ederek, kendinden sonra gelecek peygamberin peygamberliğini de müjdeleyerek geliyordu. İşte böylece, peygamberlerin halkı itâata çağırmak ve tebliğ etmekle yükümlü oldukları «**Tek Hakikat**»ı pekiştirmek için çeşitli kavim ve milletler birbirini izledi. Dikkatle bakalım! Onların çağırdıkları tek hakikat; peygamber seçme ve din gönderme hakkının yalnızca Allah'a âit olduğudur. Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerîm'de, şu âyet ile bu gerçeğe işaret ediyor:

---

* Hadis, müttefekun'aleyhtir. Lâfız Müslim'indir.

«Allah, Nûh'a buyurduğu şeyleri size de din olarak buyurmuştur. Ey peygamber! Sana vahyettik, İbrâhim'e, Mûsâ'ya ve İsâ'ya da buyurduk ki: «Dine bağlı kalın, onda ayrılığa düşmeyin.» Putperestleri çağırdığın şey, onların gözünde büyümektedir. Allah dilediğini kendine seçer. Kendisine yöneleni de doğru yola eriştirir*».

Esasen, akide konusunda, peygamberlerin da'vetlerinde bir ihtilâfın olduğu düşünülemez. Çünkü akide konuları, ihbar türündendir. Birşeyden haber vermeye gelince; haber konusunda doğru sözlü olduğunu kabul ettiğimiz iki haberci arasında, verdikleri haber konusunda ihtilâflı olmaları düşünülemez. Peygamberlerden birinin insanlara, Allah'ın üçün üçüncüsü olduğunu bildirmek - Hâşâ - için gönderildiğini, ondan sonra gelen bir başka peygamberin de; Allah'ın bir olduğunu, eşinin ve ortağının bulunmadığını açıklamak için görevlendirildiğini; her iki peygamberin de Allah'tan aldıklarını açıklamada doğru sözlü olduklarını savunmak aklın kabul etmeyeceği bir husustur.

Akide konusundaki durum budur. Teşriî konusuna gelince; teşriî kelimesi, fert ve toplum hayatını düzenleme ve hükümler koyma anlamında kullanılmaktadır. Bir peygamberle diğer peygamberin (Allah'ın salât ve selâmı hepsinin üzerine olsun) şeriatı arasında keyfiyyet ve kemmiyyet bakımından birtakım farklar bulunuyordu. Bunun sebebi de, teşri'in (şeriat koyma) ihbar türünden değil de, inşâ (istek) türünden oluşudur. Akide konusunda söylediklerimiz, teşrî konusunda söylenemez. Zira, çeşitli kavim ve milletlerin varlığının, zamanın değişmesinin şeriatların değişmesinde ve çeşitli olmasında önemli etkisi vardır. Ayrıca, teşriî fikrinin temeli, kulların dünya ve âhiret maslahatına dayandığı sebebi de, bu konuda önemli bir etkendir. Buna, geçmiş peygamberlerden herbirinin peygamberliklerinin belirli bir ümmet (millet)e mahsus olduğunu ve bütün insanlar için umumî olmadığını da ilâve edebiliriz. Buna göre, şer'î hükümler de, o ümmetin kendi hususiyetleriyle birlikte belli bir çerçeve içinde sınırlandırılmıştır.

Meselâ, Mûsâ (a.s.) İsrail Oğullarına gönderilmişti. O zamanki şartlar, Mûsâ (a.s.)'nın şeriatının - İsrail Oğullarının durumuna göre - ruhsatlar üzerine değil de, katı bir şekilde azimetler üzerine kurulmasını gerektiriyordu. Fakat, bir müddet geçtikten sonra Efendimiz İsâ Aleyhisselâm onlara peygamber olarak gönderildi. Hz. İsâ (a.s.) onlara daha önce Mûsâ (a.s.)'nın getirdiği şeriattan daha kolay bir şeriatı tebliğ etti. Bu hususta, Hz. İsâ'nın İsrail Oğullarına

* eş-Şûrâ sûresi, âyet :13.

yaptığı konuşmada; Cenâb-ı Hakk'ın onun dilinden buyurduğu şu âyete bakınız:

«... Benden önce gelen Tevrat'ı tasdik etmekle beraber, size yasak edilenlerin bir kısmını helâl kılmak üzere, Rabbinizden bir âyet getirdim...*.

Hz. İsâ İsrail Oğullarına, kendisinin akide işleriyle alâkalı konularda Tevrat'ta bulunan şeyleri tadik ve te'kid edici, da'veti de yenileyici olduğunu açıklamıştı. Haram ve helâl hükümleriyle, teşrii duruma gelince, hakikaten o, bir kısım değişikliklerle, bazı kolaylıklar sağlamak ve katlandıkları katı hükümlerin bir kısmını yürürlükten kaldırmakla görevlendirilmişti.

Buna göre her peygamberin peygamberliği akide ile teşrii (hukukî) durumu kapsar.

Bir peygamberin akide konusundaki çalışması, herhangi bir değişiklik yapmaksızın, önceki peygamberlerin getirdiği akidenin özünü te'kid etmekten başka birşey değildir.

Teşri'e gelince; her peygamberin şeriatı, desteklediği veya sustuğu konular hariç; önceki şeriatı yürürlükten kaldırır. Bu görüş, **«Aksi varid olmadıkça bizden öncekilerin şeriatı, bizim şeriatımızdır»** diyenlerin görüşüdür.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, değişik «Semavî Dinler» yoktur; ama değişik «şeriatlar» vardır. İlâhî kaderin, tebliğcisini, bütün peygamberlerin sonuncusu yaptığı büyük semavî şeriat gelip yerleşinceye kadar, her sonraki şeriat, kendinden öncekini yürürlükten kaldırmıştır.

Hak dine gelince, o da tekdir. Bütün peygamberler Hz. Âdem'den Hz. Muhammed (s.a.v.)'e gelinceye kadar ona inanmayı emretmek ve ona da'vet etmek için gönderilmişlerdir. O **«hak din»** ise yalnızca İslâmiyet'tir.

Hz. İbrahim de, Hz. İsmail de ve Hz. Ya'kub (Allah'ın salât ve selâmı onların üzerine olsun) da aynı Hak Din ile gönderildi. Cenâb-ı Hak şöyle buyurur:

«Kendini bilmeyenden başka kim İbrahim'in dininden yüz çevirir? Andolsun ki biz onu dünyada beğenip seçmişizdir. O, şübhesiz ki, âhirette de muhakkak sâlihlerdendir. Rabbi ona: «(Kendini Hakk'a) teslim et» dediği zaman, o, «Âlemlerin Rabbine teslim oldum (müslüman oldum)» demişti. İbrahim bunu oğullarına da tavsiye etti. Ya'kub da: «Ey oğullarım! Allah sizin için (İslâm) dinini

* Âl-i İmrân sûresi ,âyet: 50.

beğenip, seçti. O halde, siz de (başka değil) ancak müslümanlar olarak can verin!*» dedi.

Hz. Mûsâ Aleyhisselâm da aynı hak dinle gönderilmişti. Allahü Teâlâ, Fir'avun'un büyücülerinden şöyle bahsediyor: «Biz büyücüler şüphesiz ki, nihayet (ölerek) Rabbimize dönücüleriz, dediler. Sen bizden başka bir sebeble değil, ancak Rabbimizin âyetlerine onlar gize geldiği zaman iman ettik diye intikam alıyorsun». (Sonra şöyle niyâz ettiler): «Ey Rabbimiz! Üstümüze sabır yağdır, bizi müslümanlar olarak öldür**».

Hz. İsâ da yine aynı «Hak Din» ile gönderilmişti. Allahü Teâlâ bu konuda da şöyle buyuruyor: «İsâ onlardan (ısrar ile taşan) küfrü hissedince dedi ki: «Allah'a doğru giden yolda bana yardımcı olacaklar kim?» Havâriler: «Biziz, Allah'ın yardımcıları. Allah'a inandık. Sen de (ey İsâ) şahid ol ki, biz muhakkak müslümanlarız» dediler***.

Bazan deniliyor ki; Hz. Mûsâ'ya bağlı olduklarını iddia eden kişiler, tüm peygamberlerle gönderilen «Tevhid Akidesi»nden ayrı, başka bir akideyi niçin benimsiyorlar? Yine, Hz. İsâ'ya bağlılıklarını savunan kişiler, neden özel bir akideye inanıyorlar?

Bunun cevabı Allah Azze ve Celle'nin Kitab-ı Kerîm'inde buyurduğu şu âyette verilmiştir:

«Allah indinde, Hak din, İslâm'dır. Kitab verilenler (başka sûretle değil) ancak kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki ihtirastan dolayı, ihtilâfa düştüler. Kim Allah'ın âyetlerini inkâr ederse, şübhesiz ki, Allah hesabı pek çabuk görendir****».

Ve yine Cenâb-ı Hak Şûrâ sûresinde şöyle buyurmuştur: «Onlar ancak, kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki ihtirastan dolayı, ihtilâfa düştüler. Eğer belirli bir süre için Rabbinin verilmiş sözü olmasaydı, aralarında muhakkak hüküm verilmiş (herşey olup bitirilmiş)ti bile. Onlardan sonra, kitaba mirasçı yapılanlar da ,ondan mutlak bir tereddüt içindedirler*****».

Bu duruma göre, bütün peygamberler, Allah katında gerçek

---

* Bakara sûresi, âyet: 130, 132.

** Firavun kastediliyor. Çünkü Firavun büyücülerin Hz. Mûsâ'ya iman etmeleri üzerine onlara işkence yapacağına yemin etmişti.

*** el-A'râf sûresi, âyet: 125, 126.

**** Âl-i İmrân sûresi, âyet: 19.

***** eş-Şûrâ sûresi, âyet: 14.

din olan İslâmiyet ile gönderildiler. Ehl-i Kitab, dinin tek olduğunu biliyor. Yine onlar, peygamberlerin kendileriyle birlikte gönderilen hak dinde sadece birbirlerini desteklemek ve tasdik etmek için gelmiş olduklarını, birbirine zıt, çeşitli inançlara bölünmek için gelmediklerini de biliyorlar. Fakat onlar, Yüce Allah'ın da buyurduğu gibi, kendi aralarındaki ihtirastan dolayı bu konuda kendilerine kesin bilgi gelmiş olmasına rağmen ihtilâfa düştüler, bölündüler ve peygamberlerin söylemediklerini onlara nisbet ederek iftirada bulundular.

———oOo———

CÂHİLİYYET VE ONDAKİ HANİFLİK KALINTILARI

Bu mukaddime, siyret konularına ve onlardaki öğütlere girmeden önce, araştırılması gereken çok önemli bir mukaddimedir. Zira bu mukaddime, İslâm düşmanlarının devamlı yok etmeye uğraştıkları ve çeşitli iftiralarla, yalanlarla geçersiz hâle getirmeye çabaladıkları bir «Hakikat»ı içeriyor.

Bu hakikatın özeti şudur: İslâm Dini, Cenâb-ı Hakk'ın peygamberler babası Hz. İbrahim (a.s.) ile gönderdiği «Hanîflik» dininin sadece bir uzantısıdır. Kur'ân-ı Kerîm, bunu birçok âyetlerinde açıklamıştır. İşte onlardan biri: «Allah uğrunda hakkıyla cihad edin, Sizi O seçti. Din (işlerinde) de üzerinize hiçbir güçlük yüklemedi. Babanız İbrahim'in dininde olduğu gibi. Daha önce ve bu Kur'an'da da peygamberin size şahid olması sizin de insanlara şahid olmanız için size müslüman adını veren O'dur*. Yine, o âyetlerden bir diğeri: «De ki, Allah sözün doğrusunu söylemiştir. Onun için Allah'ı birleyici olarak İbrahim'in dinine uyun. O, müşrikler (puta tapanlar) den değildir**».

Arapların, İsmail Aleyhisselâm'ın çocuklarından olduklarını herkes bilir. Böyle olunca da Araplar, babaları Hz. İbrahim'in dinine mirasçı oldular. Yâni; Allah'ın birliğine iman, O'na ibâdet, O'nun koyduğu yasakları çiğnememe, kutsal olarak belirlediği şeyleri kutsal kabul etme gibi ilkelere mirasçı oldular. Bu kutsal olan şeylerin başında; Kâbe'yi takdis ve ta'zim, sa'y, tavaf v.s. ye hürmet, onu korumak, hizmetini ve bakımını yapmak gelmektedir.

Aradan uzun zaman geçip, asırlar birbirini kovalayınca, diğer millet ve ümmetler gibi; Arapların da gözünü cehalet bürüdü. Aralarına da birtakım gözbağcılarla bozguncular sızmıştı. Bu kötü niyyetli kişiler, onların arasına sinsice, bâtıl fikirlerini soktular. Araplar da babalarından miras kalan ilâhî prensiplerle, bu bâtıl fikirleri birbirine karıştırdılar. Böylece, onların arasına şirk inancı girmiş oldu. Yavaş yavaş puta tapıcılığa alıştılar, sonunda bâtıl âdetler ve ahlâksızlık aralarına sokulmuş oldu. Bundan dolayı Araplar, tevhid nûrundan ve hanîflik yolundan uzaklaştılar. Câhiliyyet âdetleri aralarında yaygınlık kazandı ve Hz. Peygamber'in bi'setine ka-

* Hacc sûresi, âyet: 78.
** Âl-i İmrân sûresi, âyet: 95.

dar onları etkisi altına aldı. Nihayet Hz. Muhammed'in gönderilişi ile câhiliyyet perdesi onların üstünden yırtılıp atıldı.

Arapların arasına şirki sokan ve putlara tapmalarını teşvik eden ilk kişi, Amr bin Lühayy bin Kam'a'dır ki, bu adam aynı zamanda Huzâa kabilesinin dedesidir. İbn İshâk, Ebû Hüreyre'nin şöyle dediğini rivâyet eder: «Ben, Resûlullah (s.a.v.)'ın Eksem bin el-Cevn el-Huzâî'ye şöyle dediğini duydum: «Yâ Eksem! Ben, Amr bin Lühayy bin Kam'a bin Hındif'i cehennemde barsaklarını sürükler bir halde gördüm. Şimdiye kadar ne senin ona, ne de onun sana benzediği kadar bir adamı gördüm.» Bunun üzerine Eksem: «Yâ Resûlâllah! Onun benzerliğinin bana bir zararı dokunabilir mi?» diye soıdu. Hz. Peygamber de: «Hayır, sen mü'minsin, o ise kâfir. İsmail (a.s.)'in dinini bozan, putları diken, Bahire, Saibe, Vasile ve Haml adaklarını ilk icad eden adam odur*» buyurdu.

İbn Hişâm, Amr bin Lühayy'ın, Arapların arasına puta tapmayı nasıl soktuğunu şöyle rivâyet ediyor: «Amr bin Lühayy, bir kısım işlerini görmek için Mekke'den ayrılıp, Şam'a gitmişti. Belkâ bölgesindeki Maab şehrine -o zamanlar burada Amâlika adı verilen bir kabile yaşıyordu. Onlar (Imlâk)'ın çocukları idi. Imlâk bin Lâviz bin Sâm bin Nûh da denir- gelince, onların putlara taptıklarını gördü. Onlara: «Taptığınızı gördüm, şu putlar da neyin nesidir?» diye sordu. Onlar da ona: «Bunlar putlardır. Biz onlara taparız. Yağmur isteriz onlardan, bize yağmur yağdırırlar. Onlardan yardım isteriz, bize yardım ederler» diye cevab verdiler. Bunun üzerine Amr: «O putlardan bana bir tane verseniz olmaz mı? Ben onu Arap diyarına götüreyim de, onlar da ona tapsınlar» dedi. Amâlika'da Hübel denilen putu ona verdiler. O da bu putu yanında Mekke'ye getirip dikti ve halkın ona tapmasını, yüce kabul etmesini emretti**».

İşte Arap Yarımadası'nda, puta tapma böyle ortaya çıktı. Arapların arasında şirk de böyle yayıldı. Araplar üzerinde bulundukları tevhid inancından bu sebeble ayrıldılar. Onlar Hz. İbrahim'in ve

* İbn Hişâm - Siyret: 1/76. Buhârî ve Müslim, Ebû Hüreyre'den Peygamberimizin: «Ben cehennemde, Amr bin Lühayy bin Kam'a bin Hındif'i kendi barsaklarını sürükler bir halde gördüm» buyurduğunu rivâyet ederler. Hadis birbirine yakın sözlerle rivâyet edilmiştir. *Bahire:* Sütünden insanların yararlanmaları yasaklanmış, şeytanlara adanmış devedir. *Saibe:* Câhiliyye araplarının putlar için adadıkları devedir. *Vasile:* Deve üstüste ikiz doğurduğu vakit tâğutlar için salıverilirdi. Ve buna *vasile* denirdi. *Haml:* Bir erkek devenin dölünden on batın doğarsa onun sırtına yük vurmazlar ve binmezlerdi. Buna da *Haml* denirdi.

** İbn-i Hişâm: 1/77, İbn-i el-Kelbî: 8, 9.

Hz. İsamil'in dinini, başka inançlarla değiştirdiler. Diğer ümmetlerin uğradıkları dalâlete, inanç ve ibâdetlerdeki çirkinliklere onlar da bulaştılar...

Onları, bütün bunlara sevkeden şeylerin en önemlisi cehalet ümmîlik ve etraflarında bulunan çeşitli kabile ve ümmetlerden etkilenmeleridir.

Şu kadar var ki, onların arasında - her ne kadar zamanla sayıları azalıyorduysa da - Hanîflik yolu üzerine yürüyerek Tevhid akidesine sımsıkı bağlı insanlar hayatlarını sürdürüyorlardı. O kişiler ölümden sonra dirilmeyi, Haşir ve Neşir'i tasdik ediyorlar, Allah'ın itâatkâr kullara sevab, âsilere de ceza vereceğine inanıyorlardı. Yine bu kişiler, Arapların, sapık düşünce ve görüşlerle, putlara tapma gibi ortaya çıkardıkları yeni âdetlerden nefret ediyorlardı. Kuss bin Saidetü'l-Iyâdî Riabu'ş-Şenni, Rahib Bahira gibi birçokları Hanîfliğe inanan insanlar olarak şöhret bulmuşlardı.

Nitekim Arapların âdetleri arasında - her ne kadar zamanla zayıflamış ve küçümsenir bir hale gelmiş olsa bile - Hz. İbrahim döneminin artıkları, Hanîflik dininin prensip ve hükümleri, hâlâ yaşıyordu. Onların câhiliyye hayatları, Hanîfliğin prensip ve âdetlerinden belli bir miktar karışmış olarak devam ediyordu. Ama tabiî, bu prensip ve âdetler, onların hayatında bozuk ve çirkinleşmiş bir vaziyette nerdeyse tefrik edilemiyecek bir haldeydi. Bunlar, Kâbe'yi ta'zim, onu tavaf, Hac ve Umre, Arafat'ta vakfeye durma, kurban kesme gibi şeylerdi. Bütün bunların aslı meşrûdur ve Hz. İbrahim döneminden kalma kurban kesme gibi şeylerdi. Fakat Araplar bunları uygunsuz bir şekilde yapıyorlar ve Hanîflik dininde bulunmayan şeyleri onların arasına katıyorlardı. Hac ve Umre'de telbiye yaptıkları gibi... Kinâne ve Kureyş kabileleri, telbiye* yaptıkları zaman şöyle diyorlardı:

«Buyur, Allah'ım buyur! (Senin emrine her zaman hazırım.) Buyur, senin ortağın yoktur. Ancak senin bir ortağın vardır ki, o da senin hükmün altındadır. Sen ona ve onun sahip olduklarına hükmedersin.» İbn Hişâm'ın da dediği gibi Araplar, telbiye ederek Allah'ı birliyorlar, putlarını onun yanına katıyorlardı. Fakat sahipliğini de yine O'nun eline veriyorlardı.

* Telbiyenin bugünkü sözleri şunlardır :

«Buyur, Allah'ım buyur! (Ben senin emrine her zaman itâat ederim.) Senin ortağın yoktur. Buyur Allah'ım! Şüphesiz ki, hamd de, nimet de sana mahsustur, mülk de senin, ortağın yoktur.»

Özet olarak, Arap Tarihinin gelişmesi, ancak peygamberler babası Hz. İbrahim Aleyhisselâm ile gönderilen kolay Hanîflik dininin gölgesinde tamamlandı. Arapların yaşayışını Tevhid akidesi, hidâyet nûru ve iman kaplamıştı. Sonradan Araplar zamanın geçmesi ve asırların birbirini takibi, peygamber asrının uzaklaşmasıyla bu hak yoldan yavaş yavaş uzaklaşmaya başladılar. Tarihle birlikte yavaş bir seyir takib eden, zamanla zayıflayan ve yıldan yıla taraftarları azalan Hanîflik dininin kalıntıları devam etmekle birlikte; Arapların yaşayışı, şirkin karanlığı ve fikrî sapıklıklarla bulanmaya başladı.

Hanif dininin meş'alesi, Hâtemü'l-Enbiyâ Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliği ile yeniden alevlenince, şu uzun zaman aralığında, sapıklık ve cehaletten dolayı pörsüyen herşeye, ilâhî vahiy can getirdi. Bütün bu karanlıkları yok etti. Hak ve adâlet prensipleriyle, iman ve Tevhid nûruyla bulunduğu yeri aydınlattı. İlâhî şeriatların, sabitleştirmiş ve Hz. İbrahim'in getirdiği ve ilâhî şeriatların kabul ettiği Hanîflik dininin kalıntılarına -ki hayat onların sayesinde yeni nûrun kaynağına kavuşmuştur- yöneldi; onları kabullenip, pekiştirdi ve da'vetini de yeniledi.

***

Bu açıkladıklarımızın, tarihe vâkıf olan bir kişi için bedahetle bilinen birşey olduğunu ve İslâm'dan birazcık nasibi olan bir kişi için de bedahetle sabit olan birşey olduğunu te'kid etmemizin fuzulî uğraşma olduğunda şübhe yoktur. Ancak, biz bu çağda, apaçık olan şeyleri, yeniden açıklamak ve bedihî olan şeyleri te'kidle söylemek için çok zaman harcamaya mecburuz. Ben, bir kısım insanların içlerindeki arzu ve istekten dolayı, itikatları konusunda nasıl gevşek davrandıklarını gözlerimle gördükten sonra, buna karar verdim.

Evet, bu tür insanların akıllarını, fikrî kölelik ve esaret zincirinin en kalınıyla bağlamaları, onların deliliği sayılmadığı halde yaşamışlardır; şu dünyada!...

İnsan iradesinin, inancından sonra gelmesi ile inancının iradesinden sonra gelmesi arasındaki fark da ne büyüktür! Yükselme ve alçalma, ilerleme ve gerileme yönünden onların arasındaki fark da ne büyüktür!...

Söylediğimiz şeylerin bedahetine ve delillerinin açıklığına rağmen, yine de şöyle diyen birtakım insanlar bulunmaktadır: Câhiliye dönemi, bi'setten önce, hakikata giden yolda uyanmaya başlamıştı. Arap düşüncesi de, şirkin, puta tapıcılığın ve bunlara bağlı bir kısım câhiliyyet hurafelerinin bertaraf edilmesi yönünde geliş-

me gösteriyordu. Bu uyanış ve gelişmenin zirvesi, Hz. Muhammed'in bi'seti ve yepyeni da'veti ile kendini göstermiş oluyordu.

Bu iddianın anlamı şudur: Câhiliyyet tarihi, zamanın uzaması, asırların geçmesi ile tevhid hakikatına ve hidâyet nûruna doğru açılıp, genişliyordu. Yâni Araplar, Hz. İbrahim döneminden her ne kadar uzaklaştılarsa da ve aralarına asırlar girmiş ise de, onların Hz. İbrahim'in prensip ve da'vetine doğru yakınlıkları artmıştı. Hattâ bu yakınlık, Hz. Muhammed'in bi'setinin başlangıcında son sınırına varmış oldu!...

Acaba tarih böyle mi açıklıyor? Yoksa anlamı gayet açık, bir «elifbâ» mantığı basitliği içinde, tamamen bunun aksini mi söylüyor?

Her araştırmacı ve her mütefekkir bilir ki; Resûlullah'ın gönderildiği dönem, câhiliyyet dönemleri arasında Hz. Muhammed (s. a.v.)'in hidâyetine en uzak dönemdir. Hz. Muhammed'in bi'seti zamanında Hanîfliğin prensip ve yol gösterici mahiyette olan izlerinden Araplarda bulunan en eski âdetler; putlardan nefret ve onlara tapmaktan uzak kalma, (İslâm'ın da kabullendiği bir kısım değer ve fazîletle doğru yönelme şeklinde bir pırıltı halinde kendini temsil ettiren bu Hanîflik kalıntıları), Araplarda birkaç asır önce de bulunan bu âdetlerin onda birine bile ulaşamaz. Bu kişiler, nübüvvetin ve bi'setin anlamını böyle düşündüklerine göre; risâletin, Hz. Peygamber'in bi'setinin başladığı dönemden çok daha önceki asırlar ve nesillere gönderilmiş olması gerekirdi.

Diğer bir grub insana gelince; şunu söylemek çok hoşlarına gidiyor: Hz. Muhammed, Araplarca bilinen örf ve âdetlerin, törenlerin ve gaybî inançların çoğunu ortadan kaldıramayınca; kızıp, onların tümüne, diyanet elbisesini giydirdi ve bunları ilâhî tekliflermiş gibi ortaya çıkardı. Başka bir deyişle: Hz. Muhammed, Araplardaki gaybî inançlara bir murakabe (kontrol) eklemek için gelmişti. Bu murakabenin kıvamı, dilediğini yapan, istediğine kâdir bir ilâh şahsiyetidir. Ama Araplar Kâbe'yi tavaf etmek, onu takdis etmek, belirli tören ve âdetleri yerine getirmek gibi şeylere devam ettikleri gibi, cinlere, büyüye ve diğer benzeri inançlara, müslümanlıktan sonra da, inanmaya devam ettiler.

Bu kişiler, iddialarında iki varsayımdan hareket ediyorlar. Ama aynı anda, bu iki varsayımın isabetsizliğini düşünmek dahi istemiyorlar. Birinci varsayım: «Hz. Muhammed, peygamber değildir.» İkinci varsayım da şöyle: «Hz. İbrahim döneminden arta kalan şeyler, Arapların sadece, kendi icatları ve zaman içerisinde kendilerinden uydurdukları geleneklerdir. Kâbe'ye hürmet, onu kutsal say-

ma gibi şeyler, Hz. İbrahim'in Allah'tan getirdiği şeriatın kalıntıları değil de; Arap toplumunun ortaya çıkardığı şeylerdir.» Bunları yukarıda da söylemiştik. Bu varsayıma göre; Kâbe'ye hürmet ve benzeri şeyler, Arap gelenek ve göreneklerinin bir neticesidir.

Bu varsayımları ileri sürenler, kendi varsayımlarının devamı ve korunması uğrunda; düşüncelerini geçersiz kılacak, sahtekliklerini ortaya dökecek bir yığın apaçık tarihî olaylara ve kesin delillere gözlerini kapatıyorlar.

Şurası da bilinen bir gerçektir ki; bir araştırmacı yapacağı araştırmada, kafasındaki peşin fikirlerin tümünü atmadıkça; yapacağı çalışmanın kendisini gerçeğe götürmesi mümkün değildir. Yine bu tür bir araştırmanın abes ve gülünç olduğunu söylemeye lüzum yoktur.

Bundan dolayıdır ki; biz bir hakikata ulaşmaya gayret ediyorsak ve yalnızca hakikatı gaye ediniyorsak ya da insanlara karşı yalan söylemek istemiyorsak; her aklî delili ve tarihî olayı ibret gözüyle ele alıp, değerlendirmemiz gerekir. Aksi halde, araştırmamızın durumu ve gerçekle ilgisi ne oranda olursa olsun; eğer biz, diğer insanları muayyen bir fikre sevketmeyi amaç edinmişsek, taassup türünden bir araştırma yapmış oluruz.

Biz, her hâlükârda, «Hz. Muhammed, peygamber değildir» varsayımının, bize kabul ettirilme gayreti karşısında, vahyin zahirini, Kur'ân'ın mûcize oluşunu; Hz. Muhammed'in da'veti ile geçmiş peygamberlerin da'veti arasındaki münâsebeti; Hz. Muhammed'in ahlâkını ve çeşitli özelliklerini; bir de nübüvvetine delâlet eden diğer hususları görmemezlikten gelemeyiz.

Nitekim yine, câhiliyyet döneminde «Hz. İbrahim dönemi kalıntıları» diye isimlendirdiğimiz şeylerin Arap düşüncesinin ortaya çıkardığı birtakım geleneklerden ibaret olduğu; Hz. Muhammed'in ise onlara sadece dinî bir veche verdiği gibi iddiayı şöyle kolayca reddederiz: Hz. İbrahim'in Kâbe-i Şerif'i, Allah'tan aldığı vahye dayanarak inşâ ettiğine dair tarihî metinler, Hz. İbrahim'den sonra bütün peygamberlerin Allah'ın birliği esasına iman; haşir, ceza, cennet ve cehennem gibi gaybî hakikatlara çağırdıklarını isbat eden eski semavî kitablar. Geçmiş bütün nesillerin her devirdeki tarihî şehadeti... Öyle iddiaları bir nefeste çürütür.

Böyle bir iddiadan çok hoşlanan insanların; bu iddialarının ne başında, ne de sonunda herhangi bir bürhan veya ne türden olursa olsun herhangi bir delil ileri süremediklerini bilmek gerek. Bu tür iddialar sadece birtakım kimselerin hayallerinden icad ettikleri ve sürekli tekrarladıkları sözlerden ibarettir.

Belki bunlara benden bir örnek isteyen olabilir. Biz de bir örnek verelim: İngiliz Şarkiyatçısı Dr. Gibb'in «Dinî Fikrin Yapısı» adlı kitabı okunursa onda, kör taassubun bu insanlara neler yaptırdığı görülebilir. Bu öyle bir taassub ki, sahibini, kendisine boyun eğdirmek için saf hakikatlar ve kesin deliller karşısında aptal davranmaya ve hattâ faziletinin dayanaklarından sıyrılmaya sevkeder:

Gibb'in görüşüne göre; «İslâm'da, dinî fikrin kuruluşu ancak Araplarda bulunan gaybî fikirler ve akidelere dayanır. Gibb'e göre Hz. Muhammed (s.a.v.) o fikir ve akideler hususunda düşünüp taşındı; değiştirilmesi mümkün olanlarını değiştirdi. Sonra tasfiyesi mümkün olmayan geri kalanlara yöneldi. Onlara da din ve İslâm kisvesini giydirdi. Daha sonra da onu fikirlerden ve uygun dini sahnelerden bir programla desteklemeyi unutmadı. Burada onun karşısına, büyük bir problem dikildi. Bu da, onun, dini yalnız Araplara değil bütün milletlere ve insanlığa göre kurmak istemesinden kaynaklanıyordu.. Buna göre de o, bu hayatı Kur'an programı dahilinde te'sis etmiş oldu...»

Dr. Gibb'in kitabdaki fikirlerinin özeti işte budur. Baştan sona kadar bu düşünceleri okununca, söylediklerinden hiçbir şeye bir tane delil bile ileri sürdüğüne rastlanamaz. Bunları dikkatle okuyunca, adamın âdeta; yazmak için oturduğu mekânda aklî melekelerini tamamen kovarak, onların yerine vehim ve hayallerini koymuş olduğundan; hüküm verdiği ve açıkladığı her konuyu vehim ve hayaller üzerine kurduğundan asla şübheye düşülmez...

Arapça tercümesinin önsözünü yazarken de; okuyucuların, İslâm'ı tahkir için uydurduğu bu abuk sabuk fikirlerini nasıl alaya alacaklarını düşündüğü ortadadır ki, hemen özür dileme yoluna gitmiştir!..

Şu sözüyle özür dilemeye başlar: «Bu bölümlerin üzerine kurulduğu fikirler, bu müellifin zihninin mahsulü değildir. Bilâkis bu fikirlerde öncülük eden ve yol gösteren, mütefekkirlerden ve İslâm'ın ileri gelen şahsiyetlerinden bir gruptur. Onları burada saymak uzar. Örnek olarak onlardan birini zikretmekle yetineceğim. O kişi de, Şah veliyyullah ed-Dehlevî'dir».

Daha sonra, Şah Veliyyullah'ın «Hüccetullahilbâliğa» kitabından, c. s. 122'ye âit bir metni nakleder. Dr. Gibb'in okuyuculardan herhangi birinin kitaba başvurma ve alınan metnin kitabda olup, olmadığını araştırma zahmetine katlanmıyacağından çok emin olduğu âşikârdır. Bunun için de gönlünün istediği şeyi Şah Veliyyullah ed-Dehlevî'nin lisanı üzerine tahrif etmiş, maksadını ters yüz edip,

mânâsını değiştirmekle benzer gördüğü şeyleri aşırmış. Hattâ bununla, onun işlemediği hatâyı ona yüklemiş ve kendi görüşleriyle onu konuşturmuş.

Aşlından alıntı yaptığı metin aşağıdadır: «Hakikaten Hz. Muhammed (s.a.v.), diğer bir şeriatı da içine alan bir şeriatla gönderilmiştir. Birincisi sadece Hz. İsmail evlâdına gönderilen şeriattır. Bu şeriat, Araplardaki ibâdetlerin, bir kısım geleneklerin ve toplum değerlerinin, onun şeriatının kaynağı olmasını gerekli kılar. Çünkü şeriat, Araplarda var olan şeyleri ıslah etmek için gelmiştir. Yoksa bilmedikleri şeyleri onlara yüklemek için gelmemiştir*».

Dr. Gibb'in, anlamını tersyüz etmek için «Hüccetullahilbâliğa» kitabından alıntı yaptığı cümlelerin asıl metnini aşağıya alıyoruz:

«Bil ki Hz. Peygamber (s.a.v.) Hanîfliğin eğriliklerini düzeltmek, değiştirilmiş olan yönlerini gidermek ve onun nûrunu yaymak için Hz. İsmail'in şeriatı, «Hanîflik» ile gönderilmiştir. Bu durum Cenâb-ı Hakk'ın: «... Babanız İbrahim'in dini...**» âyeti ile belirtilmiştir.

Durum böyle olunca, bu dinin aslının, İslâm ilkeleri olduğu da kesinlik kazanmış olur. Çünkü Hz. Muhammed kavmine gönderildiği zaman, onların arasında doğru yolun izleri bulunmaktaydı. Buna göre de, onları değiştirmenin ve asıllarını bozmanın bir anlamı yoktur. Bilâkis, onları kesinleştirmek gerekirdi. Çünkü bu durum onların gönüllerine daha yatkın, onlara delil getirme bakımından daha sağlam olurdu. Hz. İsmail'in çocukları babaları İsmail (a.s.)'in yolunu miras olarak sürdürüyorlardı. Onlar, Amr bin Lühayy'ı tanıyıncaya kadar bu şeriat üzerinde idiler. Ne zaman ki, Amr bin Lühayy o şeriatın içine kendi sapık düşüncelerini soktu, işte o zaman kendisi saptığı gibi onları da saptırdı. İlk defa o, putlara tapmaya Saibe ve Bahire adağını icad etmeye başladı. Böylece o, Hak dini bozdu ve doğru yolu ile yanlışı birbirine karıştırdı. Cehalet, şirk ve küfür Araplarda galip gelince, bunun üzerine de Cenâb-ı Allah, Hz. Muhammed (s.a.v.)'i, onların eğri yönlerini düzeltmek ve bozduklarını ıslah etmek için peygamber olarak gönderdi. Hz. Peygamber de onların yaşadığı şeriata baktı. Hz. İsmail'in yoluna ve Allah'ın vahyine uygun olanlarını aynen bıraktı, onların bozuk ve değiştirilmiş olanlarını veya şirk ve küfür işareti olanlarını kaldırdı ve bâtıl olduklarını açıkça ilân etti».

Şübhe yoktur ki, bu gibi «Araştırmacı»nın tahrifini ve yaptığı

* Bak.: Dr. Gibb: «Dini Fikrin Yapısı», s. 58.
** Hacc sûresi, âyet, 78.

şeyleri burada biz münakaşa ve münazara için anlatmıyoruz. Çünkü böyle lüzumsuz sözleri açığa çıkarmak ve boş yere münakaşa etmek abes şeylerden sayılır. Fakat biz, okuyucunun; Batılı bilginlerin araştırma programlarından ve konularıyla ilgili şeylerden, avurtlarını doldurarak bahseden bir kısım yerli bilgiçleri tanımasını, aşağılık kör taklitçiliğin bazı müslümanlara neler yaptırdığını bilmesini arzu ettiğimiz gibi, kör taassubun sahibine de neler yaptırdığını bilmesini te'min için sözü buraya getirdik.

Bu durumda okuyucu, Hz. İbrahim (a.s.) ile birlikte gönderilmiş bulunan Hanîflik dini ile câhiliyyet dönemi arasındaki alâkayı iyice kavradığı gibi, İslâm'ın zuhûrundan önce Araplar nezdinde geçerli olan câhiliyyet düşüncesi ile İslâm dini arasındaki alâkanın hakîkatını da anlamış oldu.

Resûlullah'ın Araplar nezdinde geçerli olan prensip ve âdetlerden birçoğunu kabul edip, diğerlerini kaldırdığı ve onlara her yolu kapama kararını verişindeki sebeb kendiliğinden açıklığa kavuşmuş oldu.

Bu bölümle biz, Siyret-i Nebeviyye'nin cevherini, onun fıkhı ile öğütlerinin istinbatını araştırırken, öncelikle, gerekli olan bu mukaddimeleri sunmakla son vermiş olalım.

Okuyucu, gelecek konular arasında, bu açıkladıklarımızı, daha iyi görecek, hakikatın ortaya çıkmasını ve aydınlanmasını sağlayacak olan delilleri fazlasıyla bulacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

Hz. PEYGAMBER'İN DOĞUMUNDAN PEYGAMBER OLUŞUNA KADAR

1 — Resûlullah'ın Soyu, Çocukluk Devri.

2 — Şam'a İlk Yolculuk.

3 — Resûlullah'ın Hz. Hatice ile Evlenmesi.

4 — Resûlullah'ın Kâbe Yapımına İştirâki.

5 — Hirâ Mağarasında İnzivası

6 — Vahy'in Başlaması.

RESÛLULLAH (S..AV.)'IN SOYU, DOĞUMU VE SÜT ÇOCUKLUĞU DÖNEMİ

Allah Resûlü'nün soyu şöyledir: (Muhammed bin Abdullah bin Abdülmuttalib).

1 — Abdullah,
2 — Abdülmuttalib (Şeybetü'l-Hamd diye de çağırılır),
3 — Hâşim,
4 — Abd-i Menâf (Asıl ismi Muğîre'dir),
5 — Kusay (Zeyd diye de isimlendirilir),
6 — Kilâb,
7 — Mürre,
8 — Kâ'b,
9 — Lüey,
10 — Galib,
11 — Fihr,
12 — Mâlik,
13 — Nadr,
14 — Kinâne,
15 — Huzeyme,
16 — Müdrike,
17 — İlyâs
18 — Mudar,
19 — Nizâr,
20 — Ma'ad,
21 — Adnan.

Resûlullah (s.a.v.)'ın neseb-i şerifinden bu kadarı üzerinde ittifak vardır. Ama bundan yukarısında ihtilâf edilmiştir. Aynı zamanda güvenilir de değildir. Ancak Adnan'ın, İbrahim Halîlullah'ın oğlu İsmail peygamberin torunlarından olduğunda ve Cenâb-ı Allah'ın, Hz. Muhammed (s.a.v.)'i kabilelerin en temizinden, batınların (Oba, kabilenin kolu) en faziletlisinden, sulblerin (nesillerin) en pâkinden seçmiş olduğunda ihtilâf yoktur. Hz. Peygamber (s.a.v.)'in soyuna câhiliyye kirlerinden hiçbir şey bulaşmamıştır.

Müslim, sahih bir senedle Resûlullah (s.a.v.)'ın şöyle buyurduğunu nakleder: «Yüce Allah, İsmail'in oğullarından Kinâne'yi, Ki-

nâne'den Kureyş'i, Kureyş'ten Hâşimoğullarını, Hâşimoğullarından beni süzüp çıkardı.»

Resûlullah (s.a.v.)'ın doğumu «Fil yılı»nda olmuştu. Yâni Ebrehe el-Eşrem'in Mekke'ye yürüyüp, Kâbe-i Şerîf'i yıkmaya uğraştığı yıl. Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı Kerîm'inde açıkladığı apaçık bir mûcize ile onu, bunu yapmaktan menetmişti. Benimsenen görüşe göre, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in doğumu, Rebiülevvel ayının on ikinci gecesi pazartesi günü olmuştur.

Resûlullah (s.a.v.) yetim olarak doğmuştu. Annesi, ona henüz iki aylık hâmile iken babası Abdullah vefât etmişti. Bu yüzden doğumdan itibaren dedesi Abdülmuttalib onu kendi himayesine almıştı. Dedesi onu - o zamanki Arap âdetine göre - Benî Sa'd bin Bekir kabilesinden Halime binti Ebî Züeyb adında bir kadına süt emzirmeye verdi.

Siyret nakilcileri, o yıl Benî Sa'd yurdunun kıtlığa mâruz kaldığı, oradaki hayvanların sütlerinin çekilmiş olduğu, otların kuruduğu üzerinde ittifak etmişlerdir. Hz. Muhammed (s.a.v.), Halime'nin evine gelir gelmez, onun kucağına konar konmaz çadırın etrafı tekrar yeşilliklerle doldu. Halime'nin koyunları otlaktan, karınları tok, memeleri sütle dolu olarak dönmeye başladılar.

Hz. Muhammed (s.a.v.), Sa'd oğulları yurdunda bulunduğu sırada, Müslim'in* de rivâyet etmiş olduğu «Göğsünün yarılması = Şakku's-Sa'd» olayı meydana geldi. Bu olaydan sonra, Hz. Muhammed, beş yaşını tamamlamış olarak annesine geri verildi.

Hz. Muhammed (s.a.v.) altı yaşında iken annesi Hz. Âmine vefât etti. Bundan sonra, dedesi Abdülmuttalib'in vefâtına kadar, onun himayesinde kaldı. Sekiz yaşını doldurmuş iken, o da vefât edince, bu sefer amcası Ebû Tâlib'in himayesinde kaldı.

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Resûlullah (s.a.v.)'ın siyretinin bu bölümünden aşağıda özetleyeceğimiz önemli öğütler ve prensipler elde edilir:

1 — Resûlullah (s.a.v.)'ın şerefli soyunu açıkladığımız bölümde; Allahü Teâlâ'nın Arapları diğer insanlara üstün kıldığına, Kureyş kabilesini de diğer kabilelere göre daha faziletli kıldığına açık-

* Resûlullah'ın, Benî Sa'd yurdunda süt anneye verilmesi ve göğsünün yarılması konusunda şu kaynaklara bakınız: Tehzîbü's-Siyre: 36, İbn Hişâm, es-Siyre: 1/164; Müslim, Sahîh: 1/101, 102...

ça işaret vardır. Okuyucu, bu işareti, Müslim'den rivâyet ettiğimiz hadiste açıkça bulur. Aynı mânâda diğer birçok hadisler de bulunmaktadır. Tirmizî'nin rivâyet ettiği şu hadis bunlardan biridir: Resûlullah (bir gün) minbere çıktı ve: «Ben kimim?» diye buyurdu. Ashâb: «Sen Allah'ın peygamberisin, sana selâm olsun!» dediler. Resûl-i Ekrem de: «Ben Abdullah bin Abdülmuttalib'in oğlu Muhammed'im! Allah mahlûkatı yarattı ve beni onların en hayırlılarının içinde kıldı. Sonra onları (Arap ve Arap olmayanlar Acem diye) iki fırkaya ayırdı ve beni onların en hayırlı fırkaları (Araplar) içinde kıldı. Sonra onları kabilelere ayırdı ve beni en hayırlı kabileleri (Kureyş) içinde kıldı. Sonra onları ailelere ayırdı ve beni aile olarak onların en hayırlısı, (şahıs) olarak da onların en hayırlısı kıldı» buyurdu*.

Dikkat!.. Resûlullah'ın aralarında zuhûr ettiği kavmi ve içinde doğduğu kabileyi sevmek, Resûlullah'ı sevmenin gereğidir. Bu sevgi fert ve cins yönünden değil, aksine mücerred hakikat yönündendir. Çünkü, o hakikî Kureyş araplığı, şübhesiz ki Resûlullah'ın onlara intisabıyla şeref kazanmıştır.

Bazan Araplardan veya Kureyşlilerden bir kimsenin Allah Azze ve Celle'nin yolundan sapması ve Allah'ın kendi kulları için seçtiği İslâmiyet şerefinden aşağıya düşmesi bu sevgiye ters düşmez... Çünkü bu inhiraf Resûlullah ile o kişi arasındaki nisbeti ve bağlantıyı kaldırmış olur.

2 — Resûlullah (s.a.v.)'ın yetim olarak dünyaya gelmesi, sonra çok uzun bir zaman geçmeden yine dedesini kaybetmesi, ayrıca hayatının çocukluk dönemini baba terbiyesinden ve gözetiminden uzak, anne sevgisi ve şefkatinden mahrum bir şekilde geçirmesi tesadüf kabilinden birşey değildir.

Gerçekten, Allah (c.c.) peygamberine birtakım büyük hikmetlere binâen bu tür bir yetişmeyi uygun gördü. Belki de o hikmetlerin en önemlilerinden biri, bozguncular için, kalblere şübhe bırakmaya ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in gençliğinden beri çağırdığı risâlet ve da'vetinin ilk bilgilerini babasının ve dedesinin yol göstermesi ve yönlendirmesi ile almış olduğunu söylemelerine fırsat vermemektir. Bu niçin olmasın? Çünkü Hz. Peygamber'in dedesi Abdülmuttalib kavminin başkanı idi. Bundan dolayı da, Kâbe hizmetlerinden olan «Rifade ve Sikaye»** de ona âittir. Bir dedenin torunu

* Tirmizî, Sünen: 9/236. Kitâbü'l-Menâkıb.

** Rifade: Kureyş'in câhiliye döneminde kendi aralarında oluşturdukları yardım fonu. Her insan gücünün yettiği kadar bir para çıkarır, bunu biraraya getirerek, büyük bir servet oluştururlar. Sonra da bu para ile yiyecek, üzüm

veya bir babanın kendi oğlunu bu geleneğe göre büyütmesi ve eğitmesi tabii bir şeydir.

İlâhî hikmet, bozguncular için, bu tür bir şübheye fırsat vermedi. Buna göre de Yüce Allah, Resûlünü, çocukluk döneminden beri, anne-baba ve dede terbiyesinden uzak bir şekilde yetiştirdi. Resûlullah'ın çocukluk dönemini, tüm ailesinden uzakta, Sa'd Oğulları yurdunda geçirmesini yine ilâhî kader istemişti. Dedesi vefât edip, hicretten üç yıl öncesine kadar hayatta kalan amcası Ebû Tâlib'in vesâyetine geçmesi ve Ebû Tâlib'in de müslümanlığı kabul etmemesi ilâhî kaderin bir başka yönüdür. Hz. Muhammed'in da'vetinde, amcasının rolü olduğu; mes'elenin, bir kabile veya aile, ya da başkanlık ve makam mes'elesi olduğu zannını vermesin diye, böyle olmuştur.

Yine ilâhî kader, Hz. Peygamber'in yetim olarak büyümesini; şımarıklığına engel olacak baba otoritesinden ve refah seviyesini arttıracak maldan uzak kalarak yalnızca ilâhî yardımın onun işlerini üstlenmesini murad etti ki; nefsi onu mal ve makama meylettirmesin; başkanlık ve liderlik arzusu ile etkilenmesin. Böyle olmasaydı, nübüvvetin kudsiyeti, halkın nazarında, dünya sevgisi ile birbirine karışırdı. Hattâ insanlar, Hz. Peygamber'in, mal ve makama ulaşmak için peygamberlik yaptığını zannedebilirlerdi.

3 — Siyerciler, Halime'nin otlaklarının kuruduktan sonra yeniden yeşermesini, yaşlı ve düşkün develerin memeleri kuruyup, sütleri çekilmiş iken, yeniden memelerine süt gelmesini ittifakla rivâyet ederler. Bu olaylar, onun diğer çocuklar gibi küçük bir çocuk olduğu zaman dahi, yüce Rabbinin katındaki derecesinin yüksekliğine, şanının yüceliğine işaret ediyor. Allah'ın ona ikramının en bârizi onu emzirme şerefine nâil olan Halime'nin evinin, bolluk ve berekete gark olmasıdır. Bunda ne garabet, ne de şaşılacak bir durum vardır. Buna göre şeriatımız İslâmiyet, bize yağmur yağmadığı vakit, duamıza Allah'ın icabet edeceğini umarak Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ehl-i beytinden ve halktan sâlih kişilerin bereketiyle yağmur duasına çıkmamızı öğretmiştir*. Hz. Muhammed (s.a.v.), Ha-

ve hurma şarabı satın alırlar. Hac mevsimi süresince insanlara yedirir içirirlerdi. *Sikaye* ise, hacılara su dağıtma hizmetine denirdi.

* Resûlullah'ın ehl-i beytinden biri ile veya takvâ ve salâh ehli ile hastalığa şifâ istemek mübahdır. Bu, yağmur duası ve diğerlerinde de aynıdır. Fukahâ ve imamların cumhûru bunun üzerinde müttefiktirler. Bak: Fethü'l-Bârî: 2/339, Neylü'l-Evtâr: 2/7, Sübülü's-Selâm: 2/134, İbn Kudâme el-Hanbelî, el-Muğnî: 2/265.

lime'nin kucağına oturmuş ve göğsüne yapışmış süt emen bir çocuk iken, o zaman, o yer Resûlullah ile nasıl şereflenmişti? Gerçekten, Resûlullah'ın etrafındaki kurak arazinin yeşermesine sebeb olması, yeryüzü kaynaklarının ve gökyüzü damlacıklarının sebeb olmasından daha orijinal olduğunu, söylemek yerinde olur. Madem ki herşey Allah'ın elindedir ve bütün sebeblerin yaratıcısı O'dur. Ve yine Yüce Allah, Kitab'ında, gayet açık bir şekilde: «Biz seni âlemlere rahmet olasın diye gönderdik» buyurmaktadır. Öyle ise; O'nun lütuf ve bereket sebeblerinin başında gelmesi çok tabiîdir ve normaldir.

4 — Resûlullah, Sa'd oğulları obasında bulunduğu sırada, vukubulan göğsünün yarılması hâdisesi, peygamberlik «irhasat»ından* ve Allahü Teâlâ'nın onu yüce bir göreve seçmesinin işaretlerinden sayılır. Bu hâdise, sahîh tariklerle ve sahâbe-i kirâmın birçoğundan rivâyet edilmiştir. Müslim'in kendi sahihinde, rivâyet ettiği şu aşağıdaki hadîsin senedinde sahâbe-i kirâmdan Enes bin Mâlik bulunmaktadır: «Resûlullah (s.a.v.) çocuklarla oynarken, Cibril ona geldi, onu aldı yere yatırdı ve kalbini yardı. Kalbi dışarı çıkardı. Sonra kalbden bir kah pıhtısı çıkardı. Peygambere hitaben: Bu, şeytanın senden olan nasibidir, diye gösterdi. Sonra kalbi altundan bir tas içinde zemzem suyu ile yıkadı. Sonra kalbi kapadı. Daha sonra onu kendi yerine iade etti. Bu sırada, çocuklar koşarak sütannesine geldiler ve Muhammed öldürüldü, dediler. O, rengi soluk bir haldeydi**».

Bu hâdisenin hikmeti - Allah daha iyi bilir - Resûlullah'ın vücudunda bulunan şer guddesinin kökünü kazımak değildir. Çünkü şerrin kaynağı vücuttaki bir gudde (bez) veya vücudun bazı bölgelerindeki bir kan pıhtısı olsaydı, elbette, şerli bir kişinin cerrâhî bir ameliyatla hayırlı bir kişi olması mümkün olurdu. Fakat öyle gözüküyor ki; asıl hikmet, Resûlullah'ın durumunu bildirmek, onu çocukluğundan beri vahiy ve günahsızlık (ismet) için hazırlamaktır. Ki bu durum, halkın ona iman etmesine ve onun risâletini tasdik etmesine daha uygun düşer. Bu duruma göre o ameliyat, mânevî temizlik ameliyesidir. Fakat o ameliyatta, halkın gözlerinin önünde ilâhî bir ilân olsun diye, maddî ve duyularla idrâk edilen bu şekil kullanıldı. Bu hâdisenin hikmeti ne olursa olsun, bu hâdisenin ha-

* İrhasat: Peygamberlerde, peygamberliğinden önce zuhûr eden hârikulâde işlere denir (mütercimler).

** Müslim: C. 1, s. 101, 102. Yine Sahîh-i Müslim'de Resûlullah'ın göğsünün yarılması olayı, bir defadan fazla olarak yer almaktadır.

beri, sahîh bir şekilde sabit olduğuna göre; zâhir ve hakikî mânâsından uzaklaşarak, mânâsız, yapmacık ve kafadan atma bir te'vil çıkarmak için birtakım gayretlere girmek gereksizdir. Bunu yapmaya uğraşan kişinin, Allah'a imanının zayıflığından başka birşeye hükmetmek mümkün değildir.

Şunu bilmeliyiz ki, haberi kabul etmemizdeki ölçü, sadece rivâyetin sıhhati ve doğruluğudur. Bu da açık bir şekilde sabit olduğuna göre artık kabul etmekten başka çare yoktur. Onu anlamak için de, eldeki ölçümüz, o vakit Arap dilinin anlamları ve kurallarıdır. Sözde asıl olan hakikattır. Eğer her araştırmacı ve okuyucunun, sözü gerçek mânâsından çıkarıp, hoşuna gidenleri seçmek için çeşitli mecazî mânâlara çevirmesi câiz olsaydı; elbette, dilin kıymeti gider, mânâları kaybolur, insanlarda uyandırdığı mânâlar da tersine dönerdi.

Sonra te'vil aramak ve hakikatı inkâra yeltenmek de nedir?

Ama bu, ancak Allah'a iman zayıflığından ileri gelir. İkinci olarak da, Resûlullah'ın nübüvvetine, onun risâletinin doğruluğuna olan iman zayıflığından kaynaklanır. Yoksa, hikmeti ve sebebi bilinsin bilinmesin, nakli sıhhatli olan şeylere inanmak çok kolaydır.

⁂

RESÛLULLAH (S.A.V.)'IN ŞAM'A İLK YOLCULUĞU VE RIZIK YOLUNDAKİ GAYRETİ

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) on iki yaşını tamamladığı vakit amcası Ebû Tâlib bir ticaret kervanının başında Şam'a doğru hareket etmişti. Bu yolculukta Ebû Tâlib yeğenini de yanına almıştı. Kervan «Busra» denilen kasabada konaklayınca, burada Bahira denilen bir rahibe uğradılar. Rahib Bahira, İncil'i bilen, Hristiyanlığın önemli hususlarından haberi olan, bir kişiydi. Rahib Bahira, Hz. Peygamber (s.a.v.)i burada gördü. Onun hakkında düşünmeye ve onunla konuşmaya başladı. Sonra rahib, Ebû Tâlib'e döndü ve ona şöyle dedi.

— Bu çocuk senin sulbünden midir? Ebû Tâlib de:

— Oğlumdur, dedi. (Ebû Tâlib, yeğenini çok sevdiğinden ve ona olan şefkatinden dolayı, oğlu olarak çağırıyordu.) Bunun üzerine Bahira, Ebû Tâlib'e:

— O senin oğlun değildir. Bu çocuğun babası yaşıyor olmamalı, dedi. Ebû Tâlib de:

— Evet, ben onun amcasıyım.

Bahira:

— Babası ne oldu? diye tekrar sordu. Ebû Tâlib:

— Annesi ona hâmile iken babası öldü, dedi.

Bu sefer Bahira:

— Doğru söyledin. Onu hemen memleketine geri çevir. Yahudilerin ona zarar vermelerinden sakın. Vallahi, onlar bu çocuğu burada görecek olurlarsa, muhakkak ona zarar vermeye kalkışırlar. Çünkü yeğeninde çok büyük bir hâl ve şan vardır» dedi. Bu sözler üzerine, Ebû Tâlib onunla birlikte Mekke'ye dönmeye acele etti*.

Sonra Resûlullah (s.a.v.) hayatının gençlik dönemini yaşamaya başladı. Geçimini sağlamak için çalışmaya koyuldu. Koyun gütmekle meşgul oluyordu. Daha sonra Resûlullah kendinden bahsederken, Buhârî'nin rivâyetine göre: «Ben ehl-i Mekke'nin Karar:t'inde koyun gütmüştüm» buyurduydu. Yüce Allah, Hz. Peygamber'i, bazı gençlerin yöneldiği oyun, eğlence ve boş yerlerden korudu. Aleyhissalâtü Vesselâm kendi hayatını anlatırken şöyle buyurmuştur:

«Ben câhiliyyet devri insanlarının işledikleri birşeyi, iki defa işlemeye teşebbüs etmiş idiysem de, Allah benimle işlemek istediğim şey arasına girip, beni ondan alıkoydu. Bundan sonra Allah, beni peygamberlikle şereflendirinceye kadar hiçbir kötülüğe teşebbüs etmedim.

Teşebbüs ettiğim şeye gelince: Bir gece, Mekke'nin yukarı taraflarında Kureyş'ten bir gençle birlikte kendi koyunlarımızı otlatı-

* Yukarıdaki bu olay, İbn Hişâm'ın Siyret (1/180)'inden kısaltılarak alınmıştır. Onu Taberânî, Tarih'inde:—2/287, Beyhakî, Sünen'inde; Ebû Nuaym, Hilye'sinde rivâyet etmiştir. Bu rivâyetlerin arasında, tafsilât yönünden bazı ihtilâflar bulunuyor. Tirmizî başka bir tarzda, uzunca olan bu rivâyetinde tek kalmıştır. Belki de senedinde bazı gevşeklikler vardır. Tirmizî bu hadîsi rivâyet ettikten sonra: «Bu hadîs, garib hasen bir hadîstir. Biz onu ancak bu şekli ile biliyoruz» demiştir. Bu hadîsin senedinde Abdurrahman bin Gazven bulunmaktadır. el-Mizan sahibi ondan bahsederken: «Onun münker rivâyetleri vardır» demiştir. Sonra yine Mizan sahibi: «Hz. Peygamber, Ebû Tâlib'le birlikte Şam'a yaklaşmış olduğu haldeki seferinde..... diye bahsedilen hadîsin, Yûnus bin Ebi İshâk'tan rivâyetinde de münker kabul edilmiştir» demiştir. İbn Seyyidinnas da ondan bahsederken bu hadîsin metninde nekâret vardır demiştir. Bak: Uyûnü'l-Eser, c. 1, s. 43. Nasıruddin el-Elbânî Muhammed el-Gazzali'nin «Fikhu's-Siyre»'sinin hadislerini tahric ederken bunları bilmesine rağmen, «isnadı sahihtir« demesi, şaşılacak bir durumdur. Halbuki o, Tirmizî'nin sadece: «Bu hadîs hasendir» sözünden başka diğer açıklamalarını nakletmemiştir. Şeyh el-Elbânî'nin, bu hadîsten daha çok sahîh olanlarını zayıf kabul etmesi âdetidir. Bu olayın müşterek olan bu kadarı, birçok tariklerle sabittir. Onlara herhangi bir zayıflık ulaşmamıştır.

yordum. Ben o gence: «Eğer koyunuma bakarsan, ben de diğer gençler gibi, Mekke'ye gidip gece masalları toplantılarına katılayım» dedim. Arkadaşım: «Olur, istediğini yap» dedi. Ben bu arzumu yerine getirmek üzere yola çıktım. Mekke'nin evlerinden ilk evin yanına geldiğim zaman, çalgı sesleri işittim. «Bu nedir?» diye sorunca; «Falanın oğlu, falanın kızı ile evleniyor» dediler. Hemen oturup dinlemeye başladım. Bu esnada Allah, kulaklarımı tıkadı. Uyuyakalmışım. Beni ancak güneşin sıcaklığı uyandırdı. Hemen dönüp, arkadaşımın yanına geldim. Bana ne yaptığımı sordu. Ben de, ona başımdan geçenleri anlattım. Sonra yine başka bir gece arkadaşıma aynı şekilde ricada bulundum. O da, bu ricamı kabul etti. Yola çıkıp, Mekke'ye geldiğimde; şu geçen geceki şeyler aynen başıma geldi. Bundan sonra, bir daha da hiçbir kötülüğe teşebbüs etmedim*».

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Rahib Bahira'nın, Peygamberimizin durumundan haber vermesi - bu haber, bütün siyret âlimleri ve ravîlerinin rivâyet ettiği bir hadîstir. Ayrıca onu, Tirmizî, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den uzunca bir şekilde rivâyet etmiştir. - Yahudi ve Hristiyan olan ehl-i kitabın, Peygamberimizin bi'seti ve alâmetleri konusunda bilgileri bulunduğuna işaret etmektedir. Bu bilgiler, Tevrat ve İncil'de, onun bi'seti ile ilgili delil ve evsafı konusunda gelen haberler vasıtasıyla elde edilmiştir. Buna işaretler çok ve yaygındır.

Siyret âlimlerinin rivâyet ettiklerinden biri de şudur:

Yahudiler, Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderilişinden önce, Evs ve Hazrec kabilelerine karşı, ondan yardım umuyor ve şöyle diyorlardı: «Gerçekten, yakında bir peygamber gelecek, biz ona tâbi olacağız ve onunla birlikte sizi, Âd ve İrem kavimleri gibi öldüreceğiz**». Yahudiler gelecek peygambere tâbi olacaklarına dair verdikleri sözü tutmayınca, Allah (c.c.) bu konuda şu âyeti indirdi: «Vaktaki, onlara Allah katından, beraberlerindekini tasdik eden Kur'an geldi. Halbuki Kur'an gelmeden önce o müşriklere karşı yardım istiyorlardı. İşte o bildikleri (peygamber) onlara gelince,

* Bu olayı İbnu'l-Esîr rivâyet etmiştir. Hakîm de, Ali bin Ebî Tâlib'den rivâyet etmiş ve Müslim'in şartı üzere sahîhdir, demiştir. Taberânî ise Ammar bin Yâsir'den rivâyet etmiştir.

** Bakara sûresi, âyet: 89.

onu inkâr ettiler. Artık Allah'ın lâneti o kâfirler üzerine olsun...*».

Kurtubî ve başkaları şunu rivâyet ediyorlar:

Allahü Teâlâ'nın, «Kendilerine kitab verdiklerimiz, o Resûlü, öz oğullarını tanır gibi tanırlar. Böyle iken içlerinden bir topluluk, hak ve hakikatı bile bile gizlerler**» âyet-i kerîmesi inince, Hz. Ömer bin el-Hattâb (r.a.) daha önce ehl-i kitabdan iken sonradan müslüman olmuş Abdullah bin Selâm'a: «Sen oğlunu tanıdığın gibi, Hz. Muhammed (s.a.v.)'i tanır mısın?» diye sormuştu. O da: «Evet, belki daha çok. Allah gökteki emînini (Cebrâil) yerdeki emînine (önceki peygamberlere) onun sıfatı (onu tanıtacak vasıflar) ile gönderdi. Buna göre, ben de onu tanıdım. Kendi öz oğluma gelince, annesinin bana hıyânet edip etmediğini bilmiyorum» diyerek cevap verdi. Selmân-ı Fârisî'nin müslümanlığı kabul ediş:nin sebebi de, Hz. Peygamber'in geliş haberini ve vasıflarını İncil'den, Ruhbanlardan ve ehl-i kitab âlimlerinden araştırması olmuştu.

Ehl-i kitabtan birçoklarının bu bilg:yi inkâr etmeleri ve elde bulunan İncil'lerde, Resûlullah (s.a.v.)'in adına işaret olunmayışı buna tezat teşkil etmez. Çünkü, bu kitablar üzerinde tebdil ve tağyirat açıkça bilinmektedir. Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerîm'inde şöyle buyurarak, bunu doğrulamaktadır: «Onların bir kısmının okuyup-yazması yoktu. Kitabı bilmezlerdi. Bildikleri sadece birtakım yalan ve kuruntulardı. Onlar ancak vehim içindedirler. Vay, kitab (Tevrat)'ı elleriyle yazıp sonra da onu az bir değere satmak için, «Bu Allah katındandır» diyenlere! Vay, ellerinin yazdıklarından dolayı başlarına geleceklere! Vay, kazandıklarına!***».

Daha önce Resûlullah'ın etrafını kuşatan ilâhî ikramı; onun gelişiyle, Halime'nin evinde meydana gelen bereketi görmüş olduğumuza göre; rızkını ve geçimini sağlamak maksadıyla çobanlık etmesinde, Yüce Allah'ın seçkin kulları için dünyada beğendiği hayatın türüne işaret eden, büyük öneme haiz delâletler vardır. Hz. Muhammed (s.a.v.) daha hayatının başlangıcında iken; ona refah yollarını açmak ve onu, çalışıp çabalamaya, yorulmaya ve rızık peşinde koşarak koyun gütmeye ihtiyaç duyurmayacak beçim sebeblerini hazırlamak, ilâhî kudret için pek kolay gelirdi. Fakat Hikmet-i İlâhî bizden; insanın malının en hayırlısı kendi elinin emeğiyle, kendi toplumu ve hemcinslerinin çocuklarına sunduğu hizmetine karşılık kazandığı şeyler, malın en şerlisi de; kendisi sırtının

* Bakara sûresi, âyet: 146.
** En'âm sûresi, âyet: 20.
*** Bakara sûresi, âyet: 78, 79.

üstüne yattığı halde, uğrunda herhangi bir yorgunluk görmeden, topluma herhangi bir fayda sağlamadan, elde ettiği şeyler olduğunu bilmemizi istiyor...

Sonra bir da'vetin sahibi, kazancını ve geçimini da'vetine veya halkın verdiği bağış ve hediyelere bağladığı sürece; dâvasının, halkın arasında herhangi bir kıymeti olmayacaktır. İslâm Da'vet'nin önderi Hz. Muhammed (s.a.v.) insanların en bağımsız ve hür olanıydı. Zira o, geçimini şahsî gayretine veya bağış kabul etmeyen şerefli bir kaynağa dayamıştı ki, kimseye minnet borcu olmasın veya hakkı haykırmasına engel olacak dünya malı bulunmasın!...

Resûlullah bu dönemde bu tür bir düşünceyi aklından geçirmemiş olsa da - ki o, ilâhî da'vet ve risâlet işinin kendisine verileceğini bilmiyordu - yine, Yüce Allah'ın kendisine hazırladığı bu yol, böyle bir hikmeti ihtiva ediyor. Ve bu yol, şunu da açıklıyor: Yüce Allah, Resûlü'nün bi'setinden sonra onun da'vetine olumsuz bir etkide bulunacak şeylerin olmamasını murad etmiştir.

Resûlullah kendinden bahsederken, Yüce Allah'ın, kendisini, çocukluğundan beri, her türlü kötülüklerden koruduğunu haber vermesi; her biri büyük önem taşıyan iki hakikatı bize açıklıyor:

Birinci Hakikat: Resûlullah (s.a.v.), insanî özelliklerin tümüyle donatılmıştı. Yâni o da, her genç gibi, Yüce Allah'ın insanı, üzerinde yaratmış olduğu fıtrî temayüllerin birçoğunu kendinde buluyordu. O, eğlence ve gece sohbetinin anlamını idrak ediyor, bundaki lezzeti duyuyordu. Nefsi de onu diğerlerinin hoşlandığı ve zevk aldığı şeylerden yararlanmaya zorluyordu.

İkinci Hakikat: Bununla beraber, Allahü Teâlâ, Resûlü'nü her türlü sapıklık ve ahlâksızlıktan, da'vetiyle bağdaşmayacak davranışlardan korumuştu. Hattâ o, nefsî arzularına boyun eğmekten, kendisini koruyacak bir şeriata veya vahy-i ilâhîye mazhar olmadan önce; diğer gizli bir koruyucu buluyor. İlâhî kaderin; İslâm şeriatını yaymak, güzel ahlâkı tamamlamak için yetiştirdiği kişiye yakışmayacak nefsanî arzular ile peygamberin arasına girer bu gizli koruyucu...

Bu iki gerçeğin Resûlullah'ta bulunması, açıkça şuna işaret eder: Terbiye ve yönlendirme gibi basit vasıta ve sebebler olmadan; özel bir inâyet-i Rabbânî, Resûlullah'ın elinden tutar ve yürütür. Etrafında bulunan komşuları, soydaşları ve ailesi doğru yoldan sapmış ve bu yoldan habersiz iken; onu şu doğru yola sevkedecek kim var?...

Şübhesiz ki, Allah'ın ona gençlik döneminde bile, câhiliyye karanlığını yırtacak nûrlu bir yol çizmesinde lûtfettiği bu özel hima-

ye, onun peygamberlik için nasıl hazırlandığının delili, aynı zamanda, hayatında takip ettiği fikrî, ahlâkî ve hissî tutum ve şahsiyetinin de temeli olan peygamberliğinin en büyük isbatıdır...

En büyük Sevgilinin (s.a.v.) nefsini; şehvetten ve arzularını tatmine zorlayıcı güdü (motiv)lerden arındırmış olarak dünyaya getirmek, Yüce Yaratıcı'ya göre çok kolay bir işti. O zaman da; Mekke'ye inip halkın eğlendiği evleri bulmak için koyunlarını arkadaşına bırakmaya sevkedecek bir motivi kendinde bulamıyacaktı. Ne var ki bu husus; onun ruhî yapısındaki bozuklukların çokluğuna delâlet etmez. Halbuki her asırda ve her millette örnekleri görülen bir vâkıadır bu. O halde:

Resûlullah'ın tabiatındaki motivlerin varlığına rağmen, ona uygunsuz işlerde engel olan gizli yardımın delâletleri böyle değildir. Ancak Yüce Allah, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile ilgili ilâhî yardımı, insanlara açıklamak istedi ki; onun risâletine inanmak kolaylaşsın ve kafalarından, doğruluğu konusundaki şübhe belirtileri uzaklaşsın...

***

RESÛLULLAH (S.A.V.)'IN, HATİCE'NİN MALIYLA TİCARET YAPMASI VE ONUNLA EVLENMESİ

Hz. Hatice (r.a.) - İbnu'l-Esîr ve İbn-i Hişâm'ın rivâyet ettiği gibi - şeref ve mal sahibi tüccar bir kadındı. Malının başına adamlar kiralıyor, onlara sermaye veriyor, kârına onları ortak ediyordu. Resûlullah (s.a.v.)'ın doğru sözlülüğü son derece güvenilirliği ve güzel ahlâkını öğrenince, malının başında Şam'a tüccar olarak gitmesi için Peygamberimize haberci gönderdi. Kendisine, başkalarına verdiğinden daha fazlasını vereceğini ve kölesi Meysere'yi de yanına katacağını bildirdi. Hz. Muhammed (s.a.v.) bu teklifi kabul etti. Hemen, Hz. Hatice'nin malının başında bir yetkili olarak, Meysere ile birlikte Şam'a doğru yola çıktı. Allah'ın yardımı, onunla diğer yolculuklardan daha çok bu ticarî yolculukta beraber oldu. Hz. Hatice'nin yanına kat kat kârla döndü. Hz. Muhammed (s.a.v.) üzerindeki emaneti Hatice'ye tam bir güven ve büyük bir dürüstlük içinde takdim etti. Hz. Hatice'nin kölesi Meysere, Hz. Muhammed'in hususiyetlerini ve ahlâkının yüceliğini tanımış, ona karşı gönlü hayranlıkla dolmuştu. Bütün bunları, Hz. Hatice'ye anlattı.

Bunun üzerine Hatice, Peygamberimizin son derece güvenilirliğini beğendi. Belki de, Hz. Hatice bu yüzden kendisine gelen kâra

hayret etti. Hemen dostu Nefise binti Müneyye vasıtasıyla Hz. Muhammed'e evlenme teklifinde bulundu. Peygamberimiz de bu teklifi kabul edip, bu konuda amcalarıyla konuştu. Onlar da, Hatice'yi, amcası Amr bin Esed'den yeğenlerine istediler. Hz. Peygamber yirmi beş yaşında, Hatice de kırk yaşında iken evlendiler.

Hz. Hatice (r.a.), Peygamberimizle evlenmeden önce iki kişiyle evlenmişti. Birincisi Âtik bin Âiz et-Temimî'dir. Ondan sonra da Ebû Hâle et-Temimî'dir. Bu kişinin asıl ismi, Hind bin Zürâre'dir*.

⁂

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Allah Resûlü'nün, Hz. Hatice'nin malının başındaki çalışması, koyun gütmekle başlayan çalışma hayatını sürdürmekten ibarettir. Bununla alâkalı hikmet ve ibret yönlerini açıklamıştık.

Hz. Hatice'nin faziletine ve Resûlullah'ın hayatındaki yerine gelince; Resûlullah'ın yanında ve hayatı boyunca onun yüksek bir mevkisi vardır. Buhârî ve Müslim'de onun kendi dönemi kadınlarının mutlak olarak en hayırlısı olduğu sabittir.

Buhârî ve Müslim, Hz. Ali'den, Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu rivâyet etmiştir: «Zamanındaki dünya kadınlarının en hayırlısı, İmrân'ın kızı Meryem'dir. Bu ümmetin kadınlarının, kendi zamanındakilerinin en hayırlısı da Hüveylid'in kızı Hatice'dir.»

Yine Buhârî ve Müslim, Hz. Âişe'den şöyle dediğini rivâyet eder: Ben Peygamberin kadınlarına karşı kıskançlık duymadım. Ancak Hatice'ye karşı kıskançlık duydum. Halbuki ben ona erişememiştim.» Yine Hz. Âişe (r.a.) dedi ki: «Resûlullah (s.a.v.) bir koyun kestiği zaman: «Bunun etinden Hatice'nin sadık dostlarına gönderiniz!» demek alışkanlığında idi. Bir gün Peygamber (s.a.v.)'e öfkelendim de: «Hatice'de ne var ki» deyiverdim. Bunun üzerine Resûlullah: «Hiç şübhe yok ki, ben onun sevgisi ile rızıklandırılmışımdır» buyurdu**».

İmam Ahmed ve Taberânî, mesrûk tarikıyla Hz. Âişe'nin şöyle dediğini rivâyet etmişlerdir:

---

* Bunları İbn Seyyidinnas: «Uyûnü'l-Eser»'inde, İbn Hacer: «el-İsâbe»'sinde rivâyet etmiştir. Hatice'nin eski kocalarının hangisinin evvel olduğunda ihtilâf varid olmuştur. İbn Seyyidinnas'ın tercih ettiğine Katâde ve İbn İshâk'in rivâyetlerine göre birincisi Âtik bin Âiz, ikincisi de Hind bin Zürâre'dir.

** Bu hadis de müttefekun aleyhtir. Lâfız ise Müslim'e âittir.

Resûlullah (s.a.v.), Hatice'yi anmadan ve ona güzel övgüler sunmadan nerdeyse evden dışarı çıkmazdı. Yine günlerden bir gün onu andı. Bunun üzerine beni ağlamak tuttu. Ben Resûlullah'a: «O ancak yaşlı bir kadındır. Allah sana ondan daha hayırlısını vermiştir» dedim. Bunun üzerine Resûlullah kızdı, sonra: «Hayır, vallahi Allah bana ondan daha hayırlısını vermedi. Çünkü halk bana inanmazken o inandı. İnsanlar beni yalanlarken, o beni tasdik etti. Halk bana herşeyi yasakladığı vakit, o beni malıyla destekledi. Diğer hanımlarımdan çocuğum olmadığı halde, Allah ondan bana çocuk ihsan etti» buyurdu.

Resûlullah (s.a.v.)'ın, Hz. Hatice ile evlenme olayına gelince: Hakakiten bu evlilikten insanın aklına ilk gelen şey, Resûlullah'ın bedenî hazların vasıtalarına ve tamamlayıcılarına önem vermediğidir. Şayet o diğer genç akranları gibi buna önem vermiş olsaydı, elbette, kendisinden yaşça daha küçük olan kadın veya en azından kendisinden büyük olmayan bir kadına rağbet ederdi. Bize öyle görünüyor ki, Hz. Peygamber sadece Hatice (r.a.)'nin şerefine ve kavmi ile toplumunun arasındaki faziletine rağbet etmişti. Hattâ Hz. Hatice câhiliyyet döneminde bile «el-Afife: Çok iffetli» ve «et-Tâhire: Çok namuslu, çok temiz kadın» lâkabları ile şöhret bulmuştu.

Bu evlilik, Hz. Hatice'nin altmışbeş yaşında vefâtına kadar ve Resûlullah'ın da elli yaşına yaklaşıncaya kadar devam etti. Resûlullah (s.a.v.) bu evlilik süresince herhangi bir kadınla veya diğer bir genç kızla evlenmeyi aklından bile geçirmedi. Halbuki insanın yirmi ile elli yaş arası öyle bir dönemidir ki, çok kadınla evlenme arzusu ve cinsel duyguların etkisiyle teaddüd-ü zevcata meyil, bu dönemde depreşir.

Fakat daha önce de dediğimiz gibi; Hz. Muhammed bu dönemini; Hatice gibi bir kadınla ve bir câriye ile, evlenmeyi düşünmeden geçirdi. Şayet o böyle bir arzuyu taşısaydı, elbette örfün, alışkanlıkların ve insanlar arasındaki âdetlerin dışına çıkmadan birçok câriye veya hanım bulabilirdi. Halbuki o, dul bir kadın olan ve yaşı kendisinin iki katına yaklaşan Hz. Hatice ile evlenmişti...

Resûlullah'ın, kendisinden daha yaşlı bir kadınla evlenişi; müsteşriklerle misyonerlerden, bir de; (Yüce Allah'ın buyurduğu gibi: «...Bağırıp çağırmadan başka birşey duymayarak haykıran...») koyun gibi müsteşriklerin ve misyonerlerin ardından yürüyen sadık kölelerden... İslâm Dinine ve onun hâkimiyyetine karşı kalblerinde kin taşıyan bu kişilerden her birinin ağızlarına gem vuruyor: Hani ya bu müsteşrikler ve misyonerlerle onların sadık köleleri, Resûlullah'ın evliliği mevzuunda, İslâm'a saldırılabilecek bir alan ve Hz.

Muhammed (s.a.v.)'in şahsiyetinin tahkir edilebileceği bir yan bulacaklarını zannettiler. Yine onlar, Resûlullah'ı, evinin geçiminde ve peygamberlik işlerinde kalb ve ruh iffetinden uzaklaşmış, maddî zevklere dalmış, şehvetperest bir adam şeklinde, halka tanıtmayı plânlıyorlar.

Misyonerlerin ve müsteşriklerin çoğunun İslâm'a karşı olmayı meslek haline getirmiş düşmanlar olduğu bilinmektedir. Onlar bu dini kötülemeyi san'at edinmişlerdir. Buna da bir hayli gayret gösteriyorlar ve ondan, bilindiği gibi birşeyler kazanmaya bakıyorlar. Onların peşinden giden gafiller ise, çoğu kulaktan dolma bilgilerine göre ve başkalarını taklit etmek suretiyle, İslâm'a karşı düşmanca tavır alıyorlar. Anlamak ve araştırmak için zihinlerini açmak, meseleyi kavramak yerine, bütün gayretleri ancak taklit ve başkalarına uymaktan ibaret kalıyor. Yine onların İslâm'a olan düşmanlıkları, sadece, insanın halk arasında belli bir ekole mensup olduğunu bildirmek için yakasına taktığı rozet nev'inden birşeydir! Rozetin ise, sembolden öte birşey olmadığı da bilinmektedir... Buna göre, bu kişilerin İslâm'a olan düşmanlıkları; insanlar arasında kendi kimliklerini ortaya koyan bir sembol oluyor. Şöyle ki, onların bu durumda, İslâm tarihi hakkında hiçbir şeye sahip olmadıkları anlaşılıyor. İslâm'a olan ilgileri ise, yalnızca misyonerlerin ve müsteşriklerin emperyalist zihniyetteki çalışmalarında kendini gösteren sömürge fikrinde olan eğilimlerinden ibarettir. Bu da onların, herhangi bir araştırmaya ve anlamaya lüzum görmeden peşin tercihleridir. Evet onların İslâm'a olan husumetleri bile ancak kendi milletleri ve toplumları arasında, kendilerini onunla tanıttıkları yaftadan ibarettir. Yoksa, belgelemek veya araştırmak kastıyla yapılan fikrî bir çalışma değildir*.

Ancak, Resûlullah (s.a.v.)'ın evliliği konusu, İslâm düşmanlarının gündeme getirdiklerinin tamamen aksine; ileri görüşlü bir müslümanın, dinini tanıyan, peygamberinin siyretini (yaşayışını) iyi bilen bir mü'minin; kendisine birtakım deliller çıkarabileceği konuların en kolayıdır.

İslâm düşmanları ve onların sadık kulları, Hz. Peygamber'in şahsiyetini bedensel hazlara dalmış şehvetperest bir kişinin süretiyle benzeştirmek istiyorlar! Halbuki Resûl-i Ekrem'in evliliği konusu, bunun tam aksini isbata tek başına yeterli bir delildir. Çünkü, şehvetine düşkün bir adam, yirmi beş yaşına kadar, cahiliyyet

* Husumette bile ciddiyetleri yok. Gayeleri, tersinden kazanılacak şöhret!..
(Mütercimler)

çukuruna düşmüş Arap toplumu gibi bir toplumda, etrafında cereyan eden bozuk davranışlara tenezzül etmeden, namuslu ve iffetli olarak yaşayamaz. Yine, şehvetine düşkün bir adam kendi yaşının iki katına yakın dul bir kadınla evlenmeyi kabul etmez. Sonra O, etrafındaki herhangi birşeye gözünü çevirmeksizin Hz. Hatice ile birlikte yaşıyor. Halbuki etrafında birçok imkânlar bulunmaktaydı. Gençlik çağını aşıp ihtiyarlık gelip çatmadan bu tür şeylere yol bulabilirdi.

Hz. Peygamber'in, Hz. Âişe ve diğer hanımları ile evlenmesi olaylarına gelince; gerçekten onların her birinde önemli sebeb ve her evlilik için bir hikmet ve çok önemli bir gaye vardır ki; bu sebeb ve hikmetler bir müslümanın, Hz. Peygamber'in azametine, şanının yüceliğine ve ahlâkının olgunluğuna olan imanını artırır... Hikmet ve sebeb ne olursa olsun, kesin gerçek şu ki, O'nun evliliğinin sadece bir ihtiyacı yerine getirme ve cinsel arzusunu tatmin etme şeklinde olması mümkün değildir... Çünkü O, bu durumda olsaydı, elbette bu istek ve arzularının esas döneminde nefsani arzu ve ihtiyaçlarını gidermek istemesi daha uygun olurdu... Hele özellikle o döneminde bu türlü düşünce ve fikirden uzaktı. Yâni, yaratılışın gereği olan ihtiyaçlardan onu alıkoyacak kadar meşgalesi ve insanları Hakk'a çağırma düşüncesi yoktu...

Biz Resûlullah'ın evliliği konusunu savunma hususunda birçok araştırmacıların yaptığı şekilde mübalâğa etmeyi düşünmüyoruz.

Çünkü her ne kadar İslâm düşmanları Hz. Peygamber'in evlilik konusuna şübhe gözü ile bakmak isteseler bile, biz bu problemi çözmek için araştırma ve tetkike ihtiyaç duyulacağına inanmıyoruz. (Şunu vurgulamak isteriz):

İslâm hakikatlarından nice mes'ele vardır ki, İslâm düşmanları, onları kendileri iptal etmek yerine; müslümanları onları savunmak için münakaşa alanına çekerek (sulandırmak isterler... Biz bu oyuna gelmeyiz!..)

———oOo———

RESÛLULLAH (S.A.V.)'IN KÂBE'NİN YAPIMINA İŞTİRAK ETMESİ

Kâbe-i Şerif, Allah'a ibâdet etmek ve orada O'nu birlemek için Allah adına yapılmış ilk binadır. Peygamberler babası diye bilinen İbrahim (a.s.) putlarla savaştıktan ve içinde putların dikildiği ma'betleri yıktıktan sonra, Kâbe'yi inşâ etti. İbrahim (a.s.) Kur'ân-ı Kerîm'in şu beyanına göre, Allah katından kendisine gelen vahiyle orayı yaptı: «Hani İbrahim o beytin temellerini İsmail ile birlikte yükseltiyordu.» (Bu sırada onlar şöyle dua etmişlerdi): «Ey Rabbimiz, bizden (şu hizmeti) kabul buyur! Şübhesiz ki hakkıyla işiten, kemâliyle bilen sensin, sen!*».

Kâbe-i Muazzama, bundan sonra, duvarlarını çatlatan, yapısını yıkan birçok felâketlere mâruz kaldı. Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ilâhî tebliğle görevlendirilmesinden birkaç yıl önce Mekke vâdisinden gelen büyük sel de, bu felâketlerin arasındadır. Bu sel felâketi, duvarların çatlamasına, binanın bazı yerlerinin yıkılmasına sebeb olmuştu. Kureyş, Kâbe-i Şerif'e aşırı hürmetinden ve saygısından dolayı, yıkıp yeniden sağlam bir şekilde yapma cesaretini kendinde bulamıyordu. Araplar arasında Kâbe'ye karşı ta'zim ve hürmet, Hz. İbrahim Aleyhisselâm'ın şeriatından muhafaza edilegelen izlerdendi.

Resûlullah (s.a.v.), bi'setinden önce Kâbe'nin tamirine ve yeniden sağlam bir şekilde yapılmasına fiilî olarak katılmıştı. Belinde yalnızca izarı bulunduğu halde taş taşımıştı. Hz. Peygamber o zaman, sahîh rivâyete göre otuz beş yaşlarında bulunmaktaydı.

Buhârî Sahîh'inde, Câbir bin Abdullah (r.a.)'dan şu hadisi rivâyet eder:

«Kâbe tamir edilirken Hz. Muhammed ve amcası Hz. Abbas (r.a.) taş getirmeye gittiler. Hz. Abbas (r.a.), Peygamberimize; «İzarını çıkarıp boynuna koysana!» dedi. Peygamberimiz, amcasının dediğini yapınca birdenbire yere kapaklandı, gözleri havaya dikildi. Bunun üzerine Peygamberimiz: «İzarımı bana ver» dedi ve tekrar eskisi gibi bağladı**».

---

* Bakara sûresi, âyet: 127.

** Çıplak olmasının uygun düşmediğinin ihtarıdır bu!.. (Mütercimler)

Hacerü'l-Esved (Kara Taş)'i yerine koyma şerefine kavuşmak için kabileler arasında anlaşmazlık çıktı. Anlaşmazlığın çözümünde Resûlullah'ın etkisi büyük oldu. Bütün kabileler onun güvenilir ve herkes tarafından sevilir biri olduğunu bildikleri için, önerdiği çözüme içtenlikle boyun eğdiler.

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Resûlullah (s.a.v.)'ın hayatından bu bölümde yapacağımız açıklamalarda dört hususu ortaya koyacağız:

Birinci husus: Kâbe'nin önemi ve Yüce Allah'ın yeryüzünde ona bahşettiği kudsiyet. Hz. İbrahim'in, Allah'ın emriyle, insanlara huzur ve güven kaynağı; ona ibâdet için ilk ev olsun diye Kâbe'yi yapmaya teşebbüs etmesi buna delil olarak yeter.

Ancak bu, Kâbe'nin etrafında tavaf edenler ve orada ibâdet etmek için kalanlar üzerinde bir etkisinin olmasını gerektirmez. Kâbe-i Şerif, (Allah katında büyük bir şeref ve kudsiliğe mazhar olmasına rağmen) zarar ya d afaydası dokunmayan taş bir binadır. Fakat Allahü Teâlâ, Hz. İbrahim (a.s.)'i putları ve tağutları kırmak, puthaneleri yıkmak, puta tapıcılığı bâtıl ilân etmek ve putlarla ilgili alâmet ve âdetleri geçersiz kılmak için peygamber olarak gönderdiği vakit, ilâhî hikmet onun yeryüzünde Allah'ın birliğini ve yalnızca O'na kulluğu temsil etsin; zamanla dinin ve ibâdetin gerçek mânâsını, şirk ve puta tapıcılığın bâtıllığını açıklasın diye bir bina yükseltmesini emretmişti. İnsanlığın, putlara, taşlara ve tağutlara ibâdet ve kulluk etmeyi din kabul ettiği dönemde; onların bâtıl olduklarının ve tümünün değersiz ve geçersiz olduklarının anlaşılması zamanı gelmişti. Yine bu ma'bedlerin yerine Tevhid inancını temsil eden yeni bir simge (Kâbe)'nin konulmasının da vakti gelip çatmıştı. Tek olan Allah'a ibâdetin yerine getirildiği bu ma'bede insan, izzetini korumak ve şu kâinatın yaratıcısından başkasına boyun eğmemek ve zillete düşmemek için girer. Allah'ın birliğine inanan, O'nun dinine giren mü'minler için, mutlaka birbirlerini tanımakta yararlı olacak bir vasıta ve sığınacakları bir melce' olması gereklidir. Varsın ülkeleri değişik olsun, yurtları birbirine uzak olsun, dilleri ve ırkları çeşitli olsun, önemli değildir... Buna da Allah'ın birliğini temsil ettiği, putların ve şirkin sapıklığını reddetmesi için yapılmış olan bu kutsal evden daha uygunu yoktur. Çünkü Kâbe, tüm' mü'minler için bir sığınak ve onları birbirine bağlayan bir rabıtadır. Mü'minler Kâbe'nin himayesinde tanışırlar ve hak üzere

orada buluşurlar. Her ne kadar geçersiz tanrılar dikilse de, zamanın ve asırların geçmesine rağmen bâtıl bir şekilde tanrılıkları savunulan insanlar ortaya çıkarılsa da, Kâbe, dünyanın her köşesinde müslümanların tek vücud olmasını sağlayan, Allah'ın birliğini ve yalnızca O'na ibâdet edilmesi gerektiğini açıklayan bir alâmettir, bir simgedir...

Yüce Allah'ın Kur'ân-ı Kerîm'indeki; «Hani beyt-i şerifi insanlar için bir toplantı yeri ve emin bir mahal yapmıştık. Siz de İbrahim'in makamından bir namazgâh edinin*» âyetinin anlamı budur. Allah'a kulluk etmenin mânâsıyla ve ilâhî emirleri yerine getirme duygusuyla kalbi dolup taşarak Beyt-i Haram'ı tavâf eden bir müslümanın kafasından geçen mânâ da budur. Çünkü ubûdiyyet, emirler topluluğudur. Abd (kul) ise kendisine emredileni yerine getirmekle ve emri baş üstüne, diyerek kabul etmekle yükümlüdür. Kâbe'nin kutsallığı, Allah katındaki yerinin yüceliği, bundan gelmektedir. Ve onu haccetmek zarureti, etrafını dolaşma şartı da bundan gerekli olmaktadır.

İkinci husus: Kâbe'nin birbiri ardına yıkılışının ve yapılışının açıklanması: Kâbe-i Şerif, kesin bilgilere göre, tarih içinde dört kere yapılmıştır. Bu dört defanın dışında şübhe ve ihtilâf edilmiştir.

İlk yapılışına gelince, bu, İbrahim Aleyhisselâm'ın, oğlu İsmail (a.s.)'in yardımıyla yaptıkları binadır. Bu da, Hz. İbrahim'in, Rabbinden kendisine gelen emri yerine getirmesi ile olmuştur. Nitekim bu husus, Kur'ân-ı Kerîm'in, en sahîh hadislerin açıklanmasıyla sabittir. Kur'ân-ı Kerîm de bu hususta şöyle buyurur: «Hani, İbrahim o, Kâbe'nin temellerini İsmail ile birlikte yükseltiyordu. (Onlar şöyle dua etmişlerdi): Ey Rabbimiz, bizden (şu hizmeti) kabul buyur! Şübhesiz ki, hakkıyla işiten, kemâliyle bilen sensin, sen!**».

Sünnette ise, bu konuda birçok hadîs-i şerîf bulunmaktadır. Buhârî'nin İbn Abbas'tan rivâyet ettiği şu hadîs onlardan biridir: Hz. Peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: «İbrahim: Ey İsmail, Yüce Allah, hakikaten bana bir emir verdi. O da: Rabbinin sana emrettiğini yap, dedi. İbrahim (a.s.), oğluna: Bana yardım eder misin? diye ricada bulundu. İsmail (a.s.) de: Evet, yardım ederim, dedi. İbrahim (a.s.) civardaki yüksek bir tepeye işaret ederek, Allahü Teâlâ burada bana bir ev (bina) yapmamı emretti, dedi... İbn Abbas (r.a.) rivâyetine devamla der ki; İbrahim ile İsmail işte orada Kâbe'nin

* Bakara sûresi, âyet: 125.
** Bakara sûresi, âyet: 127.

temellerini atıp, duvarlarını yükselttiler. İsmail taş getirir, İbrahim de binayı yapardı...*».

Zerkeşî, el-Ezrakî'nin «Tarih-i Mekke» adlı kitabından şunu nakletmiştir: «İbrahim (a.s.) Kâbe'nin yüksekliğini yedi zira', uzunluğunu otuz zira', enini ise yirmi iki zira' olarak ve tavansız bir şekilde yaptı**».

Tarihçi ve siyerci es-Süheylî, Kâbe'nin yüksekliğinin dokuz zira' olduğunu nakleder***.

Ben bu rivâyetin, el-Ezrakî'nin rivâyetinden doğruya daha yakın olduğunu söyleyebilirim...

Kâbe'nin ikinci kere yapılışı : Bu da, İslâm'dan önce Kureyş'in yaptığı ve yukarıda da zikrettiğimiz gibi yapılışına Peygamberimizin de iştirâk ettiği onarımdır. Bu sefer Kureyş, yüksekliğini onsekiz zira'ya çıkarırken, el-Hıcr denilen yeri dışarıda bırakıp, zemini altı küsur zira' daralttılar****.

Bu konuda, Hz. Resûlullah (s.a.v.), Hz. Âişe (r.a.)'den rivâyet edilen bir hadîste şöyle buyuruyor: «Yâ Âişe! Kavmin câhiliyyet dönemine yakın olmasaydı, Beyt'i, emreder yıktırırdım. Kâbe'ye daha önce hariç bırakılan Hıcr'ı ilhak ederdim. Beyt-i Şerif'i zemin seviyesine indirir, doğu kapısı ve batı kapısı olmak üzere iki kapı yapardım. Ve böylece, İbrahim'in inşâ ettiği plâna onu ulaştırmış olurdum*****».

Kâbe'nin üçüncü kere yapılışı : Kâbe, Muâviye'nin oğlu Yezid zamanında, Şam ordusu Mekke'yi almak için harbettiği sırada yanıvermişti. Olayın özeti şöyledir: Şam ordusu, Yezid bin Muâviye'nin emriyle Husayn bin Nümeyr es-Sükvenî komutasında; Hicrî 36. yılın sonlarında, Mekke'de, Abdullah bin ez-Zübeyr'i kuşattılar. Mancınıkla, Kâbe'ye (yağlı fitil ve taş) attılar. Bunun neticesinde Kâbe-i Şerif yıkıldı ve yakıldı. İbn Zübeyr (r.a.) Hac mevsiminde hacıların gelmesini bekledi. Hacılar gelince onlara:

— Ey insanlar! Kâbe hakkındaki fikrinizi bana söyleyin. Bu Kâbe'yi yıkıp, yeniden mi yapayım, yoksa yıkılan yerlerini mi onarayım? diye sordu. Abdullah İbn-i Abbas (r.a.): — Benim kanaatime göre, yıkılmış yerlerini onaralım, Beyt'i Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamber olarak gönderildiği ve insanların da İslâm'a girdikle-

---

* Buhârî: Kitâbü'l-Ehâdîsü'l-Enbiyâ, bâb: 9.

** Bak: Zerkeşî, İ'lâmü's-Sâcid: 46.

*** Bak: İbn Seyyidinnas, Uyûnü'l-Eser: 1/52.

**** Buhârî: Kitâbü'l-Hacc, Bâb-ı Fadl-ı Mekke. Ayrıca Zerkeşî, İ'lâmu's-Sâcid, s. 46.

***** Müttefekun aleyhtir. Metin Buhârî'ye âittir.

ri zamanki hâl üzere bırakıp, Peygamber'in ve o zamanki müslümanların muhterem hatıralarını taşıyan Kâbe'yi ve her taşını o ebedî hatıralarla başbaşa bırakmalısın, dedi. İbn Zübeyr bunun üzerine: — Fakat sizden birinizin evi yanmış olsa, o yanık evini yenilemedikçe rahat edemez. Rabbınızın Beyti'nin bu halde kalmasına nasıl gönlünüz razı olur? Binâenaleyh ben Rabbimden üç defa istihâre edeceğim. Ondan sonra işime karar verip, azimle hareket edeceğim, diye kararını açıkladı. Üç gün sonra Kâbe'yi yıkmaya başladı. Hattâ duvarlarını yer seviyesine indirdiler. İbn Zübeyr, Kâbe'nin etrafına direkler diktirip, bunları örtülerle kapattı. Sonra binayı yükseltmeye başladılar. İbn Zübeyr, Kâbe'nin daha evvel Kureyş tarafından dışarıda bırakılan altı zira'lık kısmını ona ilâve etti. Yüksekliğine de on zira' daha ilâve yaptılar. Birinden girilmek, öbüründen çıkılmak üzere iki de kapı yaptırdı. Ancak İbn Zübeyr'e, Kâbe'ye bu fazlalığı ilâve etmeye cesaret veren, Hz. Âişe'nin Resûlullah'tan rivâyet ettiği hadîs olmuştur*.

Kâbe'nin dördüncü kere yapılışı: Kâbe, İbn Zübeyr'in şehid edilmesinden sonra tekrar yapılmıştır. İmam Müslim, Sahîh'inde Atâ bin Ebî Rebah'tan şu haberi nakleder: İbn Zübeyr şehid edilince, Haccâc, Abdülmelik İbn Mervân'a bir mektub yazdı. İbn Zübeyr'in Kâbe'yi, İbrahim Peygamber'in koyduğu temeller üzerine binâ ettiğini, bu temelleri Mekke ahalisinden doğruluk ve adâletle tanınmış birçok kimselerin görmüş olduklarını haber verdi. Abdülmelik, Haccâc'a yazdığı cevabî mektubunda: Biz İbn Zübeyr'in Kâbe'yi yıkması gibi bir kabahat irtikâb etmiyeceğiz. Beyt'in yüksekliğine ilâve ettiklerini bırak. Hıcr'dan Beyt'e ilâve ettiği kısmı çıkarıp eski hâline iâde et. Onun açtığı ikinci kapıyı da kapat, emrini verdi. Haccâc da bu emre göre hareket ederek, Beyt'in Hıcr-ı İsmail tarafını yıkıp Kureyş zamanındaki eski vaziyetine döndürdü**.

Abbasî Halifelerinden Hârun er-Reşîd, daha sonra Kâbe'yi yıkıp, İbn Zübeyr'in yaptığı gibi eski haline döndürme kararında olduğunu söylerler. Hârun Reşîd'in bu kararına karşı, büyük fakîh Mâlik bin Enes: «Allah muradını versin, ey Mü'minlerin Emîri! Sakın bu Beyt'i (Kâbe) senden sonraki meliklerin oyuncağı haline getirme! Bir başkası çıkar bu şeklini beğenmez, hemen değiştiriverir. Bir diğeri de yine bunun aksini yapar. Böylece Kâbe'nin hey-

* Bak: İbn Seyyidinnas, Uyûnü'l-Eser: 1/53; ez-Zerkeşî, İ'lâmu's-Sâcid: 46. Bu hadîsi Müslim rivâyet etmiştir; Kitâbü'l-Hac. Taberî ve diğerlerinin rivâyetine göre, Kâbe ateşten sıçrayan bir kıvılcımla yanmıştır. Çünkü o zaman civarda bir yangın çıkmıştı. Bakınız: Taberî, Tarih: 5/498.

** Müslim: 4/99...

beti insanların gönlünden silinip gider» diyerek Halife'yi bu görüşünden vazgeçirmiştir*.

Kâbe-i Şerif'in şu yukarıda saydığımız dört defa yapılışı kesindir.

Üzerinde şübhe ve ihtilâf bulunan beşinci defa yapılışı ise, İbrahim Aleyhisselâm'ın Kâbe'yi inşaasından öncesi ile alâkalıdır. Acaba Kâbe İbrahim Aleyhisselâm'dan önce yapılmış mıydı, yoksa yapılmamış mıydı?..

Bir kısım haber ve rivâyetlerde, Kâbe'yi ilk yapan kişinin Âdem Aleyhisselâm olduğu bildirilmektedir. Bu rivâyetlerin en bârizi, Beyhakî'nin «Delâilü'n-Nübüvve»'sinde, Abdullah bin Amr'dan rivâyet ettiği hadîstir: Abdullah bin Amr, Peygamberimizin şöyle buyurduğunu söyledi: «Yüce Allah, Cebrâil (a.s.)'i Âdem ve Havva'ya göndererek, benim adıma ikiniz bir beyt yapınız» diye emretti. Cebrâil (a.s.) onlara Kâbe'nin projesini çizdi. Âdem yeri kazmaya, Havva da toprakları taşımaya başladı. Nihayet suya isabet etti. Alttan, «Yeter yâ Âdem» diye nidâ edildi. Âdem ve Havva binayı yapınca; Allah onun etrafını tavaf etmelerini Âdem'e vahyetti. Ona: «Bu bina yeryüzünün ilk beyti, sen de insanların ilkisin» denildi. Sonra asırlar birbirini kovaladı. Nihayet onu Hz. Nûh (a.s.) haccetti. Yine asırlar birbirini takip etti ve sonunda o beyt'in temellerini Hz. İbrahim (a.s.) yükseltti.» Beyhakî bu hadîsi naklettikten sonra, hadîsin senedinde geçen ravî İbn Lehia, böylece merfû olarak tek kaldı, İbn Lehia zayıftır ve onunla ihticac edilmez demiştir. Buradaki rivâyetler ve diğer haberler Beyhakî'nin rivâyet ettiği bu hadîsin mânâsına yakındırlar. Ancak bu haber ve rivâyetlerin hepsi zayıflıktan ve münker olmaktan uzak değildir. Yine Kâbe'yi inşa eden ilk kişinin, Şît Aleyhisselâm olduğu da söylenmektedir.

Bu duruma göre, Kâbe bu haberlere ve zayıf rivâyetlere güvendiğimiz takdirde çağlar boyunca beş defa yapılmış oluyor.

Ancak bunlardan kesin olarak sabit olana güvenmek en doğrusudur. Bu duruma göre de, yukarıda izah ettiğimiz gibi Kâbe dört defa yapılmıştır. Bunların ötesindekini de Allah'ın ilmine havale etmemiz en doğrusu olacaktır.

---

* Müslim şerhi Nevevî ile Buhârî şerhi Fethu'l-Bârî'de Kâbe'yi yıkmayı düşünen kişinin Hârun Reşid olduğu kayıtlıdır. Ayrıca, «Uyûnü'l-Eser ile İ'lâmu's-Sâcid» adlı eserlerde Kâbe'yi yıkmayı düşünen kişinin, Ebû Câfer el-Mansûr olduğu rivâyeti vardır. Ama İmâm Mâlik bin Enes'in Mansûr ile Hârun Reşid zamanında yaşadığı bilinmektedir. Bunun için her iki ihtimal de düşünülebilir...

Üçüncü husus: Resûlullah (s.a.v.) işlerin yoluna konulmasında; anlaşmazlıkların çözümlenmesinde, düşmanlıkların sona erdirilmesinde, kişi ile toplum arasında bazan meydana gelen problemleri çözmede uyguladığı metod ve hikmetli davranışları sayesinde, kanla sonuçlanacak olan bir düşmanlığı daha önledi. Anlaşmazlık onların arasında öyle bir noktaya ulaşmıştı ki, nerdeyse aralarında korkunç bir savaş çıkacaktı. Abdüddar oğulları, kan dolu bir çanağı ortaya çıkarıp, sonra Adiyy oğullarıyla birlikte ellerini bu kana batırıp, ölmeyi göze aldıklarına dair yemin ettiler ve sözleştiler. Kureyş, böylece dört veya beş gece geçirdi. Sonunda bu fitne ateşinin sönmesi yine Resûlullah'ın eliyle oldu. Biz, bu meziyyeti Resûlullah'ın fıtratında bulunan dâhiliğe ve yaratılışında bulunan zekiliğe hamletmekten ziyade, Allah'ın onu risâlet ve nübüvvet yükünü taşıması için seçmesine yâni peygamberliğine veriyoruz.

Resûlullah (s.a.v.)'ın yaratılışındaki temel esas, onun bir peygamber yâni Nebî ve Resûl oluşudur. Bu esasa mebnî olarak zekâ ve dehâ gibi diğer meziyyetler, risâlet ve nübüvvetten sonra gelirler.

Dördüncü husus: Bu da Resûlullah'ın Kureyş'in ileri gelenleri arasında, onların çeşitli derece ve tabakalarına göre mevkisinin yüksekliğini göstermektedir. Resûlullah onların arasında «el-Emîn» güvenilir kişi lâkabını almıştı. Kureyş'in tümü tarafından sevilmişti. Hz. Peygamber konuştuğu vakit, sözünün doğruluğunda, kendisiyle karşılıklı iş yapıldığı zaman ahlâkının güzelliğinde, ondan yardım istendiğinde ve itimad edildiğinde, samimiyetinin üstünlüğünde asla şübheye düşmüyorlardı.

Ama, Resûlullah'a Allah katından peygamberlik görevi geldikten ve kendisini yalancılıkla itham edip, inatla ve eziyetle karşı koyan şu kavmine, Allah'ın emirlerini tebliğ etmeye başladıktan sonra, bu kişilerin kalblerini dolduran kin ve inadın ne dereceye vardığını olaylar bize gösterecektir.

———oOo———

HİRÂ MAĞARASINDAKİ İNZİVA

Resûlullah (s.a.v.)'ın yaşı kırka doğru yaklaşınca, içinde herşeyden uzaklaşma sevgisi doğmaya başladı. Allahü Teâlâ ona, Hirâ mağarasındaki yalnızlığı iyice sevdirmişti. Hirâ mağarası Mekke'nin kuzeydoğusuna düşen dağdaki mağaradır. Resûlullah orada inzivaya çekiliyor, sayılı gecelerde orada ibâdet ediyordu. Bir defasında on gün, diğer bir defasında da bir aya yakın bir zaman orada kalmıştı. Sonra evine dönüyor, diğer inziva için gerekli olan azığını alıyor, kısa bir zaman sonra tekrar yine Hirâ mağarasına çekiliyordu. Bu durum, o, mağarada bir halvet halinde iken; kendisine vahiy gelinceye kadar, devam etmiştir.

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Peygamberlik kendisine bildirilmeden önce, Resûlullah'ın gönlüne sevdirilen bu inziva hayatında, gerçekten büyük işaretler ve delâletler vardır. Yine bu inziva hayatında, umumî olarak müslümanların hayatında, hususî olarak da İslâm da'vetçilerinin hayatında yer etmesi gereken önemli hususiyetler vardır.

Resûlullah'ın bu uzlet hayatı gösteriyor ki; bir müslüman, ibâdetlerin her türlüsünü yerine getirmekle faziletlerle süslenmiş olsa bile; bütün bunlara halvet ve uzlet zamanlarını katmadıkça, o zamanlarda nefs muhasebesi yapmadıkça, Allah'ı düşünmedikçe, kâinatın görüntüleri hakkında ve bu görüntülerde Allah'ın azametine işaret eden delâletler konusunda düşüncelere dalmadıkça; o müslümanın İslâm'lığı olgunluğa erişemez!..

Bu, gerçek müslümanlığı isteyen bir müslümanın hakkındaki ölçüdür. Artık, nefsini, hak yola rehberlik eden ve Allah da'vetçisinin yerine koymak isteyen bir kişinin durumu nasıl olur, onu da varın siz tasavvur edin?..

Bunun hikmeti şudur: İnsan nefsinin birtakım âfetleri vardır ki, onların zararlarını ancak, kalabalıklardan uzaklaşma usulü, dünyanın sıkıntılarından ve gösterişlerinden kurtulma hususundaki nefs muhasebesi giderir. Buna göre kibir, kendini beğenme, hased, riyâ

ve dünya sevgisi hepsi nefsin âfetleridir. Ve bu hallerin sahibi zahirde sâlih amel ve makbul ibâdetlerle süslenmiş, halkı irşad eden, güzel öğütlerde bulunan ve Hakk'a çağıran tavırda görünse de, için için yıkılmakta, kalbinin derinliklerinde gulgule ve nefsi üzerinde ağır bir yük bulunmaktadır. Ve bu âfetlere hiçbir çare yoktur. Ancak bu âfetlerin malûlü nefsiyle başbaşa kaldıkça bunların hakikatını ve kaynağını, aynı zamanda ömrünün her anında Allah'ın tevfik ve inâyetine ne derece muhtaç olduğunu da hesab edecek. Yine insanı ve onun Hâlik-ı A'zam huzurundaki zavallı halini, övüldüğünün ve yerildiğinin de anlamsız olduğunu düşünecek. Yine Allah'ın azametinin tecellileri, kıyâmet ahvali, hesab gününün uzunluğu ve Cenâb-ı Hakk'ın rahmetiyle ikabının ne kadar dehşetli şeyler olduğunu düşünecek... İşte bu sürekli ve derin düşünceler, nefse bulaşan bu tür âfetleri silkeler, kalbi irfan ve saffet nûruyla yeniden diriltir. Ve artık dünya belâlarından hiçbirine, onun aynasını kirletme fırsatı kalmaz.

Müslümanların hayatında umumi olarak, İslâm da'vetçileri için de hususî olarak, yüksek bir önemi haiz diğer bir husus da; kalbde Allah sevgisinin yoğrulmasıdır... Bu da, kendini Allah uğrunda feda etmenin, o yolda cihadın, uygun bir şekilde tutuşturulmuş her da'vet meş'alesinin esasıdır ve kaynağıdır. Allah sevgisi, mücerret akli imandan dolayı gelmez. Akılla ilgili işler, tek başına hiçbir zaman kalbde ve duygularda etkili olamamıştır. Şayet böyle olsaydı, müşteşrikler Allah'a ve Resûlü'ne inananların başında gelirdi. Yine onların kalbleri Allah ve Resûlü'ne karşı sevgi ile dolup taşardı. Halbuki şimdiye kadar sen âlimlerden birinin matematik kaidesiyle veya cebir problemlerinden birine inanarak ruhunu temizlediğini duydun mu?

Allah sevgisine, O'na imandan sonra, yegâne etken Allah'ın nimetleri ve ihsanları konusunda çokça düşünmek, O'nun azameti ve yüceliği hususunda kafa yormak, sonra da kalb ve dil ile O'nu bol bol zikretmektir. Ancak bunların tümü, dünya meşgalelerinden ve dünya dağdağasından, belirli aralıklarla uzaklaşmak, halvete ve uzlete çekilmekle tamamlanır.

Bir müslüman bunu yaptığı ve bu ödevi yerine getirmeye hazırlandığı zaman, bundan dolayı onun kalbinde çok büyük bir ilâhî muhabbet yeşerir. Bu muhabbet sebebiyle insan, her büyüğü küçük, mağrurları ise hakir görür. Ve artık her türlü azab ve işkence basit, her tür horlama ve istihza ayağının altındadır. İşte bu öyle bir hazırlık dönemidir ki; Allah da'vetçileri o dönemde kendilerini ile-

riki dönemler için silâhlandırırlar. Yâni bu uzlet dönemi, Yüce Allah'ın sevgilisi Hz. Muhammed'i İslâm da'vetinin yükünü çekmek için yetiştirip hazırladığı dönemdir. Çünkü korku, sevgi ve ümitden dolayı kalbde bulunan vicdanî kuvvetler (motivler, güdüler) soyut aklî anlayışın yapamadıklarını yaparlar. Endülüslü büyük âlim İmâm Şâtibî (Allah rahmet eylesin) bu motivler konusunda, müslümanları ikiye ayırdığı vakit bu gerçeği keşfetmişti. O, İslâm'ın genel etkisiyle teklifler dairesine giren avam müslümanlar; diğeri akıl ve anlayıştan daha etkili olan birşeyin sevkiyle bu teklifler dairesine giren aydın müslümanlar diye ikiye ayırmıştı. Bu konuda şöyle der: «Birinci grubun durumu; hiçbir fazlalık olmadan iman akdi ve İslâm akdinin hükmüyle amel eden kişinin durumu gibidir. İkinci gruubun hali ise; korkunun, ümidin veya sevginin baskın çıkmasıyla amel eden kişinin hâli gibidir. Korku itici bir kamçı, umut komutan ve yol gösterici, sevgi ise taşıyıcı bir akımdır. Korkan kişi meşakkatin varlığıyla birlikte amel eder. Meşakkatten doğan korku, meşakkatli olsa bile daha ehvenine karşı sabretmeye sevkeder. Umutlu kişi yine meşakkatin varlığıyla birlikte amel eder. Ne var ki tam bir rahatlık içindeki umut tüm yorgunluğa karşı sabretmeye sevkeder. Seven kişi, sevdiğini arzulayarak, gayret sarfetmekle amel eder. Zorluklar kolaylaşır, uzaklık yakınlaşır ona. Gücü tükenir, muhabbetin ahdini yerine getirdiğini ve nimetin şükrünü ödediğini görmez olur*».

Kalbdeki vicdanî kuvvetleri pekiştirmek için çeşitli yollar edinmek, müslümanların zarureti üzerine icma ettikleri konulardan biridir. Araştırmacılar ve İslâm ulemasının çoğunluğu tarafından «Tasavvuf» diye isimlendirilen; bir kısmının «ihsan», İbn Teymiyye** gibi bir kısım âlimlerin ise «ilm-i sülûk» diye nitelendirdikleri şeydir.

Resûlullah'ın, bi'setine doğru sık sık başvurduğu bu uzlet, içinde bulunan bu itici duyguları takviye için başvurduğu yollardan biridir.

Ne var ki; halvet (yalnızlığa çekilme)'in mânâsını bazıları gibi halktan uzaklaşma şeklinde anlamak uygunsuz olur. Onlar hal-

* eş-Şâtibî, el-Muvafakat: c. 2, s. 141. Bakınız: Bu kitabın yazarının «Zavabıtü'l-Maslahat» adlı eserinin, 111, 112. sayfalarına.

** Bak: Fetavâ-yı İbn Teymiyye: 10. cüz. İbn Teymiyye nezdinde hakiki tasavvufun kıymetini bulacaksınız. Onun ismini kullanarak kendi bâtıl düşüncelerini yaymaya uğraşanların, ona ne kadar iftirada bulunduklarını yine onun fetvâlarından öğrenecekler...

veti, kendilerinin toplumdan kaçışlarına göre anladılar. Bu tür uzlet, tümüyle insanlardan yüz çevirmek, dağları ve mağaraları vatan edinmek, bunu fazilet saymak demek olur.

Bu anlayış, Hz. Peygamber'in dosdoğru yoluna ve onun muhterem ashâbının da yoluna ters düşmektedir. Yukarıda da zikrettiğimiz gibi, yalnızlığa çekilmekten maksad, ıslah-ı hâl için çare olarak halveti seçmektir. Çare olarak alınan ilâç gerektiği vakit ancak yeterli derecede alınmalıdır. Aksi halde sakıncalı bir hastalığa dönüşür sâlih kişilerin hal tercümelerinde, insanlardan uzaklaşıp uzlete devam eden kişileri gördüğümüz vakit, bunu onların kendilerine mahsus özel hallerine atfetmek gerekir. Onların bu durumları insanlara delil olamaz...

*
**

VAHYİN BAŞLANGICI

Buhârî'nin rivâyetine göre, vahyin başlangıcının nasıl olduğunu bize en güzel şekilde anlatan Hz. Âişe'dir. Hz. Âişe şöyle der: «Allah'ın elçisine ilk gelen vahiy, uykuda iken sadık rü'ya ile başlamıştır. Onun her gördüğü rü'ya sabahın aydınlığı gibi ortaya çıkardı. Sonra kendisine yalnızlık sevdirildi. Artık Hirâ mağarasında ibâdet ediyor, azık almak için eve geliyor ve tekrar aynı mağaraya dönüyordu. Nihayet Allah'ın Resûlü, Hirâ mağarasında bulunduğu bir sırada vahiy geldi. Şöyle ki; O'na melek gelip, «Oku!» dedi. O da, «Ben okumak bilmem» cevabını verdi. Resûlullah (s. a.v.) buyurdu ki; «O zaman melek beni alıp tâkatım kesilinceye kadar sıktı. Sonra bıraktı ve: «Oku» dedi. Ben de yine: «Ben okumak bilmem» dedim. O, beni yine tâkatım kesilinceye kadar sıktı ve sonra yine oku dedi. Ben de yine: «Ben okumak bilmem» dedim ve beni tekrar alıp üçüncü defa sıktı. Ve beni bıraktıktan sonra: «Yaratan Rabbinin adıyla oku!O insanı pıhtılaşmış kandan yarattı. Oku ki, senin Rabbin kalemle yazı yazmayı öğreten, insana bilmediğini öğreten, bol kerem ve ihsan sahibidir» dedi. Bu âyetleri alan Allah'ın Resûlü, yüreği titreyerek, eşi Hatice'nin yanına geldi ve: «Beni örtünüz» dedi. Korkusu geçinceye kadar onu örttüler. Sonra başına gelen olayı eşine anlatarak: «Kendimden korkuyorum» dedi. Bunun üzerine eşi: «Allah'a yemin ederim ki, Rabbin seni hiçbir zaman utandırmaz. Çünkü, sen akrabanı gözetirsin, âciz olanların ağırlığını yüklenirsin, fakire verir, misafiri ağırlar, hak yolunda halka yardım edersin» diyerek, onu teselli etti. Bundan sonra Hatice, Resûlullah'ı alıp, amcazâdesi Varaka bin Nevfel'e götürdü. Bu zât câhiliyye çağında hristiyan olmuş, İbranice'yi bilir ve İncil'den nasibi nisbetinde birşeyler yazardı. O günlerde gözleri kör idi. Hatice, Varaka'ya, «Amcaoğlu, dinle bak, kardeşinin oğlu ne söylüyor?» dedi. Varaka: «Kardeşimin oğlu, ne var?» deyince, Resûlullah başından geçeni anlattı. Bunun üzerine Varaka; «Gördüğün, Allah'ın Mûsâ'ya indirdiği Nâmûs-u Ekber'dir. Keşke senin da'vet günlerinde genç olsaydım da, kavminin seni çıkaracakları zamanı görseydim» dedi. Allah'ın Resûlü de; «Onlar beni çıkaracaklar mı?» diye sordu. O da; «Evet, senin gibi birşey getirmiş, yâni vahiy tebliğ etmiş hiçbir kimse yoktur ki, düşmanlığa uğramasın. Şayet senin da'vet günlerinde

yetişirsem, sana yardım ederim» diye cevab verdi. Çok geçmeden Varaka vefât etti. O sırada bir müddet için vahiy kesilmişti.»

Vahyin kesildiği zaman konusunda ihtilâf edilmiştir. Bazıları üç yıl, bazıları daha az olduğunu söylemişlerdir. Tercih edilen görüş, Beyhakî*'nin rivâyet ettiği altı aylık bir dönemdir. Sonra Buhârî, Câbir bin Abdullah (r.a.)'dan «**Fetretü'l-vahy**» konusunda şöyle dediğini rivâyet etmiştir: Resûlullah (s.a.v.) Fetret-i vahiyden bahsederken söz arasında buyurdu ki; «Ben bir gün yürürken birdenbire gökyüzü tarafından bir ses işittim. Başımı kaldırdım. Bir de baktım ki Hirâ'da bana gelen Melek (yâni Cebrâil a.s.) sema ile arz arasında bir kürsi üzerinde oturmuş. Pek ziyade korktum. Evime dönüp beni örtün, beni örtün, dedim. Bunun üzerine Allahü Teâlâ Hazretleri: «Ey örtüye bürünen Resûlüm, kalk da sana iman etmeyenleri korkut. Rabbini büyük tanı. Elbiseni temizle, kötü şeyleri terke devam et**» âyet-i kerîmelerini indirdi. Artık vahiy kızıştı da ardı arkası kesilmedi...»

*
**

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Bu, «Bed-ül Vahy = Vahyin Başlangıcı» hadîsi, dinin akaid ve şeriatle ilgili hakikatların tümünün üzerine kurulduğu temel esas olur. Bu hadîsi iyi kavramak ve ona kesinlikle inanmak, Hz. Peygamber'in getirdiği gaybî hallere ve şer'î emirlere kesinlikle inanmayı gerektiren bir giriş niteliğindedir. Çünkü «Vahyin» hakikatı, kendi kafasından düşünüp akıl ve görüşüyle kanun yapmaya kalkışan insanla, herhangi bir değiştirme ve kısaltma veya fazlalık yapmadan doğrudan doğruya kendi Rabbi'nden aldığı emir ve yasakları insanlara tebliğ eden insan arasında yegâne ayırıcı çizgidir.

Bundan dolayı, İslâm'a şübhe sokmak isteyen din düşmanları; Resûlullah (s.a.v.)'ın hayatındaki vahiy mes'elesiyle meşgul olmaya önem veriyorlar ve vahyin hakikatına birşeyler katmak; vahiyle ilhamı birbirine karıştırmak veya vahyi şuuraltındaki şeylerin şuur üstüne çıkması olarak nitelendirmek, hattâ sar'a (histeri) hastalığı olarak göstermek için, yorucu bir fikrî çalışmaya giriyorlar. Onlar «vahiy» konusunun, Hz. Muhammed'in Allah katından getirdiklerine olan imanın ve müslümanların inançlarının kaynağı olduğunu

* Bakınız: Fethü'l-Bârî, c. 1, s. 21.
** el-Müddessir sûresi, âyet: 1-5.

bildikleri için böyle yapıyorlar. Din düşmanlarının, vahyin hakikatı ile ilgili olarak ortaya attıkları şübheler tutarsa; vahiyden kaynaklanan ahkâm ve akaidin tümünü inkâr etmeleri kolaylaşmış olur. Ayrıca Hz. Muhammed (s.a.v.)'in uymaya çağırdığı ahkâm-ı şer'iyye ve prensiplerin tümünün, onun şahsî düşüncesinin ürününden başka birşey olmadığı fikrini yerleştirmeleri imkânı doğar...

İslâm'a karşı fikir savaşı ilân eden ve durmadan iftirada bulunan İslâm düşmanları, bu gayeyi gerçekleştirmek için, vahiy olayını te'vile ve onu apaçık hakikatından uzaklaştırarak, tarihçilerin bize naklettiği sahîh hadîslerin bahsettiği şeklini tahrife yeltendiler. Onlardan herbiri batının uydurma düşüncelerinden kendi aklına uygun olanını buna ilâve etti...

Onlardan, şöyle düşünenler bile vardır: Hz. Muhammed (s.a.v.) devamlı gelişen bir keşf yoluyla, içinde bir akide (inanç) oluşuncaya kadar düşünmeye devam etti. Sonunda o akideyi, puta tapıcılığı yıkmaya yeterli görüyordu. Bundan daha da katmerli iftira şu sözün yayılmasıdır: Ancak Hz. Muhammed (s.a.v.), Kur'ân'ı ve İslâm prensiplerini Rahib Bahira'dan öğrendi. Hattâ şu sözü söyleyenler bile çıkmıştır: İş, ne şöyle, ne de böyledir. Fakat Muhammed (s.a.v.) asabî bir adamdı veya sar'a (histeri) hastalığına yakalanmış bir kimse idi*.

Biz, akıllı bir kimseye, onları gördükten ve duyduktan sonra Hz. Muhammed (s.a.v.)'in nübüvvetini inkârdan başka bir çıkış yolu bırakmayan şu tuhaf hilekârlıklara bakınca; İmam Buhârî'nin hadîsinde şimdi arzetmeye çalıştığımız haliyle, Resûlullâh'a vahyin inmeye başlamasındaki apaçık ilâhî hikmeti bütün niteliğiyle görebiliyoruz:

Vahyin perde arkasından gelme imkânı olduğu halde niçin Resûlullah ilk defasında, Cebrâil'i dünya gözü ile gördü? Niçin Yüce Allah, Resûlü'nün kalbine, Cebrâil'i görmesinden dolayı korku bıraktı ve onu tanımasında hayrete düşürdü? Halbuki Yüce Allah'ın kendi elçisine karşı taşıdığı sevgi ve onu koruması, onun kalbine sükûnet vermesini gerekli kılardı. Böyle olunca da artık o hiçbir şeyden korkmaz ve ürpermezdi. Niçin Peygamberimiz, mağarada kendisine görünen varlığın cinlerden garib bir yaratık olmasından korktu da onun Allah katından gelen emin bir melek olmasına yormadı? Niçin bundan sonra, vahiy uzun bir müddet kesilmişti? Halbuki Resûlullah (s.a.v.) vahyin kesilmesinden dolayı büyük bir umut-

* Bak: İslâm Dünyasının Bugünkü Dudurumu: c. 1, s. 38-39.

suzluğa kapılmıştı. Hattâ O, İmâm Buhârî'nin rivâyet ettiği gibi dağların uçurumlarından kendisini aşağı atmaya niyetleniyordu.

Bu sorular, vahyin ilk başladığı şekle nisbetle çok tabiîdir. Bunların cevabını düşündüğümüzde, derin bir hikmeti ihtiva ettiğini görmekteyiz. Daha doğrusu bağımsız düşünen bir adam, o hikmette; İslâm'a fikrî savaş açanların ortaya attıkları şirke düşmekten, bâtıl ve uydurma hileleriyle etkilenmekten koruyacak saf hakikatı bulacaktır.

Hz. Muhammed Aleyhisselâm Hirâ mağarasında aniden karşısında Cebrâil'i gözüyle görünce irkildi. Cebrâil (a.s.) ona: «Oku!» diyordu. Neticede, vahiy olayının **hallüsinasyona** hamledilecek dahilî ve şahsî bir iş olmadığı ortaya çıkıyor. Vahiy olayı, yalnızca insanın iç yapısı ve nefsiyle alâkası olmayan, haricî bir hakikatı telâkki etmek (almak) ve onu kabul etmekten ibarettir. Meleğin Hz. Peygamber'i üç kere sıkması, sonra her defasında «Oku» diyerek bırakıvermesi, bu haricî telâkkiyi destekleme ve bazı aleyhte tasarıları reddetme hususunda te'kid olarak nitelendirilebilir. Yâni bu olay, asla dahilî bir hayal görme olayı değildir.

Resûlullah'ın, görüp işittiklerinden dolayı içine korku ve ürperti düşmüştü. Hattâ O, mağaradaki halveti (yalnızlığa çekilmesi)ni yarıda kesip, yüreği titreyerek sür'atle eve dönmüştü. Her aklı başındaki düşünür için şurası açıkça ortadadır ki; Resûlullah, dünyaya yaymak üzere sorumlu tutulacağı peygamberlik görevine hiç arzu duymamıştı. Zaten şu vahiy olayı, Hz. Peygamber'in bazan aklından geçirdiği birşeyi tamamlar veya onunla uyum sağlar bir şekilde olmamıştı. Vahiy olayı, onun hayatını sarsacak bir şekilde daha önceden hazırlıksız olarak aniden onu gelip sarmıştı. Hasılı bu durum, kendinde devamlı ve tedricî bir keşif yoluyla, da'vet etmeyi tasarladığı bir akidenin oluşmasına kadar, akıl ve tefekkür yoluyla yetiştiren bir insanın işi değildir.

Sonra, gerçekten ilham hallerinden veya hayâlet görmekten yahut ruhî coşkunluk ya da ulvî düşüncelerden olan bir şey; korkuyu, ürpertiyi veya renk değişmesini gerektirmez. Bir taraftan aniden korku ve ürperti ile karşı karşıya gelme ile diğer taraftan düşünce ve tefekkür içinde derece derece gelişme arasında bir bağlantı kurmak mümkün değildir. Aksi takdirde tüm düşünür ve mütefekkirlerin, bu korku halini ve şaşkınlıklarını, defalarca yaşamaları gerekirdi!.

Her okuyucu da bilir ki, korku, ürperti, vücudun titremesi, renk değişmesi ve bunların tümü rol ve gösteriş için yapılmasına imkân bulunmayan zarurî infiallerdir. Hattâ Hz. Peygamber'in **rol**

yaptığını ve hileye başvurduğunu ve bi'setten önceki bilinen tabiatının (hâşâ) tam tersine dönüştüğünü düşünsek bile?..

Resûlullah'ta görülen, ani korku halinden daha öte, mağarada gördüğü; kendisiyle konuşan ve kucaklayıp sıkan bu varlığın, cinlerden bir garip yaratık olması vehmine kapılmasında gerçek kendini gösteriyor. Çünkü O, bu olayı hanımı Hatice'ye haber verirken şöyle demişti: «Kendimden korkuyorum.» Yâni bana cin çarpmış olabilir veya aklımı oynatabilirim... Fakat Hz. Hatice, Peygamberimizin kendisinde övünülecek vasıflar ve üstün ahlâk bulunduğu için cinlerin ve şeytanların ona bir zarar veremiyeceklerini belirterek eşini teskin etmişti.

Halbuki Cenâb-ı Hak, kendi elçisinin kalbini teskin etmeye yeterdi. Onunla konuşan bu yaratığın ise, kendisinin insanlara peygamber olarak gönderildiğini haber vermek için gelen, Allah'ın meleklerinden bir melek olan Cebrâil'den başkası olmadığı hususunda, onun nefsini yatıştırmaya kadirdir. Ama şu eşsiz ilâhî hikmet Hz. Muhammed Aleyhisselâm'ın peygamberlikten önceki şahsiyeti ile ondan sonraki şahsiyeti arasındaki farklılığı ortaya çıkarıyor. Resûlullah'ın zihninde, İslâm şeriatının ve akaidinin temel esaslarından herhangi birinin daha önceden oluşmadığını ve akabinde, o esasa da'vet edeceğini de düşünmediğini, açıklamayı murad ediyordu...

Yine Yüce Allah'ın, Hz. Hatice'ye Peygamberimizi, Varaka bin Nevfel'e götürmesini ve durumu ona anlatmasını ilham etmesinde şunlar var:

a — Resûlullah'ın karşılaştığı bu durumun, kendinden önceki Peygamberlere de inmiş olan ilâhî vahiy olduğunu pekiştirmek...

b — Resûlullah'ın gördüğü ve duyduğu şeylerin tefsirinden çıkacak çeşitli düşünce ve korku sebebiyle ruhunu kaplayan örtüyü yırtıp, atmak.

Ama bundan sonra vahyin kesilmesi (ve bilinen ihtilâfa göre bu kesintinin altı ay veya daha fazla sürmesi) konusuna gelince, o da yine eşsiz ilâhî bir mûcizeyi ihtiva etmektir. Çünkü vahyin kesilmesi olayı, İslâm düşmanlarının, ilâhî vahyi Peygamberimizin uzun uzadıya düşünmesi neticesinde, özünden çıkmış; ruhî bir coşkunluk ve ruhuna âit dahilî bir oluş olarak yorumlamalarını, en yüksek seviyede reddetmektedir.

Resûlullah'ın, Hirâ mağarasında gördüğü meleğin uzun bir süre kendisinden gizlenmesi. Bundan dolayı kararsızlık içinde kalması. Sonra Cenâb-ı Allah'ın kendisini peygamberlik ve vahiyle şeref-

lendirmeyi murad ettiği halde kendinden sudûr etmiş bir kötülük için Allah'ın ona darılmış olması zannı... Kendindeki bu kararsızlığın, içinde bir korkuya dönüşmesi. Hattâ dünyanın ona dar gelmesi. Nefsinin onu helâke sürüklemesi. Ne zaman bir dağın tepesine varsa, kendisini oradan aşağıya atmak istemesi. Nihayet bir gün Hirâ'da gördüğü meleğin asli şekliyle, yerle gök arasını doldurmuş olduğu halde O'na: «Yâ Muhammed! Sen Allah'ın insanlara göndermiş olduğu bir elçisin» derken görmesi... Bütün bunlar ilâhî hikmetin gerekleridir. Nitekim bir defasında korku ve ürpertisini yenemeyerek doğruca eve dönmüştü de; kendisine Allahü Teâlâ: «Ey örtülere bürünen peygamber kalk, korkut...*» buyurmuştu.

Hakikaten Allah Resûlü'nün başından geçen bu hal, vahyin içten gelen bir ilham, bir türlü delilik olduğu şeklindeki zanları geçersiz kılar. Çünkü, açıkça ortadadır ki ilham ve düşünce sahiplerinin ilhamları ve düşünceleri onların başına böyle bir hal getirmez...

O halde, sahih ve sabit bir hadiste vârid olan tarza göre Bedül Vahy hadisi (yâni vahyin başlangıcını bildiren Hz. Âişe hadisi) İslâm'a şübhe sokarak din düşmanlığı yapan kişilerin, insanları, Allah'ın Hz. Muhammed (s.a.v.)'e ikram buyurduğu nübüvvet ve vahiy konusunda yanlış bilgilere sevk etmek için gösterdikleri tüm çabaları boşa çıkarmaktadır. Bu durum açıkça ortaya çıkınca, vahyin başlangıcının Allah'ın irade ettiği tarz üzere olmasındaki yüce ilâhî hikmet daha iyi anlaşılmış olur.

İslâm düşmanları belki de, «Hz. Muhammed Ashâbının arasında iken kendisine vahiy iniyordu da niçin onlardan biri meleği görmüyordu?» diye soru sormaya yönelecekler.

Bu sorunun cevabı şudur: Cebrâil yâni melek, gözle görülebilen yaratıkların varlık şartını taşımıyordu. Çünkü, bizde bulunan görme vasıtası, muayyen bir alanla sınırlandırılmıştır. Böyle olmasaydı, herhangi birşeyin gözden uzaklaşması halinde onun yok olması gerekirdi. Allah'ın gözlerde bulunan görme hassasını istediği kadar artırması - çünkü şu gören gözlerin yaratıcısı O'dur - O'na çok kolay olmaktadır. Bu durumda da diğer gözlerin göremediği şeyleri, o göz görebilirdi. Bu konuda Mâlik bin Nebî şöyle diyor:

«Meselâ; daltonizm** bize, bir ışık türünün, her göz tarafından görülemediğini tipik bir örnek olarak bildirmektedir. Yine ay-

* Müddessir sûresi, âyet: 1-5.

** Renk körlüğü ile uğraşan bir bilim kolu (mütercimler).

nı şekilde, kızıl ötesi ve menekşe ötesi denilen ışık şuâları serilerinin gözlerimiz tarafından görülemediği de bilinmektedir. Bu durumun bütün gözlere nisbetle böyle olduğunu ilmî olarak isbat eden birşey de yoktur. Bazan görme hassasının az veya çok olması mümkün olan gözler bulunabilir*.

Artık bundan sonra vahyin devam edişi, vahyin hakikatına ve İslâm düşmanlarının arzu ettiği gibi vahyin özellikle nefsî bir olay olmadığına dair işareti, kendisi taşımaktadır. Bu işareti aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

1 — Kur'an ile hadîs arasındaki açık ayırıcı özellik: Çünkü Resûlullah (s.a.v.) kendi sözleri olan hadîsi, ashabının hafızasına emanet ederken, Kur'an âyetlerinin öncelikle yazılmasını emrediyordu. Hadîs kendisi tarafından söylenmiş sözdür, peygamberlikle alâkası yoktur, demek yanlış olur. Çünkü Kur'an, Cebrâil aracılığıyla bizzat harfleriyle ve sözleriyle ona vahyedilmiştir. Ama hadîs böyle değildir. Hadîsin mânâsı ona, Allah katından vahyedilmiştir. Fakat sözleri ve terkibi Hz. Peygamber tarafından düzenlenmiştir. Bundan dolayı Resûlullah, kendi sözüyle, Cebrâil'den aldığı Allah kelâmını karıştırmaktan son derece sakınıyordu.

2 — Resûlullah (s.a.v.)'dan bazı işler sorulur, o da, onlara cevab veremezdi. Bazan onun bu suskunluğu üzerinden uzun bir zaman geçer, sonunda bu soru konusunda Kur'an'dan bir âyetin indiği olurdu. Böylece soru soran kişiye, sorusu konusunda Kur'an'dan inen âyeti okurdu. Bazan da, Hz. Peygamber bir kısım işlerde belirli bir şekilde tasarrufta bulunurdu. Bu tasarrufunu onaylayan Kur'an âyetleri hemen iniverirdi. Bazan da bu tasarrufunu kınayan ve yeren âyetlerin indiği olurdu.

3 — Resûlullah (s.a.v.) ümmî (okuma-yazma bilmeyen) bir kişi idi. Halbuki, böyle bir insanın dahilî bir mükâşefe yoluyla, Firavun kıssası, Hz. Mûsâ'nın annesinin kendi çocuğunu denize attığı zamanki kıssası, Yûsuf kıssası gibi tarihî hakikatleri bilmesi mümkün değildir. Bunlar onun ümmî olmasındaki hikmetler cümlesinden sayılmaktadır. Bu konuda Kur'ân-ı Kerîm şöyle der: «Sen bundan önce hiçbir kitab okur değildin ve elinle de onu yazmadın. Öyle olsaydı müşrikler elbette şübhelenirlerdi**».

4 — Hakikaten Resûlullah'ın kavminin arasında kırk yıl boyun-

* Mâlik bin Nebî - ez-Zahiretü'l-Kur'âniye; s. 127. Bu kitab «Kur'ân-ı Kerîm Mûcizesi» adıyla dilimize çevrilmiştir (mütercimler).

** Ankebût sûresi, âyet: 48.

ca doğru sözlü olması ve onlar arasında şöhret bulması; bundan da önce kendi nefsine karşı dürüst olmasını gerektirir. Bundan dolayı Hz. Peygamber vahiy olayını araştırırken, kendisine hayal gördüren bir şübhenin olduğuna karar vermesi gerekirdi.

Ve sanki şu âyet, vahiyle karşılaştığında, içinden geçen şeyleri inceleyişini reddeder mahiyetle gelmiştir: «Eğer sen, sana indirdiğimiz (Kur'an âyetlerinde) de şübhe içinde isen, senden önce Kitab'ı okuyanlara sor. Andolsun ki Rabbinden sana hak gelmiştir. Sakın şübhecilerden olma!*».

Bunun için, Hz. Peygamber'in bu âyet indikten sonra: «Artık ne şübhe ediyorum ve ne de birşey soruyorum» diye buyurduğu rivâyet edilmiştir**.

* Yûnus sûresi, âyet: 94.
** Bunu İbn Kesîr, Katâde'den rivâyet etmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİʼSETTEN HİCRETE

1 — İslâm Da'vetinin Merhaleleri.

2 — İşkence.

3 — Uzlaşma Politikası.

4 — İlk Hicret.

5 — Tâif'e Hicret.

6 — Akabe Bey'atleri.

7 — Büyük Hicret.

RESÛLULLAH'IN HAYATINDA İSLÂM DA'VETİNİN MERHALELERİ

İslâm da'veti, Resûlullah'ın hayatında, bi'setinden vefatına kadar dört devre geçirdi.

1. Devre: Gizlice da'vet. Üç yıl devam etti.

2. Devre: Savaş olmadan yalnızca dil ile açıktan yapılan da'vet. Bu da hicrete kadar devam etti.

3. Devre: Haddi aşanlarla ve kötülüğe başvuranlarla savaşmakla birlikte, açıktan da'vet... Bu dönem de, Hudeybiye anlaşmasına kadar sürdü.

4. Devre: Allah'a da'vet yolunda engel olarak çıkan veya müşriklerden, inkârcılardan ve puta tapanlardan - da'vet ettikten ve da'veti bildirdikten sonra - İslâm'a girmekten kaçınan herkesle savaşarak, açıktan yapılan da'vet... Bu dönem, İslâm'daki cihad hükmünün ve İslâm Şeriatının, üzerinde karar kıldığı ve son şeklini aldığı dönemdir.

GİZLİCE DA'VET

Resûlullah (s.a.v.), Allah'ın emrini yerine getirmeye koyulurken, önce insanları, tek olan Allah'a kulluk etmeye ve putlardan vazgeçmeye çağırmaya başlamıştı. Ama O, bunlara, şirk ve puta tapma konusunda mutaassıp (körü körüne bağlı) olan Kureyş'in üzerinde âni bir etki yapmasından endişelenerek gizlice da'vet ediyordu. Bunun için Hz. Peygamber da'veti, Kureyş'in umumî toplantılarında açığa vurmuyordu ve kendisine akrabalık veya eskiden tanıdıklık bağıyla bağlı olanların dışında kimseyi da'vet etmemişti.

İslâm dinine giren ilk kişiler arasında şunlar bulunuyordu: Hüveylid kızı Hadice (r.a.), Ali bin Ebî Tâlib, Resûlullah'ın âzadlısı ve oğulluğu Zeyd bin Hârise, Ebû Bekr bin Ebî Kuhâfe, Osman bin Affan, Zübeyr bin el-Avvam, Abdurrahman bin Avf, Sa'd bin Ebî Vakkas ve diğerleri... (Allah hepsinden razı olsun).

Bu zevat da tabiî, Hz. Peygamber'le gizlice buluşuyorlardı. Onlardan biri, herhangi bir ibâdeti öğrenmek için ta'lim yapmak iste-

se, Kureyş'in bakışlarından gizlenerek Mekke'nin civarındaki vâdilere giderdi.

İslâm'a girenlerin sayısı otuzun üstüne çıkınca, -kadın ve erkek buna dahil- Allah Resûlü, ta'lim ve irşad ihtiyaçlarını gidermek, onlarla buluşmak için İbnu'l-Erkam'ın evini karargâh olarak seçti. Bu dönemde da'vetten elde edilen sonuç; yaklaşık olarak, İslâm'a giren kadın ve erkeklerden kırk kişi olmuştu. Bunların çoğu fakirlerden, âzadlı kölelerden ve Kureyş arasında hiçbir mevkisi olmayan kişilerdendi*.

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

1 — Resûlullah (s.a.v.)'ın da'vetinin başlangıcındaki gizliliğin yorumu:

Şübhesiz ki, Resûlullah (s.a.v.)'ın, bu ilk yıllarda İslâm'a da'veti gizli tutması, kendi canından korkusu sebebiyle değildir. O, İslâm'a da'vetle görevlendirildiği ve Cenâb-ı Hakk'ın: «Ey örtülere bürünen Peygamber! Kalk, inzar et...» âyeti ind'ği vakıt, kendisinin insanlara Allah'ın elçisi olduğunu öğrenmişti. Bunun için O, kendisini bu da'vetle görevlendiren ve peygamber olarak seçen Allah'ın onu insanlardan korumaya ve himaye etmeye kadir olduğunu kesinlikle biliyordu. Şayet Allah, ilk günden itibaren O'na insanların arasında da'veti alenî olarak açıklamasını emretseydi, elbette O, bu konuda kendisine öleceği yer gösterilmiş olsa bile, yine bundan bir dakika geri durmazdı. Fakat Allah (c.c.) ilk devrede O'na da'veti gizli olarak sürdürmesini, ancak çok güvendiği ve kendisine inanacağını yakînen bildiği kimselere açmasını ilham etmişti. Bu da, daha sonraki da'vetçilere, zahirî sebeb ve tedbirlere başvurmanın meşrû olduğuna dair ta'lim ve irşaddı. Da'vetin gaye ve hedeflerine varabilmesi için başvurulması gereken akl-ı selîm ve doğru düşüncenin telkin ettiği vasıtaları da gösterdi. Buna rağmen, bütün bu sebeb ve vasıtaların Allah'a tevekkül ve itimada baskın çıkmaması, yine insanın bu sebeblere tutunmasına rağmen onun öz fikir, tasavvur ve hareketlerini kenetleyen bir anlayışa sahip olmaması da gerekir. Bu tür bir anlayışın Allah'a imanın kökünü kazıyacağı da bir gerçektir. Ayrıca İslâm da'vetinin karakterine de ters düşer...

Buradan da anlaşılıyor ki, Resûlullah'ın bu dönemde da'vette takib ettiği metod, Allah'tan aldığını tebliğ eden bir nebî sıfatıyla

* Bu konuda daha fazla bilgi için bak: İbn Hişâm, es-Siyer: 1/249-261.

olmaktan ziyade, bir lider olarak, siyaset-i şer'iye kabilinden bir tutumdu.

Buna binâen, her asırdaki İslâm da'vetçilerinin; içinde yaşadıkları asrın durumuna ve şartlarına göre' davetin keyfiyetindeki elâstikiyeti, yâni sertlik veya yumuşaklığı, açıklık veya gizliliği kullanmaları câiz olur. Bu elâstikiyete, İslâm şeriatı, Resûlullah'ın siyretindeki gerçeğe dayanarak, birtakım şekiller veya zikri geçen dört merhale dahilinde birtakım sınırlar çizmiştir. Bunların tümünde, İslâm da'vetinin selâmeti ve müslümanların maslahatı gözönünde bulundurulmaktadır.

Bunun için İslâm Hukukçuları; müslümanların savaş kararı aldıkları zaman; sayıca az, malzeme bakımından zayıf oldukları takdirde, düşmanlarını mağlûp edemeden öldürülecekleri kanaati galip geleceği cihetle, hemen burada canı koruma maslahatının öne geçmesinin gerekli olduğu fikri üzerinde ittifak etmişlerdir. Çünkü mukabil maslahat - ki, o da dini korumaktır - zandan ibarettir veya durum en azından menfîdir...

İzz bin Abdüsselâm bu tür bir savaşa girmenin haramlılığını açıklayarak şöyle der: «Düşmanı yenmek mümkün olmayınca yenilmek mukadderdir. Çünkü bu hususta direnmek can kaybına yol açar. Bu da düşmanı güldürür, müslümanı yıldırır. Buradaki direnme fesada yol açar. Fesadın devamında da maslahat yoktur*».

Ben derim ki, burada canı koruma maslahatının öne geçmesi, yalnızca zâhir yönündendir. İşin hakikat ve uzak hedef yönüne gelince, vâkıa o dinin maslahatıdır. Yâni dini koruma maslahatıdır. Çünkü dinî maslahat - bu gibi hallerde - müslümanların, açılacak yeni fırsatlarda mücahedeyi sürdürüp üstün gelmeleri için, canlarının sağ bırakılması gereklidir. Aksi takdirde, müslümanların helâk olmaları, bizzat dinin kendine zarar vermek ve düşmanların önlerindeki kapalı yolları açmak, hücum etmeleri için onlara imkân tanımak demek olur...

Özet olarak; savaş veya açıktan da'vet, bizzat da'vetin kendisine zarar verecek nitelikte olursa; da'veti gizlemek veya sulh yapmak vâcib olur. Da'veti açıktan yapma imkânı varsa ve bu da faydalı ise; da'veti gizlemek câiz olmaz. Savunma ve savaş gücü yeterli olduğu zaman zalimlerle ve fırsatçılarla anlaşma yapmak câiz değildir. Müslümanların, cihad hazırlıkları yeterli olduğu takdir-

* Kavâidü'l-Ahkâm fi Mesâlihi'l-Enâm: c. 1, s. 95. Aynı müellifin «Zavâbıtü'l-Maslahat» adlı eserine bak: s. 261.

de, kâfirlerle cihadı bırakıp evlerinde oturmaları da câiz değildir.

2 — İslâm'a giren ilk kişiler ve onların diğerlerinden önce İslâm'a koşmalarındaki hikmet:

Siyret kitabları, ilk dönemde İslâm'a giren insanların büyük çoğunluğunun kölelerden, düşkünlerden ve yoksullardan meydana gelmiş karışık bir topluluk olduğunu bize naklediyorlar. Bundaki hikmet nedir? İslâm devletinin bu gibi insanların desteği üzerine kurulmuş olmasındaki sır nedir?

Bunun cevabı şudur: Bu durum, Enbiyâ'nın da'vetinin ilk dönemdeki tabii meyveleridir. Nûh'un kavmini düşünmelidir: Onlar Nûh'un etrafında bulunan mü'minleri nasıl insanların en düşükleri ve ahmakları olarak nitelendiriyorlardı. Kur'an onların bu sözlerini şöyle naklediyor: «...Biz seni ancak bizim gibi bir insan görüyoruz ve sana bağlı olanları, ilk bakışta, en düşkünlerimiz olarak görüyoruz...*». Fir'avun'a ve avanesine de bakmalı: Onlar da Mûsâ'ya uyanları, nasıl zeliller ve ezilmişler olarak görüyorlardı? Hattâ Cenâb-ı Allah, Fir'avun'u ve avanesini helâk ettikten sonra, onlardan şöyle bahseder: «...Fir'avun'un işkencesi altında ezilen o kavmi, arzın bereketlerle donattığımız doğularına ve batılarına mirasçı kıldık**». Allahü Teâlâ'nın Hz. Salih (a.s.)'i peygamber olarak gönderdiği Semûd kavmine de bakmalı. Semûd kavminin çok kibirli liderleri ondan nasıl yüz çevirdiler? Halbuki ezilmiş insanlar Hz. Salih'e iman ettiler. Yüce Allah yine bu konuda: «Salih'in kavminden imana gelmeyip, kibirlenenler, içlerinden iman eden ezilmişler için alay yollu, şöyle dediler: «Siz Salih'in hakikaten, Rabbi tarafından gönderilmiş bir peygamber olduğunu biliyor musunuz? Onlar da: «Biz, doğrusu O'nunla gönderilen herşeye iman edenleriz» dediler. O kibirlenerek iman etmeyenler: «Doğrusu biz, o sizin inandığınız şeyi inkâr eden kâfirleriz» dediler***.

İşte bundaki sır budur. Gerçekten Allah'ın bütün Enbiyâ ve Resûl'lerle gönderdiği bu dinin hakikatı, yalnızca, insanları diğer zalim insanların sultasından kurtarıp, Allah'ın hâkimiyet ve saltanatına sokmaktan ibarettir. O öyle bir hakikattır ki, tanrılık iddiasında bulunanların Tanrılığını, despotların hâkimiyetini, liderlik sevdasına düşenlerin ezici kuvvetlerini kökünden kazır. Yine bu hakikat, ezilmişlerin, zillete uğramışların ve her türlü hak ve hukuktan mahrum bırakılmışların durumunu düzeltmekle uygunluk ar-

* Hûd sûresi, âyet: 27.
** A'râf sûresi, âyet: 137.
*** A'râf sûresi, âyet: 75-76.

zeder. Allah için yapılan İslâm da'vetinin karşısına dikilme, yâni kibirlenme ve inad, bu tanrılık iddiasında bulunanlardan ve despotlardan gelmektedir, Allah'ın emirlerine boyun eğme ve o emirleri yerine getirme ise, bu ezilmiş insanların yapacağı işlerdir. Bak! Bu hakikat bütün çıplaklığıyla, Kadisiye savaşında Fars (İran) ordusunun komutanı Rüstem ile, Sa'd bin Ebî Vakkas (r.a.)'ın ordusunda basit bir asker olan Rıb'î bin Âmir arasında geçen şu konuşmada kendisini göstermektedir. İran Komutanı Rüstem, Rıb'î bin Âmir'e şöyle der:

— «Sizi bizimle savaşmaya ve ülkemize saldırmaya zorlayan şey nedir?» Bu soruya karşılık oda:

— «Biz, arzu edenleri kullara kulluk etmekten çıkarıp, tek olan Allah'a kulluk etmeye yöneltmek için geldik» diye cevab verdi. Sonra, Rüstem'in sağında ve solunda eğilmiş insanların saflarına baktı ve hayretle:

— Sizin hakkınızda bize birçok düşünce ve fikirler ulaşmıştı. Fakat ben sizden daha akılsız bir kavim görmüyorum. Biz müslümanlar topluluğu, birbirimizi köle edinmeyiz. Zannetmiştim ki siz de bizim gibi birbirinize yardımcı oluyorsunuz. Halbuki bana gösterdiğiniz en iyi işiniz; bir kısmınızın öbürlerinin tanrıları olduğudur!..» dedi.

Bunun üzerine ezilen zavallılar birbirlerine dönüp, «Vallahi bu Arap doğru söyledi» diye fısıldaştılar. Ama Komutanlar ve diğer yetkililer, Rıb'î'nin bu sözünde, enâniyetlerine dokunup onu yakan yıldırıma benzeyen birşeyler buldular ve birbirine şöyle dediler: «Bu Arap öyle bir söz ortaya attı ki, artık kölelerimiz ona doğru yönelirler*.

Bu söz, şu anlama gelmez: Herkesten önce İslâm'a koşan ezilmiş kişiler, İslâm'a, imandan ötürü girmediler. Aksine onlar ezenlerin ve ululuk taslayanların işkencelerinden kurtulmak için girdiler. Şöyle ki, tek olan Allah'a inanmak ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'in getirdiklerini tasdik etmek, Kureyş'in ileri gelenleriyle, ezilmişler arasında müşterek bir ölçü olmuştu. Onlardan Hz. Muhammed (s.a.v.)'in Rabbinden getirdiği haberlerin doğruluğunu bilmeyen hiçbir kimse yoktu. Ancak Kureyş'in içindeki liderleri ve kendilerini büyük görenlerin liderlikleri, onları Resûlullah'a uymaktan ve ona boyun eğmekten alıkoymuştu. Bunun en tipik örneği; Resûlullah'ın amcası «Ebû Tâlib»'dir. Ama yoksullar ve ezilenler böyle değildi. Onların

* Bu hâdisenin daha geniş tafsilâtı için, Muhammed el-Hudari'nin «İtmamü'l-Vefâ fi Siyreti'l-Hulefâ» adlı kitabına bakınız: s. 100.

Hz. Peygamber'e boyun eğmelerine, imanlarıyla onun da'vetine icâbet etmelerine engel olacak herhangi birşey yoktu. Onlardan herbirinin Allah'ı en üstün kabul ettiği, Allah'ın hâkimiyetinin dışında bir hâkimiyete veya O'nun gücünün dışında bir güce aldırış etmediği, yalnızca Allah'ın ulûhiyyetine iman ettiği anda, duyduğunu ve hissettiğini buna ekleyebiliriz. Allah'a imanın meyvesi olan bu şuur, aynı zamanda sahibine güç veriyor, sahibine saadet ve sevinç veriyor...

Bu asırda, bir kısım İslâm düşmanlarının Hz. Muhammed (s.a.v.)'in yerine getirdiği İslâm da'vetinin, ancak Arap toplumunun ilhamından ibaret olduğunu ve o zamanki Arap fikir hareketinin şekillenmesinden başka birşey olmadığını iddia ettikleri vakit, onların ortaya attıkları iftiranın büyüklüğünü de buradan anlıyoruz: Eğer bu iş onların dediği gibi olsaydı; bu da'vetin hasılatı, başlangıcından üç yıl sonra, erkek ve kadın olmak üzere kırk kişi olmazdı. Üstelik bu müslümanların tümü, yoksullardan, ezilmişlerden, köle ve âzadlılardan oluşmaktaydı. Onların başında Suheyb-i Rûmî, Bilâl-i Habeşî gibi yabancı milletten olan insanlar gelmekteydi.

Üstelik, ileriki bahislerde, Hz. Peygamber'i kendi memleketinden hicrete zorlayan, etrafında bulunan insanları şuraya buraya dağılmaya ve göçmen olarak Habeşistan'a kadar gitmeye mecbur eden, bizzat bu Arap toplumunun olduğunu göreceksiniz. Bu durum ise, müsteşriklerin, Arapların düşünce ve temayüllerinin şekillenmesinden ibaret olduğunu iddia ettikleri İslâm da'vetine karşı, yine aynı Arapların gösterdiği bir hoşnutsuzluk olduğuna göre müsteşrikin yalanı ortada kalır...

———oOo———

DA'VETİ AÇIĞA VURMA

İbn Hişâm naklediyor:

İnsanlar, kadınlardan ve erkeklerden oluşan gruplar halinde İslâm'a girmeye başladılar. Hattâ, Mekke'de İslâm'ın anılması yaygınlaştı ve herkes tarafından konuşulur oldu. Bunun üzerine Yüce Allah, kendi elçisine, hak olarak gelen şeyleri açıklamasını, kendi emrini halka duyurmasını ve kendisine inanmaya da'vet etmesini emretti. Allah Resûlü'nün işini gizli tutması ile, Yüce Allah'ın ona dinini açığa vurmayı emretmesi arasındaki zaman, Bi'set'ten itibaren üç yıldan ibarettir. Sonra Allahü Teâlâ, Resûlüne: **«Şimdi sen, sana buyurulanı açıkça ortaya koy, puta tapanlara aldırış etme»** buyurdu*.

Ve yine Yüce Allah: **«Önce en yakın soydaşlarını uyar, sana tâbi olan mü'minlere (tevazu) kanadını indir**»** ve: **«De ki, ben apaçık bir uyarıcıyım***»** buyurdu.

Bunun üzerine, Allah Resûlü, Rabbinin emrini yerine getirmeye başladı. Yüce Allah'ın: «Şimdi sen, artık sana emredileni açıkça ortaya koy, puta tapanlara aldırış etme» âyetine uyarak, Safâ tepesine çıkıp: «Ey Fihr oğulları! Ey Adiyy oğulları!» diye seslendi. Nihayet hepsi toplandı. Dışarı çıkmayan kişiler de: «O da ne?» diye, bakması için adam gönderdiler. Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara: «Ben size şu vadiden veya dağın eteğinden atlılar çıkacağını ve size saldıracaklarını haber versem beni tasdik eder miydiniz?» dedi. Onlar da: «Evet, şimdiye kadar senin yalan söylediğini görmedik» dediler. Bu sefer Peygamberimiz: «Ben size önümüzdeki şiddetli azâbı haber veriyorum...» dedi. Bunun üzerine Ebû Leheb: «Yazıklar olsun sana! Her gün hüsrana uğrayasın. Bunun için mi bizi topladın?» diyerek Hz. Peygamber'e hakaret etti. Bunun için de Cenâb-ı Hak «**Tebbet**» sûresini indirdi****.

---

* Hicr sûresi, âyet: 94.

** Şuarâ sûresi, âyet: 214-215.

*** Hicr sûresi, âyet: 89.

**** Bu hadîsi, Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.

Yine Resûlullah (s.a.v.), Yüce Allah'ın «Önce en yakın soydaşlarını korkut!» emrine uyarak, etrafındaki yakınlarını, akrabalarını ve oymağını toplayıp onlara şöyle dedi:

— Ey Kâb bin Lüey Oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

— Ey Mürre bin Kâ'b Oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

— Ey Abdü'ş-Şems Oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

— Ey Abd-i Menâf Oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

— Ey Abdülmuttalib Oğulları! Kendinizi Cehennem ateşinden kurtarınız!

— Ey Fâtıma!* Nefsini Cehennem ateşinden kurtar! Çünkü ben sizin için Allah tarafından verilmiş bir nüfûza mâlik değilim. Ancak sizinle aramda bir hısımlık bağı vardır ki onu da terk etmem...**»

Kureyş'in Resûlullah'ı bırakıp gitmeleri, babalarından miras olarak aldıkları dini ve onların yaşama tarzlarını bırakmayacaklarını, ileri sürerek onun çağrısını kabul etmemeleri; Hz. Peygamber'in da'vetini açıklaması karşısında Kureyş tarafından gösterilen bir reaksiyon olmuştu. Allah Resûlü o vakit onlara akıl ve fikirlerini, babalarının gidişatını taklid etme ve onlara uyma köleliğinden kurtarmalarının zaruretini, akıl ve mantıklarını kullanmalarını önemle belirtmişti.

Yine onlara, tapmaya devam edegeldikleri putlarının kendilerine ne bir fayda, ne de bir zarar veremiyeceklerini açıkladı. Kureyş'in baba ve dedelerinden miras olarak devraldıkları puta tapıcılık hususunda yalnızca taklid saikiyle onları izlemelerinin, kendileri için bir özür sayılamıyacağını izah etti. Nitekim Allahü Teâlâ onların hakkında: «Onlar, Allah'ın indirdiğine ve o peygambere geliniz, denildiği zaman, «Atalarımızı üzerinde bulduğumuz yol bize yeter,» dediler. Ya ataları birşey bilmeyen ve doğru yolda olmayan kimseler idiyseler?***» diye buyurmuştur.

Resûlullah (s.a.v.) onların putlarına kusur bulup akıllarını ahmaklıkla suçladığı, babalarının ve dedelerinin âdetleri olan puta tapmalarından dolayı onların özürlerini kabul etmediği ve babalarını da akılsızlıkla suçladığı zaman; Kureyşliler işi büyüttüler ve

* Kendi kızına sesleniyor. (Mütercimler)

** Bu hadîsi de Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir. Lâfız, Müslim'e âittir.

*** Mâide sûresi, âyet: 104.

onunla savaşa kalkıştılar. Allah'ın İslâm nimeti ile koruduğu kişiler hariç, bütün Kureyşliler Hz. Peygamber'in aleyhinde ve ona düşmanlıkta birleştiler. Ebû Tâlib ise bunların dışında kalmıştı. Ebû Tâlib, Peygamberimizi korudu ve ona acıdı, devamlı ona arka çıktı.

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Resûlullah (s.a.v.)'ın siyretinin bu bölümünde üç tane önemli işaret bulunmaktadır ki, biz onları aşağıda özetliyoruz:

Birincisi: Resûlullah (s.a.v.) İslâm da'vetini Kureyş'e ve bütün Araplara açıkladığı zaman, onları şimdiye kadar hiç beklemedikleri veya alışmadıkları bir durumla karşı karşıya getirdi. Okuyucu, bunu Ebû Leheb'in protestosunda ve müşriklerin ileri gelenlerinin, Resûlullah'a karşı çıkmak ve düşmanlık etmek üzere yaptıkları ittifakta açık bir şekilde görüyor.

Kureyş'in bu tavrı, İslâm dininin ahkâm ve prensiplerini milliyetçiliğin bir meyvesi olarak tasvir etmeye kalkışanları, bir de Hz. Muhammed'in çağırdığı da'veti ile Arapların ideallerini ve arzularını temsil ettiğini savunan kişileri kesin bir şekilde reddediyor.

Bir araştırmacı, Peygamberimizin siyretine vâkıf olunca; bu gülünç iddiayı münakaşa etmek veya reddetmek için, kendisini yormasına gerek kalmaz. Bu iddiayı, halkın arasında gündeme getiren kişiler, onun tutarsızlığını ve yanlış olduğunu önce kendileri biliyorlar. Fakat bu gülünç iddia, her hâlükârda İslâm dinini ve onun hâkimiyetini fikir ve prensiplerinden uzaklaştırmak için onların nazarında gerekli bir iddiadır. Bu iddianın gündeme gelmesi mümkün olsa bile, onun doğru olması o kadar önemli değildir. Fakat asıl önemli olan ve onlara faydalı olan, maksadlarının bunu iddia etme ve gündeme getirmeyi gerekli kılmasıdır. Belki de okuyucu, bu konunun bir yönünü, beşinci mukaddimede geniş bir şekilde zikrettiğimizi unutmamıştır...

İkincisi: Allahü Teâlâ'nın, Resûlüne: «...Emrolunduğun şeyi açıkla...» âyetiyle, genel bir emirle yetinerek, özellikle akrabalarını ve soydaşlarını korkutmasını emretmemesi mümkündü. Çünkü soydaşlarının ve akrabasının bütün fertleri, huzurlarında da'veti ve cehennem azabını açıklayacağı tüm kişilerin içine giriyordu. O halde, soydaşlarını korkutma emrinin hususiyetindeki hikmet nedir?

Bu sorunun en güzel cevabı şudur: Bu tür bir emirde umumî olarak bir müslümanı, hususî olarak da da'vet sahiplerini, yâni İs-

lâm idealistlerini ilgilendiren sorumluluğun derecelerine işaret vardır.

Sorumlulukta en aşağı derece, kişinin kendinden sorumlu olmasıdır. Bu derecenin hakkını vermek için, uzunca bir dönem olan vahyin başlangıç dönemi geçti. Yâni, Hz. Muhammed kendisinin peygamber olduğuna kanaat getirinceye kadar ve yine kendisine inen şeylerin sadece Allah'ın vahyi olduğuna inanıncaya kadar bu dönem devam etti. Bu duruma göre Peygamberimiz önce kendisine iman ediyor ve ileride alacağı ahkâm ve prensipleri kabul etmesi için kendisini hazırlıyor.

İkinci dereceye gelince, o da, müslümanın kendi ailesinden ve bakmakla mükellef olduğu yakın akrabasından dolayı sorumluluğudur. Yüce Allah, bu mes'uliyetin hakkını vermeye dikkat çekerek; umumî ve açıktan tebliği emrettikten sonra, aileyi ve yakın akrabaları cehennem azabıyla korkutma ve onlara İslâm'ı tebliğ etme zaruretini özel olarak belirtti. Sorumluluğun bu derecesinde, akraba ve aile sahibi her müslüman, sorumluluk yükünü taşıma zaruretinde müşterekdir. Bir müslümanın, akrabalarını ve ailesini İslâm'a da'veti ile peygamberin kavmini da'vet etmesi arasında hiçbir fark yoktur. Ancak peygamber kavmini, Allah tarafından indirilmiş yepyeni bir şeriata çağırır. Bir müslüman ise, kendilerine gönderilen peygamberin da'veti ile çağırır, peygamberin diliyle konuşur ve onun adına tebliğ eder. Bir Nebînin veya Resûlün kendine vahyolunanları kavmine tebliğ etmekten vazgeçip, onların arasında oturması câiz olmadığı gibi, aynı şekilde aile reisinin kendi aile ve efradına tebliği bırakıp da oturması câiz olmaz. Aksine aile reisinin onları buna uymaya ve sıkı sıkıya tutunmaya teşvik etmesi vâcib olur.

Sorumluluğun üçüncü derecesine gelince, o da, âlim kişinin oymağından veya kendi memleketinden, hâkimiyet sahibi yöneticinin devletinden ve milletinden sorumlu olmasıdır. Bunların her ikisi de yâni yönetici ve âlim bu konuda peygamberin yerini tutarlar. Çünkü her ikisi de, Hz. Resûlullah'ın «**Âlimler, Nebîlerin mirasçılarıdır**» diye buyurmasına ve hakîm ile imâmın «halife» olarak isimlendirilmesine göre, Peygamberin şer'î mirasçılarıdır. Yâni imâm ve hakîm Resûlullah'ın halifesidir*.

* Buradaki İmâm ve Hakim terimlerini bugünkü anlamıyla düşünmemek gerekir. Çünkü bu iki tabir, İslâm devlet hukukunun önemli kavramlarıdır. İslâm hukukunda bunların özel tanım ve tarifleri vardır. Bu konuda bilgi için, Mâverdî'nin «*Ahkâmu's-Sultâniyye*»'sine ve diğerlerine bak!

İslâm toplumunda, şeriatı iyi anlama ve kavrama, imâm ve hakimin başta gelen ödevlerinden olduğuna göre; Resûlullah'a yüklenilmiş mes'uliyetin karakteri ile hakimlerle, başkanlara ve ulemaya yüklenilen mes'uliyet arasında kapsam ve genellik bakımından herhangi bir fark yoktur. Yukarıda da söylediğimiz gibi, Peygamber kendisine vahyedilen yeni bir şeriatı tebliğ eder. Ama berikiler ise; tebliğlerinde ve yaptıklarında Peygamberi izlerler, onun hidâyetiyle doğru yolu gösterirler, Peygamberin sünnetine ve siyretine sarılırlar.

Bu duruma göre Hz. Peygamber (s.a.v.)'in mükellef bir müslüman olması hasebiyle kendi nefsinin sorumluluğunu, aile reisi ve yakın akraba sahibi olması vasfıyla, kendi ailesinin sorumluluğunu; sonra Allah tarafından gönderilmiş bir Resûl ve Nebî olması sebebiyle tüm insanların sorumluluğunu taşıyordu.

Her mükellef, birincisinde, her aile sahibi ikincisinde, âlimler ve hakimler de üçüncüsünde, Peygamber (s.a.v.) ile bu sorumluluğu paylaşırlar.

Üçüncüsü: Resûlullah (s.a.v.) kavmini, babalarından ve dedelerinden miras kalan an'anelere, iyilik ya da kötülüklerini düşünmeden körükörüne bağlanmalarından dolayı onları yermişti. Yine onlara kendilerini hiçbir fikir ve mantık esasına dayanmayan âdet ve an'ane yobazlığından, akıl ve fikirlerini, körükörüne bağlanma esaretinden kurtarmaları için çağrıda bulunmuştu.

Bu çağrısında da, İslâm dininin - akaid ve hükümlerinin - yalnızca akıl ve mantık esası üzerinde kurulmuş olduğuna, bu dine sımsıkı sarılmadaki maksadın da sadece, kulların dünya ve âhiret maslahatlarına uygun olduğundan ötürü yapıldığına işaret vardır. Bunun için, Allah'a imanın ve O'na tâbi olan diğer itikadî şeylerin sıhhatinin şartlarından en önemlisi, herhangi bir örf ve âdetin en basit bir etkisi olmadan, kesin bilgi ve hür düşünce esası üzerine kurulmuş olmasıdır. Hattâ «Cevheretü't-Tevhid» sahibi, meşhur bir beytinde:

«Her kim, tevhidde, kurtulmadı taklidden,
Onun da imanı kurtulmaz tereddütten»

demektedir.

Buradan da anlaşılıyor ki, İslâm dini sapık âdet ve an'anelere ve onların esaretine girmeye karşı savaş açmak için gelmiştir. Çünkü o, tüm ahkâm ve prensiplerinde, müslümanlara akıl ve mantık

esası üzerine seslenmiştir*. Halbuki âdet ve an'aneler, yalnızca başkalarına uyma ve onlara bağlanma sebebine dayanmaktadır. Yâni onlarda hür düşüncenin ve inceleme unsurunun hiçbir etkisi bulunmamaktadır. Çünkü «Tekâlid = An'aneler» kelimesi Arap dilinde ve sosyolojide şöyle tanımlanmaktadır: «Atalardan çocuklarına miras kalan âdetler topluluğu veya bir bölgede ya da bir toplumda yaşayan insanların birbiriyle münâsebetleri sonucunda birbirine geçen âdetler ve gelenekler. Ancak bunun taklid olmasının âmili hayatın ve var oluşun sebebi olarak bu âdetleri devam ettiren bir lider fikrin, bir taassub kayd ü şartı vardır.»

İnsanların kendi toplumlarındaki yaşama tarzını, sevinçlerindeki eğlence biçimini, üzüntü ve hüzünlerindeki yas tutma şekillerini, temas ve te'sir yoluyla kendiliğinden alınmış veya eski âdetlerin etkisiyle yerleşmiş bulunan davranışları alışkanlık haline getirmelerine sosyolojide ve dil ıstılahında «Tekâlid, an'ane» adı verilmektedir.

Bu husus, okuyucu için açıkça ortaya konunca, artık İslâm dininin «Tekâlid» diye isimlendirilen şeylerden - bunlar ister inançla ilgili olsun, isterse çeşitli ahkâm ve nizam içinde olsun eşittir- hiçbirini bünyesinde taşımasının mümkün olmadığını daha iyi kavramış olacaktır. Çünkü akide, akıl ve mantık esasına dayanmaktadır; ahkâm ise dünyevî ve uhrevî maslahatlar esasına dayanmaktadır ki; o maslahatların bazı akıllar bir kısım hikmet ve sebeblerini anlamakta âciz kalsalar bile, yine de şahsî düşünce ve inceleme ile anlaşılabilirler.

Bu açıkça ortaya çıkınca, artık, İslâm'daki çeşitli ibâdetlerle, ahkâm-ı şer'iyyeye ve ahlâkî prensipler için; «İslâmî âdet ve an'aneler» tabirini kullanan kişilerin içine düştükleri hatanın büyüklüğü iyice anlaşılmış olur.

Çünkü, bu haksızca isimlendirme ve öylece etrafa yayma, zihinlere şunu ilham eder: İslâm ahlâk ve davranışlarının kıymeti, içinde beşer saadetinin sırrının gizlendiği ilâhî bir prensip olması sebebiyle değil de, İslâm ahlâk ve nizamı ile alâkalı herşeyin yalnızca atalardan ve dedelerden miras olarak kalan eski âdetler olması sebebiyledir. Şübhesiz ki bu hatâlı ilhamın kesin sonucu şu olur: Herşeyin değişip, ilerleyip, yenilendiği bir asırda bu eski mirası alıp topluma yükleyeceksiniz ve tabii olarak da kimse ayak uyduramayacaktır!..

* Din insan idare edeceğine göre, hem insanın mantığına, hem de insanın menfaatına hitab edecektir. Bu bakımdan dinde akılla çelişen bir yön veya maslahata uymayan bir emir olamaz...

Hakikat şudur ki. İslâmî hükümlere bu damgayı vurmak affedilecek cinsten bir hata değildir. Ancak o, bâtıl damgalarla İslâm'a karşı ilân edilen harp zincirinin bir halkasıdır.

«İslâmî an'aneler» tabirini yaymaktaki asıl maksad' İslâmî nizam ve hükümlerin, getirilip üzerine «an'aneler» etiketini asmaktır. Nihayet bunun üzerinden bir zaman geçip, insanların zihninde, «an'aneler»in anlamıyla, İslâmî düzen ve ahkâm arasında bir bağıntı kurulunca; halk da bu İslâmî düzenin, gerçekte, akla ve bilgiye uyan bir temel üzerine kurulmuş prensip ve ilkeler olduğunu unutunca; İslâm düşmanlarının, girebilecekleri noktadan İslâm'a saldırmaları kolaylaşmış olacaktır.

Zira müslümanlar gözlerini açıp, uyanınca; evlenme ve boşanma, kadının örtünmesi ve korunması gibi İslâmî hüküm ve prensiplerin, genel ahlâk kurallarının üzerine «an'aneler» örtüsünün geçirildiğini göreceklerdir. Artık bundan sonra, hele özellikle düşünce ve görüş hürriyetinin yüceltildiği şu asırda, an'aneleri terketmeye; onların esaretinden çıkmaya ve bağlarını koparmaya çağıracak kişileri bulmaları çok tabiîdir...

Fakat hakikat şu ki, İslâm'da an'aneler yoktur.

Gerçekten İslâm öyle bir dindir ki, daha önce de gördüğümüz gibi, Resûlullah (s.a.v.)'ın yürüttüğü da'vetin daha ilk adımlarında aklı, an'anelerin pençesinden kurtarmak için geldiğini ortaya koymuştur.

İslâm'ın getirdiği düzen ve ahkâmın hepsi yalnızca birtakım prensiplerden ibarettir. Prensip ise; akıl ve düşünce esasına dayanan kuraldır. Ve muayyen bir maksada varmayı hedef edinmektedir. Beşerî prensipler, çoğu kere koyucularının fikirlerindeki ayrılıktan dolayı isabet kaydedemediği halde; İslâm prensipleri asla hata yapmazlar. Çünkü İslâm'ın prensiplerini koyan aynı zamanda o kulların da, fikirlerin de yaratıcısıdır. Yalnızca bu konuda bile, bu prensipleri kabullenmek ve onların doğruluğu ile üstünlüğünü kesin olarak bilmek için yeterli aklî delil vardır.

An'anelere gelince, onlar insanda bulunan taklid ve başkalarına benzeme sebebiyle halkın kendiliğinden içine girdiği moda gibi akımlardır. Prensipler yâni kanunlar ise zamanın değişmesine karşılık korunması gereken bir çizgidir. Aksi olmaz. «An'aneler» ise toplumun fikir tarlasının ortasında kendiliğinden biten asalaklar topluluğudur. Onlar öyle zararlı otlardır ki, doğru düşünme yolu onlardan mutlaka temizlenmeli ve koparılmalıdır...

———oOo———

İŞKENCE

Kureyş, Resûlullah (s.a.v.)'a ve ashâbına karşı düşmanlığını iyice artırmıştı. Allah Resûlü de onların işkencelerinden her türlüsü ile karşı karşıya gelmişti. Onlardan birini, Abdullah bin Amr bin el-Âs şöyle naklediyor:

«Nebî Sallâllahü Aleyhi ve Sellem, Kâbe'nin Hıcr* denilen yerinde namaz kılarken Ukbe bin Ebî Muayt çıkageldi. Ukbe, Resûlullah'ın elbisesini toplayıp, mübarek boynuna dolayarak, hırsla onu boğmaya çalıştı. Bu sırada Hz. Ebûbekr (r.a.) de gelip yetişti. Hattâ Ukbe'nin omuzundan tutup öteye fırlattı ve «Rabbim Allah'tır, diyor diye faziletli bir adamı öldürecek misiniz?**» dedi.

Abdullah bin Ömer (r.a.)'in rivâyet ettiği hadîs de, bu işkence örneklerinden biridir. Abdullah bin Ömer şöyle anlatıyor:

«Bir defasında Resûlullah (s.a.v.) secdede iken, etrafında Kureyş'ten bazı kimseler vardı. O sıralarda, Ukbe bin Ebî Muayt, elinde yeni boğazlanmış bir devenin işkembesi ve döl yatağı ile geldi. Elindekini Resûlullah'ın sırtına attı. Artık Resûlullah başını secdeden kaldıramadı. Bunun üzerine hemen Fâtıma (r.a.) gelip yetişti. Babasının üzerindeki pislikleri alıp, bu işi yapanın üstüne attı***».

Resûlullah (s.a.v.) her ne zaman, Kureyş müşriklerinin aralarından yürüyüp geçse veya sokaklarda onlarla karşılaşsa, ya da yanlarına uğrasa, hakaretin, alayın kaş-göz hareketinin her çeşidini ona yöneltiyorlardı.

Bir kısım müşrikler, Peygamberimiz Mekke sokaklarından geçerken, yerden toprak alıp başına saçmak için karar aldılar. Başı toz toprak içinde Peygamberimiz evine döndü. Kızlarından biri ayağa kalkıp, hem ağlıyor, hem de başındaki toprakları temizliyordu. Allah Resûlü de kızına: «Ağlama kızım, şübhesiz Allah onların bana yaptıklarına engel olacaktır****» buyuruyordu.

---

* Hıcr : Bugünkü Hatim denilen ve Kâbe'nin dışında bulunan etrafı duvarlarla çevrilmiş mevkidir.

** Bu hadîsi Buhârî rivâyet etmiştir.

*** Buhârî rivâyet etmiştir.

**** Taberî, et-Târih: 2/344; Hişâm, es-Siyre: 1/158.

Peygamberimizin ashâbından (Allah hepsinden razı olsun) bazıları işkencenin her türlüsünü tadıyorlardı. Hattâ onlardan işkence altında can verenler ve gözlerini kaybedenler bile vardı. Bunların hiçbiri, onları Allah'ın dininden vazgeçiremedi. Onların uğradıkları azab ve işkencelerden örnekler vermeye kalksak konu çok uzar. Fakat burada Buhârî'nin Habbab bin el-Eret'ten rivâyet ettiği hadîsi naklediyoruz. Habbab şöyle anlatıyor: «Peygamber Efendimiz, Kâbe'nin gölgesinde kaftanını yastık yaparak, ona yaslanıp dinleniyorken yanına geldim. Müşriklerden şiddetli bir işkence görmüştük. Ben: «Yâ Resûlâllah, çektiğimiz şu işkencelerden dolayı bizim için Allah'a dua etmiyecek misin?» dedim. Bunun üzerine Peygamberimiz hemen doğrulup, oturdu. Benzi kızarmıştı. Şöyle buyurdu: «Sizden önceki ümmetler arasında öyle kimseler vardı ki, demir tarakla bütün derileri ve etleri kemiklerinden ayrılırdı da bu işkence yine onu dininden döndüremezdi. Allah elbette bu işi (İslâmiyet'i) tamamlayacak ve üstün kılacaktır. Hattâ hayvanına binip San'a'dan ta Hadra-Mevt'e kadar tek başına giden bir kimse Allah'hariç hiç kimseden korkmayacak...»*.

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Düşünen bir kişi, Resûlullah'ın ve ashâbının, müşriklerden gördüğü çeşitli işkence ve cefalara bakınca, aklına gelen ilk şey, kendi kendine şu soruları sormak olacaktır: Resûlullah ve ashâbı, Hak üzerinde oldukları halde, karşılaştıkları bu azab ve işkence de nedir? Onlar Allah'ın ordusu olduğu halde, aralarında Resûlullah bulunduğu halde ve onlar Allah'ın dinine çağrıda bulunurlarken ve onun yolunda savaşırlarken; niçin Yüce Allah onları bu işkenceden korumadı?

Bu soruların cevabı şudur: Dünyada insanın en başta gelen vasfı mükellef oluşudur. Yâni insan, Allah tarafından içinde külfet ve meşakkat bulunan şeyleri taşımakla görevlendirilmiştir. İslâm'a da'vet işi ve Allah'ın adını yükseltmek için yapılan cihad, teklifle ilgili şeylerin en önemlilerindendir. Teklif ise, Allah'a karşı kulluk ödevlerinin en önemlisidir. Çünkü teklif yoksa, Allah'a karşı kulluğun bir anlamı olmaz. İnsanın Allah'a karşı kulluğu, Yüce Allah'-

* Hz. Peygamber'in ve ashâbının müşriklerden gördükleri işkenceler hakkında fazla bilgi için şu kitablara bakınız: İbn Hişâm, es-Siyre, Hudarî, Nûrü'l-Yakîn ve diğer siyer kitabları.

ın ulûhiyyetinin gereğidir. Eğer Allah'a karşı kulluğumuzu idrâk edememiş isek, o zaruretlere inanmanın bir anlamı kalmaz.

Bu duruma göre hakikaten, ubûdiyyet yâni kulluk, teklifi (ödevlendirme, teklif ise sıkıntılara katlanmayı ve nefs mücahedesini gerektirir.

Bunun için, şu dünyada, kulların ödevi iki işi gerçekleştirmek olmuştur.

Birincisi: İslâm'a sımsıkı bağlanmak ve gerçek İslâm toplumunu kurmak.

İkincisi: Bu uğurda meşakkatli yollara girmek, her türlü tehlikeyi göze almak, bunu gerçekleştirmek için malı ve canı fedâ etmek.

Yâni, Allah bizi bir gayeye inanmakla mükellef kıldı. Problem, her ne kadar güçlüklere ve zorluklara varırsa varsın, Yüce Allah, bizi bu gayeye varan uzun ve meşakkatli yola girmekle mükellef kıldı.

Allah isteseydi, İslâmî toplumu kurma yolunu kolaylaştırır ve dümdüz yapardı. Ama, o zaman, bu yolda yürümek, yolcunun, kulluk görevlerinden hiçbir şeye delîl olmazdı. Müslümanın, Allah'a iman ettiğini açıkladığı gün, malını ve canını O'na sattığına, arzu ve isteklerinin, Resûlullah'ın getirdiği prensiplere uyacağına da delâlet etmezdi. Elbette o vakit, bu yolda, mü'min ile münafık, doğru ile yabancı birleşebilirdi. Biri, diğerinden farkedilmezdi.

O halde, Allah yoluna çağıranlar ve İslâm toplumunu kurma yolunda mücahede edenlerin karşılaştıkları şeyler; tarihin başlangıcından beri, kâinatta ilâhî bir kanundur. Şu üç hikmet onları gerekli kılar.

Birinci Hikmet: İnsandan hiç ayrılmayan Allah'a karşı kulluk sıfatı. Cenâb-ı Hak: «Ben insanları ve cinleri yalnızca bana kulluk etsinler diye yarattım» buyururken, bunu açıklamıştır.

İkinci Hikmet: Kulluk vasfından kaynaklanan teklif sıfatı. Akıllı olarak rüşt çağına ulaşan hiçbir kadın veya erkek yoktur ki; Allah tarafından, kendi nefsinde İslâm şeriatını, yaşadığı toplumda da İslâm nizamını gerçekleştirmek için mükellef kılınmış olmasın. Yâni, teklifin mânâsı tahakkuk edinceye kadar, bu uğurda birçok eza ve cefaya katlanmak gerekir.

Üçüncü Hikmet: Sadıkların doğruluğunu, yalancıların yalanını ortaya çıkarmak. Eğer insanlar, Allah sevgisini ve İslâm dâvasını sadece dilleri ile ifade etmeye başlasa, o zaman yalancı ile doğru sözlü eşit olurdu. Fakat imtihan ve musibetlerle denenme, ikisi birden, doğru sözlüyü yalancıdan ayıran yegâne ölçüdür. Yüce Allah

Kur'ân-ı Hakîm'inde şöyle buyurmuştur: «Elif-Lâm-Mîm. İnsanlar imtihandan geçirilmeden sadece, «iman ettik» demeleriyle bırakılıvereceklerini mi sandılar? Andolsun ki, biz onlardan öncekilerini de imtihandan geçirmişizdir. Elbette Allah doğruları ortaya çıkaracak, yalancıları da mutlaka ortaya koyacaktır*». Yine Yüce Allah bu konuda şöyle buyuruyor:

«Yoksa Allah içinizden, cihad edenleri ve sabredenleri belirtmeden, Cennet'e gireceğinizi mi sanıyordunuz?**».

Allah'ın kulları hakkındaki kanunu bu olduğuna göre, peygamberleri ve sâlih kulları hakkında bile Allah'ın kanununun değişmediğini göreceksin. Bunun için Allah Resûlü ve ondan önceki tüm Resûller ve Nebîler eziyet gördü. Bundan dolayı Resûlullah'ın ashâbı işkenceye mâruz kaldı. Hattâ onlardan işkence altında ölenler, gözlerini kaybedip kör olanlar vardı. Halbuki onların fazlı yüce, Allah katındaki değerleri yüksek idi.

Okuyucu, bir müslümanın, İslâm toplumunu kurma yolunda karşılaştığı işkencenin karakterini anladığı zaman; bir kısım insanların zannettikleri gibi; hakikatta o işkencenin, bir ceza veya sâliki yolundan alıkoyan ya da mücahidi gayesine varmaktan engelleyen birşey olmadığını anlamış olacaktır. Bilâkis o, Allahü Teâlâ'nın kendisine, doğruca varmayı emrettiği gaye ile müslüman arasında çizdiği tabiî yola girmiştir. Yâni müslümanlar, Allah'ın kendilerini ulaşmakla mükellef kıldığı gayeye doğru giden yollarında, gördükleri işkence kadar ve aralarından verdikleri şehit miktarınca O'na yaklaşıyorlar demektir!..

Bunun için bir müslümana, meşakkat veya zorlukla karşı karşıya geldiği zaman, umutsuzluğa kapılması yakışmaz. Bilâkis bu durum, İslâm dininin karakteriyle uyum sağlamış bir durumdur. Müslümanlar, ne zaman Allah'ın emrini gerçekleştirmeye çalışarak, zarar ve musibetlere daha fazla tahammül ettiklerine kanaat getirirlerse, zafer müjdesini beklemeleri gerekir...

Okuyucum, düşün! Gerçekten bunun delilini açık bir şekilde Cenâb-ı Hakk'ın şu âyetinde bulacaksın: «Sizden önce gelenlerin durumu, sizin başınıza gelmeden, Cennet'e gireceğinizi mi zannettiniz? Peygamber ve onunla beraber mü'minler: Allah'ın yardımı ne zaman? diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilin ki, Allah'ın yardımı şübhesiz yakındır***».

---

* Ankebût sûresi, âyet: 1,2,3.
** Âl-i İmrân sûresi, âyet: 142.
*** Bakara sûresi, âyet: 214.

İslâm aksiyonunun karakterini anlamamış, eza ve cefadan gördükleri şeyleri zaferlerden uzaklaştıklarına delil ve işaret sanmış olan bu kişilere cevab, Yüce Allah tarafından: **«İyi bilin ki Allah'ın yardımı şübhesiz yakındır»** şeklinde olmuştur.

Okuyucu bunun delilini açık bir şekilde yukarıda rivâyet ettiğimiz Habbab bin el-Eret kıssasında bulur. Hani o, bütün vücudu işkence ile dağlanmış olduğu halde, Resûlullah'ın huzuruna gelip, halini ona arzetmişti. Ve müslümanlara zaferin gelmesi için ondan dua talep etmişti. Bunun üzerine, Resûlullah'ın ona cevabı da bu mânada olmuştu.

Bir müslüman, bu işkence ve eziyetleri hayretle karşılıyorsa ve Allah yolunda bunları görmeyi garipsiyorsa; bilsin ki, Allah'a inanan kulların hepsi hakkındaki kanun budur. İnanan kulların çoğu, dini uğrunda demir taraklarla tepeden tırnağa taranarak etleri kemiklerinden ayırdedilirdi, yine de bu durum, onları Allah'ın dininden vazgeçiremezdi.

Eğer okuyucu, işkence ve eziyette zaferden umut kesme ve ümitsizliğe kapılma işaretleri gördüyse, bilsin ki, kendisi vehme kapılmıştır. Çünkü doğrusu, bu yolda yürürken ve zafere yaklaşırken acı çekmek ve işkence görmek en tabiî bir durumdur. Peygamberimiz (s.a.v.), Yüce Allah'ın bu dini zafere ulaştıracağını, hattâ San'a'dan, Hadra-Mevt'e kadar yürüyerek giden bir adamın, Allah'tan başka hiçbir şeyden korkuya kapılmayacağını - bir rivâyetteki fazlalığa göre - koyunları hususunda kurdun saldırısından bile korkmayacağını, haber vermiştir.

Bu mânânın aynısı, Resûlullah'ın ashâbına Rum ve İran ülkelerinin kendi ellerine geçeceğini müjdelemesinde saklıdır. Bununla beraber, bu ülkelerin fethedilmes iancak, Resûlullah'ın vefâtından kısa bir zaman sonra vuku bulmuştur. Halbuki tarih, o ülkelerin, Peygamberimizin arkadaşlarından birinin komutasında fethedildiğini kaydetmesine karşılık; bu ülkelerin, Resûlullah'ın sağlığında ve onun komutasında fethedilmesi, onun Allah katındaki üstünlüğünün ve sevgilisi olmanın bir gereği idi.

Zaferin, yukarıda açıkladığımız kanunla ilgisi olmasaydı, elbette bu husus, Allah'ın, Peygamberimize karşı beslediği sevginin gereğine yakın olurdu.

Müslümanlar, Irak ve Suriye'deki zaferlerinin bedelini, Resûlullah'ın sağlığında, henüz ödememişlerdi. Halbuki zaferden önce, onun bedelinin tümünü ödemek gerekir. Eğer Peygamberimiz on-

ların arasında olsaydı, yine ödemek gerekirdi. Fetihlerin, Resûlullah'ın adıyla ilgili olması ve Allah'ın Resûlü'ne karşı büyük bir sevgi beslemesinden ötürü, onun komutasıyla gerçekleşmesi, mes'ele değildir. Fakat, asıl mes'ele; Allah'a ve Resûlü'ne biat eden müslümanların, bu biatlarında sadakat gösterdiklerini isbat etmeleri mes'elesidir. Bir de: «Allah şübhesiz, kendi yolunda savaşıp, öldüren ve öldürülen mü'minlerin canlarını ve mallarını, cennet karşılığında, satın almıştır*» âyeti altında, kabul ve rızâ gösterdikleri gün, Allah'a verdikleri sözde sadık kalmaları mes'elesidir.

———0O0———

* Tevbe sûresi, âyet: 111.

UZLAŞMA POLİTİKASI

İbn Hişâm'ın İbn İshâk'tan rivâyetinde şöyle denilmektedir:

Bir gün, Utbe bin Rebia -kavmi arasında düşünce ve basiret sahibi bir liderdi- Kureyş'in bir toplantısında: «Ey Kureyş topluluğu! Kalkıp, Muhammed'in yanına gitsem, onunla bir konuşsam ve ona birtakım işler teklif etsem olmaz mı? Olur ki bazılarını kabul eder de, istediklerini ona veririz. O da bizimle uğraşmaktan vazgeçer» dedi. Onlar da: «Çok iyi olur, ey Velid'in babası! Hemen kalk, git, O'nunla bir konuş» dediler. Bunun üzerine Utbe gidip, Allah Resûlü'nün yanına oturdu. Söze şöyle başladı: «Ey kardeşimin oğlu! Sen de biliyorsun ki, Kureyş içinde soyca-sopca, şeref ve itibarca bizden üstünsün! Fakat sen kavminin başına da büyük bir iş, bir gaile getirdin. Bununla onların topluluklarını dağıttın. Akıllarını akılsızlık saydın... Beni dinle! Sana birşeyler teklif edeceğim! Bak, bunlardan bazısını kabul etmek işine gelir...» dedi. Resûlullah (s.a.v.) da ona: «Haydi, söyle ey Velid'in babası, seni dinliyorum» buyurdu. Utbe de:

«— Ey kardeşimin oğlu! Senin şu getirdiğin ve üzerinde direnip durduğun işle, eğer mal ve servet sağlamak istiyorsan; sana bizimkilerden daha çok malın oluncaya kadar mallarımızdan mal toplayıp verelim. Eğer bununla, aramızda, daha büyük şan ve şeref kazanmak istiyorsan, seni kendimize büyük ve ulu tanıyalım. Senden başkası ile bütün ilgimizi keselim. Eğer bununla hükümdar olmak istiyorsan, seni kendimize hükümdar yapalım.

Şayet, bu sana gelen, görüp de üzerinden atmaya güç yetiremediğin bir evham, cinlerden perilerden gelme bir hastalık ve büyü ise, doktor getirelim tedavi ettirelim. Seni ondan kurtarıncaya kadar mallarımızı bu yolda saçarcasına harcayalım» dedi. Utbe sözlerini bitirdikten sonra, Peygamberimiz (s.a.v.) ona:

«Ey Velid'in babası, söyleyeceklerini söyleyip, bitirdin mi?» diye sordu. Utbe de «evet» deyince, Hz. Peygamber (s.a.v.): «Şimdi sen de beni dinle,» dedi ve Fussilet sûresinin başından okumaya başladı:

«Hâ-Mîm! Bu kitab, bilen ve anlayan bir kavm için, âyetleri ayrı ayrı açıklanmış, gereğince hareket edenleri, Cennetle müjdele-

yici, etmeyenleri, uğrayacakları azabla korkutucu, Arapça bir Kur'an olmak üzere, Rahmân ve Rahîm olan Allah tarafından indirilmiştir. Öyle iken onların çoğu, bundan yüz çevirmiştir. Artık onlar dinlemezler. Onlar: «Bizi da'vet edip durduğun şeye karşı kalblerimiz kapalıdır, kulaklarımızda bir ağırlık, bizimle senin aranda da bir engel vardır. Sen istediğini yap, biz de yapacağız» dediler.

Onlara de ki: «Ben de sizin gibi bir insanım. Yalnız bana vahy olunuyor ki, «Sizin ilâhınız bir tek ilâhtır. Artık O'na yönelin, O'ndan bağışlanma dileyin. O'na eş, ortak koşanların vay başlarına geleceklere...*».

Resûlullah böylece okumaya devam ederken, Utbe de dikkatlice dinliyordu. Resûlullah aynı sûrenin: «Onlar yine bir olan Allah'a iman etmekten yüz çevirir, putlara tapmakta direnirlerse, onlara de ki: «Âd ve Semûd kavimlerinin köklerini kazıyan sâika (yıldırım)ya benzer bir azab ile sizin de kökünüzün kazınabileceğini hatırlatırım» (Fussilet: 13) âyetini okuyunca; Utbe, Peygamberimizin ağzını tuttu, Âd ve Semud kavmini yakalayan azabın nerdeyse kendisini de hemen oracıkta yakalayıvereceğini sandı. Peygamberimizin okumaktan vazgeçmesi için akrabalık adına yemin verdirdi.

Sonra Utbe, arkadaşlarının yanına dönüp, aralarında oturduğu zaman, arkadaşları: «Ey Velid'in babası, arkanda neler bıraktın?» Neler görüp geçirdin?» dediler. Utbe: «Arkamdaki mi? Öyle bir söz dinledim ki, vallahi ben onun bir benzerini daha hiç dinlemiş değilim. Yemin ederim ki, o ne şiirdir, ne sihirdir, ne de kehânettir. Ey Kureyş topluluğu! Beni dinlerseniz, siz bu adamı dâvası ile başbaşa bırakın, siz aradan çıkın. Ondan ayrılın. Vallahi benim ondan dinlediğim söz büyük bir haberdir. Siz, onu dışınızda kalan arap kabilelerine bırakacak, araya girmeyecek olursanız, iyi edersiniz. Onlar ona kâfi gelirler, engel olurlar. Eğer o, araplara galebe çalarsa, onun hâkimiyeti sizin hâkimiyetiniz, onun şerefi sizin şerefiniz demektir...» dedi. Arkadaşları, Utbe'ye: «Ey Velid'in babası, vallahi o, diliyle seni de büyülemiş!» dediler. Utbe de: «Bu benim, onun hakkındaki kanaatim. Siz kendi görüşünüze göre dilediğinizi yaparsınız» dedi.

Taberî, İbn Kes'r ve başkaları şunu rivâyet ettiler:

Aralarında Velid bin el-Mugîre, Âs bin Vâil olmak üzere müşriklerden bir grup, Resûlullah'ın yanına gelip ona en zenginleri olacak kadar mal vermeyi, kızlarının en güzeli ile evlendirmeyi, bun-

* Fussilet sûresi, âyet: 1-7.

lara karşılık onun, putlarına dil uzatmaktan ve âdetlerini akılsızlıkla suçlamaktan vazgeçmesini teklif ettiler. Resûlullah getirdiği hak nizama da'vetten vazgeçmeyince; bu sefer müşrikler: «Bir gün sen bizim putlarımıza taparsın, bir gün de biz senin ilâhına taparız» dediler. Resûlullah (s.a.v.) bunu da kabul etmedi. Bunu açıklar mahiyette, Kâfirûn sûresi nâzil oldu: «De ki, ey kâfirler! Tapmam o taptıklarınıza. Siz de tapanlardan değilsiniz benim mâbuduma. Hem ben tapıcı değilim sizin taptıklarınıza. Hem de siz tapıcılardan değilsiniz benim mâbuduma. Sizin dininiz size, benim dinim bana...»

Sonra Kureyş'in ileri gelenleri gelip, Utbe bin Rebia'nın başlattığı teşebbüsü yeniden başlatarak, toplu halde Resûlullah'ın yanına gittiler. Peygamberimize başkanlık ve mal teklif ettiler.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) onlara: «Sizin söylediğiniz şeylerin hiçbirisi bende yoktur. Ben size, mallarınızı istemek, içinizde şöhret kazanmak ve başınıza lider olmak için gelmedim. Ama Allah beni size peygamber olarak gönderdi. Bana bir de Kitab indirdi. Allah bana iyiliklerinizden dolayı sizi Cennetle müjdeleyici, kötülüklerinizden dolayı da Cehennem azâbı ile korkutucu olmamı emretti. Ben de Rabbimin bana vahyettiklerini size tebliğ ettim, size öğüt verdim. Size getirip tebliğ ettiğim şeyleri alıp kabul ederseniz, o size dünyada ve âhirette nasip ve azığınız olur. Onu kabul etmeyip bana geri çevirirseniz, Allah aramızda hükmünü verinceye kadar bana sabretmek ve katlanmak düşer» dedi. Peygamberimizin bu sözleri üzerine onlar: «Sen yaptığımız tekliflerden hiçbirini kabul etmeyeceksen, bari şu dileğimizi yerine getir. Sen herkesten iyi biliyorsun ki, burası yâni Mekke vadisi dar, suyu kıt, geçimi zor bir memlekettir. Seni bize Peygamber olarak gönderen Rabbına yalvar, bize sıkıntı veren şu dağları kaldırsın da şehrimizi ova yapsın, orada bizim için Şam ve Irak'ta olduğu gibi ırmaklar akıtsın, geçmiş baba ve atalarımızdan bazı kimseleri de bizim için diriltsin. Diriltecek olanlardan bilhassa Kusay bin Kilâb'ı diriltsin ki o doğru sözlü, ulu bir kişidir. Senin söylediklerini onlara biz soralım bakalım o gerçek mi, yoksa boş, akılsız birşey midir? Yine Rabbin senin için bağlar, bahçeler, köşkler, altından ve gümüşten hazineler yaratsın. Seni bunlarla zengin yapsın da artık paraya pula ihtiyacın kalmasın, senin bizler gibi çarşı pazarda geçim peşinde koştuğunu görmeyelim. Eğer istediğimiz şeyleri yaparsan, seni tasdik ederiz. Bununla Allah katındaki mevkiini, dediğin gibi onun seni bir peygamber olarak gönderdiğini öğrenmiş oluruz» dediler.

Resûl-i Ekrem Efendimiz onlara cevaben: «Ben böyle şeyleri ne yaparım, ne de Rabbimden isterim» dedi. Onlar yine bu uzun çekiş-

me ve konuşmadan sonra, ona: «Senin hakkında bize iyice kanaat geldi ki, bunlar sana Yemâme'de kendisine Rahmân denilen adam öğretiyor. Vallahi biz Rahmân'a hiçbir zaman inanmayız. Yâ Muhammed, biz sana neticenin iyi olmayacağını hatırlattık. Vallahi ya sen, ya biz yok olup gidinceye kadar senin yakanı bırakmayacağız» dediler. Sonra kalkıp oradan ayrıldılar.

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Resûlullah (s.a.v.)'ın hayatından, yukarıda sunduğumuz sahnede üç tane işaret vardır. Onlardan her biri büyük bir önemi haizdir.

Birinci İşaret: O işaret, Resûlullah'ın yürüttüğü da'vetin içyüzündeki inceliği ayırmada bize açıklık getiriyor. Yeni bir ideoloji sahipleriyle, devrim ve ıslahat çığırtkanlarının; âdet olarak içlerinde gizledikleri gaye ve maksadlarıyla, peygamber dâvasının birbirinden ayrılmasını, karıştırılmamasını sağlıyor.

Acaba Hz. Peygamber (s.a.v.) da'vetinin arkasında, hükümdarlığa ulaşma arzusunu mu gizliyordu? Yoksa, o zenginlik veya liderlik için güçlü bir mevkiye ulaşma arzusunu mu gizliyordu? Yahut da kendisine isabet eden bir hastalık sebebiyle gözüne görünen hayallerden mi kurtulamıyordu?

Bu ihtimallerin hepsi, İslâm düşmanlarının ve İslâm'a fikrî savaş açanların ifrata vardırdıkları birtakım tahminlerdir. Fakat, Âlemlerin Rabbi'nin kendi elçisi için hazırladığı yüce hayatın sırlarına bakınız!... Azîz ve Celîl olan Allah, Resûlü'nün hayatını, her türlü ihtimalin kökünü kazıyan, her şübheye giden yolu tıkayan; İslâm'a fikrî savaş ilân eden kişileri, savaşlarında, saplandıkları yolda onları şaşkına çeviren sahne ve tablolarla doldurdu.

Kureyş müşriklerinin, Resûlullah'ın dâvasının karakterini, risâletiyle bağdaşmayacak hedefleri ve onun bu tekliflerden hiçbirine tenezzül etmeyeceğini çok iyi bildikleri halde; bu ihtimallerin hepsini kafalarında tasavvur etmeleri ve Resûlullah ile uzlaşma politikasına girmeleri, Allahü Teâlâ'nın açık hikmetlerinden biridir. Ve esasen ilâhî hikmet böyle olmasını murad etti ki; tarih sonradan gelecek olan İslâm düşmanlarının yalanlarını açıklasın.

Von Vloten ve Won Kromer gibi batılılar uzun uzun düşündüler... İslâm'a saldıracak ve şübhe sokacak bir yol bulamadılar. Ancak gözlerini hakikata kapatıp, şu iddiada bulundular: «Hz. Muhammed'in da'vetindeki itici faktörler yalnızca başkanlık ve liderlik

arzusuydu...» Onlar böyle bir iddia ile kafalarını sert kayalara vururlarsa, onları çok uzak mesafelere fırlatır tabiî...

Yüce Allah bu müsteşriklerde önce bu düşünce ve arzuları teşvik etmek için Utbe bin Rebia ve benzerlerini bu işte kullandı. Onların hepsini Hz. Muhammed'in önüne serdi ki, yakın ve kolayca onlara nasip olsun ve hepsini Kureyş'e göstersin. Halbuki Kureyş alçaldı ve ona boyun eğdi. Kaldırdığı silâhı ve peygamberlerle ashâbına uyguladığı işkence vasıtalarını elinden bıraktı. Mademki Hz. Peygamber da'vetinin ve risâletinin arkasındaki arzu ganimet idi, niçin kendisine verilen bu ganimete yönelmedi ve Kureyş'in ileri gelenlerine yumuşak bile davranmadı?

Hiç, başkanlık ve hükümdarlık isteyen bir insan, kendisine uzun bir görüşme, rica ve tehdit karışımı bir müzakere sonunda, istediği herşeyi vermeyi taahhüd edenlere karşı, şu cevabla sözü keser atar mı?: **«Ben size, mallarınızı istemek, aranızda şöhret kazanmak ve başınıza lider olmak için gelmedim. Fakat Allah, beni, size peygamber olarak gönderdi. Bana bir de kitab indirdi. İyiliklerinizden dolayı cennetle müjdeleyici, kötülüklerinizden dolayı da azabla korkutucu olmamı bana emretti. Benim size getirip tebliğ ettiğim şeyleri alır, kabul ederseniz o, dünyada ve âhirette nasib ve azığınız olur. Onu kabul etmeyip bana iade ederseniz, Yüce Allah aramızda hükmünü verinceye kadar bana sabretmek ve katlanmak düşer.»**

Sonra, Resûlullah'ın günlük yaşantısı bu sözlerine uymaktaydı. O, gizlice, kendi gayret ve çalışmasıyla başkanlığa ve hükümdarlığa varmak için onları sırf diliyle reddetmedi. Bilâkis Peygamberimiz, yemesinde ve içmesinde her türlü lüks ve israftan uzaktı. Yaşayışındaki durumu, fakir ve yoksulların durumundan üstün değildi. Buhârî'nin rivâyet ettiği bir hadiste, Hz. Âişe Validemiz şöyle dedi: «Resûlullah (s.a.v.) vefât ettiğinde mutfaktaki rafımda karnı aç bir adamın karnını doyuracak kadar bir miktar arpa vardı. Ben ondan yedikçe artıyordu.» Yine Buhârî'nin rivâyet ettiği bir hadiste, Enes (r.a. şöyle diyor: «Resûlullah (s.a.v.) vefât edinceye kadar ne hıvan üzerinde birşey yedi, ne de hâlis buğday ekmeğinden yapılmış yufka ekmek yedi...*».

Resûlullah (s.a.v.), giyim ve kuşamında da, ev eşyasında da çok sâde idi. Üzerinde yattığı hasır, yanında iz bırakıyordu. Onun asla yumuşak birşey üzerinde yattığı bilinmiyor. Hattâ bir gün, aralarında Hz. Âişe de bulunduğu halde, Peygamberimizin hanımla-

* Hıvan: Yemek yeneceği sırada, üzerine yemek konulan masa gibi şeylere denir.

rı, geçim sıkıntısından şikâyet etti. Ondan günlük ihtiyaçlarının, giyim kuşamlarının ve süs eşyalarının arttırılmasını istediler. Hattâ Sahâbe-i Kirâmın hanımlarından, kendi akranları olan hanımların hiçbirisinden, şan ve şeref bakımından daha aşağı olmadıklarını bildirmek için Resûlullah'ın yanına geldiler. Peygamberimiz (s.a.v.) kızarak başını önüne eğdi ve hiçbir cevab vermedi. Bunun üzerine Cenâb-ı Hakk'ın şu âyetleri indi:

«Ey Peygamber! Hanımlarına şöyle de: Eğer dünya hayatını ve onun ihtişamını istiyorsanız, haydi geliniz; sizi donatayım ve güzellikle bırakıp salıvereyim. Yok eğer Allah'ı, peygamberini ve âhiret yurdunu istiyorsanız; haberiniz olsun ki Allah içinizden güzel hareket edenler için pek büyük bir mükâfat hazırlamıştır*».

Resûlullah bu iki âyeti de onlara okudu. Sonra onları, ya içinde bulundukları hale göre kendisiyle birlikte yaşamayı kabul etmek, ya da mal ve ziynet bolluğu ile nafakalarının artmasını da ısrar etmekle başbaşa bıraktı. Fakat bu son durumu tercih ettikleri takdirde, onları bırakıp, güzellikle salıverecekti. Ama onlar üzerinde bulundukları hale râzı olarak Resûlullah ile birlikte yaşamayı tercih ettiler**.

Bütün bunlardan sonra, artık akıl - ama hangi akılla - Hz. Peygamber'in nübüvvetinin doğruluğu hususunda, nasıl şübheye düşebilir? Aklın veya düşüncenin, Resûlullah'ın, peygamberlikle zenginlik arzusuna veya liderlik sevdasına tutulacağını zannetmesi nasıl doğru olabilir? Yukarıda zikrettiğimiz bu sahneden elde edilen birinci işaret işte budur...

İkinci İşaret: Bu ikinci işarette bize, Resûlullah'ın tutunduğu yol ve takındığı tavırda bulunan hikmeti açıklıyor. Keyfiyeti ve türü ne olursa olsun, da'vet sonrasında lüzumlu gördüğün her siyaseti ortaya koymak hikmet olur mu? Ve senin hedefin olan gerçek bunların ötesinde olduğuna göre, her gördüğün yol ve sebebe sarılma yetkisini sana şeriat koyucusu verdi mi? Hayır... Gerçekten İslâm şeriatı gayelere yönelmeyi emrettiği gibi, sebeb ve yollara başvurmayı da emretmiştir. O halde Allah'ın gayeye ulaşmak için vesile kıldığı belirli yolun dışında; Allah'ın emrettiği gayeye varmak için herhangi bir yola girmen, senin hakkın değildir. Siyâset-i Şer'iyye ve hikmet'in itibarî birçok anlamları vardır. Fakat meşrû kılınan sebeb ve vasıtaların hududu dahilinde olması gerekir, o kadar...

* Ahzâb sûresi, âyet: 28-29.

** Bu olayı Buhârî rivâyet etmiştir. Bu iki âyetin tefsiri hakkında İbn Kesîr tefsirine bakınız.

Az önce naklettiğimiz şeyler buna delildir. Resûlullah'ın, Kureyş'in ileri gelenlerinden gelen başkanlık veya hükümdarlık teklifini kabul ederek, liderliği ve başkanlığı nefsinde toplayıp, ileride İslâm da'vetine âlet etmesi mümkün görülecek, siyaset ve hikmet bâbında düşünülebilecek şeylerdir. Özellikle, sultan ve hükümdarın kişiler üzerinde kuvvetli bir otoritesi vardır. İdeoloji ve ekol sahiplerinin, halk kitlelerine kendi ideolojilerini ve ekollerini kabul ettirebilmek için, kendi otoritelerini kullanma bakımından yönetimi ele geçirme fırsatını kolladıkları bir gerçektir.

Fakat Resûlullah (s.a.v.) böyle bir siyasete girmeye ve bunu dâvası için bir araç olarak kullanmaya asla râzı olmadı. Çünkü, bu bizzat da'vetin prensiplerine aykırı düşer.

Böyle bir tutumun, siyaset ve hikmet türlerinden telâkkisi câiz olsaydı; elbette doğruluğu apaçık olanla, yalanını gizleyen bir yalancı arasındaki fark ortadan kalkardı. Dâvalarında sadık olanlar, ismi hikmet ve siyaset olan geniş bir yol üzerinde gözbağcılarla ve deccallarla yüz yüze kalırlardı.

Şübhesiz ki, bu dinin felsefesi, her türlü gaye ve vasıtayı kullanmada doğruluk ve şeref kaideleri üzerinde kurulmuştur. Nitekim gayeyi ancak, doğruluk, şeref ve kelime-i Hak kıymetlendirir. Aynı şekilde vasıtayı da ancak kelime-i Hak, şeref ve doğruluk prensiplerinin ta'yin ve tesbit etmesi gerekir...

Bundan dolayıdır ki İslâm devletinin sahipleri; birçok hâl ve durumlarda, fedakârlık ve cihada mecbur kalırlar. Çünkü tuttukları yol, sağa sola fazla yalpalanmaya izin vermez.

Da'vette «Hikmet» prensibini, sadece da'vetçinin işini kolaylaştırmak veya meşakkat ve felâketlerden sakındırmak için meşrû kılındığını sanmak yanlıştır. Bilâkis da'vette hikmet (siyaset)in meşrûiyetindeki sır, sadece insanların akıl ve fikirlerine en uygun gelen yolları denemekten ibarettir. Bunun anlamı şudur: Durumlar çeşitli olunca ve da'vet yolunun önüne karşı çıkma ve yoldan alıkoyma gibi engeller dikilince; işte o zaman hikmet, sadece savaş için araç gereç hazırlamak, malı ve canı feda etmekten ibaret olur. Gerçekten hikmet, ancak birşeyi yerli yerine koymak demektir. Hikmet ile hilecilik ve dürüstlük arasındaki fark işte budur.

Bir defasında Allah Resûlü, bazı Kureyş ulularının İslâm dinini öğrenmeye geldiklerini görmüş de pek sevinmişti. Gayet memnundu, tüm olarak onlara yönelmişti. Onlarla konuşuyor, İslâm hakikatlarından tefsir edilmesini istedikleri şeyleri onlara açıklıyor-

du. Hattâ onun bu memnuniyeti ve onların, doğru yolu seçmelerine dair aşırı arzusu onu, gözleri âmâ olan Sahâbî Abdullah bin Ümmü Mektûm'dan yüz çevirmeye sevketmişti. Resûlullah, Kureyşlilerle konuştuğu sırada, Abdullah bin Ümmü Mektûm çıkagelmiş, dinlemek için yanlarında durmuştu. Bu son gelen âmâ sahâbî, Resûlullah'a soru sormaya başlamıştı. Resûlullah da fırsatı kaçırmamaya gayret ediyordu. Bunun için Abdullah bin Ümmü Mektûm'a karşı başka bir zamanda cevab vereceğini söyledi. Bunun üzerine Yüce Allah, Resûlü'nü «Abese» sûresinde: «Yanına kör bir kimse geldi diye yüzünü asıp çevirdi» buyurarak azarladı. Ve her ne kadar Peygamber'in maksadı meşrû ve güzel idiyse de, Allah onun bu ictihadını doğru bulmadı. Bunun sebebi şu idi: Bu tutum, bir müslümanın gönlünü kırmayı veya ondan yüz çevirme belirtisini, müşriklerin kalbini kazanmak için bir müslümana iltifat etmemeyi ifade ediyordu. Bu ise meşrû ve makbul olmayan bir tutumdu.

Özet olarak diyebiliriz ki; bir müslümanın, İslâm'ın ahkâm ve prensiplerinden herhangi birini değiştirmeye veya da'vet ve öğüt vermede hikmete uyma adı altında, Şeriatın hudutlarını çiğnemeye ya da onu hafife almaya hakkı yoktur. Çünkü hikmete; ancak Şeriatın hudutları, prensipleri ve ahlâkî kaideleri dahilinde sınırlandırılmış ve kayıtlandırılmış olduğu zaman hikmet olarak itibar olunur.

Üçüncü İşaret: Bu işareti biz, Kureyş'in, Resûlullah'a uysun diye, şart koştuğu şu istekler karşısındaki durumundan çıkarıyoruz. O öyle bir durum idi ki; Yüce Allah o hususta kendi elçisini desteklemişti. Bütün müslümanların zikrettiği şu âyet-i kerîmeler onun hakkında indi: «**Onlar şöyle dediler, bize yerden kaynaklar fışkırtmadıkça sana inanmayacağız. Veya hurmalıkların, bağların olup aralarından ırmaklar akıtmalısın. Yahut da iddia ettiğin gibi göğü tepemize parça parça düşürmeli, ya da Allah'ın ve melekleri karşımıza getirmelisin. Veya altın bir evin olmalı, yahut göğe yükselmelisin, ama oradan okuyacağımız bir kitab indirmezsen yine o yükselmene inanmayacağız***».

Yüce Allah'ın müşriklerin bu isteklerini yerine getirmeyişindeki sebeb bazılarının zannettiği gibi: «Hz. Peygamber'e Kur'an mûcizesinden başka mûcizeler verilmedi, bunun için de Allah onların bu isteklerini yerine getirmedi» şeklinde değildir. Asıl sebeb şudur ki; Allah - Azze ve Celle - ism-i ezelisi ile müşriklerin küfürlerin-

* İsrâ sûresi, âyet: 90-93.

den, inatçılıklarından ve Hz. Peygamber ile istihza etmekte ileri gitmelerinden dolayı, bunları istediklerini biliyordu. Nitekim bu teklif ettikleri isteklerin türünde ve isteme üslûplarında çok açıktır. Allah onların iyi niyetlerini, isteklerindeki samimiyeti ve Resûlullah'ın doğruluğuna olan güvenlerini pekiştirmek için geldiklerini bilseydi; elbette onların bu isteklerini gerçekleştirirdi. Fakat bu konuda, Kureyş'in durumu, Yüce Allah'ın başka bir âyette niteliğini belirttiği hale uygun düşmektedir. O âyet şöyledir: «Onlara gökten bir kapı açsak da, oradan çıkmaya koyulsalar, yine, (Gözlerimiz döndü, biz herhalde büyülendik) derler*».

Okuyucu bu konuyu öğrendiği takdirde, Yüce Allah'ın elçisine, ileride açıklayacağımız çeşitli mûcizeleri lûtfetmesi ile bu konu arasında bir çelişkinin olmadığını daha iyi anlamış olacaktır.

———oOo———

* Hicr sûresi, âyet: 14 - 15.

SOSYAL VE EKONOMİK BOYKOT

İbn İshâk, Mûsâ bin Ukbe ve başkalarından çeşitli isnatlarla şöyle rivâyet edilmiştir: Kureyş kâfirleri Resûlullah (s.a.v.)'ı öldürme hususunda sözbirliği ettiler. Bu konuda, Muttalib Oğullarıyla da, Hâşim Oğullarıyla da gidip, konuştular; ama onlar Hz. Peygamber'i Kureyş kâfirlerine teslim etmeye yanaşmadılar.

Kureyş, Resûlullah'ı öldürmeyi başaramayınca; Resûlullah, ona tâbi olanlar, Resûlullah'ı koruyanlar, bir de Hâşim Oğulları ve Muttalib Oğullarıyla ilişkileri kesmeye karar verdiler. Bu münâsebetle de kendi aralarında şu aşağıdaki konuları içeren bir protokol imzalayıp, Kâbe'nin içine astılar:

a - Onlardan kız alınıp, verilmeyecek,
b - Onlardan hiçbir şey alınıp, satılmayacak,
c - Onlara gidip ulaşacak bir rızık yolu bırakılmayacak,
d - Onlardan gelen bir barış teklifi kabul edilmeyecek,
e - Onlara herhangi bir şefkat ve merhamet gösterilmeyecek.

Bu konularğ, Muttalib Oğulları'nın Resûlullah'ı öldürmek için kendilerine teslim edinceye kadar geçerlidir.

Kureyş, bu anlaşma metnine, bi'setin yedinci yılının Muharrem ayından başlamak üzere, onuncu yılına kadar bağlı kaldı. Bu sözleşmenin yalnızca iki yıl devam ettiği de söylenmektedir.

Mûsâ bin Ukbe'nin rivâyeti, bu olayın, Resûlullah'ın ashâbına Habeşistan'a hicret etmelerini emretmesinden önce vuku bulduğunu göstermektedir. Halbuki Resûlullah, onlara bu muhasara sırasında hicret etmelerini emretmişti. İbn İshâk'ın rivâyeti ise; bu belgenin, Ashâbın, Habeşistan'a hicretinden ve Hz. Osman'ın müslüman olmasından sonra kaleme alındığını göstermektedir.

Hâşim Oğulları, Muttalib Oğulları, onlarla birlikte bulunan müslümanlar ve Peygamberimiz, Muttalib Oğulları Mahallesinde muhasara altına alındı. Zaten Mekke'de çeşitli mahalleler bulunmaktaydı. Muttalib ve Hâşim Oğullarında müslümanlarla kâfirler bu mahallede toplandılar. Müslümanlar dindarlıklarından, kâfirler ise onları koruduklarından dolayı bu hâdiseye mâruz kalmışlardı. Ebû Leheb bu hâdisenin dışında idi. Çünkü o, çıkıp Kureyş'in yanına gitmişti. Böylece de Hz. Peygamber'e ve ashâbına karşı müşriklerin yanında yer almıştı.

Hz. Peygamber Efendimiz ve Ashâbı, bu üç yıl boyunca çok darlık içinde yaşadılar. Belâ ve musibet gittikçe artmıştı. Sahîh-i Buhârî'de, müslümanların ağaç yapraklarını yiyecek kadar açlığa ve sıkıntıya düştükleri rivâyet edilmektedir. Süheylî şunu nakleder: Mekke'ye bir ticaret kervanı gelince, Resûlullah'ın ashâbından herhangi biri, çoluğuna çocuğuna azık olacak herhangi bir yiyecek satın almak için çarşıya gelir, bunu gören Ebû Leheb hemen ayağa kalkarak şöyle derdi: «Ey tâcirler! Muhammed'in ashâbına fiatları öyle yükseltin ki, sizden birşey satın alamasınlar. Malların fiatını kat kat artırın ki, açlıktan inim inim inleyen çocuklarının yanına, elleri boş olarak dönsünler.»

Bu iktisadî kuşatmanın üçüncü yılının başlarında Kusay Oğullarından bir grup bu olayı kınayınca kendi aralarında yaptıkları anlaşmayı bozmak üzere karar aldılar. Halbuki, Yüce Allah, anlaşma metninin yazıldığı sahifenin üzerine bir ağaç kurdu (güve) musallat etmişti. İçinde sözleşme metninin bulunduğu bu sahifenin büyük kısmını, bu kurt yiyip bitirivermişti. İçinde Allah'ın zikredildiği cümleler hariç, ondan hiçbir şey geriye kalmamıştı.

Resûlullah (s.a.v.) bu olayı, amcası Ebû Tâlib'e haber verince, o da: «Bunu sana Rabb'n mi haber verdi?» dedi. Resûlullah da «evet» diye cevab verdi. Ebû Tâlib taraftarlarıyla birlikte doğruca Kureyş'in yanına gitti. Sahifeyi kendisine getirmelerini istedi. Onlar da, dürülmüş bir şekilde getirdiler sahifeyi. Ebû Tâlib: «Yeğenim bana şöyle bir haber getirdi. Bugüne kadar bana asla yalan söylemedi. O, (Allahü Teâlâ'nın, sizin yazmış olduğunuz sahifeye bir kurdu musallat ettiğini, içinde zulüm ve akrabâ ile münâsebeti kesmeyi ihtiva eden maddelerin tümünü yiyip bitirdiğini savunuyor.) dedi. Eğer olay söylediği gibi olmuşsa, artık bu sahifeyi kaldırınız ve yanlış görüşünüzden vazgeçiniz! Vallahi, bizden en son kişi can verinceye kadar onu size teslim etmeyiz. Yok eğer söylediği boş lâf ise; yeğenimizi size teslim edeceğiz, ne istiyorsanız onu yapın.» diye ilâve etti. Onlar da: «Söylediğin hususa râzıyız.» Sahifeyi açtıklarında, Resûlullah'ın anlattığını olduğu gibi gördüler. Ama yine de, Ebû Tâlib'e «Bu yeğeninin bir büyüsüdür» demekten kendilerini alamadılar. Bu olay, onların zulüm ve taşkınlıklarını artırdı.

Sonra Kureyş müşriklerinin ileri gelenlerinden beş kişi, bu iktisadî kuşatmaya son vermek ve sahifeyi yırtmak için Kâbe'ye gittiler. Bunlar: Hişâm bin Amr bin el-Hâris, Zübeyr bin Ümeyye, Mut'ım bin Adiyy, Ebû'l-Buhterî bin Hişâm ve Zem'a bin el-Esed idi.

Bu anlaşmayı bozmak için, açık bir şekilde çalışanların ilki Zübeyr bin Ümeyye idi. Bir gün, o Kâbenin yanında bulunan halkın

yanına gelerek: «Ey Mekke halkı! Biz yiyelim içelim, güzel elbiseler giyinelim, öbür taraftan, Hâşim ve Muttalib Oğulları alışverişten mahrum edilsinler, sefalet içinde kıvranıp helâk olsunlar; doğru mudur?... Vallahi, akrabalık bağlarını kesen bu zalim sahife yırtılmadıkça, yerime oturmam» dedi.

Bunun üzerine beş kişiden diğerleri de Zübeyr'in sözlerine benzer şeyler söylediler. Hemen Mut'im bin Adiyy yerinden kalkarak doğruca, Hâşim ve Muttalib Oğulları Mahallesine giderek, orada bulunanlara çıkıp evlerine gitmelerini söylediler...

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Bu zalim ambargo, Resûlullah'ın ve Ashâbının üç yıl boyunca karşılaştığı sıkıntı ve şiddetin zirvesini teşkil eder. Okuyucu, Hâşim ve Muttalib Oğulları müşriklerinin, sıkıntılara katlanma konusunda müslümanlarla beraber olduklarını, Resûlullah'ı terketmeye râzı olmadıklarını görmüştür.

Bu müşriklerden ve onların bu tür davranışlarından söz etmek istemiyoruz. Zaten onları buna sevkeden âmil, akrabalık taassubu ve kendilerine de bulaşan zilleti ortadan kaldırma duygusu olmuştu. Şayet onlar, Hâşim ve Muttalib Oğullarının dışındaki Kureyş müşrikleri ile Hz. Muhammed'in arasından çekilmiş olsalardı, bir fırsatını gözetip hemen Hz. Muhammed'i inanç ve dine bakmadan öldürürlerdi.

Öyle ise onlar gönüllerinde besledikleri iki arzuyu birleştirmeyi tercih ettiler:

1. Arzu: Şirk üzerinde sebat ve Hz. Muhammed'in getirdiği gerçeğe karşı direnmekte ısrar etmek.

2. Arzu: İster hak, ister bâtıl üzere olsun yakını, yabancının zulmünden ve saldırısından korumaya çağıran hamiyyet duygusuna uymak.

Başlarında Resûlullah olmak üzere, müslümanları bu duruma sabretmeye zorlayan faktör; Allah'ın emrine uymak, dünyaya karşı âhireti tercih etmektir. Onların nazarında dünya; Allah'ın rızasının yanında sözünü etmeye değmeyecek kadar basittir.

Bir kısım İslâm düşmanlarının şöyle konuştukları duyulur: Hz. Muhammed'in da'vetinin ardında, Muttalib ve Hâşim Oğulları milliyetçiliği yatmaktadır!

Kureyş müşriklerinin müslümanlara karşı uyguladıkları boykottaki olumsuz tavırları buna delildir!

Aslında bu sözler açıkça bir safsatadır. Şeklen bile olsa, herhangi bir mantık örgüsüne dayanmamaktadır.

Bu itibarla, bir yabancı elin Hz. Muhammed'e uzanmasında veya içeriden birinin ona kötülük yapmaya kalkışmasında; câhiliyyet taassubunun, Hâşim ve Muttalib Oğullarını yeğenlerinin hayatını kurtarmaya sevketmesi çok normaldir.

Câhiliyyet hamiyyeti, akrabalık duygusunun bu gibi bir taassuba sevkettiği vakit hiçbir prensibe, kaideye bakmaz. Bu konuda hak veya bâtıl ile etkilenmez. O, sadece bir asabiyettir. Asabiyyetin dışında başka birşey değildir.

Bundan dolayı, Resûlullah'ın akrabalarında, görünüşe göre, iki tezat sıfatın bulunması imkân dahilindedir. Bunlardan biri; Resûlulaah'ın da'vetini inkâr ve da'veti küçümseme. Öbürü ise; diğer müşriklere karşı ona yardım etme.

Bununla birlikte, Resûlullah'ı korumalarının ardından, Peygamberimiz için ne gibi bir fayda sağlanmıştır? Resûlullah'ın ve ashâbının uğradıkları işkenceye, onlar da uğradılar. Kureyş müslümanlara ilân ettiği boykotun aynısını, hiçbir eksiltme yapmadan Hâşim ve Muttalib Oğullarına da ilân etti.

Akrabalarının Resûlullah'ı korumaları, da'vetini korumak anlamına gelmez. Bu himaye yalnızca onun şahsına âittir. Bu himaye, müslümanlar tarafından, düşmanın tuzağını bozma, kâfirleri yenme ve cihad etme metodlarından biri gibi kârlı bir iş yapma imkânına sahib olsaydı, şübhesiz ki bu, beğenilen bir gayret, tutunulacak bir yol olurdu.

***

Resûlullah ve Ashâbına gelince; onları bu dar boğazda tutan şey neydi, acaba? Bu zor duruma katlanmanın ardından ne gibi bir sonucu umuyorlardı?

Hz. Peygamber'in risâletini, Ashâbının ona inanmasını sol bir devrim olarak yâni; fakir ve yoksulların zenginlere karşı ayaklanmaları olarak yorumlayan kişiler, bu sorulara ne ile cevab verecekler?!

Müşriklerin, Hz. Peygamber'e ve müslümanlara uyguladıkları zulüm ve işkencelerin bir halkasını sunmuş olduk. Bu zulüm ve işkencelerin tümünü düşünerek onların ışığında şu soruya cevab aramak lâzım. Soru şu: Mekke tüccarına ve Mekke'deki iktisadî faaliyetleri yürüten zenginlere karşı duyulan kinin öncülük yaptığı

ve açlığın ilham ettiği iktisadî bir devrimin, İslâm Da'veti olduğunu iddia etmek nasıl doğru olur?

Müşrikler, İslâm'a da'vetten vazgeçmek şartıyla, Peygamberimize, mal-mülk ve başkanlık teklif etmişlerdi. Resûlullah buna niçin râzı olmadı? Resûlullah'ın ashâbı, - madem ki gayeleri karınlarını doyurmaktır - Kureyş'in teklifini kabul etmesi için niye Resûlullah'ı buna zorlamadılar?

Hiç sol bir devrimi yapanlar, ceplerine girecek paradan ellerine geçecek egemenlikten daha fazla birşey isterler mi? Hz. Peygamber'e ve ashâbına, kavmiyle arasındaki her türlü iktisadî ve ictimaî münâsebet yolları kapatılmıştı. Ellerine geçecek ne bir ticarî eşya, ne de; evlerine girecek herhangi bir gıda maddesi bırakılıyordu. Hattâ ağaç yapraklarını yemeye kadar vardılar. Onlar yine bu duruma sabrediyor ve peygamberlerini içtenlikle seviyorlardı. Bir lokma ekmek için içinde ihtilâl arzusu dalgalanan kişiler böyle mi yapar?

Hz. Peygamber ve ashâbı Medine'ye hicret ederken, çeşitli mal ve mülklerini bırakıp, Medine'nin yolunu tuttular. Mala karşı besledikleri arzuların tümünden sıyrıldılar. Allah'a olan imanlarından dolayı, bir karşılık beklemediler. Arkalarında bıraktıkları mülke, terkettikleri dünya malına hiçbir kıymet vermediler. İslâm Da'veti'nin, bir lokma yiyecek için yapılan sol bir ihtilâl olduğuna, hiç delil olur mu bunlar?!

Bazan bu kişiler kendi düşüncelerine, şu aşağıdaki iki mülâhazayı delil gösteriyorlar:

1 — Hz. Peygamber'e Mekke'de inananların ilk grubu, genellikle, fakirlerden, kölelerden ve kimsesizlerden oluşmaktaydı. Bu durum, onların sıkıntılarını gidermek için Hz. Muhammed'e uyduklarını gösteriyor, yâni bir delildir. Bu fakir müslümanlar, yeni dinin gölgesinde kendilerine daha iyi bir iktisadî gelecek sağlayacaklarını umuyorlardı. Bu da, yine bir delildir.

2 — Bu fakir müslümanlara, çok geçmeden dünyanın ufukları açıldı. Mal ve servet, onlara âdeta koştu. Resûlullah'ın hareketi, bu gayeye varmayı hedef edinmişti. Bu da bir delildir.

Bu kişilerin, bu iki varsayımla iddialarına delil getirdiklerini kavrayınca, düşüncelerinin nasıl bir hayal mahsûlü olduğunu daha iyi anlarız.

***

Hz. Peygamber'in ilk arkadaşlarının, çoğunlukla fakir ve kölelerden olduğu doğrudur. Fakat bu hakikat ile şu vehim ve hayal

mahsûlü düşünce arasında herhangi bir alâka veya münâsebet mevcut değil. Çünkü bir nizam halk arasında adâlet mekanizmasını çalıştırmak da, zalim, mütecaviz ve gaddarların elini kırmakta ise; hayatlarını zulüm ve gaddarlıkla sürdürenlerin ona tavır alması hattâ harb açması tabiîdir... Çünkü bu şeriat onlara yağma ve beleş kazanç yerine malî sorumluluk yüklemektedir. Yine zayıfların ve ezilmişlerin böyle bir nizama koşması tabiîdir. Hattâ sömürü ve vurgunculukta hesabı olmayan her insanın da ona itibar etmesi kaçınılmazdır. Çünkü bu şeriat onlara yağma ve vurgun değil helâlından nimet takdim etmektedir. Yahut en azından, bu nizam o tip insanlara angarya ve fuzulî yük yüklemiyor da, ondan rağbet ediyorlar...

Resûlullah'ın etrafında bulunanların tümü, onun hak üzere bulunduğunu, Allah tarafından gönderilmiş bir elçi olduğunu kesinlikle kabul ediyorlardı. Fakat Kureyş liderlerinin içinde, onun getirdiği hakikatı kabullenmeye engel teşkil edecek duygular vardı. Ama fakir müslümanların ise, inandıklarına boyun eğmeye engel olacak duyguları yoktu.

Her araştırmacının anlayacağı bu hakikat ile, bu kişilerin iddiaları arasında bir bağıntı var mı hiç?

Resûlullah'ın İslâmî da'vette takip ettiği stratejinin; müslümanların çeşitli servet kaynaklarını ele geçirmelerini, kralların tahtlarına konmalarını, egemenliklerini ellerinden almalarını, hedef edindiği hususuna gelince, -ki müslümanların buna daha sonra fiilen ulaştıklarını delil gösteriyorlar- vallahi, bu konu, doğu ile batıyı birleştirmeye gayret göstermek gibi birşeydir. Bu ise imkânsızdır.

Müslümanlar, müslümanlıklarında sadık kalarak kısa bir zaman içinde, İran ve Bizans topraklarını ellerine geçirmiş iseler; bu hiç onların, Bizans ve İran'ın tahtını ele geçirmek maksadıyla müslüman olduklarına delâlet eder mi?

Eğer onlar, İslâmlıklarının arkasında, ne olursa olsun dünya nimetlerinden birine kavuşmayı, gaye edinselerdi, elbette bu fetihler gerçekleşemezdi. Bu fetihlerin mûcize olacak bir tarafı da kalmazdı.

Hz. Ömer (r.a.) Kadisiye ordusunu hazırlayıp, komutanı Sa'd b. Ebi Vakkas'ı uğurlarken, Kisrâ'nın hazinelerine göz dikseydi ve onun tahtı gibi bir tahta oturmayı ve Kisrâ gibi bolluk içinde yaşamayı arzu etseydi; ordu komutanı Sa'd (r.a.) eli boş ve yenilgiye uğramış olarak geri dönerdi. Ama onlar, Allah'ın dinine yardım

etmek için cihad konusunda Allah'a verdikleri söze sadık kaldılar. Allah da onların bu sadakatlarından dolayı, kendilerine hiç beklemedikleri zenginlikleri ve hâkimiyeti ellerine geçirmeyi nasîb etti. Kadisiye savaşında müslümanların gayesi, servete kavuşmak, nimetler içinde yüzmek ve hayatın tadını çıkarmak olsaydı; Rıb'î bin Âmir, lükse boğulmuş çadırı küçümseyerek Rüstem'in yanına girmezdi. Mızrağının ucuyla, yerdeki halıya ve kıymetli yastıklara basmazdı. Rüstem'e de: «Eğer İslâm'ı kabul ederseniz, sizleri serbest bırakacağız, mallarınızı ve arazilerinizi de size terkedeceğiz!» demezdi. Malı-mülkü, toprağı ele geçirmek için gelen bir adam hiç böyle konuşur mu?

Gerçekten Allahü Teâlâ, tüm dünyanın mukadderatını onlara vermişti. Çünkü onlar bunu hiç düşünmemişlerdi. Onların düşüncesi, yalnızca Allah'ın rızâsını kazanmaya yönelikti. Eğer onlar, cihad ederken bu gayeleri hedef edinselerdi, hiçbir şeye ulaşamazlardı.

Bunlarla ilgili mes'ele yalnızca Allah'ın kanununun gerçekleşmesiyle ilgilidir. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyuruyor:

«Biz de istiyorduk ki, o yerde, ezilmekte olanlara lûtuf yapalım ,onları hayırda önderler yapalım ve kendilerini (Fir'avun'un yerine) mirasçılar kılalım» (Kasas, âyet: 5). Her akıl, bu kanunu, kolaylıkla kavrayabilir. Yalnız bir şartla. O da: bu aklı taşıyan kişinin, herhangi bir arzu ve gayeye köle olmaktan bağımsız olması lâzım.

———oOo———

İSLÂM'DA İLK HİCRET

Resûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem, Ashâbının karşılaştığı musibetleri görünce ve onları korumaya, onlara yapılan işkencelere engel olmaya güç yetiremeyince, onlara şöyle buyurdu: «Siz Habeşistan'a gitseniz iyi olur. Habeş hükümdarının yanında hiç kimse zulme uğramaz. Orası emniyetli bir ülkedir. Allah sizi belki orada ferahlığa kavuşturur».

Bunun üzerine müslümanlar fitne çıkmasından çekinerek ve dinlerini muhafaza için Allah'a sığınarak, Habeşistan'a gitmek üzere yola çıktılar. İslâm'da ilk hicret, bu oldu. Muhacirlerin başta gelenleri arasında:

Osman bin Affan ve Hanımı (Hz. Peygamber'in kızı) Rukıyye,
Ebû Huzeyfe ve Hanımı,
Zübeyr bin Avvam,
Mus'ab bin Umeyr,
Abdurrahman bin Avf gibi sahâbe-i kirâm bulunmaktaydı. Böylece Habeşistan'da toplanan sahâbîlerin sayısı 80 küsur kişiye varmıştı*.

Kureyş müşrikleri, bu olup bitenleri görünce, hemen Abdullah bin Ebî Rebia ile Amr bin Âs'ı (henüz müslüman olmamıştı) Habeş Kralı Necaşî'ye gönderdiler. Bu iki elçi yanlarında Krala ve etrafındaki yüksek rütbeli subaylarla, bir kısım devlet büyüklerine sunulmak üzere birçok hediyeler götürdüler. Gayeleri, Necaşî'den, yanına sığınmış olan bu müslümanları kabul etmemesini ve onları tekrar düşmanlarına teslim etmesini rica etmekti.

İki elçi, bu konuda Necaşî ile konuşunca esasen Necaşî ile konuşmadan önce onlar, komutanlarla konuşup getirdikleri hediyeleri onlara takdim etmişlerdi. Necaşî, müslümanlarla bu yeni din hakkında konuşmadıkça onlardan hiçbirini kendilerine teslim etmeyi kabul etmedi. Kureyş elçileri, Necaşî'nin huzurunda iken müslümanlar da onun yanına getirildiler. Necaşî onlara: «Kavminizle aranızın açılmasına sebeb olan bu din nedir? Halbuki siz, ne benim dinime, ne de diğer milletlerden herhangi birinin dinine girdiniz» diye sordu.

---

* İbn Hişâm'ın Siyreti: (1/330)nde zikrettiği gibi doğrusu budur. Bak: Fethü'l-Bârî: 1/30.

Necaşî'nin huzurunda konuşmak için Ca'fer bin Ebû Tâlib seçilmişti. Ca'fer, Necaşî'ye hitaben: «Ey Hükümdar! Biz cahil bir millettik. Putlara tapardık. Lâşeleri yerdik. Her kötülüğü yapardık, işlerdik. Akrabalarımızla münâsebetlerimizi keserdik. Komşularımıza kötülük yapardık. Kuvvetli olanlarımız, güçsüz olanlarımızı ezerdi.

Yüce Allah, bize kendimizden soyunu sopunu, doğruluğunu emînliğini, iffet ve nezahetini bilip tanıdığımız bir peygamber gönderinceye kadar, biz bu durumda ve bu tutumda idik. O peygamber, bizi Allah'a, Allah'ın birliğine inanmaya, O'na ibâdete, bizim ve atalarımızın Allah'tan başka tapınageldiğimiz taşları ve putları bırakmaya da'vet etti. Doğru sözlü olmayı, emanetleri yerine getirmeyi, komşularla güzel geçinmeyi, günahlardan ve kan dökmekten sakınmayı bize emretti. Her türlü ahlâksızlıktan bizi nehyetti... Biz de onu tasdik ve ona îman ettik. Onun Allah'tan getirip, tebliğ eylediği şeylere tâbi olduk. Bu yüzden kavmimiz bize düşman kesildi. Zulmetti. Bizi dinimizden döndürmek, Allah'a ibâdetten vazgeçirip tekrar putlara taptırmak için türlü işkencelere ve mihnetlere uğrattılar. Bizi perişan edip çeşitli zulüm ve işkencelere uğratıp, iyice sıkıştırınca biz de senin ülkene sığındık. Seni başkalarına tercih ettik. Senin himayene ve komşuluğuna can attık. Senin yanında zulme, haksızlığa uğramıyacağımızı ummaktayız» dedi.

Bu sözler üzerine, Necaşî, Ca'fer'den Hz. Peygamber'in Allah katından getirdiği Kur'an'dan birşeyler okumasını istedi.

Hz. Ca'fer (r.a.), Meryem sûresinin başından bir miktar okudu. Necaşî kendisini tutamayıp, sakalı ıslanıncaya kadar ağladı. Sonra onlara şöyle dedi: «Gerçekten bu, İsâ Aleyhisselâm'ın getirdiği aynı kandilden fışkırmış bir nûrdur» dedi. Kureyş elçilerine dönüp: «Gidiniz, vallahi, ben ne onları size teslim ederim, ne de onlara bir kötülük düşünürüm» dedi.

Kureyş elçileri gelip, Necaşî'ye: «Ey Hükümdar! Onlar Meryem oğlu İsâ'ya ağır bir söz söylüyorlar. Onlara adam gönderip İsâ için ne söylediklerini bir sor» dediler. Necaşî, Hz. İsâ hakkındaki düşüncelerini sormak üzere muhacirlere adam gönderdi: Hz. Ca'fer bin Ebû Tâlib gelip: «Biz, Peygamberimiz Hz. Muhammed'in bize getirdiğini söyleriz. Peygamberimiz, İsâ hakkında şöyle diyor: «O, Allah'ın kulu, ruhu, dünyadan ve erden vazgeçerek kendini Allah'a adamış bir kız olan Meryem'e ilkâ eylediği kelimesidir» dedi. Hz. Ca'fer'in bu sözleri üzerine Necaşî elini yere uzatıp, yerden bir saman çöpü aldı ve: «Vallahi, Meryem oğlu İsâ da zaten, sizin söylediğinizden fazla birşey değildir. Arada bu çöp kadar bile fark

yoktur!» dedi. Sonra elçilerin hediyelerini kendilerine iade etti ve kendi ülkesine sığınmış olan müslümanları daha fazla koruyacağını belirtti. Elçiler de eli boş olarak Kureyş'in yanına döndüler.

Bir zaman geçtikten sonra, Habeşistan'daki muhacirlere, Mekke halkının müslüman olduğu haberi ulaştı. Onlar da bu haber üzerine ülkelerine geri döndüler. Mekke'ye yaklaştıkları vakit, Mekke halkının müslümanlığı kabul etmeleriyle ilgili duydukları haberin asılsız olduğunu öğrendiler. Muhacirler ya gizlice veya bazı müşriklerin himayesi altında Mekke'ye girebildiler. Onların toplamı otuzüç erkekten ibaretti. Bunların arasında altı tane de kadın vardı. Böylece sayıları 39'a yükselmiş oluyor. Bir kısmı Osman bin Maz'un'un, bir kısmı da Velid bin el-Muğire'nin himayesinde Mekke'ye girdiler. Ebû Seleme de Ebû Tâlib'in himayesinde Mekke'ye girdi.

⁂

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Müslümanların Habeşistan'a hicret etmeleri olayından üç tane önemli işaret çıkarıyoruz:

Birinci İşaret: Hakikaten din müessesesi, dine sarılma ve dinin direklerini ayakta tutma, her türlü gücün kaynağı ve esasıdır. Din her türlü mal, mülk ve hürriyet hakkını ve şerefini korumak için bir surdur, hisardır. Bunun için İslâm da'vetçilerinin ve mücahidlerinin başta gelen ödevleri dini ve dinin prensiplerini korumak için bütün imkânlarını seferber etmek, inancı korumak ve kalblere iyice yerleştirmek için de, yeri-yurdu, malı ve canı vasıta yapmaktır. Hattâ inanç uğrunda bunları feda etmek gerektiği zaman, hepsini feda etmek farz olur.

Zira din ortadan kaybolunca veya yenik düşünce artık onun ardından ne yerin-yurdun, ne de malın-mülkün bir yararı olur. Bilâkis onun arkasından yine bunların gitmesi çok çabuk olur. Ama dinin durumu güçlü, dayanakları toplumda dimdik, inanç prensipleri de kalblere iyice kök salmış ise, onun yolunda gitmiş olan, malın, yerin ve yurdun tümü geri döner... Hattâ, basiret, şeref ve kuvvet surları bunları koruduğu için eskisinden daha güçlü olarak geri döner.

Tarihin akışına göre, Allah'ın kanunu dünyada şöyle cereyan etmiştir: Mâneviyatı kuvvetli olanlar, kazançlarını ve maddi güçlerini daha iyi korumuşlardır. Bir millet, ahlâki bakımdan zengin, inanç yönünden dürüst, sosyal prensipler bakımından sağlam ise;

o milletin birbirine olan bağı daha sağlam, kalıcılığı daha köklü, her yönü daha güçlü olur. Bir millet de, ahlâkî bakımdan fakir, inanç yönünden zayıf, sosyal düzen ve prensipler bakımından eğri ve çarpık ise; o milletin maddî saltanatı çöküntüye, maddî kazançları da zevale doğru gidiyor demektir.

Bazan inanç konusunda bir milletin doğru yoldan uzaklaşmış, ahlâkî ve sosyal seviyesinin düşmüş olduğuna rastlamak mümkündür. Bununla birlikte o millet, maddî saltanatı ve gücü yönünden ayakta durmaktadır. Fakat o millet gerçekte korkunç bir felâkete doğru yuvarlanmaktadır. Bu gidişin hareketini ve sür'atini duymamanın asıl sebebi; tarihin ve çağların ömrünün uzunluğu karşısında, insan hayatının kısa oluşudur. Bu gibi hareketi ancak tarihin uyanık gözü görür, yanılan ve gafil olan insanın gözü değil...

Bazan yine, sağlam inancı koruma uğrunda ve düzgün bir sosyal nizamı kurma yolunda maldan, servetten ve vatandan oluşan maddî dayanaklarının tümünü yitirmiş bir millete rastlamak mümkündür. Fakat bu kısa bir dönemdir. Sonunda bu sağlam akide ile ona bağlı olan ahlâk ve sosyal nizamın sahipleri; ellerinden alınmış vatanlarını, gasbedilmiş mallarını tekrar ellerine geçirirler. Eski kuvvetleri daha fazlasıyla kendilerine geri gelir.

İnsan hayatında ve dünyada bunun en güzel şekli ancak İslâm inancında bulunmaktadır. O da Allah'ın yeryüzündeki kullarına gönderdiği kendi dinidir. Âdil ve dürüst sosyal bir nizam da, yine ancak İslâm nizamında bulunmaktadır. Bunun için İslâm'a da'vetin esası, onun uğrunda malı, vatanı ve hayatı feda etmek olmuştur. Müslümanlar ancak bununla malı, vatanı ve hayatı kendilerine garanti edebilirler!..

İslâm'daki hicret prensibi bunun için meşrû olmuştur. Resûlullah Sallâllahü Aleyhi ve Sellem Ashâbına - müşriklerin eziyetinden dolayı kendisiyle birlikte onların üzerine bir fitne kopacağı korkusu ortaya çıktıktan sonra - hicrete ve vatanı terketmeye izin verdi.

Herkes bilir ki, bu hicret din uğrunda çekilen azab ve işkenceler arasında en zorundan bir iştir. **Hicret hakikatta, işkence ve eziyetten dolayı kaçmak değil, aksine zafer ve kurtuluşa gelinceye kadar, çileyi değiştirmektir.** Yine bilinen bir gerçektir ki, o vakit Mekke, Dâr-ı İslâm değildi ki, akla şöyle bir soru gelebilsin: Sahâbe-i Kirâm nasıl İslâm diyarını terkedip canlarını kurtarmayı arzu ederek bir kâfir memleketine sığındılar?

Mekke, Habeşistan ve diğer yerler o zaman, müsavi idi. Bir sahâbî için o yerlerden hangisi dinin icaplarını yerine getirmeye

ve dinini yaymaya daha yararlı ise ikamet için orası ona daha uygun oluyordu.

Dâr-ı İslâm'dan hicretin hükmü ise, farz, câiz ve haramlık arasında değişiklik arzeder. Bir müslümanın yaşadığı yerde, namaz, oruç, ezan, hacc gibi Şeâir-i İslâmiye'yi yerine getirme imkânı olmadığı zaman, oradan hicret etmesi farz olur. Bir müslümanın, yaşadığı ülkede kendisini sıkıntıya sokan bir belâ başına gelirse, o vakit, bir başka İslâm ülkesine hicret etmesi câiz olur. Yine bir müslümanın ülkesini terk etmesi, İslâmî farzlardan birinin ihmalini gerektiriyor ve o farzı yerine getirecek bir başkası da bulunmuyorsa, o zaman hicret haram olur*.

İkinci İşaret: Bu işaretten, Hz. Muhammed (s.a.v.) ile Hz. İsâ (a.s.)'nın getirdikleri arasında bulunan gerçek alâkayı öğreniyoruz. Necaşî, Hz. İsâ'nın dini üzere amel etmiyordu. Samimî bir Hristiyandı. Hristiyanlığı terkedip başka bir dine geçmeyişi; akideleri İncil'e ve Hz. İsâ'nın getirdiklerine ters düşen müşrik elçilere yardım etmeyişi, samimiyetinin bir gereğiydi.

Yâni İncil'e ve Hz. İsâ'ya bağlı olduklarını savunan bugünkü hristiyanların: «İsâ Allah'ın oğludur. O, üçün üçüncüsüdür» gibi sözleri doğru olsaydı; şübhesiz ki, Necaşi bu söze sarılarak, müslümanların sözünü reddeder; Kureyş elçilerine, geldikleri konuda yardımcı olurdu.

Fakat biz Necaşî'nin; Hz. İsâ'nın hayatıyla ilgili Kur'an'ın verdiği bilgilere ve Kur'an âyetlerinden dinlediği şeylere şu sözüyle açıklama getirdiğini görüyoruz: Necaşî: «Hz. İsâ'nın getirdiği şeylerle, bu Kur'an âyetleri aynı kandilden fışkıran bir nûrdur» demiştir. Necaşî bu sözünü, etrafında bulunan ehl-i kitab bilginleriyle yüksek düzeydeki görevlilerinden oluşan bir dinleyici grubunun huzurunda söylüyor.

Bu durum, bütün peygamberlerin sadece tek inancı (iman esaslarını) getirdiklerini ve inanç hususunda birbirinden kıl payı bile ayrılmadıklarını te'kid ediyor. Ve yine ehl-i kitabın kendi aralarındaki ihtilâfları (Cenâb-ı Hakk'ın da buyurduğu gibi) başka birşeyden dolayı değil de, ancak onlara ilim geldikten sonra, kendi nefislerinden doğan ihtiras yüzünden meydana geldiğini te'yid ediyor.

Üçüncü İşaret: Müslümanların, ihtiyaç duyulduğu zaman, gayr-ı müslimlerin himayesine girmeleri câizdir. Himayelerine girilen ki-

* Bakınız: Kurtubî Tefsiri: 5/350, İbnu'l-Arabî Ahkâmü'l-Kur'an: 2/887.

şi Necaşî gibi - ki o vakit Hristiyandı, sonradan Müslüman oldu - ister ehl-i kitabtan* olsun, isterse müşriklerden biri olsun eşittir. Nitekim müslümanlar Habeşistan'dan geri geldikleri vakit; Ebû Seleme, Peygamberimizin amcası Ebû Tâlib'in himayesinde Mekke'ye girdiği gibi, diğerleri de başka müşriklerin himayesinde girmişti. Yine Resûlullah (s.a.v.) Tâ:f'den geri döndüğü zaman Mut'ım bin Adiyy'-in himayesinde şehre girmişti.

Bu gibi bir himayenin; İslâm da'vetini zor duruma düşürecek veya bir kısım dinî hükümleri değiştirebilecek ya da bazı haramların işlenmesine göz yumduracak şekilde olmaması şart koşulmuştur. Aksi takdirde, bir Müslümanın bu tür bir himayeye girmesi câiz değildir. Ebû Tâlib'in Resûlullah'tan, müşriklerin putlarına hakaret etmemesini, güç yetiremediği şeyi kendisine yüklememesini ve kendisinin yakasını bırakmasını istediği zaman; Resûlullah (s.a.v.)'ın o vakit amcasının himayesinden çıkmaya karar verdiğini açıklaması yâni kendisine farz olan birşey karşısında susmayı kabul etmemesi, buna açık bir delildir.

———oOo———

* Necaşi, Resûlullah'a inananlardan olmuştu. Öldüğü zaman Peygamberimiz onun ölüm olayını sahâbilerine bildirmişti. Sonra sahâbilerle musallaya gidip, gıyabında cenaze namazı kıldırdı. Bu olayı, Müslim rivâyet etmiştir.

ALLAH RESÛLÜNE GELEN İLK HEY'ET

Resûlullah ve Ashâbı karşılaştıkları işkence ve eziyetin ezikliği içinde iken; İslâm'ı öğrenmek için Mekke dışından ilk olarak, Resûlullah'a bir hey'et geldi. Sayıları otuz kadardı. Onlar, Ca'fer bin Ebi Tâlib'in, Mekke'ye dönüşünde onunla birlikte gelmişlerdi. Bu misafir topluluk gelip Resûlullah'ın yanına oturunca ve onun özelliklerini, hâllerini yakından tanıyıp, kendilerine okunan Kur'ân'ı Kerîm'i dinleyince; hemen hepsi birden iman ettiler. Bunu öğrenen Ebû Cehil, doğru yanlarına gelip onlara şöyle dedi:

«— Biz sizden daha akılsız bir topluluk görmedik. Kavminiz sizi, bu adamın durumunu öğrenesiniz diye gönderdi. Onun yanında oturup, dinlenmeden, sözlerine iyice kanaat getirmeden, siz hemen dininizden ayrılıp onun söylediklerini tasdik ettiniz». Onlar da, Ebû Cehil'in bu sözleri üzerine:

«— Biz size esenlikler dileriz. Sizin yaptığınız cahilliği, biz size karşı yapamayız. Bizim kanaatlerimiz bize, sizinki ise sizedir. Cahillerin sözüne bakıp da, bize yönelmiş olan hayırdan dönmeyiz» dediler. Kur'ân-ı Kerîm'in şu âyetleri onların hakkında idi: «Bundan önce, kendilerine kitab verdiğimiz nice kimseler vardır ki, onlar buna (Kur'an'a) inandılar. Onlara Kur'an okunduğu zaman (Buna inandık. Şübhe yok ki, bu Rabbımızdan gelen bir hak ve gerçektir. Hakikaten biz bundan önce de, İslâm'ı kabul etmiş kimselerdik!) dediler. İşte bunlara sabır ve sebatlarından dolayı mükâfatları iki kat verilecektir. Bunlar kötülüğü iyilikle savarlar. Kendilerine verdiğimiz rızıktan hayra sarfederler. Bunlar yaramaz lâkırdı işitince, ondan yüz çevirdiler de: «Bizim amellerimiz bize, sizin amelleriniz sizedir. Size selâm olsun. Biz cahillerle ilgilenmeyiz, dediler*».

***

* Kasas sûresi, âyet: 52 - 55. Bu olayı, İbn İshâk ve Mukatil rivâyet etmiştir. Taberânî ise Said bin Cübeyr'den naklетmiştir. İbn Kesîr, Kurtubî ve Nisaburi'nin bu âyetleri tefsir ederken yaptıkları rivâyetlere bakınız.

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Bu hey'et olayında dikkatimizi çekmesi gereken iki husus var:

Birinci Husus: Müslümanların işkence, eziyet, boykot ve her türlü sıkıştırmaya göğüs gerdikleri bir sırada; İslâm'ı öğrenmek, Resûlullah ile buluşmak için bu hey'etin Mekke'ye gelişinde; İslâm da'vetçilerinin, yollarında dağılmak nedir bilmeyen musibetlere ve elemlere göğüs germeleri gerektiğine, zayıflama, bırakıp gitme ve ümitsizliğe kapılma gibi bir tutumun câiz olmadığına açıkça işaretler vardır. Yukarıda da dediğimiz gibi, işkence ve zulme uğrama, başarıya ve zafere ulaşmak için, mutlaka girilmesi gereken bir yoldur. Hristiyanlardan sayıları otuzu aşkın bir hey'et Mekke'ye geldi. (Sayılarının kırkın üzerinde olduğunu söyleyenler bile vardır). Onlar yeni da'vete karşı sevgilerini bildirmek için geldiler. İslâm düşmanları müslümanları ne kadar sıkıştırırlarsa sıkıştırsınlar, ne kadar işkence yaparlarsa yapsınlar; müslümanlara ne kadar eziyet ederlerse etsinler, ne kdar onlarla alâkalarını kesip boykot ederlerse etsinler, ne kadar onların aleyhine toplantı yaparlarsa yapsınlar; onların bu da'vetin meyve vermesine engel olamıyacaklarını, yeryüzünün doğusuna ve batısına yayılmasını önleyemeyeceklerini lisan-ı hâlleriyle açıklamak için deniz ötesinden Allah Resûlü'ne geldiler... Sanki Ebû Cehil bu hakikatı sezmişti de o hakikatın etkisi nefsinde ve bu hey'etin yüzüne karşı söylediği kin kusan kelimelerde kendini göstermiştir. Fakat Ebû Cehil'den ne yapması beklenirdi ki? Onun ve onun gibilerin yapabilecekleri şeyler sadece müslümanların başına zulüm ve işkence yağdırmak. Ama da'vetin hedefine varmasına ve meyvesini vermesine engel olamazlar.

İkinci Husus: Bu hey'et fertlerinin inandıkları imanın türü nedir? Bu iman, küfür karanlıklarından nûra çıkan kişinin imanı mıdır?

Gerçek şudur ki, onların imanları, eski inançlarının devamından ve sımsıkıya tutundukları dinin ve inancın gereği olarak İslâm'a girmekten ibaretti. Hakikaten onlar (siyret nakilcilerinin kesin olarak açıklamalarına göre) İncil ehli idiler, İncil'e iman ediyorlar ve onun hidâyeti üzere yürüyorlardı. İncil İsâ (a.s.)'dan sonra gelecek olan peygambere uymayı emredince ve o peygamberin özelliklerinden, bir kısım sıfatlarından bahsedince; artık bu peygambere, yâni Hz. Muhammed Aleyhisselâm'a iman etmek devam eden imanın gereği olmuştu.

O halde bu hey'et fertlerinin Resûlullah'a iman etmeleri, birinden diğerine tercih sebebiyle bir dinden diğer bir dine geçiş işle-

mi değildir. Zaten onların Peygamberimize iman etmeleri, Hz. İsâ'ya ve ona indirilene imanın devamı olmuştu. Âyette geçen onların şu sözlerinin mânâsı da budur. Âyet şudur: «Kendilerine Kur'an okunınca (Biz ona inandık ve şübhe yok ki, bu Rabbımızdan gelen bir hak ve gerçektir. Hakikaten biz, bundan önce de İslâm'ı kabul etmiş kimselerdik) dediler». Yâni bizler müslümandık ve Hz. Muhammed'in da'vet ettiğine, onun peygamber olarak gönderilişinden önce de inanan mü'minlerdik. Çünkü İncil ona inanmaya çağırıyordu...

İsâ Aleyhisselâm'ın veya Mûsâ Aleyhisselâm'ın getirdiği ilâhî hakikatlara gerçekten bağlanan kişilerin tümünün durumu budur. Çünkü, İncil'e ve Tevrat'a inanmak, Kur'an'a ve Hz. Muhammed (s.a.v.)'e inanmayı gerektirir. Bunun için Yüce Allah, Resûlü'ne, ehl-i kitabı İslâm'a da'vet ederken sadece kendi talebettikleri şeylerin iman iddiasında bulundukları İncil veya Tevrat'ta bulunan şeyleri tatbik etmelerini istemekle yetinmesini emretti. Bu konuda şanı yüce Allah: «Ey Resûlüm, de ki: Ey ehl-i kitab! Tevrat'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirileni gereğince uygulamadıkça, siz hiçbir şey (din ve kanaat) üzerinde değilsiniz*» diye buyurmaktadır.

Bu durum, daha önce de açıklamış olduğumuz: «Hz. Âdem'in yaratılışından Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamber olarak gönderilişine kadar, hak dinin tek olduğu, birden fazla olmadığı» kanaatini te'kid etse gerektir.

Hakikaten, bir kısım insanların kullanmış olduğu, **«semavî dinler»** tabiri anlamı olmayan bir terimdir.

Evet... Bunlar müteaddit semavî şeriatlardır. Her semavî şeriat, kendinden önceki şeriatı yürürlükten kaldırır. Fakat genel anlamda veya bir akideye ad olarak verilen «Şeriat» kelimesini birbirine karıştırmamamız gerekir.

⁂

HÜZÜN YILI

Resûlullah (s.a.v.))'ın bi'setinin onuncu yılına bu ad verilmiştir. Bu yılda, Resûlullah'ın hanımı Hz. Hatice (r.a.) ve amcası Ebû Tâlib vefât etti. İbn Sa'd, Tabakat'ında, Hz. Hatice'nin vefâtiyle Ebû Tâlib'in vefâtı arasında otuzbeş gün bulunduğunu söyler.

İbn Hişâm'ın da dediği gibi; Hz. Hatice (r.a.), Hz. Peygamber'in, İslâm'ı ilk tasdik eden yardımcısı olmuştu. Resûlullah (s.a.v.)

* Mâide sûresi, âyet: 68.

derdini ilk önce ona açar, onun yanında huzur ve sükûn bulurdu. Ebû Tâlib de Peygamberimizin işinde ona destek ve koruyucu olmuştu. Müşriklere karşı yeğenine yardımcı olmuştu.

İbn Hişâm naklediyor: Ebû Tâlib vefât edince Kureyş müşrikleri, Hz. Peygamber'e Ebû Tâlib'in sağlığında taddıramadıkları işkenceleri yönelttiler. Hattâ Kureyş'in akılsızlarından bir beyinsiz, yolda Resûlullah'ın önüne çıkıp, onun mübarek başına toprak saçtı. Resûlullah toprak başında olduğu halde evine girdi. Hemen kızlarından biri ayağa kalkıp, mübarek başındaki toprakları ağlayarak silmeye ve yıkamaya başladı. Allah Resûlü de kızına: «Ağlama kızım! Şübhesiz ki Allah, babanı korur*» buyurdu.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) İslâm'da da'vet yolunda göğüs verdiği musibetlerin şiddetinden dolayı, bu yıla «Hüzün Yılı» adını verdi.

⁂

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Müslümanlar, Mekke'de güçlenmeden önce, Ebû Tâlib'in vefatında, ilâhî kazanın acele etmesindeki hikmet nedir, acaba? Halbuki o, Resûlullah'ı, - imkânları ölçüsünde - birçok musibet ve güçlüklerden koruyordu. Yine, ilâhî kazanın, Peygamberimizin hanımı, Hz. Hatice'nin vefâtında da acele etmesindeki hikmet nedir?...

Burada, İslâm inancının temeliyle ilgili önemli bir olay ortaya çıkıyor.

Eğer Ebû Tâlib, İslâm devleti Medine'de kuruluncaya ve Resûlullah müşriklerin işkence ve tasallutundan kurtuluncaya kadar, yeğeninin yanında kalıp, onu desteklemeye ve gözetmeye devam etseydi; elbette bu hususta, bu dâvanın arkasında Ebû Tâlib'in bulunduğu zehabı uyandırdı. Her ne kadar o, dâvaya inandığını ve onun altına girdiğini açıklamamış olsa bile, yine de kavminin arasındaki gücü ve mevkisiyle onu koruyan ve öne süren bir kişi olduğu şübhesini uyandırırdı. Ve yine amcasının Peygamberimizi koruması sebebiyle, Peygamberimiz'in da'veti uygulama esnasında kendisi için hazırlanmış olan bu güzel şansı açıklarken, ileri geri söz söyleyen birçok kişi çıkardı. Onlar şunu rahatlıkla söyleyebilirlerdi: Hz. Peygamber'in etrafında bulunan diğer müslümanlara bu şans tanınmamış iken; peygamber başkaları tarafından korunuyor, onlar

* Bunu İbn İshâk rivâyet etmiştir. Bak: Taberî Tarihi: 2/344.

ise işkence görüyorlar. Onun gönlü rahat iken onlar azab tadıyorlar.

İlâhî hikmet, Resûlullah'ın amcası Ebû Tâlib'i ve hanımı Hz. Hatice'yi yitirmesini ve zâhirde kendisini koruyan ve teselli eden kişileri kaybetmesini gerekli gördü ki, iki önemli hakikat ortaya çıksın!

Birinci Hakikat: Koruma, yardım ve zafer, bunların tümü yalnızca Allah'tan gelir. Zaten Allah, Resûlü'nü düşmanlardan ve puta tapanlardan korumayı garanti etmiştir. Onu koruyan kişinin insanlardan olup olmaması eşittir. Ne olursa olsun o, insanların sû-i kastından korunmuştur. Onun dâvası sonunda yardım ve tevfikten dolayı hedefine varacaktır.

İkinci Hakikat: İnsanlardan korumanın mânâsı Resûlullah'ın onlardan eza, cefa ve işkence görmemesi anlamına gelmez. Yüce Allah'ın: «Allah seni insanlardan koruyacak...*» sözüyle taahhüd ettiği korumanın anlamı, ölümden, işini engellemekten ve İslâm da'vetini durdurma gibi bir düşmanlıktan korumak demektir. İlâhî hikmet, peygamberlerin, işkenceden pek de kolay olmayacak kadarını tatmalarını gerekli gördü. Bu husus, peygamberler ve Resûllere va'dedilen korumaya aykırı düşmez.

Bundan dolayı Yüce Allah, Peygamberine: **«Şimdi sen, emrolunduğun şeyi kafalarını çatlatırcasına açıkla. Müşriklere de aldırış etme. Allah ile beraber başka bir tanrının bulunduğunu kabul eden alaycılara karşı, şübhesiz biz sana yeteriz»** diye buyurduktan sonra, yine şöyle hitabeder: **«Andolsun, biliyoruz ki, onların söyleyip durduklarından hakikaten göğsün daralıyor. Sen hemen Rabbini hamd ile tesbih et ve secde edenlerden ol. Sana ölüm gelinceye kadar da Rabbine ibâdet et**».**

İlâhî Kader'in, dine da'vet uğrunda, Resûlullah'ın sıkıntılarla karşılaşmasını gerek görmesindeki açık hikmetlerden biri de; her asırda omuzlarına İslâm da'vetinin sorumluluğu yüklenen müslümanların, da'vet yolundaki çile ve sıkıntıları kolay görmeleri ve gözlerinde büyütmemeleri içindir.

Şayet Hz. Peygamber (s.a.v.) dâvasında gayretsiz veya meşakkatsiz olarak başarıya ulaşsaydı, elbette ashâbı ve ondan sonra gelen müslümanlar, onun rahatlığı seçtiği gibi onlar da rahatlığı ve

---

* Mâide sûresi, âyet: 67.

** Hicr sûresi, âyet: 94 - 99.

kolaylığı seçmeyi çok arzu ederler ve İslâm da'veti yolunda bulacakları sıkıntı ve musibetleri çok ağır ve tahammül edilmez kabul ederlerdi.

Ama, durum bu olunca; işkence, sıkıntıya girme hafife alındığı için, müslümanların şuurunda şunun uyanması gerekir. Müslümanlar, Resûlullah'ın tattığını tadarlar, Resûlullah (s.a.v.)'ın işkenceye uğradığı aynı yolda onlar da yürürler.

İnsanların, müslümanları hafife almaları, onlarla alay etmeleri ne kadar olursa olsun, morallerini bozmamalıdır. Çünkü onlar, Resûlullah'ı yolda yürürken başına toprak atılmış, sonunda evine dönmeye mecbur olmuş, kızlarından biri kalkarak babasının başındaki toprakları temizlemiş olduğuna şahid oluyor. O, Allah'ın sevgilisi ve mahlûkatın içinde en seçkini olduğu halde bunlara dûçâr olduğunu gördükten sonra; insanların tavrı, müslümanların gücünü ve ümidini yitirmelerine sebeb olmamalıdır.

Resûlullah (s.a.v.)'ın Tâif'e hicretinde ve o zaman karşılaştığı meşakkat ve sıkıntılarda; dâva uğrunda her azab ve sıkıntıyı kolay kabul eden müslümanların İslâm dâvası uğrunda karşılaştıkları ve göğüs gerdikleri azab ve işkenceleri, kendi peygamberlerininki ile mukayese etme imkânını vererek ipuçlarını bulacağız.

Bu anlattığımız, işin bir yönü...

Resûlullah'ın siyretinin bu kesiti ile ilgili diğer bir yönü de vardır ki, o da bir kısım insanların şu zanna kapılmalarıdır. Onlar, Peygamberimizin bu yılı «Hüzün Yılı» olarak isimlendirmesini, onun amcası Ebû Tâlib'i ve hanımı Hz. Hatice'yi kaybetmesinden dolayı zannediyorlar. Bazan da onlar, bunu delil göstererek, ölülerine uzun süre yas tutmayı câiz görürler.

Gerçek şudur ki, bu bir anlayış ve değerlendirme hatâsıdır.

Çünkü Resûlullah (s.a.v.) bu şiddetli üzüntüsünü, amcasının ve hanımının ayrılışından dolayı göstermedi. Ve yine bir kısım akrabalarını kaybedip onların kaybından dolayı, yalnız kaldığı için bu seneye; «Hüzün Yılı» adını vermemiştir. Bunun asıl sebebi, onların vefatlarının ardından İslâm da'vetine yol veren bazı imkânların ortadan kalkmasıydı. Amcasının onu himaye etmesi, da'vet için birçok imkânlar, irşad, ta'lim ve yönlendirme içinde birçok yollar sağlıyordu. Bu himayede o, Rabbinin kendisine emrettiği faaliyette bazı başarılar görüyordu.

Ama amcasının vefâtından sonra bu imkân kapıları yüzüne ka-

patıldı. Ne kadar uğraştıysa, düşmanlık ve engelleme gördü. Nereye gittiyse, bütün yolları kapalı gördü. Da'vetini, götürdüğü gibi, geri getirdi. Anlattığı şeylere ne bir kulak tutan, ne de bir inanan vardı. Bilâkis herkes zulüm, istihza ve hakir görme arasında bir tavır takınıyordu. Allah'ın kendisine yüklediği vazifeyi bir neticeye götürememiş olarak geri dönmesi onu üzüyordu. İşte bundan dolayı bu yıla, «Hüzün Yılı» adı verildi.

Aksine insanların onun getirdiği hakka iman etmemelerine karşı duyduğu üzüntü çok kere kendi nefsini kahretmesi şeklinde olurdu. Bu üzüntüsünü hafifletmek için bazı âyetler onu teselli eder ve tebliğin tümüyle mükellef olmadığını hatırlatır mahiyette iniyordu. Hattâ o âyetler, insanlar kendisine cevab vermiyorlar ve inanmıyorlar diye, kendi nefsini tehlikeye atmasına gerek olmadığını belirtiyorlardı. Örnek olarak şu âyetleri verebiliriz:

«Habibim, şu hakikatı çok iyi biliyoruz ki, onların söyledikleri şeyler seni tasaya düşürüyor. Onlar hakikatte seni yalanlamıyorlar, fakat o zalimler bile Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlar. Andolsun, senden evvelki peygamberler yalanlanmıştı da tekzib edildikleri ve işkenceye uğratıldıkları şeylere karşı sabretmişlerdi. Nihayet onlara yardımımız gelip yetişti. Allah'ın kelimelerini değiştirebilecek (hiçbir fert ve kuvvet) yoktur. Andolsun ki, peygamberlerin haberi sana da geldi. Onların yüz çevirmesi sana ağır gelince; eğer gücün yeri delmeye veya göğe merdiven dayamaya yetmiş olsaydı, onlara bir mûcize göstermek isterdin. Allah dileseydi onları doğru yolda toplardı. Sakın cahillerden olma*».

PEYGAMBERİMİZİN TÂİF'E HİCRETİ

Kureyş müşrikleri yukarıda açıkladığımız işkence ve eziyetleri Resûlullah'a yöneltince, o da Tâif'te bulunan Sakif kabilesinden yardım istemeye gitti. Resûlullah, Sakif kabilesinin, Allah'ın kendisiyle gönderdiği Hak dini kabul edebileceklerini umuyordu.

Allah Resûlü, Tâif'e varınca, o gün Sakîf'in ileri gelenlerinden bir grubun yanına gitti. Onların yanına oturup, onları Allah'a iman etmeye da'vet etti. Onlara geliş gayesini anlattı. Onlar da peygamberimize red cevabı verdiler. Peygamberimizin beklemediği bir kabalıkla ve çirkin sözlerle karşısına dikildiler. Bunun üzerine Peygamberimiz onlardan kendisinin buraya gelişini gizli tutmalarını rica etti yanlarından ayrılırken, onlar bu konuda da ona olumlu bir

* 98 En'âm sûresi, âyet: 33 - 35.

cevab vermediler. Bununla da yetinmeyip, kölelerini ve içlerinden birtakım aklı ermezleri, onun arkasından bağırıp çağırmaya ve ona sövüp saymaya kışkırttılar. Onlar da, Resûlullah'ın iki ayağından kanlar akıncaya kadar onu taşa tuttular. Zeyd bin Hârise de kendi vücuduyla Peygamberimizi koruyordu. Sonunda onun da başı birkaç yerden yaralandı*. Resûlullah, Utbe bin Rabia'nın bağına sığınınca, kendisini ta'kib eden Sakif'in beyinsizleri, O'nu bırakıp geri döndüler. Hz. Peygamber (s.a.v.) aldığı yaralardan ve bitkinlikten dolayı arkasını bir üzüm asmasına dayayıp, hemen oracığa oturuverdi. Rabia'nın iki oğlu da ona bakıyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu gölgede biraz dinlenince, başını kaldırıp, Allah'a şöyle iltica ve niyaz etti:

«Allah'ım! Kuvvetsiz ve çaresiz kaldığımı, halk nazarında hor ve hakîr görüldüğümü ancak sana arz ve şikâyet ederim.

Ey merhametlilerin en merhametlisi! Herkesin hor görüp de, dalına bindiği biçârelerin Rabbi sensin. Benim de Rabbim sensin...

Sen beni, kötü huylu, yüzsüz bir düşman eline düşürmeyecek, hattâ işimin dizginlerini eline verdiğin akrabadan bir dosta bile beni bırakmıyacak kadar bana merhametlisin.

Allah'ım! Senin gazabına uğramayayım da, çektiklerim ne olursa olsun katlanırım! Fakat senin af ve merhametin bana bunları göstermeyecek kadar geniştir. Allah'ım, senin gazabına uğramaktan, ilâhî rızâna uzak kalmaktan sana, senin o karanlıkları aydınlatan, dünya ve âhiret işlerini yoluna koyan ilâhî nûruna sığınırım.

Allah'ım! Sen hoşnut oluncaya kadar afvını dilerim.

Allah'ım! Her kuvvet ve her kudret ancak seninle kaimdir.»

Sonra Rabia'nın oğullarının, bağın sahiplerinin kalblerindeki şefkat ve merhamet duyguları kabardı. Hristiyan olan köleleri Addas'ı yanlarına çağırıp bir tabak içine bir salkım üzüm koyarak Peygamberimize gönderdiler. Addas, Resûlullah'ın önüne koyup ona: «Buyur ye» dedi. Resûlullah da «Bismillâh = Allah'ın adıyla» diyerek elini uzattı ve yemeğe başladı. Addas hayretle: «Vallahi bu sözü bu yörenin halkı söylemezler» dedi. Peygamberimiz ona: «Sen hangi diyar halkındansın? Dinin nedir?» diye sordu. O da: «Ben Hristiyanım, Musul kasabalarından, Ninovalı bir adamım» diye cevab verdi. Peygamberimiz: «Demek sen, o sâlih kişi, Yûnus bin Metta'nın hemşehrisisin?» diye buyurdu. Bunun üzerine Addas: «Sen Yûnus bin Metta'yı nereden biliyorsun?» diye sordu. Resûlullah (s.a.v.): «O benim kardeşimdir. O bir peygamberdi, ben de peygamberim»

* İbn Sa'd, Tabakat: 1/196.

deyince, Addas, Resûlullah'a sarılıp elini, ayaklarını ve yüzünü öpmeye koyuldu*».

İbn İshâk anlatıyor:

Resûlullah (s.a.v.), Tâif'ten ayrılıp Mekke'ye doğru yönelmişti. Nahle mevkiine gelip geceleyin namaza durmuştu. O sırada Yüce Allah'ın Kur'an'da zikrettiği cinlerden bir grup oradan geçiyorlardı. Durup, Peygamberimizi dinlediler. Resûlullah namazını bitirince, onlar duydukları Kur'an'a icâbet edip inanmışlar olarak korkutucu bir tavırla kavimlerinin yanına gelmişlerdi.

Cenâb-ı Hak Kur'ân-ı Kerîm'inde o olayı şu âyetinde: «Hani biz cinlerden bir topluluğu Kur'an dinlesinler diye, sana doğru çevirmiştik... Ona iman edin ki sizin günahlarınızdan bir kısmını yarlığasın ve sizi elem verici bir azabtan kurtarsın**». Ve yine şu âyette: «De ki: Cinlerden bir topluluğun Kur'an'ı dinledikleri ve şöyle söyledikleri bana vahyolundu...***» buyurarak, açıklamıştır.

Resûlullah (s.a.v.) beraberinde Zeyd bin Hârise olduğu halde, gelip, Mekke'ye girmek istedi. Resûlullah'ın bu arzusu üzerine Zeyd ona: «Ya Resûlâllah! Kureyş seni Mekke'den çıkarmış iken nasıl onların yanına giriyorsun?» dedi. Peygamberimiz de: «Ey Zeyd, Allah senin görmediğin yerden bir kapı açar. Elbette Allah dininin yardımcısı, Peygamberinin destekleyicisidir» buyurdu. Sonra Huzâa kabilesinden bir kişiyi haberci olarak Mut'ım bin Adiyy'e gönderip, onun himayesinde Mekke'ye girmek istediğini bildirdi. Mut'ım de bunu kabul etti. Böylece Peygamberimiz tekrar Mekke'ye geri dönmüş oldu****.

*
**

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Resûlullah (s.a.v.)'ın Tâif'e hicretini, bu hicret esnasında gördüğü işkence ve eziyetleri, sonra Mekke'ye geri dönüş şeklini aklımızdan geçirince, şu hikmetleri aşağıya şöylece özetlememiz mümkündür:

Birinci Hikmet: Resûlullah'ın karşılaştığı çeşitli sıkıntılar, hele

---

* Bu olayın daha fazla açıklaması için, İbn Hişâm'ın Siyret'ine (1/420) bakınız.

** Ahkâf sûresi, âyet: 29 - 31.

*** Cin sûresi, âyet: 1 - 15.

**** İbn Sa'd. Tabakat: 1/196; İbn Hişâm, Siyret: 1/381.

özellikle Tâif'e gidişinde karşılaştığı eziyetler, ancak insanlara yapılan tebliğ faaliyetlerinin neticesinde doğmuştur.

Resûlullah (s.a.v.) bize kâinat ve yaratıcı hakkındaki doğru inancı, ibâdet, ahlâk ve muamelât hükümlerini tebliğ ettiği gibi, aynı şekilde, Yüce Allah'ın müslümanlara verdiği sabır ödeveni tebliğ etmek ve yine Yüce Allah'ın şu âyetinde: «**Ey iman edenler! Sabredin, düşmanlarınızdan daha sabırlı olun, cihada hazır bulunun...**» diye emir buyurduğu sabrın ve sabır yarışının uygulama keyfiyetini açıklamak için geldi.

Hz. Peygamber (s.a.v.): «**Namazlarınızı benim kıldığım gibi kılınız**» ve yine: «**Haccın ibâdet şekillerini** (şartlarını ve rükünlerini) **benden alınız**» buyurarak, ibâdetlerin uygulama yolunu bizlere öğretti. Aynı şekilde, sabrın ve musibetlere karşı direnmenin, bütün insanlara gönderilen İslâm prensiplerinin en önemlilerinden olduğunu da açıkladı.

Peygamber Efendimiz'in Tâif'e gidişinin dış yüzüne bakıp belki şu zanna kapılanlar olabilir: Hz. Muhammed (s.a.v.) burada, işinde başarısızlığa uğradı ve canı sıkıldı. Belki de kendisine toslayan bu meşakkat ve sıkıntıları gözönünde büyüttü. Bunun için de, Rebia'nın iki oğlunun bağında dinlendikten sonra yukarıda metnini verdiğimiz o iltica ve dua ile Allah'a yöneldi.

Fakat gerçek odur ki, Hz. Peygamber (s.a.v.) bu sıkıntıları rızâ ile karşılamıştı. O bu sıkıntıları, sabırla ve ecrini Allah'tan bekleyerek çekiyordu. Bu olmamış olsaydı şübhesiz ki, o kendi imkânıyla isteseydi kendisine işkence yapan ipsiz sapsızlardan ve bu ipsizleri kendisinin üzerine kışkırtan ve tekliflerini küstahça reddeden Tâif liderlerinden intikam alabilirdi. Fakat o, bunu asla istemedi.

Buhârî ve Müslim'in Hz. Âişe (r.a.)'den rivâyet ettikleri şu hadîs buna delildir:

Hz. Âişe, Resûlullah'a: «— Yâ Resûlâllah! Sana Uhud gününden daha şiddetli olan bir gün erişti mi? diye sordu. Resûlullah:

— (Yâ Âişe!) Kavmim Kureyş'den gelen birçok zorluklarla karşılaştım. Fakat onlardan Akabe günü karşılaştığım müşkil durum hepsinden zorlu idi. Ben Kureyş'ten gördüğüm eziyet üzerine Tâif'e gidip, hayatımın korunmasını Abd-i Külâl'ın oğlu, İbn-i Abd-i Yâlil'e teklif ettiğim zaman, dileğime cevab vermemişti. Ben de kederli ve şaşkın bir halde yüzgeri (Mekke'ye) dönmüştüm. Bu düşünceli halim Karn-ı Sealib mevkiine kadar devam etti. Burada başımı kaldırıp, semaya baktığımda bir bulutun beni gölgelemekte olduğunu

gördüm. Buluta dikkatle baktığım vakit içinde Cibril bulunduğunu gördüm. Cibril bana nidâ edip:

— Azîz ve Celîl olan Allah, kavminin senin hakkında dediklerini muhakkak işitti. Seni korumayı reddettiklerini de duydu. Allah sana şu Dağlar Meleğini gönderdi. Bu meleğe kavmin hakkında ne dilersen emredebilirsin, dedi. Bunun üzerine Dağlar Meleği (yâni dağlar kendi emrine verilen melek) bana nidâ edip, selâm verdi, sonra:

— Yâ Muhammed! Şübhesiz Allah, kavminin sana söylediği sözü işitmiştir. Ben Dağlar Meleğiyim. Senin Rabbın, kavmin hakkında istediğin işini bana emredesin diye beni sana gönderdi. Binâenaleyh onları ne yapmamı istersin? Eğer şu iki yalçın dağı (Ebû Kubeys dâğı ile karşısındaki Kayakan dağını) Mekkeliler üzerine birbirine kapatıvermemi istersen, (emret, onları birbirine kavuşturuvereyim, dedi). Resûlullah da ona:

— Hayır, ben Allah'ın bu müşriklerin sulblerinden yalnız Allah'a ibâdet eden ve O'na hiçbir şeyi ortak kılmayan (muvahhid) bir nesil meydana çıkarmasını temenni ederim, dedi.»

O hâliyle Resûlullah (s.a.v.), kendinden sonraki ümmetine ve ashâbına kendi karşılaştıklarıyle sabrı öğretiyordu. Hattâ, Allah yolunda karşılaşılan sıkıntılara ve hoşa gitmeyen şeylere karşı sabrın nasıl olacağını bizzat öğretiyordu.

Bazan şöyle diyen birileri bulunabilir: Şikâyet dolu bir dua ile sesinin yükselmesindeki anlam nedir? Sözleri ve üslûbu usanç ve sıkıntıya delâlet eden duanın anlamı nedir? Bu usanç ve sıkıntılar, azab ve işkenceden başka bir netice vermeyen uzun çabalardan dolayı gelmişti.

Bu soruların cevabı şudur: Gerçekten içte bulunan dertleri Allah'a açmak kulluk görevidir. O'na boyun eğme ve kapısında hiçliğini belirtmedir. Allah'a yaklaşma ve O'na itâattir. Musibetlerin ve sıkıntıların birçok hikmetleri vardır. Onların en önemlilerinden biri de kişiyi Allah'ın hoşa gitmeyen şeylere sabırla, dertleri Allah'a açma arasında herhangi bir aykırılık yoktur. Aksine gerçek şudur ki, Resûlullah (s.a.v.) kendi hayatıyla bize iki hususu öğretiyordu. Birincisi, meşakkatlere karşı sabrıyla: Bize bunun, genel olarak müslümanların, özel olarak da İslâm da'vetçilerinin bir ödevi olduğunu öğretiyordu. İkincisi de, uzun yakarışı ve Allah'a olan ilticasıyla bize kulluk vazifesini ve onun gereklerini öğretiyordu.

İnsan beşer olduğuna göre, ne kadar yükselme yarışına girerse girsin, yine de, o her hâlükârda beşeriyet dairesini aşamaz. Be-

şer yâni insan fıtrat-ı aslîsinde ihsas ve şuur (hissetme ve sezme kabiliyeti) üzerine yaratılmıştır... Nimetin lezzetini, işkencenin acısını duymak... İnsan birincisine, yâni lezzete meyletmek, ikincisinden, yâni elemden korkmak duygusu üzere yaratılmıştır.

Bu demek oluyor ki, Resûlullah, Rabbinin yolunda her türlü azab ve sıkıntıyı kabullenmek için nefsini alıştırmış iken, yine de o bütün bunlarla birlikte bir beşerdir. Sıkıntıdan acı, nimetten mutluluk duyuyor.

Fakat bununla beraber Resûlullah, Rabbinin rızâsını kazanmak, kendi üzerine düşen kulluk borcunu ödemek için; elemleri ne olursa olsun sıkıntıyı, lezzetine rağmen, nimetlere ve refaha tercih ediyor. Şübhesiz, sevab kazanmanın ve insana âit teklifin mânâsının ortaya çıkmasının sebebi budur.

İkinci Hikmet: Resûlullah (s.a.v.)'ın kavmiyle birlikte yaşadığı olayları düşündüğümüz zaman, bu olaylardaki eza ve cefanın bazan çok katı olduğunu görüyoruz. Ancak bu olayların tümünde de, Resûlullah'ı teselli etmek ve derdine ortak olmak için; ayrıca, nefsinde elem ve sıkıntıların etkisiyle onu umutsuzluğa sokacak şeylerin doğmaması için; bu eziyetlere ve bu işkencelerin sonuçlarına karşı ilâhî bir cevab niteliğini taşıyan lütufları görmekteyiz:

Resûlullah'ın Tâif'e hicret sahnesinde ve o hicrette, görevi yerine getirememenin verdiği azabla birlikte, işkencecilerin yönelttikleri hakaret sahnesinde, arkasından koşan ve ona eziyet eden bu ipsizlerin akılsızlıklarına karşı açık bir şekilde ilâhî bir protesto görüyoruz: İpsizlerin kabalıklarından ve akılsızca yaptıkları işlerden dolayı Resûlullah'tan özür dilediğini görüyoruz. Bu protesto ile özür dileme durumunu daha çok elinde üzüm salkımı bulunan bir tabak olduğu halde, Resûlullah'a doğru koşarak gelen ve sonunda elini yüzünü ve ayaklarını öpmeye başlayan Hristiyan köle Addas'ın ortaya çıkışında görmekteyiz. Addas bu davranışlarını Resûlullah'ın bir peygamber olduğunu haber alınca yapmaya başlamıştı.

Şu akılsızların incitmelerinden dolayı, Resûlullah'tan özür dileme tablosunu tasvir etmek için, olayı zikrettikten sonra Mustafa Sadık er-Rafii (rahımehullah)'nin şu sözlerini nakletmemiz bize yeter:

«Bu olayda kaderin sembolleri ne kadar da şaşırtıcı!...

Hayır, iyilik ve yücelik çabucak geliverdi ve şerri beyinsizliği ve düşüncesizliği protesto ile karşıladı. Düşmanlık dolu kelimelerden sonra güzel sözler geldi.

Rebia'nın oğlu da, hem İslâm düşmanlarının en amansızların-

dan, hem de Kureyş'in ileri gelenlerinden ve Peygamberimizin amcası Ebû Tâlib'e gidip, Ebû Tâlib'in ondan elini çekmesini, kendileriyle Peygamberimizin arasına girmemesini, veya iki gruptan biri helâk oluncaya kadar onunla savaşacaklarını söyleyenler arasında bulunanlardandı. Bu duruma göre vahşi karakter, bu dinin getirmiş olduğu insanî mânâsına dönüştü. Çünkü dinin geleceği fikir olacaktır...

Hristiyanlık İslâm ile kucaklaşmaya ve onu üstün kabul etmeye geldi. Çünkü kardeşin kardeşten yana olduğu gibi, sahîh din de, sahîh dinden yanadır. Ancak kardeşliğin akrabalık bağı kan, dinin akrabalık bağı ise imandır, akıldır...

Sonra kader, bu olayda kendi sembolünü halâvet dolu bir üzüm salkımı ile bütünleştirdi. Bismillâh ile üzüm salkımından koparmakta, her çekirdeğinde bir ülke gizlenmiş olan çekirdek dolu koca İslâm salkımına âit bir sembol idi*».

Üçüncü Hikmet: Zeyd bin Hârise'nin, ipsiz sapsızların attığı taşlardan Resûlullah'ı korumak için kendi vücudunu siper etmesi, hattâ başından birkaç da yara alması, İslâm da'vetçilerinin dâva liderleri karşısındaki durumlarına güzel örnektir. Bir müslüman, hayatını feda etmeyi dahi gerektirirse, kendi liderlerini korumak ve savunmak için böyle yapmalıdır.

Sahâbe-i Kirâm'ın durumu, Resûlullah'ı koruma hususunda işte böyle idi. Şu an Resûlullah aramızda bulunmadığına göre, ona ashâbının koruduğu tarzda davranmamız mümkün olmaz. Çünkü bugün savunma başka tarzda gerçekleşiyor. O da şudur: İslâm dâvası uğrunda işkence ve sıkıntılardan çeknimememiz gerekir. Resûlullah (s.a.v.)'ın yüklendiği meşakkat ve gayretten kendi hissemize düşeni almamız gerekir...

Aynı şekilde, her asırda ve her zamanda İslâm dâvası için Resûlullah'ın komutasına halef olan kişilerin bulunması gerektiğine göre, bütün müslümanların da o komutanın etrafında samimî bir ordu oluşturmaları ve Resûlullah aralarındaymış gibi, mallarını ve canlarını o komutanların yolunda feda etmeleri gerekir.

Dördüncü Hikmet: Resûlullah (s.a.v.), Nahle mevkiinde, geceleyin namaz kılarken, cinlerden bir topluluğun onu dinlemek istemelerini bize nakleden İbn İshâk'ın bu rivâyeti, cinlerin varlığına ve onların da mükellef olduklarına; yine onlardan Allah'a ve Resûlü'ne inananlar olduğu gibi, inanmayan ve kâfir olanlar bulunduğuna delil teşkil etmektedir.

---

* M. Sadık er-Rafiî, Vahyü'l-Kelâm: c. 2, s. 30.

Bu delâlet, Ahkaf sûresinde: «Hani biz cinlerden bir topluluğu, Kur'an dinlesinler diye, sana doğru çevirmiştik..» âyetinde «...Ve sizi elem verici bir azabtan kurtarsın» âyetine kadar olan âyetlerle, Cin sûresindeki âyetlerin açık bir şekilde bahsetmesiyle kesinlik derecesine ulaşmıştır.

Ayrıca, İbn İshâk ile İbn Hişâm'ın Siyret'inde rivâyet ettiği bu olayı, Buhârî, Müslim ve Tirmizi'nin de buna yakın bir şekilde ve daha açıklamalı olarak rivâyet ettiklerini bilelim...

Buhârî'nin İbn Abbâs (r.a.)'dan sahih bir senetle rivâyet ettiği hadis şudur:

«Resûlullah (s.a.v.), Ashâb-ı Kirâm'dan bir grubla birlikte, Sûk-ı Ukaz'a doğru yürüyorlardı. O vakit şeytanların gökten haber almaları önlenmiş ve üstlerine akan yıldızlar gönderilmişti. Şeytanlar kendi gruplarına döndüklerinde kendilerine: «Ne oluyor size? Artık haber alamıyorsunuz?» dediler. Onlar da: «Bizimle gök haberinin arasına sed çekildi ve üstümüze akan yıldızlar gönderildi» dediler. Şeytanlar kendi aralarında şöyle konuştular: «Bizimle gök haberi arasına mutlaka bir hâdise yüzünden sed çekilmiştir. Yeryüzünün doğularını ve batılarını, her tarafını dolaşınız ve sizinle gök haberi arasında sed çeken bu şeyin ne olduğunu keşfediniz.» Onlar da yeryüzünün doğularını ve batılarını dolaşmaya koyuldular. Kendileriyle gök haberinin arasına sed çeken bu şeyin ne olduğunu arıyacaklardı. Şeytanların Tihâme mevkiine yönelen takımda Ukaz panayırına gitmek üzere Nahle'de bulunan Resûlullah'a rastladılar. Resûl-i Ekrem (s.a.v.), ashâbına sabah namazını kıldırmakta idi. Kur'ân'ı işitince kulak verdiler ve: «Vallahi» dediler. «Seninle gök haberi arasına giren şey işte budur.» Sonra oradan kendi kavimlerine döndüler ve: «Ey kavmimiz!» dediler, «Biz, doğru yolu gösteren ilginç bir Kur'an dinledik ve ona iman ettik. Artık Rabbimize hiçbir şeyi ortak koşmayacağız.» Bunun üzerine, Allah (c.c.), Peygamberine: «De ki, bana vahyolundu ki, cinlerden birtakım kimseler (okuduğum Kur'an'ı) dinledi...» âyetlerini indirdi... Resûl-i Ekrem'e yalnız cinlerin sözü vahyedilmiştir*.

Bu, Müslim ve Tirmizi'nin rivâyet ettiği ile ittifak halindedir. Yalnız, Müslim ve Tirmizi bu hadisin baş tarafına: «Resûlullah cinlere Kur'an'dan birşey okumadı ve onları da görmedi» cümlesini fazladan olarak rivâyet etmiştir.

İbn Hacer, Fethü'l-Bâri'de şöyle diyor: «Buhârî bu cümleyi sanki kasden terketmiştir. Çünkü İbn Mes'ûd (r.a.), Hz. Peygamber'in cinlere Kur'an okuduğunu kesin olarak ifade ediyor. Böylece bu

* Buhârî, 6/73.

terketme işi İbn Abbas'ı nefyetmeye takdim edilmiş oluyor. Zaten Müslim buna işaret etmiştir. Müslim Sahîh'inde, İbn Abbas hadisinin peşinde hemen İbn Mes'ûd'un, Hz. Peygamber'den: «Bana cin tâifesinin da'vetçisi geldi. Ben de yanlarına varıp onlara Kur'an okudum» buyurduğunu rivâyet etmiştir*. Böylece aradaki farkı gidermek mümkün oluyor. Yâni hâdisenin birden fazla olmasıyla iki rivâyetin arasını bulmak mümkün oluyor.

Sonra hakikaten, Buhârî, Müslim ve Tirmizî'nin şu rivâyetleri ile İbn İshâk'ın rivâyeti iki yönden birbirinden ayrılıyor:

1 — İbn İshâk'ın rivâyeti, Resûlullah'ın ashâbına namaz kıldırdığına işaret etmemektedir. Hattâ onun tek başına namaz kıldığı belirtilmektedir. Halbuki diğer rivâyetler, Peygamberimizin ashâbına namaz kıldırdığını zikretmişlerdir.

2 — İbn İshâk'ın rivâyetinde sabah namazı kaydı bulunmamaktadır. Halbuki diğer rivâyetler, Hz. Peygamber'in sabah namazı kıldırdığına kesin olarak işaret ediyorlar.

İbn İshâk'ın rivâyetinde karışık bir durum yoktur. Ancak diğer rivâyetler iki yönden karışıklık arzediyorlar:

a - Bilindiği gibi Hz. Peygamber'in Tâif'e gidiş ve dönüşünde Zeyd bin Hârise'nin dışında beraberinde kimse yoktu. Böyle olunca da onun ashâbından bir gruba namaz kıldırdığı nasıl doğru olur?

b - Gerçekten, beş vakit namaz ancak İsrâ ve Mi'râc gecesinde farz kılınmıştı. Halbuki Muhakkıkinden birçoklarının görüşüne göre Mi'râc olayı Hz. Peygamber'in Tâif'e gidişinden sonra olmuştur. Bu duruma göre, onun sabah namazını kıldırmış olması nasıl doğru olabilir?

Birinci karışıklığın cevabı şudur: Resûlullah'ın Mekke yakınında bir yer olan Nahle mevkiine gelince, ashâbından bazılarıyla karşılaşmış olması ve burada onlara sabah namazını kıldırması muhtemeldir.

İkinci karışıklığın cevabı da şöyledir: Cin hâdisesinin ve onların Resûlullah'tan Kur'an dinlemelerinin birden fazla tekrar edildiği söyleniyor. Bir defası İbn Abbas'tan, diğer defası da İbn Mes'ûd (r.a.)'dan rivâyet edilmiştir. Her ikisi de doğrudur. Muhakkik imamlarının tümünün sahib olduğu kanaat budur**. Bu kanaat, İsrâ ve Mi'râc hâdisesinin Tâif'e hicretten sonra vuku bulduğu görüşüne

* İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 8/473.

** Bak: İbn-i Seyyidinnas, Uyûnü'l-Eser: 1/118; Fethu'l-Bârî: 8/473.

göredir. Ama İsrâ ve Mi'râc hâdisesinin Tâif'e hicretten önce olduğu görüşüne göre ise, elbette bunda karışıklık yoktur...

Bunları bildikten sonra, bizim için önemli olan husus, bir müslümanın, cinlerin varlığına ve Yüce Allah'ın bizim gibi onları da kendisine ibâdet etmekle mükellef kıldığı, canlı varlıklar olduğuna iman etmesinin gerekli oluşudur. Eğer bizim duyularımız ve idrâklerimiz onları anlamıyorsa, bunun sebebi, Allahü Teâlâ'nın onların vücutlarını bizim gözlerimizde bulunan görme gücüne uygun bir şekilde yaratmamış olmasıdır. Yine bizim gözlerimizin sadece varlıklardan belirli türleri, belirli ölçüde ve belirli şartlar altında gördüğü bilinmektedir.

Cinlerin varlığı, bize kadar gelen kitab ve sünnetin mütevatir ve kesin haberlerine dayandığı ve mütevatir haberlerin durumu da zarûrat-ı diniyyeden bilindiği için, bütün müslümanlar, cinlerin varlığını inkâr etmenin ve onların varlığında şübheye düşmenin dinden çıkmayı ve İslâm'dan ayrılmayı gerektirdiği üzerinde ittifak etmişlerdir. Çünkü cinleri inkâr etmek, zarurât-ı diniyyeden olarak bilinen birşeyi inkâr etmek demek olur. Ancak bu inkâr Yüce Allah'tan bize kadar gelip ulaşan mütevatir ve sadık bir haberi yalanlamayı da içine alıyor.

Akıllı bir kişinin, ben ancak ilimle uyuşan şeylere inanırım diye iddiada bulunarak gaflet ve cehaletin en koyusuna düşmesi, cinleri gözüyle görmediği ve elle tutamadığı için, cinlerin varlığına inanmamakla övünmeye kalkışması ona yakışmaz.

Şurası gayet açıktır ki, bu gibi, cehaleti gizleyip bilgiçlik taslamak; görme imkânı olmadığı için kesin olarak bilinen varlıkların birçoğunu inkâr etmeye sevkeder. Meşhur ilmî kural şöyledir: Birşeyi görmemek onun yok olmasını gerektirmez. Yâni aranan birşeyi görmemek haddi zatında onun kaybolduğunu veya mevcut olmadığını gerektirmez.

Beşinci Hikmet: Resûlullah'ın şu Tâif seyahatinde gördüğü şeylerin mâhiyeti ve göğüs gerdiği bu şeylerin onun nefsinde bıraktığı etki nedir?

Bu sorunun cevabı, Zeyd bin Hârise'nin Resûlullah'a: «Onlar seni Mekke'den çıkardıkları halde, yâ Resûlâllah, Mekke'ye nasıl dönersin?» diye sorduğu zaman Resûlullah'ın ona sükûnet ve güven içinde: «**Ey Zeyd! Allah senin görmediğin yerden bir kapı açar. Elbette Allah, dinin yardımcısı, Resûlü'nün destekleyicisidir**» buyurmasından açıkça anlaşılıyor...

O halde, Resûlullah (s.a.v.)'ın Mekke'de gördüğü katılık ve iş-

kenceden sonra, Tâif'te karşılaştığı bu durumların onun Allah'a olan bağlılığı ve kararlılığı üzerinde herhangi bir etkisi yoktur.

Hayır vallahi, bu tahammül veya irade gücünün eseri olmadığı gibi insan tabiatından gelen özel bir kararlılık da değildir. Fakat o, Resûlullah'ın kalbinde sabit olan nübüvvet inancıdır. Hz. Peygamber (s.a.v.), kendisinin, Rabbi'nin emrini yerine getirmesi ve Allah'ın kendisine yürümeyi emrettiği yolda yürümesinin zorunlu olduğunu biliyordu. Ve yine Allah'ın, kendi işini başarıya ulaştıracağında ve herşey için bir kader ta'yin ettiğinde şübhesi yoktu.

Bizim için burada eğitimle ilgili bir fayda vardır. O da, İslâm da'veti yolunda ortaya çıkan zorlukların ve meşakkatlerin bizi yürümekten alıkoymaması, iman hidâyeti ve onun yardımı üzere olduğumuz sürece, tembellik ruhunun içimizi kaplamaması gerektiğidir. Kim Allah'tan güç ve kuvvet isterse, o kişinin tembelliği ve ümitsizliği tanımaması gerekir. Çünkü emreden Allah'tır. Yine gerçek yardımcının O olduğunda şübhe yoktur.

Tembellik, tâkatin kesilmesi ve ümitsizlik; yalnızca yolda ârız olan mihnetler, meşakkatler ve Allah'ın emretmediği diğer yöntemler sebebiyle gelir. Çünkü, bu gibi hallerde çalışkan kişiler kendi şahsî güçlerine ve başbaşa kaldıkları kendi gayretlerine dayanırlar. Bunların tümünün muayyen bir beşerî çerçeve ile sınırlandırılmış olduğu malûmdur. Uzun meşakkatler, elemler ve işkenceler yüzünden, zaten sınırlı olan beşer tâkat ve samimiyetinin ümitsizlik ve yılgınlığa dönüşmesi tabiîdir.

İSRÂ Ve Mİ'RAC MÛCİZESİ

İsrâ (Gece yürüyüşü) kelimesiyle, Yüce Allah'ın peygamberine Mekke'deki Mescid-i Haram'dan, Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya kadar lûtfettiği yolculuk kastedilir. Mi'râc kelimesi ise, bu yolculuğun ardından, Resûlullah'ı yüksek gök tabakalarına çıkarmak, sonra insan, cin, melek ve diğer mahlûkatın bilgilerinin tükendiği sınıra ulaştırmak anlamında kullanılmaktadır. Bunların tümü bir gece içinde olmuştur.

Bu mûcizenin tarihin tesbitinde; Bi'setin onun cu yılında mı, yoksa bundan sonra mı oldu diye ihtilâf edilmiştir. İbn Sa'd'ın Tabakatü'l-Kübrâ'sındaki rivâyetine göre Mi'rac hâdisesi hicretten onsekiz ay önce olmuştur.

Müslümanların büyük çoğunluğu bu yolculuğun, ruh ve beden birliğinde olduğu kanaati üzerindedirler. Bunun için Mi'rac, Allah'ın kendi Resûlü'ne ikram buyurduğu, hayret verici mûcizelerinden biridir.

Mi'rac kıssasına gelince, onu Buhârî ve Müslim uzun bir şekilde rivâyet etmiştir. Özet olarak şöyledir:

Mi'rac gecesinde, Resûlullah'a bir burak getirildi. Burak, eşekten büyük, katırdan küçük, adımını gözünün erişebildiği yerin ilerisine koyan bir binek hayvanıdır... Yine o gecede Resûlullah (s.a.v.) Mescid-i Aksâ'ya girdi. Orada iki rek'at namaz kıldı. Sonra Cebrâil (a.s.) ona, süt dolu bir kâse ile yine şerbet dolu bir başka kâse getirdi. Resûlullah süt dolu kâseyi içti. Bunun üzerine Cebrâil Aleyhisselâm: «**Fıtratı seçtin**» dedi. Yine o gecede birinci, ikinci, üçüncü... kat göğe çıkarıldı. Bu şekilde ta, Sidretü'l-Müntehâ'ya götürüldü. İşte o zaman Yüce Allah ona vahyedeceğini vahyetti. Beş vakit namaz o gecede farz kılındı. Aslında namaz, gece ve gündüzde elli vakit idi*.

Ertesi gün sabah olunca ve Resûlullah (s.a.v.) gördüğü şeyleri halka anlatınca müşrikler bu taze haberi birbirlerine anlatmak ve onunla alay etmek için öbek öbek toplanmaya başladılar. Bir kısım müşrikler, «**Mademki oraya gittin ve içinde namaz kıldın**» diyerek, Mescid-i Aksâ'yı kendilerine tasvir etmesini istediler. Resûlullah Mescid-i Aksâ'yı ziyaret ettiği vakit; bakışlarıyla etrafı süzmeyi, duvarlarının sayısını ve şeklinde aklında tutmayı düşünmemişti. Bunun üzerine Yüce Allah Mescid-i Aksâ'nın şeklini gözünün önüne getirdi de onların sordukları gibi tafsilâtlıca onun özelliklerini teker teker sayıverdi. Buhârî ve Müslim, Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu naklediyor: «Kureyş beni yalanlayınca, Hıcır'da ayağa kalktım. Yüce Allah benimle Beyt-i Makdis arasındaki uzaklığı giderdi. Ben de ona bakarak bütün özelliklerini onlara haber verdim.»

Bir kısım müşrikler Hz. Ebû Bekir (r.a.)'e giderek onun Mi'rac olayını tasdik etmeyeceğini ve bu durumu yadırgayacağını umarak, Resûlullah'ın söylediklerini ona anlattılar. Hemen Ebû Bekir (r.a.): «**Eğer bunu o söylediyse, mutlaka doğrudur. Ben bundan daha akla uzak görünenleri tereddütsüz kabul ediyorum...**» diyerek onlara gerekli cevabı verdi.

İsrâ gecesinin sabahında, Cebrâil Aleyhisselâm gelip Resûlullah'a namazın nasıl kılınacağını ve namaz vakitlerini öğretti. Zaten

* Mi'rac ve İsrâ kıssası hakkında daha fazla bilgi edinmek istenirse, Müslim'in veya Buhârî'nin sahihlerine ya da diğer hadis kaynaklarına başvurulsun. Mi'râc-ı İbn Abbas» gibi kitablara güvenmekten sakınmak gerekir. Bu kitab yalan ve uydurma sözlerle doludur. İbn Abbas'ın bu kitabla hiçbir alâkası yoktur.

Hz. Peygamber (s.a.v.) namaz farz kılınmadan önce Hz. İbrahim (a.s.)'in yaptığı gibi sabah ve akşamleyin ikişer rek'at namaz kılıyordu.

*
**

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

1 — Peygamberimiz ve Mûcizeler hakkında birkaç söz:

Bazı araştırmacılar, Resûlullah'ın hayatının basit bir beşerî hayat olduğunu tasvir etmekte, pek de mübalâğaya düşkündürler. Bu husus onun hayatının mûcize ve hârikaların ötesinde sihirli bir hayat olmadığını açıklamadaki mübalâğadan dolayıdır. Onlar şunları da söylüyorlar: Zaten Hz. Muhammed mûcize ve hârikaları hoş karşılamıyordu. Kendisinden mûcize isteyenlere pek de iltifatta bulunmuyordu. Bu araştırmacılar şunu sürekli söylüyorlar: «Mûcizeler ve hârikalar onun kendi işi değildir. Buna imkânı da yoktur.» Yine o araştırmacılar bu konuda Cenâb-ı Hakk'ın şu türlü: »**De ki, o âyetler ancak Allah'ın katındandır***» âyetlerini sık sık delil gösteriyorlar ve hep okuyucunun kafasında; «Hz. Peygamber'in yaşayışının, Allah'ın sadık peygamberlerin desteklediği mûcize ve hârikalardan büsbütün uzak olduğu...» fikrini yerleştirmek istiyorlar.

Resûlullah'ın siyreti hakkındaki bu düşüncenin kaynağını araştırdığımız zaman, onun aslında Gustav Le Bon, Oğuste Comte, Hume, Goldziher ve benzeri müsteşriklerin fikirleri olduğunu görüyoruz. Bu nazariyenin esası ve sebebi öncelikle bu mûcizeleri yaratana imanın olmayışıdır. Çünkü Allah'a iman, gönüllere iyice yerleşince, bundan sonra diğer şeylere iman etmek kolay olur. Böyle olunca da artık şu dünyada mûcize diye isimlendirmeye değer hiçbir şey kalmaz...

Müsteşriklerin bu görüşünü müslümanlardan bir grub hemen mal bulmuş mağribî gibi kapıverdi. Zaten İslâ mdünyasının en büyük talihsizliği de, müslümanların, bu yabancıların fikirlerini etrafa yaymak için tüm gayretlerini ve bilgilerini seferber etmeleri olmuştu. Aslında onların Avrupa içinde doğan ilmî uyanış görüntüsüyle gözlerinin kamaşmasından ve yabancıların süslü yalanlarıyla büyülenmelerinden başka bir sebeb yoktu. Bu müslümanların başında Şeyh Muhammed Abduh, M. Ferid Vecdi ve Hüseyin Heykel gibi kişiler gelmektedir.

---

* Ankebût sûresi, âyet: 50.

İslâm'a karşı fikrî savaş açan ve İslâm'a şübhe sokmak isteyen müsteşrikler, etraflarına bakınca; bizzat müslümanlardan bazı kişilerin ifadelerinde; müslümanları dinlerinden şübheye sokmak ve kendi görüşlerini benimsetebilmek için yeni fırsat ve imkânlar buldular. Yine onların bu sözleri İslâm düşmanlarına, kafalarda dinsizlik fikirlerini yerleştirmek, İslâm akidesini değiştirmek için eski usullerini kullanmaya da ihtiyaç bırakmadı.

Bu müslüman aydınlar, Resûlullah'ın: kahramanlık, dâhîlik, komutanlık gibi muayyen vasıflarını, çarpıcı ve övücü cümlelerle gündeme getirme yolunu seçtiler. Aynı zamanda, onlar, müslümanların kafasında, Resûlullah'ın yepyeni bir portresini çizebilmek için, aklın kavrayamadığı hârika ve mûcizelerden uzak bir şekilde genel hayatını anlatmakta mübalâğaya girdiler. Onların ifadelerinde Hz. Peygamber'in hayatı bazan «Dâhî Muhammed», bazan «Komutan Muhammed», bazan da «Kahraman Muhammed» şeklini alıyordu. Fakat bunların hepsinde, her halükârda «Nebî ve Resûl Muhammed» sıfatını örtmesine özen gösteriliyordu.

Zira Vahiy, hârika ve gaybiyatı ihtiva eden nübüvvet gerçeklerinin tümü, (bu kahramanlık ve dehâ ta'birlerinin yayılma işlemi sonunda) mûcizelerin başında «vahiy ve nübüvvet» bulunduğuna göre, o «Resûl Muhammed» sıfatıyla birlikte bir efsaneler âlemine fırlatılıp atılmış oluyordu. Böyle olunca da, tabiî olarak; Resûlullah'ın etrafında çeşitli milletlerin ve insanların çoğalması, onun bayrağı altına girmesi, herkesin onun da'vetine doğru koşmasının sebebi, yalnızca onun dehâsı ve komutanlığıdır diye düşünülecekti!.. Bakınız, kendilerine hedef olarak seçtikleri şey açık bir şekilde yeni bir isimlendirme gibi, «Müslümanlar» yerine «Muhammediler» kelimesini yaymakta kendini gösteriyor.

Biz, ilmî bir araştırmanın ışığı altında, hakikatı ortaya koymak için çaba sarfettiğimiz zaman, Hz. Muhammed gerçeğinde bu tasavvur ve tahayyülün yeri nedir, görülecektir:

a) Biz, Resûlullah'ın hayatında açıkça kendini gösteren **«vahiy olayını»** (bu konuda yeterli açıklama yapılmıştı) enine boyuna düşünmeye koyulduğumuz zaman, Resûlullah'taki en bariz sıfatın, **«Nübüvvet»** sıfatı olduğunu görüyoruz. Bu konuda ne şek, ne de şübhe vardır. Nübüvvet, bizim duyu ölçülerimize uymayan, gaybî mânâlardan biridir. O halde, hârika ve mûcizenin mânâsı, Resûlullah'ın aslî hüviyyetinde gizlidir. Buna göre Peygamberimizin mûcizelerini inkâr etmeleri mümkün olmuyor; ancak nübüvvetin mânâsını yıkmakla ve onları Resûlullah'ın hayatından çıkarıp atmakla mümkün

oluyor. Bu da, açıkça dinin kendisini inkâr etmekle eşit olur. Müsteşriklerden ve araştırmacılardan bazıları; sadece Resûlullah'ın zekâsını, dehâsını, kahramanlığını ve işleri yönetmedeki kabiliyyetini açıklamakla yetinerek; bu niyetlerini sözlerinde gizleseler de neticeyi beyan eden öncülleri söylemeleri yetip artıyor bile. Çünkü, öncüleri kabul ettikten sonra netice kendiliğinden gelir...

Birçokları âciz kaldıktan sonra neticeyi açık açık söylüyorlar. Nitekim Şimli Şümmeyil'in, «Dine inanmayı, müstahil olan mûcizeye inanmak», diye tanımladığı gibi...*.

Dinin aslında şek veya inkâr bulununca, mûcizelerin parçalarını inkâr veya isbat etme hususunda bir araştırmaya girmesinin hiçbir anlamı olmadığını herkes bilir.

b) Resûlullah'ın hayatını ve hayatındaki bir kısım olayları aklımıza getirdiğimiz zaman, Allahü Teâlâ'nın, onun eliyle birçok mûcizeyi yarattığını görüyoruz. Onları kabul etmemeye bir sebeb olmadığı gibi reddetmeye de imkân yoktur. Çünkü o mûcizeler bize kadar mütevatir ve sağlam senetlerle nakledilmiştir. O hadîsler kesinlik derecesine ulaşmıştır.

Mübarek parmaklarının arasından su akmasını bildiren hadîs bunlardan biridir. Buhârî bu hadîsi, Kitâbü'l-Vuzû'da Müslim, Kitâbü'l-Fedâil'de, İmam Mâlik Muvatta'ın, Kitâbü't-Tahâre bahsinde rivâyet etmiştir. Yine aynı hadîsi birçok hadîs imâmı, çeşitli tariklerle rivâyet etmişlerdir. Zürkanî, Kurtubi'den şunu nakleder: Resûlullah'ın parmaklarından su akması büyük topluluklar huzurunda birkaç yerde tekerrür etmiştir. Birçok tarikden gelmiştir ki, onların toplamı, mânevî tevatürden elde edilmiş kesin ilim ifade eder**.

Müşrikler Resûlullah'tan, ayı ikiye bölmesini istedikleri vakit, Resûlullah'ın devrinde gerçekleşen İnşikak-ı kamer (ayın ikiye bölünmesi) mûcizesini ihtiva eden hadîs de bunlardan biridir. Buhârî bu hadîsi, Kitâbü'l-Ehâdîsi'l-Enbiyâ bölümünde, Müslim Kitâbü's-Sıfâti'l-Kıyâme bölümünde ve bunların dışında diğer hadîs imamları da rivâyet etmişlerdir. İbn Kesir: «Bu mütevatir hadîsler sağlam senetlerle nakledilmiştir. İnşikak-ı kamer mûcizesinin Peygamberimizin zamanında vukubulduğu ve bu mûcizenin insanı hayrette bı-

* Dr. Şiblî Şümmeyil bu sözü «Yaratılış ve Tekâmül Nazariyesi» adlı kitabın Arapçaya tercümesinin ön sözünde zikretmiştir.

** Zürkanî, Muvatta' Şerhi: c. 1, s. 65.

rakan mûcizelerden biri olduğu üzerinde bütün ulema ittifak halindedir*» demiştir.

İsrâ ve Mi'rac hadîsi de bunlardan biridir ki, biz o münâsebetle bu konuyu burada açıkladık. İsrâ ve Mi.rac hadîsi «Müttefekun aleyh» dir. Sübûtunun kat'iyyeti inkâr edilemez. İsrâ ve Mi'rac mûcizesinin Peygamberimizin mûcizelerinden en bârizi olduğu bütün müslümanların icmaıyla sabittir.

Ne tuhaftır ki; mûcizelerin ve hârikaların ismini bile Resûlullah'ın hayatıyla yaklaştırmayan ve sanki, dâhilik sadece Resûlullah'a âitmiş gibi, dâhilik sıfatını sürekli gündeme getiren bu adamlar, sıhhati kat'iyyet derecesine ulaşmış olan bazı mütevatir hadîsleri görmezlikten ve bilmezlikten geliyorlar. Onlar, bu tür hadîsler sanki hadîs kitablarında yokmuş gibi, ne müsbet, ne de menfî yönden onlardan hiç bahsetmiyorlar. Halbuki o hadîslerden herbiri için ondan fazla tarik sayılabilir.

Bu hadîsleri bilmezlikten gelmelerinin sebebi, bu hadîslere baktıkları zaman karşılaşacakları zor ve müşkil durumdan kaçabilmek içindir. Çünkü bu durum, onların kafalarında dönüp duran nazariye ile açık seçik bir şekilde çelişmektedir**.

c) Mûcize, düşünce ve tefekkür nezdinde, müşahhas bir mânâsı olmayan kelimedir. Onunla ancak mücerret izafî bir mânâ kastedilir. Halk ıstılahında yerleşmiş bulunan mânâsına göre mûcize, âdet ve alışılagelmiş şeylerin dışına çıkan her iş ve durum demektir. Her alışılagelmiş olan şeyler zamanın ve asırların değişmesiyle değişiverir. Kültürlerin, anlayışların ve ilimlerin çeşitli olması sebebiyle çeşitlilik arzeder. Nice işler vardır ki; bir zamanlar mûcize iken, bugün bilinen ve alışılagelmiş şeylere dönüşmüştür. Kültürsüz ve ilkel insanlar arasında mûcize oluverir... Her akıllı insanın anladığı hakikat şudur ki; alışılagelen ve alışılagelmişin dışında kalan herşey aslında bir mûcizedir.

Bu duruma göre yıldızlar bir mûcize, saman yollarının hareketi bir mûcize, çekim kanunu bir mûcize; insandaki sinir sistemi bir mûcize, kan dolaşımı bir mûcize; insanda bulunan ruh bir mûcize, insan da başlı başına bir mûcizedir. İnsana «Metafizik bir canlı»

* İbn Kesir, Tefsir: 4/261.

** «Muhammed'in Hayatı» adlı kitabın yazarı da bunlardan biridir. Resûlullah'ın hayatı hakkında hayalî nazariyesinin kendi aleyhine dönmemesi için bu gibi hadîslerin zorlamasından kaçarak sağa sola garib yalpalar yapıyordu.

«bilinmez, gaib canlı» diye isim veren Fransız âlimi ve edibi Chateaubriand'ın bu ifadesi, ne kadar da ince bir seziştir!..

Ancak, insan - uzun alışkanlıktan ve âdetin sürüp gitmesinden dolayı - bütün bunların mûcize yönünü ve mûcizenin değerini unutuyor. İnsan aldanarak ve bilmeyerek mûcizeyi alışkanlık haline gelen şeylerle, aniden karşı karşıya gelmesi olarak telâkki edebiliyor. Sonra belli bir zaman geçince, alıştığı ve itiyat haline getirdiği şeylerden eşyaya olan imanı veya inkârı için ölçü ediniyor. İnsan medeniyette ve ilimde ne kadar ilerlerse ilerlesin bu da insanın acaib bir cehaletidir.

İnsanın basit düşüncesi bile bütün çıplaklığıyla açıklıyor ki, bu kâinatın tümünü mûcize olarak yaratan Allah'a, bu kâinata bir diğer mûcize ilâve etmesi veya âlemi üzerine inşâ ettiği sistemin bir kısmında değişiklik yapması çok zor gelmez. Nitekim İngiliz müsteşrik William Jones, bu meâlde şu görüşü ileri sürmektedir:

«Âlemi yaratan kudret, ondan birşeyi çıkarıp atmaktan veya birşey ilâve etmekten âciz değildir. Akla göre bu tasavvur dışıdır, demek kolaydır. Fakat o, tasavvur dışıdır denilen şey yine de âlemin yaratılışı derecesinde tasavvur dışı değildir.»

Demek oluyor ki, bu âlem mevcut olmasaydı ve mûcize ile hârikaları inkâr edenlerden ve bunların varlığını düşünmeyenlerden birine denilseydi ki; şöyle bir âlem yaratılacak. Şübhesiz ki, o, daha baştan şöyle cevab verecekti: Hayır, bu tasavvur dışıdır. O kişinin bu düşünceyi reddetmesi, mûcizelerden herhangi birini tasavvur etmeyi inkârdan daha beterdir...

Her müslümanın Resûlullah'ı ve Yüce Allah'ın ona ikram buyurduğu mûcizeleri böyle anlaması gerekir.

*
**

2 — O güne kadar Resûlullah'ın başından geçen olaylar arasında İsrâ ve Mi'rac mûcizesinin yeri :

O güne kadar Resûlullah, Kureyş'ten her türlü işkenceyi görmüştü. O işkencelerden bir diğeri de, Tâif'e yaptığı hicret esnasında vukubulmuştu. Olayın açıklaması, yukarıda geçti. Hz. Peygamber, Rabia Oğulları'nın bağında dinlenmek gayesiyle oturduktan sonra Rabbi'ne ettiği dua ve münâcatta; her kişinin başına gelebilecek duygusallık ve yardıma muhtaçlık hali görülmüştür. Bu da, insanın, Allah'a karşı ubûdiyyetinin bir görüntüsüdür. Ve Resûlullah'ın bu ilticasında, şânı Yüce Allah'a şikâyetinin ve O'nun yardımıyla âfiyetini istemesinin anlamı ortaya çıktı!..

Belki de o, başına gelen hâdiselerin, birşeyden ötürü Allah'ın

kendisine gadablanmış olması sebebiyle vuku bulmuş olacağından korkmuştu. Bu yüzden de, duasının arasında şunu da demişti; «Eğer bana kızgınlığın yoksa, çektiklerimin hiçbirine aldırış etmem.»

Bunlardan sonra, İsrâ ve Mi'rac ziyafeti Allah tarafından ona bir ikram olarak, azim ve kararlılığını yenilemek için gelmişti. Yine Mi'rac, Resûlullah'ın kavminden çektiği eza ve cefaların, Allah'ın kendisini terketmesi veya ona kızması yüzünden değil de; ancak bunların Allah'ın bir kanunu olduğuna ve her zaman, her asırda İslâm da'vetinin kanununun böyle olduğuna işaret etsin diye geldi.

3 . Resûlullah'ın, geceleyin Mescid-i Aksâ'ya götürülüşündeki mânâ :

Gerçekten, Hz. Peygamber'in Beyt-i Makdis'e götürülmesi ile oradan da yedi kat göklere çıkarılışının aynı anda olması, Mescid-i Aksâ'nın Allah katındaki mevkisine ve kudsiyetine işaret etmektedir. Yine İsâ Aleyhisselâm'ın getirdiği ile Hz. Muhammed (s.a.v.)'in getirdiği arasındaki sağlam alâkaya ve bütün peygamberlerin arasında, Allah kendileriyle gönderdiği tek din bağının bulunduğuna işaret etmektedir.

Yine bunda bir işaret vardır ki, o da her asırda yaşayan müslümanlar tarafından bu mukaddes bölgenin muhafazasının ve her türlü düşman müdahalesinden korunmasının gerekli olduğudur. Sanki ilâhî hikmet, bugünün müslümanlarını, bu mukaddes yer üzerinde bulunan Yahudiler karşısında perişan olmamaya, korkaklığa kapılmamaya ve gevşememeye; bu mukaddes yerden yahudileri temizlemeye ve orayı tekrar eski sahipleri olan mü'minlere iade etmeye çağırıyor.

Anlayan kim? Belki de bu yüce yolculuğun etkisiyledir ki, Salâhaddin Eyyûbî (Allah rahmet eylesin) ya zafer, ya ölüm diyerek bu büyük savaşa atılmıştı. Haçlıları geri püskürtünceye kadar, bu mukaddes bölgede haçlı saldırılarını kırmak için bütün gayretini sarfetmişti ve sonunda haçlılar, eli boş olarak geri dönmek zorunda kalmışlardı.

4 — Cebrâil Aleyhisselâm, Resûlullah'a süt ve şerbet sunduğu zaman, Resûlullah'ın sütü şerbete tercih etmesi, İslâm'ın fıtrat dini olduğuna sembolik bir işarettir. Yâni bu öyle bir dindir ki; ahkâmın da, akidesinde hep, insanın fıtratının gereği olan şeylerle uyum sağlar. İnsanda bulunan temiz fıtratla, sonradan arız olan şeyler, yâni onunla aykırılık teşkil eden şeyler İslâm'da yoktur. Şayet fıt-

rat, uzunluğu ve boyutları olan bir vücut olsaydı, elbette İslâm dini ona yetecek kadar geniş bir elbise olurdu!..

İslâm'ın geniş alanlara yayılmasındaki ve insanlar tarafından çabucak kabul görmesindeki sırların en önemlisi budur. Yâni fıtrat dini oluşudur. Çünkü, insan medeniyet yolunda ne kadar yükselirse yükselsin, maddi mutluluk da onu ne kadar bürürse bürüsün; yine o, fıtratın gereklerine cevab vermek için aramaya devam edecek ve tabiatına ters düşen inanç ve ödevler bağından kurtulmaya çabalıyacaktır. İslâm ise, beşer fıtratında bulunan bu yönelişleri cevablandıracak biricik nizamdır...

5 — İsrâ ve Mi'rac hem ruh, hem cesetle birlikte olmuştu. Mütekaddiminden ve Müteahhirinden bütün müslümanlar bunun üzerinde ittifak etmişlerdir. Nevevi, Müslim şerhinde şöyle diyor:

«İnsanların ekserisinin, seleften çoğunluğun, kelâmcılardan, hadisçilerden ve fıkıhçılardan müteahhir imamların tümünün üzerinde bulunduğu kanaat şudur ki; Resûlullah cesediyle, Mi'rac'a götürüldü. Hadislere vâkıf olanlar ve araştırmacılar bilirler ki, hadisler de buna delâlet etmektedir. O halde yeni bir delil olmaksızın o hadislerin zahirinden sapmak doğru değildir. Onları böylece anlamakta muhal birşey değil ki, te'vile ihtiyaç duyulsun*».

İbn Hacer de Buhârî Şerhi'nde diyor ki: «Gerçekten İsrâ ve Mi'rac aynı gecede, uyanıklık halinde ve (cesedle ruh) her ikisi birlikte gerçekleşmiştir. Hadisçilerden, kelâmcılardan ve fakihlerden cumhûr-u ulemâ bu kanaate sahiptirler. Sahih haberlerin zahiri onun üzerinde ittifak halindedir. Bunlardan uzaklaşmak uygunsuz olur. Çünkü onda akılla tenakuza düşecek bir durum yoktur ki, te'vile ihtiyaç duyulsun**».

İsrâ ve Mi'rac'ın; beden ile ruhun birlikte olduğunda şübheye mahal bırakmayan bir delil de; yukarıda zikretmiş olduğumuz, Kureyş müşriklerinin bu olayı alaya almaları, şaşkınlıkla karşılamaları ve Peygamberimizi yalanlamada acele etmeleridir. Çünkü mes'ele sadece bir rü'ya mes'elesi olsaydı ve Resûlullah bunu bir rü'ya şeklinde onlara haber verseydi; onların bu olaya şaşmalarına, gözlerinde büyütmelerine ve inkâr etmelerine gerek kalmazdı. Çünkü uykuda görülen şeylerin belli bir sınırı yoktur. Bilâkis bu gibi bir rü'yayı görmek o vakit müslümana da, kâfire de câiz olur. Eğer iş böyle olsaydı, elbette, müşrikler Resûlullah'ı susturmak maksadıyla ondan Mescid-i Aksâ'nın özelliklerini, kapılarını ve duvarlarını sormazlardı.

---

* Nevevî Şerhi, Sahih-i Müslim: c. 2, s. 290.
** İbn Hacer, Fethu'l-Bârî: c. 7, s. 136 - 137.

Bu mûcizenin nasıl gerçekleştiğine ve aklın bunu nasıl değerlendirdiğine gelince, kâinat ve hayat mûcizelerinden her mûcize nasıl gerçekleşiyorsa o da öyle gerçekleşmiştir. Biz biraz önce demiştik ki, bu kâinatta olup bitenlerin tümü mûcizeden başka birşey değildir. Akıl bunların tümünü kolaylıkla ve basit bir şekilde kavradığı gibi, yine mûcizeleri de kolaylıkla ve basit bir şekilde kavraması mümkün olur.

6 — İsrâ ve Mi'rac hususunda bilgi edinirken «İbn Abbas'ın Mi'racı» adıyle anılan kitaba başvurmaktan sakınmak gerek. O kitab, senedi ve aslı olmayan bâtıl sözlerin toplanmasından meydana gelmiş. Bu işi yapan adam bu yalanlarını İbn Abbas'a istinad ettirmeyi istemiş. Her aklı başında ve birazcık ilimden nasibi olan herkes bilir ki, İbn Abbas bu safsatalardan berîdir. Ve o böyle, Mi'rac konusunda herhangi bir kitab yazmamıştır. Zaten kitab yazma hareketi ancak Emevîlerin sonlarına doğru ortaya çıkmıştır.

Kötü niyetli kişiler bu kitaba vâkıf olunca, ve o kitabta Resûlullah'a nisbet edilmiş yalan ve asılsız sözlerden halkın çoğunun imanını sarsacak nitelikte olanlarını görünce, onlar, hemen bu kitabı piyasaya sürdü. Ve o kitabın, İbn Abbas'a atfedilmiş yalanlar olduğunu ve içindeki hadislerin tümünün asılsız sözler olduğunu bildikleri halde herkesten önce bu kitabı savunmaya başladılar*. Fakat bu yalan, eğer onda müslümanların fikirlerini bozacak ve onları dinlerinde şübheye sevkedecek birşey varsa, hemen bu yalan onlarca çabucak doğruya dönüşür.

———oOo———

* Bu kitab hakkında övücü ve yüceltici mahiyette yazı yazanlar arasında Dr. Levis Auze vardır. Bu herifin kim olduğunu izaha lüzum yok!

RESÛLULLAH'IN KENDİNİ KABİLELERE TAKDİM ETMESİ VE ENSAR'IN MÜSLÜMAN OLMAYA BAŞLAMASI

Resûlullah (s.a.v.) bu dönemde, her yıl Kâbe'yi ziyarete gelen kabilelere, hac mevsimi süresince, kendisini arzediyor, onlara Kur'an okuyor ve onları Allah'ın birliğine çağırıyordu. Ama hiçbir kimse ona cevab vermiyordu. İbn Sa'd, Tabakat'ında diyor ki:

Nebî Sallâllahü Aleyhi ve Sellem, her yıl hac mevsimi gelince, konak yerlerindeki hacıların ardından Ukaz, Mecenne ve Zülmecaz panayırlarına gidiyor, onlara Rabbinin emirlerini tebliğ edinceye kadar kendisini korumalarını istiyor. Buna karşılık da kendilerine Cennet verileceğini va'dediyordu. Yine de kendisine yardım edecek bir kimseyi bulamıyordu. Hz. Peygamber onlara: «Ey insanlar! Lâ ilâhe illâllah, deyiniz ki kurtuluşa eresiniz. Onun sayesinde Arapların başına hükümdar olasınız, Arap olmayanlar da size boyun eğe... Eğer siz iman ederseniz Cennetin sahipleri olursunuz» diyordu. Ebû Leheb de, Peygamberimizin arkasından gidiyor, o sözlerini bitirince hemen: «Sakın ha, ona boyun eğmeyin, onun sözlerine kulak asmayın. Çünkü o, yalancıdır, sâbii (yıldıza tapan) bir kişidir» diyor. Onlar da en çirkin sözlerle Resûlullah'ı reddediyorlar ve ona hakaret ediyorlardı*.

İbn İshâk, Zührî'den şunu naklediyor:

Resûlullah (s.a.v.), Ukaz panayırında Âmir bin Sa'saa oğulları oymağına geldi. Onları Allah'a çağırdı. Kendisini korumalarını teklif etti. Onların arasında Beyhara bin Firas adında bir adam, «Vallahi, eğer ben Kureyş kabilesine mensub olsam, bu genci tutar elde eder ve bütün Araplara hâkim olabilirim» dedi. Peygamberimize de dönüp: «Eğer biz, senin üzerinde bulunduğun işde, sana tâbi ve yardımcı olur da, Allah seni muhaliflerine hâkim kılacak olursa, senden sonra bu hâkimiyet bize kalır, bizim olur mu?» diye sordu. Peygamberimiz de ona cevaben: «Emir ve irade Allah'ındır. O hâkimiyeti dilediğine ihsan eder» buyurdu. Bunun üzerine Beyhara: «Biz senin için bütün Arapların oklarına, düşmanlıklarına göğüs

---

* İbn Sa'd, Tabakat: c. 1, s. 200 - 201, benzerleri İbn Hişâm, İbn İshâk'tan nakleder, es-Siyer: 1/423.

gerip, hedef olalım, Allah seni başarıya eriştirince de bu işe bizden başkaları konsun, senin işinin bize gereği yok» diyerek yüz çevirdi*.

Resûlullah'ın bi'setin onbirinci yılında her yıl olduğu gibi yine kabilelere kendisini korumalarını teklif etmişti. Resûlullah (s.a.v.) Akabe (Mina ile Mekke arasında bir yer, Akabe taşları orda atılır) de iken, Allah'ın kendilerine hayır murad ettiği Hazrec kabilesinden küçük bir kafileye rastladı. Onlara:

— Siz kimlersiniz? diye sordu. Onlar da:

— Hazrec kabilesinden bir kafileyiz, dediler. Peygamberimiz:

— «Yahudilerin komşuları ve müttefikleri misiniz?» diye sordu. Onlar da:

— Evet, dediler. Peygamberimiz onlara:

— «Sizinle konuşmak üzere biraz oturmaz mısınız?» diye rica etti. Onlar da: «Olur» dediler ve Peygamberimizle birlikte oturdular. Peygamberimiz onları, Allah'ın birliğine iman etmeye da'vet etti. Onlara İslâm'ı sundu ve bir miktar Kur'an okudu.

Hazrecliler Yahudilerle birlikte aynı şehirde yaşadıklarından dolayı gönülleri İslâm'ı kabul etmeye hazırdı. Yahudilerin kitab ve ilim sahibi oldukları bilinmekteydi. Yahudilerle onlar arasında ne zaman bir anlaşmazlık veya savaş çıksa, Yahudiler onlara: «Şimdi bir peygamber gönderilmek üzeredir. Vakit iyice yaklaştı. Biz ona tâbi olacağız, İrem ve Âd kavmi gibi sizin de kökünüzü kazıyacağız» diyerek tehdit ediyorlardı.

Resûlullah (s.a.v.) bu birkaç kişiyle konuşunca ve onları İslâm'a da'vet edince birbirlerine bakarak şöyle dediler: «Dikkat edin! Vallahi bu, Yahudilerin size, geleceğini haber verdiği ve onunla sizi tehdit ettikleri peygamber olsa gerek. Sakın Yahudiler ona inanmak ve tâbi olmakta sizi geçmesinler!»

Bunun üzerine hemen Peygamberimizin da'vetini kabul ve İslâm dininden kendilerine anlatılmış olan şeyleri tasdik ettiler. Peygamberimize hitaben: «Biz kavmimizi hem kendi aralarında, hem de yabancı bir topluluğa karşı düşmanlık ve kötülük üzerine bırakıp geldik. Belki Allah, onları da senin sayende biraraya toplar. Biz hemen dönüp onları da senin buyruğuna da'vet edecek, bu dinden kabul ettiğimiz şeyleri onlara da anlatacağız. Eğer Allah onları bu din üzerinde toplar, birleştirirse; senden daha aziz ve şerefli bir

* İbn Hişâm: 1/425.

kimse olmaz» dediler. Sonra gelecek hac mevsiminde tekrar buluşmayı va'dederek izin alıp gittiler*.

⁂

BİRİNCİ AKABE BEY'ATI

İslâm dini bu yıl içerisinde Medine'ye yayıldı. Ertesi yıl gelince, Peygamberimiz hac mevsiminde, Ensâr'dan on iki kişiyi karşıladı. Akabe'de buluştular. Bu birinci Akabe idi. Onlar Resûlullah'a kadınların bey'atı tarzında bey'at ettiler. Bir diğer deyişle, Resûlullah onlara cihad ve harb etmek üzere bir teklifte bulunmamıştı. (Kadınların bey'atı, Mekke Fethi'nin ikinci günü, erkeklerin bey'atı bittikten sonra olmuştu!..) Birinci Akabe bey'atında bulunanlar arasında, Es'ad bin Zürâre, Râfi bin Mâlik, Ubâde bin Sâmit ve Ebû'l-Heysem bin et-Tayyihan gibi kişiler vardı.

Ubâde bin Sâmit, bu bey'at etme olayını şöyle anlatıyor:

Biz on iki kişi idik. Resûlullah bize şöyle buyurdu: «Geliniz, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmayın; hırsızlık etmemek, zina yapmamak, çocuklarınızı öldürmemek, yalan dolanla hiçbir kimseye iftira atmamak, hayırlı bir işte bana muhalefet etmemek üzere bana bey'at edin! Sizden, verdiği sözde duranın ecir ve mükâfatını Allah üzerine almıştır. Kim insanlık haliyle bunlardan birini işler de, ondan dolayı dünyada cezaya çarptırılırsa, bu ona keffâret olur. Kim de bunlardan, yine insanlık haliyle birini işler de, işlediği o suçu Allah gizler açığa vurmazsa, onun işi de Allah'a kalır. Allah dilerse onu bağışlar, dilerse azaba uğratır.» Ubâde bin Sâbit: «Biz bu şekilde Resûlullah'a bey'at ettik» demiştir**.

Medineliler memleketlerine dönmek isteyince, Resûlullah (s.a.v.) onlarla birlikte Mus'ab bin Umeyr'i gönderdi. Ve ona, Medinelilere Kur'an okumasını, İslâm'ı öğretmesini, itikad ve ibâdetler hususunda onlara geniş bilgi vermesini emretti. Bundan dolayı ona, Medine'nin Kur'an öğreticisi adı verildi.

Bunlardan dolayı Yüce Allah insanı iki görevle mükellef kıldı:

a - İslâm şeriatını ve toplumunu ikâme etmek.

b - Bu uğurda, sağa sola sapmadan, dikenli ve çileli yolda yürümek.

Şimdi biz, Resûlullah (s.a.v.)'ın da'vetinin onbirinci yılının ba-

* İbn Hişâm, es-Siyret: 1/428.

** Buhârî, Kitâbü'l-Ehâdisi'l-Enbiyâ; Müslim: Kitâbü'l-Hudûd

şında gözükmeye başlayan bu meyvalar ve bu meyvaların oluş keyfiyeti ile, onların hususiyeti üzerinde düşünelim:

1 — Bu beklenilen meyvalar, Resûlullah'ın kendi kavminden uzak olarak, Kureyş'in dışından geldi. Halbuki Resûlullah Kureyş'le birlikte yaşıyor ve onlarla temas kuruyordu. Niçin böyle oldu?

Biz bu kitabın baş taraflarında demiştik ki; Allah'ın, akıllara durgunluk veren hikmeti, İslâm da'vetinin kaynağı ve karakteri hususunda düşünen bir kişiye, öyle bir yön çizmiş ki, o yolla ilerlerken asla şübheye düşmez ve kolayca inanır. Onunla diğer ideolojiler ve dâvalar arasında herhangi bir benzerlik bulamaz: Bunun için, Resûlullah okuma - yazması olmayan bir ümmî idi. Yine bunun için, o herhangi bir medeniyetle ilişki kurmamış ve herhangi bir medeniyete veya belirli bir kültürü tanımamış ümmilerden oluşan bir milletin içinden peygamber olarak seçilmişti. Bundan dolayı Yüce Allah onu, üstün ahlâkın temizlik ve dürüstlüğün sembolü olarak yaratmıştı.

Bunun için, İlâhî kader, Resûlullah'ın ilk yardımcılarının, kendi çevre ve toplumunun dışında olmasını gerekli gördü. Ta ki, herhangi biri, onun da'vetine, kendi toplum şartlarının ve kavminin arzularının nüfuz ettiği bir milliyetçilik dâvası gözüyle bakmasın.

Hakikatta, düşünen bir kişi için, görülebilen mûcizelerin en açıklarından biri de şudur: İslâm'a dil uzatacak herhangi bir adam için açık bir kapı bulunmasın diye, İlâhî bir el, Da'vet-i Nebeviyye'nin hayatını her taraftan kuşatıvermiş.

Bizzat yabancı araştırmacılardan birinin söyledikleri de bu tarzdadır. «İslâm Âleminin Bugünü» adlı kitabta, Dient'in şu sözü nakledilmektedir:

«Hz. Muhammed (s.a.v.)'in hayatını katıksız bir Avrupalı üslûpla tenkid etmeye uğraşan şu müsteşrikler, müslümanların tümünün, kendi peygamberlerinin siyreti üzerinde ittifak etmiş oldukları hususları yıksınlar diye uzun incelemeler yaparak ve kendi içinde dönen bu dâvalarıyla çeyrek asır geçirdiler. Bu uzun, detaylı ve derin incelemelerden sonra onların Siyret-i Nebeviyye'nin meşhur rivâyetlerini ve yerleşmiş görüşleri yıkmaya güçlerinin yetmesi gerekirdi. Acaba onların lehine, bunlardan hiçbir şey değişti mi? Bu soruya cevab şu olacaktır: Onlar yeni en küçük birşeyin isbatını bile başaramadılar. Bilâkis biz bu Fransız, İngiliz, Alman, Belçikalı ve Hollandalı müsteşriklerin ileri sürdükleri yeni görüşler üzerinde dikkatimizi derinleştirdiğimiz vakit; karışıklıktan başka birşey görre-

miyoruz. Okuyucu onlardan birinin yalanladığı görüşü bir başkasının doğruladığını görecektir*».

2 — Medinelilerin, İslâm'ı nasıl kabul etmeye başladıkları hususunda, sıraladığımız durumları düşününce de Yüce Allah'ın İslâm da'vetinin kabul görmesi için Medine hayatını ve çevresini hazırladığı; ayrıca, Medine halkının gönlünde bu dini kabul etmek için bir şuur oluşturduğu görülür. O halde, bu şuur hazırlığının kaynakları nedir?

Medine-i Münevvere'nin halkı, müşrik olan Araplardan yerlilerle, Arap Yarımadası'nın çeşitli yönlerinden buraya göç etmiş Yahudilerden oluşmuş, karışık bir toplum idi. Müşrik Araplar, iki büyük kabileye ayrılıyorlardı. Biri Evs, diğeri Hazrec kabilesi idi.

Yahudiler de üç büyük kabile idiler: Beni Kurayza, Beni Nadir, Beni Kaynuka.

Yahudiler, âdetleri olduğu gibi, Evs ve Hazrec kabileleri arasına kin tohumları ekinceye kadar uzun süre entrikalar çevirdiler. Bunun üzerine Araplar, kendi aralarında, insanı değirmen gibi öğüten sürekli savaşlarda birbirlerini yemeye başladılar. Muhammed bin Abdulvehhab, «Muhtasar-u Siyreti'r-Resûl» adlı kitabında, onlar arasında savaşın yirmi yıl devam ettiğini söylüyor**.

Bu uzun süren düşmanlık bâdiresi içinde; Evs ve Hazrec kabilelerinden herbiri Yahudi kabilelerinden biriyle antlaşma yapmışlardı. Evs kabilesi Beni Kurayza ile, Hazrec kabilesi ise Beni Nadir ve Beni Kaynuka ile yeminleşmişti. Aralarındaki savaşların sonuncusu, Buas savaşı olmuştu. Bu savaş hicretten birkaç yıl önce olmuştu. O korkunç bir gündü. O gün reislerinin çoğu ölmüştü.

Bu sırada, Yahudilerle Araplar arasında ne zaman bir anlaşmazlık çıksa, Yahudiler Arapları; bir peygamberin peygamberlik vaktinin yaklaştığını, kendilerinin onun bağlılarından olacaklarını ve o peygamberle birlikte Âd ve İrem kavimleri gibi onları öldüreceklerini söyleyerek tehdit ederlerdi.

Bu şartlar, Medine halkını bu yeni dine yönelmeye sevketti. Onları bu dine kuvvetli ümitlerle bağladı. Belki Arapların safları o dinin üstünlüğü ile birleşti. Eski güçlerini kazandılar, dağınıklıkları düzeldi. Aralarındaki anlaşmazlık sebebleri yok olup gitti.

İlâhi hikmet Medine'nin, dünyanın her tarafına yayılan İslâm selinin çıkış yeri olmasını gerekli gördüğü için; İbn Kayyım'ın Za-

* İslâm Âleminin Bugünü: c. 1, s. 33.
** M. Bin Abdulvehhab, Muhtasar-u Siyreti'r-Resûl: s. 124.

dü'l-Mead adlı kitabında dediği gibi; Allah'ın Resûlüne yaptığı iyiliklerden biri de Medine'ye hicretin hazırlaması olmuştu.

3 — Daha önce de dediğimiz gibi, Medine halkının ileri gelenlerinden bir toplumun İslâm'ı kabul etmeleri, Birinci Akabe Biatı'nda gerçekleşmişti. Onların müslümanlıklarının şekli nasıldır? İslâmın onlara yüklediği sorumlulukların sınırı nedir?

Onların müslümanlıklarının yalnızca şehadet kelimesini söylemekten ibaret olmadığını görmüştük. Bilâkis onların müslümanlıkları; şehadet kelimesini dil ile söyleyip, kalb ile tasdik ettikten sonra da, Resûlullah'a verdikleri ahde bağlılık şeklinde olmuştu. Resûlullah onlardan, İslâm'ın genel prensiplerine, ahlâkına ve nizamına tutunma yolunda; gidişatlarını İslâm boyası ile boyamalarını, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamalarını, hırsızlık yapmamalarını, zina etmemelerini, çocuklarını öldürmemeleri, birbirlerine âdice iftiralarda bulunmamalarını, Resûlullah'ın kendilerine emrettiği herhangi bir iyi işde ona muhalefet etmemelerini vaad olarak almıştı.

⁂

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Resûlullah'ın, bi'setinden beri geçen yıllar süresince karşılaştığı olayların karakterindeki değişimin nasıl başladığına dikkat edelim:

Sabrın sonucu devşirilmeye, cehd ve gayret meyvesini vermeye başladı. Da'vet filizi kuvvetlenip ürün versin diye gövdeleri üzerine dikilmeye başladı.

Fakat biz müjde ve sonuçlardan bahsetmeden önce, bir kere daha Hz. Peygamber'in bu eşsiz sabrının karakterini araştırmaya döneceğiz.

Resûlullah'ın, kendisine her türlü musibet ve çileyi tattırmak için elinden geleni geri bırakmayan kavmi Kureyş'i, İslâm'a da'vet etmekte hiçbir kusur etmediğini gördük. Bilâkis, o hac mevsimi münâsebetiyle, Mekke dışından çeşitli yön ve yörelerden gelen Arap kabilelerinin arasına giriyor, bir rehber gibi, kendisini onlara tanıtıyor, onları Allah ile alışverişe ve Tevhid hazinesine da'vet ediyor, böylece onların arasında gidip geliyordu. Ama yine de kendisine olumlu cevab veren hiçbir kimseyi göremiyordu. İmam Ahmed ve Sünen sahipleri ile Hakim, Resûlullah (s.a.v.)'ın hac mevsiminde kendisini halka takdim edip, şöyle buyurduğunu rivâyet ediyorlar:

«Beni kavmine götürecek ve onlarla tanıştıracak bir kişi yok mu? Çünkü Kureyş, Rabbinin kelâmını tebliğ etmeme engel oluyor*».

Bi'setin onbirinci yılı... Resûlullah (anam ve babam ona feda olsun) sükûn ve rahatlık olmayan bir hayatla karşı karşıya, Kureyş her dakika, onu öldürme fırsatını kolluyor; başından aşağı her çeşit işkence ve belâyı dökmekle meşgul. Ama bütün bunlar onun kararlığından hiçbir şeyi eksiltmiyor, güç ve kuvvetinden hiçbir şeyi azaltmıyor.

Bi'setin onbirinci yılı... Resûlullah (s.a.v.) ise; kavminin, komşularının, etrafını saran kabilelerin ve bütün toplulukların arasında (yurdunda); gariplik, zulmet ve korkunç tehlikelerle karşı karşıya... Fakat bütün bunlardan dolayı ümitsizliğe kapılmıyor, metanetini yitirmiyor. Bunların hiçbiri, onun Rabbiyle olan dostluğuna hiçbir yan etkide bulunmuyor.

Bi'setin onbirinci yılı... Sabırla cihad Allah yolunda birleşir. Bu bir mahsul, dünyanın doğusuna ve batısına yayılacak olan büyük ve coşkun, İslâm selinin doğmasına bir yoldur. O İslâm selinin önünde Bizans'ın kuvveti dize gelir, onun karşısında İran'ın azameti yere kapanır. Onun gücünden dolayı, medeniyetlerin ve nizamların tüm değerleri erir, gider...

Cihadın, sabrın ve sıkıntılara girmenin bir bedeli, bir karşılığı vardır. Onlar olmadan, İslâm toplumunun temellerini kurmak Allah'a göre çok kolay olur. Fakat Allah'ın kendi kulları hakkındaki kanunu budur. Allah, kullarının kendi güç ve kuvveti karşısında kendisine, ister istemez boyun eğmelerini dilediği gibi, yine kullarının kendisine ibâdet etmelerini, ihtiyarî olarak da olsa emretmektedir.

Allah'a kulluk etmek, gayret sarfetmeden gerçekleşmez. Şehid olma isteği veya Allah yolunda işkenceye uğramadan mü'min münafıktan ayrılmaz. İnsanın hiçbir gayret sarfetmeden ganimetlere konması adalet prensibine ters düşer.

Bunlar, Resûlullah'ın kurmakla görevlendiği İslâm toplumunu, belirleyici işaretlerinin başında gelir. Halka şehadet kelimesini telkin edip, sonra fesad çıkarmalarına, isyan etmelerine ve doğru yoldan uzaklaşmalarına göz yumarken; onların şehadet kelimesini sadece dilleriyle tekrar etmelerine itibar etmek iş değildir. Doğrusu

* İbn Hacer, Fethü'l-Bâri: 7/156; İbn Kayyım, Zâdü'l-Meâd: 2/50; Fethu'r-Rabbânî Fî Tertîb-i Müsned-i İmam Ahmed: 20/269.

bir insan, şehadet kelimesini tasdik edip, helâlı helâl ve haramı da haram olarak kabul edip, Allah'ın emrettiği farzları tasdik ettiği zaman, müslüman ismini alması doğru olur. Fakat bu şunun için doğru olur: Allah'ın birliğini, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğini tasdik etmek yalnızca bir anahtardır. İslâm toplumunu kurmak, onun düzen ve prensiplerini gerçekleştirmek için bir vesiledir. Bütün işlerde hâkimiyeti Allah'a bırakmak gerekir. Allah'ın birliğine, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğine iman, nerede bulunursa, Allah'ın hâkimiyetine imanı, onun şeriat ve prensiplerine uyma zaruretini ortaya koyar.

Yapma kanun ve düzenlerin etkilediği bir kısım insanlar, İslâmın çok az bir kısmını benimseyip, diğerlerini atmayı istemelerinden dolayı takındıkları tavır tuhafın tuhafıdır ki, onlar şu kâinatın yaratıcısı ve sahibiyle âdeta sulh ve uzlaşmaya benzer bir tutum içine giriyorlar... Kendilerine göre uzlaşma yolu, toplum hayatıyla ilgili konuları, İslâm'la kendi aralarında paylaşmaktır. Buna göre, toplumsal kurumlardan camilerle diğer ibâdet hususları, İslâm'a ait olacak. Bu sahada İslâm insanlara istediği şekilde hükmedecek. Toplumun düzeni, kanunları ve ahlâki davranışları kendilerine âit olacak. Böylece onlar istedikleri gibi birtakım değişiklikler ve düzenlemeler yapabilecekler...

Eğer kendilerine peygamberler gönderilip de onların peygamberliklerini yalanlayan azgınlar ve tanrılıklarını ilân eden kişiler, peygamberlerin İslâm'a da'vetleri karşısında çözüm yolunu anlamış olsalardı; yani kendi hâkimiyetlerinden vazgeçmekle mükellef olmadıkları, kanun ve nizamlarından herhangi bir şeyi terketmedikleri halde de müslüman olabilecekleri söylenmiş olsa, İslâm'a girmekten ve ona itâatlerini açıklamaktan kaçınmazlardı. Ve bütün bu haklarına karşılık, bir cümleyi devamlı söylemekte veya bazı âyinleri yapmakta, pek de cimri davranmazlardı. Fakat onlar biliyorlardı ki bu din, önce onlara nizam ve hükümlere uyma ödevini yükleyecek, kanun yapma ve hüküm koymanın yalnızca Allah'a âit olduğunu kabul ettirecek. İşte bunun için onlar, Allah ve Resûlü ile anlaşmazlığa düştüler ve müslümanlıklarını açıklamak onlara güç geldi.

Bu hakikatı açıklamak ve İslâm'ı yalnızca bir kısım ibâdetler ve kelimelerden ibaretmiş gibi anlamaktan sakındırmak için Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor: «Sana indirilen Kur'an'a ve senden önce indirilen kitablara iman ettik diye boş iddiada bulunanlara bakmaz mısın! O azgın şeytan önünde muhakeme olmak istiyorlar. Halbuki

onu (şeytanı) tanımamakla emrolunmuşlardı. Şeytan ise, onları dönüşsüz bir sapıklığa düşürmek ister*».

Şu kadar var ki, bu bey'atın esasları arasında cihadla alâkalı bir maddeye rastlamıyoruz. Bunun sebebi şudur: Henüz cihad ve savaş o vakit farz kılınmamıştı. Bunun için Resûlullah'ın, bu oniki kişi ile yaptığı bey'at cihada işaret etmekten uzaktı. Siyret ravilerinin, bu bey'at kadınların bey'atı şeklinde olmuştur demelerinin mânası budur.

4 — Resûlullah'ın, Allah'ın dinine da'vet görevi ile görevlendirilmiş olduğunda şübhe yoktur. Çünkü o, Allah'ın bütün insanlara gönderdiği bir elçidir. Allah'ın çağrısını tebliğ etmek onun için mutlaka gereklidir. Fakat İslâm'a giren bu insanların ödevleri nelerdi? Bu da'vet yükü ile alâkaları ne idi?

Bu sorulara en güzel cevabı, Resûlullah'ın Mus'ab zin Umeyr'i, Medine halkını İslâm'a da'vet etmek, onlara Kur'an okumayı, namaz kılmayı ve Kur'an hükümlerini öğretmek için bu oniki kişi ile birlikte Medine'ye göndermesinde buluyoruz.

Mus'ab bin Umeyr, Resûlullah (s.a.v.)'ın emrini yerine getirmekle mutlu olarak Mekke'den ayrıldı. O Medine halkını İslâm'a çağırmaya, onlara Kur'an okumaya ve onlara Allah'ın hükümlerini tebliğ etmeye başladı. Bir defasında elinde mızrak onu öldürmek isteyen bir adam onun yanına gelmişti. O bu adama yalnız Allah'ın kitabından, İslâm'ın bazı hükümlerini bildiren Kur'an'dan bir kısım okudu ve sonunda adam mızrağını bırakıp onun meclisine oturdu. Muvahhid bir müslüman olarak Kur'an ve İslâm ahkâmını öğrenmeye başladı. Böylece Medine döneminde müslümanlık öyle bir yayıldı ki, her yerde konuşulan sadece İslâm idi.

Peki bu Mus'ab bin Umeyr kimdir?

Bu zât Mekke'nin en zenginlerinden birinin çocuğuydu. Akranları içinde en şık giyineni idi. İslâm'a girince bütün bu imkânlarını bir yana itti. Ve Resûlullah'ın ardında İslâm da'vetine hizmete koyuldu. Bu uğurda her türlü azabı tatmaya ve her güçlüğe göğüs germeye devam etti. Tâ Uhud'da şehid oluncaya kadar... Uhud savaşında şehid düştüğü zaman vücuduna kefen olarak sarılacak bir elbisesi bile yoktu. Başını örtüyorlar ayakları açılıyor, ayaklarını örtüyorlar başı açık kalıyordu. Durumu Resûlullah'a haber verdikle-

* Nisâ sûresi, âyet: 60.

rinde, gençliğinde refah içinde yaşayan bu gence ağladı ve şöyle buyurdu: «Elbisesini vücudunun üst kısmına koyunuz. Ayak tarafını İzhir* ile örtünüz**».

İslâmî da'vette yalnızca nebilerin ve resûllerin veya halifelerinin kendilerinden sonra gelen vârisleri olan âlimlerin üzerinde durmak pek önemli değildir. Çünkü İslâm da'veti, bizzat İslâm gerçeğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Hiçbir zaman müslüman, durumu veya işi ve ihtisası ne olursa olsun, da'vet görevini yerine getirmede kendisini sorumsuz sayamaz. Çünkü İslâm da'vetinin hakikatı «iyiliği emretmek, kötülükten vazgeçirmek» ten ibarettir. Bu da, İslâmdaki cihadın tüm mânâsının toplamıdır. Herkes biliyor ki, cihad her müslümanın sürekli uyması gereken farzlardan biridir.

Buradan da anlaşılıyor ki, İslâm toplumunda müslümanlardan belirli bir gruba «din adamları» ünvanını vermenin ne yeri, ne de anlamı vardır. İslâm dinine giren her kişi, mevkisi ve ihtisas alanı ne olursa olsun, bu din uğrunda cihad etmek üzere, Allah'a ve Resûlüne bey'at etmiştir. İster erkek olsun, isterse kadın, isterse âlim olsun, isterse câhil; gerektiği vakit cihad bunların üzerine farz olur. Zaten müslümanların hepsi bu dinin adamlarıdır. Allahü Teâlâ onlardan Cennet karşılığında mallarını ve canlarını satın almıştır. Onların Allah'ın dinini uygulama, şeriatına yardım etme yolunda mallarını ve canlarını seferber etmeleri gerekir.

Bilinen bir gerçektir ki, bu cihad ve da'vet mes'elesi ayrı, şeriatın kesin nasları ışığı altında müslümanlara, hayatta karşılaşacakları müşkilleri, ulemanın ictihad yoluyla halletmesi ayrı şey... Bu ihtisas ve yol göstermedir. Bir sınıf ve imtiyaz doğurmaz...

***

İKİNCİ AKABE BEY'ATI

Mus'ab bin Umeyr ertesi yılın hac mevsiminde (Bi'setin onüçüncü yılında) Medineli müslümanlardan büyük bir toplulukla birlikte Mekke'ye gelmişti. Medineli müşrikler, hacıların arasında gizlenerek Mekke'ye doğru yola çıkmışlardı.

Muhammed bin İshâk, Kâab bin Mâlik'ten şöyle rivâyet ediyor:

Biz, Teşrik günlerinin ortasında Akabe'de Resûulllah'la buluşmak üzere sözleşmiştik. Hac görevlerimiz bitip, Resûlullah ile buluşmayı kararlaştırdığımız gece gelince, bu gece kavmimizle birlik-

* İzhir, güzel kokulu bir ot (mütercimler).

** Müslim: c. 3, s. 48. Bkz.: İbn Hacer, el-İsâbe: c. 3, s. 403.

te kafilemizin yanında yatmıştık. Gecenin üçte biri geçince, biz gizlice birer ikişer kişilik grublar halinde konak yerimizden ayrılıp Resûlullah ile sözleştiğimiz yere geldik. Akabe yakınındaki vadide toplandık. Toplam yetmişüç kişi idik. Beraberimizde iki tane de kadın vardı: Kâab'ın kızı Nüseybe ile Amr bin Adiyy'in kızı Esmâ idi.

Kâab bin Mâlik sözüne devamla:

Biz vadide toplanmış Resûlullah'ı beklerken, O, amcası Abbas bin Abdülmuttalib ile birlikte çıkageldi. Bizim topluluk söze başladı ve şöyle dediler:

«Bizden, Rabbin için ve kendin için istediğin şeyi al...» Resûlullah da onlarla konuştu ve sonra Kur'an okudu. Onları Allah'a çağırdı ve İslâm'a teşvik etti. Sonra: «Bana her yönden yardım edeceğinize, yanınıza vardığımda kendinizi, kadınlarınızı ve çocuklarınızı esirgeyip korudunuğuz şeylerden beni de esirgeyip koruyacağınıza kesin söz istiyorum sizden...» diye buyurdu.

Bunun üzerine hemen Berâ bin Ma'rur, Resûl-i Ekrem'in elini tutup: «Evet yâ Resûlâllah! Seni hak dinle gönderen Allah'a hamdolsun ki, kendimizi ve kadınlarımızı koruyup esirgediğimiz şeylerden seni de korur, esirgeriz! Biz hemen bey'at ediyoruz! Biz, vallahi, savaş ve silâh erleriyiz. Buna atadan, dededen mirasçı olduk» dedi.

Berâ bin Ma'rur konuşurken, Ebû Heysem bin Teyyihan söze karışarak: «Ey Allah'ın elçisi! Bizimle o adamlar (yahudiler) arasında sözleşme var. Biz bu hareketimizle onu kesip atmış oluruz. Biz bunu yaparsak, Allah seni muzaffer kıldıktan sonra bizi bırakıp tekrar kavmine, Mekke'ye dönersen bizim halimiz nice olur?» dedi.

Bu sözler üzerine Peygamberimiz gülümsedi ve: «Benim kanım, sizin kanınızdır. Siz benim kanımı isterseniz, ben de sizin kanınızı isterim! Siz kanınızı akıtırsanız, ben de kanımı akıtırım! Ben sizdenim, siz de bendensiniz! Siz kiminle savaşırsanız, ben de onunla savaşırım. Siz kiminle barış yaparsanız ben de onunla barışırım» buyurdu.

Resûlullah (s.a.v.) onlara: «İçinizde bana on iki kişi gösteriniz ki, her biri kavimlerini temsil etsinler» buyurmuştu. Onlar da Hazrec kabilesinden dokuz kişi, Evs kabilesinden de üç kişi olmak üzere aralarından on iki temsilci çıkardılar. Onların seçimi tamamlanınca, peygamberimiz temsilcilere; «Havârilerin İsâ bin Meryem'e karşı kavimlerinden dolayı kefil oldukları gibi siz de kavminizin kefilsiniz. Ben de kavmimin «Müslüman olanların kefiliyim» buyurdu.

Resûlullah'ın elinin üstüne elini ilk koyan kişi Berâ bin Ma'rur oldu. Ondan sonra bütün topluluk bey'at etti. Kâab bin Mâlik sözüne şöyle devam eder:

Biz bey'at edince, Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: «Hemen konak yerlerinize dönün.» Abbas bin Ubâde bin Nevfel de Resûlullah'a: «Seni hak dinle gönderen Allah'a yemin ederim ki, istediğin takdirde, yarın sabah Mina'da bulunan halkın üzerine kılıçlarımızla saldırıp, onları kılıçtan geçiririz» dedi. Peygamberimiz: «Bize, henüz bu şekilde hareket etmemiz emrolunmadı. Fakat siz yerlerinize dönünüz» diye buyurdu. Biz yatacak yerlerimize döndük. Sabaha kadar uyuduk. Sabah olunca, Kureyş ulularından bazıları geldi ve: «Ey Hazrec topluluğu! Bize ulaşan habere göre; siz adamımıza gelmiş, kendisini aramızdan çıkarıp götürmek, bizimle savaşmak üzere aranızda sözleşmişsiniz. Vallahi Arap kabileleri arasında, sizinle savaşa girmekten duyduğumuz nefret kadar nefret duyacağımız bir kabile yoktun!» dediler. Ayrıca hiçbir şeyden haberi olmayan müşrik hemşehrilerimize gittiler. Onlar da Allah'a yemin ederek; «Böyle birşey olmadı. Biz böyle birşey bilmiyoruz» dediler. Kureyş'in ileri gelenleri de onların gerçekten birşey bilmediklerine kanaat getirdiler. Olayın tanığı olan Kâab bin Mâlik diyor ki, «Biz bu olup bitenlere hiç ses çıkarmıyor, sadece birbirimizin yüzüne bakıyorduk.»

Halk hac işini bitirip Mina'dan ayrılmıştı. Mekkeli müşrikler, Akabe bey'atı olayını araştırmaktan geri durmadılar. Neticede işin gerçekten olduğunu tesbit ettiler. Bizim arkamızdan adamlar çıkararak Ezahir* mevkiinde Sa'd bin Ubâde ile Münzir bin Amr'a yetiştiler. İkisi de kabile temsilcisi idi. Münzir'e güç getiremediklerinden o kaçıp kurtuldu. Fakat Sa'd'ı tutup yakaladılar. Ellerini devesinin kolanı ile boynuna bağladılar. Sonra onu döverek ve alnındaki saçlarından tutup sürükleyerek Mekke'ye kadar götürdüler.» Olayı Sad şöyle anlatıyor:

«Vallahi, ben onların ellerindeydim. Beni sürüklüyorlardı. Birdenbire onların arasından bir adam bana doğru geldi. Bana: «Vah, vah! Yazık oluyor sana! Seninle Kureyş'ten herhangi bir adam arasında dostluk veya bir sözleşme yok mu?» dedi. Ben de: «Evet, var! Vallahi ben vaktiyle Cübeyr bin Mut'im'i de, Hâris bin Ümeyye'yi de memleketimizde ticaret yaparken haksızlık edenlere karşı korumuştum» dedim. O da: «Yazık oluyor sana! Bu iki adamı adlarıyla yüksek sesle çağır» dedi. Ben de dediği gibi yaptım. Bunun üzerine

* Ezahir, Mekke'ye yakın bir mevkiin adıdır.

Mut'im bin Adiyye ile Hâris bin Ümeyye gelip beni onların elinden kurtardılar.»

İbn Hişâm anlatıyor:

Yüce Allah, Resûlullah için savaşa izin verdiği vakit, Birinci Akabe bey'atının şartlarının dışında, harb ile ilgili birtakım şartlar koşuldu. Birinci Akabe bey'atı kadınlar bey'atı şeklinde olmuştu. Bunun sebebi de, Allah o zaman, henüz Resûlü'ne savaşma izni vermemişti. Yüce Allah, Resûlü'ne savaş izni verince ve İkinci Akabe bey'atında siyah ve kırmızı savaş (Araplarla ve Arap olmayanlarla yapılan savaş kasdediliyor) üzere, onlardan biat etmelerini isteyince, kendini ve Rabbinin dinini korumalarını şart koşarak onlardan söz aldı. Sözlerinde durmak kaydıyla onlara Cennet verileceğini haber verdi.

Ubâde bin Sâmit: «Biz Resûlullah'a neş'eli ve neş'esiz zamanlarımızda, darlıkta da, genişlikte de; emirlerine boyun eğip, itâat edeceğimize; kendi işinde münakaşa etmeyeceğimize, hiçbir kınayıcının kınamasından korkmayacağımıza, ne olursak olalım, Allah yolunda ve Allah için hakkı söyleyeceğimize, iyiliği buyurup kötülükten sakındıracağımıza kesin söz verdik» dedi.

Resûlullah'a, harbe izin verilmesi için, inen ilk âyet Cenâb-ı Hakk'ın şu mübârek sözüdür:

«Kendilerine savaş açılan mü'minlere (kâfirlere karşı savaş için) izin verildi. Çünkü onlar, zulme uğradılar. Şübhe yok ki Allah, mü'minlere zafer vermeye kadirdir. Mü'minler o mazlumlardır ki «— Rabbimiz Allah'tır» demelerinden başka bir sebeb olmaksızın, yurtlarından haksız yere çıkarıldılar. Eğer Allah insanların bir kısmını (müşrikleri) bir kısmı ile (mü'minlerle) defetmeseydi, içlerinde Allah'ın ismi çok anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescidler elbette yıkılırdı. Muhakkak ki Allah dinine yardım edene yardım edecek, zafer verecektir. Şübhe yok ki, Allah çok kuvvetlidir, herşeye galibdir*».

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Şu ikinci Akabe bey'atı, Birinci Akabe bey'atı ile özde birleşir. Her ikisi de; Resûlullah'ın huzurunda, İslâm'a girmeyi ilân etme, Allah'ın dinine samimiyetle bağlanma, emirlere boyun eğip, itâat

* Hac sûresi, âyet: 39 - 40. İbn Hişâm, Ahmed, Taberi... İbn İshâk'a dayanarak; Ma'bed bin Kâab bin Mâlik'ten nakleder bu olayı...

etme ve peygamberin emirlerine koşma konusunda kesin söz almaktır.

Ancak biz, Birinci Akabe bey'atı ile İkinci Akabe bey'atı arasında gözden geçirmeye ve incelemeye değer iki önemli fark görüyoruz:

Birinci Fark: Medine halkından birincisinde, bey'at edenlerin sayısı sadece on kişi iken, ikincisinde, aralarında iki tane de kadın olmak üzere, sayıları yetmiş küsur kişiye varmaktadır.

Bu on iki kişi, birinci yılda, evlerinde uzlete çekilip, kendi kendileriyle yetinmekle kalmayıp, bilâkis etrafında bulunan, kadın-erkek herkese İslâm'ı yaymak, onlara Kur'an okuyup Kur'an'ın ahkâm ve nizamını açıklamak üzere Medine'ye dönmüşlerdi. Bunun için, İslâm bir yıl içinde Medine'de büyük bir hızla yayıldı. Hattâ Medine'de İslâm'ın girmediği ev kalmadı. Her evin halkı, her zaman, İslâm'dan, İslâm'ın özelliklerinden ve onun hükümlerinden bahseder olmuştu.

İşte her yerde ve her dönemde Müslümanın ödevi budur...

İkinci Fark: Birinci bey'ata konulan maddeler, güç kullanarak yapılan cihada işaret etmekten uzaktır. Fakat ikincisinde bu, işaret yollu ifade edilmiştir. Hattâ, her yolla, Resûlullah'ı ve dâvasını savunma zarureti ile cihad zarureti açıkça ifade edilmiştir.

Bu farkın sebebi şuradan ileri gelmektedir. Birinci Akabe bey'atında bulunan kişiler, ertesi yıl hac mevsiminde ve aynı yerde Resûlullah ile tekrar buluşmak üzere, o an Müslüman olanlardan daha büyük bir kalabalıkla dönmek ve sözleşmeleri ile bey'atlarını tekrar yenilemek için izin alıp gitmişlerdi.

Madem ki, henüz savaş için izin gelmemişti ve bu bey'at eden kişiler, bir yıl sonra tekrar Resûlullah ile buluşacaklar, öyle ise savaşmak için söz vermeyi gerektiren bir durum yoktur.

O halde, birinci bey'at, daha sonra kadınların yaptığı bey'atın maddelerini taşıdığına ve bu maddelerin de sınırlı tutulduğuna göre, geçici bir bey'at oluyordu.

İkinci bey'ata gelince o, Resûlullah'ın Medine'ye yapacağı hicrete temel teşkil etmiştir. Bunun için İkinci Akabe bey'atı, Medine'ye hicretten sonra meşrûiyeti tamamlanacak olan prensipleri kapsamaktaydı. Bu prensiplerin başında cihad ve da'veti kuvvet kullanarak savunma gelmekteydi. Cihad, her ne kadar Mekke'de meşrûiyetine izin verilmemiş olsa bile, yine de bir hükümdür. Ama Allah Azze ve Celle, bunun yakın bir gelecekte meşrû kılınacağını Resûlullah'a ilham etmişti.

Buradadan da anlıyoruz ki, İslâm'da savaşın meşrû kılınışı, sahîh olan görüşe göre, ancak Resûlullah'ın hicretinden sonra olmuştur. İbn Hişâm'ın siyretindeki «Cihad, İkinci Akabe bey'atında, hicretten önce meşrû kılındı» sözünden anlaşılan mânâ doğru değildir. İkinci Akabe bey'atının maddelerinde, savaşın o zaman meşrû kılındığına dair bir işaret bulunmamaktadır. Çünkü Resûlullah (s. a'v') Medinelilerden geleceğe dönük olarak, yâni kendisi onların yanına hicret edeceği ve onların yanında ikamet edeceği için cihad sözü almıştı. Yukarıda zikri geçen Abbas bin Ubâde'nin şu: «Seni hak dinle gönderen Allah'a andolsun ki, istediğin takdirde yarın sabah, Mina'da bulunan halkın üzerine kılıçlarımızla saldırır, kılıçtan geçiririz» sözüne karşılık Peygamberimizin: «Bize henüz bu şekilde hareket etmemiz emrolunmadı. Fakat siz, yerlerinize dönünüz» şeklindeki cevabında, buna delil bulunmaktadır.

Cihad ve cihadın meşrûiyeti hususunda ilk inen âyetin şu aşağıdaki âyet olduğunda ittifak vardır:

«Kendilerine savaş açılan mü'minlere (kâfirlere karşı savaş için) izin verildi. Çünkü onlar zulme uğradılar. Şübhe yok ki, Allah mü'minlere zafer vermeye kadirdir*». Tirmizî, Nesaî ve diğerleri İbn Abbas'tan şu hadisi rivâyet etmişlerdir. İbn Abbas (r.a.) şöyle dedi: «Resûlullah (s.a.v.) Mekke'den dışarı çıkarılınca, Ebû Bekir (r. a.): «Peygamberlerini çıkardılar - Biz Allah'tan geldik, yine Allah'a dönücüleriz - ama onlar mutlaka kırılacaklardır» dedi. İbn Abbas diyor ki, Allahü Teâlâ: «Kendilerine karşı savaş açılan mü'minlere (kâfirlerle savaşmak için) izin verildi. Çünkü onlar zulme uğradılar. Şübhe yok ki, Allah mü'minlere zafer vermeye kadirdir» âyetini indirince; Hz. Ebû Bekir (r.a.) dedi ki: «İleride savaş olacağını kesinlikle anladım...**». Bütün bunlardan şu iki husus ortaya çıkıyor:

1 — Savaş başlamadan önce, İslâm'ı tanıtmak, ona çağrıda bulunmak, delillerini ortaya koymak ve İslâm'ın anlaşılmasında engel olacak problemleri çözmek en münasib olanıdır. Bu hususun, cihadın ilk merhalelerinden olduğunda şübhe yoktur. Bunun için, bu merhaleyi gerçekleştirmek, sorumluluğunda tüm müslümanların müşterek olduğu bir farz-ı kifâyedir.

2 — Allah'ın kendi kullarına sığınıp saklanacakları bir kale mesabesinde olan Dârü'l-İslâm (İslâm yurdu) bulununcaya kadar,

* Hac sûresi, âyet: 39.
** Neseî: c. 1, s. 52; Tefsir, İbn-i Kesîr: c. 3, s. 224.

onlara savaş ödevini yüklememesi, O'nun merhametinin sonucusuydu. İşte bundan dolayı İslâm'da ilk yurt (Dârü'l-İslâm) Medine-i Münevvere olmuştu.

***

CİHAD VE CİHADIN FARZ KILINMASIN HAKKINDA GENEL BİR AÇIKLAMA

Madem ki, bu araştırma bizi cihad ve savaş hakkında bahsetme noktasına kadar getirecek, o halde burada cihadın kendisi, meşrûiyeti ve geçirdiği dönemler üzerinde doğru ve sağlam görüşü açıklamamız için bir miktar durmamız gerekir.

Hadîs ilmi, İslâm'a fikrî savaş açan batılıların, hakkı bâtıl ile karıştırmak ve İslâm'a şübhe sokmak için açık kapı bulmaya uğraştıkları en önemli fırsat olma özelliğini hâlâ koruyor.

İslâm düşmanlarının nazarında, kendilerini korkuya salan ve dehşete düşüren İslâm esaslarının en tehlikelisinin cihad olduğunu okuyucu öğrendiği zaman; onların tüm düşüncelerini, özellikle cihadın meşrûiyeti hususunda odaklaştırdıklarına şaşmayacak!... İslâm düşmanları çok iyi anlıyorlar ki, cihad rûhu yeniden müslümanların gönlünde alevlenir ve müslümanların hayatında tekrar etki sahibi olursa, o zaman, İslâmî hareketle cihadın kazanacağı önemi hiçbir kuvvet durduramıyacaktır. Bundan dolayı da bu noktada yapılacak ilk iş o İslâm selini durdurmak olacaktır.

Biz bu açıklamada; önce cihadın anlamını, İslâm'daki gayesini, geçirdiği merhaleleri ve nihayet en son karar kıldığı merhaleyi açıklayacağız. Daha sonra da onun anlamına karışmış safsataları ve anlaşılması güç olan taksimatı açıklamaya çalışacağız.

Cihadın anlamına gelince: O İslâmî toplumu kurmak ve Allah kelimesini yükseltmek için bu uğurda gayret sarfetmek demektir. Savaşarak gayret göstermek cihad türlerinden biridir. İslâm'da cihadın gayesi ise yine İslâm toplumunu kurmak ve gerçek İslâmî devleti oluşturmaktır...

Cihadın geçirdiği dönemlere gelince, gerçekten cihad bildiğimiz gibi İslâm'ın başlangıcında barışçı bir çağrı ile birlikte, bu uğurdaki sıkıntı ve zorluklara katlanmakla yetinmek olmuştu. Sonradan bunun yanına - Hicretin başlangıcı ile birlikte - savunma savaşı, yâni her saldırıya aynıyla cevab vermek meşrû kılınmıştı.

Bu dönemden sonra, müşriklerden, puta tapanlardan, inkârcı-

lardan Müslümanlığı kabul etmelerinin dışında hiçbir şart kabul etmemek üzere; İslâm toplumunu kurma yolunda engel olarak duran her kişiyle savaşmak farz kılınmıştı. Puta tapıcıların, inkârcıların ve müşriklerin taşıdıkları inkârcılık veya puta tapıcılık fikri, İslâm toplumuyla uyum sağlaması imkânını ortadan kalktığı için, bu yol seçilmiştir. Ama kitab ehlinin durumu biraz daha farklıdır. Kitab ehlinin İslâm toplumuna boyun eğmesi ve müslümanların verdiği zekâtın yerine «cizye» diye adlandırılan vergiyi İslâm devletine ödemesi şartıyla, onların İslâm devletinin hâkimiyetini kabul etmesi kâfidir...

Bu merhale ile İslâm'daki cihad hükmü son şeklini aldı. Bu duruma göre; her asırda yaşayan müslümanların başta gelen ödevi, kendilerinde yeterli güç ve savaş malzemesi bulunduğu takdirde cihad etmektir. Bu son merhale hakkında Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor: «**Ey îman edenler! Yakınızda bulunan inkârcılarla savaşın, sizi kendilerine karşı sert bulsunlar. Biliniz ki, Allah muhakkak takvâ sahipleriyle beraberdir***». Yine aynı konuda Peygamber Efendimiz şöyle buyuruyor: «Bana «Lâ ilâhe illâllah» diyene kadar insanlarla savaşmam emredildi. Kim şehadet kelimesini söylerse, malını ve canını benden korumuş olur. Gizli olarak taşıdığı küfrün, günahın hesabı Allah'a âittir**».

Buradan da anlaşılıyor ki; Allah yolundaki cihadı, savunma harbi ve hücum harbi diye ikiye ayırmanın bir anlamı yoktur. Çünkü cihadın meşrû kılınış sebebi ne sadece hücum, ne de sadece savunmadır. Asıl sebeb, İslâm toplumunu, bütün prensip ve sistemiyle kurma ihtiyacıdır. Bundan sonra, artık cihadın hücum veya savunma şeklinde olmasının farkı yoktur...

Meşrû savunma savaşına gelince; o bir Müslümanın malını, mülkünü, namusunu ve hayatını savunması gibi bir şeydir. Bu savunma İslâm fıkhındaki cihad terimiyle alâkası olmayan, savaşların bir başka türüdür. Buna «saldırgana karşı savunma» adı verilir. İslâm fakîhleri, fıkıh kitablarında bunun için özel bir bölüm ayırmışlardır. Bugün sözde araştırmacılar, konumuz olan cihadla bu saldırıya karşı nefs müdafaasını birbirine çok karıştırıyorlar. Hayret doğrusu!..

İslâm şeriatında, cihadın anlamının ve amacının özeti işte budur.

Cihad üzerinde yalan dolanla yapılan eleştirilere ve safsatalara

---

* Tevbe sûresi, âyet: 123.

** Bu hadîs müttefekun aleyhdir.

gelince; görünüşe göre bunlar, çelişkili iki nazariye olarak kendini göstermektedir. Fakat her ikisi de gerçekte ve işin hakikatında birbiriyle uyum içindedirler. Çünkü her ikisinde de cihadın meşrûiyetini temelinden ortadan kaldırmayı hedef alan müşterek bir tavır vardır.

Birinci nazariye, İslâm'ın ancak kılıç zoruyla yayıldığını, Hz. Peygamber'in ve ashâbının dini zorla kabul ettirme yolunu seçtiklerini, iddia eder. Bu nazariyeye göre Hz. Peygamber'in ve ashâbının eliyle gerçekleşen İslâmî fetihler zorbalıktır. O'nun ve ashâbının eliyle gerçekleşen İslâmî fetihler, fikir ve ikna fethi değildi*.

İkinci nazariyeye gelince, o da tamamen bunun aksini söylüyor. Yâni İslâm dini, sevgi ve barış dinidir. Bu dinde cihad ancak saldırgan düşmanı geri püskürtmek için meşrû kılınmıştır. Müslümanlar, buna mecbur bırakılmadıkça ve etrafları tamamen kuşatılmadıkça savaşa başvurmazlar.

Bu iki nazariye yukarıda da dediğimiz gibi birbiriyle çelişkili olmalarına rağmen, yine de, İslâm'a fikrî saldırıda bulunan İslâm düşmanları her ikisinden de muayyen bir gayeye varmak istiyorlar. Aslında o iki nazariyeden bir gaye kasdedilmiştir. İşte bunun izahı şudur:

İslâm düşmanları önce, İslâm dininin gayr-i müslimlere karşı saldırgan ve kindar bir din olduğunu piyasaya sürüp etrafa yaydılar. Sonra onlar, bu şâyianın müslümanlar tarafından reaksiyonla karşılaşmasından ve İslâm hakkında ortaya atılmış bu haksız ithama verilecek cevaptan çıkacak neticeyi beklediler.

Müslümanlar bu asılsız iddiaya karşı cevab vermeye yönelirken, yine o İslâm düşmanlarından bir grub, uzun ve yorucu araştırmadan sonra; kalkıp İslâm'ı savunur görünmeye ve bu haksız ithamı şöylece reddetmeye başladılar. İslâm dini diğerlerinin dediği gibi kılıç, mızrak ve saldırı dini değildir. Bilâkis o, bunların tamamen aksine, sevgi ve barış dinidir. İslâm'da cihad ancak zaruret ânında ve saldırgan düşmanı geri püskürtmek için meşrû kılınmıştır. Yoksa müslümanlar kendi dinlerini yaşamaya imkân buldukları sürece savaşa arzu duymazlar!.

Bir kısım saf müslümanlar, öndeki çirkin iftiranın etkisiyle, bu «güzel» savunma biçimini uzunca alkışladılar. Onların bu savunmaları, başlangıçta yapılan iftirayı reddetmek için hazır hale gelmiş Müslüman gönüllerde hüsn-ü kabul gördü. Bunun üzerine, bu

* Bu konuya örnek olarak *Vloten*'in «Siyâdetü'l-Arabiyye» adındaki kitabına bakınız. s. 5 ve sonrası: Nahdatü'l-Mısriyye.

basit müslümanlar, onların bu savunma şeklini desteklemeye ve tasdik etmeye başladılar. Diğerinin ardından onların dedikleri gibi, İslâm dininin, fiilî olarak barış ve sulh dini olduğunu; İslâm diyarına saldırıda bulunulmadıkça ve onun sükûnetini ve rahatını bozmadıkça, başkalarıyla herhangi bir işi olmadığını, tez olarak ileri sürdüler.

Bu saf müslümanlar, istenilen sonucun bu olduğunun farkına bile varmadılar. Halbuki, birinci şâyiayı ortaya atıp sonra ikincisini etrafa yayan kişilerin gizlice üzerinde anlaştıkları gaye bu idi.

Asıl maksad, müslümanların zihnindeki cihad fikrini silip atmak ve gönüllerindeki coşkun rûhu öldürmekle sonuçlanan çeşitli metod ve yolları denemektir...

Biz buna şahit olarak arkadaşımız Dr. Vehbetû'z-Zuhaylî'nin «İsâru'l-Harbî fî Fıkhı'l-İslâmî» adlı kitabından, İngiliz Müsteşriki Anderson ile aralarında geçen konuşmayı buraya alacağız. Dr. ez-Zuhaylî diyor ki:

«Batılılar, özellikle İngilizler, Müslüman toplumlarda cihad fikrinin yeniden uyanmasından çok tedirgindir. Onlar müslümanların sözlerinin biraraya gelmemesini istiyorlar. Çünkü bu gerçekleşirse müslümanlar düşmanlarının karşısına dikilirler. Bunun için cihad hükmünün nesholunduğunu gündeme getirmeye uğraşıyorlar. Yüce Allah kalblerinde iman taşımayanlar hakkında şöyle buyurur ve bu gerçeği açıkça ortaya koyar: «İnananlar; «Keşki bir sûre indirilse de, cihada çıksak» derlerdi. Fakat kesin anlamlı bir sûre indirilip, orada savaş zikredilince; kalblerinde hastalık olanların, ölüm korkusuyla bayılmış kimselerin bakışları gibi sana (Hz. Peygamber'e) baktıklarını görürsün...*». Ben İngiliz Müsteşriki Anderson ile (3 Haziran 1960) günü akşamleyin karşılaşmıştım. Ona bu mevzu ile alâkalı görüşünü sordum. Onun bana nasihatı şöyle oldu: «Zamanın değişmesiyle hükümler de değişir» kaidesine binâen, artık bugün cihad farz değildir. Anderson'un nazarında cihadın, müslümanların devletler arası anlaşmalar ve uluslararası kuruluşlarla ilgi kurabilmeleri için, çağdaş devletçilik kurallarıyla birleşmesi mümkün değildir. Çünkü cihad insanları İslâm'a sevketmek için bir araçtır. Bugünkü hürriyet ilkesi ve gelişmiş akıl, kuvvet kullanmayı şart koşan bir düşünceyi kabul etmez. Tabii bu, müsteşrikin fikri**».

***

* Muhammed sûresi, âyet: 20.

** Dr. Zuhaylî, İsâru'l-Harbi, Fî Fıkhı'l-İslâm: s. 59, dip.

Biz yine **İkinci Akabe Bey'atı**'ndan bahsetmeye dönelim:

Allahü Teâlâ murad ettiği için, bu ikinci bey'at haberi, Mekke müşriklerinin kulağına ulaştı. Halbuki iş Resûlullah ile Medineli müslümanlar arasında olup bitmişti.

Belki de müşriklerin bu olayı duymalarının hikmeti; Hz. Peygamber'in Medine'ye hicret etme sebeblerini hazırlamaktır. Müşriklerin kulağına değen bu haberin Resûlullah'ı sıkıştırmalarında; onu öldürmek ve ondan kurtulmak üzere fikir birliği etmelerinde önemli etkisi olduğunu göreceğiz...

Her ne olursa olsun, İkinci Akabe Bey'atı, Resûlullah (s.a.v.)'ın Medine-i Münevvere'ye hicreti için ilk adım olmuştu.

⁂

RESÛLULLAH'IN MEDİNE'YE HİCRET İÇİN ASHÂBINA İZİN VERMESİ

İbn Sa'd Tabakat'ında Hz. Âişe (r.a.)'den şunu nakleder:

Medineli yetmiş kadar Müslüman Resûlullah'a bey'at edip gidince, bu olay Resûlullah'ın gönlünü rahatlatmıştı. Yüce Allah, Resûlü için güçlü, kuvvetli, savaşçı ve kahraman bir kavmi nasib etmişti. Mekkeli müşrikler, Medineli müslümanların çıkışlarını öğrenince, Mekke'deki müslümanlara eziyet ve işkenceyi artırmaya başladılar. Müşrikler Resûlullah'ın ashâbını birçok sıkıntıya soktular ve ellerinden geldikçe kötülük yaptılar. Ashâb şimdiye kadar uğramadıkları eziyet ve hakarete uğradılar. Bu hakaret ve işkenceler üzerine Resûlullah'ın ashâbı, Peygamberimize şikâyette bulunup, hicret için izin istediler. Peygamberimiz de: «Hicret edeceğiniz yer bana bildirildi. Orası Yesrib (Medine)'dir. Kim gitmek istiyorsa oraya gitsin» buyurdu. Müslümanlar bunun üzerine hazırlanmaya, bir birleriyle anlaşmaya ve birbirlerine yardımda bulunmaya başladılar. Gizlice hicret etmeye karar verdiler. Resûlullah'ın ashâbından Medine'ye ilk gelen kişi Ebû Seleme bin Abdül-Esed idi. Ondan sonra da Âmir bin Rebia ile hanımı gelmişti. Medine'ye hevdec içinde gelen ilk Müslüman kadın o idi. Daha sonra Resûlullah'ın ashâbı grub grub gelip Ensâr'ın evlerine misafir oldular. Ensâr yâni Medineli müslümanlar da onları bağırlarına basıp, onlara yardımda bulundular*.

Resûl-i Ekrem (s.a.v.)'in ashâbından Hz. Ömer (r.a.)'in dışında herkes gizlice hicret etti. Hz. Ali bin Ebû Tâlib (r.a.) anlatıyor:

Hz. Ömer, hicrete karar verdiği zaman kılıcını kuşanıp yayını

* İbn Sa'd, Tabakat: c. 1, s. 210 - 211; Taberî Tarihi: 1/367.

omuzuna astı. Oklarını eline alıp, bastonuna dayanarak, Kâbe'ye doğru yürüdü. Kureyş'ten bir grub da, Kâbe'nin yanında idiler. Hz. Ömer (r.a.), ağır ağır sükûnet içinde Kâbe'yi yedi kez tavâf etti. Sonra Makam-ı İbrahim'e gelip namaz kıldı. Namazını bitirdikten sonra, onların yanına gelip durdu. Ve: «Kara olsun yüzleri! Allah ancak bu burunları yere sürter. Anasını ağlatmak, çocuklarını yetim, karısını dul bırakmak isteyen varsa, şu vadinin arkasında bana gelip kavuşsun» dedi.

Hz. Ali sözüne devamla diyor ki; Ömer (r.a.)'i zayıf ve fakirlerden bir grubun dışında hiç kimse takib etmedi. Zaten o da onlara, buluşacakları yerleri öğretmişti. Sonra Hz. Ömer tek başına Mekke'den çıkıp gitti*.

İşte böylece müslümanlar, Medine'ye hicret etmede birbirini takib ettiler. Sonunda Mekke'de, Resûlullah'ın, Ebû Bekir'in, Ali'nin, tutuklanmış mü'minlerin, hasta veya yola çıkmaktan âciz olanların dışında hiç kimse kalmadı.

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ashâbının Mekke'deki imtihan şekli; işkence, eziyet ve müşriklerden gördükleri çeşitli istihza biçiminde olmuştu. Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara hicret için izin verince, bu sefer onların imtihanları vatanlarını ve mallarını, evlerini ve evlerinde bulunan kıymetli eşyalarını bırakıp gitme şekline dönüştü.

Onlar birinci ve ikinci imtihan karşısında, Rablerine karşı samimi, dinlerine karşı vefakâr idiler. Onlar da her türlü sıkıntı ve meşakkatleri sarsılmaz bir sabır ve inatçı bir kararlılıkla karşıladılar. Sonunda Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara, Medine'ye hicret etmelerini işaret buyurunca, arkalarında malı, kıymetli eşyaları ve vatanı bırakarak Medine'ye yöneldiler. Bunu yaparken de aleni olarak değil, gizlice şehri terkettiler. İş bununla da kalmadı, dinlerini kurtarmak için tüm varlıklarını Mekke'de bırakıp, en kıymetli eşyalarından ve sermayelerinden ayrıldılar. Ama buna karşılık, kendilerine yardımda bulunmak ve kucak açmak için Medine'de bekleyen yeni kardeşler kazandılar.

Dininde Allah için samimî olan bir Müslümana, en güzel örnek şudur: İnancının selâmeti uğrunda; ne mala mülke, ne de vatana

* Üsdül'-Gâbe: c. 4, s. 53.

aldırış etmez. Resûlullah'ın, eshâbının Mekke'deki durumu işte bu idi...

Yanlarına hicret eden mü'minleri evlerinde barındıran, onlara ellerinden gelen her türlü yardımı yapan Medine halkına gelince; onlar da Allah için sevmenin ve İslâm kardeşliğinin en güzel örneğini sergilediler.

Herkes bilir ki, Azîz ve Celîl olan Allah, din kardeşliğini soy kardeşliğinden daha güçlü kıldı. Bundan dolayıdır ki, İslâm'ın ilk yıllarında miras hukuku, din kardeşliği esasına ve din için hicret etme kurallarına dayanmaktaydı.

Akrabalık bağına dayalı miras hukuku, Medine müslümanlar için güçlü bir yurt (Dâr-ı İslâm) olduktan ve İslâm da orada tekâmül ettikten sonra, ancak son şeklini aldı. Bu konuda, Allah Azze ve Celle şöyle buyuruyor:

«Doğrusu inanıp, hicret edenler, Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler ve muhacirleri barındırıp onlara yardım edenler, işte bunlar (mirasda) birbirinin velileridir. İman edip de hicret etmetenler ise, hicret edecekleri zamana kadar sizin onlara hiçbir şey ile velâyetiniz yoktur. (Bununla beraber) eğer onlar din hususunda sizden yardım isterlerse, sizinle aralarında sözleşme bulunan bir kavim aleyhine olmaksızın onlara yardım etmeniz üzerinize bir borçtur. Allah işlediklerinizi görür*».

Hicretin meşrû kılınışından, iki tane şer'î hüküm çıkarılır:

1 — Dârü'l-Harb'ten, Dârü'l-İslâm'a hicret etmenin farz oluşu: Kurtubî, İbnu'l-Arabî'den şunu naklediyor: «Bu hicret Hz. Peygamber'in döneminde farz idi. Onun farziyeti kıyâmet gününe kadar bâkidir. Mekke'nin fethi ile sona eren hicret ise, sadece Resûlullah (s.a.v.)'a mahsustur. Eğer Resûlullah, Dârü'l-Harb'de kalsaydı, günahkâr olurdu**. Bir Müslümanın ezan, cemaat, oruç, namaz ve diğer İslâmî hükümleri yerine getiremediği her yer Dârü'l-Harb gibidir. Cenâb-ı Hakk'ın şu âyeti buna delil gösterilmiştir: «Kendi öz nefislerine zulmederlerken, canlarını alacağı kimselere melekler derler ki: «Ne işde idiniz?» Onlar da: «Biz yeryüzünde dinin emirlerini tatbik etmekten âciz kimselerdik» derler. Melekler de: «Allah'ın arzı geniş değil miydi? Siz de oradan hicret edeydiniz ya?» derler. İşte onların varacakları yer Cehennem'dir. Orası ne kötü bir yerdir***». Çaresiz kalan, yol bulamayan zavallı, erkek, kadın ve çocuklar müstesnadır tabiî...

* Enfâl sûresi, âyet: 72.
** Kurtubî, Tefsir: 5/350.
*** Nisâ sûresi, âyet: 97 - 98.

2 — Müslümanların her ne kadar yurtları ve ülkeleri ayrı olsa bile, mümkün olduğu sürece, diğer müslümanlara yardım etmelerinin farz oluşu: İmamlar ve âlimler; müslümanların yeryüzünde herhangi bir yerde Müslüman kardeşlerinden mazlumlara, tutsaklara veya ezilenlere yardım etmeye muktedir oldukları vakit, yardım etmiyorlarsa, şübhesiz ki büyük bir günaha girmiş olurlar diye icma etmişlerdir.

Ebû Bekir İbnu'l-Arabî diyor ki; «Müslümanların arasında esirler veya ezilenler bulunduğu takdirde, birbirleriyle dost ve mirasçı olmaları hükmü kaimdir.» Aramızda gören göz kalmamak şartıyla sayımız ve hazırlığımız yeterli olduğu vakit, onları kurtarmaya çıkmamız veya bir kuruşumuz kalmayıncaya kadar mallarımızın tümünü onları kurtarmak için harcamamız, ya da onlara bedenle yardım etmemiz farzdır*».

Müslümanların diğer müslümanlara yardımda bulunmaları ve onlarla her konuda dostluk kurmaları vâcib olduğu gibi, bu dostluğun kendi aralarında da olması vâcib olur. Dostluğun, yardımlaşmanın veya kardeşliğin; müslümanlarla gayr-i müslimler arasında gerçekleşmesi câiz olmaz. Cenâb-ı Hakk'ın şu âyetinde açıkça ortaya koyduğu husus budur. Çünkü Allah (c.c.) şöyle buyuruyor: «Kâfir olanlar bile birbirinin yardımcılarıdır. Eğer siz, bunu yapmazsanız yeryüzünde bir fitne ve büyük fesad çıkar**».

İbnu'l-Arabî, bu konuda şöyle diyor: «Allah, kâfirlerle mü'minlerin arasında dostluğu yasakladı. Bir kısım mü'minleri diğerleriyle dost yaptı. Kâfirleri de kendi aralarında dost yaptı. Böylece onlar kendi dinlerine göre birbirlerine yardım etsinler ve kendi itikadlarına göre muamelede bulunsunlar***».

Bu gibi ilâhî emirleri tatbik etmenin, her asırda müslümanların başarıyla ulaşmalarının temel şartı olduğunda şübhe yoktur. Nitekim bugün müslümanların gördüğümüz şu güçlükleri, perişanlıkları, düşmanlarınca her taraftan kuşatılmış olmaları ilâhî emirleri ihmâl edip onların aksine hareket etmelerine dayanmaktadır...

———oOo———

* İbnu'l-Arabî, Ahkâmu'l-Kur'an: c. 2, s. 876.
** Enfâl sûresi, âyet: 73.
*** İbnu'l-Arabî, Ahkâmu'l-Kur'an: 2/876.

RESÛLULLAH'IN HİCRETİ

Sahîh hadîslerde ve siyret ulemasının nakillerinde şöyle rivâyet edilmiştir:

Hz. Ebû Bekir (r.a.) müslümanların birbirinin peşinden Medine'ye hicret ettiklerini görünce, hicret için Resûlullah (s.a.v.)'tan izin istemeye geldi. Resûlullah (s.a.v.) da ona: «**Acele etme, yavaş ol! Umarım ki, Allah bana da izin verir**» buyurdu. Hz. Ebû Bekir (r.a.) de: «Anam ve babam sana fedâ olsun! Sen bunu umuyor musun?» dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de cevaben: «Evet» buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, Resûlullah'a arkadaşlık etmek için bekledi ve iki binek deve satın alıp ahırda besledi. Onların bakımını tam dört ay kendi üzerine aldı*.

Bu sırada Kureyş, kendilerinden olmayan ve Mekke dışından birtakım insanların Resûlullah'ın etrafında cemaat teşkil ettiklerini görünce, Resûlullah'ın, onların yanına gideceğinden ve kendileriyle savaşmak için bir ordu toplamasından korkuya kapıldılar.

Bunun üzerine Kureyş müşrikleri, Resûlullah'ın durumunu görüşmek ve ona ne yapacaklarını kararlaştırmak için Dâru'n-Nedve'de toplandılar. (Dâru'n-Nedve, Kusay bin Kilâb'ın evi idi. Kureyş önemli işlerini orada görüşürdü.) Sonuç olarak hepsinin görüşü şu şekilde toplandı: Her kabileden güçlü kuvvetli birer delikanlı alıp onların her birinin eline çok keskin birer kılıç verecekler. Bu delikanlılar, doğruca Resûlullah'ın yanına gidecekler ve hepsi birden hücuma geçecek, bir tek adam vuruyormuş gibi kılıçlarını vuracaklar ve onu öldürecekler. Böyle olunca da, artık Abd-i Menaf oğulları, onlarla yâni bütün kabilelerle savaşma gücünü kendinde bulamayacak... Bu komplo için belirli bir gün kararlaştırdılar. Bu karar üzerine Cebrâil (a.s.) hemen Resûlullah'a gelip, hicret etmesini emretti ve o gecede kendi yatağında yatmasının sakıncalı olduğunu bildirdi**.

Buhârî'nin rivâyet ettiği bir hadiste Hz. Âişe şöyle demiştir:

Bir gün biz, öğle sıcağında Ebû Bekir'in evinde (yâni babasının evinde) oturuyorduk. Ev halkından biri, Ebû Bekir'e: «İşte Resûlul-

---

* Buhârî: 4/255.

** İbn Hişâm, Siyret: 1/155; İbn Sa'd, Tabakat: 1/212.

lah, başı sarılı olarak bize doğru geliyor!» dedi. Halbuki Resûlullah bu saatte bize hiç gelmezdi. Hz. Ebû Bekir de: «Babam, anam ona fedâ olsun! Vallahi mühim bir hâdise olmadıkça onun bu saatte gelmesi âdeti değildi» dedi. Hz. Âişe rivâyetinde devamla der ki: Resûlullah gelip, izin istedi, buyurun denildi, o da evimize girdi. Hz. Peygamber (s.a.v.), Ebû Bekir'e: «Yanında bulunanları dışarı çıkar» diye buyurdu. O da: «Babam, anam sana kurban olsun, ey Allah'ın elçisi, onlar senin ehlin ve mahremindir, yabancı kimse yoktur» dedi. Resûlullah: «Hicret için bana izin verildi» buyurarak söze başladı. Hz. Ebû Bekir (r.a.) de: «Ben de size yoldaşlık etmek isterim» deyince, Hz. Peygamber (s.a.v.): »Evet olur» buyurdu. Ebû Bekir (r.a.): «Babam, anam sana kurban, yâ Resûlâllah! Şu iki binek devesinden birini beğen al» dedi. Resûlullah da «Ancak bedeliyle, yâni parasıyla kabul ederim» buyurdu.

Hz. Âişe der ki: Biz Resûlullah ile Ebû Bekir'in yolluklarını hazırladık. Her ikisi için bir dağarcık içinde bir miktar azık yapıp, koyduk. Dağarcığın ağzı bağlanacağı sırada, Ebû Bekir'in kızı kardeşim Esmâ, belinin kuşağından bir parça yırtıp, ayırdı da onunla dağarcığın ağzını bağladı. Bundan dolayı Esmâ'ya «Zâtu'n-Nitakayn: İki kuşaklı» adı verildi*.

Resûlullah (s.a.v.) doğruca Ali bin Ebû Tâlib'in yanına gidip, onun da; halkın kendisine emanet olarak bıraktığı eşyaları sahiplerine verinceye kadar Mekke'de kalmasını emretti. Çünkü Mekke halkından hiçbir kimse yoktur ki, üzerine titrediği eşyasını Resûlullah'a emanet bırakmasın. Bunu Resûlullah'ın doğruluğunu ve emanete riayetini bildikleri için yapıyorlardı.

Hz. Ebû Bekir (r.a.) oğlu Abdullah'a, halkın kendileri hakkında gündüzün ne söylediklerini dinleyip, akşamleyin bu haberleri kendilerine getirmesini emretti. Kölesi Âmir bin Füreyre'ye de koyunlarını gündüzün otlatıp karanlık basınca da, sütlerinden faydalanmak için Sevr mağarasına doğru getirmesini söyledi. Kızı Esma'ya da, her akşam kendilerine yetecek kadar yiyecek getirmesini söylemişti.

İbn İshâk ve İmam Ahmed, her ikisi de Yahyâ bin Abbad bin Abdullah bin ez-Zübeyr'den Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in kızı Esmâ (r.a.)'nın şöyle dediğini naklediyorlar. Hz. Esmâ diyor ki; «Hz. Peygamber, babam Ebû Bekir ile birlikte Mekke'den hicret ettikleri zaman,

* İbn Sa'd'ın Tabakatı'nda onun kuşağını parçalayıp bir parçasıyla su tulumunu, diğer parçasıyla da yemek dağarcığının ağzını bağladığının rivâyeti yardır.

Ebû Bekir parasının tümünü beraberinde götürdü.» Paranın tümü beş veya altı bin dirhem kadardı. Hz. Esmâ devam ederek diyor ki; «Onlar gittikten sonra dedem Ebû Kuhâfe evimize geldi. Dedemin gözleri de görmüyordu. Bize şöyle dedi; «Vallahi ben öyle sanıyordum ki o (Ebû Bekir), parasının tümünü yanında götürmekle sizi üzmüş.« Ben de ona dedim ki; «Hayır dedeciğim, o bize pek çok mal bıraktı.» Ve ben hemen taşları alıp, babamın paralarını koyduğu, evdeki mazgal deliğine koydum. Üzerine de bir örtü attım. Sonra dedemin elinden tutup: «Dedeciğim, elini şu paraların üzerine hele bir sür!» dedim. O da elini oraya sürünce: «Eh, bunu size bıraktığına göre mes'ele yok. Çok güzel, artık bu size yeter.» Vallahi o bize birşey bırakmadı. Ama ben bunu yapmakla, ihtiyarı sakinleştirmek istedim*.

Resûlullah (s.a.v.)'ın hicret ettiği gecenin yatsı vaktinde, müşrikler onun kapısının önünde toplanmış, kendisini öldürmek için bekliyorlardı. Fakat Hz. Peygamber (s.a.v.), Hz. Ali'yi kendi yatağında yatmak için bırakıp, ona hiçbir kötülüğün ulaşamıyacağına onu ikna ettikten sonra, müşriklerin arasından çıkıp gitti. Halbuki Yüce Allah onlara bir nev'i uyuklama vermişti!..

Resûlullah ve arkadaşı Ebû Bekir, saklanmak için doğruca Sevr mağarasına gittiler. Tercih edilen görüşe göre bu olay, bi'setten onüç yıl sonra Rebiü'l-Evvel ayının ikinci günü (20 Eylül 622) olmuştu. Peygamberimizden önce Ebû Bekir mağaraya girerek mağaranın içinde yırtıcı hayvan veya yılanın olup olmadığını kontrol etmek ve Resûlullah'ı korumak maksadıyla el yordamıyla etrafı yokladı. Bu mağarada üç gün kaldılar. Ebû Bekir'in oğlu Abdullah Mekke'de olup bitenleri haber vermek için karanlık basınca yanlarına geliyor, geceyi orada geçiriyor, sonra tan yeri ağarmadan yanlarından ayrılıp, geceyi Mekke'de Kureyş'le birlikte geçirmiş gibi hemen şehre dönüyordu. Âmir bin Füreyre de sürüden bir miktar koyun alıp, onların yanına götürüyor. ;Abdullah oradan ayrılınca, Abdullah'ın ayak izleri belli olmasın diye onun peşinden koyunları geri getiriyordu.

Ama müşrikler - Hz. Peygamber'in çıkıp gittiğini öğrendikten sonra - Medine yoluna dağıldılar ve bulunabilecekleri muhtemel olan her yeri aramaya başladılar. Hattâ Sevr mağarasına kadar gittiler. Resûlullah ve arkadaşı müşriklerin ayak seslerini duydular. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir'i bir korku aldı. Hz. Peygamber'e fısıltı halinde; «Onlardan biri eğilip bakıverse, mutlaka bizi görür» dedi.

* İbn Hişâm, es-Siyret: 1/488; İmam Ahmed, Müsned: 20/282.

Resûlullah da: «Yâ Ebâ Bekir! İki kişinin üçüncüsü Allah olursa âkıbetin ne olacağını, yâni yakalanacağımızı mı sanıyorsun?» buyurdu*.

Allahü Teâlâ müşriklerin gözlerini kör etti. Hattâ onlardan hiçbirine mağaraya girme arzusunu vermedi ve onlardan hiçbirinin aklına mağaranın içinde ne olduğunu araştırmayı bile getirmedi.

Arama işi sona erip, Abdullah bin Uraykıt yanlarına geldikten sonra, mağaradan çıkarak, Abdullah bin Uraykıt'ın rehberliğinde, sahil yolunu tutarak yürüdüler. Abdullah bin Uraykıt, müşriklerden idi. Resûlullah ve arkadaşı ona iyice güvendikten sonra, Medîne'ye giden gizli yollarda kendilerine kılavuzluk etmesi için onu kiralamışlardı. Ayrıca, mağaranın dibinde iki binek devesi ile beraber buluşmalarını kararlaştırmışlardı.

Mekke müşrikleri, Hz. Peygamber'le Hz. Ebû Bekir'i bulup getiren herkese, her biri için yüzer deve vermeyi vaadettiler.

Bir gün Müdlic oğullarından bir cemaat, aralarında Sürâka bin Cüşum olduğu halde, toplanmış oturuyorlardı. O sırada, kendilerinden bir adam yanlarına gelerek: «Ben biraz önce, sahile doğru yönelen birkaç yolcu karaltısı gördüm. Öyle sanıyorum ki bunlar, Muhammed ve arkadaşlarıdır» dedi. Sürâka, adamın gördüğü yolcuların Hz. Peygamber ve arkadaşları olduğunu hemen anladı. Fakat başkalarını onları aramaktan vazgeçirmek maksadıyla adama; «Senin gördüğün falan ve filân kişilerdir. Şimdi bizim gözümüzün önünden yitiklerini aramak için gittiler» dedi. Meclîste bir miktar daha kaldıktan sonra kalkıp gitti. Hemen atına binip sürdü. Resûlullah'a ve arkadaşlarına yetişti. Bu sırada at sürçerek yere kapaklandı. O da attan düştü. Sonra tekrar ikinci kez atına bindi ve Resûlullah'ın okuyuşunu duyuncaya kadar yanlarına yaklaştı. Resûlullah arkasına bile dönüp bakmıyordu. Hz. Ebû Bekir ise, dönüp bakıyordu. Sürâka'nın atının ayakları diz kapaklarına kadar kuma gömüldü. Sürâka tekrar attan düşerek yere kapaklandı. Sonra hayvanı kalkıncaya kadar zorladı. Fakat hayvan bir türlü ayaklarını kumdan çıkaramıyordu. Hattâ hayvanın ayaklarının izinden duman gibi bir toz bulutu göğe doğru yükselip dağıldı. Sürâka, Resûlullah'a birşey yapamıyacağını kesinlikle anladı ve içine büyük bir korku çöktü. Bunun üzerine Resûlullah'tan emân diledi. Resûlullah (s.a.v.) ve beraberindekiler, Sürâka yanlarına gelinceye kadar durup beklediler. Sürâka, Resûlullah'tan özür dileyip bağışlanmasını istedi. Sonra on-

* Bu hadisi, Buhârî ile Müslim rivâyet etmiştir.

lara yol azığı ve diğer şeyler vermek istedi. Fakat onlar: «**Hiçbir şeye ihtiyacımız yok**» dediler. Ancak, ondan haberi yaymamasını istediler. Bunun üzerine o da, yolda kendisine rastlayanlara, «Ben her tarafı arayıp taradım, hiçbir yerde onları bulamadım. Benim aramam da size yeter» dedi*. Sürâka verdiği sözden dolayı, Resûlullah'ı ve beraberindekileri halkın nazarlarından saklayarak Mekke'ye döndü. Sürâka işte böylece sabahleyin Hz. Peygamber'i ve arkadaşını öldürmek için yanlarına giderken, akşamleyin de onları koruyarak ve halktan onları gizleyerek geri döndü.

*
**

KUBA'YA GELİŞ

Resûlullah (s.a.v.) Kuba'ya ulaşmıştı. Kuba'da bulunanlar, O'nu karşılamaya çıktılar. Hz. Peygamber, Kuba'da, Kûlsum bin Hedm'e misafir olarak birkaç gün kaldı. Çünkü Hz. Ali (r.a.) emanetleri sahiplerine verdikten sonra, Peygamberimize gelip burada ulaşacaktı. Resûlullah (s.a.v.) burada, Kuba Mescidi'ni inşâ etti. Kur'ân-ı Kerîm'de Yüce Allah'ın: «...İlk gündenberi temelleri takvâ üzere kurulan Mescid, içerisinde namaza durmana daha lâyıktır...**» buyurarak tavsif buyurduğu mescid işte budur.

Daha sonra Resûlullah (s.a.v.) Medine yolculuğuna devam etti. Mes'ûdî'nin rivâyetine göre; Medine'ye, Rebiül-evvel ayının onikinci gecesi girdi***. Ensâr hemen, etrafını sardı. Hepsi, Resûlullah'ın kendi evine inmesini rica ederek devesinin yularını tutup çekiyor, Resûlullah da, onlara: «Devenin yolunu açınız! Nereye çökeceği ona emredilmiştir!» diyordu. Deve, Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evinin karşısında bulunan, Neccâr oğullarından iki yetim çocuğa âit bir arsaya varıncaya kadar, Medine'nin sokaklarında yürümesine devam etti. Resûlullah (s.a.v.) : »İnşâallah, konak yeri burasıdır» buyurdu. Ebû Eyyûb gelip, devenin göçünü kendi evine taşıdı. İbn Hişâm'ın rivâyet ettiğine göre; Neccâr oğullarından küçük kızlar dışarı çıkarak, Resûlullah'ın gelişine ve kendilerine komşu oluşuna çok sevinip, şarkılar söylediler. Kızların sevinçle okuduğu beyt şudur:

---

* Bu hadisi de Buhârî ile Müslim rivâyet etmiştir. Olayın geniş açıklaması Buhârî'de vardır: c. 4, s. 255 - 256.

** Tevbe sûresi, âyet: 108.

*** Mes'ûdî, Mürûcü'z-Zeheb: c. 2, s. 279, Beyrut baskısı.

«Neccâr oğulları oymağının kızlarıyız, biz.
Ne hoştur, komşuluğu Muhammed'in!»

Hz. Peygamber (s.a.v.) onlara : «Beni seviyor musunuz?» diye sordu. Onlar da: «Evet, yâ Resûlâllah!» dediler. Bu sefer Peygamberimiz: «Allah bilir ki, kalbim sizin sevginizle dolu» buyurdu.

RESÛLULLAH (S.A.V.)'IN, EBÛ EYYUB'UN EVİNDEKİ MİSAFİRLİĞİNDEN BİR SAHNE

Ebû Bekir bin Ebî Şeybe, İbn İshâk ve İmam Ahmed bin Hanbel birbirine benzer ifâdelerle, çeşitli tariklerden şunu naklediyorlar:

Ebû Eyyûb, Resûlullah'ın kendi evinde misafir kaldığı günleri anlatırken şöyle dedi: «Resûlullah evime indiği zaman, evimin altkatına inmişti. Ben ve hanımım Ümmü Eyyûb, yukarıda bulunuyorduk. Ben, Resûlullah'a: «Babam, anam sana fedâ olsun yâ Nebiyyallah! Ben, benim yukarında olmamı, senin de altımda bulunmanı, hoş görmüyor, ağır bulunuyorum. Sen yukarı çık, yukarıda ol! Biz inelim, aşağıda bulunalım» dedim. Hz. Peygamber: «Yâ Ebâ Eyyûb! Evin alt katında bulunmamız, bize daha uygun ve elverişlidir» buyurdu. Ebû Eyyûb rivâyetinde devamla diyor ki; Resûlullah, alt katta oturdu. Biz de evde onun üstünde bulunduk. O sırada, içinde su bulunan testimiz kırıldı. Resûlullah'ın üzerine damlayıp, onu rahatsız etmesinden korkarak, ben ve hanımım Ümmü Eyyûb, tek örtüneceğimiz kadife yorganımızı, hemen suyun üzerine bastırdık. Ben, utanarak Resûlullah'ın yanına indim. Resûlullah, yukarı çıkıncaya kadar, ona ricada bulundum.

Yine Ebû Eyyûb anlatıyor:

Biz, Resûlullah'a daima akşam yemeği yapıp gönderirdik. Kalanını bize geri çevirdiği zaman, ben ve hanımım Ümmü Eyyûb, Resûlullah'ın elinin değdiği yerleri araştırarak, oralardan yer ve bundan bereket umardık. Yine bir gece, yapıp, gönderdiğimiz soğanlı ve sarmısaklı yemeği, Resûlullah geri çevirmişti. Onda elinin izini göremeyince, feryad ederek yanına gittim ve: «Yâ Resûlâllah! Babam, anam sana fedâ olsun! Sen, akşam yemeğini geri çevirdin. Fakat onda elinin izini göremedim. Halbuki ben ve Ümmü Eyyûb, geri çevirdiğin yemekte elinin değdiği yerleri araştırmakta ve bunda bereket ummaktaydık» dedim. Bunun üzerine Resûlullah: «Bu sebzede ağır bir koku hissettim. Ondan yemedim. Ben, melekle fısıl-

daşan bir kişiyim. Ama siz onu yeyiniz!» buyurdu. Biz de ondan yedik. Ama, bir daha, onun yemeğine soğan ve sarmısak koymadık*».

⁂

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Biz, geçmiş bölümlerde, müslümanların Habeşistan'a hicret etmelerini açıklarken; İslâm'daki hicretin mânâsından bahsetmiş ve o zaman, özet olarak demiştik ki; Allah Celle Celâlühû, akide ve dinin kudsiyetini herşeyin üstünde kılmıştır. Akide ve dinin prensipleri yok olma tehlikesiyle karşılaşınca; malın, mevkinin, yerin ve yurdun hiçbir kıymeti kalmaz. Bunun için Allahü Teâlâ kullarına, akide ve İslâm uğrunda -gerektiği zaman- bütün bunları fedâ etmelerini farz kılmıştır.

Biz önceki konularda da demiştik ki; Allah'ın evrendeki kanunu, gerçek din ve düzgün akidede kendini gösteren mânevi kuvvetlerin, maddi kazançları ve güçleri korumasını gerekli kılar. Bir ümmet, ahlâki yönden ne kadar zengin, hakiki dine de ne kadar bağlı olursa; o ümmetin, vatanda, malda ve şerefte kendini gösteren maddi gücü daha sağlam, daha çok ömürlü ve her yönden daha güçlü olur. Yok eğer bu ümmet, ahlâki yönden yoksul, inanç yönünden şaşkın ve sarsıntılı olursa; yukarıda saydığımız şeylerde kendini gösteren, maddi gücü çabuk elden çöküntüye ve zevâle doğru yaklaşır. Ve yine demiştik ki; tarih buna en büyük şahittir.

Cenâb-ı Hak, gerektiği zaman, din ve inanç uğrunda malı-mülkü fedâ etme prensibini farz kıldı. Müslümanlar, bu prensipten dolayı malı, canı ve vatanı kendilerine saklarlar. Gerektiği ilk anda da onları terkederler.

Bu gerçekte, Resûlullah'ın Mekke'den Medine'ye hicreti delil olarak bize yeter. Hicret, zahire göre, vatanı terk ve yitirme şeklinde olsa da, işin hakikatında vatanın korunması ve garanti altına alınması demekti. Birşeyin korunması şeklinde ortaya çıkan nice durumlar vardır ki, onu terketme ve ondan vazgeçme şeklinde kendini gösterir. Resûlullah (s.a.v.), hicretinden birkaç yıl sonra; kendisini gözetim altında tutanlardan ve onu öldürmek maksadıyla etrafını kuşatanlardan hiçbiri karşısına çıkma cesaretini bile göstere-

* İbn Hacer, el-İsâbe: c. 1, s. 405; İbn Hişâm, Siyret: 1/49; İmam Ahmed, Müsned: 20/292.

mez, kendisi eskisinden daha güçlü, her yönden daha üstün olarak -devletini ve binasını kurduğu dinin üstünlüğü ile- çıkarıldığı vatanına tekrar geri döndü.

Şimdi biz, yukarıda sunduğumuz hicret olayı üzerinde düşünmeye dönelim ve o olaydan her Müslüman için önemli olan ahkâm ve işaretleri çıkaralım:

1 — Hicret olayından bize görünen en bariz şey, Resûlullah'ın bu kutlu yolculukta kendisine arkadaş olması için sahâbe-i kirâmdan bir başkasını değil de, Hz. Ebû Bekir'i seçmesi ve geri kalmasını istemesidir.

İslâm âlimleri, bundan Resûlullah (s.a.v.)'ın Hz. Ebû Bekir'e karşı beslediği sevginin hududunu, ashâbından, kendisine en yakın olanı Ebû Bekir olduğunu ve kendisinden sonra hilâfete en uygun olanlarının yine Hz. Ebû Bekir olduğunu çıkarmışlardır. Resûlullah'ın hastalığı sırasında, halka namaz kıldırmak için, Hz. Ebû Bekir'i yerine ta'yin etmesi ve Hz. Ebû Bekir'in dışında başkasının namaz kıldırmaması için ısrar etmesi gibi birçok durumlar bu işâreti desteklemektedir. Şu hadis-i şerifteki mânâ da böyledir: «Eğer ben dost edinmiş olsaydım elbetteki Ebû Bekir'i dost edinirdim*».

Gerçekten Hz. Ebû Bekir, Allah'ın kendisine ikram buyurduğu bu meziyyeti taşımaktaydı. Hakikaten o sadık, hem de Resûlullah uğrunda mâlik olduğu şeylerin hepsini ve canını fedâ eden bir arkadaş örneğiydi. Biz onun mağaraya önce girme hususunda nasıl ısrar ettiğini görmüştük. Çünkü o, mağaranın içinde yırtıcı hayvan veya yılan, ya da insana zararlı yaratık bulduğu takdirde, kendisini Resûlullah için fedâ etsin diye bunu yapmıştı. Ve yine biz onun bu uzun ve yorucu yolculukta, Resûlullah'a hizmet uğrunda malını, oğlunu, kızını, kölesini ve koyunlarının çobanını nasıl seferber ettiğini görmüştük.

Yemin ederim ki, Allah'a ve Resûlüne iman etmiş her Müslümanın böyle olması gerekir. Bunun için Allah'ın elçisi şöyle buyuruyor: **«Sizden hiçbiriniz, beni, çocuğundan, ana-babasından ve bütün insanlardan daha çok sevmedikçe iman etmiş olmaz**».**

2 — Bazan bir Müslümanın; Resûlullah (s.a.v.)'ın hicreti ile Hz. Ömer bin el-Hattâb'ın hicretini mukayese etmek ve kendi kendine şöyle bir soru sormak aklına gelir: Niçin Hz. Ömer korkmadan,

---

/ Müslim: 7/105.

** Bu hadis müttefekun aleyhtir.

çekinmeden, müşriklere meydan okuyarak, açıkça hicret etti de, Resûlullah (s.a.v.) gizlice ve her türlü tedbiri alarak hicret etti? Yoksa Hz. Ömer, Resûlullah (s.a.v.)'dan daha mı cesur oluyor?

Cevaben: Gerçekten Hz. Ömer'in veya Resûlullah dışında, herhangi bir Müslümanın yaptığı işlere şeriatta delil olmayan şahsi işler nazarıyla bakılır. O kişinin, kendi zevkine uygun, Allah'a olan imanı ve cesaretinin kuvveti ile uyuşan metodlar, yollar ve araçlar arasında, dilediğini seçme hürriyeti vardır.

Ama Resûlullah böyle değildir. O kanun koyucudur. Yâni din ile alâkalı işlerinin tümü bizim için kanun olarak kabul edilir. Bundan dolayı «Teşri'» kaynaklarının ikincisi olan Resûl'ün Sünneti; onun sözlerinin, davranışlarının, hususiyet ve takririnin tümüdür. Hz. Ömer'in yaptığının aynısını, Hz. Peygamber (s.a.v.) yapmış olsaydı, halk bunun farz olduğunu zannedecekti. Ve yine tedbir ve sakınmaya başvurmanın, korku ânında gizlenmenin câiz olmadığını zannedecekti. Halbuki bu dünyada her ne kadar, sebeblerin Allah'ın yaratması ve iradesi ile meydana geldiği şübhe götürmez bir gerçek ise de; yine de Allah şeriatını sebeblerin ve müsebbebatın gereği üzere kurmuştur...

İşte bunun için Resûlullah (s.a.v.) bu gibi işte, beşer aklının gösterdiği maddî yolları ve sebebleri kullandı. Hattâ Resûlullah (s.a.v.) bu yollardan hepsini kullandı, hiçbirini terketmedi. Bunun için Hz. Ali'yi kendi yatağında yatması ve onun elbisesini giymesi için geri bıraktı. Ayrıca düşmanların tahmin bile edemedikleri dağ yollarında kendisine kılavuzluk etmesi için iyice güvendikten sonra, müşriklerden birinin yardımına başvurdu. Akla gelebilen maddi tedbirleri hazırlayıncaya kadar mağarada gizlenip üç gün bekledi. Bütün bunları, şunu açıklamak için yaptı: Allah'a güvenmek, ilâhî hikmetin olmasını murad ettiği şeye maddî vasıtaları sebeb olarak kullanmaya aykırı değildir.

Resûlullah'ın böyle yapması, kendi hayatından korkmasından veya Medine'ye ulaşmadan önce müşriklerin eline düşme endişesinden dolayı değildir. Buna da delil şu olaydır: Resûlullah (s.a.v.) bütün tedbirleri aldıktan sonra, müşrikler, mağaranın etrafını kuşattılar, Peygamberimiz ve Hz. Ebû Bekir de içerdeydiler. Müşriklerden biri eğilip bakacak olsaydı, onları oracıkta görürdü. Bu sırada Hz. Ebû Bekir'in kalbini korku bürümüştü. Bunun üzerine Resûlullah: «Yâ Ebâ Bekir! İki kişinin üçüncüsü Allah olursa, sen sonucun ne olacağını zannediyorsun? Yakalanacağımızı mı sanıyorsun!» bu-

yurarak onu teskin etti. İşte bu olay, onun korkmadığına delildir. Halbuki, güvendiği bu tedbirler işlemez hale geldiğine göre, onun korku ve ürperti duyması pek tabii idi.

O halde, Resûlullah'ın aldığı bu tedbirlerin hepsi, yapması gereken teşrii bir görevdi. Bütün bu tedbirleri uygulama sona erince, her işte itimadın yalnızca Allah'a olması gerektiğini müslümanlara öğretmek için, kalbini Allah'a bağlayıp O'nun tevfik ve himayesine dayandı. Yine bu durum, Yüce Allah'ın kâinatta yarattığı «sebeblere riayet» etmeye aykırı düşmez.

Sözünü ettiğimiz bu hususta, yine en bâriz delillerden biri de, Sürâka'nın Resûlullah'a iyice yaklaştığı ve onu öldürmek isteğiyle arkasından yetiştiği zaman; Resûlullah'ın o anki tavrıdır. Resûlullah (s.a.v.)'ın, Sürâka'nın kendisine ulaşmakta acele etmesinden dolayı korku duyması, başvurduğu tedbirlerin tümünün gereğiydi. Halbuki Resûlullah (s.a.v.), Rabbi ile münâcata ve Kur'an okumaya dalmıştı. Çünkü o, biliyordu ki; kendisine hicret etmeyi emreden Allah, insanlardan kendisine gelecek zararı önleyecek ve K.-tab-ı Mübin'de açıkladığı gibi onların şerrinden kendisini koruyacaktır!..

3 — Yanında bulunan emanetleri sahiplerine vermek için Hz. Ali'nin, Resûlullah (s.a.v.)'dan geri kalmasında, müşriklerin düştükleri acâip tenâkuza açıkça işaret vardır. Aynı zamanda müşrikler Hz. Peygamber'i yalanladıkları, onu bir büyücü veya hilebaz olarak gördükleri halde, etraflarında doğruluk ve güven bakımından ondan daha iyisini bulamıyorlardı. Bunun için de kıymetli mallarını, saklanması gereken eşyalarını yalnızca onun yanına koyuyorlardı. Bu durum da gösteriyor ki, onların inkârları, Resûlullah'ın doğruluğundaki kuşkuları sebebiyle değil de, ancak kibirlerinden, Resûlullah'ın getirdiği Hakkı boğmak istemelerinden, kendi başkanlık ve hükümranlıklarının ellerinden çıkacağı korkusundan dolayı idi.

4 — Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in oğlu Abdullah'ın haberleri toplayıp, Resûlullah'a ve babasına nakledercek, Mekke ile mağara arasında gidip gelirken sarfettiği gayrette, kızkardeşi Esmâ (r.a.)'nın bu yolculuk için gerekli şeylerin hazırlanmasına katkıda bulunmasında ve yiyecekle bineği hazırlamada gösterdiği gayrette, Müslüman gençlerin - erkek ve kadın olarak - Allah yolunda İslâm prensiplerini gerçekleştirme ve İslâm toplumunu kurma uğrunda nasıl olmaları gerektiğini görüyoruz. Bir Müslümanın nefsine hâkim ola-

rak kendisini ibâdete vermesi yeterli değildir. Bilâkis, İslâm uğrunda çalışarak, her yönüyle, tüm gayretini ve gücünü sarfetmesi, üzerine vâcibdir. Her zaman ve her asırda İslâm'ın ve müslümanların hayatında, gencin rolü bu olmalıdır.

Resûlullah (s.a.v.)'ın da'vetinin ilk yıllarında yaptığı cihadda, etrafında bulunan kişiler gözönüne getirildiği zaman, büyük çoğunluğunun henüz delikanlılık çağını geçmemiş gençlerden olduğu görülecektir... Bu gençler, İslâm toplumunun kurulması ve İslâm'ın zafere ulaşması için tüm güç ve takatlarını seferber etmede ellerinden geleni esirgemediler.

5 — Sürâka, Resûlullah'a yetiştiği sırada kendisinin ve atının başına gelenlere gelince: Onların Resûlullah'a âit büyük bir mûcize olduğunu belirtmek gerekir. Çünkü Buhârî ve Müslim başta olmak üzere hadis imamları bu olayın sıhhat ve nakli üzerinde ittifak etmişlerdir. Bu mûcizeyi de daha önce sözü edilen diğer mûcizelere ilâve edebilirsin.

6 — Resûlullah'ın hicret olayındaki hârika ve mûcizelerin en bârizlerinden biri de; müşrikler evinin etrafını kuşatmış, kendisini öldürmek üzere gözetliyorlarken; onun kendi evinden çıkıp gitmesidir. Müşriklerin tümünün gözlerini uyku kapatmıştı da onlardan hiçbiri, Resûlullah'ın çıkıp gidişinin farkına varamamıştı. Resûl-i Ekrem, Yüce Allah'ın: «Biz hem önlerinden bir sed, hem arkalarından bir sed çektik. Böylece onları sarıverdik. Artık görmezler*» âyetini okuyarak çıkıp gittiği zaman, müşriklerin başına saçtığı topraktan gözlerinin dolması, kendi hayatı üzerine verdikleri kararla alay etmesi demekti.

Bu mûcize Mekke müşrikleriyle, her zaman ve her asırdaki diğer müşriklere, Resûlullah'ın ve ashâbının din uğrunda onlardan gördükleri her çeşit eza ve cefaların belirli bir dönem için olduğunu, yâni Yüce Allah'ın peygamberi ve müslümanları terketmediğini; zaferin, onların yüzünden uzaklaşmadığını açıklayan ilâhî bir ilân mesabesinde olmuştu. Müşriklerin ve tüm din düşmanlarının bununla sevinmeleri ve bunu kendilerine bir müjde saymaları gereksizdir. Çünkü Allah'ın nusreti yakındır ve bu nusretin yolları nerdeyse her an tahakkuk etmektedir.

7 — Medine-i Münevvere'nin Resûlullah'ı karşılayışlarındaki tablo; çoluk-çocuk, kadın-erkek tüm Medine halkı (Ensâr'ın) kalblerinden fışkıran coşkun sevgiyi bize gösteriyor. Medineliler her gün, şehrin dışına çıkıyorlar, güneşin hararetı altında, Resûl-i Ekrem'in

* Yâsîn sûresi, âyet: 9.

gelmesini bekliyorlardı. O gün de akşam olunca, ikinci günün sabahında tekrar gelip beklemek üzere geri dönüyorlardı. Kutlu yolcu ufuktan görününce, gönüllerindeki sevgi duyguları coştu ve dilleri çözüldü. Resûlullah'ın gelişine ve onu gördüklerine sevinerek kasideler ve şiirler söylemeye başladılar. Resûlullah da, aynı sevgi ile onlara karşılık verdi. Hattâ Neccâr oğullarının kızları etrafında kendi gelişine şarkılar söyleyip şiirler okurken; o da onlara bakıyor ve: «Beni seviyor musunuz... Vallahi kalbim sizin sevginizle dolu» diyordu...

Bütün bunlar bize gösteriyor ki; Resûlullah sevgisi yalnızca ona uymak da değildir. Bilâkis, Resûlullah sevgisi, ona uymanın temeli ve sebebidir. Kalbde muhabbet duygusu olmasaydı, elbetteki amelde ona uymaya sevkeden bir etken bulunmazdı.

Resûlullah sevgisinin ona uymak ve onu takip etmekten başka anlamı olmadığını sananlar yanılmışlar. Halbuki, **«Bir kişiyi takib etmek ve ona uymak ancak bir sempati ve içten gelen bir temayül ile olur»** gerçeğini fark edememişlerdir. Duyguları coşturan, hisleri harekete getiren, kalbe kök salmış sevginin dışında, kişiyi başkalarına uymaya sevkedecek bir faktör yoktur.

Bunun için Resûlullah, kalbin peygamber sevgisi ile dolu olmasını, imanın ölçüsü yaptı. Çünkü, peygamber sevgisi, çoluk-çocuk ana-baba ve insan sevgisine üstün gelmiştir. Bu da gösteriyor ki, Resûlullah sevgisi, evlât ve ebeveyn sevgisi gibidir. Yâni her ikisinin de yeri kalb ve gönüldür. Yoksa mukayese olamazdı.

8 — Resûlullah'ın, Ebû Eyyûb el-Ensari'nin evinde ikameti sırasında gördüğümüz tabloya gelince; o bize, ashâbın Resûlullah'a karşı gösterdiği sevginin bir başka şeklini sergiliyor. Burada bu tablodan aklımıza gelen ilk düşünce; Resûlullah (s.a.v.) yemeğinin arta kalan kısmını geri gönderdiği vakit, Ebû Eyyûb'un ve hanımının, Resûlullah'ın yemek tabağındaki parmak izlerinden bereket ummaları hususudur. Bu duruma göre, Hz. Peygamber'in âsârı (kullandığı eşya vs.) ile teberrük etmek (onlardan bereket ummak), bizzat Resûlullah'ın takrir buyurduğu meşrû bir iştir.

Buhârî ve Müslim; Sahâbe-i Kirâm'ın, Hz. Peygamber'in âsârı ile teberrük etmeleri, o âsâr ile hastalara şifâ dilemeleri veya yardım istemeleriyle ilgili olayları rivâyet etmişlerdir.

Buhârî'nin Kitâbü'l-Libâs bahsinde, (Resûlullah'ın saçından bahsedildiği bâbda) «Hz. Peygamber'in hanımı Ümmü Seleme, Resûlullah'ın saçlarından bir miktar saçı bir şişe içinde koruyordu. Sahâbe-i Kirâm'dan birine nazar değse veya başına bir musibet gelse,

hemen Ümmü Seleme'ye içinde su bulunan bir kap gönderir. O da bu saç tellerini suya batırır, sonra bu suyu alır, şifa dileyerek ve bereket umarak içerlerdi» diye rivâyet ettiği hadis bunlardan biridir.

Bunun bir başkasını da Müslim, «Kitâbü'l-Fezâil» bahsinde, Hz. Peygamber'in terinin hoşluğu bâbında şu hadisi naklediyor: Enes bin Mâlik anlatıyor: «Resûlullah (s.a.v.), Ümmü Süleym'in evine girer ve Ümmü Süleym içinde yok iken, onun döşeği üzerinde gündüz uykusuna yatardı. Hz. Peygamber bir gün yine geldi ve Ümmü Süleym'in döşeği üzerinde gündüz uykusuna yattı. Biraz sonra Ümm-Süleym geldi. Hz. Peygamber de terlemiş ve teri de döşeğin üstünde bulunan bir deri parçası üzerine toplanmış halde idi. Ümmü Süleym kıymetli eşyalarını koyduğu küçük sandığını açtı, hemen bir bez parçasına bu birikmiş teri i.irip, almaya ve sonra da cam veya sırçadan yapılmış kabları içine sıkmaya başladı. Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.v.) uykusundan uyandı ve: «Ne yapıyorsun yâ Ümmü Süleym?» diye sordu. O da: «Yâ Resûlâllah! Biz çocuklarımız için bunun berekitini ümid ediyoruz» dedi. Resûlullah: «İsâbet ettin» buyurdu*.

Yine Buhârî ve Müslim'de; Sahâbe-i Kirâm'ın, Resûlullah'ın abdest suyuna koştuklarını, onun elbise ve bardak gibi vücut âzalarının değdiği, birçok eşyadan hayır ve bereket umduklarını rivâyet eden hadis-i şerifler bulunmaktadır**.

---

* Müslim, Kitab-ı Fezâil.

** Şeyh Nâsır el-Ebânî, bu gibi hadislerin bu asırda hiçbir faydası olmadığı görüşünü ileri sürüyor. Bu görüşünü Üstad Muhammed el-Muntasır el-Kettânî'nin, Şeriat Fakültesi öğrencileri için seçmiş olduğu hadisler üzerine yaptığı tenkidde zikrediyor. Biz bu sözün bir müslümanın ağzına yakışmadığı ve çok tehlikeli olduğu görüşündeyiz. Resûlullah'ın sözleri, fiilleri ve takrirleri şeriatta kaynaktır. Onların şeriattaki kaynak oluşları, sahih bir hadisin veya Kur'ân'ın neshi olmadıkça kıyâmete kadar devam edecektir. Teşrii faydaların en önemlisi ve delili, hikmetleri öğrenmek gereğine inanmaktır. Bu sahih ve sağlam hadis-i şerifleri ne Kur'ân-ı Kerim, ne de onlar gibi bir sünnet yürürlükten kaldırmamıştır. Onların Teşrii muhtevaları kıyâmete kadar bâkidir. Bu demektir ki, Resûlullah'ın Allah katındaki mevkisiyle tevekkül etmekten başka onun âsârı ile tevessül ve teberrük etmeye de bir engel yoktur. Bu husus, zamanla birlikte devam edecektir ve meşrûdur. Bununla beraber bu asırda onların hiçbir faydası yoktur, nasıl denilebilir?

Zannederim ki, onların faydalarını, Üstad Şeyh Nâsır'ın görüşü ile hükümsüz kılan sebeb, bu hadislerin tevessül konusundaki kendi görüşüne ters düşmesidir. Ancak bunlar tek başına bilindiği gibi onların neshi ve faydalarının sona ermesi için yeter sebeb değildir!..

Resûlullah'ın maddî eşyalarıyla tevessül etmenin durumu bu olunca; onun Allah katındaki mevkii ve âlemlere rahmet olarak gönderilişi ile tevessül etmenin durumu nasıl olur?

Bizim, tevessülü teberrüke kıyas ettiğimiz sanılmasın ve mes'elenin kıyas yolu ile halledileceği de sanılmasın. Çünkü «Tevessül ve Teberrük» aynı anlama gelen iki kelimedir. Bu da birşeyi aracı kılarak hayır ve bereket ummaktır. Bu durumda Resûlullah'ın Allah katındaki mevkiinden tevessül, âsârı ile tevessül, yahut artığı veya elbiseleri ile tevessül hükmü sahih hadislerde sabit olan genel anlamda tevessül nev'inin şümûlündeki cüzlerdir. Bu cüzlerin hepsi de usûl ulemasının «Tenkıhu'l-Menât» dediği metodla nasların şümûlüne dahildir*.

Hz. Peygamber'in Medine-i Münevvere'de, yeni toplumda yapmaya başladığı güzel işlerden bahsedebilmek için, hicret olayından bu kadarcık açıklamakla yetinelim.

* «Tenkıhu'l-Menât» : Kıyâsa mevzu olan hâdisede hükme illet olması umulan birçok vasıflar bulunabilir. Bunların hepsi illet değildir. Bunlardan hangisinin hükümde âmil, müessir illet-i tâmme olduğunu arayıp bulmaya denir (Mütercimler).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YENİ TOPLUMUN DAYANDIĞI TEMELLER
(E S A S L A R)

1 — Mescid İnşaası.

2 — Kardeşlik Anlaşması.

3 — Vesika = Anayasa.

BİRİNCİ TEMEL
(Mescidin Yapımı)

Resûlullah (s.a.v.)'ın Medine'ye hicreti, o zamanki dünyada, ilk İslâm Yurdu'nun (Dâr-ı İslâm) oluşmasını amaçlıyordu. Bu hicret olayı bir bakıma, Hz. Peygamber'in başkanlığında, İlk İslâm Devleti'nin ortaya çıkışını haber vermek demekti.

Bunun için Resûlullah'ın başlattığı ilk iş, şübhesiz ki bu yeni devlet için önemli olan temel kaynakları kurmak olmuştur. Bu temel dayanaklar aşağıdaki sıralanan şekilde üç faaliyet alanında kendini göstermiştir.

1 — Mescidin yapımı.

2 — Umumi olarak, tüm müslümanlar arasında; hususi olarak da, Muhâcirlerle Ensâr arasında oluşturulan kardeşlik.

3 — Müslümanların kendi aralarındaki yaşama düzeninin sınırlarını belirleyen; genel bir şekilde gayr-i müslimlerle, hususi bir şekilde yahudilerle aralarındaki münâsebetleri açıklayan bir anayasa hazırlanması.

Şimdi biz, ilk önce mescidin yapımından söz etmekle işe başlayacağız.

Bundan önceki konuda demiştik ki; Resûlullah'ın devesi, Ensâr'dan iki yetim çocuğa âit olan, hurma kurutma yeri olarak kullanılan bir arsaya çökmüştü. Medine'ye hicretten önce, Es'ad bin Zürâre burasını namazgâh edinmiş ve arkadaşlarına orada namaz kıldırıyordu. Resûlullah (s.a.v.) da bu arsa üzerinde mescidin yapılmasını emretmiş ve o iki yetim çocuğu - bu iki çocuk, Es'ad bin Zürâre'nin vesâyetinde idiler - çağırtarak bu arsayı satın almak istediğini bildirmişti. Onlar da: «Ey Allah'ın elçisi, biz orayı sana hibe ediyoruz» demişlerdi. Resûlullah (s.a.v.) onların bu teklifini kabul etmeyerek, o arsayı onlardan on dinara satın aldı*.

---

* Bu olayı Buhârî, Sahîh'inde: 4/258; İbn Sa'd, Tabakat'ında: 2/4; Zerkezî, İ'lâmü's-Sâcid fî Ahkâmi'l-Mesâcid: 223'de ve diğer müellifler de rivâyet etmişlerdir... Yalnız Buhârî'nin rivâyetinde, Resûlullah'ın on dinara satın aldığı ifadesi bulunmamaktadır. İbn Hacer, Fethu'l-Bârî'de, Resûlullah'ın mescidin arsasını o iki çocuktan on dinara, Mûsâ bin Ukbe'nin yanında satın aldığı rivâyetini nakletmektedir. Vâkıdî, arsanın parasını Hz. Ebû Bekir'in ödediğini ilâve etmektedir.

Mescidin arsasının içinde dikenli ağaçlarla hurma ağaçları ve müşriklere âit eski mezarlar bulunmaktaydı. Resûlullah (s.a.v.)'ın emri üzere; kabirler açılarak,* kemikler başka bir yere nakledildi. Ve hurma ağaçlarıyla diğer dikenli ağaçlar köklerinden kesildi. Bu ağaçlar mescidin kıble tarafına dizildi. Mescidin kıble tarafından geriye doğru uzunluğu 100 zira' olarak ölçüldü. Her iki tarafta, 100'er zira' veya daha eksik olarak belirlendi. Sonra mescidi kerpiç ile inşâ ettiler. Resûlullah mescidin yapımında ashâbıyla birlikte çalışıyor, bizzat kendisi onlarla birlikte taş taşıyordu.

Mescidin kıblesini Beytü'l-Makdis'e (Mescid-i Aksâ'ya) doğru kurdu. Direklerini hurma gövdelerinden, tavanını ise hurma dallarından yaptı. Ona: «Mescidin üzerine tavan yapalım mı?» diye sorulunca, o da: «Mûsâ'nın gölgeliği gibi bir gölgelik yeter, (yâni kalaslarla ve üzeri de otlarla örtülebilir.) İş bundan daha da âcildir» buyurdu. Mescidin tabanı kum ve çakıl ile döşenmiş olarak bırakıldı.

Resûlullah (s.a.v.) nerde namaz vakti girerse, hemen oracıkta namazını kılardı. Hattâ davar ağıllarında bile kıldığı olurdu. Sonra Resûlullah (s.a.v.) mescidin yapılmasını emretti ve Neccâr oğulları takımına adam gönderdi. Bunun üzerine onlar da geldiler. Resûlullah onlara: «Ey Neccâr oğulları, şu duvar ile çevrilmiş arsanızın kıymetini bana söyleyin» buyurdu. Onlar da: «Hayır, vallahi olmaz, biz onun bedelini ancak Allah'tan isteriz» dediler. Enes diyor ki: O çevrili bahçenin içinde şu söyleyeceklerim vardı: Müşriklerin kabirleri vardı. Sonra oyuk ve tümsek, bakılmamış harap yerleri vardı. Bir de hurma ağaçları vardı. Hz. Peygamber (s.a.v.) emretti. Müşriklerin kabirleri açılıp kemikleri başka yere nakledildi. Sonra harap yerler tesviye edildi. Hurma ağaçları diplerinden kesildi. Hurma ağaçlarının gövdelerini direk olarak mescidin kıble tarafına (Mescid-i Aksâ'ya doğru) sıra ile dizdiler ve kapının yan sövelerini taştan ördüler. Ashâb-ı Kirâm, recez**'ler söyleyerek, taş taşımaya başladılar. Resûlullah (s.a.v.) onlarla birlikte recez söyleyerek: «İlâhi âhiret hayatından başka hayır (denecek bir şey yok.) Öyle ise, Ensâr ile Muhâcirine çok mağfiret et***» buyurdu.

Resûlullah'ın mescidi, herhangi bir değişiklik veya ilâve yapılmaksızın bu şekil üzere Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti dönemine kadar devam etti. Sonra Hz. Ömer (r.a.), onda birtakım güzel değişiklik-

* İbn Sa'd, Tabakat: 2/5.
** Recez: Yarısı veya üçte biri kısaltılmış beyitlere denir.
*** Buhârî: 1/111.

ler yaptı. Fakat o, Hz. Peygamber döneminde olduğu gibi yine kerpiç ve hurma kerestesi ile yaptı. Ayrıca direklerini yenîledi. Ondan sonra da Hz. Peygamber'in mescidinde, Hz. Osman (r.a.) bir kısım değişiklikler yaptı. O da, mescide daha büyük bir ilâve ekledi. Duvarlarını nakışlı taşlarla ve kireç harcı ile yeniden ördü*.

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Biz şu anlattığımız olaylardan birçok önemli delil ve işaretler elde ediyoruz ki, onları aşağıya şu şekilde özetleyebiliriz:

1 — **İslâm Toplumunda ve İslâm Devletinde Mescidin Önemi:**

Şübhesiz ki Resûlullah, Medine'ye varışıyla ve oraya yerleşmesiyle sağlam ve birbirine kenetlenmiş bir İslâmi toplumu kurmaya yöneldi. Bu toplum Medine-i Münevvere'de toplanmış olan Muhâcirlerle Ensâr'dan oluşmaktaydı. Resûlullah'ın bu uğurda attığı ilk adım, bir mescid yapmak olmuştu.

Aslında bunda, ne şaşılacak, ne de hayrete düşülecek bir durum var. Çünkü mescid yapmak İslâmi toplumun kuruluşunda en önemli ve başta gelen noktadır. Bunun için Müslüman bir toplum ancak İslâm'ın nizam, akide ve âdâbına sarılmakla «sağlamlık ve birbirine kenetlenmişlik» vasfını kazanabilir. Ancak bunların tümü de mescid rûhundan ve ilhamından kaynaklanır.

Hakikaten müslümanların arasında kardeşlik ve sevgi bağının yaygınlaşması, İslâm nizamının ve âdâbının gereklerindendir. Ama bu bağın yaygınlaşması yalnızca mescidde kemâl derecesine ulaşır. Müslümanlar aralarındaki mal, makam ve itibar farklarından sıyrılarak, her gün Allah'ın evinde yâni mescidde belirli vakitlerde biraraya gelmedikleri sürece aralarında kardeşlik ve dostluk ruhunun oluşması mümkün değildir.

Yine müslümanların arasındaki çeşitli işlerde ve durumlarda, adâlet ve eşitlik ruhunun yaygınlaşması İslâm Nizamının ve âdâbının gereğidir. Fakat; müslümanlar, her gün, kalbleri, bir olan Allah'a bağlanmış olarak, ubûdiyyetin zirvesinde durup, Rablerinin huzurunda aynı safta buluşmadıkları sürece, bu rûhun yaygın hale gelmesi mümkün değildir. Her müslüman, ibâdete iştirâk ve ibâdette toplanma olayı olmadan, Allah'a ibâdet etmiş, rükû' yapmış ve secdeye kapanmış olarak evine dönerse; adâlet ve eşitliğin anlamı, bencilliğin, kendini üstün görmenin ve enaniyetin anlamlarına üstün gelmeyecektir.

---

* Zerkeşî, İ'lâmü's-Sâcid: 224-225.

Müslümanların dağınıklıklarının, köklü bir vahdet potasında erimesi, İslâm'ın nizamının ve âdâbının gereklerindendir. Onları bu birlik üzere toplayacak olan Allah'ın ipidir ki; o da, onun hükmü ve şeriatıdır. İslâm toplumunun her köşesinde, müslümanların sımsıkı sarılmaları için Allah'ın hükmünü ve şeriatını öğrenmek maksadıyla, içinde toplandıkları mescidler yapılmadığı sürece, müslümanların birliği bozulur, hemence şehvet ve arzuları, onların arasına ayrılık tohumları eker.

İslâm toplumunda ve müslümanların bu yeni devletinde ana maksadları gerçekleştirmek için, herşeyden önce Resûlullah (s.a.v.), mescidin yapımına girişti...

2 — Çocuklardan ve yetimlerden rüşd çağına ulaşmamış kişilerle muamelenin hükmü:

Hanefîlerden bazı fakihler, bu hadisi, bülûğa ermemiş küçüklerin yapacakları tasarrufun sahih olacağına delil gösterdiler. Buna delâlet yönü de şudur. Resûlullah (s.a.v.) bu arsayı pazarlık ettikten sonra iki yetim çocuktan satın aldı. Eğer onların tasarrufları sahih olmasaydı; elbetteki Resûlullah (s.a.v.) onlardan satın almazdı. Ancak rüşd çağına ulaşmamış çocukların yapacakları tasarrufun sahih olmadığı kanaatini taşıyan hukukçular -ki onlar fukahânın cumhûrudur- Cenâb-ı Hakk'ın şu âyetini delil olarak ileri sürmüşlerdir. Meâlen şöyledir: «Yetimin malına, rüşdüne erişinceye kadar ona en güzel olanından başka bir sûrette yaklaşmayın...» (En'âm süresi. 152). Arsanın satın alınması hadisinde ise iki şekilde cevab ileri sürülür:

a) İbn Uyeyne'nin rivâyeti şöyledir: Resûlullah (s.a.v.) o iki yetimin amcası ile konuştu ve onun vasıtası ile de satın aldı. İki yetim, amcasının evinde kalıyorlar ve onun kefâletinde bulunuyorlardı. Bu duruma göre, Hanefîlerin sahib olduğu kanaat için bunda herhangi bir delil bulunmamaktadır.

b) Resûlullah bu gibi işlerde, özel olarak bir velâyeti bulunmaktadır. Resûlullah (s.a.v.) da müslümanlardan bir fert olması vasfıyla değil de, tüm müslümanların umumî velisi olması hasebiyle, bu araziyi o iki yetimden satın almıştır.

3 — İzleri kaybolmuş mezarların açılıp, kemiklerinin başka bir yere naklinin cevâzı ve bu yerin temizlenip arazisi tesviye edildiği vakit, mescid olarak kullanılması:

İmam Nevevî bu hadisi açıklarken şöyle diyor: «Bu hadisde izleri kaybolmuş kabirlerin açılıp, kemiklerinin başka bir yere nakledilmesi hususunda cevaz vardır. Aynı yerdeki kan ve irinle karışık toprak izâle edildiği takdirde; bu arazide namaz kılmak da câiz olur.

Arazisi ıslah edildiği zaman, o yeri mescid olarak kullanmak da câizdir.« Nitekim bu hadis-i şerif, içinde ölülerin defnedildiği ve kabirlerin düzlenip izlerinin kaybolduğu arazinin, sahibinin mülkiyeti üzere bâki kalıp vakıf yapmadığı takdirde. kendinden sonra miras olarak kaldığı halde, satılmasının câiz olduğuna delâlet etmektedir*. Siyret uleması, arsanın içinde bulunan bu kabirlerden bahsederken, o kabirlerin eski ve izleri kaybolmuş müşrik mezarları olduğunu söylemektedirler. Zaten o kabirlerin içinde kan ve irinin bulunması tasavvur edilemez. Bununla beraber, yine onlar Peygamberimizin emri üzere açılıp kemikleri başka bir yere nakledilmişti ve onların içinde bulunan artıklar yok edilmişti...

Ben derim ki; izleri kaybolmuş mezarların açılmasının ve kemiklerinin başka bir yere naklinin câiz oluşu ve yerlerini mescid olarak kullanma keyfiyeti arazisi vakıf olmadığı takdirdedir. Eğer arazisi vakıf ise, o yeri vakfedildiği gayenin dışında başka bir şeye çevirmek câiz olmaz.

4 — Mescidlerin «Teşyid»i, süslenmesi ve nakışlanmasının hükmü:

Teşyid kelimesi, mescidin binasını, yapının sağlamlığını, tavanın ve sütunların dayanıklılığını artırdığından dolayı; taş ve benzeri şeylerle yapmak demektir. **«Nakş ve Zuhrûfe»** ise, çeşitli süsleme türlerinden olan binanın aslının dışında kalan şeylere denilmektedir. Bütün âlimler, Hz. Peygamber'in mescidi yenilenirken, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın yaptığı şeyleri delil kabul ederek, teşyidi câiz görüp müstahsen kabul etmişlerdir. Her ne kadar bu, Resûlullah'ın yapmadığı birşey olsa da câizdir. Ancak o, mefhûmu muhalife delâlet etmez. Yâni mescidi taşla yapmaya ve sağlamlaştırmaya mâni bir hal değildir. Çünkü mescidlerin yapımını meşrû bulan hikmeti ihlâl etme anlamında, mescidi sağlamlaştırma ve taşla yapmanın bir alâkası yoktur. Bilâkis bunda Allah'ın farzlarına ihtimam ve koruma vardır. Yine âlimler, Cenâb-ı Hakk'ın **«Allah'ın mescidlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe iman eden kimseler i'mâr eder (Tevbe: 18)** âyetini bu hususa delil göstermişlerdir. Âyette geçen i'mar etme, ancak binayı teşyid ve takviye ile bir de mescidi korumakla olur...

Nakş ve süslemeye gelince; bütün âlimler, bunları kerih görmüşlerdir. Bu konuda onlar, mekruh ve haram diyenler olmak üzere, iki kısma ayrılmışlardır. Ancak mekruh olduğunu da, haram olduğunu da söyleyen âlimleri mescidlerin yapımı için vakfedilen malları, nakış ve süslemeye harcamanın haram olduğu üzerinde itti-

* Zerkeşî, İ'lâmü's-Sâcid: 236.

fak etmişlerdir. Ama süsleme ve nakşa sarfedilen mal bizzat caminin bânisi (yaptıran) tarafından harcanıyorsa, bu konuda da yine ihtilâf olunmuştur. Zerkeşi, İmâm el-Beğavi'den naklen şöyle diyor: «Mescidin süslemesi, vakıf gelirinden olursa câiz olmaz. Eğer onu kayyım yaparsa, kendi kesesinden ödemesi gerekir. Şâyet mescidin süslemesi işini, herhangi bir adam kendi malıyla yaparsa, bu da mekruh olur. Çünkü bu nakışlar ve süsler namaz kılanın kalbini meşgul eder*».

Teşyidin umumi, nakş ve süslemenin hususi oluşu ve arasındaki fark açıkça ortadadır. Daha önce de söylediğimiz gibi, mescid yapmayı meşrû kılan, hikmete ters düşen bir mânânın veya niteliğin, teşyid ile alâkası yoktur. Ama nakş ve süsleme her ikisi de hikmete ters düşen bir mâna ve nitelik ile alâkalıdır. Çünkü onlar namaz kılanın kalbini huşû ve âhireti düşünmekten alıkoyup dünyanın birtakım görüntüleriyle meşgul ederler. Halbuki mescide girmekten maksad, dünyevî düşüncelerden uzaklaşmak, aklı, dünya ziynetini ve ihtişamını düşünmekten alıkoymaktır.

Hz. Ömer (r.a.), Peygamberimizin Mescidini yeniden yapmayı emrettiği zaman: «Halkı yağmurdan, yağıştan muhafaza ediniz. Mescidi sarıya, kırmızıya boyamaktan menediniz, sakınınız. Sonra halkı fitneye düşürürsünüz» diye buyurarak, bu konuya dikkat çekmiştir**.

Âlimler mescidin kıble tarafına Kur'an'dan âyet yazmanın yasak olan nakşa girip girmediği hususunda ihtilâfa düşmüşlerdir. Zerkeşi, İ'lâmü's-Sâcid adlı kitabında şunları söylüyor:

«İmam Mâlik, mescidin kıble tarafına Kur'an'dan âyet veya başka birşey yazmanın mekruh olduğunu söylemiştir. Halbuki bazı âlimler bunu câiz görmüşlerdir. Fakat İmam Mâlik'e; Hz. Osman'ın, Mescid-i Nebevi'de böyle yaptığı rivâyet edildiği zaman bunu hoş görmüş ve bunda bir beis yoktur***» buyurmuştur.

Şu yukarıda zikrettiğimiz düşüncelerden, bugün mescidlerin teşyid ve tamirine önem veren kişilerden birçoğunun dayandığı hatânın büyüklüğü ortaya çıkıyor. Çünkü o kişiler tüm gayretlerini mescidlerin süs ve nakşındaki tekniğe ve çeşitli ihtişam görüntülerini artırmaya sarfediyorlar. Hattâ o mescidlere giren kişiler, nerdeyse Allah'a karşı kul olmanın verdiği tevâzudan bir mânâ duyamıyacak. Ancak onlar; arabesk, süslemecilikteki incelikler ve mi'mâri hen-

* Bu, Şâfii'nin görüşüdür. Maslahata binâen, Hanefiler ve ötekiler buna cevaz vermiştir...

** Zerkeşi, İ'lâmü's-Sâcid: 337.

*** a.g.e., s. 337.

desedeki tekniğin üstünlüğü ile iftihar etmekten ötürü mescidin lisân-ı hâl ile konuştuğunu hissedecek...

Bu oyunun, saf müslümanlarda doğurduğu kötü sonuçlardan biri de; fakirlerin, dünyevî düşkünlüklerinden kurtulup başka bir yöne yönelmemeleri olmuştur. Hakikaten mescidlerde; fakir kişiyi, fakirliğine sabrettirecek, onu dünya ve dünyanın aldatıcı süslerinden çıkarıp, âhirete ve âhiretin üstünlüğüne götürecek şeyler bulunması gerekirdi. Durum aksi olduğu için, tersine fakirler bu mescidlerde; haram kılınan dünyanın aldatıcılığını kendilerine hatırlatacak fakirliğin zillet ve güçlüğünü kendilerine hissettirecek şeyleri bulmuş oluyorlar...

Aman Allahım! Müslümanların, İslâm'ın hakikatına olan yabancılıkları ve uzak kalışları ile; dışı din, içi her türlü arzu ve aşırı isteklerin bulunduğu dünya olan; yalancı görüntülerle meşgul olmaları ne kötü bir şeydir!.

***

İKİNCİ ESAS
(Müslümanalr arasında kardeşlik)

Resûlullah (s.a.v.) ashâbı arasında; Ensâr ile Muhâcirleri hak ve eşitlik esasına göre, birbiriyle kardeş ilân etti. İslâm kardeşliğinin akrabalık bağından daha kuvvetli olması sebebiyle, öldükten sonra, birbirlerine mirasçı olmak üzere; aralarında kardeşlik kurdu. Ca'fer bin Ebû Tâlib'i, Muâz bin Cebel'e; Hamza bin Abdülmuttalib'i, Zeyd bin Hârisey'ye; Ebû Bekir es-Sıddîk'ı Hârise bin Züheyr'e; Ömer bin el-Hattâb'ı, Utbân bin Mâlik'e; Abdurrahman bin Avf'ı da, Sa'd bin er-Rebî'ye kardeş yaptı*.

Resûlullah (s.a.v.) arkadaşları arasında; daha sonra da göreceğimiz gibi, din kardeşliğini, özel bir dostluk ve kardeşlik bağı ile perçinledi.

Bu kardeşlik birtakım maddî esaslar üzerine kurulmuştu. Birbirlerine mirasçı olmaları hükmü, bu maddî esasların bir yönüdür. Bu kardeşlik sözleşmeleri, Bedir savaşında, akrabalık hukuku gelinceye kadar devam etti. Çünkü Bedir savaşının ardından Cenâb-ı Hakk'ın şu, ilâhî hitabına göre, «Akrabalar birbirlerine (vâris) olmaya daha uygundur. Çünkü Allah herşeyi hakkıyla bilendir**». Bu âyet-i kerîme kendinden önceki hükmü ortadan kaldırdı. Böylece mirastaki İslâm kardeşliği bağı kesilmiş oldu ve bu hususta

* İbn Hişâm, es-Siyret: 1/504.
** Enfâl sûresi, âyet: 75.

her insan kendi nesebine ve akrabasına rücû' etti. Bu duruma göre tüm mü'minler kardeş oldu.

Buhârî, İbn Abbas'tan şunu nakleder: «İbn Abbas dedi ki; muhâcirler, Medine'ye geldikleri vakit bir Muhâcir bir Ensârî'ye kan akrabalığı olmaksızın Resûlullah onları birbirine kardeş yaptığı için mirasçı oluyordu. Cenâb-ı Hakk'ın şu «Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri hasretle arzu etmeyin. Erkeklerin de kazandıklarından nasibleri var, kadınların da kazandıklarından nasibleri var, Allah'tan onun lûtfunu isteyin, şübhesiz Allah herşeyi bilmektedir*» âyeti inince bu hüküm neshedildi. Böylece din kardeşliğine dayalı miras hükmü kendiliğinden ortadan kalkmış oldu.

*
**

İBRETLER VE İŞARETLER

Resûlullah (s.a.v.)'ın İslâm devletini ve İslâmî toplumu kurma yolunda dayandığı ikinci esas da budur. Bu esasın önemi, aşağıdaki şekillerde görülüyor.

1 — **Hakikaten, herhangi bir devletin kurulması** ve kalkınması ancak, millî bütünlük ve millî beraberlik esasına dayanmakla mümkün olur. Birlik ve beraberliğin; karşılıklı sevgi, kardeşlik ve yardımlaşma faktörünün dışında başka birşeyle gerçekleşmesi mümkün değildir. Aralarında hakiki kardeş ve sevgi bağı ile birbirine bağlanmamış olan herhangi bir topluluğun, bir prensip etrafında birlik oluşturmaları mümkün değildir. Bir millette veya toplulukta birlik, gerçek olarak kaim olmadığı sûrece de o topluluktan bir devletin vücud bulması mümkün olmaz...

Yine kardeşliğin, kendisine iman etmekle ve üzerinde anlaşmakla tamamlandığı bir akideye bağlı olması gerekli olduğuna göre; her biri bir fikre veya biri diğerine muhalif bir akideye inanan iki şahıs arasındaki kardeşlik hayal ve vehimden ibarettir. Hele özellikle, fikir veya akide sahibini pratik hayatta muayyen bir yola sevkeden şeylerden olursa!..

Bunun için Resûlullah (s.a.v.), kendi 'ashâbının gönülleri üzerinde birleştiği kardeşlik esasını, Allah katından getirdiği İslâm akidesi üzerinde kurdu. İnsanı Allah önünde topluca secdeye sevkeden bu akide, insanlar arasında da takvâ ve amel-i sâlih dışında hiçbir derecelendirme ve fark gözetmemiştir. Çünkü değişik fikir ve inançlara sahip fertlerden oluşan topluluklarda; cömertliğin, yardım-

* Buhârî, Kitâbü't-Tefsir bâbı.

laşmanın ve kardeşliğin baş tâcı edilmesi, beklenen şeylerden değildir. Öyle toplumlarda insanların hepsi, kendi nefsinin, kendi kabilesinin ve kendi benliğinin esiri olur.

2 — **Şübhesiz ki bir cemaat,** dağınık ve birbiriyle alâkası olmayan insanların oluşturduğu topluluktan yalnızca birşeyle ayrılır. O da, bu cemaatın fertleri arasında ve hayatın bütün bölümleriyle kurumlarında yardımlaşma prensibinin yürürlükte olmasıdır. Eğer bu yardımlaşma ve dayanışma insanların arasında eşitlik ve adâlet ölçüleri dahilinde tatbik ediliyorsa, işte bu toplum âdil ve sağlam bir cemaattır. Eğer bu topluluk, zulüm ve haksızlık esasına dayanıyorsa, o da zalim ve haktan uzaklaşmış bir toplum demektir...

Sağlam bir toplum rızık ve geçim yollarından faydalanmada yalnızca adâlet prensibine dayalı olduğu zaman, bu adâletin selâmetini ve hayır yönünde uygulanmasını garanti edecek ne vardır?

Şübhesiz ki bunun için asli fıtrat ve tabiî garanti, yalnızca kardeşlik ve karşılıklı sevgidir. Kanun ve devlet garantisi bunlardan sonra gelir.

Bir devlet otoritesi, fertler arasında adâlet prensibini gerçekleştirmeyi ne kadar isterse istesin yine de, fertler arasındaki kardeşlik ve sevgi esasına dayanmadığı sürece, adâlet prensibi gerçekleşemez. Bilâkis bu adâlet prensipleri o vakit bu toplumun fertleri arasında yayılan kin ve düşmanlıkların kaynağı olmaktan öteye gitmez. Halbuki kin ve düşmanlıkların genel karakteri, içlerinde zulüm ve isyan tohumlarını en katı bir şekilde taşımalarıdır.

Bundan dolayı, Resûlullah (s.a.v.), Ensâr ve Muhâcirler arasında kurduğu kardeşliğin hakikatından, dünyada tatbikatına bir daha rastlanmayan ictimaî adâlet prensipleri için bir esas ortaya çıkardı. Bu adâlet prensipleri, daha sonra da, bağlayıcı şer'î kanunlar ve hükümler şeklinde gelişiverdi. Fakat onların tümü, yalnızca bu ilk zeminde kuruldu ve müesseseleşti. Bilelim ki, bu ilk zeminde kurulan İslâm kardeşliğidir. Kendi çerçevesi içinde, **İslâm akidesi gerçeği** üzerine kurulan bu büyük kardeşlik hareketi olmasaydı; elbette ki bu prensiplerin (ictimaî adâlet) İslâm toplumunun en kuvvetli bağı içinde yaptırıcı ve pratik herhangi bir etkisi olamazdı.

3 — **Kardeşlik şiarının beraberinde bulunan tefsirî mânâ:**

Resûlullah (s.a.v.)'ın ashâbı arasında kurduğu kardeşlik prensibi, onların dillerinde dolaşan sadece bir parola, bir sembol değildir. Ama o, uygulanan bir gerçektir ki, hem hayat vâkıasıyla, hem de Ensâr ile Muhâcirîn arasında bulunan tüm alâkalarla birleşiyor.

Bunun için Hz. Peygamber (s.a.v.) bu kardeşliği birbiriyle din kardeşi olan sahâbe arasında yaygınlaşan gerçek bir sorumluluk haline getirdi. Bu sorumluluk, kendi aralarında onları en hayırlı yöne sevkediyordu. Resûlullah (s.a.v.)'ın birbirine kardeş yaptığı, Sa'd bin Rebî ile Abdurrahman bin Avf arasında geçen şu olay, bu konuda bize delil olarak yeter: Sa'd bin Rebî, Abdurrahman bin Avf'a kendi evinde, malında ve ehlinde eşit bir şekilde ortak yaptığını ona açıklamıştı. Fakat Abdurrahman bin Avf ona teşekkür edip, ondan kendisini, ticaretle uğraşmak için Medine çarşısına götürmesini istemişti. Sa'd bin Rebî, Ensâr içinde, Muhâcir kardeşine ortaklık teklif eden tek kişi sanılmasın. Bilâkis kendi aralarında yardımlaşmada ve birbiriyle ilgilenmede, Sahâbenin durumu bu idi. Özellikle hicretten ve Resûlullah'ın onlar arasında kurduğu kardeşlikten sonra...

Yine böylece, Allahü Teâlâ, akrabalık hukuku kurulmadan miras hukukunu bu kardeşliğe bağladı. Bu hükmü koymadaki hikmet, müslümanların zihninde, hissedilir bir halde; hakikî olarak İslâm kardeşliğinin tecelli etmesiydi. Müslümanlar arasındaki kardeşlik ve karşılıklı sevginin, yalın söz ve sembolden ibaret olmadığını; onun, ictimaî adâlet sisteminin en önemli ilkelerinden olan; gözle görülür ictimaî neticeleri bulunan bir düstur olduğunu vurgulamaktı...

Bu kardeşlik esasına dayalı miras hükmünün daha sonra kaldırılmasındaki hikmeti, şöyle açıklayabiliriz: Zaten, sonunda asıl şeklini alan miras hukuku, mirasçılar arasındaki İslâm kardeşliğine dayanmaktadır. Zira; ayrı dinden olanlar arasında, miras hükmü cereyan etmez. Ancak, hicretin ilk yılları Ensâr ve Muhâcirlerden herbirini; yardımlaşma ve birbirine destek olmak bakımından özel bir sorumlulukla karşı karşıya getirdi. Bunun da sebebi, Muhâcirlerin mallarını ve evlerini Mekke'de bırakıp ailelerinden ayrılarak, Medine'de kardeşleri Ensârın yanlarına misafir olarak gelmeleriydi. Resûlullah (s.a.v.)'ın Ensârla Muhâcirler arasında kurduğu kardeşlik müessesesi, bu sorumluluğu yerine getirmek için bir garanti olmuştu. Bu kardeşliğin, yalnız akrabalık kardeşliğinden daha etkili ve daha güçlü olması, bu sorumluluğun gereğiydi!..

Muhâcirlerin durumu Medine'de düzelince ve İslâm da orada iyiden iyiye kök salınca, İslâm ruhu da Medine'deki yeni toplum için tek başına tabii bir milliyet bağı olunca; Ensâr ile Muhâcirlerin aralarını düzenleyen sistemin kalıbının (onların Medine'de aynı seviyeye gelmelerinden sonra) sökülmesi uygun olmuştu. Çünkü bu duruma göre, artık bugünden sonra genel İslâm kardeşliği-

nin ve bu kardeşlik üzerine kurulan çeşitli sorumlulukların gölgesinde; bu nizamın yönünü kaybetmesinden ve bozulmasından korkulmazdı. Müslümanlar arasındaki kan akrabalığının; İslâm kardeşliği ve akrabalığı üzerine fazladan bir etkisi olamıyacağından ötürü, bu fktörün avdet etmesinde sakıncası olamazdı...

Sonra Resûlullah (s.a.v.)'ın, Ensâr ile Muhâcirler arasında gerçekleştirdiği bu kardeşlik müessesesinden daha önce, yine onun tarafından Mekke'de Muhâcirler arasında gerçekleştirilen diğer bir kardeşlik olayı vardı. İbn Abdülberr şöyle diyor: «Müslümanlar arasında, birbiriyle kardeş olma olayı, iki kerre olmuştu. Biri özel olarak Muhâcirler arasında olmuştu ki bu Mekke'de idi. Diğeri ise Ensâr ile Muhâcirler arasında olmuştu*».

Bu da bizi te'kid ediyor ki, kardeşliğin esası ve asıl sebebi sadece İslâm bağıdır. Ancak o bağ, hicretten sonra, hicretin getirdiği şartlar sebebiyle ve Ensâr ile Muhâcirler bir yurtta toplandıkları için yenilenmeye ve pekiştirilmeye ihtiyaç duydu. O da gerçekte, inanç birliği ve İslâm toplayıcılığı esasına dayanan kardeşliğin dışında başka bir şey değildir. Ancak o, pratik yoldan bir uygulamayla te'kid edilmiştir...

***

ÜÇÜNCÜ ESAS

(Müslümanlarla gayr-i müslimler arasında bir belge imzalanması)

Bu esas, Resûlullah'ın, yeni devletin yasal değeri çevresinde kurduğu şeylerin en önemlisidir. İbn Hişâm, Resûlullah (s.a.v.)'ın Medine'ye gelişinden kısa bir süre sonra, Araplardan Medine halkının tümünün İslâm'ı kabul ederek onun etrafında toplandıklarını; Evs kabilesinden birkaç kişinin dışında, Ensârın evlerinden halkı Müslüman olmayan hiçbir evin kalmadığını rivâyet ediyor. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), Ensâr ile Muhâcirler arasında bir belge yazdırdı. O belgede yahudilerle sulh ve muahede yaptı. Yahudilere mal ve din hürriyeti tanıdı. Onlara birtakım şartlar koştuğu gibi, onların da birtakım şartlarını tanıdı.

İbn İshâk bu belgeyi senetsiz olarak rivâyet etmiştir. Aynı belgeyi İbn Hayseme şu senetle rivâyet etmiştir: Bize Ahmed bin Cennâb, Ebû'l-Velid, ona da İsâ bin Yûnus, ona da Kesîr bin Abdillâh

* Fethü'l-Bârî: 7/191.

bin Amr el-Müzenî, ona da babası, babasına da dedesi bahsetti ki; Resûlullah (s.a.v.), Ensâr ile Muhâcirler arasında bir belge yazdırdı... İbn Hayseme, İbn İshâk'ın zikrettiği metnin benzerini kaydetmiştir*. İmam Ahmed de, Müsned'inde bu belgeyi şu senetle rivâyet etmiştir. Süreyc dedi ki, bize Abbâd rivâyet etti. O da Haccâc'dan, o da Amr bin Şuayb'dan, o da babasından, o da ceddinden Resûl-i Ekrem Ensâr ile Muhâcirler arasında bir belge yazdırdı, diye rivâyet etti**.

Biz burada bu belgenin tüm metnini uzun olduğu için nakledemiyeceğiz. Fakat biz, Medine'de doğan, İslâm Devleti ve toplumunun yasal değeri üzerinde duracağımız için; Aleyhissalâtü Vesselâm'ın belgesinde yer alan önemli maddelerini zikretmekle yetineceğiz. Bu maddeler, bizzat belgenin metnindeki sıralanışına göre tertib edilmiştir.

1 — Madde: Kureyşli ve Yesrib'li müslümanlarla, onlara bağlanmış ve katılmış olanlar, onlarla birlikte savaşanlar; diğer insanlardan ayrı bir ümmet ve topluluktur.

2 — Madde: Bu müslümanların hepsi çeşitli kabilelerden olmalarına rağmen, yine de kan diyetlerini kendi aralarında, geleneğe göre ortaklaşa ödeyecekleri gibi; esirlerin kurtarılması için ödenen diyetleri de mü'minler arasında bilinen âdil esaslar dairesinde, ortaklaşa ödeyeceklerdir.

3 — Madde: Mü'minler, borçlu ve çoluk çocuğu çok olanları kendi hallerinde bırakmıyacak, onların kurtulmalık paralarını (fidyelerini) veya kan bedellerini, aralarında mâruf esaslar dairesinde ödeyeceklerdir.

4 — Madde: Müttakî mü'minler, kendi aralarından azgınlık eden veya zulüm ve haksızlık yapmak isteyen ya da günah işleyen ve düşmanlık eden, veyahut da mü'minler arasında kargaşalık çıkaran kimseye karşı cephe alacaklar ve o kişi onlardan birinin evlâdı da olsa, hepsinin elleri onun aleyhine kalkacaktır.

5 — Madde: Hiçbir mü'min bir kâfir için bir mü'mini öldüremez ve bir mü'mine karşı hiçbir kâfire yardım edemez.

6 — Madde: Allah'ın himaye ve teminatı (mü'minlerden her ferd için) birdir, onların en hakir görülenlerine bile şâmildir. Çünkü, mü'minler diğer insanlardan ayrı olarak birbirlerini «Mevlâsı-Kardeşi» durumundadırlar.

7 — Madde: Bu sahife (belge)dekileri kabul eden Allah ve âhiret gününe inanan bir mü'minin, ortaya kötü bir olay (öldürme)

* Bkz.: İbn Seyyidinnas, Uyûnü'l-Eser: 1/198.
** İmam Ahmed, el-Müsned: 21/10.

çıkaran kimseye yardım etmesi veya onu barındırması helâl değildir. Öyle bir kişiye yardım eden veya onu barındıran kimse, kıyâmet günü, Allah'ın lânet ve gazabına uğrayacak; onun tevbesi de, fidyesi de kabul olunmayacaktır.

8 — **Madde**: Yahudiler (mü'minler gibi) savaş devam ettiği sürece, kendi savaş masraflarını karşılamak mecburiyetindedirler.

9 — **Madde**: Avf oğulları Yahudileri, mü'minlerle birlikte bir topluluk teşkil edecekler. Yahudiler kendi dinlerinde, müslümanlar da kendi dinlerinde kalacaklardır. Şu kadar ki; bunlardan zulüm veya kötülük işleyen bir kişi, ancak kendini ve ev halkını tehlikeye sokmuş olacaktır...

10 — **Madde**: Savaş halinde, yahudilerin masrafları kendilerine, müslümanların masrafları da kendilerine âit olacaktır. Şübhesiz ki bu belge sahiblerine harb açanlara karşı onlar kendi aralarında yardımlaşacaklardır.

11 — **Madde**: Bu belge sahibleri arasında herhangi bir olay veya anlaşmazlık çıkar ve bunun onların aralarını bozmasından korkulursa; bu anlaşmazlık veya olay hemen, şanı Yüce Allah'a ve Allah'ın Resûlü (Muhammed) (s.a.v.)'e arz ve havale edilecektir.

12 — **Madde**: Medine'den çıkan da emniyette, oturan da emniyette bulunacaktır. Bir zulüm veya suç işleyen kimse bundan müstesnadır!..

13 — **Madde**: Muhakkak ki, Allah bu belgelilere en doğru ve en iyi şekilde riayet edilmekten hoşlanır. Şübhesiz ki, Allah'ın himayesi iyilik yapan ve kötülüklerden sakınanlar içindir.

⁂

İBRETLER VE İŞARETLER

Bu belge İslâm toplumu için çeşitli düzenleyici hükümlerle ilgili önemli işaretleri taşımaktadır. Onları aşağıya şöyle özetliyoruz:

1 — Bu belgeye, çağdaş terimler arasında «Anayasa» kelimesini ad olarak vermek en uygun olanıdır. Zaten o, Anayasa ilânı mesabesinde olduğuna göre, şübhesiz ki o çağdaş herhangi bir anayasanın ihtiva edebildiği hususlar (diğer bir deyimle devletin içte ve dıştaki düzeni) için belirleyici, küllî sınırlar koymakla bu özelliklerin tümünü kapsamaktadır. Yâni bu anayasa, devletin kendi vatandaşları arasındaki münâsebetleri tesbit ettiği gibi, devletin diğer devletlerle olan münâsebetlerini de belirlemektedir...

Resûlullah (s.a.v.)'ın, Allah'tan gelen vahiyle koyduğu ve ashâ-

bına yazdırdığı, sonra da müslümanlarla komşuları olan yahudiler arasında ittifakla kabul edilmiş olan - temel prensip şeklinde - ortaya koyduğu bu anayasa; İslâm toplumunun, tâ doğuşundan beri tam bir anayasal temel üzerine dayandığına, İslâm Devleti'nin ilk doğuşundan itibaren bir devletin muhtaç olduğu idarî ve anayasal dayanaklardan en mükemmeli üzerine kurulmuş olduğuna dair, delil olarak yeter.

Bu, idarî ve anayasal dayanakların toplumda, İslâmî şeriat hükümlerinin uygulanması için gerekli temel esas olduğu gayet açıktır. Çünkü o kendi bütünlüğü içinde, ancak İslâm ümmetinin birliği fikrine ve onunla alâkalı diğer düzenleyici maddeler üzerine dayanır. İlk olarak Resûlullah (s.a.v.)'ın ortaya koyduğu bu anayasal düzenleme, kaim olmadığı sürece, İslâmî hükümlerin (ki aynı zamanda bu anayasa da ahkâm-ı şer'iyyenin bir parçasıdır) üzerinde sabitleşeceği bir zemini bulmamız mümkün olmaz.

Apaçık hakikatlere karşı, basiretlerini ve gözlerini kapayan kişilerin dâvaları işte buradan suya düşüyor. Sonra o kişiler, İslâm'ın insanla Rabbi arasında bulunan şeyleri düzenleyen bir dinden başka birşey olmadığını; İslâm'ın devlet ve anayasal düzenleme ile ilgili bir dayanağının bulunmadığını iddia ediyorlar. Aslında bu eski bir oyundur. İslâm'a fikrî saldırıda bulunan ve sömürgecilik taraftarı olanlar, bu eski oyunda çözülemez şekilde İslâm'ı sınırlandırmayı amaçlıyorlar ki; İslâm'ın fonksiyonu kendi toplumu dışında o sapık düzenlere müdahale edecek bir durum almasın. Bunu sağlamak ise; İslâm'ın devleti olmayan, din olduğu; kanun ve şer'î hüküm koyamayıp, yalnızca ibâdetleri düzenlediğini benimsetmekten geçer... Hattâ İslâm hakikatte din ve devlet olsa bile bunun değişmesi ve buna elvermez kılınması gerekir. Bu anlayışa göre; yalan da olsa bunu yaymak gerek...

Şu kadar var ki bu tuzak, İslâm'a fikrî saldırıda bulunanların kötü şansı olarak çabucak parçalandı. Artık bunlardan bahsetmek lüzumsuz söz, kin ve düşmanlıkların ortaya saçılması demek olur...

Fakat ne olursa olsun, yine de bu önemli maddeleri tahlil ederken, şunu söylememiz gerekir ki; bizzat İslâm toplumunun doğuşu, devletin mükemmel bir plânı çerçevesinde olmuştu. İslâm'ın teşrîatı, her yönü ve her maddesiyle uygunluk arzeden sosyal düzenleme ölçüleri halinde inmişti. Bu belge de buna en büyük şahittir!..

Teşriî hükümlerin bir kısım bölüm ve cüzlerden ibaret olması hasebiyle; tek başına basite alınabilirse de, bir kısım diğerleriyle bütünleşince, onlardan büyük bir yönetimin ve anayasal yapının mütekâmil bir tanzimi oluşur.

2 — Ger.ekten bu belge, Resûlullah (s.a.v.)'ın yahudilere karşı muamelesindeki dillere destan adâletine işaret ediyor. Yahudinin tabiatındaki hile, zulüm ve entrika kendisine baskın çıkmamış olsaydı, müslümanlarla yahudiler arasındaki bu âdil anlaşmanın meyvesini vermesi imkân dahilinde idi. Ama bu anlaşmanın üzerinden kısa bir süre geçmişti ki, yahudiler kabullendikleri bu belgedeki maddelerin kapsadığı bir kısım şeylerden sıkılmaya başladılar. Bunun üzerine de, inşâallah ileride yeri gelince genişçe açıklamasını yapacağımız, çeşitli hıyânet ve haksızlıklarla Resûlullah'ın ve müslümanların aleyhine çalışmaya koyuldular. Böyle olunca da müslümanlar, tek taraflı kabul ettikleri bu anlaşmayı feshettiler.

3 — Bu belge aşağıda açıklayacağımız şekilde, İslâm şeriatındaki önemli hükümlere işaret etmektedir:

a - Bu belgenin birinci maddesi, müslümanların birliğini sağlayan yegâne unsur İslâm olduğuna ve onlardan tek bir millet meydana getiren şeyin yalnızca İslâm olduğuna; ayrıca müslümanların arasındaki ayırıcı özelliklerin ve farklılıkların, bu kapsamlı birlik çerçevesinde eriyip yok olduğuna işaret etmektedir. Bu husus, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şu sözünden gayet açık bir şekilde anlaşılıyor: «Kureyşli ve Yesrib (Medine)li müslümanlarla onlara bağlanmış ve katılmış olanlar, onlarla birlikte savaşanlar, diğer insanlara nazaran ayrı bir ümmet ve topluluktur.» Sağlam ve birbiriyle kaynaşmış bir İslâmî topluluğu kurmak için gerekli olan ilk esas budur.

b - İkinci ve üçüncü maddeler; müslümanların kendi aralarında dayanışması ve birbirine arka çıkmasının gerektiğini en açık şekliyle ortaya koyuyor. Bunun da İslâm toplumunun en önemli niteliklerinden olduğuna işaret ediyor. Buna göre müslümanların hepsi dünya ve âhiret işlerinde birbirinden sorumludurlar. Hakikaten, İslâm şeriatının hükümlerinin tümü bu sorumluluk esasına dayanır. Ve müslümanlar arasındaki yardımlaşma ile birbirinin işini yüklenme prensibi için, uygulama yollarını belirler.

c - Altıncı madde; Müslümanlar arasındaki eşitlik prensibinin, propaganda ve reklâm aracı olması yönünden değil de; İslâm toplumu için gerekli olan önemli şer'î rükünlerden bir rükün olduğuna ve onun en güzel ve en ince bir şekilde tatbik edilmesi gerektiğine işaret ediyor. Müslümanların arasındaki bu eşitliğin sağlanması için, Resûlullah'ın şu maddede kararlaştırdığı hükmü ortaya çıkarmak yeter: Bu maddede Resûlullah (s.a.v.): «Allah'ın himaye ve teminatı (mü'minlerden her ferd için) birdir, onların en hakir görülenlerine bile şâmildir» demektedir. Diğer bir deyimle, Müslümanın himaye

ve teminatı hakkı, nerde olursa olsun saklıdır ve saygıdeğerdir. Müslümanın bir kimseyi himayesi altına alması da yine mahfuzdur. Bu konuda onun himayesinin çiğnenmesi gerekmez. Müslümanlardan kim bir kişiyi himayesine almışsa, bu himayeyi başkasının, hâkim veya mahkûm olarak hiçe sayması mümkün değildir. Bu konuda Müslüman kadın mutlak olarak erkekten ayrı tutulamaz. Nerde olursa olsun, Müslüman kadının, başka birini himayesi altına alması da saygıya değerdir. Rütbesi ve mevkisi ne olursa olsun, hiçbir insanın bu himayeyi hiçe saymaya gücü yetmez. Bu husus mezheb imamlarının ve tüm âlimlerin icmâıyla sabittir*.

Buhârî ve Müslim ve diğerleri Ebû Tâlib'in kızı Ümmü Hânî'nin, fetih yılı Resûlullah'a gelip şöyle dediğini rivâyet ederler: «Ey Allah'ın Elçisi! Anamın oğlu (Hz. Ali'yi kasdediyor), benim ahd ve emân verdiğim fülânı, İbn Hübeyre'yi katledeceğini söylüyor.» Resûlullah (s.a.v.) da: **«Yâ Ümmü Hânî, senin ahd ve emân verdiğine biz de ahd ve emân verdik»** buyurdu.

Bu husus iyice düşünüldüğü vakit, kadının İslâm'ın himayesinde ve gölgesinde kavuştuğu üstünlüğü, diğer milletlerde, eşine rastlanmayan bir şekilde, erkeğin kavuştuğu gibi sosyal ve insanî hakların tümüne nasıl kavuştuğu iyice anlaşılır.

Ancak İslâm şeriatının koyduğu bu eşsiz insanî eşitlik ile, bugünkü çağdaş medeniyet âşıklarının çığırtkanlığını yaptıkları; taklitçilik ve gösteriş arasındaki farkı bilmek de önemlidir.

Asıl insanlık fıtratına dayanan, şu dakika eşitlik ilkesinden, erkek ve kadın olarak tüm beşeriyetin mutluluğu hedef alınır. Şu hayvanî iştihaların arkasından da, başka birşeye bakılmaksızın, mümkün olan en geniş bir çerçeve dahilinde kadının erkek için bir refah ve teselli kaynağı olması maksadı güdülür...

d - Onbirinci maddede bize, müslümanların çeşitli işlerinde anlaşmazlıklarında, başvurmaları gerekenin, **«âdil bir hakem»** olan Allah'ın şeriatı ve onun hükmü olduğuna işaret etmektedir. Allah'ın hükmü ve şeriatı ise Kur'an'ın ve sünnetin ihtiva ettiği şeylerdir. Müslümanlar, çeşitli problemlerine bu kaynağın dışında çözüm aralarsa, günaha girmiş olurlar. Bu dünyada kendilerini sıkıntıya

* Ancak, bunun için belirli şartlar koşulmuştur. Fukahâ bu şartları şöyle zikretmiştir: Müslümanlara zarar verecek bir himaye olmaması. Meselâ, casusun himayesi gibi. Sayısının sınırlı olması ve dört ayı geçmemek şartıyla müddetinin de sınırlandırılmış olması şarttır. Bkz. Muğni'l-Muhtâc: 4/238.

soktukları gibi âhirette de Allahü Teâlâ'nın azabına müstehak olurlar.

Resûlullah'ın Medine'de İslâm devletini, temeli üzerine kurduğu bu belge, şu yukarıda açıklanan dört hükmü (**Birlik, Yardımlaşma, Eşitlik** ve **Adâlet**) ihtiva ediyor. Resûlullah (s.a.v.) bu belgeyi müslümanların yeni toplumlarında takib etmeleri için bir program olarak tesbit etti. Birazcık düşününce ve dikkatlice bakınca, o vesikada, açık bir şekilde diğer önemli hükümler de sezilebilmektedir.

Bu belge tatbik edildiği, içinde bulunanlara uyulduğu ve ona sımsıkı bağlanıldığı için, bu devlet en kuvvetli ve en sağlam temeller üzerine kurulmuş oldu. Sonra bu devlet, en sağlam ve sarsılmaz bir şekilde dünyanın şarkına ve garbına yayıldı ve beşeriyetin tanıdığı medeniyet ve uygarlığın en güzelini insanoğluna sundu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SAVUNMA HARBİ DÖNEMİ

1 — Büyük Bedir Gazası.

2 — Benî Kaynuka Oolayı.

3 — Uhud Savaşı.

4 — Benî Nadîr'in Sürgünü.

5 — Hendek Savaşı.

GİRİŞ

«Savunma Harbi Dönemi» başlığı altında sunduğumuz savaşlar, fiilen savunma harbleridir. Bu savaşların tümü - görüleceği gibi - puta tapıcıların başlattığı düşmanlıklara veya müslümanların aleyhine yaptıkları ittifaklara karşı koymaktır. Bundan dolayı Asr-ı Saâdet'teki İslâmî da'vet dönemlerinden sadece bir tanesini temsil eder bu savaşlar. Daha sonra İslâm'daki cihad hükmünün aldığı son şekli açıklamaktan uzaktır bu savaşlar. Zira bu savaşlar, yukarıda sadece bir bölümünden söz ettiğimiz, da'vet dönemlerinden biridir. Meselâ: Gizlice da'vet dönemi, sonra açıktan barışçı bir da'vet dönemi gibi...

Biz İslâmî hükmün tümünü, mâkabliyle birlikte teşekkül eden son merhale şeklini, Hudeybiye anlaşmasını takib eden olaylarda göreceğiz. Hz. Peygamber (s.a.v.) bu merhaleye, Benî Kurayza savaşından dönerken buyurduğu ve Buhârî'nin rivâyet ettiği: «Şimdi biz onlara savaş açıyoruz, artık onlar bize savaş açamıyacak» hadîsinde işaret etmişti.

Şimdi biz, İslâm da'vetinin ilk yıllarındaki savunma dönemi olaylarını sunacağız. Onları sunarken konuyu uzatacak ihtilâflara veya lüzumsuz açıklamalara girmeksizin, ilgili hükmü veya gerekli öğüdü ve dersi belirtmekle yetineceğiz.

SAVAŞA BAŞLAMA

— RESÛLULLAH (s.a.v.)'IN YAPTIĞI İLK SAVAŞ —

Önceki konularda demiştik ki, eser ve hadîslerin delâlet ettiği en sahîh görüşe göre savaşın meşrû kılınmaya başlaması, ancak Hicret'ten sonra olmuştu. Bu meşrûiyet, Resûlullah'ın Medine'ye hicretinden on iki ay sonra Safer ayının başlarında konuşulmuştu. Resûlullah (s.a.v.) ilk defa, o zaman savaşmak gayesiyle çıkmıştı. O vakitki Gazâ, «Veddan Gazvesi» idi. Resûlullah (s.a.v.) Kureyş ve Hamza oğulları oymağıyla savaşmayı aklına koymuştu. Fakat Resûlullah savaşa gerek görmedi. Hamza oğulları, onunla anlaşma imzaladı. Hz. Peygamber ve Ashâbı da savaşmaksızın Medine'ye geri döndüler.

———oOo———

BÜYÜK BEDİR GAZVESİ

Savaşın Sebebi:

Resûlullah (s.a.v.), Ebû Süfyan bin Harb'in başkanlığında Şam'dan gelmekte olan, Kureyş'in bir ticaret kervanının haberini almıştı. Resûlullah (s.a.v.) müslümanları, Mekke'de bıraktıkları mallarına karşılık bu kervanın mallarını ele geçirmeye da'vet etti.

Mü'minlerin bir kısmı bunu hafif bulurken, diğerleri ise ağır buldular. Çünkü onlar bu konuda savaşı akıllarından bile geçirmiyorlardı.

Ebû Süfyan Mekke yolunda iken durumu araştırdı. Ona, müslümanların kervanı ele geçirmek için yola çıktıkları haberi ulaşmıştı. Bunun üzerine o, hemen Zamzam bin Amr el-Gıffârî'yi, Kureyş'e durumu bildirmek ve kendi mallarına sahip çıkmaları için adam hazırlamalarını haber vermek üzere, elçi olarak gönderdi.

Haber, Kureyş'e ulaşmıştı. Onlar da hemen sür'atle savaş hazırlığı yaptılar. Hepsi savaşmak maksadıyla dışarı çıktı. Hattâ Kureyş'in ileri gelenlerinden bir tek kişi bile geride kalmadı. Sayıları bin savaşçıya yakındı.

Resûlullah (s.a.v.) da, Ramazan ayından birkaç gece geçmişti ki, ashâbıyla birlikte çıktı. İbn İshâk'ın rivâyetine göre sayıları üçyüz ondört kişi idi. Yetmiş tane de develeri vardı. Ashâb-ı Kirâm'dan, her deveye ikişer üçer kişi nöbetleşe biniyordu. Onlar Kureyş'in durumunu ve savaşa çıktıklarını bilmiyorlardı. Ama, Ebû Süfyân kervanını kurtarmayı başarmıştı. Çünkü o, Bedir suyunu solda bırakarak Mekke'ye giden sahil yolunu tutmuş; kervanını ve ticaretini tehlikeden kurtarıncaya kadar koşmuştu.

Kureyş'in, müslümanlar üzerine yürüyüş haberi de Hz. Peygamber'e gelmişti. Bu haber üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.), hemen beraberindeki Sahâbe-i Kirâm ile istişare etti. Muhâcirler güzel söz söylediler. Muhâcirlerden Mikdâd bin Amr söz alarak şöyle konuştu: «Yâ Resûlâllah! Allah sana, ne emrettiyse, yerine getir. Biz seninle beraberiz...» Fakat Hz. Peygamber devamlı, Ensâr'a doğru bakıyor ve onlara: «Ey nâs; siz de bana bir işarette bulununuz!» diyordu. Bunun üzerine de Ensâr'dan Sa'd bin Muâz ayağa kalkıp, «Yâ

Resûlâllah! Vallahi galiba bizi kasdediyorsun,» dedi. Peygamberimiz de: «Evet» buyurunca, Sa'd bin Muâz:

«— Biz sana iman ve seni tasdik ettik. Bize getirdiğin şeyin de hak ve gerçek olduğuna şehadet ettik. Biz, bu hususta dinlemek ve itâat etmek üzere, sana kesin söz verdik. Nasıl istersen öyle yap, biz seninle beraberiz. Seni, Hak din ve Kitab ile gönderene andolsun ki, sen bize şu denizi gösterip dalarsan, mutlaka biz de seninle birlikte dalarız...» dedi.

Resûlullah (s.a.v.), Sa'd'ın sözünden çok hoşlandı. Sonra şöyle buyurdu: «Haydi yürüyünüz. Yüce Allah iki tâifeden birini muzaffer kılacağını bana va'detti. Vallahi şimdi ben sanki, Kureyş kavminin harb meydanında vurulup düşecekleri yerlere bakıyor, onları görüyor gibiyim...»

Sonra Resûlullah (s.a.v.) etrafa gönderdiği gözcüler kanalıyla, Kureyş'in sayısını ve durumunu araştırmaya başladı. Sonunda müslümanlar, Kureyş'in sayısının dokuzyüzle bin arasında olduğunu, müşriklerin liderlerinin tümünün aralarında bulunduğunu öğrendiler.

Ebû Süfyan da kervanı kurtarmayı başardığından, Kureyş'in Mekke'ye geri dönmesi için haberci göndermişti. Fakat Ebû Cehil: «Vallahi Bedir'e (her yıl burada panayırlar kurar, toplanırlardı) varıp, orada üç gün kalarak, develer boğazlayıp, yemekler yiyip, şarap içip, câriyelere şarkı söyleterek eğlenmedikçe geri dönmeyeceğiz. Başımıza birikecek olan Araplar bizi dinler ve seyrederler. Bundan sonra artık, hep bizden çekinirler...» diyerek yürümeye ısrar etti.

Nihayet müşrikler yürüyerek, vâdinin en uzak bir kıyısına gelip karargâh kurdular. Hz. Peygamber (s.a.v.) ise, Bedir suyunun en yakın bir yerinde konakladı. Habbâb bin Münzir, Peygamberimize: «Ey Allah'ın elçisi! Bu karargâh yaptığın yer sana Allah'ın inmeni emrettiği; bizim için, ileri gidilmesi veya geri çekilmesi câiz olmayan bir yer midir? Yoksa şahsî bir görüş neticesi, bir harb ve harb tedbiri olarak mı seçtin?» diye sordu. Hz. Peygamber de: «Hayır, şahsî bir görüş neticesi harb tedbiri icabı olarak seçildi» buyurdu. Bu sefer Habbâb: «Yâ Resûlâllah, o halde burası karargâh olarak inilecek bir yer değildir. Sen halkı buradan hemen kaldır. Kureyş kavminin konacağı yerin yakınındaki su başına gidip konalım. Onun gerisindeki bütün kuyuları kapatalım. Sonra bir havuz yapıp, onu su ile dolduralım. Sonra müşriklerle çarpışalım. Biz susadıkça havuzdan su içeriz. Onlar ise su bulup içemezler ve müşkil duruma düşerler...» dedi. Bu sözler üzerine, Peygamberimiz (s.a.

v.) kalktı ve Habbâb'ın tavsiye ettiği yere gidip, oraya karargâh kurdular*.

Sa'd bin Muâz, Resûlullah'a, Medine'de kalan müslümanların yanına sağ salim olarak dönmesi ve onu kaybetme bahtsızlığına uğramamaları için; kendisine, içinde emniyetle oturacağı bir gölgelik yapmasını teklif etti. Resûlullah (s.a.v.) da bunu uygun buldular. Sonra Resûlullah (s.a.v.) ashâbını, Allah'ın kendisini destekliyeceğine ve yardım edeceğine ikna etmeye çalıştı. Hattâ O şöyle buyuruyordu: «Falanın vurulup düşeceği yer şurasıdır, falan vurulup düşeceği yer burasıdır (yâni müşriklerden!..) Resûlullah bunu derken elini gösterdiği yerlere koyuyordu. Onlardan hiçbirisi de Resûlullaah'ın elini koyduğu yerlerin ne ilerisine, ne de gerisine, tam gösterdiği yerlere düştüler...**

Resûl-i Ekrem (s.a.v.) Bedir savaşında, Ramazan ayının onyedisinde, Cuma gecesi akşamleyin duâ ederek, Allah'a yalvarmaya başladı. Duâsında şöyle diyordu: «Allah'ım! Kibir ve böbürlenmekle gelen şu Kureyş'tir, sana meydan okuyor. Resûlünü yalanlıyorlar!.. Allah'ım! Bana yapmış olduğun yardım va'dini yerine getir. Allahım! Onları sabahleyin helâk eyle...»

Hz. Peygamber (s.a.v.) devamlı, ellerini semaya açmış, huşû i.inde tazarru ederek Allah'a yalvarıyordu. Nihayet Hz. Ebû Bekir (r.a.), Hz. Peygamber'e acıyarak, arkasına sokulup şöyle dedi: «Yâ Resûlâllah! Rabbına niyaz ettiğin yetişir. Nefs: myed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki; O, sana olan va'dini muhakkak yerine getirecektir».

Müslümanlar da Allah'tan yardım istiyorlar, zafere ulaştırmasını diliyorlar, yalvarışlarında samimî olduklarını belirtiyorlardı***.

Müslümanlarla müşrikler arasında çarpışma, Hicret'in ikinci yılının Ramazan'ının 17. günü, Cuma sabahı başladı. Peygamberimiz

---

* Habbâb bin Münzir'in rivâyet ettiği bu hadîsi, İbn Hişâm, Siyret'inde; İbn İshâk'tan, o da Seleme oğullarından baz kişilerden rivâyet etmiştir. İbn Hişâm'ın bu rivâyeti, meçhul kişilerden yapılan bir rivâyettir. Hâfız İbn Hâcer bu hadisi, «el-İsâbe»'de zikretmiştir. Yalnız onu İbn İshâk'tan, o da Yezid bin Ruman'dan, o da Urve bin Zübeyr'den, o da Bedir kıssasını anlatan birçok kişiden rivâyet etmiştir. Bu sened sahîh bir senettir. Hâfız İbn Hâcer, rivâyetinde ve nakillerinde sika (güvenilir) dır. (Bkz: el-İsâbe: 1/302).

** Bu hadîsi Müslim rivâyet etmiştir. 6/180.

*** İbn Hişâm, Siyret: 1/205; İbn Kayyım, Zadü'l-Meâd: 3/87. Resûlullah'ın, Bedir Gazvesi'nde Rabbi'nden yardım dilemesi hadisi müttefekun aleyhdir.

eline bir avuç ince kum alıp Kureyş müşriklerine karşı dönerek: «Kara olsun, yüzleri!» deyip etrafa saçtı. Saçtığı ince kumdan gözlerine ve yüzlerine dolmayan hiçbir müşrik kalmadı. Yüce Allah da müslümanlar tarafını, savaşan meleklerle takviye etti*. Savaş müslümanların lehine büyük bir zaferle sonuçlandı. Bu çarpışmada, müşriklerin ileri gelenlerinden yetmiş kişi öldürüldü, yetmiş kadarı da esir alındı. Müslümanlardan da ondört kişi şehid oldu.

Bu savaşta öldürülen müşriklerin cesedleri - onların arasında, Kureyş'in liderleri de bulunmaktaydı - Bedir kuyusuna atıldı. Resûlullah (s.a.v.) kuyunun kenarında durup: «Ey falan oğlu filân! Ey falan oğlu filân!..» diye babalarının ve kendilerinin adları ile çağırarak; «...Biz, Rabbimizin bize va'dettiğini gerçek olarak bulduk. Siz de putlarınızın size va'dettiği şeyi hak olarak buldunuz mu?» diye sordu. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.), Peygamberimize: «Ey Allah'ın elçisi! Şu cansız cesedlere ne diye seslenir, söz söylersin?» deyince, Peygamberimiz (s.a.v.), «Muhammed'in hayatı kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, benim söylediğim sözleri, siz onlardan daha iyi işitir değilsiniz**» buyurdu.

Resûlullah (s.a.v.) esirlerin durumunu ashâbıyla istişârede bulundu. Hz. Ebû Bekir (r.a.), onlardan fidye olarak para alınmasını teklif etti ki; müsümanlara güç kazandırsın. Ve onlar da salıverilsin ki, belki onlara Allah hidâyetini nasib eder. Hz. Ömer bin el-Hattâb (r.a.) da, hepsinin boynunun vurulmasını teklif etti. Çünkü onlar küfrün önderleri ve liderleriydi. Ama Hz Peygamber (s.a.v.) onlara merhametinden dolayı Hz. Ebû Bekir'in görüşü olan, **«fidye»**ye meyletti. Esirler hakkında da böyle karar verdi. Ancak Kur'an âyetleri, bu konuda; Resûlullah'ı azarlar mahiyette ve Hz. Ömer'in görüşü olan **«esirleri öldürme»** fikrini destekler mahiyette inmişti. Bu âyetler: «Hiçbir peygamberin yeryüzünde ağır basıp (harb edip) zaferler kazanıncaya kadar (muharib düşmandan) esirler alması (vâki) olmamıştır...» âyetinden, «...Artık elde ettiğiniz ganimetten helâl ve hoş olarak yiyin, Allah'tan korkun, şübhesiz ki Allah çok yarlığayıcıdır, çok esirgeyicidir***» âyetine kadardır.

***

* Bedir'de mü'minleri, Allah'ın meleklerle te'yidi hadîsi: Müttefekun aleyhdir.

** Buhârî: 5/8; Müslim: 8/163. (Benzeri).

*** Müslim: 5/157-158.

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Büyük Bedir Gazvesi, dinî sorumluluklarını yerine getirmede samimî ve inandıkları prensiplere sımsıkı bağlı olan mü'minlere; Yüce Allah'ın yardım ve desteğini gösteren büyük mûcizeleri olduğu kadar, kıymetli öğütleri ve dersleri de ihtiva ediyor.

Biz bu dersleri ve işaretleri aşağıdaki şekilde özetliyoruz:

1 — Bedir Gazvesi'nin ilk sebebi bize gösteriyor ki, müslümanları Resûlullah ile birlikte çıkmaza zorlayan asıl faktör, savaş ve harb olmayıp, ancak Ebû Süfyan başkanlığında, Şam'dan gelmekte olan Kureyş kervanını ele geçirme arzusudur. Şu kadar var ki; şânı yüce olan Allah, kendi kulları için daha büyük bir ganimeti, üstün bir zaferi, bir müslümanın tüm hayatında hedef edinmesi gereken gaye ile en çok uygun düşen daha şerefli bir hareketi murad etmişti. Bunun için de, ardına düştükleri kervanı kendilerinden uzaklaştırıp, onun yerine hiç beklemedikleri bir orduyu karşılarına çıkardı. Bunda, iki hususa işaret vardır:

Birinci Husus:

Müslümanlarla savaşan harbîlerin malları, müslümanlara göre haram olmayan mallar sayılır. Müslümanların, o malları yağma etmeleri, ellerinin yetiştiklerini almaları haklarıdır. Ellerine geçen bu mallar kendilerinin mülkü sayılır. Tüm fukahâ nezdinde, müttefekun aleyh olan hüküm budur. Mekke'deki evlerinden, barklarından dışarı atılmış olan Muhâcirler, Kureyş'in kervanını yakalama ve ona el koyma arzusunda, haklıydılar. Bunun sebebi ise şudur: Müslümanların Mekke'de bıraktığı, onların hemen ardından da müşriklerin yağmaladıkları mallara karşılık bir misillemedir bu.

İkinci Husus:

Bu maksadın meşrû oluşuna rağmen yine de Yüce Allah, mü'min kulları için bundan daha üstün bir gayeyi ve kendilerine daha lâyık olan bir vazifeyi murad etmişti. Zaten onlar bu vazife için yaratılmışlardı. Bilelim ki bu vazife, Allah'ın dinine da'vet bu uğurda cihad, i'lâ-i kelimetullah uğrunda malı ve canı fedâ etmektir. Ebû Süfyan'ın ticaretini kurtarmadaki başarısı ne kadar büyük idiyse, Kureyş'le müslümanlar arasında yapılan savaşta Kureyş'in yenilgisi de o kadar mühimdi. Müslümanların nefislerine verilen bu ilâhî terbiye, Cenâb-ı Hakk'ın şu âyetinde en açık bir şekilde kendisini gösteriyor: «Hani Allah size, iki tâifeden birinin muhak-

kak sizin olduğunu va'd ediyordu. Siz ise, kuvvetli ve silâhı bulunmayanın, kendinizin olmasını arzu ediyordunuz. Allah da emirleriyle Hakk'ı açığa vurmayı, kâfirlerin arkasını kesmeyi irade buyuruyordu*».

2 — Kureyş kervanının, müslümanlardan uzaklaşmasından sonra, karşılarına baştan aşağı silâhlanmış büyük bir ordunun çıkması üzerine, Resûlullah'ın, bu durumu, ashâbıyla müşâvere etmek için nasıl bir oturum düzenlediğini düşündüğümüz vakit, iki şer'î işareti öğreniyoruz. İkisinin de önemi pek büyük:

Birinci işaret: Resûlullah'ın ashâbıyla müşâvereyi kendisine prensip edinmesidir. O'nun hayatının hangi dönemine bakarsak bakalım; siyaset-i şer'iyye ve tedbirle alâkalı; aynı zamanda hakkında Kur'an'dan bir nass bulunmayan her işte, bu prensibe sarıldığını görüyoruz. Bunun için müslümanlar, teşrîî bir esas olarak, hakkında kitab veya sünnetten bir nass bulunmayan hususlarda, şûrânın kaçınılmazlığı üzerinde ittifak etmişlerdir. Hakkında Kitab'tan bir nass veya hükmünü Resûlullah'ın te'kid ettiği, sünnetinden bir hadîs bulunan konulara gelince; o konuda şûrâ câiz değildir. Ayrıca onun üzerinde herhangi bir karar verilmesi de gereksizdir.

İkinci işaret: Müslümanlarla, gayr-i müslimler arasında meydana gelen anlaşma, barış ve savaş gibi konuların «**Siyâset-i Şer'iyye**» denilen veya bazılarının «**Hükmü'l-İmâmet**» adını verdiği bölüme girdiğine işaret. Bunun açıklaması şudur: Asıl olması yönünden, cihad farzının meşrûiyeti; herhangi bir neshe veya tebdile imkân tanımayan, tebliğî bir hükümdür. Nitekim sulh ve anlaşmaların meşrûiyetinin aslı sabittir ki; iptali veya İslâm şeriatı hükümlerinden tecrid edilmesi câiz olmaz. Şu kadar var ki, bunun çeşitli tatbik şekilleri zaman, mekân ve şartlara, müslümanların ve düşmanlarının durumlarına göre değişebilir. Bu konuda en sağlam ölçü, yalnızca âdil ve dini bütün bir imamın (liderin) basireti, dindeki samimiyeti ve ihlâsı ile birlikte dinî hükümlerde derin bilgisine bağlı siyâseti, özel garazının bulunmaması, müslümanlarla müşâvereye ve onların değişik görüşlerinden ve bilgilerinden istifade etmeye önem vermesidir...

İslâm Devlet başkanı; düşmanlarla savaşmamayı müslümanlar için daha hayırlı görüp; görüşünün doğruluğunu müzakere ve müşâvere ile tesbit ederse; cihad için uygun şartlar gelinceye kadar

* Enfâl sûresi, âyet: 7.

düşmanla barış imzalaması üzerine vazife olur. Yalnız bu barışın şer'i nasslardan biriyle tezat teşkil etmemesi gerekir. Devlet başkanı, uygun zamanı gözetir. Bu yönde maslahat ve fayda görürse halkını savaşa ve savunmaya teşvik etmesi yine ona vazife olur.

Resûlullah (s.a.v.)'ın hayatından birçok olayların delâlet ettiği ve bütün fakihlerin de üzerinde ittifak ettiği görüş budur. Çok nadir de olsa, müslümanlara kendi yurtlarında ve memleketlerinde, düşman âniden saldırıya geçtiği takdirde, şartlar ve vasıtalar ne olursa olsun, müslümanların kuvvet kullanarak savunmaya geçmeleri farzdır. Bu konudaki farziyet ve mükellefiyet, bütün müslüman erkek ve kadınlara şâmildir...

Fukahânın tümünün üzerinde ittifak ettiği gerçek şudur ki, şûrâ meşrûdur. Fakat şart değildir. Yâni müslüman bir hâkimin (komutanın) kanaatinde ve fikrinde şûrâdan yararlanması uygun olur. Fakat kendi görüşüne şûrâ üyeleri karşı çıksalar bile, ekseriyetin görüşünü alması, üzerine vâcib değildir. Kurtubî bu konuda diyor ki: «İstişâre eden kişi, görüşlerin ihtilâfında bakar; eğer mümkün ise onlardan Kitab ve Sünnet'e en yakın olanını araştırır. Bunun üzerine, onu Allahü Teâlâ o görüşlerden beğendiği birine iletirse; hemen ona kararını verir ve Allah'a tevekkül ederek, o görüşü uygular*».

3 — Şübhe yoktur ki araştırmacı şunu soracaktır: Niçin Hz. Ebû Bekir'in, Hz. Ömer'in ve Hz. Mikdâd'ın (r.a.) cevabı Resûlullah'ın gönlünde yeter miktarda itmi'nan uyandırmadı? Ve Hz. Peygamber (s.a.v.) devamlı Ensâr'ın yüzüne bakıyordu? Nihayet Sa'd bin Muâz konuşunca, Resûlullah'ın gönlü rahatladı ve huzura kavuştu?..

Cevab: Gerçekten Resûlullah (s.a.v.) bu konuda özellikle Ensâr'ın fikrini öğrenmek istiyordu. Bakıyordu ki, onlar hüküm ve kararlarında; Resûlullah ile kendi aralarında yapılmış olan anlaşmadan ayrılacaklar mı? Çünkü o anlaşma, uyulması gereken özel bir anlaşmaydı. Böyle olunca da, bu anlaşmada kararlaştırıldığı gibi Medine'nin sınırları dışında, onları kendisiyle birlikte savaşmaya ve kendisini savunmaya zorlama hakkı yoktu. Yoksa onlar Cenâb-ı Hak'la birlikte yaptıkları büyük anlaşmadan ve İslâmî hükümlerden ayrılacaklar mı? Bu takdirde de, bu anlaşmaya göre onlardan emin olması Hz. Peygamber'in hakkıydı. Bu muahedenin hukukuna riâyet etmeleri ve tüm sorumluluklarını yerine getirmeleri de onların ödeviydi.

---

* Kurtubî, el-Câmi li Ahkâmi'l-Kur'ân: 4/252.

Sa'd b. Muâz'ın verdiği cevab iyice düşünülünce, görülecek ki; Ensâr'ın Hicret'ten önce, Mekke'de Resûlullah ile yaptıkları sözleşme, Allah ile yapılan sözleşmeden başkası değildir. Ensâr-ı Kirâm, Resûlullah kendi yanlarına hicret ettiği zaman onu korumayı kendilerine ödev kabul ederlerken, Allah'ın dinini ve şeriatını savunmayı da düşündüler. Buradaki problem, onların Resûlullah ile birlikte üzerinde anlaştıkları muayyen maddeler mes'elesi değildir. Halbuki onlar bundan ötesini üstlenmeyi istemiyorlar. Ama asıl mes'ele şudur: Onlar bundan dolayı, Yüce Allah'ın sözünü de içine alan büyük bir riskin altına girmişlerdi. Âyet şöyle: «Şübhesiz ki Allah, hak yolunda (muharebe ederek, düşmanları) öldürmekte ve kendileri de öldürülmekte olan mü'minlerin canlarını ve mallarını - kendilerine Cennet (vermek) mukabilinde - satın almıştır*».

Bunun için Sa'd bin Muâz (r.a.)'ın cevabı: «Biz sana iman ve seni tasdik ettik. Bize getirdiğin şeyin de Hak ve gerçek olduğuna şehadet ettik. Biz bu hususta, dinlemek ve itâat etmek üzere, sana kesin sözler de verdik. Nasıl istersen öyle yap, biz seninle beraberiz...» Yâni biz seninle birlikte yürüyoruz. Akabe biatında hep birlikte üzerinde ittifak ettiğimiz şeylerden daha büyük olan muahedeye uyacağız, şeklinde olmuştu.

4 — **Devlet başkanı ve komutanın cihad'da ve diğer durumlarda** gözcüler ve ileri karakollardan yararlanması, müslümanların da düşmanlarının stratejisini ve durumunu keşfetmek, sayı, teçhizat ve mühimmatı ortaya çıkarmak için, düşmanların arasına casuslar salması câizdir. Yine bu hususta daha başka yolları ve vasıtaları bulup kullanması da onlar için câiz olur. Ancak şu şartla ki, bu yol ve vasıta, düşmanın durumunu öğrenme maslahatından daha önemli olan bir başka maslahata zarar verecek şekilde olmasın... Belki bu vasıta ve yol sır saklamayı veya tuzak kurma türlerinden birini ya da hiyle yapmayı gerekli kılabilir. Bunların hepsi, müslümanların maslahatı ve korunması için elzem vasıta olması hasebiyle, güzel ve meşrûdur...

Siyret kitablarında şöyle bir rivâyet bulunmaktadır:

Resûlullah Efendimiz, Bedir yakınında konakladıkları vakit, ashâbından bir adamla birlikte etrafı dolaşırken, ihtiyar bir Arapla karşılaştı. Peygamberimiz ona, Muhammed, Ashâbı ve Kureyş hakkında bildiklerini sordu. İhtiyar Arap da: «Kimlerden olduğunuzu bana bildirmediğiniz sürece, size hiçbir bilgi veremem» dedi. Bunun

* Tevbe sûresi, âyet: 111.

üzerine, Resûlullah (s.a.v.): «Sen bize soracaklarımız hakkında bilgi ver. Biz de sana kim olduğumuzu bildirelim» buyurdu. İhtiyar da: «Şu şöyle, bu böyle mi?» deyince, Peygamberimiz: «Evet» diye buyurdu. Böylece ihtiyar bildiği kadar müşriklerin durumunu, duyduğu kadar da Hz. Peygamber'in ve ashâbının durumunu haber verdi. Nihayet sözünü bitirince: «Peki, ya siz kimlerdensiniz?» diye sordu. Resûl-i Ekrem de: «Biz «Su»danız» deyip adamdan uzaklaşırken, ihtiyar: «Hangi sudan, Irak suyundan mı?» diye konuşuyordu.

5 — Resûlullah'ın tasarruflarının kısımları:

Resûlullah (s.a.v.), konakladığı yerin durumu hakkında, Habbâb bin Münzir'le arasında geçen konuşma (gördüğüm gibi, o isnadı sahîh bir hadistir) bize gösteriyor ki, Hz. Peygamber'in tasarruflarının hepsi teşri nev'inden değildir. Aksine Resûlullah da birçok zamanlarda herkesin düşündüğü gibi düşünen, akıl yürüten bir beşer olması hasebiyle, birtakım tasarruflarda bulunur. Şübhesiz ki, biz bu gibi tasarruflarında ona uymakla yükümlü değiliz. Bu savaşta kendisinin seçtiği yere konaklaması da bu tür bir tasarruftur. Ama Habbâb bin Münzir'in orduyu başka bir yere nakletmesini nasıl tavsiye ettiğini ve Resûlullah (s.a.v.)'ın da buna nasıl muvafakat ettiğini görmüştük. İşte bu, Resûlullah'ın bu yeri seçişinin Allah katından gelen bir vahiy sebebiyle olmadığını, Habbâb (r.a.) kesin olarak öğrendikten sonra olmuştur. Resûlullah'ın siyâset-i şer'iyye grubuna giren tasarrufları çoktur. Resûlullah'ın yaptığı bu tasarruflar, kendisinin Allah'tan aldıklarını tebliğ eden bir peygamber olması cihetinden değil de, imam ve devlet başkanı olması yönündendir. Onun askerî tedbirleri, bağış ve ihsanları da çoktur. Bu konunun, enine boyuna açıklamasını fukahâ yapmıştır. Onları burada sayıp dökmeye imkân yoktur.

6 — Allah'a yalvarıp, yakarmanın önemi ve O'ndan çokça yardım isteme:

Resûlullah'ın ashâbını, zaferin kendilerine âit olduğuna nasıl inandırdığını görmüştük. Halka Peygamberimiz (s.a.v.): «Burası falanın vurulup düşeceği yer!.» diye buyurarak, arazide çeşitli yerleri işaret etmişti. Hakikaten bu durum onun haber verdiği gibi gerçekleşmişti. Sahîh hadîs-i şerifte de vârid olduğu gibi onlardan hiçbiri; Peygamberimizin elini koyduğu yerin ne ilerisinde, ne de gerisinde; fakat tam gösterdiği yerlere düştüler...

Bununla beraber biz Hz. Peygamber'in; kendisi için yapılmış

gölgeliğin içinde Cuma gecesi boyunca duâ edip; yalvararak Allah'a sığındığını; avuçlarını semaya açarak Allah'ın kendisine va'dettiği zaferi vermesini istediğini, (ellerini fazla kaldırdığından) sırtından ridâsının düştüğünü; Hz. Ebû Bekir'in kendisine acıyarak yanına sokulup: «**Yâ Resûlâllah! Rabbına niyâz ettiğin yetişir artık! Hakikaten Allah sana olan va'dini yerine getirecektir**» dediğini ve yanından hiç ayrılmadığını görmüştük. Resûlullah (s.a.v.), bazılarının vurulup düşecekleri yerleri eliyle gösterdiği ve: «Vallahi ben sanki Kureyş müşriklerinin harb meydanında vurulup düşecekleri yerlere bakıyor, onları görüyor gibiyim» diyecek derecede emin olduğu halde, bu kadar yalvarış ve yakarışlar da niçin?

Cevab: Hz. Peygamber'in zafere olan imanı ve itmi'nanı, ancak Allah'ın, Resûlüne yaptığı va'dini tasdik mahiyetinde olmuştu. Allah'ın kendi va'dinden dönmeyeceğinde şübhe yoktur. Çünkü bu savaştaki zafer müjdesi kendisine vahyedilmişti.

Duâ ve yalvarıştaki istiğrakla, elin semaya açılmasına gelince; işte o kulluk vazifesidir ki, insan o vazife için yaratılmıştır. Bu da, her durumda zaferin bedelidir.

Zafer - sebebler ve vasıtalar ne kadar bol olursa olsun - ancak, Allah katındandır ve O'nun tevfikiyledir. Halbuki Allah (Azze ve Celle) bizden istek ve arzumuzla kul olmamızdan başka birşey istemiyor. Allah'a yaklaşmış olan hiçbir kul, kulluk sıfatından daha büyük bir sıfatla Allah'a yaklaşmamıştır. Hiçbir insan da, hiçbir vasıtayla Allah indinde duâsının kabulü ve kendisinin makbuliyet kazanmasını, tezellül ve tazarru ile Allah'a yakarışı kadar sağlam bir yolla elde etmiş olamaz.

Şu dünya hayatında insanı tehdit eden, başına üşüşen çeşitli meşakkatler ve çeşitli musibetler, insanın Allah'a yönelmesi, zayıflığını ve kulluğunu hatırlatan düşünceyle onun önünde itiraf etmesi her türlü belâ ve fitnelerden O'na sığınmasını gerektirir. Kendisine kulluğunu hatırlatan, düşünce ve umutlarını Allah'ın yüceliğine ve kudretinin enginliğine çeviren bu sebeb ve âmillerdir... İnsan kendi hayatında bu hakikata karşı uyanık olduğu ve gidişatını onunla renklendirdiği zaman Allah'ın kendi kullarına ta'yin ettiği sınıra ve hedefe varmış olur.

Resûlullah'ın, zafer vermesi için Rabbine yalvarmasında, içten yakarışında ve uzunca duâsında eşsiz örneğini gördüğümüz bu ubûdiyyet (kulluk'un) karşılığı, bu savaştaki ilâhî desteğin hak edilmesidir. Şu âyet-i kerîme bunu belirtmiştir. Cenâb-ı Hak şöyle buyuruyor:

«Hani Rabbinizin yardımına sığınıyordunuz da; O, «Ben size birbiri peşinden bin tane melekle yardım ederim*» diye cevab vermişti.»

Hz. Peygamber (s.a.v.) bu ubûdiyyet sebebiyle, zafere inanıyordu ve sonucun müslümanların lehine olacağından emin idi. Resûlullah'ın, gölgelikteki duruşunda tecelli eden bu ubûdiyyeti ve bunun neticesini; Ebû Cehil'in: «Vallahi, Bedir'e varıp, orada üç gün kalarak develer boğazlayıp, yemekler yiyip, şarap içip câriyelere şarkı söyleterek eğlenmedikçe, geri dönmeyeceğiz. Başımıza birikecek olan Araplar, bizi dinler ve seyrederler. Bundan sonra artık böylece hep bizden çekinirler» deyişinde kendini gösteren şu azgınlık ve böbürlenme ile mukayese et.

Gerçekten, Allah'a kul olmanın ve O'nun huzurunda eğilmenin sonucu, üstün haysiyet ve yüce bir şeref olduğundandır ki, dünyanın tüm mağrur adamları o izzet ve şerefe boyun eğdiler. Kibirlenme ve azgınlığın neticesi de, zillet ve helâk oldu. Ehline hazırlanmış bir mezardı sonucu... Çünkü onlar, kendilerine mezar olan o yerde, şarap içecekler ve şarkıcılar şarkı söyleyip onları eğlendirecekti... Sırf Allah için yapılan kulluk, her ne zaman, azgınlık ve gururla çarpıştıysa, sünnetullah böyle tecelli etmişti zaten...

7 — Bedir Gazvesi'nde Allah'ın melekleri yardıma göndermesi:

Bedir Savaşı, sadık mü'minleri destekleyen ve onlara yardım eden mûcizelerin en büyüğünü ihtiva ediyor. Yüce Allah o savaşta, melekleri savaşmak üzere, müslümanların yardımına gönderdi. Bu hakikat, sahih hadîslerin ve Kur'an'ın açık delâletiyle sabittir. İbn Hişâm, Hz. Peygamber'in gölgelikte bir miktar uykuya daldığını ve sonra uyanıp; «Müjde yâ Ebâ Bekir! Allah'ın nusreti geldi. İşte Cebrâil, atının yularından tutmuş, Nakve**'ye doğru çekiyor» diye buyurduğunu rivâyet ediyor. Buhârî bu hadîsi buna yakın bir lâfızla rivâyet etmiştir***.

Meleklerin, müslümanlarla beraber savaşmak için inmeleri, onların kalblerini mücerred tatminden ve Allah'tan fazlaca yardım istemelerine karşı, moral vermekten ibarettir. Onların, Allah yo-

---

* Enfâl sûresi, âyet: 9.

** En-Nakve: Mekke yakınında bir mahallin adı. (Mütercim)

*** Bu hadisin Buhârî'deki lâfzı şöyledir: «Hz. Peygamber (s.a.v.) Bedir günü şöyle buyurmuştur: «Bu Cibrîl'dir. Atının gemini tutmuş, üzerinde de harb âleti var.»

lunda ilk savaş tecrübeleri olmasıyla birlikte, kendilerinden sayı ve malzemece üç kat üstünlükleri bulunan insanların karşısına dikilmeleri bu durumu gerektirmişti. Yoksa zafer Allah katındandır. Meleklerin, bunda doğrudan herhangi bir etkisi yoktur. Bu hakikatı belirtmek için, Yüce Allah, meleklerin iniş sebebini açıklayarak şöyle buyurmuştur: «Allah, bunu ancak bir müjde olması ve kalblerinizin yatışması için yapmıştı. Zafer ancak, Allah katındandır. Doğrusu Allah güçlüdür, hakîmdir*».

9 — Ölülerin kabir hayatı:

Resûlullah (s.a.v.)'ın kuyunun ağzında durup, müşriklerin cesedlerine seslenmesinde, canları çıktığı halde onlarla konuşmasında; bu esnada da Hz. Ömer (r.a.)'e verdiği cevabta, ölü için hakikatını ve keyfiyetini anlayamadığımız özel ruhî bir hayatın varlığına, ölülerin ruhlarının kendi cesedleri etrafında devamlı döndüğüne açık işaret ve delil vardır. Kabir azabının ve ni'metinin mânâsı da buradan anlaşılabilir. Şu kadar var ki; bunların hepsi, şu bizim dünyevî idrâklerimiz ve akıllarımızla tesbit edilemeyen ölçülere göre yaratılmıştır. Çünkü bu husus, bizim aklî ve maddî tecrübelerimiz ve müşâhedelerimiz ötesinde, «Melekût Âlemi» diye isimlendirilen şeylerdendir. Bunlara inanma yolu ise, bize haberi sağlam ve kesin yolla ulaştıktan sonra onlara teslim olmaktır.

9 — Esirler mes'elesi:

Resûlullah (s.a.v.)'ın esirler hakkındaki müşâveresi sonunda da fidye ödemeleri şartıyla serbest bırakılmalarına karar vermesi, daha sonra bu hükmü vermelerinden dolayı Resûlullah'ı ve ashâbını kınayan âyetlerin inmesi mes'elelerinden yürüyerek denir ki; bütün bunlarda çok önemli hikmetler vardır:

a) Esirler ve Peygamberimizin içtihadı: Bu olay bize gösteriyor ki, Resûlullah'ın içtihad etme hakkı vardır. Bu görüşü benimseyenler - onlar usûl âlimlerinin cumhûrudur - Bedir esirleri mes'elesini buna delil göstermişlerdir. Resûlullah'ın içtihad etmesi sahîh olunca, buna binâen içtihadında isabet veya hatâ etmesi de sahîh olur. Şu kadar var ki, hatâ sürekli devam etmez. Bilâkis, onun içtihadlarını tashih eden, Kur'an'dan bir âyetin inmesi gerekir. Bu hususta herhangi bir âyet inmemiş ise, bu durum Resûlullah'ın içtihadının Allah'ın ilmindeki gerçek üzere vuku bulduğuna delil teşkil eder.

* Enfâl sûresi, âyet: 10.

b) Bedir savaşı, müslümanların sayıca az ve güçsüz oldukları bir dönemde, Allah yolunda savaşmak ve fedakârlık etme yönünden ilk denenmeleri oldu. Ayrıca, savaşın ardından da, fakr ve ihtiyaç içinde bulundukları bir halde; karşılarına ganimet ve mal çıkarılmak suretiyle denenmişlerdi. Yukarıda söylediğimiz gibi, Allah müslümanları, zayıf hallerine rağmen savaş tecrübesine tâbi tutarak, hikmeti gereği zaferi apaçık taddırarak gönüllerini yatıştırıp başarıya ulaştırmıştır. Daha sonra da ilâhi hikmet, münasib bir vakit gelince, fakr ve ihtiyaçla beraber mal ve ganimet de göstererek, ince terbiye metodlarıyla onları denedi. Bu savaşın peşinden, bu tecrübenin eseri, iki olay da kendini göstermişti. Birinci olay şudur: Müşrikler, yenilgiye uğrayıp, arkalarında çeşitli malları bırakıp kaçınca; bazı müslümanlar ganimet almakta yarışa girdiler. Ve öbürleriyle ganimetin kimin hakkı olduğunda ihtilâfa düştüler. Neredeyse bunun üzerine kavga ediyorlardı. Savaşçılar arasında ganimetin dağıtılması hükmü henüz gelmemişti. Resûlullah'a bu durumu soruyorlar ve bu konuda anlaşmazlıklarını Resûlullah'a kadar götürüyorlardı. İşte o zaman şu âyet-i kerîmeler indi: «Ey Resûlüm! Sana ganimetlere dair soru soruyorlar. De ki, «Ganimetler, Allah'a ve Peygamberine âittir. İnanıyorsanız, Allah'tan sakının. Aranızdaki münâsebetleri düzeltin. Allah'a ve Peygamberine itâat edin. İnananlar ancak o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman, kalbleri titrer» âyetleri okunduğu zaman bu onların imanlarını artırır ve Rablerine güvenirler...*».

Okuyucu da görüyor ki, bu iki âyette, onların sorularının cevabını taşımıyor. Bilâkis bu âyetler, onları konudan uzaklaştırıyorlar. Çünkü enfâl (ganimetler) onlardan birine âit değildir. Aksine o, Allah'a ve Resûlüne âittir. Ama onlara yaraşan şey aralarındaki vuku bulan bu anlaşmazlığı düzeltmek, emrettiği hususta Allah'a itâat, yasaklarından da sakınmaktır. İşte onların ödevi budur. Ama mal ve dünya konusuna gelince; her ikisinde de Allah'a güvenmelidirler. Müslümanlar, şu iki âyetin işaretine yönelip, kavgaya düştükleri konudan dikkatlerini uzaklaştırınca, hemen ardından ihtilâfa düştükleri ganimetlerin savaşçılar arasında nasıl taksim edileceği mes'elesini açıklığa kavuşturan yeni bazı âyetler geldi. Görüldüğü gibi bu durum, üstün terbiye metodlarının en çarpıcısıdır.

İkinci olay da şudur: Resûlullah (s.a.v.) esirler konusunu ashâbıyla görüşürken, ashâbın gönülleri, esirlerin fidye ödemelerine daha yatkındı. Bu konudaki mülâhaza ise; onlara karşı şefkat ve

* Enfâl sûresi, âyet: 1 - 2.

merhametle muamele sonucunda hidâyetlerinin te'min umuduydu. Aynı zamanda Muhâcirlerin Mekke'de bıraktıkları mallara karşılık bu fidye ile dünya işlerini birazcık olsun düzeltmiş, bir nev'i tazminat almış olacaklardı. Resûlullah'ın gönlünün de yattığı bu durum, onun kendi arkadaşlarına karşı ne kadar şefkatli olduğunu gösterir. Bu şefkat ile Muhâcirler Bedir gazvesine giderken, Resûlullah onların durumunu görünce, elini onlar için duâya kaldırmıştı. Muhâcirlerin üzerinde fakirlik ve yoksulluk belirtileri gözüküyordu. İşte o vakit Resûlullah, Allah'a şöyle niyazda bulundu: «Allah'ım! Onlar yayadır, sen onları binekli kıl. Çıplaktırlar, sen onları giydir. Açtırlar, sen onları doyur*».

Fakat ilâhî kader, şartlar ve durum nasıl olursa olsun, yalnızca dini düşünce esasına dayanan yüce dâvadaki karar için, müslümanların mala ve paraya bakışlarını bir ölçü veya ölçünün bir parçası yapmalarına izin vermedi. Çünkü onlar bu tür bir tecrübe ile ilk defa karşı karşıya geldiklerinden; bu görüş üzere bırakılmış olsalardı, bu görüş sürekli bir kaide haline gelirdi. Böyle olunca da, çeşitli dünyevî maksadlardan herhangi birşeyin ulaşamayacağı bir yücelikte kalması gereken bu gibi hüküm ve kararları, maddî nazarla görme alışkanlığı sürer giderdi. Dünyanın arkasından koşarak giden ve dünyanın zevkine ve tadına dalan kişilerin, artık ondan vazgeçmesi ve nefsini onun zevkinden alıkoyması çok zor olurdu...

Müslim, Hz. Öber bin el-Hattâb (r.a.)'ın şöyle dediğini nakleder:

Bedir esirlerinin kurtuluş fidyesi ödemeleri kararlaştırıldıktan sonra, Resûlullah'ın huzuruna girdim. Bir de ne göreyim; Resûlullah (s.a.v.), Ebû Bekir'le birlikte oturmuş ağlıyorlar. «Yâ Resûlâllah, seni ve arkadaşını ağlatan hâl nedir, bana haber ver de, ağlanacak bir durum bulursam, ben de ağlarım. Ağlanacak bir durum bulamazsam, ikinizin ağlamasına katılırım» dedim. Resûlullah (s.a.v.): «Senin arkadaşların esirlerden fidye alınmasını bana tavsiye ettiklerinden ötürü, uğrayacağınız azabın, şu ağaç (Resûlullah'ın yanıbaşında bulunan bir ağaç)tan daha yakın olduğu bana gösterildi. Yüce Allah, «Hiçbir peygamberin, bulunduğu yerde düşmanlarını ağır bir mağlûbiyete uğratıp, kımıldanamaz bir hale getirmedikçe onlardan esirler alması lâyık ve vâki değildir» âyetinden, «...Artık, aldığınız o ganimetlerden helâl ve temiz olarak yiyiniz. Allah'tan korkunuz. Şübhe yok ki, Allah çok yarlığayıcı, çok

* Ebû Dâvud, el-Cem'i'l-Fevâid: 2/90.

esirgeyicidir» âyetine kadar indirdiği âyetlerde buna işaret buyurdu*» dedi**...

———oOo———

* Müslim: 5/158. Yukarıya meâllerini aldığımız âyetler, Enfâl sûresinin 67 ilâ 69. âyetleridir.

** Ne hikmetse müellif, Bedir Gazvesi sonunda alınan esirlerden ve istenen fidyelerden bahsettiği halde; «Okuma - yazma öğreterek fidyelerini edâ edenlerden» söz etmemiş.

Halbuki bu işlem, üzerine yorum yapılacak bir hususdu. Siyer ve Siyret kitablarında var olan bu mes'ele, mûteber kaynaklarda da geçmektedir.

Hâdise şudur :

Esirlerden parası olmayan ve fidye-i necât ödeyemeyen fakat okur-yazar olanlara; Medineli (10) çocuğa okuma-yazma öğretmek şartıyla, hürriyetinin verileceği bildirildi. Ve bunlar Medine'ye getirilip vazifelendirildi. Onlar da, formül olarak gösterilen bu işi tamamlayıp; herbiri on çocuğa okuma - yazma öğrettikten sonra, hürriyetlerine kavuştular. Bu olayı kısaca tesbit eden en yakındaki müelliflerden: M. Asım Köksal, İslâm Tarihi: Cilt 2, sahife 189 - 190'da (İbn İshâk ve İbn Hişâm, es-Siyer: 1/160; Vâkıdî, Meğazî: S. 98; İbn Sa'd, Tabakat: 2/18 - 22) atıflarla veriyor.

Muhammed Hamidullah da olayı tesbit için (İbn Sa'd, Tabakat: 1/14 - 17; Ebû Ubeyd, Kitâbü'l-Emvâl Hâşiyesi: 309. Müşrik öğretmen konusundaki tartışmaları ve o müşrik öğretmenlerin talebeyi dövdüğünü tesbitte de İbn Hanbel: 1/247, 2216. hadise atıfta bulunur.)

M. Zekâî Konrapa ise, «Peygamberimiz» eserinde («Asr-ı Saâdet»: 1/346) atıfta bulunuyor. Zeyd bin Sâbit gibi meşhur sahâbe, sonra vahiy kâtibi, sonra da Kur'ân'ın cem'inde hey'et başkanı olan zât da yazıyı bu muallimlerden öğrendi diye kaydediyor. Olay, medeniyet dünyasında eşine az rastlanan türdendir. Esirlerden, müşrik kimselerden öğretmen olarak yararlanma fikri!... İlk vahiy, «Okuma» emri ile gelmişti. İlk savaş da, yazı öğrenmede çarpıcı bir eğitim formülünü uygulamakla bitiyor... Biz bu olaydan (müellifin metoduna uyarak) bazı işaretler görelim :

a) Okuma - yazmaya verilen önem: Bunu uzun anlatmaya gerek yok. Çünkü bunu herkes kabulleniyor. Ancak sadece yazı öğrenmek eğitimin başlangıcı ve bir vasıtasıdır. Gayeler bundan sonra başlar. Yazıyı tanıyanın, bir gayesi olsa gerek. Yoksa yazıyı öğrenmek, sanıldığı gibi cehaletten kurtulma değildir. Tersine belki kör cahilliğe de, aydınlığa da götürecek bir başlangıçtır... Günümüzde örneklerini gördüğümüz, okuma - yazma öğrenenlerin hali şahit: Sadece ŞEY-TAN gazeteleri ve benzeri yayınlara okuyucu çoğalmış oluyor... Aslolan, okumayı öğretince, neyi okuyacağını da aşılamaktır. İşte burada öğretmen problemi çıkar.

b) Nitekim bu olayı yorumlayan ulema da, o gün Medineli çocuklara

BENİ KAYNUKA VE YAHUDİLİĞİN MÜSLÜMANLARA İLK HIYÂNETİ

İbn İshâk naklediyor:

Beni Kaynuka olayı şöyle olmuştur: Resûlullah (s.a.v.) onları, Kaynuka oğulları pazarında topladı. Sonra onlara: «Ey Yahudi topluluğu! Siz, Allah tarafından Kureyş'in uğradığı azab gibi bir azâba uğramaktan korkunuz ve Müslüman olunuz! İyi bilirsiniz ki, ben Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberim. Bunu da kitabınız (Tevrat)'ta ve Allah'ın size olan ahdinde buluyorsunuz» dedi. Bunun üzerine Kaynuka yahudileri:

«— Yâ Muhammed! Çarpışmayı bilmez, dağınık görüşlü bir ka-

---

yazı öğreten müşriklerin durumuna dikkat çekmiş ve daha sonrasına ışık tutmuşlardır.

Burada önce; müşrikten muallim olur mu? Sonra da; hangi konuda olur? gibi iki husus gelir akla. Üçüncü olarak da şartlar dikkat çeker...

Birincisi; evet, olur diye cevablanır. Çünkü bunu Resûlullah uygulamıştır.

Konusunu da, o uygulamayla tanımlayabiliriz: Okuma - yazma, teknik bir konudur. Herkes için aynıdır. İdeolojik ve fikri iş değildir... Öyleyse; inanç, fikir ve ahlâk konuları dışında; İslâm nizamına dil uzatılamıyacak ve (ta'bir câizse) yan te'siri olmayacak ilim ve tenikte, yabancılar öğretmen olabilir. Müşrik de olsa, çalıştırılabilir. Ancak bazı tedbirlere bağlı:

1 — Teknik konu olmalı.

2 — Talebe önce, fikren korunabilecek kıvama ulaştırılmalı.

3 — Öğretmen olarak çalıştırılan kişi mahkûm olmalı, hâkim değil... Yâni ipi İslâm otoritesinin elinde olmalı.

4 — Sadece çizilen plân ve programı vermekte mecbur ve murakabeli olmalı...

Bu açıdan, müşriklerin, İslâm ülkelerinde veya yabancı iklimlerde; müslüman gençlere; din ve dünya konusunda hocalık yapması değerlendirmeye tâbi tutulursa, fecâat sezilebilir!..

c) Ancak, öğretmenin, sınırlı konuda talebeyi yetiştirebilmesi için belli ölçüde otorite kurması gerekli olur. Fakat, o gün Medineli çocuklara yazı öğretenlerin, dayak attığı rivâyeti var. Ve bunun düşmanlık duygusuyla yapıldığı da kaydediliyor...

O bakımdan gayr-i müslim öğretmene hayranlık ve mutlak itâate fırsat verilemez. (Mütercimler)

vimle karşılaşıp onları ezmek fırsatını bulman seni aldatmasın! Sen bizi kendi kavmin gibi mi görüyorsun? Eğer bizimle çarpışacak olursan, nasıl adamlar olduğumuzu o zaman anlarsın» dediler.

İbn Hişâm'ın Abdullah bin Ca'fer'den, onun da Ebû Avâne'den rivâyetine göre:

Bir Müslüman Arap kadını bazı şeyler satmak üzere, Kaynuka oğulları pazarına gidip, satacağını sattıktan sonra, bir kuyumcunun dükkânına oturmuştu. Orada bulunan yahudiler, kadının yüzünü açmak istedilerse de, kadın buna diretti. Kuyumcu, kadıncağızın elbisesinin arka eteğini sırtına iliştirdi. Kadın ayağa kalkınca edeb yeri göründü. Yahudiler gülüşmeye başladılar. Kadın feryâd etti. O sırada oralarda bulunan müslümanlardan biri:, Yahudi kuyumcunun üzerine atılıp, onu öldürdü. Yahudiler de toplanıp müslümanı öldürdüler. Öldürülen müslümanın ailesi de, yahudilere karşı, müslümanlardan imdad istedi. Müslümanlar yahudilere karşı öfkelendiler. Bu yüzden Kaynuka oğulları yahudileri ile Müslümanlar arasında husûmet başladı. Resûlullah ile aralarında bulunan anlaşmayı bozan yahudilerin ilki bunlar oldu*.

Taberî ile Vâkıdî'nin rivâyetlerine göre, bu olay Hicret'in ikinci yılında, Şevvâl ayının ortasında oldu**.

Bunun üzerine, Resûlullah (s.a.v.), Kaynuka oğullarını bir müddet kuşatma altında tuttu. Sonunda Resûlullah'ın kararına boyun eğdiler. O sırada Abdullah bin Ubey bin Selûl, Resûlullah'a baş vurarak: «Yâ Muhammed! Benim müttefiklerime ve dostlarıma iyilikte bulun!» dedi. Peygamberimiz ona yüz vermedi. Abdullah bin Ubey bin Selûl, elini Resûlullah'ın gömleğinin yakasından içeri soktu. Hz. Peygamber (s.a.v.) öfkelendi ve orada bulunanlar, Resûlullah'ın yüzünde kızgınlık belirtilerini gördüler. Peygamberimiz, onun bu küstahça davranışına karşı: «Yazıklar olsun sana, bırak yakamı» dedi. O da: Bırakmam vallahi! Beni Kızıl ve Karalara karşı koruyan şu üçyüz zırhlı, dörtyüz zırhsız kişileri, bir sabahta kılıçtan mı geçirmek istiyorsun? Vallahi ben bu kadar insanların yüzünden felâketin aleyhe dönebileceğinden korkuyorum, dedi. Resûlullah da: «Onları sana bağışladım. Onlara, Medine'den çıkmalarını ve civarında bile kalmamalarını söyle!» diye buyurdu. Bunun üzerine yahudiler çıkıp, Şam Ezraatı'na gittiler. Çoğunluğu orada helâk oldu.

Abdullah bin Ubey gibi, Ubâde bin Sâmit de bu yahudiler ile müttefik idi. Hemen Resûlullah'a koşup: «Yâ Resûlâllah! Ben, Al-

* İbn Hişâm, 2/47.
** Taberî: 2/480, Tabakat: 3/67.

lah'ı, Peygamberini ve mü'minleri dost edindim. Şu kâfirlerin ittifakından ve dostluğundan uzaklaştım», dedi.

Abdullah bin Ubey bin Selûl ile Ubâde bin Sâmit hakkında şu aşağıdaki âyetler indi:

«Ey iman edenler! Yahudileri de, hıristiyanları da kendinize dost edinmeyiniz! Onlar ancak birbirlerinin dostlarıdırlar. İçinizden kim onları dost edinirse, o onlardan olur. Şübhe yok ki Allah, o zalimler güruhunu doğru yola çıkarmaz.

Yüreklerinde hastalık bulunan kimselerin (devrin aleyhimize dönmesinden ve başımıza bir felâket gelmesinden korkuyoruz!) diyerek, onların arasında (yardakçılık edip) konuştuklarını görürsün. Umulur ki, Allah yakında o fethi veya kendi tarafından bir emri ihsan ediverir de, onlar yüreklerinde gizledikleri şeye pişman olurlar*».

*
**

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Bu olay, baştan sonuna kadar, Yahudilerde bulunan, hıyânet ve döneklik huyunu sergiliyor. Etraflarında komşu olan veya aralarına karışmış olan insanlara kötülük etmeden veya hıyânette bulunmadan onlarla birlikte yaşamak, yahudilerin hoşuna gitmez. Yahudiler, hıyânet için bütün yolları ve metodları kullanmakta en mükemmel istidada sahiptirler. Biz, bu olayın genişçe açıklamasını araştırırken birçok dersleri ve prensipleri çıkaracağız. Onları aşağıda şöyle özetliyoruz:

1 — Müslüman kadının örtüsü:

Gördük ki bu hâdisenin sebebi, yahudilerin, Müslüman Arap kadınının yüzünü açmak istemeleri idi. Bu olay, Müslüman kadının kendi özel bir işini görmek için Yahudi çarşısına girdiği vakit olmuştu. İbn Hişâm'ın naklettiği bu sebeb ile diğer seyircilerin rivâyeti arasında tezad yoktur. Çünkü bu ikincilere göre, müslümanların Bedir savaşında kazandıkları zaferi, yahudiler çekemediğinden bu tür taşkınlıklara girişmişlerdi. Yahudilerin, Peygamberimize: «Eğer bizimle çarpışacak olursan, bizim nasıl adamlar olduğumuzu sen o zaman anlarsın» diye sarfettikleri sözler, onların kinini ortaya koyuyor. Öyle görünüyor ki, iki sebeb de birlikte vukubulmuştur. Onlardan biri diğerini tamamlıyor. Çünkü, yahudilerin sade-

* Mâide sûresi, âyet: 51 - 52.

ce kinlerini kelimelerde ve yüzlerinde açığa vurmasından dolayı, Resûlullah'ın aralarındaki anlaşmayı bozması çok uzak bir düşüncedir. İbn Hişâm'ın rivâyetine göre, bilâkis yahudilerin müslümanlara karşı kötü davranmış olmaları gerekir...

Bu olay gösteriyor ki, İslâm'ın kadına farz kıldığı örtünme, kadının yüzünü de içine almaktadır. Yok eğer böyle olmasaydı, kadının yüzünü örterek yolda yürümesine herhangi bir ihtiyaç kalmazdı. Müslüman kadının yüzünü örtmesi, kendisine emredilen dinî bir hükmü yerine getirme duygusuyla olmamış olsaydı, elbette yahudiler, kendilerini bunu yapmaya iten birşey bulamazlardı. Çünkü yahudiler bununla, kadındaki, açıkça görülen dinî şuuru rencide etmek istediler.

Denilebilir ki, İbn Hişâm'ın rivâyetinde tek kaldığı bu olayda biraz zayıflık vardır. Bu gibi bir hükme, delil teşkil edecek kuvvette de değildir. Ancak buna şehadet edecek diğer sahih hadisler çoktur. Onları tenkid etmeye de imkân yoktur.

Buhârî'nin Hz. Âişe (r.a.)'den, ihrama giren kişinin giyeceği elbise bahsinde rivâyet ettiği şu söz bunlardan biridir. Hz. Âişe şöyle demiştir: «İhrama giren kadın ağzını burnunu örtemez, yüzünü peçe vs. ile örtemez, Za'feran veya Vers sürülmüş elbise de giyemez.» Bunun bir benzerini de İmam Mâlik Muvatta'ında Vâfi'den, o da Abdullah bin Ömer'den rivâyet etmiştir ki, ihramlı kadın yüzünü peçe ile örtemez, eldiven giyemez*..

Kadının, hacda ihram esnasında yüzünü yaşmaklaması veya peçe takmasının yasaklanmasının anlamı nedir? Bu yasak, erkeğe değil de, niçin özellikle kdına konulmuştur? Bu yasağın, o zaman Müslüman kadının yüzünü peçe ile kapamasından ve yaşmaklamasından dolayı meydana geldiğinde şübhe yoktur. Öyle ise var olan bu hüküm, hacda bu istisnayı gerekli kıldı.

Müslim'in ve diğer hadîs imamlarının rivâyet ettiği Fâtıma binti Kays hadîsi de yine bunlardan biridir. Fâtıma binti Kays'ı kocası boşamıştı. Boşama işi kesinleşince, Resûlullah (s.a.v.) ona; Ümmü Şerîk'in evinde, iddetini beklemesini emretmişti. Sonra Resûlullah (s.a.v.) ona haber göndererek; Ümmü Şerîk'in evini ashâbının sık sık ziyaret ettiğini ona bildirdi. Ve ona, şöyle emretti: «Sen amcanın oğlu İbn Ümmü Mektûm'un yanında iddetini bekle. Çünkü o, gözleri görmeyen bir adamdır. Sen, başörtünü bıraktığın zaman o, seni görmez», buyurdu.

* Buhârî: 3/146, Muvatta': 1/328.

Bu hadîs, kadının yüzünü ve vücudunun diğer kısımlarını, yabancı erkeklere karşı, setretmesinin farz olduğuna delâlet etmesi cihetiyle vârid olmuştur.

Erkeğin, kadının yüzüne bakmasının haram olmasına delâlet yönüne gelince; bu hususta da, birçok hadîs-i şerifler vârid olmuştur:

İmam Ahmed'in, Ebû Dâvud ve Tirmizî'nin de Berîre'den rivâyet ettiği hadîs-i şerif bunlardandır. Berîre demiştir ki; Resûlullah (s.a.v.), Hz. Ali'ye şöyle buyurdu: «— Yâ Ali! Bir bakıştan sonra tekrar bakma. Zira birinci bakış senin için câiz ise de, ikincisi değildir.» Yine Buhârî bu konuda İbn Abbâs'tan şunu rivâyet eder: «Resûlullah (s.a.v.) kurban gününde, Minâ'da Fadl bin Abbas'ı bineğinin arkasına almıştı. Bu esnada Has'am kabilesinden genç ve güzel bir kadın Resûlullah'a fetvâ sormak için gelmişti. Fadl bin Abbas bu kadına bakmaya başladı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), Fadl'ın çenesinden tutup, kadına bakmasın diye yüzünü başka tarafa çevirdi».

Oukuyucu, bu hadîslerde iki yasağın biraraya geldiğini görüyor: Biri, kadının yabancı erkekler karşısında yüzünü veya vücudunun bir başka yerini açmasının yasak oluşu. Diğeri ise; erkeğin kadına bakmasının yasak oluşu... Bu hadîslerde, kadının yüzünün yabancı erkekler karşısında avret (kapanması gereken yer) olduğuna delâlet vardır. Ancak, öğrenme, şahidlik, tedavi zarureti gibi özel durumlar bundan müstesnadır.

Kadının yüzünün ve ellerini avret olmadığı görüşüne sahib olan mezheb imamlarına göre, onları örtmek vâcib değildir. O imamlar, bunun aksine delâlet eden yukarıdaki hadîs-i şeriflerin, vücûb değil de mendûb olduğuna hamlettiler. Şu kadar var ki; bütün imamlar, kadının vücudundan herhangi bir yere şehvetle bakmanın câiz olmadığında, günah işlemenin yaygınlaşıp, kadına bakan fâsıkların ve kötü niyetlilerin çoğunluğu teşkil ettiği zaman ve zeminde, kadının yüzünü örtmesinin vâcib olduğunda ittifak etmişlerdir.

Bugünkü müslümanların durumu: Fısk u fücûrun, kötü ahlâk ve terbiyenin yaygınlaştığı gözönünde bulundurulunca; bu durumda, kadının yüzünü açmasının câiz olduğunu söylemeye imkân bulunmadığı anlaşılmış olur... Hakikaten bugün İslâm toplumunun gösterdiği bu tehlikeli düşüş karşısında müslümanlara şu yaraşır: Bu tehlikeli dönemi atlatıncaya, dizginleri kendi ellerine alıncaya kadar, daha dikkatli yürümeleri, daha tedbirli olmaları...

Kısa bir ifadeyle deriz ki, genel bir İslâmî program dahilinde tutacak, meşrû hududu aşmaktan ve ölçüyü kaçırmaktan alıkoyacak, dinî ve içtimaî bir akım icad edilmediği sürece; dinî ruhsatlara yönelmek kişinin ayağını kaydırır, vâcibleri terk ve herşeyi mübah görmeye götürür...

Bir kısım insanların şu anlayışı ne kadar da tuhaftır: Bunlar koylaştırma ve hafifletme makamında, «zamanın değişmesiyle hükümler de değişir» kaidesine tutunarak vâcibleri mübah kılmaktadırlar. Fakat bunun aksine bir durum olunca da, bu kaidenin mutlak olduğunu düşünmüyorlar. Halbuki ben, içinde bulnuduğumuz dönemin gereklerine bakarak yürürken, daha çok sakınmayı ve Allah müslümanlara, istenilen İslâmî toplumu hazırlayıncaya kadar, çok daha ölçülü yürümenin gerektiğine inanıyorum. Sürçmenin çok olduğu bu döneme bakarak kadının yüzünü örtme zaruretinde, zamanın değişmesiyle hükümleri değiştiren zarureti gösterecek bir örnek de bulamıyorum...

2 — Beni Kaynuka yahudileri yüzünden çıkan bu hâdise, onların müslümanlara karşı kalblerinde bulunan gizli kine işaret ediyor. Fakat yahudilerin, müslümanlara karşı olan kinlerini gizlemeyi ve hilelerini saklamayı başardıkları bu üç yıl süresince, neden bu kinin belirtileri ortaya çıkmakta gecikti?

Cevab: Onların duygularını alevlendiren, içlerinde bulunan gizli kini ortaya çıkaran asıl sebeb müslümanların Bedir savaşında elde ettikleri zaferdir. Bu zafer yahudilerin hiç beklemedikleri bir sonuçtu. Böyle olunca da, içlerinde taşıdıkları kin ve öfke onları sıkmaya başladı ve başvurdukları bu gibi şeylerle hasetlerini ortaya koymaktan başka bir yol bulamadılar. Nihayet onların kinleri, müslümanların Bedir'de elde ettikleri parlak zaferi müteakip ortaya attıkları sözlerde ve yorumlarda açık bir şekilde kendini gösterdi...

İbn Cerîr, Medine yahudilerinden biri olan Mâlik bin Sayf'ın Bedir dönüşünde, bir kısım müslümanlara şöyle dediğini rivâyet eder: «Savaşmayı bilmeyen bir Kureyş topluluğu ile karşılaşmanız sizi aldatmasın. Şâyet biz, sizin aleyhinize aldığımız kararı uygulama alanına koysak, bizimle savaşmaya gücünüz yetmez.»

Eğer yahudiler, müslümanlarla kendileri aralarında bulunan anlaşma ve sözleşmelere saygı gösterselerdi, elbette müslümanlardan onlara bir kötülük gelmez, onları evlerinde ve yurtlarında rahatsız edecek bir kimse de çıkmazdı. Ancak onlar, şerre rızâ gösterdiler. Böylece de şer, dönüp dolaştı kendi başlarına geldi.

3 — İslâm'da münâfık'a yapılan muamele:

Bu olay ve bunun ardından, Abdullah bin Ubey'in gördüğümüz şekliyle yahudileri savunması olayı, bu adamın münâfıklık halinden hiçbir şeyi hemen hemen gizli bırakmıyor. Onun bu durumundan anlaşılıyor ki, bu adam, İslâm'a nifak sokmak istiyor, kalbinin derinliklerinde İslâm'a ve müslümanlara yalnızca kötülük besliyordu.

Ancak Resûlullah (s.a.v.) buna rağmen ona bir Müslüman muamelesi yapıyordu. Onun hukukunu çiğnemiyor, ona verdiği sözden asla caymıyordu. Resûlullah (s.a.v.) hiçbir zaman ona bir müşrik veya bir mürted ya da müslümanlığında yalancı bir kişi muamelesi yapmadı. Israr ettiği ve çok yalvardığı hususlarda Resûlullah, onun bu arzularını yerine getirdi.

Bu olay - bütün âlimlerin ittifak ettiği gibi - bir münafığa, şu dünyada müslümanların bir müslümanmış gibi davranmaları gerektiğine işâret ediyor. Bir münafığın münafıklığı kesin olsa bile yine de böyle muamele görür. Bunun sebebi, İslâmî hükümlerin iki yönden oluşmasıdır. Biri bu dünyada uygulanma yönü. Müslümanlar, kendi aralarında ve kendi toplumlarında bunu tatbik etmekle mükelleftirler. Bunun denetiminin, halife veya devlet başkanı üzerine alır. Diğer yönü ise âhirette tatbik edilenidir ki, o da sadece Allah'a kalmıştır.

Birincisi dünyevî olup, maddî ve duyularla anlaşılabilen kazî deliller üzerine kurulur. Çünkü bu hükümlerin neticelerinden yalnızca zâhirin icabı ne ise o yapılır. Bu işte vicdanî delillerin ve istintâc edilen karinelerin hiçbiri etkisi yoktur.

İkincisi ise, vicdanî kanaatlere dayanır. Bu konudaki karar Allah'a havale edilir. Bu kaideyi belirtmek maksadıyla Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyuruyor: «Şimdi biz, amellerinizin bize görünen yanıyla sizi değerlendiriyoruz.» Bu hadisi Buhârî rivâyet etmiştir. Yine Resûlullah (s.a.v.), Buhârî ile Müslim'in rivâyet ettiği hadiste şöyle buyurur: «Sizler dâvalarınızı bana arzediyorsunuz. Bazınız (haksız iken) hüccetini daha düzgün ifadelere göre (doğru zannederek) onun lehine hükmedebilirim. Binâenaleyh kimin lehine, bir Müslüman kardeşinin hakkı ile hükmetmiş isem, sakın bu hakkı üzerine almasın. Ancak o, ateşten bir parçadır.»

Bu kaidenin meşrû kılınışındaki hikmet; insanlar arasında, adâletin, tam bir güven içinde, oyuncak haline getirilmeden ve haklar ihlâl edilmeden icrâ edilmesidir. Çünkü, bazan bir kısım hâkimler,

nefsanî ve şahsî içtihadlarına kapılarak, bazı kişilere haksız yere zarar verme yolunu tutabilirler.

Bu şer'î kaidenin uygulaması olarak; Resûlullah (s.a.v.), münâfıkların içlerinde gizledikleri ve görünürde bulunan birçok hallerini bilmesine ve Allah katından kendisine vahiyle bildirilmesine rağmen, münâfıklara ahkâm-ı şer'iyyede hiçbir ayırım yapmadan; müslümanlara yaptığı muamelenin aynısını yapıyordu...

Bu durum, müslümanların, münafıklara karşı daima dikkatli olmalarına ve onların davranışları karşısında tam bir uyanıklık içinde bulunmalarına aykırı değildir. Bu, her yerde ve her zamanda müslümanların başta gelen ödevlerindendir.

« — Gayr-i müslimleri dost edinmek :

Biz bu hâdisenin teşriî sonucu hakkında (ki, o da, bu olayı açıklamak için inen Kur'an âyetleridir) düşündüğümüz zaman; herhangi bir Müslümanın, bir gayr-i müslimi kendisine dost (yâni aralarında yardımlaşma ve dostluk mes'ûliyetinin müşterek olduğu) bir arkadaş edinmesinin câiz olmadığını anlamış oluyoruz.

Müslümanlar arasında, üzerinde ihtilâfa düşülmemiş İslâmî hükümlerden biri de budur. Çünkü bu konudaki sarîh Kur'an âyetleri birçok yerde tekrar edilmiştir. Ayrıca bunları tavzih eden hadîs-i şerifler de mânevî tevâtür derecesine ulaşıyor. Bu delilleri burada serdetmeye imkân yoktur. Zaten onlar, herkes tarafından bilinen, araştırmacıya gizli kalmayan şeylerdir.

Bu hükümden yalnızca bir durum istisna edilmiştir. O da, müslümanların çok zayıf oluşları sebebiyle, bu dostluğa mecbur bırakıldıkları zamandır. Çok zayıf olmaları, istemiyerek onları buna sevkeder. Cenâb-ı Hak, bu konuda şöyle buyurarak izin vermiştir: «Mü'minler, mü'minleri bırakıp da kâfirleri dost edinmesinler. Kim böyle yaparsa, Allah katında bir değeri yoktur. Ancak onlardan gelebilecek bir tehlikeden dolayı sakınmanız müstesnadır. Allah size asıl kendisinden korkmanızı emreder. Nihayet gidiş de ancak Allah'adır*».

Şurasını bilmemiz gerekir ki, gayr-i müslimleri dost edinmeyi yasaklamak, onlara karşı kin gütmeyi emretmek anlamına gelmez. Zaten Müslümanın, insanlardan herhangi birine karşı kin taşıması yasaklanmıştır. Yalnız burada, insanın herhangi bir kişiye Allah için buğz etmesi ile kin tutması arasında büyük bir farkın olduğunu

* Âl-i İmrân sûresi, âyet: 28.

bilmek gerekir. Birincisinin kaynağı Allah'ın râzı olmadığı bir münkerdir ki; Yüce Allah'ın bir Müslümandan, onu işleyene karşı buğz etmesini istemesi kendi hakkıdır. Ama ikincisinin kaynağı, kişinin amellerine ve davranışlarına bakılmaksızın, bizzat kendi şahsıdır. İşte İslâm bunu yasaklıyor.

Allah için öfkelenmenin temelinde, öfkeyi hak etmiş bir kâfire veya isyankâra karşı acımanın etkisi vardır. Çünkü kendi nefsi için istediği şeyi bütün insanlığa da istemesi, mü'minin şiarıdır. Bir mü'min, sadece kendi nefsini kıyâmet azabından kurtarma ve kendi nefsi için ebedî saâdeti garanti etme gayret ve düşüncesinde olmaz. Çünkü, mü'minin kâfirlere ve âsilere karşı öfkelenmesindeki etken, yalnızca onlara acıması, onların nefislerini ebedî azâba; âhirette Allah'ın azabına atmalarından duyduğu üzüntüsüdür. Âşikârdır ki, bu öfke herhangi bir hususiaki kinden dolayı olmamaktadır. Böyle olsa, mutluluğu ve iyiliği için, babanın oğluna veya kardeşe kızması kin olurdu.

Bu durum, birçok zamanlarda kâfirlere karşı muamelede katı davranmanın meşrûiyetine aykırı düşmez. Çok kerre, bu tür bir katı davranış, biricik ıslâh vesilesi olur, o da şefkat ve merhamet için gerekli olan neticedir. Nitekim şâir şöyle diyor:

«Islâh olmaları için sert davranmıştı.
O halde merhametli kimse,
Acıdığı kişiye bazen sert davransın.»

Böylece şunu da bilmek gerekir ki; kâfirlerle dostluğun yasaklanması, onlarla müslümanların arasında çıkan anlaşmazlıklar da, adâlet prensibini uygulamada veya müslümanlarla onların arasında yapılan anlaşmalara riayet hususunda, ihlâl edici davranışın cevâzını gerektirmez. Çünkü sürekli olarak adâletin uygulanması gerekir. Allah için öfkelenme ve nefretin, adâlet prensibinin uygulanması karşısında, asla engel olarak dikilmemesi gerekir. Bu konuda, Cenâb-ı Hak: «Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutanlar ve adâletle şahidlik edenler olunuz! Bir topluluğa karşı olan öfkeniz, sizi adâletli davranmaktan alıkoymasın! Adâletli davranın ki, O, takvâya daha çok yakın olandır. Allah'tan korkun. Şübhesiz ki, Allah ne yaparsanız hakkıyla haberdardır*» buyuruyor.

Asıl maksad, müslümanların gayr-i müslimlere karşı bir tek ümmet olduklarını bilmektir. Nitekim önceki konularda açıklama-

* Nisâ sûresi, âyet: 135.

sını yaptığımız (BELGE: Hz. Peygamber'in Anayasası) bu hususu kaideleştirmiştir. Durum böyle olunca, gayr-i müslimlerle dostluk ve kardeşliğin sınırlı olması gerekir. Ama bütün insanlarla birlikte, gayr-i müslimlerle olan muamelelerde de, adâlet prensibinin hassas bir şekilde uygulanması gerekir. Ayrıca bütün insanlığın hayrını istemek, tüm insanlara, kurtuluşa ermeleri ve doğru yolu bulmaları için duâ etmek icabeder...

———oOo———

UHUD SAVAŞI

Savaşın sebebi:

Bedir savaşında sağ kalan Kureyş ulusları Bedir'de öldürülenlerin intikamını almayı kararlaştırdılar. Resûlullah (s.a.v.)'a karşı savaşmak üzere kuvvetli bir ordu hazırlamak için Ebû Süfyan'ın kervanından ve kervandaki mallardan yararlanmayı plânladılar. Bu konuda Kureyş sözbirliği etmişti. Ayrıca «Ehâbiş» denilen Arap kabileleri de kendilerine katıldı. Savaş sırasında müslümanlar onları kuşattığı vakit, erkeklerin bırakıp kaçmasını önlemek için kadınlardan da büyük bir kalabalığın yardımını istediler. Sayıları üç bin savaşçıya varan bir ordu ile Mekke'den hareket ettiler.

Resûlullah (s.a.v.) bu haberi duyunca hemen ashâbıyla istişâre etti. Onları, düşmanı karşılamak ve savaşmak için Medine'nin dışına çıkmakla, Medine'de kalmak arasında muhayyer bıraktı. Buna göre, eğer Kureyş ordusu Medine'ye girerse, orada savaşacaklardı. Müslümanların yaşlılarının bir kısmının fikri, Medine'den çıkmamaktı. Münâfıkların başı Abdullah bin Ubey bin Selûl de bu görüşün sahiplerinden idi. Ancak Bedir'de savaşma şerefine erememiş Sahâbe-i Kirâm'dan birçokları da ikinci bir görüş olarak şehrin dışına çıkmayı arzu ettiler ve onlar Resûlullah'a şöyle dediler: «Yâ Resûlâllah! Sen bizi düşmanlarımıza karşı çıkar ki, onlar bizim kendilerinden korkmadığımızı ve sinmediğimizi görsünler.» Bu görüşün sahipleri Resûlullah'ı kendi görüşlerine râzı edinceye kadar onun yanından ayrılmadılar. Bunun üzerine, Resûlullah (s.a.v.) hemen hâne-i şeriflerine girip zırhını giydi ve silâhını aldı. Resûlullah'a Medine'nin dışına çıkmak için ısrar eden kişiler, arzu etmediği şeyi ona zorla kabul ettirdiklerini zannederek yaptıklarına pişman oldular. Resûlullah (s.a.v.) çıkıp yanlarına gelince: «Yâ Resûlâllah, senin hoşlanmadığın şeyi biz sana ısrar ettik! Halbuki bu konuda bize herhangi bir şey düşmez. Sen istersen, Medine'de kal!» dediler. Resûlullah (s.a.v.) da: «Bir peygambere, zırhını giydikten sonra düşmanlarıyla savaşmadan onu çıkarıp yerine koyması yaraşmaz*» dedi.

---

* Bu hâdiseyi İbn İshâk, İmam Ahmed ve buna yakın bir lâfızla da Taberî rivâyet etmiştir. Bkz.: İbn Hişâm, es-Siyre: 2/62; Taberî, Tarih: 2/500; İmam Ahmed, Müsned: 22/52.

Sonra Resûlullah (s.a.v.) ashâbından bin kişilik bir orduyla Medine'den dışarı çıktı. Bu hareket hicretten iki yıl sekiz ay sonra, Şevvâl'in yedinci günü Cumartesi olmuştu*. Hz. Peygamber'in ordusu Medine ile Uhud arasında bir yere gelince, münâfıkların başı Abdullah bin Übey bin Selûl kendi adamları ve taraftarlarıyla birlikte ordunun üçte biri kadar bir toplulukla ayrılıp; «O (Resûlullah'ı kasdediyor) re'y ve görüş sahibi olmayan delikanlıların sözünü dinledi de beni dinlemedi. Şuracıkta biz, kendimizi ne diye öldüreceğimizi bir türlü anlıyamadım?» diyerek geri döndü.

Abdullah bin Haram onların arkasından yetişerek, «Allah'ı severseniz, Resûlullah'ı yardımsız bırakmayınız» diyerek yalvarıyordu. Fakat Abdullah bin Ubey bin Selûl de, «Bilsek ki savaş olacak, mutlaka sizinle gelirdik» dedi. Buhârî, Zeyd bin Sâbit (r.a.)'den şunu naklediyor:

Müslümanlar kendilerinden ayrılıp giden bu kişilerin durumu hakkında anlaşmazlığa düştüler. Bir grup, «onlarla savaşalım» derken, diğer bir grup da; «Bırakalım onları» diyordu. Bu konuda Cenâb-ı Hakk'ın şu kelâmı indi: «Siz hâlâ niçin münâfıklar hakkında - Allah onları kazandıkları bunca günahlar yüzünden tepesi aşağı getirdiği halde - iki zümre (bölük) oluyorsunuz? Allah'ın saptırdığını siz mi doğru yola getirmek istiyorsunuz? Allah kimi saptırırsa, artık onun için hiçbir yol bulamazsın**».

Sahâbe-i Kirâm'dan bazıları, yahudilerle aralarında yardımlaşma sözleşmesi bulunduğu için onlardan yardım istemeyi teklif ettiler. Resûlullah (s.a.v.) da: «Bir şirk ehlinden birine karşı diğer şirk ehlinden yardım isteyemeyiz***» buyurdu.

Resûlullah ve Ashâbı - yediyüz savaşıçyı aşmıyorlardı - Uhud'da Şı'b vâdisinde karargâh kurdu. Müslümanlar Medine'yi karşılarına alarak arkalarını dağa verdiler. Resûlullah (s.a.v.) müslümanların arkasındaki dağın tepesine elli kişilik bir okçu grubunu yerleştirdi ve onların başına Abdullah bin Cübeyr'i komutan ta'yin etti. Ayrıca onlara şöyle emir verdi: «Haydi kalkınız, şurada yerlerinizi alınız. Bizi arkamızdan koruyunuz! Düşmanı yendiğimizi görseniz de sakın, bize katılmayınız! Düşmanların bizi öldürdüklerini görseniz de, yine gelip bize yardımcı olmayınız****» dedi.

---

* İbn Sa'd, Tabakat: 3/87; İbn Hişâm, es-Siyre: 2/62.

** Buhârî, Sahîh: 5/31; Nisâ sûresi, âyet: 88.

*** İbn Sa'd, Tabakatü'l-Kübrâ: 3/80; İbn Hişâm, es-Siyre: 2/65.

**** İbn Sa'd, Tabakat: 3/80. İbn Hişâm da buna yakın lâfızlarla rivâyet etti. Bir benzerini de Buhârî rivâyet etmiştir: 5/28.

Râfi bin Hadîc Semûre bin Cündeb, Resûlullah ile beraber savaşa katılmaya ısrar ettiler. Halbuki, yaşları henüz onbeş idi. Resûlullah (s.a.v.) yaşlarının küçüklüğü sebebiyle onları kabul etmedi. Resûlullah'a: «Ey Allah'ın Elçisi! Râfi gerçekten bir okçudur» denilince, ona izin verdi. Bunun üzerine Semûre bin Cündeb tekrar Resûlullah'ın yanına sokularak: «Vallahi ben Râfi'yi yenerim» dedi. Bu sefer Resûlullah (s.a.v.) ona da izin verdi.

Resûlullah (s.a.v.) elinde tuttuğu kılıcını göstererek: «Bu kılıcı, hakkını vermek üzere kim alır?» diye sordu. Ebû Dücâne, Resûlullah'ın yanına gelerek: «Onun hakkını vermek üzere ben alırım» dedi. Hz. Peygamber de kılıcı ona verdi. Ebû Dücâne kırmızı bir sarık çıkarıp başına sardı. Ölesiye savaşmayı istediği vakit, o böyle yapardı. Sonra saflar arasında çalımlı çalımlı yürümeye başladı. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.): «Bu öyle bir yürüyüştür ki, Allah onu bu gibi yerlerin dışında sevmez*» buyurdu. Sonra Resûlullah (s.a.v.) sancak-ı şerifi Mus'ab bin Umeyr'e verdi. Müşriklerin sağ kanadına Halid bin Velid, sol kanadına ise, Ebû Cehil'in oğlu İkrime kumanda ediyordu.

Artık insanlar savaşmaya ve birbirini öldürmeye başladılar. Savaş iyice kızışmıştı. Müslümanlar, müşriklerin bozulmaya başladıklarını anlıyorlardı. Müşriklerle karşı karşıya meydan okuyarak savaşanların başında Ebû Dücâne, Hamza bin Abdülmuttalib ve Mus'ab bin Umeyr (r.a.) gelmekteydi.

Mus'ab bin Umeyr (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'ın önünde şehid edilince sancak-ı şerifi Ali bin Ebi Tâlib kaptı. Allah (c.c.) müslümanlara yardımını gönderir göndermez, hemen müşriklerin saflarında yenilgi görüldü. Artık müşrikler hiçbir şeye bakamaz oldular ve kadınları «yazıklar olsun» diye bağrışmaya başladılar. Onların arkasından da, müslümanlar önlerine geleni kılıçtan geçiriyorlar, mallarını da yağma ediyorlardı. Bu durumu gören dağın tepesindeki nöbetçi okçular, aşağı inmeyi tartışmaya başladılar ve aralarında anlaşmazlık çıktı. Okçuların çoğu savaşın sona erdiğini zannederek, hemen aşağı indiler. Arkadaşlarıyla yerinde kalan Abdullah bin Cübeyr de Sahâbe-i Kirâm'dan beş kişi ile birlikte şehid oldu. İbn Hişâm'ın rivâyetine göre, o beş kişinin sonuncusu Umâre bin Yezid bin Seken idi. O da Resûlullah'ın önünde yaralanıp yere düşünceye kadar savaştı. Resûlullah (s.a.v.), onun yere düşmesi üzerine: «Onu bana doğru yaklaştırınız» buyurarak, mübârek ayaklarını onun başına yastık yaptı. Yanağı Resûlullah'ın ayağı üzerinde iken rûhunu teslim etti.

* Sahîh-i Müslim: 7/150.

Sonra savaş iki taraf arasında sakinleşti ve müşrikler savaş alanını bırakarak dağıldılar. Kazandıkları zaferle gururlandılar. Müslümanlar şehidleri için feryâd ediyordu. Şehidlerin arasında, Hamza bin Abdülmuttalib, Yemân, Enes bin Nadr, Mus'ab bin Umeyr ve daha birçokları vardı. Hz. Peygamber (s.a.v.), amcasının şehid edilişine son derece üzüldü. Hz. Hamza'ya müsle yapılmıştı. Yâni karnı yarılmış, burnu ve kulakları kesilmişti. Resûlullah (s.a.v.) şehidlerden iki kişiyi bir elbiseye koyuyor ve soruyordu: «Onların Kur'an'dan en çok ezbere bileni hangisi? Kendisine gösterileni daha önce kabre koyuyordu. Hz. Peygamber (s.a.v.): «Kıyâmet günü bu kişilere şahidlik edecek benim» buyurdu. Onların üzerlerine cenaze namazı kılınmadan ve yıkanmadan kanlı elbiseleriyle defnedilmelerini emretti*.

Yahudiler ve münafıklar müslümanların başına gelenlere sevinçlerini göstermeye başladılar. Abdullah bin Ubey bin Selûl ve arkadaşları, müslümanlara:

«Eğer siz beni dinleseydiniz, sizden öldürülen kişiler öldürülmezdi» diyorlardı. Üzerinde vehme kapıldıkları zaferi ve Resûlullah ile ashâbının arasını açmak için çeşitli yolları denemeye başladılar. Bunun üzerine Allahü Teâlâ, yahudilerin ve münafıkların uydurdukları yalan haberlerin asılsızlığını açıklamak, Uhud savaşında meydana gelen olayların hikmetini beyân etmek için Âl-i İmrân sûresindeki şu âyet-i kerîmeleri indirdi. O âyetler: «Hani sen, mü'minleri savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere erkenden evinden ve ailenden ayrılmıştın. Allah hakkıyla işiten, herşeyi bilendir» âyetiyle başlıyor, «Kendileri evlerine oturup kardeşlerine: (Bize itâat etselerdi öldürülmezlerdi)» dediler. De ki, «Eğer doğru sözlü iseniz, ölümü kendinizden savın**» âyetiyle sona eriyor.

Resûlullah (s.a.v.) Cumartesi akşamı Uhud'dan geri döndü. Ashâbıyla birlikte geceyi Medine'de geçirdi. Müslümanlar da geceyi, yaralarını tedâvi etmekle geçirdiler. Resûlullah (s.a.v.) Pazar günü sabah namazını kıldırınca Hz. Bilâl'e, bağırarak şöyle söylemesini emretti: «Resûlullah (s.a.v.) size düşmanı takib etmenizi ve dün savaşta bulunanların dışında kimsenin bizimle birlikte çıkmamasını emrediyor!» Hz. Peygamber (s.a.v.) henüz bağı çözülmemiş sancağını istedi. Onu Hz. Ali'ye verdi. Müslümanlar aralarında yaralılar ve düşkünler olduğu halde yola çıktılar. Ta, Hamrâu'l-Esed'e kadar gelip karargâhı kurdular. Burası, Medine'ye on mil uzaklıktaki bir

* Buhârî: 5/49.
** Âl-i İmrân sûresi, âyet: 121 - 168.

yerdi. Müslümanlar burada büyük büyük ateşler yaktılar. Ta uzak yerlerden görülsün ve sayılarının çok kalabalık olduğu sanılsın diye böyle yaptılar.

Ma'bed bin Ma'bed el-Huzaî, - henüz o gün Huzaa müşriklerinden biri idi - yanlarından geçti. Sonra onlardan uzaklaşıp aşarak müşriklerin yanına geldi. Müşrikler Uhud'da kazandıkları başarının gururu, sevinci ve şamatası içinde idiler. Müslümanların işini bitirmek için tekrar Medine'ye dönmeyi müzakere ediyorlardı. Safvan bin Ümeyye ise onları bundan vazgeçirmeye uğraşıyordu. Ebû Süfyan, Ma'bed'i görünce: «Ey Ma'bed! Geriden, geldiğin yerden ne haber var?» diye sordu. O da: «Yazık size! Muhammed ile ashâbı, şimdiye kadar bir benzeri daha görülmemiş sayıda asker toplayıp peşinize çıktılar. Size olan kızgınlıklarından dolayı ateş püskürüyorlar! Onlarda size karşı bir benzeri daha görülmemiş bir kızgınlık var!» dedi. Yüce Allah da bu sözlerle müşriklerin kalblerine büyük bir korku düşürdü. Onlar da hemen Mekke'nin yolunu tutarak, sür'atle kaçtılar. Resûlullah (s.a.v.), Hamrau'l-Esed'de pazartesi, salı ve çarşamba günlerini geçirip sonra Medine'ye döndü*.

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Uhud savaşı her asırdaki müslümanlar için önemli dersleri ih tiva ediyor. Uhud savaşının, açıkladığımız şekil üzere vuku bulmasının hikmeti şudur: Orada müslümanlara, düşmanla yaptıkları savaşlarında, zafere nasıl ulaşılacağını, hezimet ve dağılma tehlikelerinden nasıl korunulacağını öğreten pratik dersler veriliyor. Şimdi biz, bu büyük derslerin üzerinde durup sırayla düşünelim:

1 — Yine burada Resûlullah'ın kendisi için edindiği bir prensip ortaya çıkıyor. O da müşâvere ve araştırmayı gerektiren her işte, ashâbıyla müşâvereye başvurmasıdır. Fakat biz burada, Bedir Savaşı öncesinde vuku bulan müşâverede göremediğimiz ayrı bir özellik üzerinde duracağız. Hz. Peygamber (s.a.v.), Ashâbın, görüşlerinden vazgeçip, pişman olmalarına ve uygun gördüğü takdirde Medine'de kalmasını rica etmelerine rağmen; savaş hazırlığını bitirip, zırhını giydikten sonra, düşmanı karşılamak için Medine dışına çıkmadan geri dönme fikrine katılmadığını gördük. Halbuki Resûlullah (s.a.v.) müşâvere ânında Medine'de kalma fikrine meyletmiyordu ve öyle görünüyordu.

* Bkz. : İbn Sa'd: Tabakat, İbn Hişâm: Siyret, Taberî: Tarih.

Bundaki açık hikmet, belki de; savaş için gerekli hazırlığı yaptıktan ve Resûlullah silâhını alıp zırhını giymiş bir vaziyette, ashâbının ve kavminin içinde göründükten sonra, artık işi yeniden münakaşa etmenin, istişâre ölçülerini aştığını gösteriyordu. Özellikle de, müşâvereyle birlikte, o kadar büyük bir sebat isteyen savaş kararlarında, yine savaş için gerekli hazırlığı yaparak onların yanına çıktıktan sonra Resûlullah'ın, Medine dışına çıkmayı ertelemesinden, bir irade zaafı ve bocalama anlamı çıkacaktı. Bu ise çok kere anlamsız korku ve endişeden kaynaklanıyor. Bunun için, Hz. Peygamber (s.a.v.) kavminin şamatasına ve kendi aralarındaki ithamlara aldırmaksızın kesin tutumunu belirten bir ifade ile onların sözüne: «Bir peygambere zırhını giydikten sonra düşmanlarıyla savaşmadan onu çıkarıp yerine koyması yaraşmaz» diye cevab verdi...

2 — Bu savaşta münafıkların hali iyice açığa çıkmıştı. Bu da tabiîdir. Hani bu savaş, birçok gaye ve hikmetleri ihtiva etmektedir. En önemlilerinden biri de mü'minleri, aralarına katılmış bulunan münafıklardan arındırmaktır. Bunun arkasında da müslümanlar için büyük faydalar vardır. Nitekim sonunda durum onların yararına tecelli etmişti.

Abdullah bin Ubey bin Selûl'ün, Medine'den çıktıktan sonra üçyüz kişilik taraftarıyla birlikte, Resûlullah ve ashâbından nasıl ayrılıp gittiğini görmüştük. Kendi itirafına göre bunun zâhirdeki sebebi; Resûlullah (s.a.v.)'ın, yalnızca toy delikanlıların görüşünü alıp, kendi gibi yaşlılardan, düşünce ve kanaat sahibi kişilerin görüşünü almayışıdır. Ancak için hakikatında kendisinin, mü'minlerin yanında savaşmayı istememesi var. Çünkü o kendisini, tehlikeli ve meçhul işlere atmayı arzu etmiyor... Münafıkların en bâriz özelliklerinden biri de işte bu: İslâm'ın helâl kıldığı ganimetleri almayı ama, bu uğurdaki zarar ve yorgunluklardan uzak durmayı isterler!... Onların İslâm'dan beklediği yalnızca iki şeyden birisidir: Bekledikleri ganimeti almak, çekindikleri zorluk ve meşakkattan kaçmak.

3 — Hz. Peygamber (s.a.v.), bu savaşta müslümanların sayısının azlığına rağmen, gayr-i müslimlerden yardım istemeye razı olmadı. İbn Sa'd'ın Tabakat'ındaki rivâyetine göre, Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: «Ehl-i şirkten birine karşı, diğer ehl-i şirkten yardım istemeyiz*». Müslim de şu hadisi rivâyet etmiştir: Resû-

* Bazan şöyle denilebilir: Müslümanlarla birlikte savaşa katılmaları teklif edilen bu kişiler, ehl-i kitab olan yahudilerdir. O halde Resûlullah (s.a.v.) onları ehl-i şirk olarak nasıl isimlendirmiştir? Cevab: Onlara şirk ta'birinin

lullah (s.a.v.) Bedir günü, kendisiyle birlikte savaşmak için arkasından gelen bir adama: «Sen Allah'a inanıyor musun?» diye sordu. O da: «Hayır», deyince, Resûlullah (s.a.v.): «Öyle ise hemen geri dön. Ben ebediyyen bir müşrikten yardım istemem» buyurdu.

Ulemadan büyük bir çoğunluk, buna binâen, savaşta kâfirlerden yardım istemenin câiz olmadığı görüşünü benimsemişlerdir. Bu hususta İmâm-ı Şâfiî, bir ayırım yaparak şöyle demiştir: «Devlet başkanı, kâfirin müslümanlar hakkında iyi niyetli ve emanet sahibi olduğuna kanaat getirirse ve o andaki ihtiyaç kâfirden yardım istemeyi de gerekli kılıyorsa, yardım istenebilir. Aksi halde olmaz*».

Bu görüşün bütün deliller ve kaidelerle ittifak halinde olduğu muhtemeldir. Zira Hz. Peygamber'in Huneyn günü, Safvan bin Ümeyye'nin yardımını kabul ettiği rivâyet edilmiştir. Bu duruma göre, bu mes'ele, siyaset-i şer'iyye diye isimlendirilen şeyler çerçevesine girmektedir. Resûlullah'ın Bedir ve Uhud'da yaptığıyla Huneyn'de yaptığının arasındaki farkı, inşâallah münasip yerinde açıklayacağız.

4 — Üzerinde düşünmeye değer hususlardan biri de Semûre bin Cündeb ile Râfi bin Hâdic'in durumlarıdır. Halbuki her ikisi de henüz onbeş yaşlarını aşmamış çocuklardı. Savaşa katılmak için, kendilerine izin vermesi için nasıl da gelip Resûlullah'a yalvarıyorlar. Hangi savaşa? Ölümün kol gezdiği savaşa. Taraflar arasında muvazenenin bulunmadığı bir savaşa. Müslümanların sayıları yediyüzü geçmiyorken kâfirlerin üç bin kişiyi aşan bir güce sahip olduğu savaşa...

Hakikaten, İslâm'a fikrî saldırıda bulunanların bazısı bu gibi olaylar üzerinde dururken; Arapların ardı arkası kesilmeyen harblerin gölgesinde yaşayan bir millet, yâni savaş ortamında gelişmiş, varlığını sürdürmüş millet olduklarını sanmış; bunun için de o savaşlara, onlara göre korkudan uzak ve bütünüyle benimsenen bir durum olarak bakmışlardır. Bu son derece garib bir görüştür.

Şübhe yok ki bu tahlili yapan kişiler; bu sözleri söylerken, hayret verici bir ısrar içinde; Abdullah bin Ubey bin Selûl ve arkadaşlarından üçyüz kişinin, sırf rahatları ve savaşın doğuracağı tehlikelerden uzak kalmak niyeti, yâni korkudan ötürü geri döndüklerini görmezlikten geliyorlar!.. Ve yine bu tahlilin sahipleri: yaz sı-

izâfe edilmesi, puta tapan araplara kullanılan ıstılâhî mânânın dışındaki bir mânâ ilediir. Şirk kelimesinin umumî bir mânâsı vardır. Kâfirlerin tümü için kullanılması doğrudur.

* Bkz.: Muğni'l-Muhtâc: 4/221.

cağının ortasında Medine'nin gölgesini, meyvalarını ve sularını tatmak isteyen, «bu sıcakta savaşa çıkmayınız!» diyerek, Resûlullah'ın savaşa çıkma çağrısından yüz çeviren bu münafıkların savaştan kaçışlarını da görmezler. Müşriklerin sayıları kabarık, müslümanların sayıları az ve kalblerine de korku düşmüş olduğu halde, Bedir savaşında müşriklerin yenilgilerini de görmemezlikten gelirler... Halbuki müşrikler de savaşların gölgesinde doğmuş, o çilelerle beslenmiş ve onların zorluklarını küçümsemiş olması gereken aynı Arap soyundan idiler.

Apaçık bir olayın vereceği hükmü kabullenmeyip kaçırmak, insaflı bir kişi için oldukça zordur. Şöyle ki: Bu gibi çocukların, ölümün üzerine doğru koşmalarındaki sır, yalnızca kalbe kök salmış, üzerine de şiddetli bir peygamber sevgisi yerleşmiş yüce bir iman duygusudur. Bu iman ve bu sevgi nerede bulunursa; böyle yiğitlik ve ölümün üzerine yürüme, orada kendini gösterir. Nerede, kalbdeki muhabbet azalır, iman da zayıflarsa; hemen orada atılganlık tembelliğe ve çekingenliğe, ölümün üzerine doğru yürüme de, korku ve ürkekliğe dönüşür...

5 — Resûlullah'ın, ashâbının saflarını düzene korken, onlara savaş vaziyeti aldırırken, müslümanların arkalarına gerekli muhafızları yerleştirirken ve okçulara savaş meydanındaki arkadaşlarının durumunu nasıl görürlerse görsünler; kendisinden bir emir almadıkça kesinlikle yerlerini terketmemelerini emrederkenki halini düşünerek diyoruz ki; bâris bir hakikat ortaya çıkar ve arkasından da diğer birçok önemli olaylar aydınlığa kavuşur!

O bâriz hakikat, onun savaş ânında gösterdiği askerî meharetidir. Resûlullah (s.a.v.) savaş plânlarını ve taktiğini tensipte, kurmaylıkta önde gelmektedir. Şübhesiz ki Allahü Teâlâ onu bu sâhada nâdir bir dehâ ile mücehhez kılmıştır. Fakat biz diyoruz ki, bu dehâ ve meharet, ancak onun semavî risâlet ve nübüvvetinin arkasından gelir. Resûlullah'ın savaş tekniğinde ve diğer hususlarda mâhir ve dâhi olmasını gerekli kılan şey, Nübüvvet ve Risâlet merkezidir. Nitekim aynı merkez onun her türlü zelle ve sapmadan uzak ve mâsum olmasını gerekli kılmıştı. Biz bu hususu bu kitabın birinci bölümünde açıkladık. Artık tekrarına gerek yoktur.

Resûlullah (s.a.v.)'ın özel olarak okçular için, genel olarak da ashâbı için yaptığı şu güzel tavsiyelerin arasından çıkacak bir ibret de, okçuların bir kısmının Resûlullah'ın direktiflerinden çıkmaları sonucu tahakkuk eden sonuçta görülür. Sanki Resûlullah (s.a.v.), daha sonra meydana gelecek olan bu olayın perde arkasını, Nübüvvet ferâseti veya Allah'tan gelen bir vahiyle görmüştü de,

birtakım tavsiye ve emirlerle onu izhâr ediyordu. Sanki Hz. Peygamber, ashâbıyla birlikte nefislerindeki düşmana, nefislerinin arzularına veya nefislerinde bulunan ganimet ve mal isteğine karşı canlı bir manevra veriyordu. Neticesi ne olursa olsun, bu manevra büyük bir fayda ifade ediyor. Bazan menfî bir netice müsbet neticeden daha fazla yarar sağlıyor...

6 — Hakkını vermek üzere, Resûlullah'ın elinden kılıcı alan Ebû Dücâne, saflar arasında çalımlı çalımlı dolaşıyordu. Resûlullah (s.a.v.) onun bu halini ayıplayıp yasaklamadı. Ancak şöyle buyurdu: «Bu öyle bir yürüyüştür ki, Allah bu gibi yerlerin dışında ondan hoşlanmaz». Bu hadîs-i şerîf, basit hallerde haram kılınan kibirli davranışların, savaş halinde haramlığının ortadan kalktığına delâlet ediyor. Bir müslümanın yeryüzünde kibirlenerek, çalım atarak yürümesi, yasaklanan davranışlardandır. Fakat bu davranış savaş alanında haram değil, güzel bir iştir. Evleri veya kapları ve bardak bibi şeyleri, altın ya da gümüşle süslemek gibi haram kılınan kibirli davranışlardandır. Ancak savaş âletlerini ve silâhları gümüşle süslemek yasak değildir. Buradaki kibirli davranış, ancak hakikatta düşmanlara karşı İslâm'ın şerefiyle övünmektir. Zaten bu, müslümanlarca önemini yitirmemesi gereken nefisle savaşın mânâsını ifade eder.

7 — İyi düşününce müslümanlarla düşmanları arasında devam eden bu savaşın iki devrede sürdüğünü görürüz.

Birinci Devre : Bu bölümde müslümanlar yerlerine ve komutanlarından aldıkları emirlere sahip çıktılar. O halde bunun semeresi ne olmuştur? Olan şu: Müslümanlar zafere doğru ilerlerken müşriklerin saflarında hezimet belirdi. Üçbin kişinin kalbini korku sarınca, hemen yerlerini terkedip, arkalarına dönüp kaçmaya başladılar. Şu âyet-i kerîme işte bunu açıklar: **«Andolsun ki Allah size verdiği sözde durdu. O'nun izniyle kâfirleri kırıp biçiyordunuz...*».**

İkinci Devre : Bu devrede de müslümanlar, yakaladıkları düşmanların işini bitirmek, bırakılan eşyaları ve malları ganimet olarak almak için müşriklerin arkasından koşmaya başladılar. İşte o zaman okçular üstlendikleri dağın tepesinden; arkadaşlarının, kaçmaya yeltenen düşmanlarına, kılıç çalmak yerine silâhlarını bırakıp mal ve ganimet peşine düştüklerini gördüler. Bu sefer okçuların bir kısmı ganimet almak için savaş alanındaki arkadaşlarına katılmak istediler... Bu istek onları şöyle düşündürdü: Demek ki, Resû-

* Âl-i İmrân sûresi, âyet: 152.

lullah'tan aldıkları emirler sona ermiş. Bu anlayışla da, onlar yerlerini terketmek için Resûlullah'tan izin gelmesini bekleme ihtiyacını duymadan, tepeden inmeye karar verdiler. Bu onların bir içtihadıydı. Başlarındaki komutan Abdullah bin Cübeyr ile birkaç arkadaşı onların bu içtihadına karşı çıktı. Fakat bu içtihadın sahipleri inip ganimet almak için arkadaşlarına katılmaya gittiler. Peki, bunun neticesi ne oldu?

Müşriklerin kalblerini saran bu korku, yeni bir atılıma dönüştü. Kaçmak üzere olan Halid bin Velid de; birdenbire hile ve tuzak yolları açılınca, düşünerek etrafına baktı. Daha önce tahkim edilmiş olan tepeyi muhafızlardan ve nöbetçilerden boşalmış buldu. Kafasında âniden askerî bir fikir şimşek gibi parladı. Yanındaki müşrik askerlerle birlikte dağın arkasını dolaşır dolaşmaz, aşağıya inmeyip tepede kalanları hemen şehid ettiler. Müslümanları arkalarından ok atarak bozguna uğrattılar!.. Gördüğünüz gibi, bu sefer de korku müslümanların gönlünü kuşatmaya başladı. Şu âyet-i kerîme de savaşın bu bölümüne işaret etmektedir: «Andolsun ki Allah size arzuladığınız zaferi gösterdikten sonra gevşeyip, bu hususta çekiştiniz ve isyan ettiniz. Sizden kimi dünyayı, kimi âhireti istiyordu. Derken denemek için Allah sizi geri çevirip bozguna uğrattı. Andolsun ki Allah sizi bağışladı. Allah'ın inananlara ni'meti boldur*».

Bakınız, bu hatânın vebâli ne kadar büyük, neticesi de ne kadar genel oldu:

İslâm ordusunda az sayıdaki kişilerin hatâsı, hepsinin başına ne kötü bir âkıbet getirdi. Hattâ o vebâlin neticesinden, Resûlullah (s.a.v.) bile kurtulamadı... Kâinatta Allah'ın kanunu budur. Bu ordunun içinde Resûlullah'ın bulunması bile, o kanunun işlemesine engel olamadı. Halbuki Resûlullah (s.a.v.) yaratıklar içinde, Allah'ın en çok sevdiği varlıktır. Bu okçuların hatâları ile bugün hususî ve umumî hayatımızın çeşitli yönlerinde etkili, müslümanların muhtelif hatâları arasındaki ilgiyi düşününüz. Bir de Allah'ın müslümanlara olan sonsuz lütfunu düşününüz ki Allah, iyiliği emretmek, kötülükten vazgeçirmek ödevini edâ etmedikleri, tek fikirde birleşmedikleri, elleriyle kazandıkları cezayı hakettikleri halde, müslümanları cezalandırmıyor. Bu hususu düşündüğümüz takdirde, bazılarının: «Bu gün Müslüman milletlerin diğer emperyalist devletler karşısında mağlûb bir şekilde yaşamalarının hikmeti nedir? Halbuki bunlar Müslüman, öbürleri kâfir ya!..» sorusuna karşılık verilerek cevabı anlaşılmış olur.

* Âl-i İmrân sûresi, âyet: 152.

8 — Bu savaşta, Resûlullah'ın birçok eziyetlere uğradığını, başının yaralandığını, kesici dişinin kırıldığını, kanın yüzünde iz yaparak aşağıya doğru aktığını ve birçok meşakkatlere düştüğünü görmüştük. Bunların her biri, müslümanların, komutanlarının emirlerinin dışına çıkmalarından dolayı meydana gelen hatânın sonuçlarından birer parçadır. Fakat Müslüman ordunun saflarında Resûlullah'ın öldürüldüğü haberinin yayılmasındaki hikmet nedir?

Cevab: Müslümanların Resûlullah'a ve onun kendi aralarında bulunmasına olan düşkünlükleri, kendileri için bir kuvvet kaynağıydı. Öyle ki onlar, Resûlullah'ın ayrılığını bile tasavvur edemiyorlardı ve ondan sonra kendileri için bağlanacak bir kudreti akıllarından bile geçiremiyorlardı. Böyle olunca da Resûlullah'ın vefât işi, onlar için akla gelmeyen birşeydi. Sanki onlar, akıllarından bunun hesabını siliyorlardı. Şübhesiz ki onlar, Resûlullah'ın gerçek ölüm haberi ile, bu uykularından uyanmış olsalardı, elbette ki bu haber onların yüreklerini hoplatır, inanç dünyalarını sarsıntıya uğratır ve birçoklarının gönlünde onun yüceliğini yıkardı.

Bu savaştaki büyük askerî dersler arasında bir de bu yalan haberin yayılması, müslümanların inanç ve iradesini deneme olması bakımından insanı dehşete düşüren bir hikmet ifade eder. Çünkü bu müslümanların tâ baştan beri nefislerini alıştırmaları gereken bir konuda denenmesidir. Yâni Resûlullah aralarından çekilince, tabanları üzerine geri dönmemelerinin gerektiği ilkesidir bu. Bu gerçeğe alışıp ulaşsınlar böylece... Müslümanların çoğunun, Resûlullah'ın öldüğü şeklindeki haberi duyunca gösterdikleri yılgınlık ve şaşkınlığı açıklamak için de şu âyet-i kerîme nâzil olmuştu: «Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce daha nice peygamberler gelip geçmişti. Şimdi o, eceliyle ölür veya öldürülürse, siz ökçelerinizin üzerine gerisin geri mi döneceksiniz? Kim böyle ökçeleri üzerinde arkaya dönerse, elbette Allah'a hiçbir şeyle zarar vermiş olamaz. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır*».

Resûlullah, fiilî olarak Refîk-i A'lâ'ya kavuştuğu gün bu dersin müsbet neticesi ortaya çıkmıştı. Şu Uhud şâyiası hakkında inen Kur'an âyeti ile birlikte, müslümanları uyandırmış ve onların dikkatini asıl hakikata çekmişti. Müslümanlar bu şuura ererek, üzüntülü kalbleriyle, Resûlullah'ı ebedî yolculuğa uğurladılar. Sonra, kendilerine bırakılan emânete döndüler: O emânet, Allah uğrunda cihad ve İslâm'a da'vettir. Müslümanlar inançlarında daha güçlü,

* Âl-i İmrân sûresi, âyet: 144.

Allah'a olan tevekküllerinde ve akidelerinde daha sağlam bir bağlılıkla cihad ve da'vet emânetini yerine getirdiler.

9 — Ölümün, Resûlullah'ın ashâbı üzerine üşüştüğünü düşünelim. Bu durumda onlar Resûlullah'ın etrafına kümelenmiş müşriklerin oklarına ve darbelerine karşılık kendi vücutlarıyla onu koruyorlar. Ok yağmurunun altında birinin ardından diğerine iş düşüyor. Halbuki onlar bu durumda büyük bir neş'e içinde ve Resûlullah'ın hayatını korumaya çok istekli bir halde idiler. Bunun dışında hiçbir şeye aldırmıyorlar... Bu hayret verici fedakârlığın kaynağı nedir?

Şübhesiz ki onun kaynağı, önce Allah'a ve Resûlü'ne iman, ikinci olarak da Resûlullah sevgisidir. Bunların her ikisi birlikte, bu eşsiz ve hayret verici fedakârlığın sebebidir. Müslüman ikisine birlikte muhtaçtır. Bir müslümanın kalbi, Allah ve Peygamber sevgisi ile dolmadıkça, inanılması gerekene iman ettiğini iddia etmesi yeterli değildir. Bunun için Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: **«Hiçbiriniz, ben kendisine, babasından, evlâdından ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça, hakkıyla iman etmiş olmaz*».**

Bu demektir ki, Allahü Teâlâ insanda aklı ve kalbi yaratmıştır ki, birincisiyle düşünsün ve inanılması gereken hususlara iman etsin. İkincisini de Allah'ın sevmesini emrettiklerini sevmekte, buğzedilmesini emrettiklerine buğzetmekte kullansın. Kalb, Allah, peygamber ve sâlih kulları sevmekle meşgul olmazsa, mutlaka şehvet, heva, heves ve haramların sevgisi ile dolacaktır. Kalb, şehvet, heva ve heves ile dolup taştığı takdirde de; itikadın tek başına sahibini bu tür fedakârlıklara sevketmesi çok uzaktır.

Bu hakikat ahlâk ve terbiye âlimlerinin kabul ettiği asıl gerçeklerdendir. Aklın reddedemiyeceği tecrübeler bunu göstermektedir. Bu konuda Jan Jack Rousseau'nun «Emil» adındaki kitabında söylediklerine bakalım:

Fazîletleri yalnızca aklın üzerine kurma isteği hakkında çok söz söylendi ve tekrar edildi. Onun için de (yâni akıl için) sağlam bir esas gerekmektedir. Bu hangi esas olacak? Söyledikleri gibi fazîlet nizamın tâ kendisidir. Nizama inanmak, benim hususî mutluluğumu kuşatmaya yetecek mi? Bu savunulan esas, kelimelerle oynamaktan başka birşey değildir. Bu duruma göre fazîlet, çeşitli şekillerle nizam sevgisinin tâ kendisidir**».

Bu gerçekten dolayı Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti 1933

* Müttefekun aleyhtir.

** Bu konuda daha fazla bilgi için; «Tecrübetü't-Terbiyeti'l-İslâmiyye» adlı kitabımıza bakılmalıdır.

yılında toplantı salonlarında ve kulüplerde içkiyi, içkinin alım-satımının yasaklandığını ilân etti ise de, faydasını kabul edip inandığı bu şeyi gerçekleştirmeye gücü yetmedi. Çünkü kısa bir müddet geçmemişti ki, kanun yapıcıları izlerinin üzerine geri döndüler. Yasaklama üzüntüsünden dolayı sendeleyerek vazgeçtiler. Koydukları kanunu yürürlükten kaldırınca, yeniden kadehlerini bir yudumda boşaltmaya başladılar.

Halbuki Resûlullah'ın ashâbı (belki onlar bugünkü Amerikalılara nisbetle, fayda ve zararları bilme, medeniyet ve kültür yönünden daha zayıf yetişmişlerdi) yalnızca Allah'ın kendilerine içkiden vazgeçmeleri hususundaki emrini duymakla yetinmişlerdi. Onlar hemen kadehlerini kırıp, şarap fıçılarını etrafa döktüler ve sesleri: «Vazgeçtik yâ Rabbi, vazgeçtik» diye yükseldi.

Bu iki olay, iki şekil arasındaki fark şudur: Onların kalbine iman iyice yerleşmiştir. Böyle olunca da kalbin arzusu Allah'ın emrine ve hükümlerine tâbi olmuştur.

Bu sevgidir. Resûlullah'ın ashâbının kalbine kök salmış olan bu arzu, onlara, göğüslerini Resûlullah'a siper ettiriyor. Ve onun hayatını koruma uğrunda ölümle kucak kucağa getiriyor onları. Uhud savaşında bu muhabbetin eseri olarak ortaya çıkan nice eşsiz sahneler vardır. Çünkü bu, muhabbet sahibinin kalbini iyice kaplamıştır artık...

İbn Hişâm şunu nakleder:

Uhud günü Resûlullah (s.a.v.) ashâbına: «Sa'd bin Rebi'nin ne yaptığını; onun canlılar arasında mı, yoksa ölüler arasında mı bulunduğunu görüp, bana kim haber getirir?» diye sordu. Ensâr'dan bir zât: «Yâ Resûlâllah! Ben Sa'd'ın ne yaptığını görüp, sana bir haber getireyim» dedi. Ensârî sağa sola bakındı. Bir de ne görsün, Sa'd yaralı olarak, ölüler arasında henüz ruhunu teslim etmemiş... Ensârî ona: «Resûlullah senin sağlar arasında mı, yoksa ölüler arasında mı bulunduğunu görüp kendisine haber götürmemi bana emretti» dedi. Bunun üzerine Sa'd: «Ben artık ölüler arasındayım! Resûlullah'a selâmımı ilet ve de ki: Sa'd bin Rebi': Senin için; ümmetlerini doğru yola kılavuzlayan peygamberlerin alacakları mükâfatların en hayırlısı ile Allah seni bizden dolayı mükâfatlandırsın» diyor. Kavmine de selâmımı ilet ve de ki: «Sa'd bin Rebi', vallahi gözleriniz kımıldarken Peygamber Aleyhisselâm'ı düşmanlardan korumazsınız da, ona bir musibet erişirse; sizin için Allah katında ileri sürülebilecek hiçbir mâzeret yoktur» diyor. Ensârî: «Ben onun yanından henüz ayrılmamıştım ki o ruhunu teslim etti» dedi.

İddia ediyorum ki; şu asrımızda müslümanları, şehvetlerinden ve enâniyetlerinden birazcık uzaklaştıracak olan bu gibi muhabbet

onların gönüllerini doldurduğu ve ruhlarını kapladığı gün, onlar yeniden başka bir halk olurlar. Ve ölümün pençesinden kurtulmaya yönelebilirler. Önlerinde ne kadar yokuş ve engel olursa olsun, düşmanlarını bozguna uğratabilirler!..

«Bu muhabbetin yolu nedir?» diye sorulduğu zaman bilmeli ki, onun yolu zikri çoğaltmak, Resûlullah'a salâvatları arttırmak, Allah'ın sana olan ni'metleri ve bereketi hususunda düşünmek ve tefekküre dalmak, bir de Resûlullah'ın siyretini, ahlâkını ve yaşayışını öğrenip, benimsemektir. Ama bunların hepsi; huzur ve huşû içinde, ibâdetleri dosdoğru yaptıktan ve her saniye kendini Allah'a ve ibâdete adadıktan sonradır.

10 — Buhârî'nin rivâyetinde, Hz. Peygamber'in, şehidlerin üzerine namaz kılmadığı halde, kanlarıyla gömülmesini emrettiği ve iki kişiyi bir kabre koyduğunu görmüştük.

Ulema bundan, cihad hengâmesinde şehid düşen kişinin yıkanmayacağı, üzerine namaz kılınmayacağı, bilâkis kanıyla gömüleceği hükmünü çıkarmışlardır. İmam Şâfii (r.a.) bu hususta şöyle der: «Resûlullah'ın Uhud şehidleri üzerine namaz kılmadığı mütevatir yollardan birçok hadiste geçmiştir. Ama Resûlullah'ın, onlardan onar kişilik gruplar halinde, üzerlerine namaz kıldığı ve her defasında Hz. Hamza'nın da içinde bulunduğu, sonunda onun üzerine yetmiş kere namaz kılmış olduğu ifadesiyle rivâyet edilen hadis zayıftır ve hatâdır*». Nitekim ulema, yine bunu zaruret ânında birden fazla kişilerin bir kabre konmasının câiz olduğu, zaruret yoksa câiz olmadığı yönünde delil kabul etmişlerdir.

11 — Resûlullah'ın, ashâbıyla birlikte Medine'ye döner dönmez tekrar düşmanı takib etmek için Medine'den çıkmaya kalkışmasını düşündüğümüz vakit, Uhud savaşının tam bir açıklıkla bize vereceği ders ortaya çıkar. Savaşın müsbet ve menfî neticeleri bizim için aydınlanmış olur. Ve yine zaferin ancak sabırla, **mükemmel gayeyi hedef edinmekle elde edileceği gerçeği** de şübheye imkân kılmayacak ekilde açığa çıkar:

Resûlullah (s.a.v.), daha dün savaşta kendisiyle birlikte bulunanlara; yara aldıkları, acılar ve yaralarla bitkin hale geldikleri, sonra henüz evlerinde dinlenmemiş, kendi haline ve vücuduna bakamamış oldukları halde; toplanıp düşmanı takib etmeden onların dağılmasına izin vermeyecekti. Onlar bu vaziyette iken hemen Resûlullah'ın ardına düşüp, henüz kafalarında zafer sarhoşluğunun ateşi yanan müşrikleri takibe çıktılar. Tabii ki bu sefer aralarında ganimet veya dünyevî bir maksad taşıyan kişiler bulunmamaktay-

* Bakınız, Muğniye'l-Muhtâc: 1/349.

dı... Ancak onlar Allah yolunda şehid olma veya zafere kavuşma arzusunu taşıyorlardı. Ve onlar bunun yanında, kanayan ve acı veren yaralarını düşünmüyorlardı bile...

Bunun neticesi ne oldu?

Ne başarı sarhoşluğu, ne de galibiyet zevki hasımlarını ezmek için müşriklerin kalblerini bütünleştirdi, ne de müslümanları, yaralarının ızdırabı, kahramanlıktan ve zafer arzusundan vazgeçmeye iletebildi....

Bu nasıl oldu? Bu, müslümanlara ders ve ibret olacak mûcize ve hârika ile gerçekleşti. Yâni; müşriklerin kalbine aniden bir korku düştü. Uzaktan müslümanları görmüş olan dostlarından birinin onlara haber verdiği gibi; müşrikler, Hz. Muhammed'in arkadaşlarının, bu defa ölümü göze alarak gelmiş olduklarını tasavvur ettiler. Bu korku ve tasavvur üzerine, Medine'ye doğru yönlerini çevirmiş iken izlerinin üzerine geri döndüler ve artık sağa sola bakmaksızın seri bir şekilde Mekke'ye doğru gittiler.

Müslümanlardan dolayı müşriklerin kalbine bu garip korku nasıl düşmüştü? Halbuki birkaç saat önce müslümanlar silâhlarını ellerinden bırakmışlardı ve onların şevketi kırılmıştı. Bu durumu, savaştan dolayı müslümanlara güzel bir ders veren ilâhî iradeye havâle etmek gerekir. Bu ders, hem müsbet, hem de menfî yönü, her ikisini birden, bir anda biraraya getirdi.

Cenâb-ı Hakk'ın şu kavli, Uhud dersini tamamlayan o son an hakkında indi: «Yara aldıktan sonra yine Allah ve Resûlü'nün da'vetine uyanlar, iyilik yapıp takvâ ile davrananlar için büyük mükâfat vardır. Bir kısım insanlar mü'minlere, düşmanlarınız size karşı toplandılar, aman sakının dediklerinde, bu onların imanlarını bir kat daha arttırmıştı. Allah en iyi vekildir ve bize yeter, dediler. Bunun üzerine kendilerine hiçbir fenalık dokunmadan Allah'ın ni'met ve keremiyle geri döndüler. O'nun rızâsına uymuş oldular. Allah büyüktür, kerem sahibidir*».

YEVMÜ'R-RACÎ' VE Bİ'R-İ MAÛNE OLAYLARI

1 — Racî' olayı: (Hicretin üçüncü yılı)

Udal ve Kâre kabilelerinden bir hey'et Resûlullah'ın yanına gelerek; İslâm haberinin kendilerine ulaştığını ve bu dinin hükümlerini kendilerine öğretecek muallimlere ihtiyaçları olduğunu söyle-

* Âl-i İmrân sûresi, âyet: 172-174.

diler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), ashâbından bir grubu gönderdi. Onların arasında, Mersed bin Ebî Mersed, Hâlid bin Bükeyr, Âsım bin Sâbit, Hubeyb bin Adiyy, Zeyd bin Dessine ve Abdullah bin Târık bulunmaktaydı. Resûlullah, Âsım bin Sâbit'i onlara başkan ta'yin etti.

Buhârî, senediyle Ebû Hüreyre'nin şöyle dediğini rivâyet ediyor: Ashâb-ı Kirâm'dan olan bu da'vetçi grup, Usfan ile Mekke arasında bir yere kadar yürüdüler. Onların bu mevkiye geldikleri haberi, Hüzeyl kabilesinden Lihyân oğulları denilen bir oymağa bildirildi. Lihyân oğullarından yüze yakın bir okçu grubu da hemen onların peşine düşüp izlerini sürerek, İslâm da'vetçilerinin daha önce konakladıkları yere geldiler. Orada İslâm da'vetçilerinin Medine'den azık olarak yanlarına aldıkları hurmaların çekirdeklerini gördüler. Kendi aralarında hemen: «İşte Medine hurmasının çekirdekleri» dediler. Bunun üzerine İslâm da'vetçilerinin izlerini sürerek gelip onlara ulaştılar. Onlar Âsım'ın ve arkadaşlarının yanına varınca; Âsım ve arkadaşları da dağın tepesine sığındılar. Lihyân oğulları okçuları gelip onların etrafını kuşattılar ve onlara: «Eğer yanımıza inerseniz hiçbirinizi öldürmeyeceğimize dair kesin söz veriyoruz» diye bağırdılar. İslâm da'vetçilerinin başkanı Âsım bin Sâbit: «Ben bir kâfirin zimmetine güvenip de asla aşağı inmem. Allah'ım! Peygamberini durumumuzdan haberdar et!» diye duâ etti. Bunun üzerine savaşmaya başladılar. Sonunda Âsım bin Sâbit de aralarında olmak üzere yedi kişiyi ok atarak şehid ettiler. Geriye Hubeyb bin Adiyy, Zeyd bin Dessine ve diğer bir başka kişi kaldı. Onlara da öldürmeyeceklerine dair kesin söz verdiler. Bu söz üzerine onlar da dağdan inerek gelip teslim oldular. Lihyân oğulları onları yakalayınca; kendi yaylarının kirişlerini çözüp, onlarla üçünü de bağladılar. Bunun üzerine üçüncü adam: «İşte ahde vefâsızlığın, verilen sözü tutmamanın bir başlangıcı bu!» diyerek gitmemek için diretti. Onlara karşı koyması üzerine onlar da onun saçlarından yakalayıp sürüklediler. O bunlara karşı koyunca hemen şehid ettiler.

Lihyân oğulları azgınları, Hubeyb ve Zeyd'i Mekke'ye götürüp sattılar. Hubeyb'i, Hâris'in oğulları satın aldı. Çünkü Hubeyb, Bedir savaşında Hâris'i öldüren kişiydi. Hubeyb onların yanında toplanıp kendisini öldürecekleri güne kadar esir olarak kaldı. Öldürülmesine karar verdikleri vakit, Hubeyb, Hâris'in kızlarından traş olmak üzere bir ustura istedi. Olayın bundan sonrasını, ustura istediği kadın şöyle anlatır: «Ben dikkatsizce davranarak çocuğa usturayı verip onun yanına gönderdim. Çocuk onun yanına girip usturayı verdi. O da çocuğu alıp dizine oturttu. Ben bu durumu görünce feryâd

ettim. Elinde ustura olduğu halde benim bu feryâdımı anlayınca: «Çocuğu öldüreceğimden mi korkuyorsun? İnşâallahü Teâlâ ben öyle birşeyi asla yapmam» dedi. Yine aynı kadın anlatıyor: «Ben, Hubeyb'den daha hayırlı bir esir görmedim. O zaman, Mekke'de üzüm bulunmadığı ve kendisi de zincirle bağlı olduğu halde onun üzüm salkımından üzüm yediğini gördüm. Herhalde, bunu ona rızık olarak Allah veriyordu!..»

Müşrikler Hubeyb'i öldürmek için, Harem'den dışarı çıkardılar. Hubeyb de: «Beni bırakınız da iki rek'at namaz kılayım» dedi. Namazını bitirdikten sonra yanlarına gelip: «Eğer namazı ölümden korkarak uzattığımı zannetmiyecek olsaydınız, namazı uzatır ve çoğaltırdım» dedi. Böylece öldürüleceği sırada iki rek'at namaz kılmayı ilk önce âdet ve sünnet edinen kişi Hubeyb bin Adiyy olmuştu. Hubeyb idam sehpasında şu şiiri söyledi:

«Müslüman olarak öldürülecek olunca,
Vurulup hangi yanım üzere düşersem düşeyim.
Vallahi aldırmam artık hiçbir şeye,
Çünkü bunların hepsi o ilâhî Zât'ın uğrunadır.
Şu dağılıp târümâr olan cismimi,
Eğer dilerse O, kurtuluşa erdirir...»

Ukbe bin Hâris kalkıp, Hubeyb'in yanına gitti ve onu şehid etti.

Kureyş müşrikleri, Âsım'ın cesedinden bir parça kesip getirmek için onu tanıyan adamlar gönderdiler. Çünkü Âsım, Bedir'de Kureyş'in ileri gelenlerinden bazılarını öldürmüştü. Yüce Allah da onun cesedinin üzerine bulut karaltısını andıran arı sürüsü gönderdi. Bu arı sürüsü onu, Kureyş'in adamlarından korudu. Onlar onun cesedinden hiçbir şey alamadılar*.

Taberî fazla olarak şu olayı naklediyor: Taberî Ebî Küreyb'den, o da Ca'fer bin Avn'dan, o da İbrahim bin İsmâil'den, o da Ca'fer bin Amr bin Ümeyye'den, o da babasından, babası da dedesinden şöyle dediğini rivâyet eder: Resûlullah (s.a.v.) beni tek başıma Kureyş'e gözcü olarak göndermişti. Ben de, beni görmelerinden korkarak, Hubeyb'in asıldığı ağacın yanına geldim. Ağaca çıkıp Hubeyb'i çözdüm, o da yere düştü. Birazcık geri çekildim. Sonra tekrar yanına geldim. Hubeyb'in cesedini göremedim. Sanki onu yer yutmuştu. Bu âna kadar Hubeyb'in iskeleti hiç görülmedi.

İbn İshâk anlatıyor:

* Sahîh-i Buhârî: 5/41.

Zeyd bin Dessine'yi de Safvân bin Ümeyye satın almıştı. Öldürmek için onu Harem'den dışarı çıkardıkları vakit, Ebû Süfyân ona şöyle sordu: «Ey Zeyd! Allah aşkına doğru söyle! Şimdi yanımızda, senin yerine Muhammed'in boynunu vurmamızı, senin ise ailenin içinde sağ salim yaşamayı arzu etmez miydin?» O da: «Vallahi, ben ailem içinde sağ salim oturup da, Muhammed Aleyhisselâm'ın değil benim yerimde olmasına, hattâ onun bulunduğu yerde bile bir dikenin batıp incitmesine gönlüm asla razı olmaz» diye cevab verdi. Bu söz üzerine Ebû Süfyan: «Ben insanlardan, Muhammed'in ashâbının Muhammed'i sevdiği gibi hiçbir insanın bir başkasını sevdiğini görmedim*» dedi.

2 — Bi'r-i Maûne olayı: (Hicrî dördüncü yıl)

Resûlullah (s.a.v.)'ın yanına, Medine'ye «Mülâıbü'l-Esinne» lâkabıyla meşhur Âmir bin Mâlik gelmişti. Resûlullah ona Müslüman olmasını teklif etti. Fakat o ne Müslüman oldu, ne de Müslümanlıktan uzak kaldı. Aksine Resûlullah'a: «Yâ Muhammed! Eğer ashâbından seçkin kişileri, Necid ahalisine gönderecek olursan, onlar senin tebliğ ettiğin dine çağrıda bulunurlarsa; umarım ki onlar sana tâbi olurlar» dedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de: «Göndereceğim kişiler hakkında Necid halkından korkarım» buyurdu. Âmir bin Mâlik de, «Sakın korkun olmasın. Onları benim himayemde gönder de halkı İslâmiyet'e da'vet etsinler» dedi.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.), Sahâbe-i Kirâm'dan seçkin yetmiş kişiyi da'vetçi olarak gönderdi. Bu olay İbn İshâk ve İbn Kesîr'in rivâyetine göre, Uhud savaşından ondört ay sonra, Safer ayında olmuştu. İslâm da'vetçileri Maûne kuyusunun bulunduğu yere konaklayıncaya kadar yürüdüler. Orada konaklayınca içlerinden, Haram bin Milhân'ı Resûlullah'ın mektubuyla birlikte, Âmir bin Tufeyl'e elçi olarak gönderdiler. Haram bin Milhân, Âmir bin Tufeyl'in yanına gelince; Âmir mektubu açıp okumadan, hemen Haram bin Milhân'ın üzerine çullanarak onu şehid etti. Buhârî, Enes bin Mâlik'ten şöyle rivâyet eder: «Haram bin Milhân mızrakla delik deşik edilip yüzünden aşağı kan akınca: «Kâbe'nin Rabbine and olsun ki kazandım gitti*» diye bağırdı.

Âmir bin Tufeyl, geri kalan İslâm da'vetçilerinin işini bitirmek için Âmir oğullarından yardım istedi. Onlar da onun bu teklifini kabul etmeyip, «Biz, hiçbir zaman Ebû Berrâ'nın, Âmir bin Mâlik-

* İbn Hişâm, es-Siyre: 2/172.
** Buhârî: 5/43.

in taahhüdünü bozamayız» diyerek direttiler. Bu sefer Âmir bin Tufeyl, Süleym oğullarından Usayye, Ri'l ve Zekvan kabilelerinden yardım istedi. Onlar da bu teklifi kabul ettiler. Hemen harekete geçip, İslâm da'vetçilerini konak yerlerinde kuşattılar. İslâm da'vetçileri etraflarının sarıldığını görünce; kılıçlarına sarılıp, savaşmaya başladılar. İslâm da'vetçileri, düşmanları tarafından kılıçtan geçirilerek şehid edildiler.

İslâm da'vetçilerinin develerini güden iki kişi vardı ki onlar bu üzücü olayda bulunmamışlardı. O iki kişiden biri de Amr bin Umeyye ed-Damrî idi. O daha sonra bu haberi öğrendi. Arkadaşlarını savunmak için geldiler. Amr bin Umeyye ed-Damri'nin arkadaşı da onlarla birlikte şehid edildi. Kendisi canını kurtarıp Medine'ye döndü. Yolda müşriklerden iki kişiye rastladı. Onları, Âmir oğullarından zannederek ikisini de öldürdü. Sonra Resûlullah'ın yanına gelip bu durumu haber verince, o iki kişinin Kilâb oğullarından olduğu ve Resûlullah'ın onlara dokunulmazlık belgesi verdiği anlaşıldı. Hz. Peygamber (s.a.v.), Amr'a: «Demek ki iki kişiyi öldürdün ha, ben onların diyetini öderim» buyurdu!..

Resûlullah (s.a.v.), ashâbından bu seçkin da'vetçilerin şehid edilmesi olayına son derece üzüldü. Bir ay süresince sabah namazında Süleym kabilelerinden Ri'l, Zekvan, Benî Lihyân ve Usayye oymaklarına beddua etmeye devam etti*.

*
**

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Bu üzücü iki olayda da önemli işaretler vardır. Biz onları aşağıya özetliyoruz:

1 — Raci' ve Bi'r-i Maûne hâdisesi, her ikisi birden bütün müslümanların, İslâm'a da'vet ve İslâm'ın hakikatı ile ahkâmını insanlara gösterme sorumluluğunda müşterek olduklarına işaret ediyor. İslâm'a da'vet işi diğer insanları bırakıp yalnızca Nebîlere ve Resûllere veya onların halifelerine ya da âlimlere emânet edilmiş bir iş değildir.

Hakikaten, bu da'vet ödevini yerine getirmenin ne kadar önemli olduğunu, Resûlullah'ın kendi ashâbının en seçkinlerinden sayı-

* Bkz.: İbn Hişâm, es-Siyre: 2/173. Kunut hadisi ile Resûlullah'ın Süleym kabilelerine bedduasını, Buhârî ile Müslim rivâyet etmiştir.

ları yetmiş kişiye varan bu Kur'an hâfızlarını göndermesinden anlıyoruz. Halbuki yine bu uğurda göndermiş olduğu altı kişilik hey'etin şehid edilmesi üzerinden çok uzun bir zaman bile geçmemişti. Gerçi Resûlullah (s.a.v.), bu yetmiş kişinin durumundan endişe duymuştu. Bu endişesini de, Âmir bin Mâlik'e; Necd halkını dine da'vet için bir hey'et göndermesi hususunda fazlaca ısrar ettiği zaman açıklamıştı. Fakat Hz. Peygamber (s.a.v.) tebliğ yükünü taşımayı herşeyden daha önemli görüyordu. Eğer da'vetin sorumluluğunu yüklenmiş ve bu sorumluluğu yerine getirmek, ancak bu gibi tehlikelere girmekle ve bu tehlikelerin sonucuna râzı olmakla mümkün oluyorsa, varsın bu tehlikeler oluversin. Allah'ın emrini yerine getirme ve O'nun dâvasını tebliğ etme yolunda Allah'ın murad ettiği şeyler de varsın olsun!

2 — Hakikaten biz, bu kitabın birinci bölümünde demiştik ki; eğer bir Müslümanın dininin emirlerini yerine getirme imkânı varsa, Dâr-ı Harb'te ikamet etmesi mübah olur. Yoksa câiz olmaz. Resûlullah'ın siyretinden buna delâlet eden bu sahne; bir Müslümanın Diyâr-ı Küfr'de İslâm da'veti ödevini yerine getirmeyi umud ederek orada ikamet etmesi bundan istisna edilmiştir. Çünkü bu bir cihad türüdür ki, farz-ı kifâye olduğundan sorumluluğu tüm müslümanları ilgilendirir. Zira; farz-ı kifâyeyi, bir kısım müslümanlar tam olarak yerine getirirlerse, sorumluluk diğerlerinin üzerinden kalkar. Aksi halde, hepsi günahkâr olur*

3 — Biz müşriklerin kalblerinin müslümanlara karşı kin ve öfkeyle ne kadar dolup taştığına, hattâ müslümanlara karşı içlerindeki gizli kini körüklemek maksadıyla hıyânet ve zulmün en şümüllüsünü seçtiklerine açıkça delâlet eden Yevmü'r-Raci' ve Bi'r-i Maûne hâdiselerinin muhtevalarını inceleyince; bu hıyânet ve kinin kurbanı olmuş şu müslümanlarda bu karakterin tamamen aksine eşsiz bir örneğe rastlıyoruz. Hubeyb (r.a.)'in, Hâris oğullarının evinde, ölüm saatini beklerken; esir olarak, nasıl tutulduğunu görmüştük. Hubeyb (r.a.), Hâris oğullarının evinde ölüm hazırlığı yapmak için temizlenmek maksadıyla bir ustura istemişti. O sırada evde bulunan küçük bir çocuk, annesinin dalgınlığından istifade ederek emekliyerek Hubeyb'in odasına girdi. İntikam almayı düşünen ve hayatla ilgilenen bir kişinin hesabında bu an pazarlık etmek veya haksızlığa haksızlıkla mukabelede bulunmak için eşsiz bir fırsattır. Ev halkının tümünün düşüncesi de budur. Çocuğun annesi, yavrusunun, Hubeyb'in yanına gidişini farkeder etmez dehşete kapı-

* Bak: Muğni'l-Muhtâc: 4/239.

larak, yavrusunu muhakkak bir ölümün pençesinden kurtarmak için sağa sola koşuştu. Fakat kadın, Hubeyb'in kendi hücresinde çocuğu dizine oturtmuş şefkatli bir baba gibi onunla şakalaştığını gördüğü vakit dehşet içerisinde durakladı. Hubeyb ise kadına baktı ve kadının içine düştüğü korkuyu anladı. Ağırbaşlı bir mü'minin sükûneti içinde: «Onu öldüreceğimden mi korkuyorsun? Ben inşâallah bunu asla yapmam» dedi.

İslâm terbiyesinin insanî eğitimdeki mûcizesine bakınız! İşte Hubeyb ve onu zulüm ve düşmanlıkla öldürmeye uğraşan kindar müşrikler! Her ikisi de aynı coğrafyanın yetiştirdiği ve aynı an'anelerin, aynı tabiatların bürüdüğü Araplardır. Fakat Hubeyb İslâm'a boyun eğdi, İslâm da onu başka bir insan olarak ortaya çıkardı. Ama diğerleri ise kendi sapıklıkları üzere, devam edip gittiler. Böyle olunca da, kendi sapıklıkları onları zalim ve vahşî tabiatları içinde mahkûm etti. Bu duruma göre, İslâm'ın insan tabiatında yaptığı değişiklik ne kadar da büyüktür...

4 — Yukarıda zikri geçen olaydan şu istidlâl edilir:

Düşman elindeki bir esirin; üzerinde kâfir hâkimiyetinin cereyan etmesini -öldürülse bile- önleyemeyecek durumda ise, teslim olmaktan kaçınması hakkıdır. Nitekim Âsım böyle yapmıştır.

Eğer düşman elinde bulunan esir, ruhsattan yararlanmak isterse; Hubeyb ve Zeyd'in yaptığı gibi kurtulmayı umut ederek ve fırsat kollayarak, emân isteme hakkına sahiptir.

Ama, esir düşmanların arasında dinini açığa vurma imkânına sahip olsa bile, kaçmaya gücü yettiği takdirde, en doğru görüşe göre bunu yapması vâcib olur. Çünkü kâfir elinde bulunan esir, tüm hakları elinden alınmış ve önemini yitirmiş bir kişi haline gelmiştir. Böyle olunca da bir esirin, kendini esâret ve kölelik zilletinden kurtarması, onun başta gelen ödevlerinden biridir*.

5 — Öldürülmeden önce Zeyd bin Dessine'nin Ebû Süfyan'a verdiği cevabı düşündüğümüz takdirde, Sahâbe-i Kirâm'ın kalblerinin Resûlullah'a karşı taşıdığı muhabbetin ne kadar olduğunu öğrenmiş oluruz. Bu muhabbetin Resûlullah'ı korumayı, Allah'ın dini uğrunda herşeyi harcamayı ve her fedakârlığa katlanmayı, onların gönüllerine sevdiren sebeblerin en önemlilerinden olduğunda şübhe yoktur. Bir müslüman imanında ne kadar yükselirse yükselsin, yine de Resûlullah'a karşı bu gibi bir sevgi olmadan, onun imanına

* Bkz.: er-Remlî, Nihâyetü'l-Muhtâc: 8/78.

nakıs iman gözüyle bakılır. Bu husus, Resûlullah'ın açıkladığı bir gerçektir. Çünkü Resûlullah (s.a.v.): «**Hiçbiriniz, ben ona ana-babasından, evlâdından ve bütün insanlardan daha sevgili olmadıkça gerçekten iman etmiş olmaz***» buyurdu.

6 — Hubeyb'in Mekke'de esir olarak kaldığı günlerde başından geçen olaylardan zikretmiş olduğumuz üzüm yeme hâdisesi delâlet ediyor ki; her peygambere âit bir mûcizenin olması nasıl mümkün ise, aralarında temel fark bulunmakla birlikte her velîye âit bir kerâmetin olması da câizdir. O fark da şudur ki; Peygamber mûcizesi, peygamberlik iddiası ve herkese meydan okumakla birlikte olur. Ama evliyânın ve sâlih kişilerin kerâmeti ise, meydan okuma türünden herhangi bir durum bulunmadan, yalnızca bir lütuf olarak gelir. Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâatın üzerinde ittifak ettiği görüş budur. Yüce Allah'ın Hubeyb'e, şehid edilmeden önce ikrâm buyurduğu bu kerâmetten ötürü, bu husus üzerinde fazlaca delil beyân etmekten kaçınıyorum. Çünkü bu olay, görüldüğü gibi, Buhârî ve diğerlerinin rivâyet ettiği sahîh hadîsle sabittir...

7 — Bazıları şöyle sorabilirler: Yalnızca Allah'ın ve peygamberinin emrine uyarak yolan çıkan bu genç mü'minlere zulüm ve hıyânet elinin uzanmasındaki hikmet nedir? Allah onlara düşmanlarını altetmek için güç veremez miydi?

Cevab: Birçok defalar belirtmiştik ki; Yüce Allah kullarına iki şeyi gerçekleştirmeyi emretmiştir: Bunlardan biri, İslâm toplumunu kurmak, diğeri ise zillete düşmeksizin dikenli yolda buna doğru koşmaktır. Bunun hikmeti de, insanın Allah'a karşı kulluğunun tahakkuk etmesi, sadıkların münafıklardan ayrılması, Allah'ın onlardan şahidler edinmesi, Allah ile mü'min kullar arasında cereyan eden ve Yüce Allah'ın şu âyetinde: «Allah yolunda savaşıp, düşmanları öldüren ve öldürülen mü'minlerin canlarını ve mallarını Allah Cennet karşılığında satın almıştır...**» açıkladığı sözleşmenin pratik anlamının ortaya çıkmasıdır. İçinde bulunanların hepsi gerçekleşemeyecek bir vehimden ibaret olsa bile, bu sözleşme senedinin altına imza atmak için hangi mânâ geri kalıyor? Bilâkis bu imza için o vakit hangi kıymet geri kalıyor ki, o imzanın sahibi onunla Cennet'i ve ebedî mutluluğu kazansın.

Temeldeki problem, ancak şu dünya hayatına gerçek değerinden daha çok ve gereken öneminden daha fazla önem veren; buna

---

* Bu hadisi Buhârî ile Müslim rivâyet etmiştir.

** Tevbe sûresi, âyet: 111.

karşılık âhiret hayatıyla alâkası daha az olan kişilerin kafasında dönüp dolaşıyor. İşte bu Allah'a imanın yokluğunun işaretidir. Bu gibi insanlardan can ve mal ile tehlikelere atılmaları beklenemez. Gerçek mü'minlere gelince; onlarda temelden bu problem tasavvur dışıdır. Çünkü onlar kesinlikle inanıyorlar ki, şu dünya hayatının lezzeti, bir Müslümanı kendisiyle Allah'a yaklaştığı en küçük bir tâatı yerine getirmesini önlemesi kadar önemli değil. Yine onlar kesinlikle inanıyorlar ki; ruhu fedâ etmek, şu dünya zindanından kurtulup, âhiret ni'metlerine kavuşmaktan başka birşey değildir. Âhiret ni'metleri bir gayeden dolayı veriliyor ki, o gaye bir Müslümanın yaşadığı hayatta tek umududur.

Bu şuur Hubeyb'in şehid edildiği sırada söylediği beyitlerde, hele özellikle son beyitte en açık bir şekliyle ortaya çıkıyor. O şöyle diyor:

«Korkaklık göstererek ve çekinerek düşmana
Boyun eğmem asla; benim dönüşüm Allah'a olduktan sonra.»

***

BENÎ NADİR YAHUDİLERİNİN MEDİNE'DEN SÜRGÜN EDİLMESİ

(Rebiülevvel ayı, Hicretin 4. yılı)

İbn-i Sa'd rivâyet ediyor:

Resûlullah (s.a.v.) cumartesi günü Medine'den ayrılıp, Kuba mescidine gelerek namaz kıldı. Beraberinde de Ensâr ve Muhâcirlerden bir grup Sahâbe-i Kirâm bulunmaktaydı. Resûlullah (s.a.v.) sonra, Nadir oğulları yahudilerinin yanına geldi. Onlarla; kendisi tarafından dokunulmazlık belgesi verilmiş bulunan fakat yanlışlıkla Amr bin Umeyye ed-Damri'nin öldürdüğü Kilâb oğullarından iki kişinin diyetini konuştu. Yardımcı olmaları gerektiğini bildirdi. Zaten Nadir oğulları ile Âmir oğulları arasında öteden beri anlaşma ve ittifak bulunmaktaydı. Bu husus İbn İshâk ve diğerlerinin rivâyetine göredir. Resûlullah'ın bu sözlerine karşılık onlar da: «Olur, yâ Ebâ Kasım! Biz sana istediğin yardımı yaparız...» dediler. Bu sırada bir kısım yahudiler tenhaya çekilip, Resûlullah'a suikast yapmayı plânladılar. İçlerinden Amr bin Cahhaş en-Naddarî adındaki Yahudi: «Ben evin damına çıkar, onun üzerine bir kaya bırakırım»

diyerek işi üzerine aldı. Çünkü Resûlullah, Yahudi evlerinden birinin duvarının dibinde duruyordu...

İbn Sa'd rivâyetinde şunu da ekliyor:

Benî Nadir yahudilerinden Sellâm bin Müşkem onlara: «Sakın bunu yapmayın. Vallahi, sizin bu plânladığınız suikast ona haber verilir. Ayrıca bu iş, onunla bizim aramızda bulunan sözleşmeyi bozmak demek olur*» dedi.

Yahudilerin plânladıkları suikast haberi, Cebrâil aracılığı ile Resûlullah'a gelince, hemen bir ihtiyacını gidermek için kalkıyormuş gibi davranarak yerinden kalkıp Medine yolunu tuttu. Ashâbıyla karşılaştığında: «Yâ Resûlâllah, kalkıp gittiniz, sebebini anlayamadık» diye sordular. O da: «Yahudiler, beni öldürmeyi tasarladılar. Allah bana bu durumu haber verince, hemen kalkıp gittim» buyurdu.

Bu olay üzerine Resûlullah (s.a.v.) onlara: «Yurdumdan çıkınız! Siz bana suikast etmeyi, beni öldürmeyi plânladınız. Size on gün mühlet veriyorum. Bu süreden sonra buralarda sizden kim görülürse boynunu vururum...» diye bir elçi gönderdi.

Bu haber üzerine yahudiler Medine'den çıkmak için hazırlığa başladılar. Fakat münafıkların başı Abdullah bin Ubey bin Selûl onlara: «Sakın yurdunuzu bırakıp gitmeyin. Kalenizde oturun. Benimle birlikte kavmimden ve diğer Arap kabilelerinden sizinle beraber çarpışacak iki bin kişi var..» demek üzere adamlarından bir haberci gönderdi. Onlar da çıkmak için verdikleri karardan vazgeçtiler. Kalelerine sığınıp beklediler. Resûlullah (s.a.v.) da onlarla savaşmak ve üzerlerine yürümek için hazırlık yapmasını emretti.

Sonra Resûlullah (s.a.v.), Nadir oğulları yahudilerinin bölgesine doğru hareket etti. Yahudiler yanlarına oklarını ve taşları alarak kalelerine sığındılar. Fakat Abdullah bin Ubey bin Selûl onlara yardım etmedi ve verdiği sözü yerine getirmedi. Hz. Peygamber (s.a.v.) de onların etrafını kuşattı. Hurmalıklarının kesilmesini ve yakılmasını emretti**. Bunun üzerine yahudiler: «Yâ Muhammed! Sen bozgunculuğu ve fesadı meneder, bunu yapanları ayıplardın. Şimdi yaş hurma ağaçlarını ne diye kestiriyor ve yaktırıyorsun?» diyerek bağırıştılar. Bu konuda Cenâb-ı Hak şu âyet-i kerîmeyi

* İbn Sa'd, Tabakat: 3/99.

** Bu hadisi Buhârî ve Müslim rivâyet etmiştir.

indirdi: «**Siz herhangi bir hurma ağacını kestiniz, yahut kökleri üzerinde dikili bıraktınızsa bu hareketiniz (fesad için değil), hep, Allah'ın izniyledir ve fâsıkları perişan etmek içindir***».

Nadir oğulları yahudileri, Resûlullah'a kendi istediği gibi, Medine'den çıkmalarını teklif ettiler. Fakat Resûlullah (s.a.v.): «Bugün ben, sadece başınızı alıp gitmenizi kabul ederim. Savaş araç ve gereçleri hariç, bir devenin taşıyabileceği eşyalarınız size âittir. Diğer mallarınız, artık size âit değildir» buyurdu. Yahudiler de bunu kabul ettiler ve develerinin taşıyabileceği kadar mallarını yükleyip gittiler. İbn Hişâm, yahudilerden bir adamın yıktığı evinin kapısını devesine yükleyip götürdüğünü nakleder. Nadir oğullarından bir kısmı Hayber'e, bir kısmı da Şam'a gittiler. Onlardan iki kişi hariç hiçbirisi Müslüman olmadı. Müslüman olanlar, Yâmin bin Umery bin Kâ'b bin Amrî bin Cahş ile Ebû Sa'd bin Vahb idi. İkisi de mallarını aldılar**..

Resûlullah (s.a.v.), Nadir oğullarının mallarını Ensâr'a değil de, ilk muhâcirler arasında taksim etti. Ensâr'dan da fakir oldukları bildirildiği için iki kişiye de mal verildi. Onlar da, Sehl bin Huneyf ile Ebû Dücâne Semmak bin Harşe idi. Nadir oğullarının malları sadece Resûlullah'a âit idi. Belâzurî «**Fütûhu'l-Büldân**» adlı kitabında, Resûlullah'ın, hurmaların altındaki araziyi ektirip, hanımlarının ve ehlinin bir yıllık geçimini oradan sağladığını; fazla kalanını ise savaş araç ve gereçleriyle silâh te'minine ayırdığını kaydediyor***. Haşr sûresi baştan sona kadar, Nadir oğulları yahudileri hakkında indi. Şu âyet-i kerîme de, Resûlullah'ın Nadir oğullarının mallarını taksim etme hususundaki politikasını açıklar mahiyette indi: «**Allah'ın onların mallarından «Fey» olarak peygamberlerine verdiği mala gelince; siz ona ne at, ne de deve koşturdunuz. (O yakın yere yürüyerek gittiniz) Fakat Allah, Resûllerini dilediği kimselere, hakîm kılar. Onların gönüllerine korku düşürür, onlar üzerinde hükmünü yürütür. Allah herşeye hakkıyle kadirdir. Allah'ın peygamberine (kâfir) memleketler ahalisinden verdiği ganimet (Fey) Allah için (Kâbe ve diğer mescidlerin tamiri için) peygamber için, ona yakın olan akraba için, yetimler, yoksullar ve yolda kalmış kimseler içindir. Tâ ki o mal sizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet (devlet) olmasın. Peygamber size ne verdi ise onu**

* Haşr sûresi, âyet: 5.

** Bkz.: İbn Sa'd: Tabakat, İbn Hişâm: es-Siyre, Taberî: Tarih, İbn Kesîr: Tefsir.

*** Uyûnü'l-Eser: 2/51.

alın; size neyi yasak etti ise onu da almayın. Allah'tan korkun, çünküAllah çok şiddetli azab sahibidir*».

***

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Bu olay, Yahudinin içine iyice kök salmış hıyânet ve ahde vefâsızlık huyunun ikinci tablosudur. Biz bundan önce de, Kaynuka oğulları yahudilerinin başvurdukları hıyânetlerden diğer bir şeklini görmüştük. Bu husus sayılamayacak kadar olayların doğruladığı tarihî bir hakikattır. Onlara isabet eden ilâhî lânetin sırrı da işte budur. Bu ilâhî lâneti Cenâb-ı Hakk'ın şu kavli tescil etmiştir: **«İsrâil oğullarından kâfir olanlara hem Dâvud'un, hem de Meryem oğlu İsâ'nın dili ile lânet olundu. Bunun sebebi, onların isyân etmeleri ve hakkın sınırını aşmış olmalarıydı**».**

Sonra, bu olayda güzel dersler ve İslâm şeriatının hükümlerinden birçoğuyla ilgili önemli işaretler bulunmaktaydı. Biz onları aşağıdaki şekilde özetliyoruz:

1 — Yahudilerin Resûlullah için tertipledikleri suikastı ortaya çıkarmak için Allahü Teâlâ'dan Resûlullah'a gelen bu haber, Yüce Allah'ın kendi elçisini bi'setinden önce ve bi'seti esnasında ikram buyurduğu birçok hârikalardan ve mûcizelerden biri sayılır. Bu mûcize de Resûlullah'ın peygamber sıfatının, öbür şahsî özelliklerinden önce geldiğini ortaya koyar. Mes'ele bizim dikkatimizi bu yöne çekmemizdir. Onun peygamberliğine imanımız da böyle artar...

Siyret ve Fıkhu's-Siyre konusunda eser veren bir kısım yazarlar; yahudilerin niyyetlerini açığa çıkarmak maksadıyla, Resûlullah'a inen şu **«İlâhî Haber»**den söz ederlerken; bununla yahudilerin tertipledikleri suikastın kendisine ilham edildiğini açıklamak isterler. Halbuki ilham kelimesi, bütün insanlara âit müşterek bir mânâya delâlet ediyor. Karineler ve işaretler yolundan ibaret olan ilham duyusu tabiî bir duyudur. Bu duyu sadece bir grup insana âit olamaz. «İlâhî Haber» kavramı ise, Siyret âlimlerinin (Allah onlara rahmet eylesin) de kullandığı gibi; yalnızca Nübüvvet'in hususiyetlerinden ve özelliklerinden olan bir tek mânâya delâlet eder. Biz biliyoruz ki, başkası değil de, bu mânâ Hz. Peygamber'e tuzağı hissettirdi. O da, Allahü Teâlâ'nın Resûlullah'a, «Allah seni diğer

* Haşr sûresi, âyet: 6-7.
** Mâide sûresi, âyet: 78.

insanlara karşı koruyacak...» diye verdiği kesin sözü yerine getirmesidir.

Durum böyle olduğuna göre, ifadeyi değiştirme de ne oluyor? Ama hakikaten bu tutum, mûcizeleri inkâr etme niyyetinden başka birşey değildir. Önceki konulardan da okuyucu biliyor ki, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in mûcizelerini - mütevâtir kesinlikle sabit olduktan sonra - inkâr etmek ancak, Hz. Peygamber'in peygamberliğine iman etmedeki zayıflıktan kaynaklanır.

2 — Nadir oğullarının hurma ağaçlarını kesme ve yakma işi ittifakla sabittir. Resûlullah'ın bu ağaçlardan kesip yaktırdığı sadece bir kısımdır. Sonra geri kalanlarını olduğu gibi bırakmıştı. Resûlullah'ın bir kısmını kesip, bir kısmını bırakmasını Kur'an âyetleri tasvib eder bir şekilde inmişti. Bu konudaki âyet şudur: «Siz (kâfirlerin kinini artırmak için) herhangi bir hurma ağacını kestiniz, yahut kökleri üzerine dikili bıraktınızsa, bu hareketiniz hep Allah'ın izniyledir ve fâsıkları perişan etmek içindir...*»

İslâm âlimlerinin tümü, buradan yürüyerek, düşman ağaçlarını yok etme konusundaki şer'î hükmün, düşmanı yenmek için komutanın yarar görüp uygulamasına bağlı olduğu görüşünde birleştiler. Bu duruma göre mes'ele, siyaset-i şer'iyye ta'birine giren şeylerden olmaktadır. Âlimler Resûlullah'ın bu, hurmalar konusundaki tasarrufunun (kesmek veya bırakmak şeklinde) asıl maksadının, maslahatı ve onun yolunu araştırmak ve kendinden sonraki liderlerine göstermek ve öğretmek olduğunu söylemişlerdir.

İmam Şâfii yine bu konuyla ilgili olarak, Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in şu aşağıdaki olayda «kesmek ve yakmakla ilgili emrini» delil kabul etmiştir. Hz. Ebû Bekir (r.a.), Halid bin Velid'i, Tülâyha ve Temim oğullarına gönderirken; Şam savaşlarında ağaçları kesip yakmaktan onu nehyetmesine rağmen, bu sefer de yakıp kesmesini emretmiştir. İmam Şâfii (Rahimehullah) bu konuda şöyle diyor: «Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in meyva veren ağaçları kesmemelerini emretmesi muhtemeldir. Çünkü o, Resûlullah'ın Şam beldelerinin müslümanlar tarafından fethedileceği haberini duyduğu için böyle emir vermişti. Hz. Ebû Bekir'in ağaçları kesmesi veya bırakması kendisine mübah olduğu için, o da müslümanların yararını düşünerek, bırakmayı tercih etti**».

* Haşr sûresi, âyet: 5.

** İmam Şâfii, el-Ümm: 7/324. Bu konuda daha fazla bilgi için bu kitabın yazarının «Zevâbitü'l-Maslahat» adlı kitabına başvurunuz.

Maslahat iktiza ettiği zaman, kâfirlerin ağaçlarını kesmenin ve yakmanın mübah olduğunu söylediğimiz bu görüş, İmam Nafi'nin, İmam Sevri'nin, Ebû Hanîfe'nin, Şâfii'nin, İmam Ahmed'in, İmam İshâk'ın ve tüm fukahânın görüşüdür.

Leys bin Sa'd'dan, Ebi Sevri'den ve Evzâî'den bunun câiz olmadığı rivâyet edilmiştir*.

3 — İmamlar, müslümanların düşmanlarından savaş etmeden aldıkları ganimetlerin «fey» olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir. Fey-'in tasarrufu ve gözetimi, müslümanların menfaatının koruyucusu İmam'a âit olduğu ve savaştan sonra aldıkları ganimetleri orduya taksim ettiği gibi, onu da taksim etmesinin üzerine vâcib olmadığı üzerinde ittifak etmişlerdir. İmamlar, bu görüşlerine, Resûlullah (s.a.v.)'ın Nadir oğulları mallarının taksimindeki siyâsetini delil göstermişlerdir. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) -yukarıda da gördüğümüz gibi-; Nadir oğullarının mallarını yalnızca muhâcirlere tahsis etmişti. Kur'ân-ı Kerîm'de, yukarıda belirttiğimiz iki âyet de, Resûlullah'ın bu davranışını tasvip ederek inmişti.

İslâm âlimleri, müslümanların savaş yoluyla ele geçirdikleri topraklar hususunda ihtilâf etmişlerdir. İmam Mâlik, arazinin mutlak olarak taksim edilemiyeceğini, oranın haracının (vergisinin) yalnızca müslümanların yararı için vâkıf olacağını; ancak devlet başkanı, maslahatın taksim gerektirdiği görüşüne sahip olursa, bunu yapabileceğini kabul etmiştir. Hanefiler de bu görüşe yakın bir görüşü benimsemişlerdir.

İmam Şâfii'ye gelince o, zorla alınmış düşman topraklarının diğer ganimetlerin taksimi vâcib olduğu gibi, bunun taksiminin de vâcib olduğu görüşünü savunmaktadır. İmam Ahmed'in mezhebinin zâhiri de budur.

İmam Şâfii'nin sahip olduğu görüşün delili; Resûlullah'ın Nadir oğulları mallarındaki tasarrufudur. Resûlullah'ın, savaşta alınan ganimetlerin savaşçılar arasında taksiminin gerekli oluşunun hilâfına, Nadir oğullarının mallarında yaptığı tasarrufun sebebi, bu ganimetleri elde etmeye medar olacak herhangi bir çarpışmanın olmayışıdır. Resûlullah'ın Nadir oğulları ganimetindeki kararının sebebini açıklamadaki muğlâklığı şu âyet-i kerîme giderir: «Allah'ın, Nadir oğullarının mallarından peygamberine verdiği ganimete «Fey»e gelince: Siz ona ne at koşturdunuz, ne deve...**».

* Nevevi Şerhi, Sahîh-i Müslim: 12/50.
** Haşr sûresi, âyet: 7.

Fey arazisinin bölünmemesinin sebebi bu olunca, bir hükmün illeti kalktığı zaman, onunla birlikte hükmün de kalkacağı ve ganimetler hakkında ta'yin edilmiş olan hüküm tekrar geri geleceği gayet açıktır. Bu konuda arazi ve diğer şeyler eşittir...

İmam Mâlik ve Ebû Hanîfe'nin sahib olduğu görüşün delilleriyle ilgili olaylar çoktur. Onlardan en önemlisi Hz. Ömer (r.a.)'in Irak havalisini taksim etmekten çekinip; orayı müslümanlara fazladan bir gelir sağlayan vâkıf yapma şeklindeki uygulamasıdır. Yaptığımız bu açıklamadan daha fazlasını burada yapmaya mahâl yotur.

Yine, dikkat etmemiz gereken bir husus da, Nadir oğulları ganimetinin taksiminde Resûlullah'ın siyâsetini açıklayan her iki âyet de Yüce Allah'ın zikrettiği sebeb (illet)tir. Hani Resûlullah (s.a.v.), Nadir oğullarının mallarını başkalarına değil de yalnızca bir grup insana vermişti. Allahü Teâlâ bunun sebebini açıklamada şöyle buyurmuştu: «...Tâ ki, o mal sizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet (devlet) olmasın...» Yâni bu servet, sizden yalnızca zengin tabaka arasında sınırlı olarak elden ele dolaşmasın.

Bu gayenin sebebini açıklamak şunu ilân ediyor: İslâm Şeriatı'nın mâlî işlerdeki politikası; baştan başa bu prensibi (yâni servetin belirli kesimin elinde bulunmaması) gerçekleştirmek üzere kurulmuştur. İslâm Şeriatı kitablarının mâlî ve iktisadî işlerle ilgili hükümlerle dolup taşmasından insan topluluklarını ve sınıflarını birbirine yaklaştıran âdil bir toplumun kurulması amaçlanır. Bu iktisadî sistemle, halk arasında meydana gelen ve adâletin işleyişi ile tatbikatına etki eden darboğazlar önlenir.

Zekât hükümlerine işlerlik kazandırılarak, faiz yasaklanarak ve çeşitli ihtikâr kaynakları kurutularak; İslâm şeriatının hükümleri ve mali işlerle ilgili özel nizamı uygulama alanına konulmuş olsa, elbette tüm insanlar bolluk ve refah içinde yaşayacaklardır. Belki bazan rızık konusunda aynı eşitlik içinde olmayabilirler, ama tümü de yine ellerinde bulunanla yetinirler. Eğer bu toplumda herkes birbiriyle yardımlaşma içinde olursa, onların içinde diğerini ezen bir grup bulunmaz.

Daha da önemlisi; Yüce Allah'ın şu dünyada şeriat koymasının gayesi İslâm toplumunu kurmak olduğuna göre, bunun içinde kalmak ve dışına çıkmamakla yükümlü olduğumuz belirli sebebler ve yollar koyduğunu bilmemiz gerekir. Yâni Yüce Allah bizi hem gaye ve hem de vasıtaya uymaya çağırıyor. İslâm'dan maksad, içtimaî adâleti kurmaktır. Bunu gerçekleştirmek için istediğimiz yolu

ve vasıtayı kullanalım, demek doğru olmaz.. Bilâkis bu gaye ve vasıtanın dışına çıkmak sayılır. Allah'ın bize gerçekleştirmeyi emrettiği bu gaye, bizim için bu gayeye giden yol olarak konulan sebebe sarılmanın dışında gerçekleşemiyecek. Tarih bunun en büyük delili, hâdiseler bunun en büyük şahididir.

Kur'ân-ı Kerîm'in bu hâdise üzerine ve bu hâdisenin umumi münâsebeti üzerine getirdiği açıklamayı anlayabilmek için yâni; yahudilerle münafıkların münâsebetini, Resûlullah'ın mal ve savaş konusundaki siyâsetini v.s. kavrayabilmek için Haşr sûresinin tümünü okumak uygun olur. Bu sûre Nadir oğulları olayının ders ve öğütlerini öğrenmeye imkân tanıyan hususların en önemlisidir.

———oOo———

ZATÜ'R-RİKA' GAZVESİ

Bu gazve, siyer ve meğâzi müelliflerinin müşterek kanaatince, Hicretin IV. yılı ve Beni Nadir'in sürgün edilişinden birbuçuk ay kadar sonra vuku bulmuştur. Buhârî ve bazı muhaddisler ise bunun, Hayber gavzesinden sonra olduğunu benimserler.

Sebebi de, Necid bölgesi kabilelerinin müslümanlara yaptıkları kötülüklerdi. Mes'ele, şu yedi da'vetçinin öldürülme olayıydı. Onlar kabileleri İslâm'a da'vete gitmiş de suikaste uğramışlardı. Resûlullah da buna karşı o bölge kabilelerine, özellikle Beni Sa'lebe'ye karşı harbe çıkmış, Medine'ye de Ebû Zerr el-Gıffârî (r.a.)'yi vâli olarak bırakmıştı.

Resûlullah (s.a.v.) ordugâhını, Necid'de, Gatafan arazisinde «Nahl» diye anılan yere kurdu. Hikmet-i ilâhî, kabilelerin gönlüne bir korku düştü. Herbiri bir yana dağıldılar. Halbuki İbn Hişâm'ın haberine göre, oldukça da kalabalıklardı. Müslümanlardan kaçmaları sonucu çatışma çıkmadı.

Ancak, bu gazvenin naklinde birtakım tesbitler müşâhede ediliyor, yine de: Yâni iyi bakılırsa, savaş olmamasına rağmen, biz olayı ayrıntılarıyla nakletmeye başlayınca, görülecek ki, hayatımız için birçok ibret ve düstur var.

Hâdise haberlerde şöyledir:

1 — Sahihayn'ın Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den rivâyeti: Diyor ki, «Biz Resûlullah (s.a.v.) ile gazveye çıktığımızda, altı kişi bir gruptuk, bir tek devemiz vardı. Benim tırnaklarım söküldü... Ayaklarımızı eski çapıtlarla sarıyorduk. Bunun üzerine ben buna (yamalı savaşı anlamına) «Zâtü'r-Rika' Gazvesi» dedim. Ayaklarımızı yamalamışız gibisine bir nükteydi bu... Ravî diyor ki: Ebû Mûsâ böyle söylüyor ama, söylediğinden de pek hoşlanmıyor. Sanki bir sırrını ifşa etmiş gibi söylediğinden rahatsız görünüyordu.

2 — Buhârî ve Müslim'deki nakil: «Resûlullah (s.a.v.) Zâtü'r-Rika' Gazvesi'nde salât-ı havf (korku namazı) kıldı. Bir grup saf tutup namaz kılıyor, bir grup ise düşmanı gözetliyordu. Birinci grup-

la bir rek'at kıldı. Ama o ikinciye kalktı, ayakta iken, cemaat ikinci rek'atı tamamlayıp acele düşman karşısına koştular. Bu sefer ikinci grup geldi (ve Resûlullah ikinci rek'atta iken ona uydular), onlarla da ikinci rek'atı kılınca oturdu. O otururken, bu cemaat da kalkıp kalan birinci rek'atı tamamladılar ve Resûlullah bunlarla birlikte selâm verip namazı tamamladı*.

3 — Yine Buhârî'nin Câbir'den nakli şöyle: Resûlullah yola çıkınca o da berabermiş. İhtiyaç molası vakti gelmiş ve bir vâdide od ağaçlarından bir koruluğa inmişler. Herkes bir ağacın altına çekilmiş gölgelenmişler. Resûlullah (s.a.v.) da bir sakız ağacının altına oturmuş ve kılıcını da dala asmış. Câbir sözüne şöyle devam ediyor: «Biz bir müddet uyuya kalmıştık. Birden Resûlullah (s.a.v.)'ın yanında bir yabancı oturuyor. Resûlullah bize: Şu adamı görüyorsunuz! Gelmiş kılıcımı çekmiş, - ben tabiî uyuyorum - uyandım. Onun elinde yalın kılıç: «Seni benim elimden kim kurtarır?» diye meydan okuyor... Ben de var gücümle, «ALLAH...» dedim. İşte bakın (kuzu kuzu) oturuyor!..» Ve Resûlullah o adamı cezalandırmadı da, salıverdi**»...

4 — İbn İshâk ve Ahmed'in Câbir'den (r.a.) rivâyeti: «Biz Resûlullah (s.a.v.) ile Zâtü'r-Rika' Gazvesi'ne çıktığımızda; önce bir müşrike kadına ok isabet etmişti. Resûlullah (s.a.v.) oradan ayrılıp kafileyle yürüdü. Ama kafile ilerlerken, bu sefer ortalarda olmayan kocası çıkageldi ve yemin ediyordu; Muhammed'in adamlarından birinin kanını dökmeden peşinizi bırakmayacağım diye. Ve başladı Resûlullah'ın izini takibe. Resûlullah bir yerde konakladı ve buyurdu ki, «Bu gece bizi bekleyecek kişi kimdir?» Hemen, Muhâcirlerden bir ve Ensâr'dan bir kişi*** fırladı. «Biz bekleriz ey Allah'ın Resûlü!» dediler. Resûlullah (s.a.v.) da, bir dere boğazına konaklamıştı. Onlara: «Geçidin ağzını tutun» diye emir verdi.

---

* Bu hadis, Buhârî'nin: 5/53, Gazvetü Zâti'r-Rika' bâbındadır. Müslim'de ise, 2/214 Salâtü'l-Havf bâbında. Ancak Müslim, Câbir'den naklen şu değişikliği almış: Resûlullah halkı namaza çağırmış ve bir grubla iki rek'at kılmış, biraz beklemiş ve iki rek'at da ikinci grubla kılmış, yâni diyor; Resûlullah dört, halk ikişer ikişer rek'at kılmış oldu. Bana kalırsa Resûlullah, birkaç kere böyle «Havf Namazı» kılmıştır. Bir zaman birinci tarzda, başka birinde de ikinci tarzda kılmış olabilir. Müslim hadisi ise, seferde namazın, iki veya dört kılınacağına delâlettir ki, üç mezhebin görüşü buna uygundur. (Müellif).

** Sahîh-i Buhârî, 5/52, 53, 54.

*** İbn İshâk'ın rivâyetinde bu zâtların, Abbâd İbn Bişr ile Ammâd İbn Yâsir olduğuna dair ek vardır.

Adamlar geçidin ağzına gelince; Ensâr'lı, Muhâcire dedi ki: Gece nöbetini nasıl arzu edersin? İlk yarı mı, gece yarısı mı? O da, yarıdan sonrası daha iyi dedi ve Muhâcir nöbetçi yatıp uyudu. Ensârî ise başladı namaz kılmaya. Birden o adam çıkageldi ve Ensârî'yi görünce, ordugâhın nöbetçisi olduğunu anladı. Okunu yöneltti ve nöbetçiyi vurdu. Ama Ensârî yiğit, oku çıkarıp attı, namaza devam etti. Adam tekrar nişan aldı ve vurdu. Nöbetçi yine (vücuduna saplanan) oku çıkarıp attı ve namaza devam etti. Üçüncü kez de aynı durum tekrarlandı ve nöbetçi rükûa, secdeye vardı. Nihayet arkadaşını uyandırdı: Kalk ben vuruldum dedi. Uyanan, «Vuruldun mu?» diye haykırınca, adam onların kendisini farkettiklerini anladı ve hemen kaçtı. O sırada Muhâcir, Ensârî'nin kan revan içinde olduğunu görünce, Allah Allah, insan daha ilk anda beni uyandırmaz mı yahu dedi. Ensârî ise; «Ben bir sûre okuyordum, onu kesmek gönlüme zor geldi. Oklar ardı ardına gelince, artık o zaman seni uyardım. Vallahi bana Resûlullah (s.a.v.) bir geçidi koruma görevi vermişti. Oonu kaybetmiyeceğimi bilsem, ya o sûre ile namazı tamamlardım ya da öylece son nefesimi verirdim*» cevabını verdi.

5 — Buhârî ve Müslim (sahihlerinde); İbn Sa'd, Tabakat'ında; İbn Hişâm, Siyer'inde... Câbir İbn Abdullah'tan naklettiler

Der ki: «Resûlullah (s.a.v.) ile Zâtü'r-Rika' seferine çıkmıştık. Benim çok zayıf bir devem vardı. Resûlullah'ın ordusu yürüyünce, arkadaşlarım ilerleyip gitti, ben gerilerde kaldım. Arkadan Resûlullah (s.a.v.) yetişti. Ne o Câbir? diye seslendi. Ben de; işte şu deve ile ağır ağır gidiyorum yâ Resûlâllah, dedim. Bana, yık şunu dedi. Yıktım devemi, o da yıktı. Sonra; ver şu elindeki sopayı dedi. Verdim. Aldı sopayla hayvanı birkaç tane okşadı. Sonra bin dedi, bindim ve yürüdük. Onu Hak Nizam ile gönderene yemin olsun ki; benim devem onun devesiyle yarışmaya ve nerdeyse geçmeye başladı.

Ve bu esnada Resûlullah ile aramızda şöyle bir muhavere geçti:

Resûlullah (s.a.v.): Câbir, bu deveyi bana satsana!.. dedi.

Ben: Ey Allah'ın Resûlü, ne hacet, sana bağışlarım, deyince;

Resûlullah (s.a.v.): Hayır, bedeliyle ver, dedi.

Ben: O halde bir fiyat ver yâ Resûlâllah!...

Resûlullah (s.a.v.): Bir dirheme alırım, buyurdu.

* Bunu; Ahmed, Taberî ve Ebû Dâvud birlikte; İbn İshâk'tan, Sadaka bin Yesâr'dan, Ukayl bin Câbir'den ve Câbir İbn Abdullah'dan gelen zincirle naklettiler.

Ben: Hayır yâ Resûlâllah! O zaman beni aldatmış olursun, dedim.

Resûlullah (s.a.v.): Peki iki dirhem olsun.

Ben: Hayır, dedim. Ve Resûlullah bana fiyatı sürekli yükseltiyordu. Nihayet bir «Ukiyye»ye vardı*. O zaman ben: Râzı mısın yâ Resûlâllah? deyince

Resûlullah: Evet, dedi.

Ben: Senin oldu, dedim.

Resûlullah (s.a.v.): «Aldım» dedi...

Sonra Resûlullah sözü değiştirdi:

— Câbir, evlendin mi artık? dedi.

— Evet yâ Resûlâllah, dedim.

— Dul mu, kız mı? dedi.

— Hayır dul kadın, dedim.

— Bir kız alamadın mı, birbirinizle oynaşırdınız, dedi.

— Biliyorsun yâ Resûlâllah! Babam Uhud'da öldü. Yedi tane kız çocuğu kaldı. Onları başına toplayacak, onlara bakacak, eğitecek bir kadın almayı uygun buldum.

— İnşâallah isabet etmişsindir, buyurdu.

Ve devamla «Biz Sırar'a** varınca bir deve yavrusu keseriz. Orada böylece bir günümüz geçer. Aile halkı duysun da, bize evi hazırlar yastıkları dizerler» gibisine birşey söyledi. Ben ona: Bizde minder yastık ne gezer? dedim. O da: Olur inşâallah. Sen varınca iyi işler yap, dedi.

Câbir der ki: Sırar'a gelince Resûlullah (s.a.v.), kesme emri verdi ve deve kesildi. O gün orada kaldık. Akşamleyin de Resûlullah ile birlikte Medine'ye girdik.»

Yine Câbir devam ediyor: Sabah olunca devenin yularından tutup, götürdüm. Onu Resûlullah'ın kapısına çöktürdüm. Ve gidip mescidde Resûlullah'ın yanına oturdum. Resûlullah (s.a.v.) çıktı, deveyi görünce sordu: Bu nedir? Dediler ki, bu deveyi Câbir getirdi yâ Resûlâllah!.. Câbir nerede dedi? Ve beni çağırdılar. Tut devenin yularını yeğenim, o deve senindir, dedi. Bilâl'i de çağırıp ona; Câbir'le git de ona ukıyyeyi ver, diye emir verdi. Gittik. Bilâl ile. Parayı verdikten başka biraz da fazlasını verdi. Vallahi o para bitmek bilmedi ve evimizdeki etkisi belli idi hep!...***

---

* Ukıyye: 40 dirhemdir... (mütercimler)

** Medine yakınında bir yer.

*** Hikâyenin bu tarzı, İbn İshâk'a âittir. İbn Hişâm Siyer'inde, Buhârî ve Müslim de sahihlerinde buna benzer tarzda nakletti.

DERSLER VE İBRETLER

Bu gazvenin tarihî kritiği:

Meğâzi ve siyer bilginlerinden elde ettiğimiz müşterek kanaate göre, bu gazve Hayber gazasından öncedir. Ama bir kısım meşhur araştırmacılar, Beni Nadir olayını müteâkip ve Hicretin dördüncü yılda olduğu görüşünü tercih ediyor. İbn Sa'd ve İbn Hibbân gibiler ise, beşinci yılda vukubulduğunu savunur. Ne var ki, İmam Buhârî Sahîh'inde, Hayber'den sonra olduğuna sened gösterirken; kitaptaki sıralayışta Hayber'den önce saymıştır. Hâfız İbn Hâcer de, Buhârî'nin delilini, havf namazının «Zâtü'r-Rika'»da meşrû kılındığına, «Hendek» savaşında ise Resûlullah'ın havf namazı kılmayıp namazı geçirdiği ve kaza ettiği karinesine dayanarak tercih ediyor. Tıpkı bunun gibi; Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin sahihaynin naklini de, irdeliyerek; ayaklarının patlaması ile çapıtla sarmaları ve sefere de bu yüzden «Zâtü'r-Rika'» denmesinin esas ve isbat sayarak; Hayber'den sonra olduğunu vurguluyor. Çünkü Ebû Mûsâ Habeşistan'dan, Hayber'den sonra dönmüştü*. Nihayet İbn Kayyım, bu delillerin ışığında durumu inceleyerek, bu gazvenin (G. Zatü'r-Rika') Hendek savaşından sonra olduğunu söylüyor.

Bize gelince: Bu gazvenin Hendek olayından önce olduğu apaçıktır deriz. Çünkü Sahîh-i Buhârî'de kesin olarak belli ki; Câbir (r.a.) Hendek savaşı sırasında Resûlullah'tan izin alarak evine gitmiş ve Resûlullah'ın açlığından sözetmiş, Resûlullah'ı ve Ashâbını yemeğe da'vet etmiş olduğu ve Resûlullah'ın da, Câbir'in hanımına; «Bundan sen de ye, halka da yedir, çünkü açlık umumîdir» dediği bilinirken; Zâtü'r-Rika'da ise Câbir'e, «Peki evlendin mi?» diye sorduğu, onun da evet dediği sahikayn'de tafsilâtıyla geçti. Yâni o zaman Câbir'in evliliğini Resûlullah bilmiyordu demektir. O halde bu Zâtü'r-Rika', Hayber bir yana Hendek'ten bile önce olmuştu. Durum buna açıkça delâlet eder.

Ben, Hendek savaşını Zâtü'r-Rika' gazasından sonraya alacak, bundan daha geçerli isbat göremedim. Aksi de öyle tabii... Fakat her hâlü kârda, isbatımızın kat'iyyet derecesine vardığını söyleyebilirim.

Hâfız İbn Hâcer'in; Resûlullah (s.a.v.)'ın, Hendek savaşında «Havf Namazı» kılmayıp, namazı kaza ettiğine dair yürüttüğü isbata gelince; cna şöyle cevab verilebilir: O gün namazın kazaya bı-

* Habeşistan muhâcirlerinden olup, ancak o zaman geri dönmüş. (Mütercimler).

rakılması; Müslüman ve müşriklerarası çarpışma ve saldırıların sürekliliğindendi. Hani ya, namaz için hiçbir fırsat yoktu. Aynı zamanda düşman kıble yönündeydi de. Halbuki Zâtü'r-Rika' gazasında kılınış tarzına bakınca, kıblenin düşman tarafında olmadığı belli. Bu bir gereklilik olduğu gibi; Hendek'te namazın (sıkışık durum yüzünden) kazaya bırakılması, belki, kaçırılan namazların kazasının meşrûiyetini açıklamak için de Peygamberi ve maksadlı bir işlemdir. Tıpkı böyle de, Ebû Mûsâ hadisini açıklaması cevablandırılır; çünkü o birçok siyer ve meğâzi müellifinin naklettiği Ebû Mûsâ'nın; «Biz Resûlullah (s.a.v.) ile gazaya çıktık. Biz altı kişiydik, bir devemiz vardı» sözünü, Zatü'r-Rika' gazasında cemaatın kalabalık olduğu nedeniyle başka bir olayı böyle adlandırmış olacağı şeklindeki yorumu olan İbn Hâcer, bu görüşü reddetmeye kalkıyor. Halbuki; onun iddiasına hiçbir emare yok. Aksine meğâzi müelliflerinin iddiası kesin isbatlıdır. Câbir'den serdettiğimiz hadiste durum açıktır...

Yine bu gazada müslümanların bir müşrik ile savaştığı kesindir. Özünü yukarıda arzettik. Ama yine de bazı araştırma ve inceleme, bazı ibret noktaları, delâlet ve müşâhedeler koyabilir ortaya. Şimdi bunları anladığımız ölçüde beş madde halinde sıralayacağız:

1 — Şeyhayn'in Ebû Mûsâ el-Eş'arî'den rivâyetinde, Zâtü'r-Rika' adının verilmesi bize, Resûlullah'ın arkadaşlarının ödevlerini, dinî tebliğ sorumluluklarını ve cihad dâvasını ne derece çilelere katlanarak yerine getirdikleri ifadesinde apaçık görülür ki; onlar mâlî imkânsızlık içindedir. Savaşlarında kullanacakları en zarurî ihtiyaçlara hattâ bir bineğe bile sahip değil. Altı, yedi kişi bir deveye değişerek biniyor, uzun ve meşakkatli yolları katediyorlar. Ama buna rağmen yokluk ve imkânsızlık onları, vazifelerini yapmaktan alıkoyamıyor. Allah yoluna da'vet ve o uğurda savaşmaktır bu... Onlar bu yolda her sonuca ve renk renk çilelere göğüs geriyorlar. Ayakları yol yürümekten, taş ve kayalara çarparak parçalanıyor. Tırnakları sökülüyor. Ve bu çıplak ayaklarına giyecek bir ayakkbı, (çarık v.s.) bulamadıklarından eski elbise parçalarıyla sarıyorlar...

Bütün bunlar karşısında pörsüyüp sinmiyor, gevşemiyorlar. Müslüman oldukları andan itibaren yüklendikleri ilâhî sorumluluğun büyüklüğünü asla unutmuyor ve bundan yılmıyorlar... Ve hep şu ilâhî fermanı zihinlerinde canlandırıyorlar: «Allah mü'minlerden, nefislerini ve mallarını; Allah yolunda savaşmaları, ölmeleri veya öldürmeleri sonucu olarak Cennet karşılığı, satın almıştır...*».

* Tevbe sûresi, âyet: 111.

Bu ise, canlarını fedâ etmek üzere verdikleri ahd ve misâk şeklinde yaptıkları bey'atın delilidir.

Burada görebilirsiniz ki; Ebû Mûsâ el-Eş'arî (r.a.) bu haberi yaymakta nefsini serbest görmüyor. Ağzından kaçırdığı şeyden tiksiniyor. Gazveye (Zâtü'r-Rika') adı verilmesinin sebebi sorulduğunda verdiği bu cevabla, Allah indinde ecir beklemesi gereken bir hususu ifşa etmekten nedamet duyuyor.

Bu da, İmam Nevevî'nin dediği gibi, Sahâbe-i Kirâm'ın yaptıkları sâlih amelleri gizli tutmak, Allah'a itâat sadedinde çektikleri çileyi ifşa etmemekte titizlik gösterdiklerini anlatır. Ancak, birşeyin anlatılması ve bir maksadın tahakkuku için mecbur olurlarsa anlatabiliyorlar. Meselâ, ibret alınsın, uyulup amel edilsin diye... Ancak böyle bir hayır niyeti ve bir ulvî gayenin tahakkuku için selef-i sâlihîn kendi faziletinden bahseder. Güzel amellerinden söz açtığı olur...*.

2 — Resûlullah (s.a.v.)'ın bu gazvedeki tutumu ve cemaatın ona uyması, namaz kılışları, aynı zamanda «Korku Namazı»nın meşrûiyeti ve esasları için de bir dayanak teşkil ediyor. Ve böylece «Havf Namazı»nın iki durumu ortaya çıkıyor. Birisi, düşmanın kıble cihetinde bulunmasına göredir. Öbürü ise, düşmanın başka bir yönde bulunuşuna göre. İkinci durum, Resûlullah (s.a.v.)'ın Zâtü'r-Rika' gazasında kıldığı namazın mahiyetini tesbit eder. Yâni, namaz vakti daralmıştır. Sadece kıbleden değil, çeşitli yönden düşman gelmiştir. Ve yine müslümanların takip edilmesi, namazla meşgul olduklarını görünce saldırmaları ihtimalinden korkulmaktadır. Onların toptan namaza durduklarını görürlerse, toptan saldırıp kılıçtan geçirebilirler.

Bu durumda Resûlullah (s.a.v.) bir grup sahâbesiyle namaza başlamıştır. Kalanı ise çok yönlü bir gözetlemede kalmış, düşmanı kontrol ediyorlardır. Resûlullah namazı yarılayınca, yâni birinci rek'atı bitirip ikinciye kalkınca; arkasında namaz kılanlar, ferden kılmaya başlıyor ve ikinci rek'atı çarçabuk kılıp selâm vererek ayrılıyor. Koşup nöbeti devr alıyorlar. Bu sefer de öbür arkadaşları koşup, daha Resûlullah (s.a.v.) ikinci rek'attayken yetişiyor, ona uyuyorlar. Kalan rek'atı onunla birlikte kılıyorlar. Daha sonra da (Resûlullah selâm verince) tabii olarak kalkıp, kaçırmış oldukları rek'atı ferden tamamlıyorlar. Resûlullah da oturduğu halde bekliyor ve ona yetişip selâm veriyorlar.

* Nevevî'nin Müslim Şerhi'ne bak: 12/197, 198.

Namazın anlatıldığı şekilde iki cemaat halinde kılınmasını gerektiren ve imkân veren duruma gelince, bu iki sebebe bağlı gözüküyor:

a) Hepsinin Resûlullah (s.a.v.)'a uyarak namaz kılmış olma kastı. Ki, bu şartlar aynen tahakkuk etse bile başkası için düşünülemez*.

b) En zor şartlarda bile cemaat ve birliğin, bütünlüğün önemini gösterir. Yâni halkın bölük bölük olup ardı ardına cemaatler halinde namaz kılmaları, zaruret olmadıkça mekruh olur.

Ama Hanefîlerin büyükleri bu konuda birinci sebebi esas almışlar ve «Korku Namazı»nın, Resûlullah (s.a.v.) vefât ettikten sonra meşrûiyetini (anlatılan tarzıyla) kaybettiğine hükmetmişlerdir..:

3 — Resûlullah (s.a.v.) ağaç altında uyurken, onun kılıcını alan müşrik hikâyesine gelince: Okuduğunuz gibi cereyan etmiş hakiki bir olaydır. Bu da apaçık, Cenâb-ı Hakk'ın Nebi (s.a.v.)'sini koruduğunu, kolladığını gösterir.

Ve bu, Cenâb-ı Hakk'ın, Resûlüne verdiği hârikulâde hallerden birisi olarak, sana büyük ibret ve gözünü açıcı, kesin olarak o yüce şahsiyeti tanıtıcı bir durumdur. Malûmdur ve kolay kavranır ki, o derin uykuya dalmışken, gelip kılıcını alan müşrikin ona saldırıp öldürmesi işten bile değildi.

Yine, kılıcını indireceği anda, düşmanına karşı bu bulunmaz fırsatı kaçırtan ve müşriki o anda, «Benim elimden seni kim kurtaracak?» dediği halde, kararından ve azminden vazgeçirten kimdi, neydi? Ha, işte bu müşrikin de hesab edemediği birşeydi: Onun aklından geçiremiyeceği yardım, Allah'ın inâyeti, Resûlünü himayesi... Bu inâyet ve himaye yetmişti müşrikin kalbinin korkuyla dolmasına, bedeninin zangır zangır titremesine ve kılıcın elinden düşmesine. nihayet mahcup bir halde Resûlullah'ın huzurunda oturmasına yarayan buydu.

Rine bu hâdiseden öğreneceğimiz en önemli birşey de şu âyet-i celîlenin Hak bildirisi: **«Allah mutlaka seni insanlardan koruyacaktır»**. Âyette düz anlamda bir koruma bildirilmiyor. Çünkü eza ve cefa olarak Resûlullah kavminden epey çekmiştir. Malûmdur ki,

---

* Sadece Peygamber'e uymak için bu tarz meşrû olmuş olur. Rastgele bir imam için bu tür namaz gerekmez. (Mütercimler)

** Mâide sûresi, âyet: 67.

bu sünnetullahtandır. Ama buradaki koruma, onu kimse yakalayıp hapsedemez ve öldüremez, onun risâletini, tebliğini ortadan kaldıramaz demektir.

4 — Yukarıda Câbir İbn Abdullah kıssasını anlatmıştık. Ve onun, Resûlullah, Medine'ye dönüş sırasında, yol boyunca konuşmalarını nakletmiştik. Görüldüğü üzere orada, gaza ile ilgili pek birşey yoktu. Ama Resûlullah (s.a.v.)'ın huy ve ahlâkını yansıtan unsurlar tesbit ediyor, o muhâvere. Sahâbesine karşı ince bir ruh ve zarif nükteleriyle, ne derece derinden ilgi duyduğunu okuyoruz. Ne üstün bir ahlâk! Ne lâtif bir insanî ilişki. Nükte ve lâtifede incelik... Arkadaşlarına ne derin muhabbet var O'nda...

Serdettiğimiz kıssayı iyi düşününce, görecek insan, Câbir gibi sıradan bir sahâbesinin bile evindeki problemlerine kadar ilgileniyor: Onun babası Uhud savaşında şehid olmuşmuş, o da ailenin en büyük erkek çocuğu olduğundan, ailenin bütün yükü onun omuzlarına kalmış. Babasının arkada bıraktığı bir sürü kız çocuğunu yetiştirme işine kadar... Üstelik malî imkânı da kısıtlı olduğundan durumu çok naziktir... Ve sanki Resûlullah (s.a.v.)'a o bir işaret olmuş, Câbir'in kafileden geri kalışı, yokluk yüzünden bir zayıf deveye binmek zorunda kalmış olduğunu konuşmaya başlamakla, bütün perişanlıklarını dile getirmesine vesile olması...

Nitekim O'nun (s.a.v.) âdetidir arkadaşlarıyla yol yürümesi hâlinde, onları tek tek yoklayıp durumlarını tanımak isterdi.

Bu sefer de sanki, öyle bir fırsat icadetmek istemiş, geriye kalmış da, onunla yürümeyi plânlamış ve gördüğün gibi tatlı nüktelerle, kendine has mizahlarıyla, üçüncü kişi olmaksızın onunla yol boyu konuşmuştur.

Önce ona, devesini satmasını teklif ediyor. Ve bunu, Câbir'e yardım etmek için, onun müşkülleri ni ortaya çıkarıp çare bulmak için, bir bahane ediyor. Hemen de evinden ve ailesinden soruyor. Ama çok ince nüktelerle... Yeni evliliğinden ötürü onu takviye ve gönlüne destek oluyor. Nihayet Medine yakınına varınca orada birkaç saat te'hir ediyorlar. Medine halkının, onların gazadan döndüğünü öğrenmelerini bekliyor. Câbir'in hanımı da işitsin istiyor. Durumunu düzeltsin, evini nizama sokup süslesin istiyor... Câbir ise uygun bir üslûpla burukluğunu dile getiriyor: «Yâ Resûlâllah, bizde yastık, minder gibi şey nerede?» diye. Resûlullah (s.a.v.) ise, olacak olacak diye, onu teselli edici cevab veriyor...

Onun insanlarla muaşeretindeki tatlılığın hârika tablosudur bu. Sözünün üstünlüğü, nüktesinin tatlılığı, ashâbiyle olan söyleşisin-

de apaçık görülüyor. Evet bize onu görmek, onun meclisinden nasiplenmek, gaza ve seferinde eşlik etmek mukadder değilmiş, ama biz onun siyretinden ve ondan gelen haberlerden, kokusunu alıp, şevkten titriyoruz. Sanki görmekten ve katılmaktan mahrum olduğumuz meclislerini haberlerde tanıyarak görmüşten daha çok etkileniyoruz. Katılamadığımız savaşlarında heyecanlanıyoruz. Yâ Rab, bize ebedî Cenneti'nde onunla buluşmak ve bütün bunları müşâhede etmek nasibet!..

Ve bize gayret ver; onun tebliği ve hidâyetine uyalım, senin şeriatının tatbik ve icrası için her çile ve zulme dayanabilelim.

5 — Müslüman, bu iki sahâbenin taşıdığı güzel haber önünde durup uzun ve ciddî bir tefekkürde bulunmalıdır. Yâni şu bir geçitte nöbetçi olarak kalmalarını Resûlullah'ın emrettiği kişilerin serencamı. Böylece cihadın karakterini ve aynı zamanda sahâbenin buradaki uygulamasını kavramış olur... Cihad sadece maddî güçle düşmana karşı çıkma eyleminden ibaret değildir. Ve hiçbir sahâbe de asla bu işi bu kötü tarzda anlamamıştır.

Çünkü cihad, Resûlullah'ın ta'lim ettiği, sahâbenin de tatbik ettiği üzere; Müslümanın bütün benliği ile girıştiği, huşû, teslimiyet ve iffetle uyguladığı en büyük ibâdettir. Mü'minin bu anda Rabbine yakınlığı o derecedir ki, artık tüm bir dünya hayatını geriye atmış, hep ölüm ve şehadeti karşılama tasasındadır...

Bunun için de gerçekten, Ensâr'dan Abbâd İbn Bişr (r.a.)'in gece nöbetinde, kendi sırası gelince, namaza durduğu anda, ilâhî huzurda başladığı sûreyi bitirmeden namazdan ayrılmayışı tabiîdir. Çünkü o bütün benliği ile kendisini o sûre-i celîlenin ilhamına kaptırmıştır. Sahâbenin ciddiyeti gereğidir bu. Artık bu haldeyken kendisine atılan ve vücuduna saplanan oka bile aldırmayışı da normal davranış demektir. Hattâ ikinci oka da aldırmaz... Çünkü o an beşeriyetini Rabbinin ulûhiyyeti önünde yok bilir. Rûhuyla, cismiyle topyekûn bir işe vermiş ki, ilâhî şuur onu sarmış, o kendisiyle de, çevresiyle de irtibatsızdır. Artık, yalnız Hâlik'ından ebedî hayat dilemede. Fânî hayat akla mı gelir?..

Nihayet, ibâdetinin ana çizgisi ve ekseni saydığı sûre bitince, rükû' ve secde düğümleri tamamlanınca, tekrar beşeriyetine döndüğü an vücudundaki oku hissediyor. Bu da acısını çektiğinden değil de, kendi hayatını kaybedince, asıl üzerine aldığı ödevin gayesini kaybetme ve bu sükûtu yüzünden ağır bir sorumluluk altına düşme endişesinden ötürü... Budur onu, üçüncü ok değince, namazdan

ayrılmaya ve de arkadaşını uyarmaya zorlayan. Böylece geçidin korunma eylemini arkadaşına devretmiş oluyordu.

Müslüman kardeşler düşünsün o zâtın şu sözünü: «Vallahi, Resûlullah'ın emrettiği koruma görevimi aksatmaktan korkmasam, ya namazı bitirir, ya da o halde can verirdim.»

Cihadın karakteri işte budur. Yâni Allah'ın has kullarından, zafer ve kurtuluş va'dettiği kimselerden beklediği cihad biçimi... Bütün yönlerden, tüm maddi güçler üzerine çullansa bile, bu tavrı taşır Ehlullah!..

Şimdi kıyasla; seni esef ve özlemle yakacak, bu cihadla, günün dedikodusunu yapıp kurduğu cihadı. Boş övünç ve ayran kabartma cihadını (!)

Allah'ın yeryüzünde tecelli eden adlini düşün ve durumu kıyasla. Göreceksin ki, Allah kimselere zulmetmiyor, insanlar kendi kendilerine zulmediyorlar.

Ve sonra, ellerini açıp yalvar da, saçma sapan işlere girişenler yüzünden Allah'ın bizi helâk etmemesini iste. Sıcak, yakıcı göz yaşlarını dök. Allah huzurunda kulluğun derecesini bil ve sadık kulluğa ermeye çalış. Hatâlı davranış ve kusurlarından ötürü bizi cezalandırmaması için yalvar...

———OOO———

BENÎ MUSTALIK GAZVESİ

(Buna 'Müreysî' Gazası da denir)

İbn İshâk ve bazı siyer âlimleri, bu savaşın altıncı Hicret senesinde olduğunu bildiriyor. Muhakkık ulemanın müşterek görüşlerine göre ise, beşinci senenin Şa'ban ayında olmuştur. Bunun açık delillerinden biri, Sa'd İbn Muâz'ın bu savaşta sağ olmasıdır. Nitekim, inşâallah aşağıdaki tafsilâtını göreceğiniz İfk olayında da ismi geçecek!... Ve esasen Sa'd İbn Muâz, Hendek harbinde aldığı yaranın etkisiyle, Benî Kurayza olayı sırasında vefât etmişti. Benî Kurayza olayının ise az sonra açıklanacağı üzere, Hicretin beşinci yılında olduğu belli. Sa'd vefatından bir yıl sonra nasıl sağ olacaktı?*.

Bu savaşın sebebine gelince; Resûlullah'a bu kabilenin kendisine karşı Hâris İbn Dırâr komutasında bir ordu hazırlamakta olduğu haberinin ulaşmasıdır. Resûlullah (s.a.v.) onların tutumunu haber alınca; onlara karşı harekâta geçti ve nihayet «Müreysî» denilen bir su başında karşılaştılar. Çatışma başladı. Kan döküldü. Sonunda Benî Mustalık'tan ölenler oldu. Alınan ganimetleri de Resûlullah savaşan mü'minler arasında paylaştırdı. Beşte dördünü muhariplere pay ederken, yayalara bir pay, atlılara iki pay verdi**.

Bu savaşa, müslümanlarla birlikte bir hayli de münafık katılmıştı. Halbuki daha önceki savaşlarda hep geri geri asılırlardı. Ama müslümanların sürekli zaferini görünce, ganimete konma iştihaları onları zorlamıştı savaşa katılmaya.

Buhârî ve Müslim'in değişik kanallardan nakillerine göre yine bu savaş esnasında, Resûlullah (s.a.v.) esir kadınları gaziler arasında paylaştırınca sahâbelerden bazısı ondan «azl»in hükmünü sormuşlar. O da şöyle buyurmuştur: **«Azli yapmazsanız fenâ olmaz. Kıyâmete kadar hangi canlı takdir edilmişse, mutlaka o hayat bulur zira!..»**

Yine İbn Sa'd «Tabakat»ında, İbn Hişâm «Siyret»inde şunu nakleder: Ömer İbn Hattâb (r.a.)'ın kölesi Cehcah bin Said el-Gifârî,

---

* Bu konuda daha açıklık isteyen, Fethu'l-Bârî: 7/304, Zâdü'l-Meâd: 2/112, Uyûnü'l-Eser: 2/93'e baksın.

** İbn Sa'd, Tabakat: 3/106 ve İbn Hişâm, Siyret: 2/290.

Sin'an bin Vebr el-Cühenî ile kavga etti. Olay, Müreysî kuyusunun yanında ve Resûlullah'ın karargâhının bulunduğu yerde toplanmış bir kalabalık arasında çıktı. Nerdeyse birbirini öldüreceklerdi. Üstelik Cühenî, «Ey Ensâr grubu» diye bağırırken; Cehcah da, «Hey Muhâcirler» diye onları yardımına çağırıyor, kavgaya da'vet ediyordu. Durumu, Abdullah İbn Ubey İbn Selûl* öğrenince kızdı ve yanındaki ekibe; öyle mi yaptı (muhâcirler) diye çıkıştı. Ve devam etti: «Bize sığındılar, şimdi çoğaldılar ülkemizde. Vallahi bu Kureyş artıklarıyla** «Besle kargayı oysun gözünü» dedikleri duruma düştük. Eh Medine'ye dönünce göreceksiniz, efendi olan, sığıntı olanı oradan sürecektir.»

Orada bulunan Zeyd bin Erkam bu sözü duyuyor ve hemen Resûlullah (s.a.v.)'a haber veriyor. Ömer (r.a.) de oradadır. »Yâ Resûlâllah, izin ver de; Abbâd İbn Bişr o herifin başını uçursun» diye teklif ediyor. Ama Resûlullah (s.a.v.) uyarıyor onu: »Peki Ömer, ya halk Muhammed artık arkadaşlarını öldürüyor diye lâf etmez mi? Hayır hayır. Sadece çağır, halk yürüyüşe başlasın.»

Bu saat, onun yola çıkma âdeti olmayan bir vakit olmasa da yürüyor ve orduda yürüyüp gidiyor. Ve Resûlullah bu yürüyüşe o gün, o gece devam ediyor. Ta ertesi sabaha kadar sürdürüyor. Güneş iyice kızdırıncaya kadar da yürüyorlar ve nihayet konaklama emri verildiğinde, halk o derece yorulmuştur ki, daha toprağa değerken derin uykuya dalıyorlar. Böylece de, ne dünkü olaydan, ne de İbn Selûl'ün lâfından söz etmeye kimse fırsat ve imkân bulamıyor. Resûlullah (s.a.v.) böylece alıkoyuyor onları.

O sırada «Sûre-i Münâfikûn» nâzil oluyor. Zeyd İbn Erkam'ın, Ubey İbn Selûl'den naklettiğini de doğrulamış oluyor: **«Diyorlar ki; Medine'ye dönersek, şerefliler şerefsizleri sürüp çıkaracak oradan. Halbuki izzet ve şeref Allah'a, Resûlüne ve mü'minlere mahsustur. Ama münafıklar bunu anlayamazlar...»***. İbn Sa'd da bundan alıyor. Beyhakî ise Câbir'den, Ahmed ve İbn Cerîr, Zeyd İbn Erkam'dan, İbn Hâtib Amr bin Sâbit el-Ensârî'den, naklediyor. Bütün bu

* Meşhur münafık başıdır. (Mütercimler)

** Muhâcir müslümanları kasdediyor.

*** İbn İshâk bu tarzı mürsel olarak nakleder. İbn Sa' da ondan almış. Beyhakî ise Câbir'den, Ahmed bin Cerîr de Zeyd bin Erkam'dan, İbn Ebî Tâlib ise Ömer İbn Sâbit el-Ensârî'den... Ve bütün nakiller birbirine tafsilâtta yakındır. Özde ise aynıdır. İbn İshâk'ınki farklı... İbn-i Kesîr'in Tefsîr'i: 4/370, İbn Cerîr'in Tarihi: 2/606, Fethü'r-Rabbanî: 21 - 70. İbn Hişâm'ın Siyer'i: 2/291'lere bakınız.

rivâyetler, anlatımda birbirine yakın, özde ise müttefiktir. Sened yönünden de İbn İshâk dışında hepsi muttasıldır.

Medine'ye dönüşte ise: Abdullah İbn Ubey İbn Selûl'ün oğlu Abdullah*, Resûlullah'a müracaat ederek dedi ki; «Senin, babamı idâm ettireceğine dair kararını öğrendim. Bunu ben yapmak isterim. Emir ver onun başını getireyim. Çünkü bildiğim kadarıyla Hazrec kabilesi içinde ebeveynine benden daha hürmetli kimse yoktur. Bu yüzden korkarım ki; benim dışımda birine emir verirsiniz, o idâm eder. Sonra da ortalıkta, Abdullah İbn Ubey'i öldüren kişi olarak dolaşınca, nefsim bana galib gelebilir. Ben de faraza onu öldürürsem bir kâfir uğruna bir mü'minin katili olmak felâketine düşerim...»

Resûlullah (s.a.v.) ise; «Hayır, biz ona merhametle davranacağız ve bizimle iyi geçindiği müddetçe de onunla iyi ilişkilerimize devam edeceğiz...» buyurdu.

Ve bundan sonra da, Abdullah İbn Ubey ne söylese çevresi sözünü ağzına tıkamaya ve onu azarlamaya başladı. İşte o zaman da Resûlullah (s.a.v.), Ömer (r.a.)'e şöyle dedi: «Ömer! Hani bana ,onu öldüreyim dediğin gün öldürmüş olsan, onu birden yüceltmiş olacaktın. Ama bugün emretsem onu hemen öldürmen mümkün değil mi?...»

İFK OLAYI

Bu savaştan müslümanların dönüşü anındanydı; İfk olayı yâni Hz. Âişe hakkında, münafıkların uydurduğu dedikodu vukubuldu. Şimdi size bu mes'eleyi (Buhârî ve Müslim) sahihlerinde geçtiği şekilde özetle sunacağız:

Hazret-i Âişe (r.a.) bu gazaya, Resûlullah ile birlikte nasıl çıktığını anlattıktan sonra sözüne şöyle devam ediyor: «Resûlullah bu savaşı bitirip Medine'ye dönüyordu. Konak yerinde orduya geceleyin yürüyüş emri verdiği sırada ben, ihtiyacım için (hevdecimden) çıkmıştım. Bineğime döndüğüm anda ise göğsüme dokundum. Gerdanlığımın kopup düşmüş olduğunu anladım. Tekrar geriye dönüp (gittiğim yerde) onu aramaya koyuldum. Bu arayış beni çok oyalamış ve alıkoymuş oldu.» Ve devam ederek diyor ki: «Bu esnada benim hevdecimi deveye yükleyenler gelmiş yüklemiş. - Bu da Hicâb âyetinin nâzil olup, kadınlara mutlak setr emredildikten son-

* Babasının münafıklığının aksine oğlu - onun da adı Abdullah'tır - son derece samimi mü'mindir!... (M.N.)

radır -. Benim içerde olup olmadığımın farkına da varamamışlar. Ben içindeyim sanarak çekip gitmişler...*.

Nihayet ben gerdanlığımı bulup döndüm ama hayli zaman geçmişti. Ordu yürüdükten sonra oraya ulaşmışım. Tabii gelen giden, arayan soran yok... Çaresiz, eski yerime çömelip bekledim. Benim yokluğumun farkına varıp, dönerek beni arıyacaklarını ummuştum.

Ordunun arkasında - yerini kontrol için - Saffan İbn Muattal bırakılmışmış. Sabah olunca, insan karaltısı görmüş ve bulunduğum yere doğru yaklaşmış. Yaklaşıp görünce de beni tanımış. Çünkü hicâbdan önce bu zât beni görmüştü. Bense, uyku basmış uyuya kalmışım. O beni tanıyıp da istirca'da** bulununca uyanabildim. Hemen cilbâbımla yüzümü örttüm. Vallahi hiçbir kelime konuşmadık ve ondan da istirca'ından başka bir söz işitmedim. Hemen arkasından da devesini çöktürdü bineyim diye. Ben kalkıp deveye bindim. O da çekip yedmeye başladı. Böylece orduya öğle sıcağında bir konak mahallinde ulaşmış olduk. İşte orada da olan olmuş (iftiracılar günaha batmış) benim hakkımda. Bana iftirayı meğer Abdullah İbn Ubey İbn Selûl orada başlatmış.»

Hz. Âişe devamla buyurur ki:

«Medine'ye dönünce ben bir ay hasta yatmıştım. Meğer halk, bana yapılan iftiradan kaynıyormuş, dedikodu almış yürümüş. Benim birşeyden haberim yok. Ancak, bu hastalık boyunca Resûlullah'ın bana karşı tutumundan birşey anlamıyordum. Çünkü daha önce bana gösterdiği sevgi ve iltifatı şimdi hiç göremiyordum. Sadece yanıma girip selâm veriyor, «Rahatsızlığın nasıl?» deyip çıkıyordu...

Nihayet biraz iyiliğe dönünce, bir gece Mıstah'ın anasıyla tenezzühe çıkmıştık. Ki o zamanlar henüz yakında tuvalet yoktu (geceleyin araziye çıkardık). Dönerken Ümmü Mıstah'ın ayağı çarşafına dolaşınca, «Mıstah kahrolsun» diye hakaret etti***. Benim tuhafıma gitti. Ne fena söyledin dedim, kadına: Bedir'de bulunmuş bir zâta lânet mi ediyorsun?... O da; sen onun neler söylediğini duymadın mı? diye karşıladı.»

---

* Hevdec: Deve üstünde taşınan kapalı bir mekân. Hanımlar içinde oturup gider. Yükleyenler farkına varmıyor. Çünkü o devirde hanımlar çok zaif ve hafifti. (Mütercimler)

** İstirca: Uyuyana, İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn: «Biz Allah'a âidiz. O'na döneceğiz» diye seslenmek. Uyuyan böyle uyandırılır. (Mütercimler)

*** Oğlu da iftiracılar arasında olduğu için, eskiden kalma bu âdet üzere aksilik ânında ona lânet etmiş. (Mütercimler)

Hz. Âişe diyor ki: «İşte o anda kadın, iftiracıları ve mel'anetlerini bana baştan sona anlattı. Bunun üzerine hastalığım iki kat oldu... O gece boyunca ağladım. Gözüme uyku girmiyor ve gözyaşım da dinmek bilmiyordu. Bir de ne göreyim, Resûlullah durumu müzakere için bazı yakınlarını çağırıp istişare ediyormuş. Hattâ helâlinden ayrılma konusunu danışmış. Eh bazıları, «Yâ Resûlâllah, o senin ailendir, biz onun hakkında bir fenalık bilmiyor, iyi tanıyoruz, demiş. Bazısı da: Bu senin için çıkmaz değil, dünyada kadın çok... diye cevab vermiş. Ayrıca câriyeye (Berîre'ye) de sorun, o size doğrusunu söyler, demişler...

Resûlullah (s.a.v.) de, Berîre'yi çağırıp ona şöyle sormuş: «Sen Âişe'den, seni şübhelendiren bir duruma şahid oldun mu hiç?. O da, ondan hayırdan başka birşey görmedim, diye cevab vermiş. Bundan sonra Resûlullah minbere çıkıp, şöyle seslendi: «Ey müslüman cemaat!... Şu ev halkımla ilgili, bana kötülük eden kişiye karşı bana yardımcı olacak kimse yok mu?... Halbuki; Allah'a yemin olsun, ben ehlimde bir çirkin durum görmedim, göremiyorum. Üstelik bir adamin ismini de karıştırıyorlar ki; onu da iyi halleriyle tanırım ancak...»

Bunun üzerine Sa'd bin Muâz kalkıp: «Yâ Resûlâllah, o kişiden ben intikamını alacağım» dedi. Eğer Evs'ten ise boynunu vururuz. Eğer Hazrecli kardeşlerimizden ise, ne emredersen onu yaparız... Bunun üzerine halk mescid içinde tartışmaya başladı. Ama Resûlullah (s.a.v.) onları yatıştırdı.

Daha sonra Resûlullah (s.a.v.) benim yanıma girdi. Anam, babam da yanımdaydı. Onlar belki de ağlamaktan ciğerlerimin parçalandığını zannediyorlardı.

Bu dedikodular çıkalıdan beri, O da yanıma hiç oturmamıştı. Bir aydan beri de, benim mes'elemi çözümleyecek bir vahiy de gelmemişti O'na...»

Hz. Âişe yine devam ediyor: «Bu sefer yanımda otururken şehadet getiriyordu. Sonra şöyle konuştu: «Peki, ey Âişe, biliyorsun senin hakkında şöyle şöyle söylentiler geldi bana. Eğer günahsızsan, Allah seni çok yakında tebriye eder. Ama şâyet böyle bir günaha bulaştınsa artık Allah'a tevbe ve istiğfarda bulunmaktan başka çıkar yolun yok...»

Hz. Âişe diyor ki: «Resûlullah (s.a.v) sözünü bitirince, âniden gözümün yaşı kurudu. Artık bir damla yaş gelmiyordu. Çaresiz, babama dedim ki; «Benim yanımda Resûlullah'a cevab verir misin?» O, «Ben, vallahi ne diyeceğimi bilemiyorum» dedi. Bu sefer anneme dedim, sen cevab ver. O da aynı şekilde, «Ne diyeceğimi bilemiyo-

rum» dedi. Yine çaresiz dedim ki, «Vallahi benim anladığıma göre; siz birşeyler duymuş ve bunu içinize sindirmiş, doğru olarak kabul etmişsiniz. Artık ben, kalkıp günahsızım desem de, - ki ben Allah hakkı için günahsızım - bu hususta bana inanmıyacaksınız. Yok kalkıp da - Allah'ın benim suçum olmadığını bildiği bir hususta - evet öyle oldu desem, belki de o zaman beni tasdik edeceksiniz... Artık ben bir izah yolu, bir misâl bulamam. Ama size, Hz. Yûsuf'un babasının, «Artık en güzel şey sabırdır. Onların nitelendirdiklerine karşı sığınacağım sadece Allah'tır» dediğini örnek olarak hatırlatabilirim, dedim ve yüzümü dönüp yatağıma kapandım.»

Hz. Âişe devam ediyor: «Vallahi, daha Resûlullah o meclisi terketmeden ve ev halkından bir ferd de çıkmadan Cenâb-ı Hak ona vahyini ulaştırdı. Her vahiy geldiğinde onu saran sıkılma hali tuttu. Kış günü bile vahiy şiddetinden buram buram terlerdi. İşte o hal geçip Resûlullah başını kaldırdı, sevincinden gülüyordu. Ve ilk sözü şu oldu bana: «Müjdeler olsun ya Âişe, Allah seni tebriye etti.» Bunun üzerine annem: Kalk ona teşekkür et, dedi. Ben de; hayır vallahi olmaz. Allah'tan başkasına hamdetmem, dedim. Çünkü âyet indirip beni temize çıkaran O'dur...» Hz. Âişe der ki: O an Cenâb-ı Hak Teâlâ şu âyetleri inzâl buyurdu: «Size bir iftirayla gelenler, bir avuç kişidir. Siz bu iftirayı size bir şer sanmayın. Belki de sizin için hayırdır. Onların herbirine ise yaptıkları kötülüğün karşılığı var. Onlar arasından bu büyük cinâyete girişenlere ise büyük bir azab vardır*». (Buradan itibaren on âyet)

Hz. Âişe yine devam ediyor: «Öteden beri babam, Mıstah denilen kişiye, akrabalığı ve yoksulluğu yüzünden nafaka vermekteydi. Bu olay üzerine; «Vallahi Âişe'ye bu iftirayı yaptı ya artık ona kat'iyyen birşey vermem» demişti. Bunun üzerine de Cenâb-ı Hak: «Ey mü'minler, sizden servet ve imkân sahipleri; akrabalara, miskinlere, Allah yolunda hicret edenlere vergisini vermekte kusur etmesinler. Afvedip, hoş görsün. Allah'ın sizi mağfiret etmesini istemez misiniz?... Allah Gafûr ve Rahîm'dir» meâlindeki âyetini indirdi. Ebû Bekir (r.a.) bunun üzerine: Vallahi ben Allah'ın beni mağfiret etmesini elbette isterim, deyip yemininden döndü. Daha önceki nafakayı Mıstah'a ödemeye devam etti.»

Resûlullah da, bu vahyi müteakip halka hitab etti. Nâzil olan âyetleri okuduktan sonra, Mıstah bin Esâse, Hassan bin Sâbit, Hamnetü binti Cahş bu işte çok ileri gittiklerinden onlara had vuruldu.

***

* Nûr sûresi, âyet: 15 - 24.

DERSLER VE İŞARETLER

Bu gazadan şu esasları elde etmekteyiz:

1 — «Seleb» ve «Humus»u istisna ettikten sonra ganimetlerin savaşçılar arasında taksim edilebileceği... Seleb ise (öldürülenin silâh ve benzeri şahsî eşyasıdır) Resûlullah (s.a.v.)'ın şu kavline göre öldüren gazi tarafından alınması câizdir: «Bir müşrik savaşçıyı öldürene onun eşyasını alması bir haktır. Humus (Beşte bir ganimet) ise, Allah'ın kitabında zikrettiği kimselere âittir.» Âyette ise: «Dikkat edin, elinize geçen ganimetin beşte biri; Allah'a, Resûlü'ne, onun yakınlarına, yetimlere, miskinlere ve yolda kalmışlara mahsustur*». Kalan beşte dördü ise, tıpkı Resûlullah (s.a.v.)'ın yaptığı gibi savaşçılara pay edilir.

Bunda, yâni menkul malların taksimindeki bu ölçüde bütün imamlar müttefiktir.

Arazilerin taksimi mes'elesinde ise; Beni Nadir olayı sırasında arzettiğimiz gibi, ihtilâf vardır...

2 — Cima' ânında, «Azl»in (veya doğum kontrolü)nün hükmü:

Nutfe'nin ve Alaka'nın, daha rûh üflenmeden önce düşürülmesi de buna bağlanabilir. Tıpkı bugün genel olarak, «Nüfus plânlaması» özel olarak, doğum kontrol veya sınırlaması adı verdikleri işlemin durumu gibi.

İmdi, bu konuda zikredilen hadiste «Azl'in cevazı» açıktır. Nitekim bu hususta kendisinden fetvâ isteyenlere: «Yapmamanızı gerektiren birşey yok.» (Başka bir rivâyette de «Yapmanıza engel yok. Çünkü kıyâmete kadar ne takdir edilmişse o canlı, vücuda gelir...» buyurulmuş). Yâni, sizin, azil işinden vazgeçmeniz gerekmez. Çünkü şübhesiz Allah ne takdir ettiyse o olur. Sizin çabanızla o önlenmiş olamaz, demektir.

Bu hadisten daha açık olarak da, Şeyhayn'in Câbir (r.a.)'den yaptığı rivâyettir. O diyor ki, «Resûlullah zamanında biz AZL yapardık. Kur'an da inmeye devam ediyordu...»

İşte buna dayanaraktır ki, cumhûr-u ulemâ, azl'in uygulanmasını câiz görmüşlerdir. Ancak, zevcenin muvafakatını da şart koşmuşlardır. Çünkü bu uygulama bazen kadına zararlı olabilir. Ama, azl'in sebebi, nafaka darlığı, işsizlik ve bakımsızlık endişesi ise bunu hoş görmemişlerdir.

İbn Hazm ise cumhûrun görüşünün aksine mutlak mânâda azl'in haram olduğu kanaatindedir. Delil ise Müslim'in rivâyetidir:

* Enfâl sûresi, âyet: 41.

Resûlullah'tan azl hakkında sual sorulunca buyurmuştur ki; «Bu dolayısıyla diri diri gömmektir.» İbn Hazm'ın buna dayanak olarak getirdiği diğer hadislerin hepsi de mevkuf hadistir. Bunlardan bir tanesi Nâfi tarikıyla İbn Ömer'den gelen rivâyettir: İbn Ömer azl yapmaz ve «Evlâdlarımdan birinin azl yaptığını bilsem onu sürgün ederim» derdi. Başka bir rivâyeti de Haccâc bin Minhâl tarikıyla Hz. Ali'dendir. Rivayete göre de o da azli hoş görmezmiş...

İbn Hazm, cumhûrun delil olarak aldığı Câbir hadisinin mensuh olduğunu söylüyor*.

İbn Hâcer de Fethü'l-Bârî kitabında İbn Hazm'ın görüşünü zikrettikten sonra şöyle diyor: «Bu görüş, şu iki hadise ters düşer. Birincisi: Câbir'den, İbn Kesîr, Yahyâ, Ma'mer tarikıyla Tirmizî ve Nesaî'nin sahihlerinde tahric ettikleri şu hadistir.» «Bizim câriyelerimiz vardı ve biz azl yapardık. Yahudiler de bu diri diri gömmenin küçük örneğidir derlerdi. Resûlullah (s.a.v.)'dan sorulunca buyurdu ki: **«Yahudiler yalan söylüyor. Allah yaratmak istedikten sonra O'na mâni olamazsınız.»** İkinci hadis ise Ebû Hüreyre'den Ebî Seleme ve Muhammed bin Amr tarikıyla yine Nesaî'nin tahric ettiğidir**.

Bence Resûlullah (s.a.v.)'ın azl hakkındaki «Bu bir gizli diri gömmektir» ifadesinde yasaklama kastedilmediği açıktır. Hattâ bu sözün, öbür hadisler ışığında tenzihî bir nehye yorumlanması daha uygundur. Zâten, cumhur da bu kanaate varmıştır.

İbn Hazm'ın, azli mübah gören hadîsin mensuh olduğunu iddiası ise; Ebû Dâvud hariç Kütüb-i Sitte sahiplerinin rivâyet ettiği Câbir hadisiyle reddedilir: «Biz Resûlullah (s.a.v.) zamanında, Kur'an'da nâzil olup dururken azl yapardık.» Müslim ise buna şunu ziyade kılmıştır: «Bu mes'ele Resûlullah (s.a.v.)'a ulaşınca bizi menetmedi.» Eğer azlin mübah olması hükmü, Resûlullah'ın vefâtına kadar devam etmiş olmasa, Câbir bunu söylemez. Ve takarrür eden son şer'i hükmü de açıklardı.

Rûh üflenmeden önce nutfenin düşürülmesinin hükmü ise, azl için açıkladığımız hükme tâbidir. Bununla beraber ulemadan bazısı, azle fetvâ verirken nutfenin ıskatını haram görmüşlerdir. Öyle gözüküyor ki, zoraki olarak kıyastan kaçınmışlar. Ve henüz **«alaka»** haline gelmemiş olan **nutfe**'ye nazaran **mudga**'yı insan zât ve hilkatine daha yakın addetmişlerdir.

---

* Bak: el-Mahlâ, İbn Hazm: 10/87.

** Fethü'l-Bârî: 2/245.

Bu, sebebi anlaşılmaz bir kaçınmadır. Kimbilir, belki, hamileye önemli zarar vermesi bakımındandır.

Burası anlaşılınca, nüfus plânlaması ile ilgili şer'î hüküm de anlaşılmış olur. Azl yerine ilâçla hamileliğe engel olmak diye anlaşılırsa, bu câizdir. Tabiî, cumhûrun, azli câiz görmesine esas olan sebeblere bağlı olarak... Ama, kadına herhangi bir zarar gelmemesi ve karı - kocanın ittifak etmesi şartıyla bu böyle...

Ben fakîh imamlarımızdan (Allah rahmet etsin) hiçbirinden bu hükme muhalefet işitmedim. Sadece Hâfız Veliyyüddin el-Irâkî,-nin; Şeyh İmâdüddin bin Yûsuf ve Şeyh İzzeddin bin Abdüsselâm'-dan naklettiği bir husus var. O bu iki zâttan kadının herhangi bir ilâç kullanmasının haram olduğuna dair görüş nakletmiştir. Yâni hamileliği önlemek için. İbn-i Yûnus ise, kocası razı olsa bile böyledir diyor*.

Bize gelince, deriz ki: Bu görüş sünnetteki işaret gereği olarak alınmıştır. Cumhûrun kanaati de buna dayanır.

Şu kadar var ki bu konuda bilinmesi gereken en önemli şeylerden birisi; **azl** veya bugün kullanılan genel terimiyle **doğum kontrolünün** mübah olmasına dair hüküm gerçek mânâda karı ve kocanın müşterek rızasına bağlıdır. Dışardan herhangi bir baskı veya telkin olmadan, zorlanmadan buna karar vermiş olmalıdırlar. Çünkü **ihtiyacına binâen bir ferdin uygulaması câiz olan şey bazen cemaat için meşrû** sayılmayabilir. Bu herkesin kabul ettiği bir fıkıh kaidesidir.

Meselâ: Talâk evli bir kişi için ihtiyaç ve maslahata binâen ferd için câiz görülürse de: Hâkim hiçbir zaman halka bunu emredemez. Ne zorlama, ne tavsiye, ne de tecziye için bunu yapamaz. Yâni böyle bir tevcih ve tavsiye ile olacak şey değildir. Nesli tahdid etmek tamamen talâka benzer. Bu mühim kaideyi iyi düşünüp güzel anlamalı, günümüzde rastgele fetvâ vermeyi kendisine san'at edinmiş kimselerin şu tür sözlerine aldanmamalı: **Sünnet doğum kontrolünü mübah kılmıştır. Bu da devletin halka uygun gördüğü şekilde bu hususta direktif vermesine delil teşkil eder*.**

Gerçek şu ki; bu delille, o mes'ele arasında hiçbir bağlantı yoktur. Sadece terse çekme ve demagojiden ibaret bir tutumdur.

Özet olarak azl veya doğum kontrolü mes'elesi: Karı - koca arasında karşılıklı alâka, bağlılık, sevgi ve ikisini biraraya getiren ih-

* Târhü't-Tesrîb ve Şerhuhu Hâfız el-Irakî: 8/62.

tiyaç açısından iyi incelenince anlaşılır ki; hiç de çözülmez bir mes'ele değildir. Yukarıda geçtiği üzere...

Fakat ona belli bir ideoloji istikametinde halkı, birtakım sebebler göstererek aldatıp saptırmak için bir prensip olarak bakılınca son derece tehlikeli ve önemli bir mes'ele olduğu anlaşılır... Ve bu durumda da müslümanların savaş açması gereken ve şuurlu olarak karşı çakacağı bir husus olur. Bu da önce İslâm düşmanlarının onları yok etmek için hazırladıkları hile ve tuzakları iyi kavramaya bağlıdır. Onlara aldanmamaları, abarttıkları ve durmadan yaydıkları iktisadî problemlere kulak asmamaları ve açlık problemi gibi şeylerin bu hilenin bir parçası olduğunu anlamaları yakışır...

3 — Abdullah İbn Ubey İbn Selûl'ün, yukarıda gördüğümüz şekilde çıkardığı fitneye karşı Resûlullah (s.a.v.)'ın aldığı tedbir. Bu hârika tedbir ona Allah'ın parlak bir lûtfudur. İşlerin yürütülmesinde halkın eğitimiyle müşkillerin üstesinden gelmede üstün bir siyaset. Hani'ya, Resûlullah (s.a.v.)'ın İbn Selûl hakkında işittikleri zahirî durumu ile onu katlettirmesine fazlasıyla yetecek bir sebeb idi. Fakat O, aksine mes'eleyi çok geniş kalblilikle karşılayıp, cereyan eden münakaşalar ve anarşik davranışları görmezlikten geldi. Çünkü o gün orduda çok sayıda münafık vardı, öyle bir bahane arıyorlar idi ki; yeri yerinden oynatsınlar. O da mes'eleye önem vermemek, üzerine gitmemek ve aynı zamanda çok değişik ve hikmetli bir tedbir almak yolunu seçti. Hiç de âdeti olmayan bir zamanda orduya yürüyüş emri verdi. Böylece onlar da yürümeden fırsat bulup biraraya gelemediler ve işin dedikodusunu yapamadılar. Ve bu yürüyüş bütün gün ve gece sürdü. İkinci gün oldu, artık kimsede, münafıkların aradığı fitneye katılacak mecal kalmadı. Mola verilince de kimse bir çift söz etmeye fırsat bulamadan, yerlere serilip derin uykuya daldı gitti...

Bütün bunlara rağmen halk Resûlullah (s.a.v.)'dan, Medine'ye varınca münafıklara karşı sert bir tavır almasını bekliyordu. Şübhesiz ki bu da Abdullah İbn Ubey İbn Selûl'ün boynunun vurulmasıyla başlayacak idi. Bu yüzdendir ki onun oğlu Abdullah (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'a müracaat ederek, eğer babasının katline hükmederse bu işe kendisinin vazifelendirilmesini istiyordu. Ama o, Resûlullah'dan beklediğinin tamamen aksine bir tavır gördü. Çünkü o, «Hayır, onunla dost olacağız ve bizimle beraber olduğu müddetçe de iyi geçineceğiz» diyordu. Bunun sebebi olarak da Hz. Ömer (r.a.)'e yaptığı şu açıklamayı görürüz: «Nasıl olur yâ Ömer! Halk bu sefer

Muhammed (Sallâllahü Aleyhi ve Sellem) kendi arkadaşlarını öldürüyor mu desin?»

Bu büyük hikmetin sonucu olarak da Abdullah İbn Ubey kendi ekibinin gözünden düştü ve onu herkes azarlayıp ayıplamaya başladı. Ne zaman konuşmak istede susturuyorlardı... Ayrıca bilirsiniz ki, zâhir-i ahkâma göre münafıklar ihtiyatî tedbir olarak müslüman sayılmışlardır.

Resûlullah (s.a.v.)'ın göstermiş olduğu bu parlak hikmet ve siyaset ve mes'eleler için aldığı tedbir üzerine değişik yorumlara dalmadan önce şunu tekrar hatırlatmamız gerekiyor. Bütün bu tecelliler onun peygamberlik sıfatından doğmaktadır. Yâni onun gösterdiği bunca hikmet ve hârikalar tamamiyle insanlara gönderilmiş Nebî ve Resûl olmasının sonuçlarıdır. Bu bakımdan diyoruz ki; o ilk esası düşünmeden; yâni onun Nübüvvet ve Risâletini düşünmeden önce bu fer'i tecellileri tahlil etmek ve bunları esas almak, bunlardan yürüyerek onun büyüklüğüne ulaşmaya çalışmak, büyük bir hatâdır. Çünkü bu türlü gidiş - yukarıda açıkladığımız gibi - müslümanları, onun Nübüvvetini düşünmekten alıkoymak isteyenlerin işgalci fikirleridir ve böylece körükörüne maymun iştahı ile taklid etmeye alıştırırlar mü'minleri!.. Mes'eleyi de Peygamberin beşerî dehâsına bağlamak, böylece Nübüvveti örtmek hedefindedirler.

4 — İfk olayına gelince: Bu hâdise Resûlullah (s.a.v.)'ın karşılaştığı, düşman eziyet ve hilelerinin en çetin halkalarından birisidir. Ve bu eziyet daha öncekilerin hepsini unutturacak derecede ağır gelmişti nefsine. Bu da yine münafıkların kötü karakterinin eseri olmuştu. Zira münafıklar öbür bütün düşmanlardan çok daha âdi, hileleri daha ustaca ve zararlıdır. Çünkü fırsatlar ve imkânlar onlara daha çok elvermektedirler. İşte İfk haberi de münafıklara özgü hıyânetlerden birisidir.

İşte bu olay da Resûlullah'ı ötekilerden daha değişik bir derecede üzmüştü. Çünkü daha önce geçenleri - ondan gelen nakillerle öğrendiğimiz üzere -, olağan çileler olarak göğüslemiş ve onlara tahammül için nefsini hazme zorlamıştı. Haniya, çıktığı büyük da'vet yolunda bu çileler sürpriz değildi, zaten beklenecek cinstendi... Ama bu umulmadık bir fecaat, geçiştirilmesi ve hazmi mümkün olmayan şeydi. Bugün başka bir gündü. Bir şâyia ki; eğer doğru çıksa, insan haysiyet ve şerefi için onulmaz bir yara, mânevî ve ailevî bir leke olacaktı.

Ama aslı olmasa da, bu şâyia insan ruh ve vicdanına ettiği etki bakımından, öbür eza ve cefa ile kıyaslanamazdı. Hiçbir ilâcı bulunmaz, ruha ve nefse yüklenen ezadır bu.

Bunu insanların açıklaması ve hakikati ortaya koyup şâyiayı silmesi mümkün olmadığına göre, gerçeği aydınlatacak tek çare, vahyin gelmesi ve münafıkların tezgâhladığı iftirayı kökünden kazıması gerekmez miydi? Bu ızdırap ve tereddüdü silmeli değil miydi? Ama vahiy de bir aydır gecikmiş, bu da ayrı bir karışıklık ve bocalama sebebi olmuştu.

Bütün bunlarla birlikte, İfk olayı bile, Resûlullah (s.a.v.)'ın üstün şahsiyetini bir kere daha belirginleştirmek için, ilâhî hikmet ve hedefe bağlı olarak zuhur etti. Onu örtüp ters gösterebilecek hiçbir gücün, hiçbir hiyle ve iftiranın bulunamayacağını vurgulamak için... Yâni Resûlullah (s.a.v.)'in hayatında, nübüvvetinin yeri ile beşeriyetinin mevkii, böyle bir olay zuhûr etmese, gerek mü'minler, gerek kâfirler tarafından kavranamaz, karıştırılıp gidebilirdi. Bu beşerî şahsiyetini şiddetle sarsan olay insaniyetiyle nübüvvetini seçilir hâle getirdi. Onun Peygamberliğinin anlamı net olarak, vahyin yeri de kesin çizgilerle, gözler önüne serilip açıklanmış oldu. Artık onun peygamberlik yönü ile beşeriyet yönünü karıştırmaya mahal bırakılmamış oldu. (Çünkü çoğu kimse onun vahiyle sunduğu hârikaları, onun kişiliğine atfederek, nübüvvet müessesesini unutuyor veya örtmek istiyorlardı).

Nitekim Resûlullah, âniden patlayan bu olay karşısında normal insan haliyle düşünüyor, araştırıyor; Nübüvvetinin ve Risâletinin masumiyet çemberine rağmen, rastgele bir beşer gibi karşılıyordu olayı. O gaybı bilemiyor, meçhule nüfûz edemiyordu. Bu tavır, asla yapmacık değil, tamamen tabiî ve normal idi. Normal biri gibi üzüntü çekiyor, endişe gösteriyor, çeşitli görüş alıp veriyor, güvendiği arkadaşlarıyla istişare edip görüşlerine başvuruyordu...

Bütün bu sıkıntılı anlara rağmen de, O'nun (s.a.v.) insanî yönünü net olarak akıllara kavratmak hikmetine bağlı olarak da vahiy hayli uzun sayılacak derecede kesiliyor ve bununla da iki gerçeğin halka önemle belirtilmesi hedef alınıyordu:

Biri: Nebî (s.a.v.)'nin Resûl ve Nebî olmasına rağmen beşer olmaktan çıkmadığı, ilâhlaşmadığı gerçeğidir. Yâni O'na inanan kimse bilmelidir ki; Nübüvvet asla beşeriyet sınırını tecâvüz etmez. Allah'a nisbet edilemeyen birçok etki ve iş, O'nu da etkiler, O'na da bu şeyler nisbet edilir...

İkincisi ise: Vahiy, olayı ilâhîdir, asla peygamberin şuûr ve nef-

sinden doğan, ondan kaynaklanan bir hâl değildir: Yine vahiy O'nun isteğine tâbi, O'nun dilemesi ve (zevki istikametinde, istediği anda gerçekleşecek birşey de değildir. Haniya böyle olsa, o zaman, hâdisenin zuhûr ettiği anda nefsini kurtarması, olayın ilerisinde türeyecek şeyleri önlemesi, yâni mes'eleyi bir anda bertaraf etmesi kolaydı. Ve o hangi yönde hayır varsa, vahyi öylece işletir, samimî ashâbına, Kur'anî bir güvence verip ikna eder, onlar da öbürlerini susturup, ağızlarını kapatırdı. Ama bunu yapamadı. Çünkü bu onun elinde değildi...

Şimdi size, bu gerçeğe dair, Dr. Muhammed Abdullah Dıraz'ın «en-Nebeü'l-Azîm» adlı eserinde görüşü naklediyoruz:

«İfk olayını münafıklar onun temiz zevcesi Hz. Âişe (r.a.) hakkında tertib etmişlerdi. Vahiy gecikmiş, halk bunalmıştı. Gönüller derinden yaralanmıştı. Ama o bütün dikkat ve sabrıyla: «Ben ondan böyle bir kötülük ummuyorum» diyebiliyordu. Yine bütün gücüyle söyletinin kökenini arıyor, soruyor, ashâbıyla danışıp konuşuyor ve bunun üzerine tam bir ay geçiyor. Sonunda da herkes, «Ondan böyle bir kötülük ummadığını söylerken, o da hepsinin sonucunda sadece «Âişe!.. Bana şu şu tarzda bir haber ulaşmış bulunuyor. Eh, sen günahsızsın, Allah seni temize çıkaracaktır, ergeç... Ama şayet hatâen bir suç işledinse, artık Allah'a sığın» demekle yetiniyordu.

Bu onun içinden doğan şeydi. Bu ise, görüldüğü gibi, gaybı bilmeyen bir beşerin sözüdür. Zan ile hareket etmeyen, sabit karakterli, dürüst bir kişiye yakışan ifadedir. Bilmediği şey hususunda rastgele söz etmeyen bir hüviyyetin ifadesi. Şöyle ki; bu sözleri söylerken de daha yerinden ayrılmadan, o şerefli hanımının beratını veren, temizliğine dair hükmü getiren Nûr sûresinin başındaki âyetler nâzil oluyor.

Eğer Kur'an'ı indirmek elinde olsa, bu kurtarıcı kelâmı tâ baştan söyleyivermesine engel ne olabilirdi? İşin başında ırzını koruyup, aile şerefini ve eşinin problemini semavî vahye bağlayıverirdi. O gözü dönmüşlerin de dilleri dibinden kesilirdi... Ama O, ne Allah'a, ne de insanlar üzerinde yalana tevessül etmezdi.

«Eğer O, bazı sözleri bize karşı kendinden uydurmuş olsaydı O'nun sağ elini alıverirdik. Sonra şübhesiz kalb damarını koparırdık. O vakit sizden bir kimse de buna mâni olamazdı».

Böylece de, Hz. Âişe (r.a.) hakkında iki gerçeğin tahakkuk ettiği hanımların ilki oldu. Öyle ki, o sadece Allah'a ibâdet ve O'nu birlemede kendine has bir mezhebin öncüsü oldu. Bu anlayışta Al-

lah'tan başka ve Allah'a denk hiçbir varlık tanınmıyor. İşte bunun için, anası ona, Resûlullah'ın önünden kalkıp ona teşekkür etmesini tavsiye ettiği zaman; «Ne ona kıyam ederim, ne de Allah'tan başkasına teşekkür ederim. Çünkü beni tebriye için vahyeden Allahü Teâlâ'dır!..» dedi.

Hz. Âişe (r.a.)'nin bu sözlerinde Resûlullah (s.a.v.)'a yönelen bir tariz görülür gibi ise de; durum ve şartlara dikkat edersek, bu sözü söyleten onlardır.

Ve esasen, mü'minlerin akidesini ortaya vurdurmak için hikmet-i ilâhînin oluşturup yönelttiği bir hâlet-i ruhiyyenin eseri olduğunu kavrarız. Aynı zamanda da iftiracı münafıkların ve mülhidlerin imkânını kesmek, tevhid ve ubûdiyyetin de, bütün mânâ ve şümûlüyle yalnız Allah'a mahsus olduğunu açıklamak...

İşte böylece «İfk olayı» da, İslâm akidesini pekiştirmek hedefiyle tecelli eden, anlaşılması oldukça zor, bir ilâhî hikmet sonucu tahakkuk etti. Yönelecek her şübheyi de böylece bertaraf ederek, Cenâb-ı Hakk'ın isimlendirdiği bir tür hayır oldu: «Onu siz, sizin için şer zannetmeyin, aksine sizin için hayırdır o.»

5 — Şu İfk olayında, ayrıca: «**Haddi- Kazf**» yâni iftiraya verilen cezanın meşrûiyetini de öğrendik, Zira, Nebi (s.a.v.) açıkça iftirayı yapan, ağızlarıyla söyleyenlere had vurulmasını emretti. Ve kesinlikle seksener değnek vurulduğu belli. Ancak baş tahrikçi Abdullah İbn Selûl'ün bu cezadan kurtuluşunu anlamak müşkil olabilir. Zira bu fitnenin ağırlığı onun omuzundadır. Ama İbn Kayyım'ın dediği gibi burada da çok önemli bir sebeb ve hikmet var: Evet bütün mel'anet ve iftiranın kaynağı o ama, o bunu bizzat ağzıyla söylemek yerine fitnesini şöyle yürütüyordu; dedikoduları topluyor, biçimlendiriyor ve etrafa, başkasından naklen yayıyor. Böylece çuval kendisi, ağız başkası oluyordu*. Halbuki iyi bilinir ki, hadd-i kazf ancak bizzat kendi diliyle iftira edene uygulanır. Bunu da açık kelâmla söylemiş olması şarttır... İfk olayına dair hadisin tahlilini, Âişe vâlidemizin berâetini bildirmek ve münafıklarla onların yanılttığı kimseleri yalanlamak için nâzil olan on âyeti zikrederek noktalayalım:

«Sizden bir zümre iftiracılık yaptılar. Onların bu eylemini, sizin için şer telâkki etmeyin, aksine sizin için hayırdır o. Onların her biri için de kazanç olarak günah hisseleri var. Onun en büyüğünü taşıyana ise azabın da en büyüğü var!...

* İbn Kayyım, Zâdü'l-Meâd: 2/115.

Keşke öyle yapmayıp (lâfı taşıyıp üreteceğine) daha ilk an duyar duymaz erkek-kadın tüm mü'minler, kendilerine iyi zanda bulunup; «Bu apaçık bir iftiradır» deyip kestirselerdi.

İftiracıların buna dört şahid getirmeleri gerekmez miydi? Onlar, şahit bulamadıklarına göre Allah indinde kesinlikle yalancıdırlar. Eğer dünya ve âhirette Allah'ın rahmeti üzerinize olmasaydı, o daldığınız dedikodu sebebiyle size muhakkak büyük bir azab dokunurdu. O dönemde siz, bu iftirayı ağızdan ağıza birbirinize aktarıp duruyordunuz. Hakkında kesin bilginiz yokken bunu kolay iş sanıp dilinize doladınız. Ama Allah katında çok çetin bir hususdu. Onu işittiğiniz zaman bunu söylemek bile câiz olmaz, demeli değil miydiniz de, tenzih ederiz bu büyük bir iftiradır deseydiniz ya. Eğer inanıp tasdik ediyorsanız böyle birşeye dönmeyi, Allah (c.c.) size kat'iyyetle yasaklıyor. Allah (c.c.) size âyetlerini böyle açıklıyor. Allah (c.c.) Halîm'dir ve Hakîm'dir. Mü'minler içinde edebsizliğin yayılmasını arzu edenler için muhakkak dünyada ve âhirette acıklı bir azab vardır. Allah (c.c.) bilir. Ama siz bilemezsiniz. Eğer Allah'ın üzerinizde fazl ve rahmeti olmasaydı... Ama gerçekten Allah Raûf ve Rahîm'dir*».

———oOo———

* Nûr sûresi, âyet: 11 - 20.

HENDEK SAVAŞI

Ahzab savaşı diye de anılır. İbn İshâk, Urve bin Zübeyr, Katâde, Beyhakî ve Siyer ulemasının cumhûrunun kesin kanaatına göre Hicretin beşinci yılı Şevval ayında cereyan etmiştir. Hicretin dördüncü yılında diyenler de vardır. Ama bu görüşte Mûsa bin Ukbe'den nakil ile Buhârî ve buna uyan Mâlik yalnız kalır*.

Sebebi: Benî Nadir Yahudilerinin ileri gelenlerinden bir hey'et Mekke'ye gidip, Kureyşlileri Resûlullah (s.a.v.)'a karşı harbe da'vet ediyor. Kureyşliler ise; O'nun işini bitirinceye kadar sizinleyiz, diyorlar. Yahudilerin onlara siz Muhammed'den daha hayırlı bir din üzeresiniz demeleri üzerine de; Cenâb-ı Hak şu âyetleri inzâl buyuruyor: «Şu kendilerine vahiyden bir nasip verilenlere bak, kâfirlere inanıyor da; siz o inananlardan daha doğru yoldasınız diyebiliyorlar. Bunlar Allah (c.c.)'ın lânetlediği kimselerdir. Allah (c.c.)'ın lânetlediği kimselere ise asla yardımcı bulunamaz.»

Ve böylece Kureyş ile, müslümanlara karşı savaşmak üzere anlaşıp vaktini tesbit ettiler.

Daha sonra bu Yahudi hey'eti yola çıkıp Gatafan'a vardılar. Onlara da, aynen Kureyş'e yaptıkları teklifte bulundular. Onlarla da hemence anlaşıverdiler. Oradan da, Benî Ferâze ve Benî Hürre'ye uğradılar. Böylece anlaşmalar tamamlandı. Resûlullah'a karşı girişecekleri savaşın yer ve zamanı da tesbit edildi**.

Müslümanların harbe hazırlanışı:

Resûlullah durumu öğrenip, Mekke'den hareketin başladığını işitince, halkı uyardı. Düşmanların niyetini haber verdi. Mes'eleyi müşavere etti. Selmân-ı Fârisî, tedbir olarak, hendek kazılmasını telif etti. Bu, müslümanların çok hoşuna gitti. (Daha önce Arap, harb vasıtası olarak hendek usulünü bilmezdi zira). Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) Medine'den çıkıp şehir dışında, ordugâhı kurdu. Ordugâh, Sa' dağı arkada kalacak şekilde, tepenin önündeki mey-

* Bak: Fethu'l-Bârî: 7/275 ve Fethü'r-Rabbânî, İmam Ahmed tertibi: 21/67.
** Siyretü İbn Hişâm, Tabakat-ı İbn Sa'd.

danda kuruldu. O gün için müslüman ordusu üç bin kişi idi. Ama Kureyş ve müttefiki bulunan kabilelerin toplam ordusu on bini buluyordu*.

Hendek kazımında müslümanların halinden görüntüler:

Buhârî'nin, Bera (r.a.)'dan rivâyetine göre, şöyle anlatıyor: Ahzab günü idi. Yâni Resûlullah (s.a.v.)'ın hendek kazdığı olay. Onun hendekten toprak taşımasını seyrettim. Öyle ki topraktan, kıllıca olan karnı görünmez olmuştu.

Yine Enes (r.a.)'ten naklediyor: Ensâr ve Muhâcir hendek kazıp toprak çekerken bir yandan da şöyle mâniler söylüyorlardı:

«Biz Muhammed'e bey'at eden erleriz, sağ oldukça İslâm yolundan dönmeyiz.»

Resûlullah (s.a.v.) da şöyle karşılık veriyordu:

«Allah'ım, âhiret ni'metinden başkası ni'met değil, Ensâr ve Muhâciri hep mübârek kıl.»

Yine Buhârî, Sahîh'inde aynı tarzda Câbir (r.a.)'den şu nakli yapıyor: Câbir diyor ki; «Biz Hendek günü kazı yaparken, birden sert bir kayaya rastladık. Resûlullah (s.a.v.)'a hemen haber verdiler. Bize sert bir kaya rastladı hendekte dediler. O, ben bir inip bakayım, dedi. Çünkü bizle o gün üçüncü gündü, ağzımıza birşey almamıştık. Aç idik. Resûlullah kazmayı aldı ve vurunca kaya kum gibi dağılıp gitti.

Ben, yâ Resûlâllah, müsaadenizle eve gideceğim dedim. Karıma, Resûlullah (s.a.v.)'ın müthiş, sabır ve tahammül edilemez derecede, aç olduğunu anlatıp, evde yiyecek olup olmadığını sordum. O da biraz arpa unu ile bir oğlak var dedi. Oğlağı kestim. Arpayı öğüttüm, eti kazana koydum, hamuru da yoğurup fırına koydum. Ekmek fırında, et kazanda pişedursun, ben Resûlullah'a dönüp, haydin bize, yemeğe gidelim. Seninle bir veya iki kişi olabilir dedim. Resûlullah, yemeğin ne kadar olduğunu sordu. Ben de izah ettim. «Çokmuş, güzelmiş» dedi. Hanımına söyle, biz gelinceye kadar, ekmeği fırından, eti kazandan çıkarmasın diye tenbih etti. Ardından, Ensâr ve Muhâcir hepsini çağırıp - başka bir rivâyete göre de «Ehl-i hendek» diye seslenerek - «Kalkın, Câbir size ziyafet hazırlamış. Haydin gidelim» dedi.

Câbir de karısına dönünce, haydi gör şimdi Resûlullah bütün

* Tabakat-ı İbn Sa'd, Siyer-i İbn Hişâm.

Ensâr ve Muhâcir kim varsa topladı geliyorlar. Karısı, «Peki sana Resûlullah yemeğin miktarını sormadı mı?» dedi. O da evet deyince: «Eh Allah ve Resûlü daha iyi bilir» dedi. Câbir devam ediyor: Resûlullah Hendek cemaatıyla eve gelince: «Girin ama birbirinizi sıkıştırmadan rahat oturun» dedi. Sonra Resûlullah fırın ve çömleği bizzat açıp ekmeği kesiyor, üzerine et koyup sahâbeye dağıtıyor ve her defasında da kazanı kapatıyor, ekmeği fırına sürüyordu. Nihayet da'vetliler doydular. Bir miktar da yemek artmıştı. Resûlullah, Câbir'in hanımına: Sen de bundan ye ve halka dağıt. Çünkü halk tamamen açlık içinde, dedi. Bir rivâyete göre ise: Câbir, Allah'a yemin olsun, onlar yediler, doyup bıraktılar. Kazanımız yine dopdoluydu. Ekmek hamurumuz da olduğu gibi arttı*.

Hendek gününde münafıkların durumu:

İbn Hişâm'ın rivâyetine göre, o günlerde münafıklardan bir grup, Resûlullah ve mü'minlere göre çok ağırdan alıyor, işlerini ihmâl ediyorlardı. Hasta görünerek, güçsüzlüklerini söyleyerek işten kaçıyor, ya da Resûlullah'ın haberi olmadan evlerine gidiyorlardı. Halbuki o gün için mü'minlerden kimin ihtiyacı olursa izin alıyor ve nöbetleşe gidip ihtiyaçlarını görüyor, izin bitince, ihtiyacı giderilince de hemen dönüyorlar işlerine koyuluyorlardı. Bunun üzerineydi ki şu kavl-i kerîm nâzil oldu: «Allah'a ve Resûlüne gerçekten inanan kişiler, toplu bir iştelerse, izinsiz ayrılmazlardı. O senden izin isteyenler samimiyetle Allah'a ve Resûlüne inananlardır. O halde senden mazeret bildirip izin isteyenlere o işleri için izin ver. Ve onlar için mağfiret dile. Çünkü Allah Gafûr ve Rahîm'dir**».

Beni Kurayza'nın ahdini bozması:

Beni Nadir yahudisi Huyey bin Ahtab, çıkıp Kurayza reisi Kâab bin Esed'e geldi. Ona, Resûlullah ile olan anlaşmalarını bozmasını teklif etti ve şöyle özetledi durumu: «Kureyş'i, liderleri ve komutanları başlarında topyekûn getirip Rume vâdisinde dereler kavşağına indirdim. Gatafan'ı da tüm ileri gelenleri ile birlikte, Zenb-i Nakbî ile Uhud arasına yerleştirdim. Bana Muhammed ve adamlarının kökünü kazımadan dönmeyeceklerine de ahdedip söz vermiş durumdalar.»

Kâab ona: «Vallahi sen bana çağın en büyük kötülüğünü müjdeliyorsun!.. Yazıklar olsun sana Huyey, benim yakamı bırak, ben

* Buhârî: 6/46, Fethu'l-Bârî: 7/279 - 280.
** Nûr sûresi, âyet: 1.

ahdimde durayım... Çünkü ben Muhammed'den hep iyilik ve dürüstlük gördüm.»

Ama Huyey çok gecikmeden Kâab'ı hıyânete ve ahdini bozmaya râzı edivermişti. Ve bu haber de Resûlullah (s.a.v.)'a ulaştı. O da hemen Sa'd bin Muâz'ı durumun tahkiki için gönderdi. Ve bir de parola söyledi. Haber doğru ise, kendisinin anlayacağı kapalı bir ifade ile bildireceklerdi... Sa'd oraya varıp haberin doğruluğunu tesbit itti ve Resûlullah (s.a.v.)'a döndü: «Adal ve Kâre» dedi.

Bununla Adal ve Kâre kabilelerinin, (Hubeyb ve arkadaşlarına olan) hıyâneti gibi bir durum, demek istiyordu. Resûlullah (s.a.v.) bunu işitince, «Allahü Ekber, ey Müslüman cemaat, müjdeler olsun size!..*» buyurdu.

Bu esnada müslümanların tavrı ne idi:

Benî Kurayza'nın anlaşmayı bozduğu haberi müslümanlara erişti. Münafıklar fiskosa başladı. Düşman her yandan kuşatmıştı. Münafıkların fitneleri de onların moralini bozuyordu. Ve Medine içinde pervasız lâflara bile koyuldular. Birisi de şöyle diyordu: «Muhammed bize Kisrâ ve Kayser'in hazinelerini va'dediyordu. Halbuki şu gün tuvalete bile gitmeye mecâli olan yok.» Resûlullah durumun bu merkezde olduğunu ve belâ çemberinin müslümanlar üzerinde daraldığını görünce, Sa'd bin Muâz ile Sa'd bin Ubâde'yi çağırdı. Onlarla bir barış planı istişâre etmek istedi. Gatafan'a Medine'nin arazi mahsulünün üçte birini vererek savaştan çekilmesini teklif edeceklerdi. Ama bu iki zât: «Yâ Resûlâllah! Bu senin hoşuna giden şahsî görüşün mü? Allah'ın sana talimatı gereği mi? Yoksa bizim için bulduğun bir çare midir?» diye sordular. «Hayır, tamamen sizin Medine halkının fayda ve izzeti için düşündüğüm bir çaredir» buyurdu. Sa'd bin Muâz bunun üzerine: «Vallahi buna ihtiyacımız yok. Biz bunu ödemeyiz, kılıç aramızda hakem olur ancak.» Resûlullah'ın yüzü güldü ve «Canınız ne isterse» buyurdu.

İbn İshâk'ın Âsım bin Amr bin Katâde, Muhammed bin Mesleme bin Şihâbü'z-Zührî kanalıyla rivâyetine göre: Bunun akabinde ne savaş oldu, ne de barış kararı (Gatafan oğullarıyla müslümanlar arasında), sadece bu meâlde bazı teşebbüsler oldu.

Düşman ise, Hendek önüne varınca şaşkına dönmüştü. «Bu, şimdiye kadar Arapların denemediği bir harb hiyle ve taktiğidir». Ve hendek çevresine inip müslümanları kuşatma altına aldılar. Ama belli bir çarpışma olmadı. Ancak hendeğin bazı dar yerlerinden geç-

* Tabakat-ı İbn Sa'd, Siyer-i İbn Hişâm.

meye teşebbüs eden bazı müşrikler oralardan iz açtı ise de hemen müslümanlar buraları tıkadılar. Müşriklerin bazısı geriye kaçtı, bazısı ise öldürüldü. Öldürülenlerden biri de **Amr bin Ve'd** idi ki: Hazret-i Ali (r.a.) onu katletmişti.

Düşmanın savaşsız hezimete uğrayışı:

Allah (c.c.) müslümanlara bu savaşta öyle âşikâre inâyet etti ki; müslümanların dahli olmadan iki sebeble bütün müşrikler dağılıp gitti. Birincisi şu: O anda Nuaym bin Mes'ûd adındaki kişi müslüman oluyor ve Resûlullah onu huzuruna kabul ediyor. O zat Resûlullah'a yapılacak bir vazife vermesini teklif ediyor. O da: «Sen aramızda yalnız bir kişisin. Ama gücün yeterse, onların bize karşı savaşmamaları için propaganda yap, çünkü harb hiyledir» buyurdu.

Bunun üzerine Nuaym, Beni Kurayza'ya vardı. Yahudiler onu hâlâ müşrik sanıyordu. Onları, Kureyş'ten rehineler teslim almadan onlarla birlik olup, müslümanlara karşı savaşmamaları için ikna etti. Böylece Kureyş'in kuşatmayı bırakıp dönmesini önlemiş olacaklardı!.. Çünkü öyle yapmazlarsa, yahudileri Muhammed ve arkadaşlarının insafına bırakmış olacaklarmış... Yahudiler; bu hârika bir fikir dediler. Nuaym oradan ayrıldı, doğru Kureyş'e vardı: Onlara da, Kurayza yahudilerinin ahdini bozmaktan pişmanlık duyduğunu, gizlice müslümanlarla yeniden anlaştıklarını; Kureyş'ten ve Gatafan'dan rehin adı ile bir takım kimseleri isteyip, müslümanlara teslim edeceklerini ve öldürteceklerini nakletti. Ve onlara, Yahudilerden, rehin isteği gelirse, bunu yapmaktan sakınmalarını da tenbih etti.

Sonra Gatafan'a vardı. Onlara da tıpkı Kureyş'e anlattıklarını ulaştırdı. Böylece onları birbiri aleyhine şübheye sevketti. Aralarındaki güveni sarstı. Ve artık her grup bir ötekini, hıyânet ve sahtekârlıkla itham etmeye başladı.

İkinci sebebe gelince: Bu da, karanlık ve soğuk bir gecede bastıran fırtınaydı. Çadırlarını fırlatıp, ocaklarını târümâr etti müşriklerin. Öyle ki çadır direkleri bile söküldü. Bu aşağı yukarı on gün kadar sonraydı; müşriklerin müslümanları basıp kuşatmalarından...

Müslim'in, Huzeyfe bin Yemân'dan senediyle naklettiği şu habere bakın:

Ahzab gecesi, Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte oluşumuzu anıyorum. Müthiş bir soğuk ve açlık sarmıştı bizi. Nihayet, kesilince, Re-

sûlullah (s.a.v.) bize, «Şu Allah'ın kıyâmet günü benimle olacak bir kişi yok mu, şu kavimden haber getirsin?» diye seslendi. Kimse ses çıkarmadı. Daha sonra ikinci ve üçüncü kez aynı teklifi tekrarladı Resûlullah, ama ses veren olmadı. Bunun ardından: Kalk Huzeyfe, bize kavmin durumunu öğren gel, dedi. Hiçbir şey diyemedim. Çünkü beni ismimle, «Kalk» diye çağırmıştı. Ve «Git onlardan haber getir ama onları ürkütüp kışkırtma.» Onun yanından ayrılırken zangır zangır titriyordum, öyle heyecanlanmıştım. Müşriklere yaklaştığımda, Ebû Süfyan'ın sırtını ateşte ısıtmakta olduğunu gördüm. Yayıma bir ok yerleştirdim. Atmak isterken, Resûlullah (s.a.v.)'ın tenbihini hatırladım: «Onları üstümüze kışkırtma» demişti. Ama atsam onu vururdum. Yine heyecanla geriye döndüm. Gelip durumu anlatınca, Resûlullah üzerinde namaz kılmakta olduğu kilimi üzerime örttü. Ve iltifatta bulundu. Ve sabaha kadar uyuya kalmıştım. Resûlullah: «Kalk, uykucu»* diye beni uyardı.

İbn İshâk ise şu ziyâdeyle rivâyet ediyor: «Halkın arasına girdim. Fırtına ve Allah'ın gizli orduları onlara yapacağını yapmıştı. Ne çadır, ne ocak, ne kab, ne kacakları kalmıştı. Ebû Süfyan kalkıp; Kureyş ordusu!. Herkes yanındakini tanısın dedi. Ben de yanımdakinin elini tutup sen kimsin dedim. Ben falan oğlu filân dedi.

Ve Ebû Süfyan devam etti: Kureyşliler, gerçekten son derece kritik ve elverişsiz bir konumdasınız. Kıtlık başladı, hayvanlar kırılmaya başladı. Beni Kurayzalılar da bize ters gitmeye başladı. Onlardan nâhoş haberler gelmeye başladı. Gördüğünüz gibi fırtına da bize aman vermiyor. Artık göçe hazırlanın, işte ben yola çıkıyorum**.

İkinci gün sabahı ise, düşman kabilelerinin hepsi yüzgeri dönüp gitmişti. Resûlullah (s.a.v.) ve Sahâbeleri de Medine'ye döndüler.

Bu uzun gün ve geceler boyunca, Resûlullah (s.a.v.), Allah'a sığınıp yalvararak müslümanları zafere erdirmesi için O'na duâ etmekten de bir an geri kalmadı.

Onun (s.a.v.) duâları arasında şunlar vardı: «Ey Kitab'ı indiren,

---

* Müslim: 5/177. Buhârî'nin rivâyetinde ise bu gidenin Zübeyr olduğu. Başka bir hadiste ise Zübeyr'in, Kurayzalılara gönderildiği var. Ahzâb'a gönderilenin Huzeyfe olduğu hususunda ise siyer ulemasının ittifakı vardır. İbn Seyyidü'n-Nâs'ın Uyûnü'l-Eser ve İbn Hâcer'in Fethu'l-Bârî kitablarına bakınız.

** İbn Hişâm: Siyret: 2/231.

hesabı seri Allah'ım, kavimleri hezimete uğrat. Yâ Rab, onları târümâr edip güçlerini dağıt*».

Yine bu savaştaydı, Resûlullah (s.a.v.) namaz vaktini kaçırmıştı. Bunları vakit çıktıktan sonra kaza etti. Sahihayn'de rivâyet edildiğine göre: Ömer İbn Hattâb (r.a.) Hendek günü, güneşin battığını görünce, Kureyş küffârına söğüyordu. Resûlullah'ın yanına varıp, yâ Resûlâllah! Nerdeyse güneş batacak da namazımı kılamayacaktım, dedi.

Resûlullah da, vallahi ben de kılamadım, buyurdu. Buthan'a gittik, o da biz de abdest aldık. Güneş batmış olduğu halde ikindi namazını kıldık. Ardından da akşamı kıldık**.

Müslim bunun üzerine başka bir hadis ilâve ediyor. Şöyle ki; Resûlullah (s.a.v.) Ahzab günü buyurmuştur ki: Bizi orta namazdan yâni ikindi namazından alıkoydular. Allah onların evlerini ve kabirlerini ateşle doldursun!.. Sonra onu akşamla yatsı arasında kıldı.

Bu olaydan alınacak dersler:

Geçmiş örneklerde olduğu gibi, bu gaza da Yahudilerin hile ve hıyânetiyle başlamıştır. Onlardı komplo hazırlayan, kabileleri da'vet edip toparlayan.

Bu faaliyetlerde, daha önce Medine'den çıkarılmış bulunan Benî Nadir kabilesi de tek başına değildi. Aksine hâlen müslümanlarla ahd ve misâk içinde bulunan Benî Kurayza'nın payı büyüktü. Halbuki müslümanlardan herhangi bir kötülük veya bu ahdi bozmaya sebeb olacak davranış görmemişlerdi.

Biz ötedenberi bu tür olayları söyleyip geçer, onlardan ibretler ve dersler çıkarmaya lüzum görmezdik. Halbuki bu her devirde, her yerde takib edilen tarihî metod olup en verimli bir iştir.

Onun için şu anda biz de, yukarıda arzettiğimiz gazve ve içinde geçen öbür olaylar üzerinde durarak onların taşıdığı dersler, öğütler ve dinî hükümleri süzüp çıkararak aşağıya sıralıyoruz:

1 — Bu savaşta müslümanların ilk defa bir harb vasıtası olarak hendek kazdıklarını görüyoruz. İslâm tarihinde olduğu gibi Arap tarihinde de bu harb vasıtası ilk defa bu Ahzab savaşında denenmiş oldu. Ama öbür milletlerce bu bilinirdi. Nitekim Ahzab savaşında bu işlemi, İran asıllı olan sahâbeden **Selmân-ı Fârisî** teklif

* Buhârî rivâyeti.
** Müttefekun aleyh. Lâfzı Buhârî'ye âittir.

ve tarif etmişti. Resûlullah'ın da fevkalâde hoşuna gitmiş bu teklif ve hemen de sahâbesine bunu gerçekleştirmelerini emretmişti. İşte bu da daha nice örnekleriyle birlikte bize gösteriyor ki, «**Hikmet mü'minin yitik meta'ıdır, nerede bulursa alır...**» Ve mü'min, bu buluşlar için öbür sınıf insanlardan daha lâyıktır buna. Ve İslâm şeriatı, müslümanların başka milletleri taklid etmesini ne derece kötü görüp men etmişse, mü'minleri üstün kılacak güzel buluşları ve faydalı işleri de nefsinde toplamasını o derece teşvik etmektedir. Nerede gözüne ilişir, nerede bulursa... İslâm'ın külli kaidesi böyledir. Yâni müslüman hür akıl ve ince tefekkürünü bütün dünya işlerinde eşya ve hâdiseler üzerinde çalıştırmaktan geri kalmayacaktır. Eşyayı fethetmekte ve hayra kullanmakta onun için bir engel yoktur. Öyleyse; hiçbir zaman körükörüne araştırmadan başkasına uymak yerine kendi öz emeği ile, öz aklı ile en yeni keşiflere doğru yürüyecektir. Pek tabii yapacağı en ileri araştırmalarda bile İslâm ile bağıntıyı sürdürecek ve şeriatın prensiplerine tecâvüz etmeden keşif ve icadlarından en geniş çapta faydalanacaktır.

Cenâb-ı Hakk'ın müslümanlara meşrû kıldığı bu yetki muhakkak ki ona verdiği üstün yaratılıştan kaynaklanır. Zira o insanı en üstün varlık olarak binlerce çeşit kabiliyet ile donatmıştır. Eşya ve hâdiseleri idaresi altına alırken, yâni bir yandan maddeyi fethederken, öbür yandan ona bu yetenekleri bahşeden Rabbin gönderdiği şeriata da hakkıyle uyarak hilkattaki üstünlüğünü ve şerefini korumasını bilecektir.

2 — Yine yukarıda arzettiğimiz müşahedelerden birisi de Resûlullah (s.a.v.)'ın sahâbeleriyle beraber hendek kazmasıydı. Son derece ibret verici bir husustur. Bir kere gerçek mânâda eşitliğin, müslüman fertler arasında uygulamasını görüyoruz. Adâlet ve eşitlik böylece tecelli ediyor. Bu iki mefhum yâni adâlet ve eşitlik; İslâm'da itibarî olarak kalmıyor; şuurlarda yerleşen bu iki prensip en parlak örnekleriyle İslâm cemiyet hayatına yansıyor. Ve esasen adâlet ve eşitlik İslâm'ın her prensibinde ferde ve cemiyete âit her müessesede en başta gerçekleştirilen ilkelerdendir.

Görüyorsunuz ki; Resûlullah (s.a.v.) hendek kazmayı sadece müslümanlara yüklemiyor. Böyle yapıp mutantan köşkünde istirahat edip, işleri uzaktan takip etmiyor. Veya muntazam bir törenle alkışlar ve nâralar arasında gelip birisinin elinden aldığı kazmayı elinin ucuyla tutarak yere bir darbe vurmak suretiyle çalışır görünmüyor ve onlara göstermelik bir şekilde günümüzde olduğu gibi katıldığını sergilemiyor ve arkalarından onları idare ediyormuş gi-

bi kazmayı atıp eteğine tesadüfen bulaşan tozları çırparak geriye çekilmiyor... Aksine o sahâbelerden herbiri gibi gerçek mânâda işe katılıyor, üstü başı toz toprak içinde kalıyor. Öyle ki; onu görenler kat'iyyen öbür çalışanlardan ayırdedemiyorlar. Onlar gibi çalışıyor, onlar gibi sırtında toprak çekiyor, kazma vuruyor, onların iş heyecanına katılıyor, söyledikleri şiir ve şarkılara karşılık veriyor. Yâni: Çilelerine katıldığı gibi neş'elerine de katılıyor. Yoruluyor, hepsinden çok da acıkıyor. İşte, İslâm şeriatının kurduğu eşitliğin gerçeği bu. Hâkimle mahkûm, zenginle fakir, halk ile hükümdar arasındaki eşitlik. Didik didik etsen, şeriat ahkâmının en teferruatında bile bu gerçeği ve bu prensibi bulursun, aksini göremezsin. **Dikkatini çekerim, hatâen bu sisteme demokrasi gibi bir ad vermeye kalkışmayasın. Çünkü gerek nazarî, gerek amelî yönden aralarında dağlar kadar fark vardır.** Bir kere bu adâlet ve eşitliğin kaynak ve ölçüsü İslâm'ın kendisindedir. O da Allah'a kulluktur. Ve bu esas bütün insanlığı kuşatıcı bir özelliğe sahiptir. Yâni onlar mevki ve şöhreti ne olursa olsun, Hak önünde tek safa dizilirler. Halbuki demokrasi dediğiniz şeyin kaynağı çoğunluğun hâkimiyetine dayanır. Görüşün ve hedefin mahiyeti ne olursa olsun, ekseriyetin azınlığa tahakkümünden ibarettir.

İşte bu yüzdendir ki; İslâm şeriatı, hiçbir sınıf ve gruba imtiyaz tanımaz ve bu tür şeye asla fırsat da vermez. **Hiçbir topluluğa veya topluma da, dokunulmazlık sağlayacak sebeb ve mevzuat ve şartları da tanımaz. Çünkü Allah'a kulluğun gerçek yüzü, bütün bu itibarlıkları ortadan kaldırmakla ortaya çıkar.**

3 — Yine bu müşahede bizzat, başka bir ibret örneğini de sana sunmakta. O da Resûl Aleyhisselâmın kişiliğinde Nübüvvetin aldığı görünümdür. Aynı zamanda gözünün önüne, onun ashâbına karşı taşıdığı şefkat ve sevgiyi; Allah'ın o esnada Resûl (s.a.v.)'üne ikram ettiği hârika ve mûcizelerden bir başkasını sergilemektedir... Bu temaşamızda, Nebî (s.a.v.)'nin kişiliğinden fışkıran şeyi şöylece özetliyelim: Başta, ashâbıyla birlikte çalışıp didinirken çektiği açlık meşakkatinde onun büyüklüğü net olarak beliriyor. Açlığını hissetmemek için, onun karnına taş bağlamasına dikkat edelim. Boş midesini böylece bastırıp korunmak istiyordu, açlık duygusundan. Hangi maksad ve gayeydi acaba onu bunca şahsî meşakkat ve çileye zorlayan? Devlet başkanı falan mı olacaktı?.. İleride mal - mülk sahibi mi olmak isterdi?.. Yoksa, çevresine insanları halkalandırıp kendisine raptetmek mi?.. Bütün bunlar onun çektiği bunca işkenceye değmez ve hiç kimse de böyle istekler için böylesi zor metodu denemezdi!.. Esasen bu bir tenakuz olurdu. O mânâda; mevki, makam

ve mala tama' eden bir kişinin en uzak kalacağı, asla göz alamayacağı eziyetlerdi bunlar çünkü...

Bütün bunlara onu dayandıran, dayanmaya zorlayan sadece R'sâlet sorumluluğu ve emânetti. Tebliğle mükellef olduğu şey, halka bu metodla ulaştıracağı ilâhî ve insanî en üstün mesaj!..

İşte, ashâbıyla hendek kazma faaliyetinde ortaya vuran onun peygamberî hüviyyetidir.

Onun, bu meyanda, ashâbına gösterdiği şefkat ve taşıdığı derin sevginin görüntüsüne gelince onu bütün açıklığıyla, Câbir'in da'vetine icâbetinde, kendisi için hazırladığı az bir yemeği yalnız yemek yerine, ashâbını toplayıp gidişinde görebilirsin.

Câbir'i, Resûlullah (s.a.v.)'ı yemeğe çağırmaya sevkeden ise; onun mübarek karnına taş bağlamış olduğunu görmesi ve bundan onun aşırı derecede aç olduğunu anlamasıydı. Ancak evinde de sadece birkaç kişiye yetebilecek az bir yiyecek vardı. Yâni o yemeği kadar insanı da'vet etmek zorundaydı...

Ama, Resûlullah (s.a.v.)'ın, kendisi gibi açlıktan kıvrana kıvrana ve durmadan çalışan arkadaşlarını bırakıp da sadece birkaç arkadaşıyla giderek yiyip - içip istirahat etmesi nasıl düşünülebilirdi ki? O, ashâbına, bir ananın evlâdlarına şefkatinden daha şefkatliydi...

Gerçi Câbir bunu böyle yapmak zorundaydı. Bu da normaldi elbet. Çünkü o halktan bir kişi olarak elindeki maddî imkândan başkasını yapamaz ve maddi sebeblerin ötesine akıl erdiremezdi. Beşerin alıştığına göre de, onun evindeki yiyecek ancak böyle bir avuç insana yeterdi. Eh o da elbette, Resûlullah (s.a.v.) ile en asgarî seviyede onun seçeceği arkadaşlarından bir grubu çağıracaktı.

Ama Resûl aleyhisselâmın, Câbir'in kanaatiyle davranması gerekmezdi. Çünkü, bir kere, onun herhangi bir rahat ve ni'met konusunda ashâbı arasında ayırım yapması, âdeti değildi. İkinci olarak da, tabiî sebeblerin ve maddî sınırların etkisinde kalmaz ve beşerin alışageldiği şeylere şartlanamazdı. Zira sebeblerin sebebi ve onların da yaratıcısı Allah'tır. O'nun için, az yemeği çok yapmak, en basit bir iştir. O'nun az bir şeyi çoğaltıp, bütün bir cemaate yetiştirmesi de O'nun yüce katında çok basittir.

Herşeye rağmen, Resûlullah (s.a.v.), ashâbının; külfet ve çileyi ne kadar büyük, ne denli çok olsa da aralarında paylaştıkları gibi,

ni'met de ne kadar az olsa da paylaşmakta birbirine tıpatıp benzediklerini görmüştü hep.

Bu yüzdendir ki Câbir'i, hepsi için yemek hazırlamak üzere evine gönderdi. Ve kendisi de dönüp bütün ashâbını çağırdı. Câbir'in evinde büyük bir ziyafete da'vet etti.

Bu olayda gördüğün müthiş mu'cizeye gelince: Bu Câbir'in küçücük oğlağının bol bir yemeğe dönüşmesidir. Yüzlerce sahâbe bundan doyduktan başka, kalanını ev halkına emanet edip, halka tasadduk edilmesini emretti. Resûlullah (s.a.v.): Bu müthiş olay; onun sahâbesine olan derin muhabbetini tatmin için ilâhî vergi olup, onun maddî sebeblerden âzâde olduğunu, ancak, Allah'ın kudret ve saltanatı altında hareket ettiğini açık seçik görüyoruz.

Okuyucuma şunu anlatmak isterim: Kalb gözünü açıp böyle hallerle, Cenâb-ı Hakk'ın, zâhir sebebler ötesinde Nebî'sini desteklevip, maddî sebeblerin üstesinden getireceğini görsün.

Araştırıcının, karşılaşınca çarpılacağı, peygamberî şahsiyetin belirtileridir bunlar. İşte okuyucumun zihnini ve tefekkürünü bu gerçeklere hazır ve uyanık tutmasını istiyorum. Tabiî bu, herkesin anlama gücüne göre olacaktır. Ve artık bu bahiste yüzyüze getirebilirsem açık isbatla; böylece şek ve şübheye mahal kalmayacak, karşı da gelemiyecek.

4 — Resûlullah (s.a.v.)'ın, Gatafan ile sulh konusunda bazı sahâbesiyle istişâre etmesindeki hikmet neydi acaba? Bu barış teklifinde, onlara Medine'nin o yılki mahsulünün üçte birinin verilmesi; onların da buna karşı, Kureyş ve beraberindekilerini desteklemekten, müslümanlarla savaşmaktan vazgeçmeleri istenecekti. Ama onu böyle bir istişareye zorlayan şer'î etken neydi? Veya hangi şer'î ölçüyü kurmak hedefindeydi?

Birinci derecedeki hikmet, O'nun (s.a.v.) sahâbesini denemesiydi. En güvenilir sahâbesinin böyle kritik andaki metaneti; kuvve-i mâneviyesi ve Allah'ın er-geç zafer bahşedeceğine dair itimad ve teslimiyetlerini ölçüp görmek istiyordu. Hani o gün bir sürü müşrik kavim toplanmış ve aniden çullanmışlardı Medine'deki bir avuç müslüman üzerine. Üstelik Kurayza oğulları da önceki söz ve anlaşmadan dönüp, büyük bir iç tehlike oluşturmuşlardı... Böyle anda bile ilâhî başarıya itimadlarını ölçmek!..

Zaten Resûlullah aleyhisselâmın âdetiydi, daha önce de gördüğünüz gibi*, O ashâbını nefislerine tam güvenleri ve savaşın sonu-

* Bedir'de ve Uhud'da olduğu gibi. (Mütercim)

cuna dair kanaatleri hâsıl olmadan, onları bir mücadeleye rastgele sürmekten asla hoşlanmazdı. Esasen bu, O'nun sahâbesini eğitmekte izlediği açık bir metoddu. İşte bunun için, bu görüşü sahâbelerinin müzakeresine sundu. Ve bunun Allah'tan vahy ile bir tebliğ ve talimat olmadığını; ancak müşriklerin baskısını kırmak için bulduğu bir çare olduğunu da eklemişti. Eğer nefislerinde dayanacak bir güç bulamıyorlarsa, bu bir çareydi...

Bu istişaredeki şer'i delâlete gelince: O da hakkında nass bulunmayan her durum için başlangıçta **«şûra prensibinin»** meşrû ve dinî bir kaide olduğudur. Aynı zamanda da müslümanlar için; ülkelerine saldıran düşmana, çıkarlarından veya topraklarından taviz vermelerinin câiz olabileceğine de hiçbir işaret olmadığıdır.

Çünkü üzerinde ittifak edilen şer'î esas şudur: Resûlullah'ın uygulamalarından birşeyin delil olarak kullanılabilmesi; onun sözlü beyanı veya bizzat tatbikatına bağlıdır. Tabii bunun da Allah'ın kitabıyla çatışmaması şarttır. Bu olaydaki görüş ve teklif ve hattâ istişare ise bu haliyle delil teşkil etmez. Çünkü bu istişareden gaye, birinci olarak; yukarıda arzettiğimiz üzere; onların görüşlerini öğrenmek isteğidir. Bu da sadece eğitme gayesiyle olmuştur. İkinci olarak da; istişareye göre amel olunsa da, sonunda **Kitabullah'tan bir itiraz zuhûr etti mi; artık istişarenin hukukî ve şer'î bir dayanak olmayacağı gerçeğidir...**

Zaten, siyer uleması da; Resûlullah'ın bu esnada sahâbesini Gatafan'la barışa zorlamadığını, bir karara da varılmadığını; teklif ve müşaverenin sadece bir yoklama ve fikir alış verişi ile, çareler üzerinde tartışma safhasında kaldığını açıkça ifâde etmektedir.

Sözü şuraya getirmek istiyorum: Çağımızda bir garip zümre türemiş. Ve son derece bâtıl bir kanaatle yürüyorlar: Onlara göre günümüzde müslümanlar gerektiğinde gayr-i müslimlere cizye verebilirmiş!.. Delil olarak da Resûlullah'ın bu olaydaki istişaresini gösteriyorlar, yâni Resûlullah Ahzab gazasında, istişare ile cizye vermek istedi diyorlarmış...

Halbuki kesin olarak görüyorsunuz ki, izah ettiğimiz gibi buradaki istişâre sade ve yüzeyde olup, görüş arzetmekten ibaret olup, teşrîî bir delil sayılamaz. Esasen, cizye vermekle, iki savaşan kavmin barış teklifi arasında bir ilgi kurmak nasıl mümkün olur, bunu anlayamıyoruz?

«Şâyet herhangi yönden güçsüz olmaları sebebiyle, mecbur olurlarsa; hayatlarını korumak, namus ve şereflerinin heder olmasını

önlemek için mallarının bir kısmını gözden çıkarmak gerekirse, bunu yapmasınlar mı?» diye bir soru yöneltilirse cevabımız şöyle olur:

Öyle hallerde çok değişik durumlar çıkar ortaya. Müslümanların malları ellerinden gidip düşmanlarına ganimet olur. Kâfirler, İslâm ülkesine saldırır, gelir kaynaklarına el koyup onlara tahakküm eder. Ama bilinen birşeydir ki; ne olursa olsun, **bütün bu durumlarda müslüman isteyerek veya fetva yoluyla tecviz ederek itâat edip boyun eğmez. Ama böyle bir ortama zorla itilmiş ve istemeye istemeye baskı altında kalmış olabilir. Fakat müslüman hep bu boyunduruktan kurtulma fırsatı aramak durumundadır.**

Ve okuyucum iyi bilirsin ki, İslâm şeriatı zaten zor altında olanı, mülteciyi, çocukları ve delileri muhatab almaz. (Böyle olmayanlar mes'uldür...)

Öyleyse, sorumluluğun dışında kalan bu durumlarda tartışma abes olur. Çünkü, re'y, maslahat ve danışma şeklindeki ihtiyarî şeyler üzerine teklifî bir hükmün kurulması mümkün olmaz.

« — Nasıl ve hangi vasıtayla müslümanlar muzaffer olurken, bu savaş sonunda, müşrikler hezimete uğradı pekiyi?

Yukarıda görmüştük ki; Resûlullah (s.a.v.) ve ashâbı Bedir gazasında hangi vasıtaya sığındılarsa, aynı sebeb ve vasıtalara yine Hendek savaşında da sığınmışlardı. Bu baş vasıta ve destek, Allah'a yakarış, ondan üstün gelmek hususunda hesaba gelmez derecede inayet talebinde ve sürekli duâda bulunmalarıydı. Esasen bu, Resûlullah'ın sürekli ve değişmez tavrı ve onlara aşıladığı tutumdu: Ne zaman bir düşmanla karşılaşsa veya cihada niyetlense, baş dayanağı ve bütün hazırlıkların her türlü maddî vasıtaların en etkilisi Yüce Rabbe sığınmaktı. Bu öyle bir harb âletiydi ki, müslümanlar bunu tam yerine getirmeden, hiçbir hallerini düzeltemezlerdi.

Yalnız, müşrikler bunca kalabalığına rağmen nasıl olmuş da bozulup dağılmışlardı? Evet, mü'minlerin sabırla sebatla, Allah'a samimî olarak güvenip iltica etmeleriyle... Nitekim Cenâb-ı Hak Kitab-ı Kerîm'inde bunu şöyle açıklıyor: «**O gün, orduların üzerinize çullandığı sırada, Allah'ın size ni'metini indirişini hatırlayın ey mü'minler: Hani düşmanın suratına karşı bir rüzgâr estirmiş, sizin göremediğiniz ordular göndermiştik üstlerine... Çünkü Allah onların ve sizin ne yaptığınızı hep görüp duruyordu. Hani altınızdan, üstünüzden belâ gelirken, gözler yerinden oynamış, yürekler ağızlara gelmişti. Siz de Allah hakkında değişik zanlara sapıyordunuz.**»

Buradan devam edelim, (25.) âyete: «**Allah kâfirleri içleri kin dolu, yüzgeri etti. Hiçbir sonuç elde edemediler. Allah bu savaşta da mü'minleri mükâfatlandırdı. Allah kavi ve azîzdir***».

Resûlullah'ın bütün gazalarında tekrarladığı bu tutumu; mü'minleri hiçbir hazırlık ve eğitim ve plân edinmeden cihada ve çarpışmaya sürdüğü anlamına gelmez tabii. Belki, şunu izah içindir: Müslümana yaraşan, her türlü sebeb ve hazırlığın önünde zafere ulaşabilmek için, Allah'a tam bir güven ve samimî kulluktur. Bu şart tam olmazsa, öbür maddî hazırlıkların hepsi özsüz ve dayanaksızdır**. Bu dayanak ise kâmil mânâda müslümanlar arasında gerçekleştiyse, artık hiç tereddüd etmeden, zaferin mûcize olarak tecellisinden söz edebilirsin!..

Yoksa, düşman karargâhlarını alt üst eden, başka bir yerde de hasar yapmayan bu kasırga nereden gelmişti? Müslümanlar bunu görmüş fakat asla müteessir olmamışlardı. Bu fırtına, ocaklarını söndürüp, çadırlarını kazıklarıyla birlikte söküp uçurmuştu; korkudan yürekleri titremişti müşriklerin. Onlara dondurucu soğuk berikilere hiçbir etkisi yok!.. (Bu Hakk'a sığınmanın ni'metiydi ancak!..)

6 — Bu esnada, yukarıda gördüğünüz gibi, Resûlullah (s.a.v.) ikindi namazını da kaçırmıştı. Aşırı meşguliyetti sebebi. Ve tabii güneş battıktan sonra kaza etmişti bu namazı. Maamafih, sahîh olmayan bir başka rivâyete göre ise, birden fazla namazı geçirmiş. İmkân bulunca da bunları peşipeşine edâ etmişti, vakit çıktığı halde... Her neyse, bu da, vaktinde kılınamayan namazın, kazasının câiz ve meşrû olacağını gösterir. Ama bu delâletle, bazı kimselerin zannettiği gibi, bu türlü büyük meşguliyetler yüzünden namazlarını te'hirin câiz olduğu görüşüyle bir çatışma da olmaz. Çünkü bu daha sonra «Havf Namazı»nın meşrû kılınmasıyla neshedilmiştir. Yâni savaşın kızışma anında bile müşriklerle çarpışırken, binili veya yaya (şartına uygun) namaz kılınır. Çünkü nesh, kazanın meşrûiyeti üstüne vuku bulmadı. Belki, meşguliyet yüzünden namazın te'hirinin sıhhati üzerine oldu. Yâni, namazı te'hirin câiz olduğunun neshi, kazanın meşrûiyetinin sabit olduğu üzerine nesh demek değildir. Çünkü bunu kesin delil ortaya koyuyor: Bu da korku na-

---

* Ahzâb sûresi, âyet: 9 - 25.

** Günümüzde buna moral gücü denmekte ki; zafere inanmayan, gelecekten ümidsiz ordunun maddî güçle savaşmasına kimse ihtimal vermemektedir.

mazının bu gazadan önce meşrû kılındığına dair delildir: Nitekim «Zâtü'r-Rika'» gazasına dair hadîsin tahkikında bunu ortaya koymuştuk*.

Yine bu deliller cümlesinden, Sahîh-i Buhârî'deki şu hadîs-i şerif var: Nebî (s.a.v.) Hendek savaşından şehre dönerken şöyle buyurmuştu: «Hiçbiriniz Benî Kurayza yurduna varmadan ikindi namazını (veya öğle) kılamaz!.. Bunun üzerine bazısı daha yoldayken namaz vakti girmişti. Bir kısım kimseler: «Biz oraya varmadan namazı kılamayız..» derken, bazıları «Hayır, kılmalıyız, bizden istenen bu değil..» diyorlardı. Ve birinci grup, Benî Kurayza'ya vardıktan sonra o vakti kaza olarak kılmışlardı.

Öyle ise, farz bir namazı kaçırmakla kazasının farz olduğu sabit olunca; namazı geçirmenin meşrû mazereti de uyuya kalmak veya unutmak olabileceği gibi, ihmâl ve kasden terk halleri de olabilir. Çünkü genel olarak kaçırılan namazın kazasının vücûbu üzerine umumî delil sabit olduktan sonra, kazanın meşrûiyetinin ferde arız olabilecek birçok halden bazılarının seçilip hükmün onlara bağlandığına dair bir delil gösterilmedi.

Benî Kurayza'ya varıncaya dek namazı kılmayanlara gelince, uykuda veya unutmuş falan değillerdi. Bütün bunlara rağmen; kaçırılan farz bir namazın kazasının meşrû oluşunu, kasten geçirmiş olmanın dışına tahsis etmek hatâ olur. Bu şer'î bir tahsis (ölçü ve delil) olmaksızın bazı farzları bazısına tercih etmek anlamına gelir.

Bazı kimseler, şu hadîsin mefhûm-u muhalifi olarak, kaza için umumî meşrûiyet delilinin tahsis edildiğine dair bir delilin sabit olduğu vahmine kapılmış olabilirler. Evet, bu vehimden öteye gidemez, çünkü hadîste: «Uyuyakalan veya namazı unutan kişi hatırlayınca hemen onu kılsın» buyuruluyor. Buradan öyle bir zanna kapılmak uyanık bir araştırıcı için yakışık almaz. Zira hadîste sadece unutan veya uyuyakalıp namazı geçiren hedef alınarak öbür durumlar pas geçilmiyor. Aksine bir tespit ve dikkat çekme var: «Hatırlayınca» denir. Bunun tenbihidir kasıt. Yâni «Bir kimse, herhangi bir sebepten (unutma, uyuyakalma gibi...) namazını geçirdi ise, hatırladığı an hemen kılsın veya kaza etsin demektir. Artık ikinci gün aynı vakit olsun da kaçırdığı o vakte âit namazı kaza etsin diye fuzulî beklemesin, hatırladığı an kaza etsin...» demek oluyor. Kasıt sadece «hatırlama»ya bağlıdır.

* Bu kitabın 280. sayfası dipnotu.

Hadisin siyakından da anlaşılacağı gibi, hadîs ulemasının ve şârihlerinin de anlattığı üzere*, Resûlullah (s.a.v.)'ın kastının bu mânada olduğunu kavrayınca; artık, hadiste mefhûm-u muhalifiyle kaza, meşrûiyetinin uyku hali veya unutma gibi mazeretlere tahsis edilmediğini de kavramış olursunuz...

———oOo———

* Fethu'l-Bâri: 2/47, Neylü'l-Evtâr: 2/27.

BENİ KURAYZA KUŞATMASI

Sahihayn'de nakledildiğine göre; Resûlullah (s.a.v.) Hendek gazvesinden dönünce silâhını bırakıp boy abdesti aldı ki, hemen Cebrâil (a.s.) geldi. Ona: «Silâhını bıraktın mı? Vallahi biz bırakmadık. Yürü onların üzerine, diyor ve Resûlullah da, kimin üzerine deyince; şunlar işte diyor ve Beni Kurayza yurdunu gösteriyordu.» Ve Resûlullah (s.a.v.) derhal onlara doğru yola çıktı*. Bütün müslümanlara da şöyle çağrıda bulundu: «Beni Kurayza'ya varmadan kimse ikindi namazını kılmasın!..» Halk yürüdü.

Ama bazısı daha yoldayken ikindi vakti girmişti. Bir takımları, namaz kılamayız, oraya varmadan derken, bir kısmı da hayır kılmalıyız. Çünkü bizden bunu istemedi, dediler. Bu durumu daha sonra Nebi (s.a.v.)'ye anlattılar. O da, hiçbirini tenkid edebilecek birşey söylemedi o anda**.

Onlar kalelerine sığınıp savunmaya geçmişlerdi. Resûlullah (s.a v.) da onları yirmi beş gece süreyle, bir rivâyete göre ise, on beş gün kuşattı***.

Nihayet kuşatmadan sıkıldılar ve Yahudilerin gönlüne korku düştü.

İbn Hişâm'ın rivâyetine göre, Yahudilerin liderlerinden Kâab bin Esed, Resûlullah (s.a.v.)'ın bırakıp gitmediğini görünce: Ey yahudi cemaatı, başımıza şu gördüğünüz hal geldi işte. Ama ben size üç tane çıkış yolu teklif edeceğim. Hangisini isterseniz onu uygulayın... Onlar; neymiş o dediler. O da; ya bu adama uyar ve onun peygamberliğini tasdik ederiz. Zaten doğrusu, onun Allah elçisi bir peygamber olduğu apaçık anlaşılıyor. Ona dair belirtiler aynen kitabınızda da var. Böylece de kanlarınızı, evlâd ve nâmusunuzu korumuş olursunuz, onlara: Hayır, biz Tevrat Ahkâmından asla sapmıyacağız deyince, o da: İyi öyleyse devam edin. Gelin evlâd ve

---

* Müttefekun aleyh olup, hadis metni Buhâri'ye âittir.

** Buhârî böyle nakletmiştir.

*** İbn Hişâm 25, İbn Sa'd ise 15 diyor. (Tabakat)

kadınlarımızı toptan öldürelim önce; sonra da yalın kılıç Muhammed ve yandaşlarının üstüne yürüyelim. Böylece, arkada gözümüz kalmaz. Allah onunla bizim aramızda hükmünü verir. Bakalım Allah, ya Muhammed'e, ya bize verir. Yenilir ölürsek arkada endişe edeceğimiz birşey bırakmamış oluruz bari.

Peki, bu zavallıların günahı ne ki (öldüreceğiz) diye çıkıştılar... O da: Eh bundan da çekiniyorsanız, o halde bu gece Cumartesi gecesidir. Zannımca Muhammed ve arkadaşları da, böyle anda bizden saldırı beklemezler. Haydin inip saldıralım. Umarım ki, gafil basıp başarı elde ederiz... Ama onlar buna da razı olmadılar.

Nihayet, onlar Resûlullah (s.a.v.)'ın kendileri hakkında vereceği karara boyun eğmek zorunda kaldılar. Benî Kurayza ötedenberi Evs kabilesiyle dostluk içinde olduğundan, Resûlullah (s.a.v.) onlar hakkında Evs'li liderlerden birinin hüküm vermesi için vekil tâyin etmek istedi. Sa'd bin Muâz'ın hüküm vermesine yahudiler de razı oldular ve o işe vekil kılındı... Sa'd ise Hendek savaşında aldığı ok yarasından ötürü ağır hasta olup, orada bir çadırda tedavi görmekteydi. Resûlullah onu, Benî Kurayza hakkında hakem tâyin edince, oraya çağırttı. O da bir merkeb üstünde hasta halde geldi. Oradaki Mescide yaklaşınca*, Ensâr'a hitaben Resûlullah (s.a.v.) : «Efendiniz ve en hayırlınız için kıyam edin» buyurdu. Sonra da Sa'd İbn Muâz'a dönüp, bu adamlar (yahudiler) senin hükmüne razı oldular, deyince: Sa'd, **«O halde erkeklerini idam edin, kadın ve çocuklarını da esir alın»** diye cevab verdi. Bunun üzerine Resûlullah tam da Allah'ın hükmü ile karar verdin** dedi. Daha sonra Sa'd İbn Muâz (r.a.) şöyle duâ etti: «Allah'ım, sen bilirsin ki, senin Resûlüne karşı yalancılık yapan ve onu yurdundan çıkaran bir milletle yine senin yolunda savaşmaktan benim için daha sevimli birşey yoktur. Allah'ım, benim kanaatimce sen onlarla bizim aramızda harbi meşrû kıldın, o halde Kureyş ile savaşmak hususunda hâlâ bir yol varsa beni bunun için yaşat ve savaşmayı nasib et. Harbi sona erdirdinse, o zaman bu yara ile bana şehadeti nasib et...» Bu esnada yarası yeniden açıldı, kan akmaya başladı. Yandaki çadırda bulunan Gıfar oğullarından bazı kimseler, kendilerine doğru kan akıp geldiğini görünce; «Komşu çadırdakiler, nedir sizden bu yana akan?» diye seslendiler. Sa'd İbn

* Bu, Medine'deki Mescid-i Nebî değil. Hadis şârihlerinin de dediği gibi; o an için Resûlullah'ın mescid ittihaz ettiği yerdir.

** Müttefekun aleyh.

Muâz bu seferinde fazla kan kaybetmeden dolayı vefât etmiştir. Allah rahmet eylesin*. Ahmed'in rivâyetinde ise yarası patladığında esasen ufacık halka kadar bir ârıza kalmıştı, iyileşmeye yüz tutmuştu, deniyor...

Daha sonra yahudiler kalelerinden indirilip Medine'deki Hendek kıyısına getirildiler. Savaşabilecek erkekleri idam edildi, kalanları ise esir alındı. Bu meyanda katledilenler arasında Benî Kurayza kabilesinî ahdini bozup hıyânet etmeye razı etmek için en çok gayret sarfeden Hudey bin Ahtab da vardı. İbn İshâk'ın rivâyetine göre; bu adam elleri boynuna iple bağlı olarak Resûlullah'ın huzuruna getirildi. Resûlullah'ın yüzüne bakınca; vallahi sana düşmanlığımdan ötürü hiç de pişman değilim ve kendimi ayıplamam. Fakat ne var ki Allah kimi yendirmek isterse o yenilir dedi ve hemen yere çöktü, boynu vuruldu.

DERSLER VE İBRETLER

Hadîs ve Siyret âlimleri Benî Kurayza olayından şu mühim hükümleri çıkarmaktadırlar:

1 — Ahdini bozanların idâmının câiz olduğu: Nitekim, İmam Müslim de «Benî Kurayza Gazası»'nı bu başlık altında işlemiştir. Demek oluyor ki; barış, mütareke veya emân verme işlemleri; müslümanların kendi arasında da, öbürleriyle de olsa, müslümana, bu sözleşmelere riayet ve saygı göstermesi yakışır. İster sulh, ister muahede, ister emân tanıma olsun, karşı tarafa rağmen bunlardan dönmemeli, ahdini bozmamalıdır. Yine bu olay, müslümanların ne halde, hangi zaruretle savaşa girişebileceklerini de belirtmektedir.

2 — Müslümanların bazı mes'elelerde ve lüzumu halinde hakem tâyin edebileceği:

İmam Nevevî (Rahimehullah): «Bu olay ve sünnet-i Resûl'den anlaşılıyor ki: Müslümanların fevkalâde önemli özel durumlarında; yine müslüman, âdil, sâlih ve hüküm vermeye ehil kimseyi hakem tâyin etmesi, hakem usulüne başvurması câizdir. Nitekim, Hâricilerin haksızlığında ulemâ icma' yapmıştır. Çünkü onlar, Hz. Ali'yi hakem tâyin etti diye (Sıffîn savaşı sırasında) itham edip yaptığı işi boykot etmişlerdi.

Yine bu olaydan; bir köy halkı veya bir kalede oturan halk ile;

* Müttefekun aleyh. Lâfzı ise Buhârî'ye âittir.

müslüman, âdil ve öyle önemli bir işte hakemlik yapabilecek ehliyet ve güvenli kişinin hakemliğinde anlaşma yapmanın câiz olacağını da anlıyoruz. Ve tabii müslümanların maslahatına uyacak bir karar verebilecek kimse... Hüküm verilince de, o hükmün ilzam edici olduğu; ne İslâm reisinin, ne de karşı tarafın bu hükümden dönemiyeceği; dönüşün ancak hükümden önce olabileceği, prensipleri de anlaşılıyor*.

3 — Fer'î mes'elelerde içtihadın câiz, böyle hallerde ihtilâfın ise kaçınılmaz olduğu: Nitekim sahâbe, Resûlullah (s.a.v.)'ın, «Benî Kurayza yurduna varmadan hiç kimse ikindiyi kılmayacak!..» sözünü anlamakta ihtilâfa düşmüş, (yukarıda bunun tafsilâtı geçti) Resûlullah (s.a.v.) da hiçbirini ayıplayıp, muahaze etmemişti. Bu da, şeriatın en önemli ve büyük prensibine işaret ediyordu: Bu da, fer'î mes'elelerde ihtilâfın ilke olarak benimsenmesidir. Aynı zamanda muhalefet edenin de, edilenin de sevaba lâyık olduğunu anlatıyor. Tıpkı şer'î ahkâmı içtihadla çıkarırken konulan prensip gibi; ister-se isabetli hüküm veren tek kişi olsun veya çok sayıda olsun!

Yine burada, zannî delâletlerden kaynaklanan fer'î mes'eleler deki ihtilâfın, tamamiyle giderilmesinin, mümkün olmadığına işaret vardır. O durumda Hak Teâlâ hazretleri kulunu iki tür tekliften biriyle karşı karşıya bırakır. Birisi; itikad ve amelle ilgili; açık, kesin emirleri uygulamak. İkincisi: Muhtelif umumî delillerden fer'î hüküm ve prensipleri sezip çıkarmak için gayret ve dikkatle araştırmak.

O halde çölde namaz vakti girince, bir kimsenin kıbleyi şaşırması halinde, ondan beklenen, Allahü Teâlâ'ya kulluktan başka birşey değildir. Elindeki (aklî ve maddî) imkânları ve bütün gücünü harcadıktan sonra kıblenin ne yönde olduğu hususunda edindiği kanaate göre dönüp namazını kılar. İşte burada; kat'î olmayan, şer'î nass'lardan edinilen zannî delillerden çıkacak birçok çarpıcı hikmetler var. Çok belli bir şey; değişik içtihadların var oluşu. Bu içtihadların hepsi de aynı veya değişik, ama önemli olan meşrû ve şer'an muteber delillere bağlı olması. Bunların da birçok mes'eleyi halletmiş olması... Böylece, müslümanın şartlar ve ihtiyaçlar hangisini almayı gerektiriyorsa, ona uymakta muhayyer bulunması... İşte Allah'ın kullarına her asır ve dönemde rahmetinin apaçık ortaya vurmasıdır bu!..

Şimdi bunu iyi düşünelim: Biliyorsunuz ki, fer'î mes'elelerde ihtilâfı kaldırmaya teşebbüs, kanun koymada ilâhî tedbir ve Rab-

* Nevevî'nin Müslim üzerine şerhi, 12/92.

bani hikmetlere karşı bir direnme, daha doğrusu bâtıl ve abes iştir. Çünkü, delil zanni olduğu müddetçe mes'eledeki ihtilâfın giderilmesi söz konusu olmaz...

Eğer bu mümkün olsa, daha başlangıç dönemi olan Resûlullah'ın çağında tamamlanırdı. Ve yine dinin ilk muhatabları olan sahâbe ihtilâf etmezdi. Peki onlara ne oldu da gördüğünüz gibi, bütün bunlara rağmen ihtilâfa düştüler?.. (Demek yukarıdaki işaretimizle, mü'mine rahmettir bu).

4 — **Yahudilerin Muhammed (s.a.v.)'in Peygamberliğini te'kid etmeleri:** Kâab bin Esed'in, Yahudi ırkdaşı (ve dindaş)larıyla konuşması sırasında, Muhammed (s.a.v.)'in nübüvvetine kesinlikle inandığı, Tevrat'ın bu konuda verdiği haber ve delillere muttali olduğu, O'nun bi'setinin belirtilerini açıkça tanıdığı, yukarıdaki nakillerde görülmüştü. Ama onlar kendi taassub ve kibirlerinde esirdi. Zaten birçok kimsenin imansız ve idrâksiz kalmasının sebebi bu hallerdir. Yine bu gösteriyor ki, İslâm gerek akidesinde, gerek ahkâmında, beşeriyetin fıtratına tam uyan asıl dindir. Akidesinde akılla bağdaşır. Ahkâmı ise tamamiyle insanın ihtiyaç ve faydasını karşılayacak biçimdedir.

Bu haliyle bir ferdl düşünülemez ki; akl-ı selim sahibi olsun da, İslâm'ı duyup asliyyet ve özüyle tanısın da, ciddi ve aklî mânâda onu inkâr etmiş olsun. Mutlaka iki ihtimâlden biri vardır, bir inkârda. Ya İslâm'ı alelâde ağızlardan sığ bir şekilde duymuş veya onun aleyhinde sözlerle tanımıştır. Yahut müslümanlara düşmanlığı, kini yüzünden nefsaniyetçi bir tutumla veya dünyevî imkânlarını kaybetme endişesiyle onu reddetmiştir.

5 — **Gelen kimseye karşı ayağa kalkmanın hükmü:** Sa'd bin Muâz, hayvanı üzerinde gelirken Resûlullah (s.a.v.), ona saygı anlamında, Ensâr'ın ayağa kalkmasını istemiştir. Bunu da onun, efendiniz için veya hayırlınız için sözü göstermektedir. İşte bu ve benzeri nakillere dayanarak, bütün ulema; sâlih kimselere ve âlimlere karşı, alelâde ilişkilerde, âdet halinde, ayağa kalkmanın meşrû olduğunu istidlâl etmiştir.

İmam Nevevî, bu hadis üzerine yaptığı tâlikde şunları söyler: Burada faziletli kişilerin yüceltilmesi ve bir yere geldiklerinde onlara kıyam tavsiyesi vardır. Bu yüzden de, Cumhûr-u ulema böyle kıyamı müstehab görmüşlerdir. Kazî şöyle der: Şu yasaklanan kıyam bu değildir. O, kendisi otururken çevresindekilerin sürekli ayakta durmaları şeklidir. Bence, gelen faziletli kişi için ayağa kalkmak

müstehabdır. Nitekim bu konu hadislerde nakledilmiştir. Hadislerde bunu nehyeden hiçbir sarih ifade de yoktur*.

Yine bu konuya işaret eden bazı sahih hadislere bakalım. Kâ'b bin Mâlik'ten ittifakla nakledilen bir hadiste o, Tebük gazvesinden geri kalışının hikâyesini yaparken, şunları söylüyor: Ben Resûlullah ile yeniden bey'at için gidiyordum. Grup grup halka rastlıyorum, onlar da beni hep, tevbemin kabulünden ötürü tebrik ediyorlar; «Allah'ın tevbeni kabulünden ötürü seni kutlarız» diyorlardı. Nihayet mescide varınca Resûlullah'ın çevresinde insanlarla oturduğunu gördüm. Onlardan Talha bin Ubeydullah (r.a.) kalktı, bana doğru koşup musafaha yaptı ve beni tebrik etti. Vallahi muhâcirlerden başka kimse kalkmadı. (Burada Kâ'b, Talha'nın yaptığını unutamıyor).

Yine Tirmizi, Ebû Dâvud ve Buhârî'nin Edebü'l-Müfred'de Hz. Âişe (r.a.)'den naklettiği de bu cinstendir: «Ben halk içinde Resûlullah (s.a.v.)'a söz, sohbet ve oturuş kalkışta Fâtıma (r.a.) kadar benzeyen kimseye rastlamadım. Nebî sallâllahü aleyhi ve sellem O'nun (r.a.) geldiğini görünce ona merhaba der ayağa kalkıp onu alnından öperdi. Elinden tutar getirir kendi yerine oturturdu. Aynı şekilde Nebî aleyhisselâm da ona gittiğinde o da selâmlar, ayağa kalkıp onu öperdi**».

Anlarsınız ki, bütün bunlar, Resûlullah'ın sahih hadisinde: **«Kim kendisini karşılamak için önünden kalkılmasını taleb ederse, cehennemdeki yerine hazırlansın»** buyurmasına ters düşmez. Çünkü, fazilet sahibi kimselere saygı sadedinde ayağa kalkmanın meşrû olması, onların gönlünde bunu arzu etmesini isbat edecek bir yoruma yol vermez. Aksine öyle faziletli ve sâlih kişiler zaten alçak gönüllü ve arkadaşlarına karşı bu tür şeyleri taslamaktan uzaktır... Muhtaç fukaraya baksana: İslâm terbiyesi ona; dilencilikten uzak olmayı; halka boyun eğip, ihtiyaçlarını belirtmeyi meneder. Ama aynı İslâm terbiyesi; böyle iffetli fakirleri arayıp bulmayı, ikramda bulunmayı, malının fazlasını onlara vermeyi öğütler zenginlere...

O halde bunları birbirine karıştırmadan ve birini öbürüyle ortadan kaldırmaksızın; herkesin vazifesi ve bu vazifenin ölçüsü vardır. Aksi halde, cehalet ve aceleciliğin en çirkin örneğini sergilemek olur bu.

---

* Nevevî'nin Müslim şerhi: 12/93.

** B. M. ve ötekilerin rivâyeti. Metin Buhârî'ye âit. Öbürleri de sadece lâfızlarda ve az fazlalıkla ayrılıyorlar...

Şurasını da çok iyi bilmek gerek ki, bu ikrâmın meşrûiyeti de bir ölçüye bağlıdır ve bir sınırı vardır. Bu husus aşıldı mı, iş haram noktasına varır. Ve artık onu benimseyen de, menetmeyip susan da günahtan pay alır!..

Bu türden bazı tutumları, bazı tarikatçılarda görürsünüz. Bir kısmı oturur, öbürleri ayakta intizar ederler. Meselâ şeyhin önünde bir mürid boynu bükük ve sefil vaziyette himmet bekler, ona oturma izni verilmesini bile beklemez. Bazıları da şeyhin dizlerine secde eder nerdeyse. Ya da meclise gelişinde elini taparcasına öper. Ya da mecliste bir coşku oluşunca ona sürünerek yaklaşır... Bunun bir terbiye metod ve üslûbundan ibaret olduğunu söyleyen, cevaz verenlerin yorumu seni aldatmasın. Çünkü İslâm, eğitiminin metodunu da, ölçüsünü de belirtmiştir. Onun ötesine geçmekten de men etmiştir. Artık Resûlullah (s.a.v.)'ın eğitim üslûbu dışında herhangi bir usûl kurmak ve ona teşvik doğru olamaz.

6 — Sa'd İbn Muâz'ın özel meziyetleri: Bu olayda dikkat edilirse, en çok Hz. Sa'd bin Muâz (r.a.) Efendimizin büyük meziyetleridir göze çarpan. Tabiî bu meziyetlerin başında, Resûlullah (s.a.v.)'ın ona Beni Kurayza hakkında karar verme yetkisini vermesini de göreceksiniz. Ki O, Allah'ın Resûlü olduğu halde, (düşmana karar biçme) mevkiine onu çıkarıyor. Hani ya, risâlet öyle makam üstü bir makam ki; her hüküm desteğini ondan alıyor... Tabiî ikinci olarak da Sa'd (Radıyallahü anh)'ın meziyetlerinden; Resûlullah'ın Ensâra, kudûmü sırasında, onun için kıyam emretmesini gördünüz.

Eh, bu kudûm ve emir Resûlullah'tan sâdır olduğuna göre, bu meziyet de paha biçilmez bir seviyedir...

Bundan sonra da tabiî, Hendek gazvesinde kolundan aldığı yara mes'elesini bulursunuz. Ve ardından da elini kaldırıp böyle bir yara alışından ötürü Allah'a şöyle duâ edişini: «Yâ Rabbi!.. Bilirsin ki, senin Resûlünü yalanlayıp, onu yurdundan çıkaran milletle savaşmaktan benim için daha sevimli birşey yoktur. Yâ Rabbi! Eğer bundan sonra da Kureyş ile bir hesaplaşma olacaksa, benim hayatımı devam ettir de onlarla çarpışayım, senin yolunda.» Ve Sa'd'ın duâsı da makbul olup, yarası iyiliğe döndü. Nihayet Beni Kurayza gazası da oldu. Resûlullah (s.a.v.) O'nu, onlar hakkında hakem seçti. Allah böylece Yahudi belâsını mü'minlerden kaldırıp, onların pisliğini de Medine'den giderdi. Ve Sa'd ikinci kez ellerini açıp duâ etti. «Yâ Rabbi! Kanaatımca, bizimle onlar (müşrikler ve Kureyş) arasında savaşı sen meşrû kıldın. O savaşı sen takdir ettiğine göre, oradan aldığım yarayı azdır da o yaradan ölmüş olayım». Ve duâası yi-

ne kabul görüp, yarası o gece aniden patladı. Ve Hakk'ın rahmetine kavuştu.

İbn Hâcer «Fethü'l-Bârî» isimli eserinde şöyle yazar: Bana öyle geliyor ki: Sa'd bu olayda yaptığı duâda isabet etmiştir. Ve bu yüzden de duâsı makbul olmuştur ve nitekim de Hendek savaşından sonra, Kureyş'in kendi teşebbüsüyle müslümanlar ve müşrikler arası bir çatışma olmamıştır.

Arkasından da Resûlullah, Mekke'ye umre için hazırlanıp gitmiş, Mekke'ye girmek isteyince de neredeyse savaş çıkacakken, yatışmıştı. Cenâb-ı Hakk'ın beyânı üzere: **«Sizin onlara galebenizden hemen sonra; Mekke'nin göbeğinde çıkacak arbedede, sizi onlardan, onları sizden alıkoyan O'dur!»** Sonra bir anlaşma olmuş, Resûlullah öbür yıl umre yapmıştı. Bu anlaşma da, ta Mekkelilerin bozmasına kadar sürmüş. Onlar ters gidince de, O da üzerlerine yürümüş, böylece de Mekke fetholunmuştu.

Yine Resûlullah (s.a.v.) Hendek gazasından dönerken, Buhârî'nin rivâyetine göre şöyle buyurmuştu: **«Şimdi artık biz onlara savaş açabiliriz ama onlar açamaz. Biz onlar üzerine yürüyeceğiz».** Bezzâr da, hasen senedle Câbir'den şu hadisi nakletti: «Resûlullah Ahzab günü bir topluluğa şöyle seslendi: **«Artık onlar bundan sonra asla bize saldıramazlar. Ama siz onlara savaş açabileceksiniz».**

Nihayet: Sa'd İbn Muâz'ın bu kıssası, ona bağlı olarak anlattıklarımız; şunları hissettirse gerektir: Yukarıda da izah ettiğimiz üzere, savunma harbi İslâm'da, İslâm'a da'vetin bir devresidir. Resûlullah (s.a.v.) buna böyle teşebbüs etmiştir. Ve tabii hemen ardından topyekûn insanlığı İslâm'a da'vet devresi gelir. Çünkü İslâm'da şirk ve dinsizlik asla tasvip edilmez. Sonuçta sadece İslâm'a teslimiyet istenir. Ehl-i kitabdan, mutlaka İslâm'a girmesi beklenmez. Sadece ehl-i kitaba, genel ahkâma itaat şartıyla kendi dininde kalma yetkisi tanınır.

Bunlardan hiçbirine yanaşmayana ise savaş açılır. Tabii bu mümkün olduğu takdirde... ve artık mâruf şekliyle İslâm'a boyun eğmeleri için zorlanır. Son devirlerde bazı araştırmacıların diline doladığı «savunma harbi» tabiri ne ifade edebilir? İslâm'ın tekâmülü döneminde «cihad ve da'vet» neyi anlatır? Resûlullah'ın: «Fakat siz savaş açacaksınız» sözü boşa mı çıkacaktır;.. Demek ki; cihad sürekli ve İslâm'a umumîdir!..

ALTINCI BÖLÜM

FETİH: SEBEBLERİ VE SONUÇLARI

1 — Hudeybiye Anlaşması.

2 — Hayber Gazası.

3 — Seriyyeler - Mektublar.

4 — Mekke Fethi.

5 — Huneyn Gazvesi.

6 — Sakif Kabilesinin Müslüman Oluşu.

FETİH

(HAZIRLIK DÖNEMİ VE NETİCELERİ)

Da'vette Yeni Dönem

HUDEYBİYE ANLAŞMASI

Tarihi: Hicretin altıncı senesi sonu, Zilka'de ayındaydı.

Sebebi: Resûlullah (s.a.v.)'ın umre niyyetiyle Mekke'ye gideceğini, müslümanlara ilân etmesidir. Bunun üzerine Ensâr ve Muhâcirden bindörtyüzü aşan bir kalabalık O'na iştirâk etti. Resûlullah (s.a.v.) yolda umre niyyetiyle ihrama girdi. Yanına kurbanlık da almıştı. Bununla da, niyyetinin harb değil, sırf Beytullah'ı ziyaret ve ona ta'zimden ibaret olduğunu göstermiş oluyordu. O, Zulhuleyfe'de iken, Mekkelilerin durumunu anlayıp gelmesi için Huzâa kabilesinden Bişr bin Süfyân'ı gözcü olarak çıkarmıştı.

Resûlullah (s.a.v.) kafileyle ilerledi ve «Eştat» gölüne ulaştı. Ve ona şu haber verildi: Kureyş sana karşı büyük bir kalabalık toplamış. Sana karşı Ehâbişlerle de* anlaşmışlar. Sana karşı savaşarak seni, Kâbe'yi ziyaretten men etmek emelindedirler. Bunun üzerine Resûlullah: «Ne dersiniz, cemaat?» diye sordu. Hz. Ebû Bekir (r.a.): «Yâ Resûlâllah! Sen Beyt-i Haram'ı ziyâret için çıktın. Kimseye saldırmak, kimseyi öldürmek niyyetin yok. O halde Kâbe'ye yönelmelisin. Ama sana engel olan olursa biz de savaşırız onlarla». O da (s.a.v.), Allah adına söz veriniz, diye buyurdu.

Sonra Resûlullah (s.a.v.): «Bize, onların izleyecekleri güzergâhın dışında bir yoldan rehberlik edecek var mı?» dedi. Beni Eslem'den bir kişi; «Ben, yâ Resûlâllah», dedi. Ve onları alıp, iki dağ arası, taşlık bir yoldan götürdü. Resûlullah ve ashâbı da yürüdü. Nihayet «Seniyyetü'l-Mirar»'a (Hudyebiye üstüne varan bir dağ yoludur) vardılar. Devesi orada çöktü, yürümedi. Halk: Yallah, yallah diye deveyi zorlayıp yürütmek istedilerse de, hayvan kımıldamadı. Bu sefer

---

* Ehâbiş: Kinâne kabilelerinden bir kol. Hubşi dağı eteğinde yaşarlardı. (Mütercimler)

de, Kasva inad etti dediler. Resûlullah (s.a.v.) ise: Hayır, Kasva'nın böyle bir inadlık huyu yoktur. Ancak vaktiyle fili köstekleyendir onu tutan. Nefsim yed-i kudretinde olana yemin olsun ki: Kureyşliler benden ne isterlerse, Allah'ın yasakladığı şeylerden, onların bu isteklerini muhakkak yerine getireceğim* buyurdu. Sonra deveyi zorlayınca hayvan sıçrayıp kalktı. Dönerek su gölcüklerinin bulunduğu Hudeybiye'nin en sonuna vardı. Oraya varınca da halk çabucak birikmiş suları bitirdi. Ardından da susuzluktan şikâyetlenmeye başladılar. Resûlullah (s.a.v.) da torbasından bir ok çıkarıp su çukuruna saplayıp eşmelerini emretti. Vallahi daha o ok çukura saplanınca su fışkırdı, onlar oradan ayrılıncaya kadar, kanarak içtiler**.

Onlar bu haldeyken de, Bedil İbn Varaka el-Huzâi bir grupla geldi. Ben, Kâab bin Lüvey ile Âmir bin Lüvey'den ayrıldığımda, Hudeybiye kuyusuna iniyorlardı. Yanlarında yavrulu sağmal deve vardı***. Onlar seninle savaşarak, Kâbe'yi ziyâretine engel olmak niyyetindeler... Resûlullah ise: Biz kimse ile savaşmak niyyetiyle gelmedik, niyyetimiz umredir. Gerçi Kuryş'i savaş eskitti ve zarara soktu. Ama onlar dilerlerse yeniden mütareke yapıp müddeti uzatırım. Aramızda emniyet doğar, eğer ben halkı da'vete girişirsem, isterlerse halkın girdiği (dine girerler). Yok, çarpışmak isterlerse zaten toplanmışlardır, gönülleri bilir. Yâni onlar direnirlerse; nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin olsun ki; bu din uğruna başım gövdemden ayrılıncaya kadar savaşacağım onlarla. Allah'ın takdiri böylece gerçekleşecek dedi. Bedil ise; senin söylediklerini aynen onlara söyleyeceğim dedi ve yollandı. Kureyş'e varınca, Rsûlullah (s.a.v.)'ın söylediklerini onlara aynen aktardı. Bunun üzerine Urve bin Mes'ûd ayağa kalkıp; Bedil İbn Varaka'nın anlattıklarını tafsilâtıyla konuşmak üzere Resûlullah (s.a.v.)'a gitme teklifinde bulundu. Onlar da hadi git bakalım dediler. O da Resûlullah'a gidip

---

* Çarpışma, kan dökme veya akrabalık gereklerini ifa... (Mütercimler)

** Bu, Buhârî'nin «Kitâbü'ş-Şart»'ındaki rivâyet, İbn İshâk ve öbürlerinde de var. Buhârî ayrıca «Meğâzi» bölümünde şunu nakleder: O, kuyunun kenarına oturup, bir kabla su getirip, ağzına alıp çalkaladı, duâ etti. Onlara da bir saat duâ edin dedi. Ve artık onlar kanıncaya kadar su içtiler. H. İbn Hâcer ise: Fethü'l-Bârî'de: Bu iki hali birlikte mütalâa mümkündür, der. Yine bir hadiste de, elini su kabına koyunca parmakları arasından su fışkırmaya başladı. Bu bir başka zaman vâki olmuş olabilir de. Bütün bunlar, sabit ve sahîhtir.

*** «Avzu'l-Metâfil» diye adı geçen deveyi yanlarında getirmişler. Su ve yiyecek ihtiyaçlarını karşılayarak müslümanları bekleyip engellemek gayesindeydiler.

konuştu. O da Bedil'e söylediklerini aynen Urve'ye söyledi. Urve ise: Sen kendi kavminin işini bitirmek ister misin? Ve yine senden önce Araplardan bir kimsenin kendi milletinin kökünü kazıdığını görüp işittin mi? Peki durum başka olursa? Vallahi ben (iki ihtimalden) başka bir yol da görmüyorum. Ancak her an seni bırakıp dağılacak, derme çatma bir kalabalık görüyorum. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir söze katıldı ve ona: **«Sen Lât putunun bilmem nesini emmeye bak! Biz mi onu bırakıp kaçacağız?»** diye çıkıştı.

Urve geriye dönerek: Kim o dedi. Halk da, Ebû Bekir deyince Urve şöyle cevab verdi: Vallahi eğer senin bana geçmişte yaptığın, benim de henüz altından çıkamadığım o iyiliğin olmasa sana cevab vermeyi bilirdim*.

Bundan sonra da Resûlullah (s.a.v.) ile konuşmaya devam etti. Konuşurken ikide bir onun sakalını eliyle sıvazlıyordu**. Muğire bin Şu'be ise elinde kılıcı, başında miğferiyle Resûlullah (s.a.v.)'ın başucunda nöbet bekliyordu. Urve her elini uzattıkça, Muğire kılıncın kınıyla onun elini itiyor ve çek elini Resûlullah (s.a.v.)'ın sakalından diye ihtar ediyordu. Nihayet Urve başını kaldırıp; bu kim? dedi. Resûlullah (s.a.v.), Muğire'dir, diye cevab verince: Vay hain, dedi Urve; daha dün değil miydi pisliğini temizledim!***

Daha sonra Urve, Resûlullah (s.a.v.)'ın ashâbını göz ucuyla takib ediyordu: Gördü ki; O'nun ashâbı, faraza o aksırsa da ağzından bir damla tükürük birinin eline düşse, hemen onu (teberrüken) yüzüne gözüne sürerdi. O ashâbına bir iş teklif etse, hepsi birden koşuşur, abdest almaya kalksa, onun suyunu dökmek için birbiriyle savaşırlardı âdeta. O konuşurken, herkes sesini kısar huzurunda. O'na aşırı saygılarından dolayı yüzüne dikkatle bakamıyorlar bile...

Urve dostlarına dönünce: Kabile halkım!... Ben nice meliklere elçi gitmişimdir. Ben Kayser'in, Necaşi'nin ve Kisrâ'nın huzurunda bulundum ama yemin olsun; Muhammed (s.a.v.)'e ashâbının gösterdiği ta'zim ve itâatin hiçbir melike yapıldığına şahid olmadım. Size iyi bir hâl çaresi teklif ediyor, onu kabul etmelisiniz.

Bunun ardından da; Süheyl bin Amr'ı temsilci olarak gönderip; müslümanlarla anlaşma yapıp yazmakla vazifelendirdiler. O da Re-

---

* Burada Urve bir zamanlar bir diyeti ödeyemediğinden Hz. Ebû Bekir'in kendisine karşılıksız yardımını zikretmektedir.

** Bu tür davranış Araplarda samimiyet ifadesiydi. (Mütercimler)

*** Muğire, câhiliyye döneminde onüç kişiyi öldürmüş de, Urve de onun nâmına diyetlerini ödemiş. Onu başına kakıyor...

sûlullah'ın yanına gelip oturunca; haydi sulh metnini yazalım dedi. Resûlullah da Hz. Ali'yi kâtib olarak çağırdı. (Müslim'in nakline göre) Resûlullah (s.a.v.), Hz. Ali'ye «Bismillâhirrahmânirrahim yaz» deyince, Süheyl itiraz etti. «Errahmân» ne demek bilmiyorum. Ama «Bismik Allahümme» yazabilirsin. Fakat müslümanlar, «Vallahi - Bismillâhirrahmânirrahim - den başka birşey yazamayız» diye itiraz ettiler. Ama Resûlullah (s.a.v.) «Bismik Allahümme» yaz diye emir verdi. Sonra da; «İşte bu Muhammed Resûlullah tarafından tertib edilmiştir» diye yazılması emrini verince; bu sefer Süheyl itiraz etti: Hayır, eğer biz senin Allah Resûlü olduğunu kabul etsek, zaten sana karşı çıkıp savaşmaz, seni Beyt'in ziyaretinden de menetmezdik. Ama «Muhammed İbn Abdullah» yazabilirsiniz!..» dedi.

Yine Resûlullah söz aldı ve: «Vallahi ben, inkâr etseniz de ben Allah'ın Resûlüyüm». Bununla beraber (kâtibine diyor) Muhammed bin Abdullah yaz, buyurdu. (Müslim'in bir başka rivâyetinde ise; O, Hz. Ali'ye ifadeyi silmesini emretti. Ali ben silemem dedi. O da: o halde o kelimenin yerini bana göster, buyurdu. O da ibareyi gösterince, onu kendisi sildi). Resûlullah, tekrar Süheyl'e: Ama aramızda şart olarak, bize Beyt'i ziyaret müsaadesi vereceksiniz, deyince; Süheyl tekrar itiraz etti: Vallahi Araplar bizim bu şartı baskı altında kabul ettiğimizin dedikodusunu yaparlar. Ama yeni sene için bu olabilir. Ve hem de müslümanların yanında, kınında kılıçlarından başka bir şey bulunmamalı... Bu da yazıldı. Sonra Süheyl şunu teklif etti: Bizden size gelecek kişiyi, sizin dininize girse bile bize iade edeceksiniz. Ama sizden bize bir kişi gelir iltica ederse, biz iade etmeyiz... Müslümanlar bunu da tepkiyle karşıladılar. Allah Allah, nasıl olur da bir müslüman bize gelir de geri çevririz? Resûlullah'a dönüp sordular: Yâ Resûlâllah (s.a.v.), bunu da mı yazacağız? O, «Evet» dedi. «Bizden onlara gidecek kimseyi, Allah bizden uzak kılsın. Onlardan bize geleceği ise, Allah ergeç bir çıkış yolu gösterecektir*» buyurdu.

Bu şartlar üstüne anlaşma müddeti - İbn İshâk, İbn Sa'd ve Hakim'in rivâyetlerine göre - on yıldır. Hırsızlık veya hıyânet de olmamak şartıyla... Ayrıca; çevre kabilelerden, isteyenler Kureyş ile, isteyenler de müslümanlarla anlaşmaya taraf olarak kalabileceklerdi.

Buna dayanark, Huzâa kabilesi hemen müslümanların tarafında; Beni Bekr ise, Kureyş yanlısı olarak anlaşmaya girdiklerini ilân ettiler.

---

* Bu parantezli kısımlar Müslimin ziyâdesidir. Ama öbür bütün hadis Buhârî'nin metnine dayanır.

Anlaşma ve metnin yazılışı tamamlanınca, müslüman ve müşriklerden birer hey'et bu anlaşmaya şahid gösterildi. Sahihayn'de ise; Ömer İbni'l-Hattâb'dan şöyle denildiği nakledilmiştir: «Ben Resûlullh'a geldim o gün ve sordum» :

— Sen Allah'ın gerçek Nebisi değil misin?

— Evet, dedi.

— Sen ve biz Hak üzere, düşmanımız da bâtıl yolda değil mi?

— Evet, dedi. Ben yine :

— Bizim şehidlerimiz cennetlik, onların ölüleri cehennemlik değil mi?.

— Evet, dedi. Şimdi ben sordum :

— Peki biz dinimizi niçin alçaltıyoruz?

— Ben Resûlullah'ım, O'na âsi olmam, O da benim yardımcımdır, diye cevab verdi.

— Peki; sen değil miydin, bize gelip Beyt'i tavâf edeceğimizi müjdeleyen?

— Evet tamam, dedi; ama size ben bu yıl tavâf edeceksiniz dedim mi?

— Hayır, dedim. O da dedi ki :

— Eh, sen en yakın zamanda tavaf edeceksin...

Ama Ömer, hâlâ yatışmadı ve sabırsızlıkla Ebû Bekir (r.a.)'e gidip, Resûlullah'a sorduklarına benzer şeyleri sordu. Ebû Bekir (r.a.):

— «Hattâb oğlu... O, Allah'ın Resûlüdür, Allah'a asla karşı gelmez. Allah da onu asla desteksiz bırakmaz...» dedi. İşte o sırada Fetih sûresi nâzil oldu.

Resûlullah (s.a.v.) onu Hz. Ömer'e gönderip okutturdu. Ömer (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'a:

— Bu, o fetih midir yâ Resûlâllah? diye sordu. O da :

— Evet, diye cevab verince, Ömer (r.a.)'in gönlü yatışabildi nihayet*.

Daha sonra Resûlullah (s.a.v.), ashâbına dönerek :

— Haydi kalkın! Kurbanlarınızı kesip, traş olun, diye emir verdi. Ve bunu üç kere tekrarladığı halde, hepsi susuyor ve hiçbir ferd kalkmıyordu. O bu sefer zevcesi Ümmü Seleme'nin yanına gitti. Ona halkın tutumunu anlatınca, o da :

— Yâ Resûlâllah! Sen bunu ille arzuluyorsan; çık ve hiçbirine birşey söylemeden kurbanını kes, berberini çağırıp traş ol. O da aynen öyle yaptı. Kurban kesip traş oldu. Halk da onu görünce kal-

* Müttefekun aleyh.

kıp kurban kesti, traş oldular. Ama o derece üzgündüler ki, nerdeyse traş yerine birbirini öldüreceklerdi.

Medine'ye dönünce de, birtakım Muhâcir kadınları geldiler. Bunlar din uğruna göçen kadınlar olup, aralarında «Ümmü Külsüm binti Ukbe» de vardı. Cenâb-ı Hak bunlar hakkında da şu âyeti inzâl buyurdu:

«Ey iman edenler! Size mü'min kadınlar Muhâcir olarak geldiği zaman, onların gerçekten iman edip etmediklerini deneyiniz. Allah onların imanlarını çok iyi bilir. Fakat, siz onların mü'min kadınlar olduklarına inandıktan sonra, artık, onları kâfirlere teslim etmeyiniz. Bunlar, onlara helâl değildir. Onlar da bunlara helâl olmazlar». Bunun için de Resûlullah (s.a.v.) onları bu haliyle kâfirlere iade etmekten imtina etti*, **.

RIDVAN BEY'ATI

Daha başta, henüz barış akdi yazılmadan; Hz. Osman (r.a.)'ı görüşlerini almak üzere Kureyş'e göndermişti. Fakat Kureyş Hz. Osman'ı bir müddet alıkoymuştu. Bu halde iken, Resûlullah'a gelen haberde Hz. Osman'ın öldürüldüğü bildirilmişti. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.):

— Bu kavme lâyık olduğu cezayı vermeden dönmeyeceğiz, dedi. Sonra da halkı bey'ata çağırdı. İşte Rıdvân Bey'atı orada bir ağaç altında yapılmıştı ki, o ağaca Rıdvân ağacı adı verilmişti. Resûlullah, sahâbenin tek tek elini tutuyor, onlardan savaştan kaçmamak ve ölünceye kadar çarpışmak üzere söz alıyordu. O en son kendi elini de tutarak; «İşte bu da Osman adına bey'attır» dedi. (Osman o an Mekke'lilerin göz hapsindeydi!...)

Bey'at tamam olunca, Resûlullah (s.a.v.) öğrendi ki, Osman'ın öldürülme haberi asılsızmış.

DERSLER VE İBRETLER

Bu barışın hikmetine dair bir özet:

Biz «Hudeybiye Barışı»'nın hikmet ve hükümleri üzerine yapacağımız araştırmaya ve işin tafsilâtına dalmadan çok kısa bir tes-

* Çünkü Hudeybiye musalâhasındaki Mekke'den gelenlerin iade olunmaları maddesi erkekler hakkında idi, kadınları ilgilendirmiyordu.

** Buhârî.

bitte bulunmak isteriz. O da, bu anlaşma olayının, herşeyden önce, başkaca bir tedbirde de görülemeyecek şekilde; uygulamasında ve eserinde tecelli eden ilâhî tedbirin sergilenmesi olduğu gerçeğidir. Onun başarısı ise: Sadece Allah'ın ezelî ilminde dürülüp saklanmış muazzam bir sırdı. İşte bu yüzden de yukarıdan beri takib ettiğimiz gibi herhangi bir tedbir veya fikir yerine, bu sefer müslümanlar aşırı bir tepki gösterdiler. Şimdi biz buradan hareketle bu anlaşma olayını, sebeb, mahiyet ve sonucuyla İslâm akidesinin takviye ve tesbitinde en önemli kural diye kabul ederiz.

Öyleyse, ilkin bu barışın ihtiva ettiği büyük **İlâhî Hikmet** yönünden söz edelim. Daha sonrakiler onunla belirginleşir çünkü. Böylece, Allah'ın âyetlerinden biri (bir kere daha) parıldasın. Ondan sonra bu barışın ihtivâ ettiği ve tablolaştırdığı şer'î hükümlerden söz edebiliriz.

Bu hârika hikmetlerden biri, Hudeybiye'nin, Mekke fethinin hazırlayıcı sebeblerinden birini teşkil etmesidir. İbn Kayyım'ın dediği gibi; bu anlaşma fetih için kapı ve anahtar mahiyetindeydi. Bu ise âdetullahdandır: Bazı büyük olaylara, mukaddime ve önayak olarak, aynı zamanda yüce Rabbin iradesinin tecellisi açısından ona yol veren, hedef gösteren birtakım olaylar bulunur.

İşte bu yüzden de müslümanlar o an için mes'eleye nüfûz edememişti. Tabiî istikbâl gaibdir. Artık onlar gözleriyle gördükleri vâkıa ile, müstakbel gaybın bağlantısını nasıl bileceklerdi?

Aradan biraz zaman geçince müslümanlar, bu barışın önemini ve içinde gizlediği muazzam hayır ve faydayı anlayacaklardı. Çünkü bu sulh esnasında insanlar birbirinden emin olunca; müslümanlar küffâr ile münasebet kurma imkânı ve onları dine da'vet fırsatı buldular. Yâni küffâra Kur'an'ı dinlettiler. Serbestçe İslâm'ı bütün açıklığıyla onlara gösterebildiler. Müslümanlığını gizleyen birtakım insanlar da açığa çıkma imkânı buldu...

İbn Hişâm İbn İshâk'tan, o da Zührî'den şunu naklediyor: İslâm döneminde, Hudeybiye'den daha büyük bir fetih yoktur. Zira, savaş insanları karşılıklı çarpıştırıyor. Mütareke olup, harb kalkınca, inasanlar birbirinden emin oldu. Bu seferki karşılaşmalarında aralarında konuşma ve tartışmalar başladı. Hangi şahıs İslâm üzerinde tartışsa birşeyler düşünmek ve anlamak imkânı buluyor, ardından da İslâm'a giriyordu. Öyle ki; işte o iki senelik zamanda İslâm'a girenlerin sayısı, o güne kadarkilere eşit, belki de daha fazla idi...

Bu yüzdendir ki, Kur'an-ı Kerîm bu barışı «Fetih» diye adlandırmıştır. İşte âyet-i kerîme: «...Allah, Resûlüne rü'yasını doğru çıkardı. İnşâallah, Mescid-i Haram'a emniyet içinde başınız kazınmış veya saçınız kısaltılmış olarak korkusuzca gireceksiniz. O sizin bilmediklerinizi bilir. Bunun ötesinde de yakın bir fetih tahakkuk ettirecek*».

Diğer bazı büyük hikmetler:

Cenâb-ı Hak bununla, Peygamber vahyi ile beşerin aklî tedbiri arasındaki farkı tam ortaya çıkarmak diliyor. Peygambere gelen ilâhî yardım ve tevfik ile dehâ dediğimiz üstün aklın farkını, **yâni sebebler âleminin ötesinden, zahiri etkenler üstüne inen ilâhî ilhâm ile; bunun berisindeki bu sebebler ve hikmetlerin sürükleyici etkenleri arasındaki farkı...** Ve Allah, her akıl ve görüşe karşı, peygamberinin risâletini galib getirmek diledi. Bunları, yüce Rabbin şu kavlinin tefsirinden anlamak mümkün: «Allah sana en şerefli bir zafer için yardım etti.» Yâni, bu konuda eşi görülmemiş bir zaferle, doğan fikirleri de, gafil akılları da doğruya yöneltmek için.

İşte bundan dolayı, müşriklerin her istediği şartı onlara verdi. Ve hiçbir sahâbenin hazmedemediği birçok mes'elede kolaylık gösterdi onlara. Nitekim Hz. Ömer (r.a.)'in nasıl bunalıp isyan edecek hale geldiğini de yukarıda gördünüz. O derece ki, (Ahmed bin Hanbel ve ötekilerin nakline göre) kendisinden bahisle şöyle söyleniyordu: «O gün sarfettiğim söz (itirazlar)dan ötürü endişelendiğimden; hep oruç tutuyor, namaz kılıyor, tasadduk edip köle âzâd ediyordum.»

Yine müslüman cemaatın bir küskünlük içinde, Resûlullah'ın Medine'ye dönmek üzere kalkıp traş olarak kurban kesmelerini emretmesine ve birkaç kere tekrar etmesine rağmen aldırmayışlarını da gördünüz.

Burada muhakkak olan, sahâbe o esnada Resûlullah (s.a.v.)'ın tasarrufunu düşünüp kavramaya çalışıyorlardı. Çünkü onlar beşerî arz üstünde bulunuyor. Onun bile ancak bir kısmını görebiliyor; ondan da sadece haber ve duyumlara dayanan beşerî akıllarının çözüp anlayabildiğini anlayabilirlerdi. **Onların yanında ise Resûlullah (s.a.v.) tasarrufatını, beşerî imkân ve sebeblerin üstünde bir düzeyden yürütüyordu.**

* Feth sûresi, âyet: 26

Çünkü mutlak Nübüvvet, ona teveccüh ediyor, ilhâm ve vahyediyordu. Cenâb-ı Hakk'ın emrini icrâ edişi onun gözleri önünde temessül ediyordu.

Nitekim, Hz. Ömer (r.a.) ona hayret ve itiraz halinde, gelip sorular tevcih ettiği anda, O'nun (s.a.v.) cevabında besbellidir. Haniya; «Ben Allah'ın Resûlüyüm, O'na âsi olmam, O ise bana yardım eder...» buyurdu.

Yine, Resûlullah (s.a.v.)'ın, gelen haberler üzerine Kureyş ile konuşsun diye Hz. Osman'ı gönderirken yaptığı tavsiyede de bunu açıkça görebilirsiniz. Hani ona; Mekke'de kadın - erkek her müslümanın yanına uğramasını emretmiş, o da, onların yanına gidip fetih müjdesi vermiş; Allah'ın dinini Mekke'ye hâkim kılacağını, artık orada kimsenin dinini, imanını gizlemesine mahal kalmayacağını haber vermişti.

O demlerde Resûlullah (s.a.v.)'ın beşer idrâkini ve kıyas gücünü aşan tutum ve mevkii karşısında, müslümanların şaşkınlığını, zihinlerinin kamaşmasını da çok görmemeli. Çünkü bu hâl çabucak geçmiş: Resûlullah onlara, hemen sulh işlemi biter bitmez nâzil olan Fetih sûresini okuyuverince; sıkıntıları kaybolup, müphem durum açıklık kazanmıştı. Ve sahâbe-i kirâm (r.a.) bunca ağır şartları yüklenişlerinin aynen zafer olduğunu açıkça görmüştü. Müşrikler ise, izzetlerini koruduklarını sanadursun, aldanmışlardı... Kudret ve galibiyet gibi gözüken hâl aslında onların kahrı demekti. Ve bunun ardından da Resûlullah ve mü'minlere, artık hiçbir aklın ve idrâkin görmezlikten gelemiyeceği büyük zafer ortaya çıkmıştı.

Şimdi, Muhammed (s.a.v.)'in, nübüvvetine bundan mükemmel ve açık bir delil ve isbat var mıdır, istidlâl ve isbatlar içinde?

İşin başında, Süheyl bin Amr'ın Resûlullah'a kabul ettirdiğini sandıkları bazı şartlardan ötürü onun tutumu mü'minleri bunaltmıştı âdeta. Meselâ: «Kureyş'ten bir kişi velisinin izni olmadan Muhammed'e gelirse onu iâde edecek» maddesi böyle. Ve hele, Süheyl bin Amr'ın oğlu Ebû Cendel, Kureyş'ten kaçıp zincirlerini sürükleyerek o anda çıkıp gelmesi onları âdeta çatlayacak hale sokmuştu. Çünkü, onun babası o esnada eteklerini toplayarak kalktı, ona doğru yürüdü ve: «Yâ Muhammed, bu sana gelmeden aramızdaki anlaşma kesinleşmiş oldu değil mi?» dedi. Resûlullah ise: «Doğrudur» buyurdu. Adam bunun üzerine oğlunu tutup çekelemeye ve Kureyş'e

teslim etmeye teşebbüs etti. Ebû Cendel ise: «Müslüman cemaat, beni müşriklere, dinimden çevirmeleri için mi teslim ediyorsunuz?» diye feryad ediyordu. Resûlullah (s.a.v.) ise; «Ebû Cendel! Sabret ve inan ki; Allah, sen ve senin gibi ezilmişlere en yakın zamanda bir fırsat ve çıkış verecektir. Biz şu an hasımlarımıza ahid verdik, hıyânet edemeyiz» buyurdu.

İşte bu manzarayı tüm sahâbe seyrediyordu. Bu yüzden çok ağır bir izzet-i nefs çilesine batmışlardı... Fakat, bunu hangi durumlar izledi? Evet, Medine'ye dönünce, Resûlullah (s.a.v.)'a başka biri geldi. İsmi Ebû Basîr, Kureyş'tendi, müslüman olmuştu. Kureyşliler, onu teslim almak için iki adam gönderdiler. Resûlullah onu adamlara teslim etti. Adamlar onu Zülhuleyfe'ye kadar götürdüler. Fakat Ebû Basîr onları gafil avlayıp muhafızlardan birinin kılıcını alıp onu öldürdü, öbürü de kaçtı. Ve Ebû Basîr tekrar Resûlullah'a gelip: Ey Allah'ın Nebîsi, vallahi Cenâb-ı Hak senin sorumluluğunu kaldırdı. Çünkü sen beni onlara teslim etmiştin, fakat Allah beni kurtardı. Sonra ayrılıp sahil yolunda Ebû Cendel ile karşılaştı. İkisi anlaşıp oraya bir karargâh kurdular. Böylece orası Mekke'den kaçan müslümanlar için üs haline geldi. Artık Mekke'den kim müslüman olursa gelip, Ebû Basîr ve arkadaşlarına iltihak ediyor ve Kureyş'in Şam'a gidecek bütün kervanlarının önünü kesiyor, yağma ediyorlardı. Nihayet Kureyş çıkış yolu bulamadı; Resûlullah'a elçi göndererek, bu tâifenin ordan alınmasını isteyip kendilerine katılmasına razı olduklarını bildirdiler. Onlar da topyekûn Medine'ye döndüler*

Mekke fethedildiğinde de babasına şefaatı olan işte bu Ebû Cendel idi. Allah ondan razı olsun. Yemâmê harbinde şehâdetine kadar yaşadı**.

Resûlullah (s.a.v.)'ın ümmeti de işte böylece o bunalımdan kurtuldu. İlâhî hikmet ve nübüvvet-i Muhammediye'ye olan imanları da bir kat daha güçlendi. Sahîh-i Buhârî'de rivayet edildiğine göre; Sehl bin Saîd (r.a.)'in Sıffîn günü söyledikleri şuydu: «İnsanlar, nefsinize hâkim olun. Ben, Ebû Cendel'in iade edildiği gün, kudretim olsa, Resûlullah'ın verdiği hükmü muhakkak reddederdim. Halbuki haklı olan O (s.a.v.) idi...»

Biz şimdi bir kere daha tekrar eder ve deriz ki: Muhammed (s.a.v.)'in peygamberliğini, bundan daha açık ve mükemmel isbat edecek bir delil var mı?

---

* Yukarıda geçen Buhârî hadîsinin devamıdır.

** Bak: el-İsâbe: 4/24.

Yine o müthiş hikmetlerden biri:

Cenâb-ı Hak bu tecelli ile, Nebîsine Mekke fethini rahmet ve barış fethi olarak nasib etmek dileğini gösterdi. Savaş ve kahramanlık yerine, halkın kitleler halinde, Allah'ın nizamına koşmasını sağlayan biçimde fetih. Ona vaktiyle işkence edip, yurdundan sürenlerin bile kabul ve teslimi şeref bildiği biçimde... Onlar barış için ona gelip boyun eğiyor, mü'minler ve muvahhid olarak teslim oluyorlar. Bu başlangıcın dışındaki Kureyş de onu bütün safiyetiyle tanıma imkânı ve nefs muhasebesi, iç dünyasını tahlile yol buluyor. Bunun yanında da, Resûlullah (s.a.v.)'ın arkadaşlarıyla birlikte bu sulhun başı ve sonuçlarından ibret alıyor; böylece de, artık bundan daha hak din ve uygulamanın olmadığında fikirleri karar kılıyor.

Yeri gelince tafsilâtını göreceğiniz gibi, durum budur.

Buradan çıkarılacak hükümler:

Hudeybiye barışına ilişkin, ilâhî ahkâmı kasdediyoruz. Gerçi bu hususta çok işaret ve delâlet var ve çok sayıda hüküm bununla ilgilidir. Ama biz şurada bir hulâsa verelim:

1 — Savaş dışında, gayr-i müslimlerden yardım te'mini:

Diyebiliriz ki; müşrik olduğu halde, Bişr bin Süfyân'ı, Kureyş'ten haber getirmek üzere Resûlullah'ın göndermiş olması bu tür bir şeydir. Yukarıda zikrettiğimiz gibi, burada, gayr-i müslim ile yardımlaşma; yardım alan şahsın durumu, hâl ve şartlarla bağlıdır. (Bu görüşümüzü te'yid eder bu olay). Yâni, emin olunursa, bir haksızlığa ve oyuna mâruz kalma tehlikesi yoksa bu tür yardımlaşma câiz, aksi halde değildir.

Nitekim her durumuyla tesbit edilen; Resûlullah'ın hangi hâl ve şartta olursa olsun, savaş dışında gayr-i müslimlerden yardım kabul etmiş olduğudur. Düşmanın durumunu öğrenmek için gözcü ve haberci tutmak, silâh almak gibi..

Bu durumda, öyle görülüyor ki; sulh halinde gayr-i müslimlerle yardımlaşma ile savaş halindeki yardım alma benzerlik arzeder, câiz olur.

2 — İslâmî şûrânın mahiyeti:

Resûlullah (s.a.v.)'ın genel mânâdaki uygulamalarından, şûrânın meşrû olduğu ve başkasının da bu usulü uygulamasının zarurî olduğu anlaşılmaktadır. Resûlullah'ın buradaki uygulamasına ge-

lince; şûrânın mahiyet ve tabiatına, meşrû kılınışının hikmetine ışık tutmakta. Yâni, İslâm şeriatında şûrâ meşrûdur, ama bağlayıcı değildir. Hikmeti ise, müslümanların kabulleneceği (geçerli bir) hükmü elde etmektir. Ve yine bir kısmının gördüğü, bir kısmının göremediği maslahatı da araştırıp, göstererek gönüllerini tatmin etmektedir. Başkana gelince; kendisini tatmin edici bir fikri görürse ve aynı zamanda bu görüş, İslâm şeriat ve ahkâmına uygun düşüyorsa alır. Aksi halde ise, Kitab'ın, Sünnet'in ve ümmetin icmâına ters düşmeyecek bir görüşü almakta serbest kalır.

Hudeybiye'de de Resûullah (s.a.v.)'ın ashâbıyla istişarede bulunduğunu gördük. Nitekim Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in işaretinden de bunu anlarız. Diyor ki; «Sen Allah'ın Resûlü'sün. Beyt'i ziyaret niyyetiyle çıktın. O halde yürü, karşımıza çıkıp engel olan olursa biz de savaşırız...»

Ve Resûlullah (s.a.v.) baştan buna muvafakat ediyor ve devesinin direnmesine kadar da, Mekke'ye doğru ilerliyorlar. O anda ise, hayvanın menedildiğine kanaat etti ve kendisine daha önce teklif edilen görüşü bırakıp şunu ilân etti: «Nefsim elinde olan Allah'a yemin olsun; Kureyş benden, Allah'ın harem inde işlenmesini yasakladığı hariç hangi şeyi taleb ederlerse onu yerine getireceğim. Ve o anda Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in görüşüyle başlatılan hareket barış anlaşmasına dönüşmüş oldu. Hiçbir fertle de istişare edilmeksizin, müşriklerin tekliflerine uygun barış yapıldı. Hattâ buna razı olmayan, mes'eleyi çok ağır (ve onur kırıcı olarak) niteleyenlere aldırış bile edilmediğini yukarıda gördünüz.

Yine Şûrâ mes'elesi; bugün Kitab, Sünnet ve icmâ-i Ümmet diye bildiğimiz, «Vahy»'in dışındadır veya öncedir. Nitekim Şûrâ görüş bildirme ve görüş almayı ifade eder. İlzam ve mecburî tasdik sözkonusu değildir!

3 — Resûlullah'ın eserinden bereket ve hayır umma:

Hatırlatalım, Urve bin Mes'ûd, Resûlullah'ın ashâbını (Hudeybiye mevkiinde) gözleriyle takib ediyor ve sonunda şunu ifade ediyordu: «Vallahi o gün Resûlullahın ağzından çıkan bir tükrük zerresi ashâbdan birinin eline isabet etti de, adam onu yüzüne gözüne sürüp bereketini umuyordu. O ne emretse herkes yarışırcasına o işe koşuyordu. Abdest alacak olunca da yine bütün sahâbe ona abdestte yardım için âdeta birbiriyle harbediyordu... O'nunla konuşurken alçak sesle konuşuyorlar, aşırı saygılarından ötürü onun yüzüne dikkatle bakamıyorlardı...»

İşte burada, çok açık ve kesin bir ifade var: Urve bin Mes'ûd, Sahâbe-i Kirâm (r.a.)'ın Resûlullah (s.a.v.)'a ne büyük sevgi ve saygı gösterdiğini anlatırken; her müslümanın da aynı saygı ve muhabbet üzere olması gerektiğine kesin delil ortaya koymuş oluyor.

Bu ilk olarak Resûlullah'a sevgisi olmayanın imanının da sahîh olmıyacağına dair açık delildir. Ve bu sevginin de sadece (aklî izah) akılcı bir tutumla olamıyacağı besbellidir. Ona sevgi, ancak Urve bin Mes'ûd'un sahâbeyi tasvir ettiği (sahâbede gördüğü) gibi kalbe sirâyet eden ve sahibini ona rapteden bir kalbi (ve hissi) sevgi halini almasıyla gerçekçi olur. İkinci olarak da: Resûlullah'ın bir eseriyle teberrükün meşrû ve mendûb olduğuna delâlet vardır. Nitekim, sahâbe-i kirâm (r.a.)'ın, Resûlullah'ın saçlarını teberrüken aldıklarına dair sahîh ve sabit hadisler geçmiştir. Saçla birlikte teri, abdest suyu, tükürüğü ve su içtiği bardağı da zikredilir. Bu cinsten hadisleri yukarıda zikretmiştik*.

Birşeyi teberrük, onun vasıtasıyla ve o vesileyle bir hayra ulaşmanın beklendiği bilindiğine göre; Resûlullah (s.a.v.)'ın eseriyle tevessül de, ona yaklaşma (ondan hayır isteme)dir ve meşrû bir iştir... Belki kendi zatıyla tevessül daha fazla birşeydir. Yine bunun hayatında olmasıyla, vefâtından sonrası arasında da hiçbir fark yoktur. Yâni O'nun (s.a.v) eseri ve emanetleri, hayatına münhasır değildir. Hayatında ve mematında onlarla, tevessül ve teberrük aynı şeydir. Nitekim sahâbe onun saçlarını saklamış, ölümünden sonra da tevessülde bulunmuşlardır. Bu husus, «Sahîh-i Buhârî'nin Bâb-ı Şeyb-i Resûlullah» bahsinde vardır.

Bununla beraber Resûlullah (s.a.v.)'a sevginin ne olduğunu akılları kavramayan bazı zümreler, o öldükten sonra artık ona tevessülü uygun görmemekteler.

Böylece de sapıtmışlar. Delil olarak da Nebî (s.a.v.)'nin vefâtı ile beraber te'sirinin kesildiğine, binâenaleyh ona tevessülün boş ve faydasız birşeye tevessül olacağı kanaatına varmışlardır.

Halbuki yukarıda görüldüğü gibi durum, onların garib bir cehalet içinde olduklarını isbat eder. Meselâ soralım, Resûlullah'ın sağ iken herhangi birşeye zâtı ile te'siri var mıydı? Eğer var idiyse, o zaman vefâtından sonra da etkisinin olup olmadığından bahsedebiliriz. Azîz ve Celîl olan Allah'tan başkasına herhangi bir müslümanın eşyada zâtî bir te'siri olduğunu iddia etmesi mümkün değil-

* Bak: Sahife: 197 - 198.

dir. Ve bunun hilâfına itikad ise icmâ-ı ümmeti toptan reddetmektir.

O halde Resûlullah'ın kendisiyle veya eserine tevessül ve teberrükün dayanağına gelince; O'na hiçbir zaman te'sir isnat etmez, neûzübillâh ancak dayanağımız Resûlullah'ın Allah indinde ve mutlak mânâda mahlûkatın en efdali olmasıdır. Aynı zamanda kullar için rahmet olarak gönderilmiş olması onun Allah'a yakınlığı, Allah'ın en büyük rahmetine müstehak olması dolayısıyla ona tevessül edilir. İşte bundan dolayıdır âmânın ona tevessül etmesiyle Cenâb-ı Hakk'ın âmâya görme kudretini iade etmesi...* İşte bu mânâda sahâbe onun eser ve artıklarına tevessül ediyor ve o da bunu men etmiyordu. Nitekim bu kitapta salâh ve takvâ ehlinden ve ehl-i beytten yağmur duâsı ve benzeri hususlarda şefaat bekleme hususu açıklanmıştı. Ve bunlar imamların ve fakihlerin cumhûrunun görüşüdür. Meselâ; Şevkâni, İbn Kudâme, San'ani bunlar arasındadır**.

Hayatı ile öldükten sonraki durumun farkına gelince: Bu çok karışık ve kasten karıştırılmış bir durum. Buna ve böyle bir bahse hiç de sebeb yok...

4 — Oturan adamın yanında ayakta dikilmenin hükmü:

Geçen bahislerde görüldü ki; Muğire b. Şu'be (r.a.), Resûlullah'ın başucunda silâhlı olarak ayakta duruyordu. Ve her seferinde; Urve bin Mes'ûd elini Resûlullah'ın sakalına uzattıkça, kılıcın kınıyla adamın eline vuruyor ve, «Çek elini Resûlullah'ın yüzünden» diyordu. Halbuki, Beni Kurayza gazvesinden behseden hadisi açıklarken, oturan bir kimsenin başucunda dikilmenin meşrû olmadığını görmüştük. Çünkü bu iş yabancıların (gayr-i müslim) âdeti olup bir-

* Resûlullah (s.a.v.)'a âmânın tevessülüne ve ona görmesinin iâde edilişine dair hadis sahihdir. Tirmizi, Nesâi, Beyhaki ve ötekiler, Osman b. Hanif (r.a.)'den nakletmişlerdir: Âmâ bir kişi Resûlullah'a geldi. O meclisde oturuyordu. Adam gözlerinin kör olduğundan yakındı. O da sabrı tavsiye etti. Adam yardımcısının olmayışı yüzünden âmâlığın çok zor olduğunu söyledi. Bunun üzerine: «Öyleyse ibriği getir. Abdest al, iki rek'at namaz kıl ve şöyle duâ et: Yâ Rabbi, sana yöneldim. Rahmet peygamberi olan Muhammed'in vasıtasıyla. Yâ Muhammed, ben senin vasıtanla Rabbime yöneldim. Benim ihtiyacımı yerine getirsin diye. Yâ Rabbi, onu bana yardımcı kıl» diye emretti. Bâzı rivâyete göre de: Eğer ihtiyacın varsa bu şekilde temessül et, fazlalığı vardır. Osman İbn Hânif diyor ki: Vallahi adam daha meclisden çıkar çıkmaz yanımıza girdiğinde gözleri görmeye başlamıştı.

** Bu kitabın 88. sayfasına bak.

birlerine ta'zim gösterisinden ibaretti. Ve İslâm yasaklamıştı. Nitekim bunu Resûlullah «temessül» adı altında yasaklıyordu: (Kim halkın kendisini putlaştırırcasına ayakta durmasını isterse cehennemdeki yerine hazırlansın). Peki bu iki mes'ele arasındaki çelişki nasıl halledilecektir?

El-Cevab: Bu, umumî yasakdan müstesnadır. Ve bu özel bir durumdur. Yâni düşmandan elçiler gelirken İmam veya Halife'nin huzurunda bekçi veya askerlerin nöbet tutmasında beis yoktur. Bu İslâm'ın izzeti ve imamın büyüklüğünü gösterdiği gibi; herhangi bir suikast tehlikesine karşı da tedbirdir*. Fakat umumî ahvalde ise bu tevhid akidesine İslâm'ın gereğine muhalifdir. Zaruret olmadıkça yapılmamalıdır.

Bu mes'ele, Uhud gazvesinde Ebû Dücâne'den bahseden hadisin durumuna benziyor: Biz orada demiştik ki; yürürken her türlü tekebbür ve tecebbür şer'an yasaktır. Fakat savaş halinde câizdir. Çünkü Resûlullah, Ebû Dücâne'nin yürüyüşünden bahsederken; «Allah bu türlü yürüyüşten hoşlanmaz, fakat şu şartlarda ve şuradaki müstesna» diyor.

5 — Müslümanlar ile düşmanlar arasında barışın câiz olduğu:

Ulema ve müctehidler Hudeybiye barışından müslüman ile Ehl-i harb düşmanı arasında belli müddet ile barış imzalamanın câiz olduğunu çıkarmışlardır. Bu da tazminat alarak veya tazminatsız olmuş hepsi eşittir. Tazminatsızına gelince, bu birincisine kıyasla olur denmiştir. Çünkü, tazminatsız mütareke câiz olunca, tazminatlısı çok daha mâkul olarak câiz olur...

Ama barış, müslümanların maddi tazminat vermesi ile olacaksa, bu câiz değildir. Cumhûr bu görüştedir. Çünkü bunda küçük düşme vardır. Üstelik kitab ve sünnette bunun câiz olacağına dair bir delil yoktur. Ancak, zaruretler gerekli kılarsa câiz demişler ki; bu da ancak, müslümanların topyekûn helâk olması veya esir düşmesi endişesi varsa câiz olabilir. Tıpkı esirin mal ile nefsini kurtarması gibi...

6 — Şâfiî, Ahmed (r.a.) gibi birçok imam, bu tür barışın ancak muvakkat bir zaman için olabileceği kanaatına varmışlardır. Ve bu da en uzun süre olarak, on yılı aşamaz. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) Hudeybiye'de Kureyş ile ancak bu kadar sene için anlaşmıştı.

---

* Bak: Za'dü'l-Meâd: 2/114.

7 — Mütareke imzalamanın şartları da bâtıl ve sahîh olarak iki kısım oluyor:

Sahîh şart, Kitabullah ve sünnet-i Resûl'deki nasslara ters düşmeyen şartlardır. Bu, ya müslümanlara ödenecek bir malın şart koşulması veya ihtiyaç anında onlara yardımda bulunulması şeklinde onların aleyhine olur. Ya da onlara, gelip müslüman olduğunu bildiren veya emân dileyen kişinin geri çevrilmesi şeklinde ve gayr-i müslimin lehine olmuş olur.

Bu son şart şeklini imamlar mutlak olarak sahîh görürken, Şâfii (r.a.) buna muhalefet eder ve bunun için de (geri çevrilecek kişinin) küffâr içinde koruyucu yakınları bulunmasını şart olarak görür. Bunu da Resûlullah (s.a.v.)'ın, Hudeybiye'de Kureyş'e muvafakat verişindeki duruma bağlar*.

Bâtıl şartlara gelince bu, şeriatın sabit olan ahkâmına muârız olan herşeydir. İşte, kadın müslümanı onlara iade veya mehirlerini iade böyle olduğu gibi; müslümanın silâhını veya mallarını müşriklere teslim etmesi de böyledir. Buna dayanak ve delil ise; Resûlullah (s.a.v.)'ın müslüman olup da Medine'ye kaçıp gelen kadınları iade etmemesi, Ku'an'ın bunu sarih olarak yasaklamasıdır ki; bahsin başında geçti.

Ama diyebilirsiniz ki; peki Resûlullah (s.a.v.) verdiği kesin söze ters davranmış olmadı mı böylece? Hani o ahid, Mekke'den gelecek her müslümanın çevrilmesi demekti!.. Cevabımız şudur: Bu kadınlar için bir nass teşkil etmezdi. Hattâ sadece erkekleri içine aldığı da büyük ihtimaldi. Hepsi bir yana, yukarıdan beri gördünüz ki; Resûlullah (s.a.v.)'ın tasarrufları, hükmî, şer'î kuvvetini ancak **Kitab** sükût geçince veya onu te'kid edince kazanırdı. Burada ise barışın hemen çoğunu ikrar ve tasvib ettiği halde, kadınların küffâra teslimini reddetmiştir. Bu ise artık; anlaşmanın şartları arana bunun (vahye uygun) şekilde girmesinin zarurî olduğunu gösterir.

8 — Hac veya Umrede engellemenin hükmü:

Resûlullah (s.a.v.)'ın, anlaşmanın imzalanmasını müteâkib kurbanı kesip, traş olarak ihramdan çıkışı, (hac veya umresi) engellenenin ihramdan çıkmasının câiz olduğuna delâlet eder. Yine bu da

---

* Mütareke konusunun tafsilâtı için: Muğni'l-Muhtâc: 4/260; İbn Kudâme'nin, Muğnî: 9/29, Hidâye: 2/103 ile Bidâyetü'l-Müctehid: 1/374'e bakılmalı.

engelleme yerinde bir koyun veya ona göre bir kurban kesmesi, sonra traş olarak ihramdan çıkmaya niyyet etmesiyle gerçekleşir. Yâni niyyet ettiği şey ister hac, ister umre olsun böyledir...

Yine bu işlem, ihramdan çıkanın, o hac veya umreyi kaza etmesine de delâlet etmez. Tabiî nafileyi niyyet etmişti ise. Çünkü Resûlullah'ın bu umreyi herhangi bir sahâbesine kaza etmesini emrettiği rivâyet olunmamıştır. Nitekim aşağıda izahı geleceği gibi (inşâallah) ikinci yıl gelince de, o yıl çıkanların tamamı umre yapmamıştır.

HAYBER GAZASI

Bunu müteâkip Resûlullah (s.a.v.) Hayber üstüne yürüdü. Tarih, Hicrî yıl, Muharrem'in sonu idi. Hayber ise, Medine'nin kuzeyinde Şam tarafında, yüz mil mesafede, surlarla çevrili ve ziraatı kuvvetli bir beldeydi.

Bu gazvede Resûlullah (s.a.v.)'ın yanında atlı, yaya bin dörtyüz savaşçı vardı. İbn Hişâm der ki; Resûlullah Hayber'i hadef alıp yürürken sahâbesine: «Durunuz» diye emir verdi ve şu duâyı yaptı: «Ey göklerin ve gölgeledıklerinin Rabbi! Ey yerlerin ve taşıdıklarının Rabbi! Ey şeytanların ve saptırdıklarının Rabbi! Ey rüzgârların ve savurduklarının Rabbi olan Allah! Biz senden bu beldenin, bu belde halkının ve içindekilerin hayrını isteriz. Bu beldenin, bu belde halkının ve içindekilerin şerrinden sana sığınırız.» Haydi yürüyün bismillâh.

Resûlullah'ın savaşta usûlü idi: Bir millete savaş açtı mı, sabah olmadan hücuma kalkmazdı. (Gafil avlamazdı). Sabahleyin ezan işitirse, durur bekler, yoksa o şehri kuşatırdı. Hayber savaşında da geceyi geçirdiler, sabahleyin baktılar ki, Hayber işçileri ellerinde kazma, sepet ve zembilleriyle arazilerine çalışmaya gidiyorlar. Resûlullah'ı görünce feryadı bastılar:

— İşte Muhammed ve ordusu*! diye.

Bunu gören Resûlullah: **«Allahü ekber, haraboldu Hayber!..** Biz ikaz ettiğimiz (halde yola gelmeyen) bir kavmin ülkesine girdik mi, hali yaman olur...**» diye seslendi.

İbn Sa'd der ki: Orada Resûlullah (s.a.v.) orduya öğütte bulundu, sonra bazılarına sancaklar dağıttı. Ve böylece Resûlullah ile Hay-

* Metinde «Hamûs» sözü geçiyor ki, o gün için ordu anlamına veya «Beş düzenli ordu» demek oluyor.

** Müttefekun aleyh.

berliler arasında savaş resmen başlamış oldu. Tabii onlar, kuvvetli surlarla çevrili kalelerine sığınmışlardı. Müslümanlar bu kaleleri birer birer fethetmeye başladılar. En son iki kale kalmıştı: Yâtih ve Sülâlim. Bunları da Resûlullah (s.a.v.) on geceden fazla kuşattı.

Ahmed, Nesaî, İbn Hibbân ve Hakim'in, Büreyde bin el-Hasıyb'ten naklettiği hadîste diyor ki; Hayber günü (savaşı) başladığında Hz. Ebû Bekir (r.a.) sancağı aldı. Fakat fethi tamamlayamadan döndü. Ertesi gün ise Hz. Ömer (r.a.) aldı sancağı. O da fethi tamamlayamadan döndü. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: Yarın sancağımı öyle birine vereceğim ki; Allah onun eliyle (Hayber'in) fethini gerçekleştirecek... O adamı da hem Allah, hem Resûlü sever. Büreyde diyor ki; halk o gece boyunca bunun tartışmasını yaptı durdu; acaba kime verilecekti sancak? Sabahleyin de halk Resûlullah (s.a.v.)'ın çevresinde toplandı. Herkes kendisine verilir diye umuyordu. Halbuki o; «Ali bin Ebî Tâlib nerede?» diye sordu. Onlar, yâ Resûlâllah, o gözlerinden rahatsızdır deyince; «Çağırın gelsin» buyurdu. Hz. Ali'yi getirdiler. Resûlullah (s.a.v.) onun gözlerini tükrüğü ile tedavi ve duâ etti. O an gözleri iyileşti. Hem sanki hiç rahatsızlık geçirmemişti. Ve ona sancağı teslim etti. Ali (r.a.) ise, yâ Resûlâllah! Onlarla, ta bizim gibi müslüman oluncaya kadar çarpışacağım. Aleyhisselâm efendimiz, sen ödevini yap, onların sahasına girinceye kadar. Sonra da onları İslâm'a da'vet et. Ve oraya dahil olunca da, kendilerine terettüp edecek hukukullahtan ne varsa onu haber ver. Ve bil ki; senin vasıtanla bir kişinin hidâyeti bulması, senin için binlerce kızıl tüylü deve kurban etmekten daha hayırlıdır.

Bunun üzerine o da yürüdü ve çarpıştı. Fetih onun kumandanlığında gerçekleşti*. Ve müslümanlar bu kaledeki bütün dünyalığa el koydular.

Şu son iki hisarı müslümanlar muhasarada uzun zaman tuttular. Nihayet orada topyekûn helâk olacaklarını anlayınca, Resûlullah (s.a.v.)'dan şu talepte bulundular: Kaleden çıkıp gitmek, mallarını da yanlarında götürmek istediklerini, savaşanların da kanının bağışlanmasını istiyoruz. O bunlara muvafakat etti.

Sonra da, şunu teklif ettiler: Hayber'de biz kalalım ve emriniz altında arazimizi işleyelim. Çünkü ziraat işini biz biliriz ve başarırız. Resûlullah (s.a.v.) da, arazi mahsulünü müslümanlarla yarıya bö-

* Hadis baştan sona müttefekun aleyhdir.

lüşmek kaydıyla onlarla sulh yaptı. Ve şu uyarıda bulundu: «...Dikkat edin, istediğimiz anda sizi buradan çıkarma muhayyerliğimiz bakidir!*»

İbn İshâk der ki: Resûlullah (s.a.v.) işlerini tamamlayınca, Hayberlilerden, Sellâm bin Meşküm'ün karısı Zeyneb, ona bir kızarmış kuzu takdim etti. Daha önce de Resûlullah (s.a.v.)'ın koyunun hangi uzvunu sevdiğini sorup öğrenmişti. Kol kısmı olduğunu söylemişlerdi. Orasına özellikle fazla zehir kattı. Öbür kısımlarını ise daha normal zehirledi. Onu getirip Resûlullah (s.a.v.)'ın önüne koydu. O da ayak kısmından bir parça alıp ağzına koydu, ama yutmadı. Sofrada Bişr bin Berâ bin Mahrur da vardı. O da Resûlullah'ın aldığı yerden yedi ve yutuverdi. Halbuki Resûlullah ağzında dolandırdı. Ve şöyle buyurdu: Bu et bana kendisinin zehirli olduğunu haber veriyor. Ve hemen kadını çağırttı. Kadın suçunu itiraf etti. O'na seni bu işe sevkeden nedir, diye sorunca; istedim ki milletimi senin korkundan kurtarayım. Ve düşündüm ki; eğer bu melik ise, anlamaz ve yer. Yok Nebî ise, ona durum haber verilir... Ve Resûlullah onu bağışladı ama Bişr aldığı zehirle vefât etti**.

Züheyrî ve Süleyman et-Teymî'nin meğâzîsindeki kesin ifadesine göre o kadın müslüman oldu. Ama sonrakiler ihtilâf etti. Acaba Resûlullah onu Bişr'ın kısası olarak öldürdü mü?

İbn Sa'd'ın müteaddid senedlerle nakline göre Resûlullah onu Bişr'in yakınlarına teslim etti, onlar da öldürdüler. Ama sahîh olan, Müslim'in rivâyetidir: Resûlullah (s.a.v.): «Beni öldürmek cinayetine Allah seni me'mur etmedi». Halk, yâ Resûlâllah, onu öldürelim deyince; hayır dedi.

Sonra da Resûlullah (s.a.v.) Hayber'de alınan ganimetleri müslümanlar arasında taksim etti. Yaya savaşçılara bir, süvarilere iki hisse verdi. Ama Nâfi (r.a.) bunu şöyle yoruyor: Buhârî'nin rivâyetine göre; süvariye atıyla birlikte üç hisse verilirdi. Hayvanı olmayan yayalara ise bir hisse.

Yine Yahudi liderlerden Huyey bin Ahtâb'ın kızı Safiyye de Hayber'de esir edilen kadınlar arasındaydı. Resûlullah (s.a.v.) onu da âzâd etti o da müslüman olunca, Resûlullah onu âzâd etme bedelini mehrine sayarak hanımlığa kabul etti***.

---

* Müttefekun aleyh.

** Olayın siyâk ve sibâkı böylece İbn İshâk'a âit ise de: Buhârî ve Müslim'den de müttefekun aleyhdir.

*** Müttefekun aleyh.

Ca'fer bin Ebî Tâlib'in Habeşistan'dan dönüşü:

Resûlullah Hayber fethini tamamlarken, Ca'fer bin Ebî Tâlib de hicrette bulunduğu Habeşistan'dan; kadın - erkek on altı kişi ile döndü ve orada Resûlullah'a kavuştu. Başka bir kafile de Yemen'den gelmişti. Resûlullah bunlara da ganimetten pay ayırdı. Tabii, müslümanlardan izin aldıktan sonra!..

İbn Hişâm der ki: Ca'fer bin Ebî Tâlib gelince, Resûlullah'a kavuşunca Resûlullah (s.a.v.) onu kucaklayıp alnından öptü, ikramda bulundu ve buyurdu ki: «Bilemem hangisine sevineyim, Hayber'in fethine mi; Ca'fer'in gelişine mi?...*».

Resûlullah (s.a.v.) artık Medine'ye doğru yola çıkarken, Hayber'e âmil (vergi işlerine idareci) olarak Ensâr'ın Adiyy oğullarından Sevad bin Guazzeyye'yi tâyi netti... Gün oldu o adam Resûlullah'a çok hoş bir hurma getirdi. Resûlullah (s.a.v.) Hayber'in bütün hurmaları böyle midir diye sordu. Adam hayır yâ Resûlâllah, biz bu hurmanın bir ölçeğini öbürlerinden iki veya üç ölçeğe alırız dedi. O da: «Hayır öyle yapma. Herbirini parayla sat, sonra da iyisini yine parayla satın al**» buyurdu.

DERSLER VE İBRETLER

İlkin bize düşen, bütün dikkatlerimizi; bu gazve ile bahsi geçen öbür gazveler arasındaki tabiyet farkına çevirmek olacak: Bundan önceki savaşların hemen hepsi savunma harbi idi. Bu da müslümanların varlıklarını korumak ve düşmanların hücumlarını önlemek için mecbur olduğu bir durumdur. Nitekim bu savaşların herbirinin sebeblerini de yukarıda açıklamıştık.

Hayber savaşına gelince, bir kere, Benî Kurayza olayı ve Hudeybiye Barışı'nı izleyen ilk savaş olup apayrı bir yeri vardır. Ve bütün özellikleriyle daha öncekilerden tamamen ayrılır. Bu yönüyle de İslâm da'vetinin Hudeybiye Barışı'ndan sonra yepyeni bir devreye girdiğini gösterir.

Hayber savaşı Resûlullah (s.a.v.)'ın Hayber vâdisini yurt edinen Yahudilerin üzerine doğrudan ve âniden savaş açıp yürüdüğü ilk olaydır. Yâni Yahudilerin herhangi bir saldırısı veya hazırlığı olmadan.

---

* Câfer bin Ebî Tâlib'in gelişi ve ganimetlere iştirâkine dair haber, Buhârî'den ve ötekilerden alındı. Ama gelirken Resûlullah'ın karşılamasına dair tafsilât Buhârî'dedir.

** Buhârî ve Fethü'l-Bârî'ye de bakınız.

Bu savaşın baş sebebi; Yahudileri İslâm'a da'vet idi. Ve onlarla, küfür ve inatlarından, hakkı kabule yanaşmamalarından, bunca delil ve yıllar süren da'vete rağmen İslâm'a karşı kin gütmelerinden ötürü muharebeydi. Bunun için de Resûlullah Hayber'e vardığı ilk gece kimseye sezdirmeden ve hiçbir fertle savaşmadan beklemiş; sabah olunca da namaz için ezan okunup okunmadığını gözetlemiş (bu İslâm'ın baş şiârıdır) ve üzerlerine yürüyüp savaşa tutuşmuştur. Yukarıda da söylediğimiz gibi, O hiçbir kavme âniden baskın yapmaz, sabaha kadar bekler; ezan duyarsa vazgeçer, duymazsa hücum ederdi.

Hazret-i Ali (r.a.)'ye sancak verince, onun Resûlullah (s.a.v.)'a sorduğu soruyu iyi düşünülünce bu sebeb çok daha açıklık kazanır: «Yâni, onlar bizim gibi oluncaya kadar mı çarpışacağım?»... O'nun cevabında ise; «Sen ödevini yap, onların kalelerine girince de, onları İslâm'a da'vet et ve onlar üzerine Allah'ın hakkından düşeni haber ver» buyuruyordu.

İşte ulema, Hayber savaşından şu aşağıda bir demet halinde sunacağımız gibi çeşitli ve daha çok sayıda delâlet ve hikmetler çıkarmışlardır:

1 — **İslâm tebliği ve dinin mahiyeti kendilerine duyurulmuş olan kimseler üzerine saldırının cevazı;** isterse daha önce bir uyarı veya tekrar da'vet edilmese de...

Bu, Şâfii ve cumhûr-u fukahânın görüşüdür. Resûlullah'ın uygulaması da Hayber üzerine baskında görüldüğü gibidir. Tebliğin ulaşması ve İslâm'ın doğruca tanıtılmış olması ise ittifakla şarttır.

2 — **Ganimetlerin anlatıldığı tarzda taksimi:**

Yâni, beşte dördünün, savaşçıların arasında; atlılara üçer, yayalara birer hisse şeklinde bölüştürülmesidir*. İki pay atına, biri de şahsa. Kalan beşte bir ise, Kur'ânî nass'ın tâyin ettiği gibi beş sınıf insana pay edilir: «İyi anlayın ki aldığımız ganimetin beşte biri Allah ve Resûle yakınlığı olan, yetim olan, miskin ve yolcu olanlar içindir...» Resûlullah'ın hissesi ise, bu beşte birden...

Kendisinden sonra, müslüman ihtiyacına harcanır. Nitekim Hanefî ve Şâfii imamları da bu görüştedir. Bazıları da, halife onu alır

* Ebû Hanîfe ise: Süvariler için iki hisse verilir. Biri kendisi, biri atı içindir. Bu da yukarıda zikrettiğimiz gibi, Resûlullah'ın uygulamasını delil almaktadır.

ve uygun gördüğü yere harcar demiştir ki; iki görüş birbirine yakındır.

3 — Savaş meydanında hazır bulunan, ancak savaşa bilfiil katılmamış olanları ganimete iştirâk ettirmenin câiz olduğu:

Ancak bu, o işte hak sahiplerinin rızasını almak şartıyla olur. Nitekim Resûlullah (s.a.v.), Hz. Ca'fer bin Ebî Tâlib'i de, beraberinde Habeşistan'dan ve Yemen'den o anda dönüp İslâm ordusuna iltihak edenleri de, sahâbenin rızasını almak suretiyle, ganimete iştirâk ettirmişti.

Ancak şurası dikkate alınmalıdır ki: Buhârî'nin bu konudaki rivâyetinde, müslümanların izni kaydı yoktur. Bu sadece, Beyhakî'nin rivâyeti olup, Resûlullah'ın taksimden önce müslümanlarla konuştuğu, ondan sonra ötekileri hisseye kattığı beyan edilir. Ziyadetü'l-adl ise makbuldür. Beyhakî'nin rivâyet ettiği kaydın geçerliliğini artıran şey de: Resûlullah (s.a.v.)'ın Ebân bin Said'i ganimete katmayışıdır. Haniya, onu Necid tarafına göndermişti. O da ancak Hayber savaşı bitince dönmüştü. Adamcağız, beni de hisseye kat dedi ama Resûlullah (s.a.v.) ona hisse vermedi. Bu iki naklin uyuşma noktası şöyledir: Birincisi izne başvurularak olmuş, ikincisinde ise cemaatin izni çıkmamış*.

Denilebilir ki; peki bu tür ganimetlerin bugün için hükmü ne olur? Harb usul ve şartları, askerlik yapısı, politikanın ve rütbelerin kazandırdığı durumlar tamamen değişti...

Cevab: Yukarıda geçenlerden anlamış olmalıyız ki; Mâlikî ve Hanefî mezheblerine göre; yukarıda geçtiği üzere gayrimenkul mallar ganimet olarak muhariblere taksim edilmez, bunu anladık. Ancak zarurî hâl ve şartlar müstesna... Menkul mallar ise, tıpkı Resûlullah'ın yaptığına göre taksim edilmelidir, muharibler arasında. Tabii harb tarz ve şartlarının değişmesi sonunda, savaşçıların iştirâk ve dereceleri de nazar-ı itibara alınacaktır. Daha yeni tarz, yeni bir dereclendirme de gösterilebilir belki. Ama açık olan, devletin (ganimetten) kendisine bu mallardan bir hisse ayıramıyacağı prensibidir. Bu mühim!..

4 — Aktü'l-Müsâkat'ın meşrûiyeti:

Bu, mülk sahibinin başkasıyla ortaklık yapmasıdır. İşleten, arazide ağaçlar varsa, onları sular, bakar ve elde edeceği mahsulü mülk

* Bak: Fethü'l-Bârî: 7/240 - 249

sahibiyle bölüşür. Mâlik, Şâfiî ve Ahmed (r.a.) bu türlü bir akdin sahîh olduğuna Resûlullah'ın Hayber halkı hakkındaki uygulamasını delil edinerek, hükmettiler. İmam Ebû Hanîfe ise bu hususta münferiden câiz olmadığı kanaatindedir. Çünkü hadîste buna dair delil bulunmadığını söylüyor. Çünkü Hayber savaşla ve silâh zoruyla fethedildiğine göre, ora halkı Resûlullah'ın esiri (yâni kölesi) demekti. Onlardan ne aldıysa, onlara ne bağışladıysa hepsi kendisine âittir. Ama iki talebesi (İmam Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed) ise cumhûr ile beraber olup hocalarına muhalefet etmişler. Sonraki ulema ise ihtilâfa düştü: Bir kere acaba bu türlü bir akid, her türlü ağaç için sahîh olur mu? Yoksa, bu hurma ve üzüm için özel bir durum mudur?... Ama fukahânın çoğunluğu, bunun bütün ağaç nev'ini içine alacak genellikte olduğuna kanaat etti. Müsâkat akdini sahîh görenlerin birçoğu münazarayı câiz görmez. Şâfiî bunlardandır. Bu ziraat tarzında, arazi sahibi bir başkasını kendi toprağını işlemek, o arazinin vereceği mahsulden belli bir miktarına sahip olmak üzere çalıştırır. Şâfiîlerin cumhûru bunu sahîh saymadı. Delil olarak da, Sahîh-i Müslim'de olduğu üzere, Resûlullah'ın «muzâraa»'yı men edip, icarla ekmeyi emretmiş olmasını aldılar.

Ancak «Muzâraa» akdi, «Müsâkat»'a tâbi olursa, yâni ağaçlar arasında ekilir arazi varsa, o zaman «Müsâkat» akdinde anlaşmalar hâlinde, onda da anlaşmış olacakları ve bunun cevazı konularında ittifak ettiler.

Bütün deliller üzerinde iyi düşününce görülecek ki, tercih edilecek karar şu: «Akdü'l-Müsâkat» olsun, «Muzâraa» olsun sahîhtir. Bu söylenenler ise, şöyle açıklanabilir: Yasak, halkın ihtiyacı ve muhâcirlerin topraksızlığı için bir tedbirdi. Bu yüzden de Resûlullah (s.a.v.) Ensâr'a, muhtaçlara vermelerini emretmişti. Nitekim Müslim'in Câbir'den tahric ettiği hadîsin delâleti de budur: «Ensâr'dan bazılarının işlemediği fazla arazisi vardı. Onu, üçte bir veya dörtte bir kiraya veriyorlardı. Nebî (s.a.v.) buyurdu ki: «Kimin arazisi varsa ya işlesin, yahut kardeşine hediye etsin. Eğer bundan çekinirse, o arazi elinden alınır».

Daha sonraları ise, müslümanların durumu düzelip ihtiyaçları kalmayınca, artık «muzâraa» ya da başka yolla mülk sâhibinin arazisini istediği gibi kullanması mübah olur. Nitekim gerek O'nun (s.a.v.), gerekse Hulefâ-i Râşidîn döneminde, «muzâraa veya icâre» şeklinde görülen durumlar da buna delâlet eder.

5 — Sefedden döneni öpme ve hürmet göstermenin meşrû oluşu :

Bu konuda aykırı bir âdet bilmiyoruz; seferden dönen ya da uzun zaman görülmeyen gelince bu tür davranılır mıydı?... Ulema sadece, Resûlullah (s.a.v.)'ın, Habeşistan'dan dönüşü anında Ca'fer bin Ebî Tâlib (r.a.)'i kucaklayıp gözlerinden öpmesiyle delillendirdi. Hadîsi de Ebû Dâvud sahîh senedle rivâyet etmiştir. Ayrıca Tirmizî'nin Hz. Âişe (r.a.)'den şu rivâyeti var: «Zeyd İbn Hârise Medine'ye gelmişti. Resûlullah (s.a.v.) benim odamdaydı. Zeyd kapıyı vurunca, Resûlullah kalkıp açtı. Onu elbisesinden çekerek kucakladı ve öptü».

Ama, Tirmizî'nin Enes (r.a.)'den şu rivâyeti durumu müşkile götürüyor: «Bir adam, yâ Resûlâllah, bir dost veya arkadaşımız gelince, ona eğilebilir miyiz?» dedi. O, hayır buyurdu. Sarılıp öpebilir miyiz diye sordu. Yine «Hayır» dedi. Peki elini tutuf musafaha edebilir miyiz deyince «Evet» dedi.

Buradaki müşkilin halli şudur: Adamın sorduğu, karşılaşma, alelâde durumdur. İki arkadaşın rastlaşması halindedir. Öpmek ve kucaklaşmak bu durumlarda pek hoş şey değildir. Ama Resûlullah (s.a.v.)'ın Ca'fer ve Zeyd'e gösterdiği ilgi ise; anlaşıldığı üzere uzun bir seferden dönüş halindedir ki; ikisi apayrı şeylerdir.

6 — Gıda maddelerinde «Ribe'l-Fazl»'ın haramlığı :

Bu ise, biri öbüründen daha kaliteli iki gıda maddesinin fazlasıyla değiştirme şeklidir. Bu, Resûlullah'ın yasakladığı birçok sahîh hadîsle sabittir. Bunlardan biri de, Müslim'in Ubâde İbn Sâmit'ten rivâyetidir.

O zât der ki; Resûlullah'ın altunu altunla, gümüşü gümüşle, hurmayı hurmayla, buğdayı buğdayla, arpayı arpayla, tuzu yine tuz ile değiştirirken aynı ölçüde ve aynı miktarda olmadıkça takas yapılmasını yasakladığını işittim. O halde kim fazla verir veya fazla alırsa faiz olur.

Yine bu konuda yukarıda zikrettiğimiz Buhârî hadîsi var. Orada Resûlullah (s.a.v.), kaliteli hurmayı, daha düşük bir türüyle fazlasına değiştirmeyi yasaklıyordu. Tabii burası, faiz (riba)'nın haram oluşunun hikmeti, bu değiş - tokuşun neden harama vesile olduğunun tafsilâtını vermeye elvermez. İzahat için fıkıh kitablarına başvurulmalıdır.

Ancak, bir uyarıda bulunmak lüzumlu ve mümkündür. Şöyle ki; Resûlullah (s.a.v.) burada, iyi bir cins hurmayı, düşük kalite-

deki hurmayla veya başka bir yiyeceği bu şekilde misli misline değiştirmek isteyene yol gösteriyor. Öyle kolay bir yol ki, onda riba korkusu da kalmaz.

O da, arzu edilen iyi cins hurmayı (veya başka şeyi) almak için öbürünü parayla satıp, iyisini yine parayla almaktır. Alım - satım işlemine teşebbüs etmek suretiyle, aslında haramlık bulunan durum zail oluyor. Kasıt alım - satım olmadığı (değiş - tokuş olduğu) halde, aslı hâl ona zarar vermez. Çünkü bu hâl çaresini Resûlullah göstermiştir. Haramlığı ise; Kitab ve Sünnet'in kesin bildirmesine bağlı olduğuna göre, şart tamamdır. Bundan elde edilen sonuç ve hüküm: Bununla, meşrû bir vasıta bulununca, başka bir hükme ulaşmanın câiz oluşudur. Tabii buna, haramı helâl kılma anlamına böyle denemez... Öyleyse, bir kimsenin, boşanmış bir kadını, eski kocasına nikâhı helâl olsun diye nikâhlaması câiz olur. Ancak, bu nikâh anında şart koşulmadıysa!.. Yine bir borçlu ödemeden âciz ise, alacaklının borçluya zekâtını verip, sonra onu borçlunun borcunun yerine geri alması câiz oulr.

Bu konuda İbnü'l-Kayyım'ın itirazı dikkate değmez. Zira o, «Ameller niyyete göredir» prensibinden yürüyerek, o satış yapanın, meşrû alışverişinin dışında birşeyi kasdederek hareket ettiğini; nikâh edenin de nikâhın meşrûiyetinin dışında bir hedef güttüğünü, böylece de bâtıla bulaştığını iddia eder. Çünkü ona göre; hüküm aslî gayesinden çıkmış da meşrû olmayan bir duruma uygulanmıştır.

Bu iddiaya itibar edilmez diyoruz, çünkü: Hem Buhârî'nin naklettiğini zikrettiğimiz hadîs'e, hem de tamamen nass'a dayalı fıkhî kurallara tam tezad teşkil eder: Üstelik de İbnü'l-Kayyım, kendisini nakzediyor. Zira, A'lâmü'l-Muvakkiîn adlı kitabında bu bahsi işlerken tenâkuzun garib ve şaşırtıcı bir örneğini sergiliyor. Şöyle ki, «Haram Hiyleler» diye adlandırdığı bazı durumların haramlıklarını zemmederken lâfı öyle uzatıyor ve; şu anki mes'elenin sahîh olduğuna kail olan imamları anlayışsızlıkla ittihamda o derece mübalâğa ediyor ki, onların kıyâmet günü huzur-u ilâhide çok çetin azâba uğrayacaklarını da savunuyor. Ondan sonra birkaç sayfa geçiyor geçmiyor, adam dönüp «sahîh olan hiyle-i şer'iyyeler»den bahs açıyor. Sanki imamları bu konuda yalanlayan ve bunca lâfı eden o değilmiş*!

* A'lâmü'l-Muvakkiîn: 3/292'ye bakın: Kadının para karşılığı kendisini boşamasını; «bâtıl bir hiyle» diye vasıflandırır, sonra: 4/110'da; bunu kendince meşrû on kadar delille meşrû gösteriyor. Başına sonuna bakınca, ne garib bir tenâkuz olduğu anlaşılır. Daha geniş bilgi için: «Zavâbıtıl-Maslaha - Fi'ş-Şeriati'l-İslâmiyye»: 293-294. sayfalarına bakınız.

Nihayet bu gazvede iki de mühim olan var ki herbiri sahîh hadîslerle sabit ve Allah'ın, Muhammed (s.a.v.)'i te'yid ettiği büyük hârika ve mûcizelerdendir.

Birisi: Hz. Ali (r.a.)'nin gözlerinin tedâvisidir. Resûlullah (s.a.v.) üfleyince gözlerinde hiçbir ağrı yokmuş gibi sapasağlam olmuştur.

İkincisi ise; Koyun etini yemek istediği an, Cenâb-ı Hakk'ın ona etin zehirli olduğunu vahyetmesidir. Bişr bin el-Berâ'nın, Resûlullah, et zehirdir deyinceye kadar bir lokma yutuvermesi ise ilâhî kazanın yerini bulmasıdır. Bu onun hükmüdür. Ama Nebî'sini koruma hususu ayrı bir keyfiyet. Esasen fazla söze hâcet yok. Çünkü: Cenâb-ı Hakk'ın, **«Seni Allah muhakkak insanların şerrinden koruyacaktır»** diye va'di var. Burada da onu tahsis edip, o hiyleden, va'di üzere korumuştur.

Yine demiştik ki; râviler, o kadının müslüman olup olmadığında ihtilâf etmişlerdir. Zührî ve benzerlerinin kesin bildirdikleri üzere galib re'ye göre müslüman oldu, onun için de Resûlullah (s.a.v.) onu katletmedi. Müslim'in nakli de böyledir.

Yine Yahudilerin, Hayber'de kalarak orada ziraata devam ettikleri ve mahsulün yarısına sâhib oldukları hususu var. Bu da Hz. Ömer'in hilâfeti dönemine kadar böyle sürmüştür. Onun döneminde Ensâr'dan birini öldürdüler. Abdullah İbn Ömer'e de düşmanlık gösterip ellerini bağladılar. Bunun üzerine Hz. Ömer (r.a.) halka ilân etti: «Resûlullah (s.a.v.) Hayber'de çalışmak üzere, dilediği anda çıkarmak şartıyla yahudilerle ortaklık yapmıştı. Şu an onlar, Abdullah İbn Ömer'e saldırıp ellerini bağladılar, bunu duydunuz. Daha önce de Ensârdan birini öldürmekle bu düşmanlıklarını açığa vurmuşlardı. Şübhesiz bu iki kötülüğü yapanlar onların adamlarıdır. Kimin malı varsa başına gidip sâhip olsun. Çünkü ben Yahudileri oradan süreceğim!...»

Arap yarımadasından Yahudilerin temizlenişi böylece tamamlandı. Eğer düşmanlık ve hakka karşı başkaldırmaları olmasa, sürülmez ve çıkarılmazlardı. Ama yeryüzü Allah'ın mülküdür. Kullarından dilediğine verir. Sonuç ise müttakî olanlarındır.

———oOo———

KABİLELERE GÖNDERİLEN SERİYYELER VE HÜKÜMDARLARA YAZILAN MEKTUPLAR

Bundan sonra da artık Resûlullah (s.a.v.), Arap yarımadasının muhtelif bölgelerinde yaşıyan kabileleri İslâm'a da'vet için küçük askerî müfrezeler göndermeye başladı. Bu seriyyeler, İslâm'a da'vet ettikleri kabileler da'vete uymazlarsa savaş açıyorlardı.

Bu seriyyeler, Hicretin yedinci senesinde başlamıştı. Sayısı on'u bulan seriyyeleri Resûlullah (s.a.v.) her seferinde sahâbeden birinin kumandasında çıkarmıştı. İşte tam bu esnada da Resûlullah (s.a.v.) çevredeki büyük devlet başkanları dahil çeşitli beyliklerin reislerine mektuplar göndererek, hâlen üzerinde bulundukları dinin bâtıl olduğunu ve İslâm'a girmeleri gerektiğini belirtiyordu.

İbn Sa'd, «Tabakat»ında şöyle nakleder: Resûlullah (s.a.v.) altıncı yıl Zilhicce ayında, Hudeybiye'den dönünce, bazı meliklere elçiler gönderip onları İslâm'a da'vet etti. Aynı zamanda onlara mektuplar yazdı. O zaman dendi ki, yâ Resûlâllah, melikler mühürsüz mektupları okumazlar. Bunun üzerine O da bir yüzük yaptırıp onu mühür olarak kullandı. Gümüşten yapılan mührün üstünde üç satır hâlinde «Muhammedün Resûlullah»; Allah'ın elçisi Muhammed yazılıydı. Mektupları da bununla mühürlemişti. Bir günde altı kişi çıkarmıştı yola. Tarih olarak yedinci hicret yılı ve Muharrem ayı idi. Gönderilen elçilerin hepsi de gittiği milletin dilini biliyor ve konuşuyordu.

Resûlullah'ın ilk elçisinin «Amr bin Ummeye ed-Damrî» olduğu biliniyor. Bu zât Necaşî'ye gönderildi. O da mektubu alınca tahtından inmiş, mektubu yüzüne sürerek, tevâzu (ve peygambere saygı) anlamına yere oturmuştur. Daha sonra da, şehadet getirip Hakk'ı kabul etmiş ve şöyle demişti: «Eğer gücüm yetse onun yanına giderdim*».

Resûlullah (s.a.v.), Dıhye bin Halife el-Kelbî'yi de Bizans İmparatoru Herakl'a göndermişti. Dıhye, Resûlullah (s.a.v.)'ın mektu-

* İbn Sa'd'ın Tabakat'ında özetlendi: c. 2, s. 23.

bunu, Basra reisine verdi. O da mektubu Herakl'a iletti. İmparator okudu. Mektubun başında «Bismillâhirrahmânirrahim» vardı. «Allah Resûlü Muhammed'den Rumların büyüğü Herakl'a» diye başlıyordu söze. Ve şöyle devam ediyordu: «Selâm hidâyete gelenlere olsun. İmdi ben seni İslâm nizamına da'vet ediyorum. (İslâm'ın çağrısını sana ulaştırıyorum) müslüman olursan kurtulursun. İslâm'a girersen Allah sana iki kat ecir verecektir; yüz çevirirsen bütün tebanın günahını da yüklenmiş olacaksın*». «Ey ehl-i Kitab, gelin aramızda müşterek olan bir prensipte birleşelim: Bu artık Allah'tan başkasına tapmamak, O'na hiçbir şeyi şerik koşmamak, Allah'ı bırakıp birbirimizi ilâh saymamaktan ibarettir. Buna rağmen yüz çevirirseniz, şâhid olun ki; biz müslümanız, öyle kalacağız**».

İbn Sa'd'ın Tabakat'ında kaydettiğine göre: Herakl mektubu okuduktan sonra, çevresindeki ileri gelen topluluğa şöyle konuştu: Ey Rumlar! Siz kurtuluş ve şahsiyete erip Meryem oğlu İsâ'nın talimatına sadık kalarak mülkünüzün elinizde kalmasını ister misiniz? Rumlar ise: Ey Melik, bu ne demek oluyor? diye sordular. O da: Yâni şu Araplar içinde zuhûr eden peygambere uymanızı istiyorum!..

Denir ki: Yaban eşekleri gibi homurdanarak cevab verdiler. Haç çıkararak isyan gösterisi yaptılar. Herakl bunu görünce, onlardan ümidini kestiği gibi, kendi mülk ve hayatından korktu. Onları susturdu ve şöyle bir rol gösterdi: Ben sizi denemek ve dinimizdeki samimiyet ve ciddiyetinizi anlamak istedim dedi. Şimdi sizin bu takvânızı görünce memnun oldum deyince, ona yine secde ettiler.

Yine Resûlullah (s.a.v.), Abdullah bin Hazâka es-Selimî'yi, Kisrâ'yı İslâm'a da'vet için yollamıştı. Onunla da, ona bir mektup göndermişti. Der ki, mektubu kendisine verdim. Onu okuttu ve yırtıp attı. Bu haber Resûlullah (s.a.v.)'a ulaşınca; «Allah onun yurdunu parçalasın» buyurdu. Kisrâ'ya gelince o, o an Yemen'de hâkim olup, kendisine bağlılığı olan Bâzan'a bir mektup yazarak, iki güçlü kişi gönderip peygamberlik iddia eden o zâtı yakalatıp bana gönder diye emir verdi. Bâzan da iki güçlü adam gönderdi. Ellerine bir de mektup verip Resûlullah (s.a.v.)'a gönderdi. Adamlar Medine'ye gelip mektubu takdim ettiler. Resûlullah (s.a.v.) bu olay karşısında gülümseyerek, «Bugün gidip dinlenin de, yarın gelin size ne düşündüğümü bildireyim» buyurdu. Ertesi gün adamlar gelince: «Siz rei-

* Metinde «Erisin» geçiyor. İbn Hâcer bunun Fellâh: Çiftçi anlamına geldiğini ve tebaaya işaret ettiğini söylüyor.

** Buhârî ve Müslim'e göre müttefekun aleyhdir.

sinize benden şu haberi iletin: Benim Rabbim onun Rabbinin canını bu gecenin yedinci saatinde aldı...» İbn Sa'd der ki: Bu tarih tam, yedinci Hicret yılı Cemâdiye'l-Ulâ onuncu salı gecesiydi. «Allah (tebâreke ve teâlâ), oğlu Şirûyeh'i musallat kıldı ve oğlu onu öldürdü». Onlar bu haberi Bâzan'a ulaştırınca Bâzan Yemenlilerle birlikte müslüman oldu*.

Resûlullah (s.a.v.), Hâris İbn Âmir el-Ezdî'yi de, Busra Meliki ve Rumların taraflısı bulunan Şurahbil bin Amr el-Gassânî'ye göndermişti. Şurahbil, elçiyi hapsetti. Sonra da öldürttü. Denir ki; Resûlullah'ın elçisini başka öldüren olmadı**.

Yine Resûlullah (s.a.v.) daha birçok elçi ve mektuplar yolladı; Arap kabilelerine ve meliklerine. Onlardan birçoğu müslüman oldu. Bazısı inat etti... Ama aynı yıl da Resûlullah'a çeşitli kabilelerden elçiler gelmeye başlamıştı.

Çeşitli yerlerden gelen bu hey'etler, müslüman olduklarını ve Allah'ın dinine girdiklerini ilân ediyorlardı. Yine bu esnada Hâlid bin Velid ile Amr bin Âs gibi Arap ileri gelenleri de vardı.

İbn İshâk'ın Amr bin Âs'tan nakline göre, Amr şöyle der: «Ben Resûlullah'a gitmek üzere yola çıkmıştım. Hâlid bin Velid'e rastladım. - Bu Mekke fethinden önceydi -. O da Mekke'den ayrılıp gidiyordu. Ben: Ey Ebâ Süleyman, nereye böyle, diye sordum. Doğrusu, ben ölünceye kadar kaydıyla müslüman olmak niyeti ile gidiyorum diye cevab verdi. Eh ben de sırf bu maksadla yola çıktım, deyince beraberce gitmeye karar verdik. Hâlid önce girdi ve müslümanlığını bildirip kurtuldu. Sonra ben yaklaştım ve biat ettim».

DERSLER VE İBRETLER

Yeni Devrenin İlkeleri: Resûlullâh (s.a.v.)'ın kabileler arasına gönderdiği seriyyeler ve elçiler eliyle muhtelif kabile reisleri ve dün-

* Resûlullah'ın bu şekildeki mektubuna dair tafsilâtlı nakil, İbn Sa'd'ın Tabakat'ındadır. Nitekim Buhârî de bunu özet olarak verir. Bu rivâyette, Resûlullah'a mektubun yırtılma haberi ulaşınca, onun paramparça olması için bedduâda bulundu. Üstad Şeyh Nâsır da, Mısırlı Gazâlî'nin «Fıkhu's-Siyre» kitabına yazdığı dipnotlarda bu hususu İbn İshâk'a isnad ediyor. Bizim naklettiğimize ilâveten. Ama ben bunu Tabakat'ta görmedim. Buna göre Resûlullah o elçilerin bıyıklarını uzun, sakallarını ise kazınık görünce: «Yazık sizlere, ne bu hâliniz?» buyurdu. Onlar da Rabbimiz böyle emreder, dediler. Yâni Kisrâ'yı kasdediyorlardı. Halbuki bu ziyade İbn Cerîr'dedir. Galiba bir ufak yanlışlık var. (Müellif)

** Bu Vâkıdî'nin Amr bin Hakîm'den nakli. İbn Hâcer der ki; İbn Şahin de M. Yezid tarikından aynı şeyi zikretti.

ya devletlerine gönderdiği mektuplar; Resûlullah (s.a.v.)'ın hayatı boyu sürdürdüğü da'vetin bu yeni merhalesine âit özelliklerin sadece bir bölümünü teşkil eder. Eskisinden ayrılan yönler; Hicretle başlayıp, Hudeybiye'ye kadar süregelen da'vet dönemi; dediğimiz gibi savunma özelliği taşıyordu. Ve İslâm'a çağırının kıyam yönünden en mühim devresidir.

Bu dönemde Resûlullah'ın baskın veya doğrudan herhangi bir kabileye savaş açma tarzında bir girişimi vâki değildir. Yine bir kabile üzerine bir müfreze gönderip İslâm'a da'vet ettiği; onlar da yüz çevirince savaş açtırdığı görülmemişti.

Hudeybiye olayı ile, müslüman Medinelilerle müşrik Mekkeliler arasında ister istemez barış olunca, müslümanların gönlü itminan bulup, Kureyş'in fitne ve engelinden de halâs olunca, Resûlullah (s.a.v.) artık; tebliğ ve tatbiki için gönderildiği İslâm şeriat ve ahkâmının yeni bir dönemine girmiş oldu. Bu merhale, ise tabii kendilerine tebliğ ulaşıp, bu tebliği anladığı halde, kibirlenip, imandan çekinen, bunu da düşmanlık ve kiniyle açığa vuranlara karşı başlatılan savaş merhalesiydi...

Bu dönem, Resûlullah'ın Rabbinin da'vetini güç kullanarak ulaştırma dönemiydi. Bu dönem onun kavlî ve fiilî sünnetiyle bugüne kadar her asırda müslümanların ittifakıyle şer'î hüküm haline dönüştüğü merhale idi.

Fikir emperyalizminin aktörleri, bu dönemin mahiyetini müslümanların gözünden kaçırmak ve gizlemek girişimindedir. İslâm Şeriatındaki cihada yönelik her fikir ve prensibi, müdafaa harbi esasına bağlayıp, düşmanlığı yok sayma eğilimindeler. İşte B. M. câmiası bu teşebbüsün başıdır. Güya ezilmişlerden düşmanlık duygularını silmek emelindeler. Gelecekte artık hep savunma savaşının var olacağını savunurlar. B. M. olunca da İslâmî cihada ihtiyaç kalmadığını işlemeye çalışırlar.

Şurası apaçıktır ki; mes'eleyi saptırmak için girişilen bu hile, sırf - doğulu veya batılı - emperyalistlerin korkusu sonucudur. Ve bu korku da; yeniden müslümanların zihninde, Allah yolunda cihad fikrinin uyanması endişesinden gelir. Bu oluverince de, ne kadar uzun sürerse sürsün, Avrupa medeniyetinin de yıkılıp gideceği korkusu ardından geliyor...

Zaten Avrupalının aklı İslâm ile kucaklaşmaya yatkın hale gelmiştir Ona samimî bir çağrı ulaştırmak yetecektir. Ancak bu sa-

mimî ama dilinde hep kurban verme ve cihad terennüm eden çağrıyı nasıl karşılayacaktır?

Bu merhalenin açılmasının meşrûiyet hikmeti:

Şimdi sorulabilir: Müşrik veya mülhid kimselerin İslâm'a zorlanmasının hikmeti ne olabilir? Ve yirminci asrın aklı bu uygulamayı nasıl yorumlar? Cevabımız soru ile olabilir: Peki bir ferdin, bir devlete boyun eğerek onun nizam ve felsefesinin yükü altına girmesinin hikmeti nedir, bunca hürriyet terânelerine, eşitlik söylevlerine rağmen? Ferd bu hakları elde ettiği halde devlet mensuplarının yöneticiler ve yönetilenler olarak ayrılması ne anlama gelir? İnsan yeryüzünde Allah'ın da'vet ve hükmünü icrâ etmek için yaratıldı. Yaratılışın hikmeti budur. Ve âyet-i celîledeki hilâfet sözünden de bu mânâ kastedilir: «Rabbin meleklere, ben yeryüzünde bir halife yaratacağım dediği zaman...»

Bu devletin felsefesi tek olan Allah'a ubûdiyyet gerçeği üzerine kurulmuştur. Ve bu nizam, hâkimiyetin sırf Allah'a mahsus olduğunun kavranmasıyla kaimdir. Çünkü o insanın da, ötekilerin de tek sâhibidir. Yeri göğü ayakta tutan ancak O'dur.

Peki, Allah'ın kölelerinin elindeki bir devlete, emri altındakileri, kendi prensip hüküm ve yönetim biçimi olarak reva gördüklerine uymaya zorlama hakkı tanınması nasıl kavranacaktır?... Üstelik, onların hepsinin yaratıcısı da, onları kendi saltanatına boyun eğdirme veya kendi din ilkelerine yöneltmeye zorlama hakkından mahrum kalsın. Bu nasıl anlaşılacaktır?

İnsan, yeryüzünde Allah'ın, emir ve hükümlerini uygulamakla mükellef halifesi olduğuna göre, kendi hüküm ve saltanatına itaata zorlama, dinini benimsemiş insandan başkası vasıtasıyla gerçekleşecek midir? Çünkü o kişiler: Allah'ın dinine girip O'na söz vermiş, O'nun yolunda mal ve canını fedâya karar vermiştir. Yaratılışının gayesi olarak İslâm toplumunu böyle ikame edecektir.

Bu nokta kavrandıktan sonra artık yirminci asırda akılların bunu anlamak istemeyişi ve hazmedememesi önemsiz kalır. Çünkü bu cinsten birtakım kafaların bulunması tabiîdir. İslâm şuûrunu sürekli yozlaştırmak, uyutucu, uyuşturucu görüşleri şırınga etmek isteyen kötü niyetli, ya da karışık kafalı birtakım fikir bozguncusu insan tipleri her ülkede bulunduğu sürece... Ve zaten onların ,insan hürriyeti üzerinde, göründükleri kadar bir istek ve hassasiyetleri de mevcut olamaz... Kendilerini ve milletlerini sürekli aldatıp duran şu

herifler:n nazarında hürriyetin ne önem taşıdığını kavrayabilsem!.. Çünkü, hep İslâm'ı ters yorar ve yalancı bir kılık kazandırırlar. Müslümanları da hep vâdilerde deve ve koyunlarla hayat süren zavallılar olarak tanımak ve tanıtmak isterler. Ve böylece de, onların İslâm'ı gerçeğiyle kavramasını önler, onları örümcek ağı içinde mahpus, savunmasız kalsın isterler. Maksad halkları da İslâm'ı tanımasın ve gerçeğini anlayıp ona bağlanmasın, o dine girmesin. Ve sonuç olarak, emperyalist terör rejimleri insanların üzerine en alçak baskı düzenlerini oturtsun.

O halde b:ze düşenin her hâlükârda, İslâm da'vetine akıllıca en uygun ölçüde nasihat ve tartışmayla devam olduğu hususunu gözden kaçırmamaktır. Ve bunun geçici bir iş olmadığını da bilmeliyiz. Bu da'vet problemini gerçeğiyle kavradıkça da müslümanlar, fıtrat dini, değişmez kanun olduğunu daha iyi anlayacak ve insanlık hangi milletten olursa olsun kaybettiği değerlerini ve şahsiyetlerini bu dinde bulacaktır. Buna karşı çıkan sadece kalbi kararmışlar kalacak. Bu da onların İslâm'a karşı içlerinde besledikleri kinin delili olacak.

Yine kavramak zorundasın ki; yukarıda bahsettiğimiz zorlama; sadece mülhid, müşrik ve mürtedlere has uygulamadır. Kitab ehline ise bilindiği gibi sadece, İslâm nizamına boyun eğmesi yeterlidir.

Şu bakımdan ki; onların Allah'a inanmış olmaları, müslümanlarla hemhâl olup, onlarla birarada yaşamaları, onları gün olup uyaracak, gerçek doğrunun ne olduğunu tanıyıp, akidelerinin düzelmesini sağlayacaktır.

Resûlullah (s.a.v.)'ın melik ve reislere gönderdiği mektupların ihtiva ettiği sayısız hükümleri de şöylece toparlayalım:

1 — **Resûlullah (s.a.v.)'ın vazifelendirmiş olduğu da'vet topyekûn insanlığadır.** Belli bir millete veya sınıfa değil. Zira onun risâleti tüm insanlığa göredir. Irkî, millî, bölgesel bir yanı yoktur. O yüzden Resûlullah (s.a.v.) bu çağrısını, o gün için yeryüzünde hâkim devlet başkanları ve beyliklerin reislerinden hiçbirini ayırmadan hepsine yöneltmiştir. Nitekim Enes (r.a.)'in rivâyetine göre o Kisrâ'ya, Kayser'e, Necaşi'ye ve her yetki sâhibi emîre mektup gönderip Allah'ın uyarısına çağırmıştır.

2 — **Herakl'ın ve İsâ (a.s.)'nın dini üzere olduklarını zanneden etbaının durumu da şunu gösterse gerek:** Onlar, bütün ehl-i kitabın da gördüğü gibi Hakk'a karşı çıkıp bâtılda direnmekteler. Aslında,

taklid ve taassublu hayâllerinde bir din icad etmişler, artık tutundukları şeyin bâtıl mı, hak mı olduğuna bakmıyorlar bile. Yâni onların yaptıkları, onların şahsiyet ve millî geleneklerinin din biçimindeki görüntüsüdür. Buna karşı Herakl'ın gerçek mevkii ise, başlangıçta onur verici görünse de esasta, onların inandığına inanır görünüp, saltanat ve hükmünü devam ettirmek oluyor. Bu tezgâhladığı oyun ise, bir denemedir. Ve onların nabzını yoklamaktan ibarettir. Halk ve çevresi neye razı ise ve kendi mevkiini neyle koruyacaksa önemli olan odur. (Din tebeddül edebilir...)

3 — **Resûlullah (s.a.v.)'ın buradaki uygulaması**, mühür kullanmanın meşrûiyetini belirttiği gibi, mührün (yüzük) gümüşten olduğunu da gösteriyor. Aynı zamanda sâhibinin isminin nakşedilmesinin şeriata uygunluğuna da delâlet ediyor. Buradan birçok ulema, tıpkı Resûlullah (s.a.v.)'ın yaptığı gibi parmağa yüzük takmanın mübah olduğuna ve bunun da küçük parmak olduğuna istidlâl etmişlerdir.

4 — **Yine O'nun (s.a.v.) uygulaması gösteriyor ki; müslümanlar, hangi vasıta ve imkânla olursa olsun dünyanın her köşesinde İslâm da'vetini yaymak zorundadırlar.** Bu sebeblerden en önemlisi de İslâm'a çağrılan milletlerin kendi dillerini bilerek onlara da'veti o dil ile ulaştırmak; ahkâm ve prensipleri böylece o dillere tercüme etmektir*. Gerçekten de görüyoruz, Resûlullah (s.a.v.)'ın bir günde çıkardığı altı elçinin herbiri gideceği ve İslâm'ı tebliğ edeceği devlet reisinin dilini, o milletin dilini biliyordu. Yne O'nun (s.a.v.) ameli, az bir düşünceyle anlaşılır ki, herşeyden önce müslümanlar İslâm da'vetine âit sorumluluğu içlerinde duyup aralarında pekiştireceklerini ifade eder. Yâni önce İslâm nizamını hayatlarında tatbik ederek bunda büyük bir merhale kat'ettikten, hâl ve tavırlarını iyice düzelttikten sonra, sıra ikinci ödeve gelir. Haniya, Resûlullah (s.a.v.) bundan önce de birçok sahâbesini bazı devlet başkanlarına elçi olarak gönderebilirdi. Ama söylediğimiz şekilde birinci vazifeyi tecâvüz etmiş olmak vardı. Yâni iyi anlamamız lâzım ki: müslümanın, bir başkasını İslâm'a çağırmasının en ilk ve esas şartı kendi nefsini tam İslâm'a uygun hâle sokmasıdır. Çünkü baştan beri arar durur, uyacağı örnek, yol ve ahlâk tarzını. Ama onun canlı örneğini görmeyi de başta ister. Yâni, bugünün müslümanı gerçekten İslâmî şeref ve haysiyetlerini koruyup onu uygulasalar, prensip ve hükümlerine hakkıyla uysalar, bu hak nûrunun huzmeleri cahil Afrika'yı da, Avrupa'yı da tamamen aydınlatmıştı.

* Ancak; mektublara konan âyet-i kerimeler asli metin ve dilinde idi. Bu da; Kur'ân'ın tercümesi konusunda bir fikir verir. (Mütercimler)

Bu elçi ve mektup gönderme olayı yukarıda geçtiği üzere, yedinci hicret yılındaydı. Yâni fetihten önce. Bu tesbit edilen tarihde bütün siyer uleması da ittifak etmişler. Buhârî'nin sahîhindeki yorumu bunu değiştirmez. Orada Resûlullah (s.a.v.)'ın mektup göndermesinin Tebük gazasından sonra olduğu haber verilir ki; bu hâdisenin ancak dokuzuncu yılda olduğuna götürür aklı...

Ibn Hâcer der ki: Bu iki kavlin ortalaması şöyle olabilir: Resûlullah (s.a.v.), Kayser'e iki kere mektup yazmış olmalı. İkincisinin açıklaması İmam Ahmed'in Müsned'inde geçer. Aynı şekilde Necaşî'ye de iki mektup yazmış olabilir. Birincisi müslüman olmuş ve öldüğünde de gıyabî cenaze namazını Resûlullah (s.a.v.) kılmıştı. İkinci Necâşî ise kâfirdi.

———oOo———

UMRETÜ'L-KAZA

Resûlullah (s.a.v.) yedinci yılın Zilkade ayında Mekke'ye doğru yola çıktı. Yâni bir yıl önce müşriklerin, kendisini oraya girmekten engellediği şehre. Umresini kaza edecekti. İbn Sa'd'ın Tabakat'ında anlattığına göre, Resûlullah (s.a.v.) ile umre yapanların sayısı iki bindi. Bu tabiî, Hudeybiye'de bulunanlarla sonradan katılanların toplamıdır.

Bu seferden sadece vefât eden veya Hayber savaşında şehid olanlar geri kalmış oldu*.

İbn İshâk ise; «Kureyşliler kendi aralarında şöyle dedikodu yapıyordu: Muhammed (s.a.v.) ve ashâbı, sıkıntı ve zorluk içindeymiş» diyor.

Bu yüzden müşrikler, Dârü'n-Nedve önünde toplanıp müslümanların durumunu gözetlemeye başladılar. Resûlullah (s.a.v.) Mescid-i Haram'a girince, omuzundaki örtüyü sıyırıp sağ pazusunu dışarı çıkardı ve şöyle seslendi: Allah şu adamlara kendisini güçlü gösteren her kişiye rahmet eder. Sonra da (Hacer-i Esved) rüknünü istilâm edip hızlı sert yürüyüşle tavâfa başladı. Ashâbı da öylece yürüyordu. Üç şavt böylece (Hervele) yaptı. Öbürlerinde ise normal yürüdü... İbn İshâk'a göre İbn Abbas şöyle konuşuyordu. Bazı kimseler zanneder ki, Resûlullah (s.a.v.)'ın bunu böyle yapması sadece Kureyş'ten gelen söylentilerine bir cevab mahiyetindeydi. Umumî bir sünnet değildi. Halbuki Resûlullah (s.a.v.)'ın bunu yapmasının hikmeti, Vedâ Haccı esnasında anlaşıldı ve müekked sünnet olduğu kesinleşti**.

Resûlullah (s.a.v.) bu esnada Meymûne binti Hâris ile evlendi. Rivâyete göre nikâh akdini ihramlı iken yaptı. Bazıları ise, ihramdan çıktıktan sonra akid yapıldı der. Meymûne (r.a.)'yi Resûlullah ile evlendiren (veya nikâhlayan) da onun bacısı Ümmü'l-Fadl'ın kocası bulunan, Abbas bin Abdülmuttalib idi***.

---

* Tabakat-ı İbn Sa'd: 3/167.

** Siret-i İbn Hişâm: 2/370. Şeyhayn indinde yakın rivâyetlerle birlikte, muhteva müttefekun aleyhtir.

*** Uyûnü'l-Eser: 2/48.

Resûlullah (s.a.v.)'ın Mekke'deki üç günlük ikameti bitip, (barıştaki Kureyş'in tanıdığı süre dolunca) Kureyş hey'eti Hz. Ali (r.a.)'ye müracaat edip: Ey Ali, artık efendine söyle, müddet dolmuştur, çıkın Mekke'den dediler. Resûlullah (s.a.v.) yola çıktı*.

Resûlullah, Medine yolunda Ten'im yakınında «Serif» denilen mevkide konaklayıp, Hz. Meymûne (r.a.) ile gerdeğe girdi. Daha sonra yola çıkıldı ve Zilhicce'de Medine'ye varıldı.

DERSLER VE İBRETLER

Bu umre, Resûlullah (s.a.v.)'ın doğru söylediğinin Cenâb-ı Hak tarafından tasdiki, O'nu ve ashâbını, Mekke'ye ulaştırıp Beyt'ini tavâf ettirecek, izhâr buyurduğu te'yid ve desteği diye tanımlanır. Nitekim gördük ki; Hudeybiye gününde Hz. Ömer (r.a.) şöyle soru tevcih ediyordu. Resûlullah (s.a.v.)'a:

— «Sen değil miydin peki; bizim gelip Kâbe'yi tavâf edeceğimizi söyleyen?» O da cevab veriyordu:

— «Peki, ben size bu sene geleceksiniz, yapacaksınız dedim mi?» Ömer:

— «Hayır», diyor. O tekrar:

— «O halde sen mutlaka gelip tavâf edeceksin, böyle bil», diye bağlıyordu.

İşte bu, Resûlullah (s.a.v.)'ın va'dinin doğrulanmasıydı. Nitekim, Allah (c.c.) da, kulunu bu va'dinden ötürü, şu kelâmıyla ayrıca doğruluyor: «Allah, Resûlü'nün rü'yasını Hak olarak tasdik ediyor ki; mutlaka siz Mescid-i Haram'a, inşâallah emniyet içinde girip, endişesizce tavafla, traş olup veya saçınızı kısaltacaksınız. O, sizin bilmediğinizi bilir. Daha bunun ötesinde apaçık bir fetih verecek**».

Yine bu umre, hemen ardından gelen Büyük Fetih için bir giriş ve ilk adım oldu.

Aynı zamanda bu umreye iştirâk eden Ensâr ve Muhâcir kalabalığı, her davranışında; tavâfta, sa'yde ve öbür menâsikde Resûlullah'a istekle uyuyor, onun çevresinde neş'e ve yiğitlik dolu davranışlarıyla, hiç de müşriklerin düşünüp beklediği hastalık, gevşeklik gibi bir görüntü vermiyorlardı... Bu yüzden müşriklerin yüreğine korku saldılar. Çünkü onlar, ashâbın, Yesribin iklimi gereği sıtma

* Buhârî: 5/85.
** el-Fetih sûresi, âyet: 27.

v.s. gibi hastalıklara yakalanıp, çeşitli imkânsızlıklarla hayli yıpranmış olduklarını sanıyorlar ve dedikodusunu yapıyorlardı...*.

Müslim, İbn Abbas'tan rivâyet eder ki:

Müşrikler, müslümanların Kâbe çevresinde «Remel» yaptığını (sert adımlarla dik dik yürüdüklerini), sa'yde de aynı canlılığı taşıdıklarını görünce, birbirlerine: Bunlar mı, bizim sıtmadan perişan olduğunu sandığımız kimseler?... Bunlar ceylân gibi zıplıyorlar, o kadar çevikmişler**.

Hâsılı tamamlanmış şekliyle bir bütün olarak, bu umre, müşriklerin gönlüne öyle bir otürdu ki; âdeta Mekke fethinin kolay ve savaşsız gerçekleşmesine zemin hazırladı.

Şimdi biz bu «Umretü'l-Kazâ»'dan neler alırız, ona bakalım:

1 — Tavâfın ilk üç şavtında, sağ omuzu dışarıda bırakacak şekilde ihramı koltuk altından bürünmek (Iztıba) ve sert adımlarla hızlı yürüme (Hervele)'nin; bu anda Resûlullah (s.a.v.)'a uymak bakımından müstehab olduğu.

Bunun müstehab oluşu şuna bağlı tabii: Tavâfı sa'y izliyorsa, o tavâfta «remel» yapılmışsa bu da müstehab olur. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) böyle yapmıştı. Iztıba ise, ihramın bir ucunu sağ koltuk altından, ikinci ucunu ise sol omuzun üstünden örtülmesidir ve bu aynı zamanda Safâ ile Merve arasında sa'y anında iki nişan arasında, ittibâan sünnet olur...

2 — Bazı fakîhler, hac veya umre anında ihramlı iken nikâh kıymanın câiz olduğuna kanaat ettiler. Dayanakları da, yukarıda naklettiğimiz rivâyete göre; Resûlullah (s.a.v.)'ın Meymûne (r.a.) ile ihramlı olarak nikâhlandığıdır. Ama fakîhlerin büyük bir grubuna göre ise; ihramlının ister bizzat, ister vekâleten nikâh yaptırması mutlak mânâda câiz olmaz. Hanefîler ise, ihramlının velî olarak da, ihramlı olmayan biri adına nikâh kıyamıyacağı kanaatındadır.

İşte böylece Resûlullah (s.a.v.)'ın, umre ve bir de hac yaptığı biliniyor. Müslim'in Enes (r.a.)'den senediyle naklettiğine göre Resûlullah (s.a.v.) bütün umreleri Zilkade'de yaptı. Sadece, hac anındaki umresi ise, hac mevsiminde oldu: Hudeybiye umresi Zilkade'-

* Ne var ki bu, kadınlar için müstehab değildir.
** Müslim: 65.

de, ondan sonraki sene yaptığı (Umretü'l-Kazâ) umre Zilkade'de, Ca'râneden dönüşte yaptığı umre, Huneyn ganimetlerini taksim için dönüşteki umresi de Zilkade'de, son umresi ise Vedâ Haccı'na gittiğinde yaptı ki, bu Zilhicce'dir, tabiî...*

MÛTE MUHAREBESİ

Hicretin sekizinci senesi, Cemâziye'l-Evvel ayında Mûte'ye sefer oldu. Mûte, Şam bölgesinde bir kasabaydı. Bugün «Kerk» diye anılan, bir yayla, konak yeri...

Bu gazvenin sebebi ise; yukarıda bahsi geçen Busra Meliki'ne Resûlullah'ın elçi olarak gönderilen Hâris bin Âmir el-Ezdi'nin öldürülmesiydi. Bunca elçisinden hiçbiri de böyle öldürülmemişti. O, halkı Şama karşı çıkışa da'vet etti. Ve bir anda, üçbin savaşçı müslüman, Mûte'ye gazaya gitmek isteği ile toplanıvermişti.

Resûlullah (s.a.v.) bu savaşa bizzat katılmadı. O yüzden bu sefere esasen gazve değil, «seriyye» denir. Ancak, bu savaşa katılan müslümanların sayısının çokluğu ve savaşın da son derece önemli oluşu sebebiyle siyer ulemasının hemen hepsi «gazve» demişlerdir.

Resûlullah savaşçılara: «Emiriniz, Zeyd bin Hârise'dir. O şehid olursa Ca'fer bin Ebi Tâlib, o da şehid olursa Abdullah bin Revaha olacak, o da şehid olursa artık halk kimi dilerse onu başına geçirsin**».

Ve Resûlullah (s.a.v.) müslümanlara, oraya varınca ilk iş olarak onları İslâm'a da'vet etmeyi tavsiye etti. Kabul ederlerse ne âlâ. Yoksa Allah'a sığınıp onlarla savaşın diye tenbihledi.

İbn İshâk der ki; Resûlullah (s.a.v.) ve sahâbesi (r.a.), müslüman orduyu ve komutanlarını Medine dışına Vedâ tepesine kadar uğurladılar. Bu esnada, Abdullah bin Revaha ağladı. Niçin ağladığını sordular. O, vallahi ben ne dünya sevgisinden, ne de sizden ayrıldığıma ağlıyor değilim. Fakat Resûlullah'tan işitmiştim; Kitabullah'tan okuduğu şu âyette cehennem anlatılıyordu: «Sizden, cehenneme uğramıyacak yoktur. Bu Rabbinin kendine zarurî olarak yapmayı vâcib kıldığı gerçek***». Eh ben kestiremiyorum ki, ora-

* Müslim: 5/60, Buhârî'de de benzer rivâyet var.

** Buhârî nakletti. Ahmed de, İbn İshâk da... Ancak Buhârî'de «O da öldürse halk razı olduğu kimseyi seçer» kaydı yok.

*** Meryem sûresi, âyet: 71.

ya uğradıktan sonra nasıl geriye dönebilirim... Onlar yürürken, arkalarından müslümanlar sizi Allah korusun, size sâhib olup, sağ selâmet bize kavuşturşun diye seslenip duâ ettiler. Bunun üzerine (İslâm şâiri) Abdullah bin Revaha şöyle bir şiirle cevab verdi:

«Ancak, ben Rahmân (olan Allah'tan) mağfiret dilerim.
Kanlar fışkırtan keskin kılıç darbesiyle,
Ya da ciğerleri parçalayan bir kargı saplamasıyla
ŞEHİD OLMAK...
Kabrime uğrayanlar...
Allah bu bahadırı doğruya yöneltmiş de, o da
Dosdoğru yolu bulmuş desinler».

Daha Medine'den ayrılınca düşman onların kendileri üzerine yürüyüşlerini öğrenmişti. Toplanıp karşı çıktılar. Herakl yüzbinden fazla Rum savaşçı toplamıştı onlara. Ayrıca Şurahbil bin Amr de yüzbin kişi toplamıştı; Lâhm, Cüzâm, Kayn ve Behra kabilelerinden...

Müslümanlar da bu karşı hazırlığı haber alınca, Maan mevkiinde iki gece konaklayıp mes'eleyi enine boyuna düşünüp müzakere ettiler: Durumu Resûlullah (s.a.v.)'a mektupla bildirip, düşmanın miktarını bildirelim diyenler oldu. Abdullah İbn Revaha ise onların hamâset duygularını harekete geçirecek şeylerle onlara cesaret verip teşvik etti: «Ey kavm, vallahi şu anda pek istekli görünmediğiniz, aslında kavuşmak için yola çıktığınız şeydir, şehidliktir» dedi. Zaten biz insanlarla, ne sayı, ne kuvvet, ne binek çokluğuna güvenerek çarpışmıyoruz. O halde yürüyün ileri ve iki şereften birine ulaşın; zafer veya şehadet...

Müslümanlar «Kerk» dolaylarında düşmanla karşı karşıya geldiler. Düşman öyle hazırlıklıydı ki; sayı, silâh ve malzemece kimse o güne kadar bu çapa ulaşmamıştır.

Çarpışmayı Zeyd bin Hârise başlattı. Sancağı çekti ve müslümanlar da birlikte çarpıştılar. Nihayet Zeyd (r.a.) birçok mızrak darbesi alarak şehid olunca, sancağı Ca'fer bin Ebî Tâlib aldı. O da çarpıştı, ağır yaralar aldı. Öyle ki savaş sarhoşluğuyla atından inip yaya olarak çarpışmaya başladı. Savaşın en kızgın anında da o, şöylece recezler söylüyor, müslümanları gayrete getiriyordu:

«Cennet ve ona yaklaşmak ne hoş!
İçkisi soğuk ve nefis,

Rumlara gelince rumların sonu yaklaştı,
Kâfir millet yabandır soyu.
O halde bana onları rastladıkça biçmek yaraşır.»

Allah ondan razı olsun, bu tarzda çarpıştı ve o da şehid oldu. Yere düşünce rumun biri kılıcıyla parçaladı. Vücudunda elliden fazla darbe görüldü ki, hepsi de cephedendi. Arkadan hiç yara almadı. Onu müteakip sancağı Abdullah bin Revaha aldı ki, o da şöyle recezler söylüyordu:

«Ey nefis, ben seni boyun eğdirmeye and içtim,
Ya boyun eğersin, yoksa zorla eğdiririm,
Müslümanlar toplaşmış (benim ölüme) ağlıyor.
Ne hâl ki, sen hâlâ cennetten kaçar gibisin.
Bunca yıl oldu sen hâlâ tatmin olmadın,
Sen vücud testisinde bir damla değil misin?»

O da uzun çarpışma sonu şehid düştü (r.a.). Bunun üzerine ordu, Hz. Halid bin Velid (r.a.)'in komutanlığında ittifak etti. Ve böylece müşriklerle çarpışıp onları dağıttılar. Böylece fırsat bulup ordusunu toparladı ve Medine'ye döndü.

Buhârî'nin Eenes (r.a.)'den nakline göre Resûlullah (s.a.v.) daha haberci gelmeden, Zeyd, Ca'fer ve İbn Revaha'nın durumlarını halka bir bir haber verdi: Şöyle diyordu: Sancağı Zeyd aldı ve şehid oldu. Sonra Ca'fer aldı, o da şehid oldu. En son İbn Revaha aldı, o da şehid oldu, (gözleri yaşla dolu dolu idi). Şimdi de sancağı Allah'ın kılıçlarından bir kılıç aldı. Allah böylece onlara bir kapı açtı.

Görüldüğü gibi bu hadîs, en sonunda müslümanların ilâhî inâyetle zafere erdiklerini gösteriyor. Bazı siyret râvilerinin iddia ettiği gibi müslümanlar rumları takib etmeyip, sadece yendikten sonra bununla yetinip yerlerinde kalmışlar. Sonra da derlenip toparlanıp, Medine'ye dönmüşlerdir, demek isterler. Tabiî bu da Hâlid bin Velid'in harb dehasının bir eseridir...

İbn Hâcer der ki: Mûsâ bin Ukbe'nin «Meğâzî»'sindeki en güvenilir meğâzi budur. Bulunan şu ifade: «...Sonra Abdullah bin Revaha aldı. Ve şehid oldu..» Bunun peşinden müslümanlar Hâlid bin Velid üzerinde anlaştılar. Allah böylece düşmanları şaşırttı, müslümanlar üstün geldi.

İmam İbn Kesîr ise şöyle söylüyor: Bu nakilleri şöyle toparlayabiliriz. Hâlid bin Velid müslümanları toplayıp geceyi geçirdi. Sabahleyin, askerin tertibini değiştirdi. Sağdakileri sola, soldakileri sağa geçirdi. Maksadı düşmanı şaşırtmak ve İslâm birliğine takviye kuvvetlerinin geldiği vehmini vermekti. Ve Hâlid onlara hücum edip, püskürttü. Ama onları takib etmedi, geri çekilip, aldığı ganimetlerle yurduna döndü*.

Medine'ye yaklaşınca da, Resûlullah (s.a.v.) onları karşıladı. Çocuklar koşarak orduyu karşılıyordu. Resûlullah, çocukları alıp terkinize bindirin, Ca'fer'in oğlunu da bana verin diye emretti. Ve Abdullah getirilince onu önüne oturttu. O esnada, halk orduya: Kaçaklar, Allah yolunda çarpışmaktan yüz çevirdiniz gibi lâflar ediyordu. Resûlullah (s.a.v.): «Hayır, onlar firarî değil onlar kerrârîdir inşâallah**» buyurdu.

DERSLER VE İBRETLER

İnsanı dehşete düşüren şey, bu savaşta müslümanların sayısı ile, Rum ve Arap müşriklerinin savaşçı sayısı arasındaki kıyas kabul etmez farklı durumdur. Olayın naklinden gördük ki: Rum ordusu ve onlarla beraber müşrik kabilelerin toplamı ikiyüz bini buluyordu. İbn İshâk,İbn Sa'd ve öbür siyer yazarlarının nakli bu tarzdadır. Halbuki, müslüman askerin sayısı üçbini geçmiyordu. Bunun anlamı şudur: Rum ordusu sayıca müslümanların elli katından fazlaya varmaktaydı***.

Buradaki oranlama şöyle görünür: Müslüman ordusu, topuğa varmayan ince bir su birikintisi, rum ordusu ise muazzam dalgalarıyla koca bir deniz... Müslüman ordunun nazik durumu böylece tasavvur edilebilir ancak.

Eh buna ilâveten düşman ordusunun silâh ve techizatı, erzak ve giyimi, binek ve moral gücü, gurur ve ihtişamı da ayrı bir ordu demektir. Haniya, o gün müslümanlar fakr ve yoksulluk içinde, günleri aç geçtiği olurdu****.

Esas dehşet veren şey ise tabii, bu koca ordu karşısında, için-

* Fethü'l-Bârî: 7/361, 362.

** Firarî: Kaçak; Kerrarî: Döne döne çarpışan (müt. notu).

*** Bak. Tabakat-ı İbn Sa'd: 3/175; Siyer, İbn Hişâm: 2/375.

**** Dünyanın büyük iki imparatorluğundan biri olan Bizans'ın ordusu. (Mütercimler)

de Resûlullah'ın da bulunmadığı bir küçük seriyyenin varlık göstermesi, direnmesi, asla dağılıp kaçmamasıdır. Başarı ile döndüler. Ve üstelik bu koca kitle müslümanların önünde bir harb nizamı bile gösteremiyor, üstüne çullanamıyor. Halbuki, İslâm cemaatını kuşatsa, öyle görünüyor ki; çepeçevre sardı mı bir çöl ortasında küçük çekirdek gibi kalırdı, siyah bir tarlada bir tane gibi.

Ve işin öbür yüzü de var. Müslümanların gösterdiği dayanıklılık. Dalga dalga gelen felâket seli karşısında ilk komutanları ölüyor, ikinci ve üçüncüsü de gidiyor. Onlar âdeta şehadet kapısını açıyorlar, şevkle ona herbiri atılıyor. Öyle ki koca ordusuna rağmen müşriklerin içine bu acaip atılış korku salıyor. İlâhî bir ürperti. Öyle ki zahirî hiçbir sebeb yok... Yerlerini bırakıp kaçıyorlar ve bu yüzden de sayısız âdem ölüyor.

Ama tabii; Allah'a tam imanın, O'na güvenip, O'nun va'dine kesinkes bağlanmanın neleri başartacığını düşündüğümüzde şaşkınlığa, hayrete mahal kalmaz, hepsi dağılıp gider.

Ve esasen, müslüman ise, müslüman kişi için işin böyle olması dehşet verici ve şaşırtıcı olur. Yâni müslümanın böyle rakamlar, adedler, hesaplar zihnini oyalamaz. Allah'ın va'di karşısında ona er-geç zafer vereceğine dair teminatı yönünden ya da ebedî ni'metleriyle dolu cennet müjdesi karşısında müslümanı o tür şeyler enterese etmez ki!.. Abdullah bbn Revaha'nın o boğuşmada söylediği gibi müslüman: «Sayılar veya güçler savaşmaz, o sadece Allah'ın lûtfettiği bu mübarek dinle, onun verdiği şevkle güçlenip savaşır...»

Bu gazvenin bize taşıdığı dersler ve işaretlerin en keskinlerini de aşağıya özetle sıralıyoruz:

1 — Resûlullah (s.a.v.)'ın bu sefer için tavsiye ettiği (komuta) usûlü şuna delâlet eder:

Bir İslâm halifesi veya devlet reisi bir kişiyi şartlı olarak müslümanların başına tâyin edebilir. Veya birkaç kişiyi birbirini takib edecek emirler de gösterebilir. Nitekim Resûlullah (s.a.v.); önce Zeyd, sonra Ca'fer, sonra Abdullah İbn Revaha (r.a.)'nın komuta etmesini emretmişti... Ulema demiştir ki: Bu tarzda halife, emirler tâyin ederse, sahîh olan; hepsinin emirliklerinin ta başta kesinleşmiş olacağıdır. O an akidler tamamdır, ancak silsile-i merâtib şartıyla*.

* Fethü'l-Bârî: 7/361.

2 — Resûlullah (s.a.v.)'ın bu tavsiyesi yine müslümanların başlarına emir tâyininde re'y belirtebileceğini de gösteriyor. Tabii reisleri yok olunca (ölür veya çekilirse) ya da halife onlara, birini seçme serbestisi verirse... Tahavî der ki: «Bundan şu esas çıkar: Müslümanların emiri kaybolursa, o hazır oluncaya kadar, onun yerini tutacak bir kişiyi seçmeleri müslümanlara vazife olur.»

Tıpkı böyle de, bu tavsiye, daha Resûlullah (s.a.v.) sağ iken de müslümanların içtihadda bulunabileceğine delâlet eder...

3 — Görüldü ki; Resûlullah (s.a.v.) aradaki binlerce km. mesafeye rağmen hâllerini görüp, Zeyd, Ca'fer ve İbn Revaha'nın âkıbetini gözlerinden yaş akarak haber verdi.

Bu, Cenâb-ı Hakk'ın, Resûlü için arzı dürüp kısalttığını anlatır. Böylelikle Şam civarında çarpışan müslümanların durumunu görecek hâle ulaştı. Ve sahâbesine bir bir haber verdi. Bu da Allah'ın Habîb (s.a.v.)'ine ikram ettiği sayısız hârikalardan biridir.

Aynı zamanda bu olay, onun sahâbesine ne kadar sevgi ve şefkatle dolu olduğunu da anlatmaktadır. Öyle ya, sahâbesiyle otururken onlara bu şühedânın haberini anlatırken onu gözyaşıyla ağlatan neydi? Onun ağlaması azımsanamaz. Yine biliyoruz ki; onun ağlaması Allah'ın kazasına ve takdirine rıza göstermemesi anlamına asla gelmez. Çünkü «Kalb hüzünlenir, göz yaşarır» buyurmuştur O. Bu artık Allahın hilkat anında insana aşıladığı merhamet ve hassasiyet tabiatının sonucudur.

4 — Bu üç büyük şehidin hâlini bildiren (yâni O'nun Medine'de durumu anlatırken geçen ifadesi arasında) hadîsten Hâlid bin Velid'in özel faziletini de alıyorum. Nitekim sözünün sonunda «nihayet sancağı, Allah'ın kılıçlarından bir kılıç aldı da, Allah onlara fethi müyesser kıldı.» Bu savaşta bir özellik de, Hâlid bin Velid'in ilk defa müslümanların safında savaşa katılmasıydı. Çünkü onun İslâm'a gelişinin üzerinden çok zaman geçmemişti... Ve buradan Resûlullah (s.a.v.)'ın Hâlid bin Velid (r.a.)'e Seyfullah: Allah'ın kılıcı lâkabını vermesini de anlamış oluyoruz.

Bu savaşta Hâlid bin Velid, son derece ciddî bir denemeden geçmiş oluyordu aynı zamanda. İmtihanı üstün başarı ile kazanmıştı da. Buhârî'nin kendisinden rivâyetine göre der ki; O Mûte gününde elinde tam dokuz kılıç kırılmıştı... İbn Hâcer de der ki: Bu hadîs, müslümanların o günde müşriklerle çok uzun çarpıştıklarını açıkça gösterir.

İmdi, Müslüman ordu Medine'ye dönünce halkın: «Kaçaklar, Allah yolunda savaşmaktan kaçtınız» şeklindeki ithamları ise, sadece rumları yendikleri halde onları takip edip imhâ etmemiş olmaları yüzündendir. Ve savaştıkları toprakları elde tutmayıp, eski halinde bırakıp dönmelerinden ötürüydü. Halbuki, öbür gazvelerde tutum bu değildi. Ama Hâlid bununla yetinip, orduyu nizamlı şekilde geriye çekip Medine'ye döndü. Esasen bu, görüldüğü üzere, Hâlid bin Velid'in hâkimâne tedbiri ve rumların üstüne saldığı ürkütüyü kullanıp İslâm ordusunu imhâdan koruyup haysiyetini kurtarmasıdır. İşte bunun için Resûlullah (s.a.v.) onlara şu karşılığı veriyordu: «Hayır, onlar firarî değil kerrârîdir, inşâallah.»

———oOo———

MEKKE'NİN FETHİ

Tarih: Olay, Hicret-i Nebeviyye (s.a.v.)'nin sekizinci yılı, Ramazan ayı içinde oldu.

Sebeb: Benî Bekr'den bir grup insan Kureyş'in ileri gelenleriyle; Huzâa kabilesine karşı kendilerine silâh ve asker yardımı için müzakerede bulundular. (Huzâa ise, Hudeybiye'de müslümanların taraflısı olmuştu). Müşrikler buna evet dedi. Bir grup ileri gelen müşrik de, yüzlerini örtüp kendilerini gizleyerek onlara yardıma koştu. Aralarında Safvan bin Ümeyye, Huveytıb bin Abdüluzza ve Mikrez bin Hafs olup; silâh, malzeme ve köleleriyle Benî Bekr'i desteklediler. Vetir denilen yerde (Huzâalıların yurdu) onlarla çarpışıldı. Huzâalılar gafil avlanmıştı. Çünkü barış taraflısı olarak emindiler. Bir gecede yirmi ölü vermişlerdi... Bunun üzerine Huzâalı Amr bin Sâlim kırk kişilik süvariyle yola çıkıp, Resûullah'a geldi. Durumu haber verdi. Uğradıkları felâketi anlattı.

Bu kişinin (şiirle) anlattığı durumu dinledikten sonra Resûlullah (s.a.v.) ridâsını toplayarak kalktı ve «Benî Kâab'a (yâni Huzâalılara) yardım etmezsem, yardımsız kalayım... Kendime ve yakınlarıma yardım eder gibi hem de...» Ve devam etti. «Şu bulutun yağdırdığı gibi yardım edeceğim!...*».

Kureyş hemen de yaptıklarının yanlışlığını kavradı. Ebû Süfyân bin Harb'i, Resûlullah (s.a.v.)'a anlaşmayı yenilemesi ve müddetini uzatması için gönderdiler. Ebû Süfyân, Resûlullah'a gelip durumu anlattı ise de ondan bir cevap alamadı ve iltifat göremedi. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir (r.a.)'e gitti. Resûlullah'a varıp aracı olmasını istedi. O da, ben bunu yapamam diye savdı. Ebû Süfyân daha sonra, Ömer İbni'l-Hattâb'a başvurdu. O da: Ben mi - Resûlullah (s.a.v.)'a- gidip sizin için şefaatçilik yapacağım? Vallahi hiçbir şey değil, bir karınca yavrusu bulunsa onunla size karşı savaşırım» diye cevab verince: Ebû Süfyân pişman ve yenik halde Mekke'iye eli boş döndü.

Öte yanda ise Resûlullah (s.a.v.) hazırlığa koyuldu. Ama mes'ele gizli tutuluyordu. Ve şöyle duâ ediyordu: «Yâ Rab, beni, Ku-,

---

* İbn Sa'd ve İbn İshâk naklidir. İbn Hâcer ise; Bezzâr, Taberânî, Mûsâ bin Ukbe ve ötekilerinin de aynı nakli yaptığını söylüyor.

reyş'in gözünden sakla, gözlerini kör et. Bizi, iş olup bittikten sonra görsünler ancak!...*».

Resûlullah ordugâh kurunca da, Hâtıb İbn Belta'a müslümanların saldırısına karşı uyanık olsunlar diye Kureyş'deki akrabalarına bir mektup yazmıştı.

Hz. Ali (r.a.) der ki; Resûlullah beni, Mikdat ve Zübeyr'i gönderdi. Bize gidip «Hah» bahçesi denen yerde bir kadının elindeki mektubu almamızı emretti. Hz. Ali diyor ki: Atlarımızla sür'atlice gittik, o bahçeye vardık. Gerçekten bir kadın var. Biz mektubu çıkar deyince, inkâr etti. Mektup yok dedi. Çıkar mektubu, yoksa elbiseni soyup arayacağız deyince, saç örgülerinin arasından çıkardı. Mektubu Resûlullah (s.a.v.)'a getirdik. Bir de baktık ki; Hâtıb bin Belta'a, Resûlullah'ın hazırlıklarını Mekke müşriklerine, Kureyşlilere bildiriyor...»

Resûlullah (s.a.v.): «Bu ne oluyor Hâtıb?» deyince Hâtıb:

— Yâ Resûlâllah (s.a.v.)! Beni cezalandırmada acele etme, anlatayım:

Ben Kureyş asıllı değil, onlara sonradan katılmış, yâni kölelikten gelme mevâlidenim. Halbuki, sizin çevrenizdeki öbür muhâcirlerin herbirinin Kureyş arasında akrabaları var. Orada ailesi v.s. bulunanları o akrabaları hep himaye eder, mallarını korur. Benim ise orada bir yakınım yok ki, orada bulunan ev halkımı korusun. Bunu yapmakla ,onlar nezdinde, yakınlarımı korumaları için bir ihtar yapmış olacağımı umdum. Yoksa ben bunu yapmakla hâşâ dinimden dönmüş değilim. İslâm'dan sonra da asla küfre rıza göstermem.

Resûlullah bunun üzerine yanındakilere; doğru söyledi, buyurdu. Ömer (r.a.) söze katılıp; yâ Resûlâllah, bırak da şu münafıkın boynunu vurayım, diye çıkışınca:

— «O Bedir'de bulunmuş bir kişidir. Ne bilirsin, belki de Allah Bedir mücâhidlerini tamamen serbest bırakmış; sizi tamamen afvettim, istediğinizi yapın demiştir?» buyurdu. Ve bu hâdise üzerine Cenâb-ı Hak şu âyetleri inzâl buyurdu: «Ey inananlar, benim ve sizin düşmanınız olan kimseleri asla dost edinmeyin. Onlara sempati beslemeyin, yardım etmeyin. Halbuki onlar, size gelen Hak nizamımı reddediyor...» Buradan ta: «O normalden sapık yola girmiş olur...» kısmına kadar**.

---

* İbn Sa'd ve İbn İshâk yakın ifadelerle rivâyet ederler.

** Müttefekun aleyhtir. Lâfız Buhârî'nin, âyetler: Mümtehine: 1-9.

Resûlullah (bu sefer esnasında) Kelsum bin Huseyn'i Medine'ye vekil bıraktı. Ve Ramazan'ın onuncu Çarşamba günü ikindiden sonra hareket ettiler. Resûlullah (s.a.v.) çevre kabilelerine de gözcü ve elçiler çıkardı. Elsem oğulları, Gıfâr oğulları, Müzeyne oğulları, Cüheyneliler ve ötekilere. Hepsi de Zahran'da buluştu. Burası Mekke - Medine arasında bir yer. Müslümanların sayısı onbini buluyordu. Henüz Kureyş'in hiçbir şeyden haberi yoktu. Ancak, Ebû Süfyân'ın Medine'den yenik dönmesinden ötürü bir sürprizle karşılaşacaklarını umuyorlardı. Bu yüzden de, Ebû Süfyân, Hakîm bin Hızâm ve Bedil bin Varaka'yı Resûlullah (s.a.v.)'dan haber toplamak üzere göndermişlerdi. Bu hey'et, Merrizzahran'a varınca, muazzam bir ateş gördüler. Onlar aralarında bu (dağı taşı dolduran) ateşin ne olduğunu tartışa dursun; Resûlullah'ın ileri gözcüleri onları yakaladılar. Resûlullah (s.a.v.)'ın huzuruna çıkardılar. Ebû Süfyân orada müslüman oldu*.

İbn İshâk, Abbas (r.a.)'dan Ebû Süfyân'ın İslâm'a girişinin tafsilâtını şöyle anlatıyor: Sabah olunca, onu alıp Resûlullah'a getirdim. Resûlullah (s.a.v.) onu görünce: «Yazık sana, Allah'tan başka ilâhın olmadığını anlaman için zaman gelmedi mi?» buyurdu. O da: «Vallahi galiba öyle. Çünkü O'ndan başka ilâh bulunsa beni birtakım zararlardan korur, fayda verirdi.» dedi. Resûlullah yine: «Yazık sana Ebû Süfyân, hâlâ benim Allah elçisi olduğumu kavrayamadın mı?...» buyurdu. O da şöyle cevab verdi: Anam, babam sana fedâ oslun, senden daha merhametli, güzel huylu ve akrabasını gözeten birini tanımadım. Ama ne var ki, benim içimde hâlâ ufak da olsa bir tereddüd var...

Bunun üzerine Abbas ona çıkştı: Yazık be, müslüman ol, şehâdet getir de «Allah'tan başka ilâh olmadığı, Muhammed'in Allah'ın Resûlü» olduğunu söyle, başın vurulmadan önce!..

Denir ki, o an gerçekten şehâdet getirip müslüman oldu. Yine Abbas (r.a.) der ki: Dedim, yâ Resûlâllah, Ebû Süfyân övünç veren şeyleri sever, ona bir iltifatta bulun. O da: «Tabii, dedi, o halde Mekkelilerden kim Ebû Süfyân'ın evine sığınırsa emniyette olacak. Yine kim evine kapanır otururşa, kim Kâbe'ye sığınırsa emniyettedir...»

---

* Buraya kadar Buhârî'nin nakliydi. Gördüğünüz gibi, öbür iki arkadaşının müslüman olduğuna âit işaret yok. Siyer bilginlerinin, bu meyanda Mûsâ bin Ukbe'nin nakline göre ise Bedil ve Hakim, Resûlullah'ın huzurunda müslüman oldu. Ebû Süfyan ise sabaha kadar mühlet istedi. Onun için de Buhârî, Ebû Süfyân'ın söyleyip onları pas geçmiştir.

Daha sonra, Resûlullah Mekke'ye doğru harekete başlarken Hz. Abbas (r.a.)'a dedi ki, «Ebû Süfyân'ı götür ana geçidin ağzında durdur. Allah'ın ordusu önünden geçerken seyretsin.» Abbas (r.a.) der ki: Aldım onu, götürüp vâdinin dar boğazında durdurdum. Tam Resûlullah'ın dediği gibi. Ve kabileler bölük bölük bayraklarını çekip geçmeye başladılar. Her kabile geçince; yâ Abbas bunlar kim? diye soruyor, ben de, meselâ bu Süleym oğullarıdır diye cevap veriyorum. Bu sefer o; Süleymlilerle aramda mes'elemiz yok diyor...

Böyle geçiş devam etti. Nihayet Resûlullah (s.a.v.) başlarında olduğu halde Ensâr ve Muhâcirlerden oluşan bir alay geliyor. Âdeta baştan ayağa demirle donanmışlar gibi. Ebû Süfyan: «Sübhânallah ey Abbas, kim bunlar?» diyordu. Ben de, işte Resûlullah, Muhâcir ve Ensâr arasında değil mi. O da, bu güce kimsenin karşı durma ihtimali yoktur. «Ey Ebâ Fadl (Hz. Abbas'ın lâkabı), yeğenin çok büyük melik olmuş..» deyince, onu uyarıyordum; hey Ebâ Süfyân, bu meliklik değil nübüvvettir diye. Ve hemen Ebû Süfyân düzeltiyor: «Evet, tabii öyle...*».

Daha sonra Abbas (r.a.) diyor ki, kavmini kurtar«.. Ve Ebû Süfyân konuşuyor. Resûlullah oraya ulaşmadan Mekke'ye girip son sesiyle bağırıyor: Hey Kureyşliler, işte gelen Muhammed'dir. Öyle bir güçle geliyor ki karşı koymaya imkânımız yok...

Bu durumda, kim Ebû Süfyân'ın evine sığınırsa emniyette olacak... Fakat karısı Hind onu karşılıyor, onu sakalından tutup; şu kocamış alçak bunak herifi öldürün, diyordu.. Ebû Süfyân ise yine onları uyarıyor: Aman, hisleriniz sizi aldatmasın, sakın. O öyle bir güçle geliyor ki, asla karşı duramazsınız. Çıkar yol, Ebû Süfyân'ın evine sığınıp emniyete ermektir.

Allah kahretsin seni diyorlar, senin evinde ne var ki bizi kurtarsın?... O bu sefer de, kim evine kapanır otururşa yine emin olur. Kim Beyt'e sığınırsa emniyette olur. Bunun üzerine halk dağılıyor. Kimi evlerine, kimi Mescid-i Haram'a gidiyor**.

Ordunun boğazı geçmesi esnasında, Sa'd İbn Ubâde'nin, Ebû Süfyân'a **«Bugün destan günü. Bugün Kâbe'nin helâl olduğu gün...»** yollu bir şey söylediği haberi Resûlullah (s.a.v.)'a ulaştı. O bu sözü tasvip etmedi. Ve şöyle tenkid etti: «Bugün aksine rahmet günü, bugün Kâbe'nin şerefini Allah'ın yücelttiği gündür!..»

---

* İbn Sa'd'ın rivâyeti, İbn İshâk, İbn Cerîr, Buhârî de yakın ifadelerle naklet-miştir.

** İbn İshâk.

Ardından da birlik komutanlarına kesin emir verdi; kimseyle savaşılmayacak, sadece karşı duranlarla...*.

Ne var ki altı erkek, dört kadının da, nerede bulunursa öldürülmesini emretmişti. Bunlar: İkrime bin Ebî Cehl, Hebbar bin el-Esved, Abdullah bin Sa'd Ebî Serh, Mikyes bin Sababetü'l-Leysî, Huveyris bin Nukayz, Abdullah İbn Hilâl, Hint binti Utbe, Amr İbn Hişâmın câriyesi Sâre, Fertena ve Kureyna adlı, İbn Hilâl'in şarkıcıları... (ki bu iki câriye hep Resûlullah (s.a.v.)'ı hicveden şarkılar söylerlerdi)**

Resûlullah (s.a.v.) Mekke'ye üst taraftan (Ki'da) giriyordu. Hâlid bin Velid'e de şehrin alt tarafından (Kûdâ) girmesini emretmişti. Öbür müslümanlar da hep ta'lim edilen yerlerden şehre girdiler. Bu girişte hiçbir mukavemetle karşılaşmamışlar, ancak Hâlid bin Velide rastlayan İkrime bin Ebî Cehl ve Safvan İbn Ümeyye grubu çarpışmaya tutuşmuş; Kureyş'ten yirmi dört kişi, Huzeyl kabilesinden de dört kişi ölmüştü. Resûlullah (s.a.v.) uzaktan kılıçların parıltısını görünce, durumu soruşturduğunda, Hâlid İbn Velid'in savaştığı haber verilince: «Allah'ın takdirinde bir hayır vardır elbette...***» buyurdu.

İbn İshâk, Abdullah İbn Ebî Bekr'den, Hakim de Enes'ten rivâyet ediyor ki; Resûlullah (s.a.v.) Zituva'ya gelince, bineği üzerinde, başında Yemen işi bir sarığıyla bulunuyordu. Başını Allah'ın huzurunda eğmiş, Fethi kendisine nasib etmesinden ötürü minnet ve şükranını bildiriyordu. Öyle ki, neredeyse sakalının ucu hayvanın yelesine değiyordu.

Buhârî'nin, Muâviye bin Kurre'den rivâyetinde der ki, Abdullah İbn Muğaffelden duydum: «Mekke fethinin ilk gününe baktım Resûlullah (s.a.v.) devesinin üzerinde, Fetih sûresini yüksek sesle okuyor. Eğer halk çevreme toplanmasa, ben de onun gibi yüksek sesle okuyacaktım.

Resûlullah (s.a.v.) Mekke'ye girer girmez Kâbe'ye yöneldi. O zaman Kâbe çevresinde 360 kadar put sıralanmıştı. O elinde öd ağacından asâsıyla, birine önden, birine arkasından dokundukça, patır patır yüz üstü düşüyorlardı. O da, «*Hak geldi, bâtıl zâil oldu*» buyu-

---

* Buhârî, İbn İshâk ve ötekiler nakleder.

** İbn Sa'd, İbn İsfâk rivâyeti böyledir. İbn Hâcer ise, bu isimleri derlemiştir.

*** İbn Sa'd, İbn Hâcer de Mûsâ bin Ukbe'den, böyle nakletti. İbn Hişâm ise Siyer'inde müşrik ölüyü ondört, onbeş olarak kaydeder. Bak: Fethü'l-Bârî: 8/8, 9.

rüyordu. Yine, «Hak geldi, artık bâtılın açığa vurması veya tekrar gelmesi imkânsız...*» diyordu.

Kâbe'nin içinde de öyle putlar vardı. Onun için Resûlullah oraya ilkin girmedi. Emretti, hepsi dışarı atıldı. Bu arada, ellerinde fal okları, güya Hz. İbrahim ve İsmail'in resimleri de çıkarıldı. Resûlullah (s.a.v.) onlar için de: Allah onların canını alsın, çok iyi bilirler ki, bu iki zât asla bu falları kullanmadılar.

Bundan sonra beyt'in içine girdi, dört yanına tekbir getirdi ama namaz kılmadan çıktı. O sırada Kâbe'nin hâcibi (görevlisi) bulunan Osman bin Talha'ya, Kâbe'nin anahtarını getirmesini emretmişti. Getirince beyt'i açtı. O da, beyt'e girip çıkınca tekrar Osman bin Talha'yı çağırıp anahtarı ona teslim etti. Ve şöyle buyurdu: «Alın ebediyyen sâhib olun. Ama bunu ben vermiyorum size (Kâbe bekçiliğini) fakat Allahü Teâlâ veriyor. Onu bundan sonra zâlimlerin dışında kimse alamaz.»

Bu sözüyle de Cenâb-ı Hakk'ın: «Allah size emânetleri ehline vermenizi kesinlikle emreder**» âyet-i celilesine işaret ediyordu.

O sırada Resûlullah (s.a.v.), Bilâl (r.a.)'i çağırdı. Bilâl Kâbe'nin üstüne çıkıp namaz için ezan okudu. Halk bölük bölük geliyor ve Allah'ın dinine giriyordu. İbn İshâk der ki; Resûlullah (s.a.v.) Kâbe kapının iki sövesini tutup, ne yapacak diye çevresine merakla toplanıp bekleyen halka, şöyle hitab etti***:

Allah'tan başka ilâh yok. O birdir, ortağı yok. Va'dini yerine getirip, kulunu zafere erdirdi. Tek başına bütün kabileleri yendirdi. Dikkat edin, câhiliyyeden kalma övünülen, her kan dâvası ve mal dâvası şu iki ayağım altındadır. Sadece beyt'in perdedârlığı ve hacılara su verme hariç... Ey Kureyşliler! Allah sizden câhiliyye gurûrunu ve atalara ta'zim alışkanlığını giderdi.

Bütün insanlar Âdem'dendir, Âdem ise topraktandır. Ve ardından şu âyet-i kerîmeyi okudu: «**Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir dişiden yaratıp, millet ve kabilelere ayırdık ki, her birinize âit değişik kabiliyetler açığa çıksın, birbirinizi kıymetiyle tanıyasınız. Allah nezdinde en değerliniz ise şübhesiz dininde en samimî olanınızdır**». Söze devam etti ve sordu:

---

* Müttefekun aleyh.

** Buhârî'nin rivâyeti böyle. Müslim ise: Girdiğini de, namaz kıldığını da kaydeder. İnşâallah ileride açıklayacağız.

*** Taberi, İbn Ebî Şeybe, İbn İshâk rivâyeti.

Kureyşliler! Size ne yapmamı tahmin ediyorsunuz?.. Onlar da: Hayır bekleriz. Şen kerim bir kardeş, kerim bir kardeşoğlusun dediler. O da, «O halde gidin, hepinizi bağışladım*» buyurdu.

Yine Şeyhayn, Ebû Şüreyh el-Adevî'den rivâyet ediyor: «Resûlullah (s.a.v.) Fetih günü hitâbesinde şunları söyledi: «Mekke'yi harem kılan Allah'tır. İnsanlar değil. Allah ve âhiret gününe inanan bir kimseye orada ne kan dökmesi, ne de kavga ve zorbalık yapması yakışır... Resûlullah'ın oradaki geçici çarpışmasını kendisine ruhsat edinmek isteyen olursa, ona şöyle deyin: Allah sadece Resûlüne izin verdi, size değil. Üstelik ona izni de bir günde bir saat içindi. Şimdi ise; eski yasaklığı tekrar avdet etmiştir... Bunu hazır olanlar gaib olana da haber versinler...»

Daha sonra Mekke'deki halk Resûlullah (s.a.v.)'a; Allah ve Resûlü'nün direktiflerini dinleyip itâat etmek üzere bey'at etmek için toplandı. Erkeklerin bey'atını bitirince, Resûlullah, bu sefer de kadınlardan bey'at almıştı.

Kureyş kadınlarından bir grup oraya toplanmıştı. Aralarında Hint binti Utbe de vardı. Yüzünü kapatarak kendisini gizliyordu. Zira Hz. Hamza (r.a.)'ya ettiğinden utanıyordu. O'na bey'at için yaklaşınca Resûlullah (s.a.v.):

Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak üzere bana bey'at edeceksiniz. Hind ise: Sen bize, erkeklere yüklemediğini yükledin. Ama biz onu yapacağız dedi. Resûlullah: Hırsızlık da yapmayacaksınız, buyurdu.

Hind yine: Yâ Resûlâllah, Ebû Süfyân pinti ve cimri bir adamdır. Ben onun malından haberi olmadan birşeyler alırdım, dedi. Bilmem ki, bu bana helâl mı olur, haram mı?... Ebû Süfyân da orada bulunup onun dediklerini işitiyordu.Senin geçmişte çaldıkların tarihe karıştı, dedi.

Bunun üzerine Resûlullah: Sen demek Utbe'nin kızı Hind misin? deyince, evet ben Hind binti Utbe'yim, diye cevab verdi. Geçmiş hâllerimi bağışla ki, Allah da seni bağışlasın. Yine Resûlullah (s.a.v.):

Zina da etmiyeceksiniz, buyurdu. Hind de: Hür kadın zina eder mi? diye cevab verdi. Resûlullah: Evlâdlarınızı da öldürmeyeceksiniz, dedi.

---

* İbn Sa'd da benzerini nakletti.

Hind de: Biz onları küçükten eğitip büyüttük. Biliyorsun, onları büyümüşken sen Bedir'de öldürdün.

Ömer bu söze öyle güldü ki, sırtüstü düşecekti. Resûlullah (s.a.v.): İftira da etmiyeceksiniz. Yâni asılsız şeyi uydurmayacaksınız.

Hind ise; iftira gerçekten çirkin birşey, tecâvüzlerden daha beter. Yine o, mâruf olan hususlarda bana âsi olmayacaksınız... diye saydı. Sonra Ömer (r.a.)'e emretti: Allah Resûlü adına onlardan beyat al ve istiğfarda bulun. O güne kadar da, o gün de Resûlullah kadınlarla asla musafaha etmemiş, bir kadının eli eline değmemişti. Ancak kendine Allah'ın helâl kıldığı müstesna*.

Buhârî'nin Âişe (r.a.)'den rivâyetine göre, o da demiştir ki: Resûlullah kadınlardan, ancak; «Allah'a birşeyi ortak koşmasınlar...» âyetini tekrarlayarak sözlü bey'at alırdı. Yine der ki, Resûlullah, helâli olanlardan başka bir kadının elini tutmamıştır.

Ümmühânî binti Ebî Tâlib (r.a.) fetih günü bir müşrike emân vermişti. Ali (r.a.) ise onu öldürmek istiyordu. Ümmühânî demiştir ki; ben Resûlullah'a gittiğimde O, Hz. Fâtıma'nın örttüğü bir perde içinde gusletliyordu. Ben varıp selâm verdim. Kim o, dedi. Ben de Ümmühânî binti Ebî Tâlib dedim. Merhaba Ümmühânî diye buyurdu. Guslünü tamamlayınca da, o tek parça elbiseye bürülü olarak sekiz rekat namaz kıldı. Ve döndü. Ben, yâ Resûlâllah, kardeşim Ali, benim emân verdiğim adamı öldürmek istiyor. Yâni şu İbn Hübeyre'yi, dedim. O da: «Ümmühânî, senin emân verdiğine biz de emân vermişizdir» buyurdu.

Resûlullah (s.a.v.)'ın kanını heder ettiği adamlara gelince, bir kısmı öldürüldü. Bir kısmı ise af diledi ve sonradan bağışlanınca, müslüman oldular. Abdullah İbn Sa'd İbn Ebî Serh aracı bulup iyi bir müslüman oldu. İkrime, Hibbân ve Hind bin Utbe de İslâm'a girdiler. İbn Hişâm'ın rivâyetine göre, Fudâle bin Umeyr el-Leysî, Resûlullah (s.a.v.)'ı öldürmeye kalkmıştı. Bu fetih yılında ve Kâbe tavâfı esnasındaydı.

Yaklaşınca Resûlullah (s.a.v.) ona:

— Sen Fudâle misin? diye sordu.

— Evet, dedi, Fudâle'yim yâ Resûlâllah! Bu sefer sordu:

— Peki ne konuşuyordun, kendi kendine? Adam, birşey yok, dedi, Allah'ı anıyordum..

Resûlullah (s.a.v.) gülerek:

* İbn İshâk ve İbn Cerîr nakletti.

— Allah'a sığın, tevbe et, buyurdu ve elini onun göğsüne koydu. Kalbi yatıştı.

Bundan sonra Fudâle hep söylerdi:

— Vallahi O elini göğsümden çektiği an sanki dünyada Allah'ın yarattığı hiçbir şey yoktu ondan daha çok sevdiğim. Fudâle oradan ayrılıp evine dönerken, seviştiği ve konuştuğu kadına uğradı. Kadın onu zorluyordu: Hadi konuşmaya devam edelim. O şâir zât irticâlen şunları söyledi:

«O bana durma konuş der, ben hayır. Allah ve İslâm izin vermez. Eğer ben Muhammed'i ve fetih günü, putların kırıldığı gün, onun ordusunu görmesem.

Allahın dini kuşluk gibi apaydın. Zulmün suratı ve şirk kapkaranlık.»

Buhârî'nin İbn Abbas'tan nakline göre Resûlullah (s.a.v.), orada ondokuz gün kaldı. Namazı kısaltarak, iki rek'at olarak kılıyordu.

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Şimdi gördük, Allah'ın kendi elçisine ve O'nun dostlarına ikram ettiği Büyük Feth'i. Artık o günkü da'vetin değerini net görebilir, ondaki sırları ve ilâhî hikmetleri gözümüzün önünde rahatça canlandırabiliriz.

İşte şimdi, Mekke Fethi'nin oluşunu tam kavradık. Artık bundan önce oradan neden hicret edildiğini ve o hicretin önemini anlayabiliriz. Ve yine anlayabiliriz, Allah yolunda malı, canı, aileyi, kabileyi, milletini, toprağını, vatanını fedâ etmenin derecesini. İslâm bâki kaldıkça da bunların hiçbirinin zâyi olmayıp boşa gitmediğini kavrarız. Aksine İslâm ortada kalmayınca da bunların hiçbirinin sahibini kurtaramadığını anlarız.

Yine şimdi, bu büyük Fetih olayı üzerinde derin derin düşünüp; cihadın, şehâdetin ve fetih öncesi yılların getirdiği çile ve sıkıntıların önemini kavrarız. Bunların hiçbiri boşa çıkmamış, müslümanın bir damla kanı boşa akmamış, müslümana asla gücünün yetmiyeceği yüklenmemiştir.

Bunu da bütün seriyye ve gazalarında gördük. Çünkü talih rüzgârları onları aniden çekti o savaşlara. Ama bunların hepsi bir gizli hesaba uygun olarak cereyan etti. Ve bütün bunlar fetih ve zaferin sonuçlarından oluşacak adâlet prensiplerine götürüyordu. Bu da sünnetullahın kul hakkındaki işleyişiydi. Şöyle ki: Gerçek İslâm

olmadan zafer olmazdı. Allah'a kulluk olmadan İslâm olmazdı. Can fedâ etmeden, kurban vermeden, kapısında kul olup yolunda savaşmadan da kulluktan söz edilemezdi... Nihayet şu an, bu Feth'in destanını bütünüyle okuyunca; Hudeybiye barışının nasıl üstün bir yeri olduğunu da kavrayabildik. Ömer'i ve sahâbenin çoğunu dehşete düşüren zahir perdesinin ardında parıldayan ilâhî sırrı da keşfedebildik. Ve bu barışa Cenâb-ı Hakk'ın «Fetih» adını vermesinin sebebini de gönülden kabullendik: «...O, bunun arkasında yakın bir Fetih hazırladı...» Bunu da kavrayınca, Resûlullahın hayatının gıdası olan Nübüvvet gerçeklerini bir kat daha kavramış olduk.

Hatırlayalım, Resûlullah (s.a.v.)'ın vatanından, Mekke'den çıkışını: Gizlice kabilelerinin, sevdiklerinin bağrından kopup hicret ediyor Yesrib'e. Önceden ve sonradan da onu bir avuç ezilmiş, horlanmış sahâbesi, aynı göçle sıyrılıp kaçarak onunla buluşuyorlar. Sırf dinlerinin korunması uğruna, malını, ailesini, yerini yurdunu terk ediyorlar.

İşte onlardır şu an vatanına, aile ve malına dönenler. Az iken çoğalmışlar, zayıf iken kuvvetlenmişler. Dün onları kovanlar bugün onları, yenilmiş ve boyun eğmiş durumda karşılıyorlar.

Mekke halkı bölük bölük müslümanlığa giriyor. Bir zamanlar Mekke sokaklarında müşriklerin işkence ettiği Bilâl-i Habeşî de dönüp gelmiş. Mübârek Kâbe'nin damına çıkmış, yüce sesiyle haykırıyor:

«Allahü Ekber - Allahü Ekber.»

Bu ses idi işkence kırbaçları altında «Birdir, birdir, birdir... Allah» diye fısıldayan. Şimdi ise Kâbetullah üzerinden dalga dalga göklere, yeryüzüne yayılıyor: «Lâ ilâhe illâllah, Muhammedün Resûlullah» diye. Ve herkes boynu bükük onu saygıyla dinliyor. Dikkat edin, bu ikinci bir örneği olmayan tek gerçektir. O İslâm'dır. İnsan ise ne ahmak ve echeldir ki; İslâm'dan başkası uğrunda mücadeleye fedakârlık ve kahramanlığa yeltendiği zaman, sadece vehmiyle asılsız ve boyutsuz boş dâva ile uğraştığını bile anlamıyor.

Bu kısa takdimden sonra deriz ki:

Büyük Fetih, aynı zamanda birçok işaret, hüküm ve sayısız ilkeler ihtiva etmektedir. İyi görmek için üzerinde durmak zarureti var. Biz şimdi, olayın seyrine göre, elimizden geldiği ölçüde bunları hatırlatacağız.

a) Mekke fethinin sebebi olan olay bize gösteriyor ki; barış ve

andlaşmada müslümanlar tarafında olanlara, karşı taraf harb açarsa bizzat müslümanlara açmış oluyor. Artık saldırganla müslümanlar arasında hiçbir akid kalmıyor. Bu ulemanın tam ittifak ettiği görüştür.

b) Resûlullah (s.a.v.)'ın Mekke üzerine yürüyüşündeki metod gösterir ki; ahdini bozan ve onu hiçe sayan taraf üzerine müslümanların emiri, hiç de haber vermeden ansızın hücum edip gafil bastırabilir. Hıyânetinden ötürü bu böyledir. Bundan karşı tarafı haberdar etmesi de gerekmez. Nitekim gördük ki, Resûlullah ümmetini, Mekke'ye karşı topladığında şöyle duâ etmişti: «Yâ Rab! Kureyş'in gözlerini kör et, bizi görmesin! Tâ karşılarına dikilinceye kadar...» Bu da ümmetin ittifak ettiği bir prensiptir.

c) Resûlullah (s.a.v.)'ın bu uygulamasında şuna da işaret var: Bir kısım kimselerin ahdi bozmaya yeltenmesi, hepsinin ona girişmesi olarak telâkki olunur. Ama kalan topluluk bu ahdi bozma teşebbüsünü gerçekçi bir tavırla reddederse durum değişir. Halbuki Resûlullah gözetti; Kureyş'in çoğunluğunu suskun gördü. Müslümanların taraflısı olan Huzâalılara karşı baskın düzenleyen kendi adamlarına ve taraflılarına karşı bir tavır almadılar. Bu gösteriyordu ki; onlar da bu işe rıza göstermiş, ahdi bozup hıyânet etmişlerdir. Çünkü, başlangıçta lider kadro barış yapmış, Kureyş halkı da toptan bunu tasvip etmişti. Şimdi de yine onların ileri gelenleri ve mümessilleri ahdi bozucu bu saldırıyı düzenlemişlerdi. Tabiî sonuç yine toptan ahdi bozmuş olmalarıdır...

Nitekim Resûlullah, Benî Kurayza savaşçılarını idâm ettirirken de herhangi birine, ahdi bozmadığını sormamıştı. Yine Benî Nadir'i sürgün ederken de, sebeb müslümanlarla aralarında bulunan anlaşmayı bozmalarıydı. Halbuki bozguncular sadece aralarındaki bir grup lider kadroydu*.

2 — Hâtıb bin Ebî Beltea ve yaptığına dair:

a) Biz şimdi, Nübüvvetin başka bir görünüşü karşısındayız. Yüce Rabb'in onu vahiyle nasıl yakından desteklediğini seyrediyoruz. O, sahâbelerine emrediyor: «Gidin, Hah bahçesinde develi bir kadın bulacaksınız. Onda bir mektup var, alıp getirin!...» Bunu ona haber veren kimdi? Yolcu kadınla Hâtıb bin Ebî Beltea arasında cereyan eden olaya O, nasıl muttali oldu?.. Bu vahiydi elbet. İşte bu nübüvvet cilvesidir. Ve Allah'ın Nebîsine ve müslümanlara va'-

* Demek ki ceza umumî oluyor. (Mütercimler)

dettiği o Büyük Feth'i tahakkuk ettirmek için ona destek ve plânın gerçekleşmesi için ihbardır.

b) Suçla ittiham olunanın, bazı yolla işkenceye tâbi tutulması itirafı te'min için, câiz midir?..

Bazı zevat, Hz. Ali (r.a.)'nin o kadına söylediğinden bunu istidlâl ederler. «Ya mektubu çıkarırsın, yoksa elbiseni soyacağım!..» Yâni buradan yürüyerek bazı ulema şu hükme varıyor: Bazı suçları açığa çıkarabilmek için mü'minlerin imamı ve onun vekili, çeşitli yollara başvurabilir, vasıtalar kullanabilir. Tıpkı böyle de, Hayber yahudilerinin Huyey bin Ahtâb'a âit hazineyi saklamaları üzerine Resûlullah'ın uygulamasını delil sayarlar. Hani, Hayber Gazvesi sonunda Resûlullah (s.a.v.), Huyey bin Ahtâb'ın amcasına: «Huyey'in Benî Nadir'den getirdiği Mesk'i* ne yaptınız?» diye sormuştu.

Onu savaş masrafı olarak harcadım, diye cevab verse de, «Hayır zaman kısa, para da çok fazlaydı» buyurdu. Ve bunun üzerine onu Zübeyr'e gönderdi. O da biraz sıkıştırınca adam: «Ben Huyey'i şu harabelerde dolaşırken görmüştüm», dedi. Ve gidip aradılar. Gerçekten de harabede o deri dolusu parayı buldular. Günümüzde bazı araştırmacılar bu görüşü İmam Mâlik (r.a.)'e isnad ederler.

Gerçek ise şudur: Dört büyük imam ve cumhûr-u ulemanın araştırması sonucuna göre; şer'i ölçülerle yeter delille suç isbat edilmeden, maznuna (suçla ittiham edilen kimseye) işkence yapılamaz. İkrar etsin diye böyle bir uygulama câiz değildir. Çünkü suç isbat edilmedikçe maznun, suçsuz kabul edilir. Hâtıb'ın Mekke'ye gönderdiği kadın olayına ve Hz. Ali (r.a.)'nin onu tehdidine gelince; şu iki sebebe bağlı olarak bir delil teşkil edemez:

Birincisi: Bu kadın sırf bir itham altında değildi. Onun (mektup götürdüğü) sabit ve gerçekti. Çünkü onu peygamberlerin en büyüğü ve insanların en doğru sözlüsü Muhammed (s.a.v.) haber vermişti. Bu ise, ikrardan ve senedden de kesindir. Şimdi, biz masum olmayan insanların zan ve şübhesine dayalı ittihamla nasıl kıyaslarız bunu? Bu kadının durumu için söylediğimiz, Huyey bin Ahtâb'ın amcası için de aynen geçerlidir.

İkinci olarak da: Mektubu bulmak için elbisesini soymak, işkence ve hapis gibi değildir. Aradaki fark büyük ve açıktır. Mektubun onda olduğu kesin olunca, artık onu bulmak için elbisesini

* Mesek: Derîden yapılmış torba. Altınla doldurulmuştur.

soyup aramaktan başka yol yoktur. Bu da şübhesiz meşrû bir yoldur. Hattâ Resûlullah (s.a.v.)'ın emrinin yerine gelmesi için bu zaruridir. Zübeyr'in, Huyey bin Ahtâb'ın amcasına işkence uyguladığı mes'elesine gelince; bir kere bu da sadece bir itham değil gerçeğe istinad ediyor. (Resûlullah (s.a.v.) haber verdiği için) ikinci olarak da bu bir harb durumudur. Müslümanlarla öbürleri arasındaki harb hali. Pek tabii müslümanların birbirine karşı uygulamasında mesned olamaz, kıyas kabil değildir.

Bu kanaati, İmam Mâlik (r.a.)'in mezhebindeki görüşü diye sananlara gelince, bu da onun mezhebini tanıyanların açıkça göreceği üzere bâtıl bir tahmindir. İmam Mâlik (r.a.)'ten Sehnun'un **El-Müdevvenetü'l-Kübrâ**'sında şu nakil var:

«Bir kimse bir suçu; tehdid, zincire vurma, korkutma, dövme veya hapsetmeyi müteakip ikrar etse had vurulur mu? dedim. İmam tehdidle ikrar eden afvedilir, dedi. Zaten, korkutma, bağlama, tehdid, hapsetme ve dövme dediğin hepsi bence tehdiddir, afvedilir kanaatindayım» buyurdu.

Yine râvi der ki: Peki tehdid veya dayakla ikrar eder, katilliği veya çaldığını ortaya çıkarırsa; gerçek böylece ortaya çıktığı halde yine had uygulanır mı? dedim. **Dedi ki, ben ancak ve ancak, tam emniyet içinde korkusuzca ikrar edene ceza uygularım.** Aksi halde uygulayamam!...

c) Resûlullah'ın Hâtıb'a sorusu ve onun cevabı ardından da, o yüzden nâzil olan âyeti okuması bize şunu gösteriyor: Hangi şart altında olursa olsun, müslümana, Allah'ın düşmanlarıyla dost olması yaraşmaz. Onlara bir meyil ve yardım hissi taşıması da asla câiz değildir. Onlara dostluk ifade eden sözle mukabele de uygun olmaz. Hâtıb'ın Kureyş arasındaki yakınlarını, kendisi aslen Kureyşli olmdığı sebebiyle, himaye eden olmadığından, bir iltimas beklemediği için mâzur görülmesini istemesine rağmen bu böyledir...

Çünkü Kur'an âyetleri nâzil olup, açık olarak, mü'minlerin, Allah'tan başkasını veli edinmemesini, yalnız O'ndan himaye beklemesini emretmiştir. Ve kim olursa olsun, kiminle olursa olsun, insanlarla ilişkisini bu esasa dayandırması, bu yüce dine uygun olarak kurması emredilmiştir. Aksi halde, bir kimsenin yâni müslümanın, malını, canını Allah yolunda harcaması; yerini aile ve imkânını onun için terketmesi nasıl düşünülebilir ki?...

İşte çağımızda, kendi kendine düşmanlık eden müslümanların çıkması budur: Namaz için mescidlere koşar, zikir ve virdleri sü-

rekli tekrarlar. Misbahı elinden bırakmaz... Ama halkla ilişkilerini hâlâ akrabalık bağı, irkî yakınlık hissi, mal ve makam arzusu ya da bazı hayvanî arzu* ve isteklerini tatmin esasına göre yürütür. Ve bu suretle, hakkı bâtıla satmış olmaktan veya geçici dünya için Allah'ın dinini bir paravan olarak kullanmaktan çekinmez.

Bunlar münafıktır. Müslümanlarla görünmeleri, onları geciktirmek, bölmek, zayıf düşürmek emelindedir. İşte, tarih boyu, müslümanlara karşı hazırlanıp uygulanan hiyle ve tuzaklardan bir görünümdür bu...

3 — Ebû Süfyân mes'elesi ve burada Resûlullah'ın tutumu:

Fetih günü, Ebû Süfyân'ın durumu garipti gerçekten: İlk defa Resûlullah'a savaş açanların başı ve öncüsü iken, o gün, O'nun dinine fevc fevc girenlerin önünde ve ilki oldu.

Halbuki, bugüne kadar Mekke'den çıkan her muharib ve her ordu onun teşviki, onun öncülüğü ve onun coşturmasıyla olmuştu ancak... Hikmet-i İlâhî, Mekke Fethi'nin kansız olmasını gerektirmiş; daha önce O'nun Resûlüne (s.a.v.) ezâ edip harb açarak oradan çıkaran halkının İslâmlaşmasını murad etmişti. Öyle ki; müslümanların da herhangi mücadele ve meşakkate girmesine hacet kalmadan... Ebû Süfyân'ın müslüman olmasının sebebleri de çok önceden hazırlanıp plânlanmıştı âdeta!... Bu da Resûlullah (s.a.v.) ile vuku bulan mülâkat ânında **Merri Zahran**'da gerçekleşti. Arkasından da Mekke halkına koştu, onların kafasından ve gönlünden savaş düşünce ve arzusunu silip attı. Mekke atmosferini teslimiyete hazırladı. Câhiliyye şirkini yere gömerken, İslâm ve tevhid tohumunu da ekmiş oluyordu.

Nitekim, Resûlullah (s.a.v.)'ın ona ilânını tenbihlediği şu emir de bunun başlangıç ve belgesiydi: «Kim Ebû Süfyân'ın evine sığınırsa emniyettedir». Tabiî bu taltif, onun müslüman oluşu, İslâm'a ısınıp kalbinin karar kılmasından sonraydı... Bilirsiniz ki, İslâm, dinin inanç ve amelî ahkâmına tam uyup boyun eğmektir. O halde, bir müslümana gerekli olan, imanın kalbine sirayet etmesidir. Bu da tabiî İslâm prensip ve erkânına sürekli uyumla gerçekleşir. Sürekli ve ısrarlı olarak birtakım meşrû vesileler ve sebeblere kalbini alıştıran kimse, gitgide imanı kalbine oturtur. İslâm onun tabiatı olur, iman kökleşir. Artık, fırtınalar onu sarsamaz, saptıramaz...

---

* Meselâ parti taassubunu... (Mütercimler)

Nitekim Hak Teâlâ, Kitab-ı Kerîm'inde böyle buyuruyor: «Araplar, biz iman ettik dediler. De ki, belki henüz iman etmediniz ama İslâm olduk diyebilirsiniz. Çünkü henüz iman kalbinize tam olarak kök salmadı!..*».

Yine bu yüzden, savaş anında, harbin şiddeti karşısında müslüman olan kimseyi, silâh korkusuyla veya ganimete ermek arzusuyla da sırf zevahiri kurtarmak için müslüman olmuş olmakla itham etmesi yakışmaz.

Hattâ karineler buna delâlet etse bile câiz olmaz. Çünkü matlûb olan, kalbe ve iç âleme nüfûz etme değil, görünüşün ve dış âlemin ıslâhıdır. Nitekim Resûlullah (s.a.v.)'ın çıkardığı seriyyelerde bazı sahâbenin bu konudaki tutumu üzerine Cenâb-ı Hak vahy ile açıklık getirmiştir. Çünkü bazı sahâbeler, böyle bir çarpışma anında, müslümanlığını ilân eden kimselerin ölüm korkusuyla böyle davrandığını iddia edip öldürmüşlerdi:

«Ey inananlar! Allah yolunda çarpışırken uyanık olun. Size teslimiyetlerini bildirenlere, «Sen mü'min değilsin» demeyin. Siz geçici dünya cilvesini takib ediyorsunuz. Halbuki Allah katında sayısız ni'metler var. Esasen daha önce sizler de böyleydiniz. Allah lûtfetti de oldunuz. O halde iyi değerlendirin insanların hâlini. Zaten Allah sizin ne yaptığınızdan haberdardır**».

Dikkat edin, müslümanın dine yeni girdiği zamanki halini nasıl tasvir buyuruyor. Onların çoğu da bugün için imanlarından şübhe ettikleri kimselerin durumundaymış. Sonra Allah onlara ihsanını artırmış da, gitgide saf ve samimî müslüman olmuşlar...

Bu da tabiî, zahiri plânda, din ahkâmını sürekli ve disiplinli şekilde yaşaya yaşaya şübhe ve eski yanlışlardan temizlenme şeklinde olmuştur.

Resûlullah (s.a.v.)'ın risâlet hikmetinden birisi de İşte Ebû Süfyân'ın, müslüman olduğunu ilânını müteakip; Hz. Abbas'a emrederek vâdinin çıkış yerinde tutmasındadır. Oradan bütün İslâm ordusu, alaylar, taburlar halinde geçecek, o da İslâm'ın gücünün ne noktada olduğunu görecekti.

Nihayet, Mekke'den paramparça, ezik, yenik kaçan müslümanın nasıl bir inkılâp ile yenilmez kuvvet oluverdiğini anlayacak. Bu

---

* Hucûrât sûresi, âyet: 14.
** Nisâ sûresi, âyet: 94.

ise tabii, o dinin akidesinin doğruluk ve ilâhîlik yönünde te'kidle, zihne sunacakıt.

Ama bu hikmetler, bir ara, Ensârdan bazı sahâbenin zihninden silinivermişti. Haniya, Resûlullah (s.a.v.): «Kim Ebû Süfyân'ın evine sığınırsa emindir» fermânını ilân edince, O'nun kendi kabilesine ve memleketine özel bir sevgi duyduğunu, bu sözü de bu yüzden söylediğini sanmışlardı.

Müslim'in Ebû Hüreyre'den rivâyetine göre, Resûlullah bu sözü söyleyince, Ensâr'dan bazıları birbirine: Demek ki adamın beldesine olan bağlılığı, halkına olan sevgisi onu sardı. Ebû Hüreyre der ki: Bunun üzerine vahiy geldi. Zaten vahiy gelince haberimiz olurdu. Bu sefer vahiy gelince, daha bir ferdin Resûlullah (s.a.v.)'a kaşını kaldırıp bakmasına fırsat kalmadan, o vahyin emrini icrâ etti. Şöyle seslendi: Ensâr topluluğu! Onlar da: Buyur yâ Resûlâllah! dediler.

Buyurdu ki: «Adamın memleket sevgisi baskın geldi...» dediniz. Evet öyle oldu dediler. Bunun üzerine: «Asla! Ben Allah'ın kulu ve Resûlü olarak sizin beldenize hicret ettim. Dirim sizinle olduğu gibi, ölüm de sizinle olacak!..»

Ensâr ona ağlayarak şu itirazda bulundular: Biz bu sözü kötü niyetle değil, sadece Allaha ve Resûlüne bağlılığımızdan söylemişizdir.

İman ve İslâm arasında farka yönelik şu anlattıklarımızı; size Ebû Süfyânın müslüman oluş biçimine dair tartışmalarla ilgilidir. Haniya onun Resûlullah tarafından «hâlâ benim, Allahın Resûlü olduğuma kesin kanaatın oluşmadı mı?» diye, yöneltilen soruya verdiği cevabda bu endişe vardı: «Buna gelince, vallahi hâlâ gönlümde bir tereddüd var!..»

Nitekim Hz. Abbas (r.a.) da ikaz ediyor: Yazıklar olsun sana, Allahın birliğine, Muhammedin Onun Resûlü olduğuna şehâdet getirsene, boynun vurulmadan!..

İşte o zaman gerçekten şehâdet getirdi.

Buradaki şübheli yan şu: Deniyor ki, tehdit altında İslâm'a girmek ne kıymet ifade eder? Çünkü az önce o, Resûlullah'ın nübüvvetinde şübhesi olduğunu söylemişti.

Ancak buradaki şübhe şöylece kalkar. Bilirsiniz ki: Müşrik ve kâfirden beklenen, imanın kâmil mânâda kalbe yerleşmesi değil. Başlangıçta, İslâm'a girecek kimseden beklenen; aklıyla kavradığı

İslâm'ı diliyle de ilân ve ikrar etmesidir. Bu teslim oluştan sonra; yâni Allah'ın birliği, Resûlünün nübüvvetini ve onun getirip haber verdiklerinin doğruluğunu ifade ile onun topyekûn kanunlarına boyun eğecek... İmanın gerçeğiyle teessüsü ise, bundan sonraki bağlılık ve emirleri sürekli uygulama ile gerçekleşecektir.

Gerçekten de Ebû Süfyân bu nizamî orduların geçişi karşısında düşünüyordu. Gördükleri karşısında çarpılıyor, şaşkınlıkla Hz. Abbas'a dönüyordu. Tabii henüz câhiliyye düşüncesinden de sıyrılamamış, o kafa ve gönülle değerlendirme yapamıyordu:

«Gerçekten, yeğenin çok büyük bir hükümdar oluvermiş yâ Abbas!» diyordu. Tabii Abbas (r.a.) onu bâtıl kalıntısı düşüncesinden uyarmaya çalışır; «Ebû Süfyân, dikkat et! Bu hükümdarlık değil peygamberliktir! Neden söz ediyorsun?...»

Esasen o, bir zamanlar siz Mekkeliler teklif ettiğiniz halde, mülkü de, malı da, makamı da ayak altına almış, sizin işkence ve hakaretlerinizi de hiçe saymıştı. Siz değil miydiniz, hem ona sunduğunuz bunca dünyalığı reddedip, Risâlet görevine tercih etmediği ve sizi imana çağırdığı için, onu ülkesinden çıkarmaya mecbur eden?.

İşte nübüvvet böyledir!

Hz. Abbas (r.a.)'ın dilinde tecelli eden ilâhî hikmettir bu. Böylece kıyâmete kadar herkesin ibret alacağı bir kelâm olsun; bilinsin ki, Resûlullah (s.a.v.)'ın da'veti, bazılarının vahyedip gevelemeye çalıştığı gibi; ne saltanat, ne akar, ne ırk kaygısıyladır. Bu, Resûlullah'ın baştan başa hayatını kaplayan bir sayhadır. İlâhî ikazdır. Onun ömrünün her ânı, damla damla konuşur bir armonidir. Bu, Allah yolunu ve O'nun nizamını tebliğ için gönderilmiştir insanlığa. Yeryüzünde nefsinin saltanatına zerrece pay yoktur!.

4 — Resûlullah'ın Mekke'ye giriş tarzı üstüne düşünceler:

a) Buhârî'nin, Abdullah bin Muğfil'den rivâyetinde gördük ki; Resûlullah (s.a.v.) Mekke girişinde Fetih sûresini okuyor. Okuyuşunda terci' yapıyordu Terci' ise kıraâette bir tarzdır. Okuyan coşarak onu terennüm eder sanki... Bu da O'nun, Mekke girişinde Rabbiyle başbaşa bir istiğrak halinde olduğunu gösterir. Yoksa, zafer ve büyük muvaffakiyetin nefsine getirdiği büyüklenme, gurur ve şurûrunu kaplayan övünçten değil. Hayır, sırf Allah'ın destek ve yardımını apaçık müşahede etmesinin sonucu, ona bütün zerreleriyle iltica edişidir...

Nitekim, İbn İshâk'ın rivâyetindeki tasvir de bu mânâyı da-

ha açık yansıtır. Ona göre Resûlullah (s.a.v.) Zituva'ya gelince; Allah'a minnet tavriyle başını öyle eğiyordu ki, nerdeyse alnı hayvanın yelesine değiyordu. Bu, onun, kendisine Allah'ın lûtfedip gösterdiği «Feth-i Mübîn» için minnet ifadesiydi.

Bu da şunu gösteriyor; O, Rabbinin emrini yerine getirmiş olmakla kullukta tamlanış ve kulluğu başarmanın şükrü içindedir. Ve kavminden çektiği bunca çileyi, kendisini zorla çıkardıkları bu beldeye, Allah'ın nasıl bir zaferle, şeref ve izzetle döndürmekte olduğunu gözlemekte... Evet bu an Allah'a en kâmil mânâda hamd ve şükür dolu gönülle yönelme ânı; bu mekân ona kulluğun son haddine taşırılma makamıdır. Tabii bu her mü'minden beklenecek haldir esasta. Yâni, genişlik ve darlık ânında hep Allah'a mutlak ubûdiyyette kalmak. Bollukta kıtlıkta, güçlü iken de, zayıf iken de hep mutlak kulluk...

Yâni müslümana, sadece sıkıntıya düştüğü, belâya uğradığı zamanda darlık gitsin, zarar kalksın diye kulluk gösterisi asla yakışmaz. Çünkü geniş ve mutlu günlerin huzur ve refahı, sarhoş ederse, isyana düşer, gözü birşey görmez. Öyle kimseler ilâhî emir ve ahkâmın yanından teğet geçmeye başlar. Öyle ilgisiz olur ki, sanki o dar günlerinde yalvaran ve boyun büken o değilmiş...

b) Buhârî'nin bu rivâyeti aynı zamanda, bize Kur'an okuyan kimsenin âhenk ve teganni yapmasının da câiz olacağını gösterir. Bu anlam, Abdullah bin Muğfil'in naklindeki «Terci'» ta'birinden çıkar. Bu ise bütün Şâfiî ve Hanefî ulemasıyla Mâlikîlerin ve ötekilerin çoğunluğunun birleştiği gerçektir*.

c) Resûlullah (s.a.v.)'ın hikmet dolu tedbirinden biri de, Mekke'ye girerken ashâbına farklı yönlerden bölük bölük girmelerini emretmesidir. Onlar, tek yol veya kapıdan girmemekle, savaşı büyük çapta önlemiş oldular. Çünkü Mekkeliler bu durumda savaşa cesaret edemezdi. Etse, adamları dört bir yana dağıtmaları gerekirdi. Bu ise onların zayıflaması demekti. Bunu göze alamayınca da savaş ve saldırının sebebi kendiliğinden ortadan kalkmıştır.

---

* Bu imamlar, birçok sahâbe ve tâbiînden; Kur'an tilâvetinde, teganni ve tahribin nehyi hakkında gelen rivâyetleri, harfleri ve kelimeleri sahîh mahreçlerinin dışında okuma şeklinde yorumlamışlardır. Gerçekten, bu türlü tilâvet ittifakla câiz değildir. (Müellif)

Câiz olan ise: «Kur'ân'ı tertil üzere okuyun» âyeti ile; «Kur'ân'ı seslerinizle güzelleştirin» hadîsine göre; hoş ama doğru okumaktır.

(Mütercimler)

Resûlullah (s.a.v.) bunu, muhakkak ki, kan dökülmesini önlemek, İslâm'ın belde-i Haram'a verdiği mânâyı korumak için emretti. Ve onlara da, sadece saldırana karşılık savaşma izni verdi. Öbürlerine de, evlerine kapandıkları takdirde emniyet va'detti.

5 — Mekke Haremine mahsus hükümler:

a) Orada savaş yasağı:

Gördük ki, Resûlullah (s.a.v.) ashâbına hiçbir kimseyle savaşmaya izin vermedi. Sadece müslümanlara saldıranlarla, kanı heder edilen ve öldürülmelerini kendisinin emrettiği altı kişi hariç.

Yine gördük ki, O (s.a.v.), uzaktan kılıç parıltılarını görünce sormuş ve Hâlid bin Velid'in kendisine saldıranlarla savaşmak zorunda kaldığını anlayınca, buna üzülmüş. Ancak, «Allahın kazasında hayır vardır» buyurmuştu. Zaten bunun dışında da Mekke'de, herhangi bir çarpışma olmamıştı...

Nitekim fetih günü halka hitap ederken de: «Mekke'yi Allah yasak bölge yaptı, insanlar değil...» buyurdu. Ve, «Allah'a inanan bir kişiye kıyâmete dek, orada kan dökmesi veya kavga etmesi helâl olmaz. Biri kalkıp da ruhsat var savaşa derse; Allah kendi Resûlüne izin verdi, size değil deyin. Ona bile bir günde bir an için izin vermişti. Ve dünkü gibi bugün de haramlığı avdet etti.

İşte bunu delil alan bütün müçtehidler, Mekke'de ve çevresinde savaşın câiz olmadığına hükmetmişlerdir. Çünkü bu Fetih hutbesinde açık bir peygamber emridir. Ancak ulema mes'eleyi genişlemesine alınca; uygulamanın nasıl olacağını araştırınca müşriklerle ve âsilerle savaşı emreden, kısas olunacakların öldürülmesini bildiren nasslarla bu yasak arasını şöyle bulmuşlardır. Müşrik ve mürtedlerle savaşma hususunda bir müşkil düşünülemez. Çünkü müşriklerin orada yerleşmesi, mekân tutup kalması şer'an yasaklanmıştır. Bunda ittifak var. Hattâ Şâfiî mezhebiyle öbür birçok müçtehid; müşriklerin oraya uğrayıp geçmesini bile câiz görmez. Bunun dayanağı şu âyet-i kerîmedir: «Müşrikler necistir. Bu seneden sonra artık Mescid-i Haram'a yaklaşmasınlar...» O halde, orada bulunanlara düşen, müşrikler oraya girmeden ve yaklaşmadan onlara savaş açıp yaklaştırmamaktır. Bu demektir ki: Cenâb-ı Hak, Haremine bir müşrik veya kâfir sokmamayı tekeffül etmiştir. İşte bu da, bu dinin mûcizesidir. Yâni Allah'ın kitabında ve Resûlünün lisanında gelen va'din tecellisidir.

Âsîlere gelince: Bunlar sâlih imâma başkaldıranlardır. Cumhûr-u fukahânın kanaatına göre böyleleriyle savaşa medar, âsi oluşlarıdır. Çünkü bu isyan ancak silâhlı karşılıkla bastırılabilir. Çünkü âsilere karşı savaş hukukullahtan olup, vazgeçilemez. Haremde de olsa onu bastırmak için savaş, onların önünü koyvermekten evlâdır.

İmam Nevevi şöyle der: Bu, cumhûrdan nakledilen görüştür. Doğru olan da budur. İmam Şâfiî de, «Kitâbü İhtilâfi'l-Hadîs»te bunu delîl getirmiş, nassa dayandırmıştır. Şâfiî şöyle diyor: Mutlak olarak kıtal'i meneden hadîslerin zahirinin gerektirdiği durumu şöyle yorumlayabiliriz (yâni âsilerle bile savaşı reddeden hadîsler): Kıtalin bu genel yasağı haramlık ifade etmesi; (bu mancınık dahil her tür savaş vasıtalarıyla saldırmadır) ıslah olmaları başka yolla mümkün olmasına bağlıdır. Ama küffâr başka beldelere üslenmiş ise o zaman savaşın her türü ve vasıtası câiz olur.

Tabiî bazı fakîhler, âsilere karşı savaşın haram olduğuna; ancak sıkıştırmak suretiyle Harem'den çıkıp kaçmalarını veya itâat etmelerini te'min etmek için çeşitli çarelere başvurmanın câiz olduğuna kail olmuşlardır*.

Hadlerin tatbikine gelince: Şâfiî ve Mâliki Mekke Hareminde haddin yerine getirilebileceğine hükmetmiştir. Delilleri ise: Buhârî'nin rivâyetindeki Resûlullah'ın şu kavlidir: «Harem, âsileri, kan dökûp kaçanları ve kapkaççıları korumaz elbette**».

Ebû Hanîfe ise, (bu da Ahmed'den nakildir.) Harem'de oldukça bu kimseler emindir. Ancak sıkıştırılarak, Haremi terketmesini sağlamak câizdir. Oradan çıkınca da had veya kısas uygulanır. Delili ise, Resûlullah (s.a.v.)'ın Fetih günü söylediklerinin genel yorumudur. Zerkeşî ise şöyle der: O halde Mekke Haremindeki özel durum şudur: Mekke dışında küffâr veya âsiler bir yere üslendi ise, onlar üzerine umûmî savaş açmak ve hangi savaş tekniği gerekliyse onu uygulamak câiz olur. Ama Mekke'de böyle bir üslenmeleri oldu ise bu tarz bir savaş açmak câiz olmaz***.

Biz de deriz ki; Cenâb-ı Hakk'ın Harem-i Şerîf'i sırf mü'minlere mahsus emniyet yeri ve onlara âit sığınak kılmış olması bakımın-

---

* Nevevi'nin Müslim şerhi: 9/124, 5/125 ve Mâverdi'nin Ahkâmu's-Sultaniyesi: 168. sahifeye bakın.

** Hadîsteki Hirbe: Ayb, şer'an helâl olmayanı kaçıran demektir. (En-Nihâye)

*** İ'lâmü's-Sâcid Fî Ahkâmi'l-Mesâcid: Zerkeşî: 162 ve Tarhu't-Tesrîb: 5/86. (H. Iraki)

landır. Durum bu olunca, artık orada kıtale sebeb olacak ne olabilir? Belki sadece «had»leri tatbik ve âsileri tedib vardır ki, onların da ahkâmı mâlûmunuzdur.

b) Avlanma yasağı:

Bu icmâ' ile sabittir. O da müttefekun aleyh olan şu hadîs-i nebeviye dayanır: «...Oranın otu koparılmaz, avı ürkütülemez...» Avı ürkütme haram olursa, telef etmek tabiî olarak haram olur. Demek ki, o arazide ava rastlayan, onu serbest bırakacak. Eliyle telef ederse ihramlının yaptığı gibi tazmin eder. Ancak, hadîste ta'yin edilen beş tür hayvan bu umumî yasaktan hariçtir. Çünkü Resûlullah bunları ayırmış ve zararlılar olarak göstermiştir. Karga, yengeç, akrep, fare ve kuduz köpek.... Ulema, yılan ve zararlı yırtıcıları da zarar verici olmaları sebebiyle bunlarla aynı kategoride mütalâa etmişlerdir.

c) Nebatının koparılması yasağı:

Bu da yukarıda geçen hadîsteki; «Otları koparılmaz» ifadesinde delilini bulur. Böylece o arazide Allah'ın bitirdiği her bitki bu yasağa dahil olup, sadece halkın geçimi için ektiği ve yeşilken koparmak zorunda olduğu bitkiler hariç kalır. Halkın ekip biçmesi haram olmaz yâni...

Tıpkı evcil hayvan kesmenin haram olmadığı gibi, hayvan ve nebatın bakımını yapmak, kuruyan dallarını ve otlarını koparmak câizdir. Ancak, Zerkeşî'nin, Ebû Hanîfe ve Ahmed'den rivâyetine görem, Harem dahilinde hayvan gütmeyi menetmişlerdir*.

Yine cumhûr, zararlı haşerelerden beşini istisna eden hadîs-i şerife kıyasla, umumî bitkilerden de ezâ veren bitkileri istisna etmişlerdir ki, bu da, «Nass'ı Kıyas'la tahsis» kabilindendir**.

d) Oraya ihramlı girmenin vücûbu:

Yâni kim Mekke'yi veya Nevevî'nin dediği gibi onun Hareminde bir yeri, hedef alır yola çıkarsa; eğer bu gidişi de, ticaret ve zarurî ihtiyaçları sağlamak gibi sürekl igiriş ve çıkışı gerektiren bir iş için değilse, sürekli Harem'e girip çıkmak zorunda değilse, o kimsenin ancak ve ancak hac veya umreye niyet ederek ihramlı olarak girmesi gerekir.

---

* Zerkeşî: İ'lâmü's-Sâcid: 157.

** Müellifin: Zavâbıtu'l- Maslaha Fi'ş-Şeriati'l-İslâmiyye eserinin 200. sahifesine bak.

Ancak; ulema bu talebin, «vücûb» mu, «Nedb» mi ifade ettiği hususunda ihtilâf etti. Ama üç imam nezdinde meşhûr olan, Şâfiîlerin de çoğunluğunca zâhir olan «vücûb»dur ki bu İbn Abbas'tan nakildir.

Bazı ulema ise bunun mendûb olduğuna kanidir.

İhtilâfın sebebi ise, Resûlullah (s.a.v.)'ın Fetih günü Mekke'ye ihramsız girmiş olmasıdır. Bu da, Müslim ve ötekilerinin; «Resûlullah Fetih günü Mekkeye girerken başında siyah bir sarık vardı ve ihramsızdı...» şeklindeki rivâyetlerine dayanır.

Yâni ihramın mendûb olduğuna hükmeden ulema bu hadisi delil alıyor. Ama vâcib diyenler de durumu şöylece tashih ediyorlar: Resûlullah o gün küffârın hıyânetine karşı tedbirli ve her an çıkabilecek bir harbe karşı hazırlıklıydı. Bu ise umumî halden müstesnadır. Vücûbun dışındadır.

e) Gayr-i müslimlerin orada kalmasının yasağı:

Biz ilk hükmü açıklarken bunun da hükmünü deliliyle zikretmiştik. Bu da orada harbin yasaklığına dayanır.

6 — Resûlullah (s.a.v.)'ın Kâbe-i Muazzama'da yaptıkları üzerine düşünceler:

a) Kâbe içinde namaz:

Buhârî'nin İbn Abbas'tan rivâyetini naklederken demiştik ki: Resûlullah (s.a.v.) Beyt'e, oradaki putlar temizlenip, Hz. İbrahim ve İsmail'e izâfeten yapılmış ellerinde fal oku olan resimler silininceye kadar girmedi. Bundan sonra ancak Beyt'e girdi ama sadece dört köşeye tekbir getirdi ve namaz kılmadan çıktı.

Müslim ise İbn Ömer (r.a.)'den Resûlullah'ın, Usâme, Bilâl ve Osman bin Talha el-Hasbî ile Kâbe içine girdiğini, kapısını kapatıp bir müddet orada kaldığını rivâyet etmiştir. İbn Ömer diyor ki: Ben, Bilâl çıkınca, Resûlullah'ın orada ne yaptığını sordum. Şöyle dedi: İki direği soluna, birini sağına ve üç direği de arkasına aldı ve namaz kıldı. (O gün Kâbe'nin altı direği vardı).

Buhârî'nin de İbn Ömer'den buna yakın rivâyeti var...

Ulema da bu iki hadîs arasında tearuz olmadığını beyan eder. Sebebi ise İbn Abbas'ın (ki o Resûlullah'ın namaz kılmadığını naklediyor) Resûlullah (s.a.v.) ile beraber olmadığı, Kâbe içine girme-

diğinden gelir. Çünkü o namaz kılmadığını, İbn Hâcer'in dediği gibi, bir Usâme'ye, bir kardeşi Fazla isnad ettiriyor. Halbuki Fazl da Kâbe'ye beraberce girmemişti. Bilâl'e gelince, o Resûlullah ile beraberdi ve namaz kıldığını isbat ediyor. Binâenaleyh, İbn Ömer'in Bilâl'den rivâyet ettiği hadisi, şu iki sebebten dolayı tercih etmemiz gerekir: Bir kere, bu olumlu bir haberdir ve onun bilgisi fazladır. Esas olarak, birşeyi isbat eden haber inkâr edene tercih olunur. İkinci olarak da; Bilâl'in haberi isbatlı ve müşahedelidir. Çünkü o Resûlullah ile beraberdi, Kâbe içinde... İbn Abbas'ın haberi ise gördüğünüz gibi sadece rivâyete dayalı, müşahede yönü eksik. Üstelik bir Usâme'den, bir kardeşi Fazl'dan rivâyet ediyor. Fazl ise yine Resûlullah'ın yanında değildi...

İmam Nevevi der ki: Hadisçiler, Bilâl'in rivâyetini esas almakta birleştiler. Çünkü o isbat edicidir. Bilgi fazlalığı da vardır. Artık onu tercih vâcib olur*.

Ebû Hanîfe, Şâfiî, Ahmed ve cumhûr-u ulema da böylece, Kâbe içinde musalli herhangi bir duvarına dönüp namaz kılabilir, diyorlar. Bu nafile veya farz olabilir. Ama İmam Mâlik aynı görüşte olup; Nâfile namazı câiz görür, ama farz ve müretteb namazı câiz görmez...**.

b) Resim ve fotoğrafın hükmü :

Buhârî hadîsinde açıkça gördük ki; Resûlullah (s.a.v.) oradaki putlar ve resimler tamamen temizlenmedikçe Kâbe'ye girmemişti. Ebû Dâvud da Câbir (r.a.)'den; Resûlullah (s.a.v.)'ın, o anda Batha'da bulunan Ömer İbn Hattâb'a haber göndererek, gelip Kâbe'deki bütün resimleri imha etmesini emrettiği ve bütün resimler silininceye kadar oraya girmediğini naklediyor. Nitekim Buhârî de, Kitâbü'l-Hacc bahsinde Usâme'den naklediyor ki; Resûlullah Kâbe'ye girince Hz. İbrahim aleyhisselâmı temsil eden resmi görünce su istedi ve o resimlerin hepsini sildirdi. İşte bu hadislerin hepsi gösterir ki; Nebî aleyhisselâm, duvara çizilen resimleri de imha ettirdi, mücessem ve tablo halindeki resimleri de oradan çıkarttırdı. Yine anlaşılıyor ki; bütün bunlardan sonra Kâbe'ye girince, duvarlarda resimlerden bazı izlerin kaldığını gördü ve tekrar su isteyip tamamen silip yok edinceye kadar uğraştı.

Bütün bunlar da, İslâm'ın tasvir, mücessem ve gayr-i mücessem resimler hakkındaki hükmünü açıkça göstermektedir. Şimdi size,

* Fethü'l-Bârî: 3/304 ve Nevevî'nin Müslim Şerhi: 9/82.
** Tarhu't-Tesrîb, Hâfız el-Irâkî: 5/175.

İmam Nevevî'nin, Müslim üzerine yazdığı şerhteki açıklamasının metnini sunuyoruz: «Asırdaşlarımız ve öbür ulema der ki: Canlı varlıkların resimlerini çizmek şiddetle haramdır. Bu büyük günahlardandır. Çünkü bunca hadisde, resim yapanlar tehdid edilmiştir. İsterse bunu adam, bir geçim yolu olarak, san'at edinmiş olsun. Her hâlükârda bu san'at haramdır bir kere... Çünkü burada Allah ile yaratıcılık yarışı vardır. Yine bu resim ister elbise, ister sergi, para, banknot, kap-kacak, duvar v.s. üzerinde olsun, aynıdır. Ancak ağaç resmi, kervan silûeti ve benzeri canlı resmi (hayvan, insan) görünmeyen tablolar haram olmaz.

Tasvirin, resim yapmanın hükmü işte budur. Ama canlı resimli birşeyi almanın hükmü ise; eğer duvara asılacak, üste giyilecek ya da başa sarılacak cinsten, tahkir anlamı verilemez biçimde kullanılacaksa bu da haramdır. Ama yere serilip oturulacak ya da yaslanılacak yastıkta olursa, yâni tahkir ve aşağılanma anlamı taşırsa o zaman haram olmaz. Ama madem ki rahmet meleklerinin oraya girmesine mânidir, o halde helâl olmaz. Aşağıda onu ayrıca zikredeceğiz.

Burada, gölgeli veya gölgesiz olmasının da bir farkı yoktur. Bu bizim mezhebimizin özetidir. Yâni, sahâbe, tâbiîn ve onlardan sonrakilerin toplu görüşü... Bu, aynı zamanda Süfyânü's-Sevrî, İmam Mâlik ve İmam Ebû Hanîfe'nin ve ötekilerinin görüşüdür. Bazıları ise, gögeli resim nehyedilmiştir. Gölgesizlerde ise beis yoktur, der ise de bu bâtıl bir mezhebdir. Çünkü Resûlullah'ın kötü gördüğü ve hiçbir ferdin de hoş göremeyeceği o perde üzerindeki resimler de* gölgesizdi. Artık öteki hadislerin mutlak mânâdaki resim yasağı da ayrı...

Rahmetli İmam Nevevî şöyle devam ediyor: «Ulema gölgeli resimlerin yasaklığı üzerinde ittifakla, tağyirini vâcib gördü. Kaadî İyâz ise çocuk oyuncakları için ruhsat verildiğini söyler.»

Ben de derim ki: Bugün halk fotoğraf makinasıyla çekilen resimler hakkında tereddütlüdür. Bu da acaba, el mehareytiyle çizilen, resmedilen sûretlerin hükmüne dahil mi, yoksa başka bir hükmü mü var?

Bazısı da, İmâm-ı Nevevî'nin ağzından aktardığımız, haramlık

* Burada Müslim'in Âişe'den rivâyetini kastediyor: «Resûlullah odama girdiğinde üzerimde ince ve üstü resimli bir örtü vardı. Rengi değişti ve örtüyü çekip parçaladı. Ve buyurdu ki; «Kıyâmet günü azâbı en şiddetli olanlar yaratıcılıkta Allah ile yarışa kalkanlardır...»

illetine bakarak, fotoğrafın elle yapılan resim hükmünde olmayacağını sanır. Çünkü fotoğrafın bir el meharetine dayanır tarafı yoktur. Yâni Allah'ın yarattığını taklid ve O'nunla ölçüşme görülmez. Sadece resim makinesini kullanmadan ibaret basit hareket var. Belli kayıtlarla, makine haznesinde görüntüyü hapsetmekten ibaret olan bu işi küçük bir çocuk bile yapabilir. Hadisin lâfzındaki mutlak mânâya göre de gerçekten çeşitli tasvir işlemleri arasında bir fark bulmaya zorlanma uygun olmaz.

Resim yapma ile ilgili hususlar bundan ibaret. Ama alma ve kullanma hususuna gelince, fotoğrafla öbür resimler arasında bir fark yoktur. Ama ne olursa olsun, resmin yapılması ve taşınmasına dair hükümde etkili olan özellikler vardır elbette. Haniya kadın resmi ve benzerini muharremattan birşeyin resmini taşımak şeksiz haramdır. Ama zaruret türünden maslahata binâen bir resmi taşımakta ise ruhsat olsa gerek. Allah bilir en doğrusunu.

Öte yandan bazı kimseler günümüzde tasvirin ve heykeltraşlığın dince yasak sayılmasına şaşabilirler. Ve çağımızda başka medenî milletlerce de, bu iki şeyin üstün ve güçlü san'atlardan sayıldığını söyleyebilirler.

Ama bu kimselerin şaşmasının sırrı, İslâm'ın bugünkü batı medeniyetiyle özdeş olduğunu sanmalarındandır. Öyle olunca, bu basit görüntülerde ona ters düşmesini bir tenâkuz olarak alıyor ve yorumlayamıyorlar. Halbuki İslâm bu görüntüleri bir san'at olarak almaz ve yasaklar. Çünkü İslâm yepyeni bir medeniyet dünyasına geçmek için büyük inkılâb yapmış, nev'i şahsına münhasır bir dünya görüşü ortaya koymuştur. Bugün medeniyet diye körükörüne bizi taklide zorladıkları anlayışla ittifak etmesi de düşünülemez. Artık bize aklî muhakeme ile bunun takdimi mümkün olmayınca, san'at adı altında yutturmaya özenseler de, İslâm'ın san'at anlayışı da bambaşkadır. Ve bu yabancı düşüncelerin empozeye çalıştığı san'at mefhûmunun hiçbir değeri yoktur.

c) **Kâbe hizmeti**: İmdi, Resûlullah'ın Kâbe'nin anahtarını Osman bin Talha'ya vererek «Ebediyyen ve sonuna kadar sende kalmak üzere - Abdüddâr ve Benî Şeybe'yi kastediyor - bu anahtarı al. Artık senden onu zâlimlerden başkası alamaz» buyurduğunu söylemiştik. İşte buna dayanarak ulemanın hepsi; kıyâmete kadar Kâbe hizmetlerini o sülâleden almanın câiz olmadığı kanaatine varmışlardır.

İmam Nevevi, Kaadî İyâz'dan naklen şunu söylüyor: «Bu Resûlullah tarafından onlara verilmiş bir velâyettir. Sürekli'dir ve ilâ nihaye evlâddan evlâda geçer. Onlardan zorla bu vazife gasbedilemez. Ve bu işe ehil oldukları müddetçe de kimse iştirâk bile edemez...» Ben de, bugün bile bunun geçerli ve Resûlullah'ın vasiyyetinin ve emrinin ellerinde bâki olduğu görüşündeyim.

d) **Putların kırılması:** Bu da muhakkak ki, Allah'ın, Resûlüne (s.a.v.) yardım ve büyük zaferle desteklemesinin açık görüntüsüdür. Çünkü O, bu Kâbe çevresinde dizilmiş zavallı putlara asâsıyla dokunurken şöyle diyordu: «Hak geldi, bâtıl yıkılıp gitti. Hak geldi, artık bâtıl gözükemez ve geri gelemez...»

Yine, İbn İshâk ve ötekilerin rivâyetine göre; bütün bu putlar diplerinden kurşunla yere kaynatılıp, yıkılmaması sağlanmıştı. Halbuki o, hangisine asâsıyla dokunsa, ya sırt üstüne devriliyor, ya yüzüstü kapanıyordu... Eh nasıl düşüp kırılmasındı bunlar? O'na Allah öyle bir inkılâb nasib etmişti ki Kureyş'in en ceberût liderleri, O'nun önünde baş eğip teslim olmuş, bütün bir Mekke O'nun getirdiği dini kabullenmiş, O'nun Hak da'vetine icâbet etmişti.

7 — Resûlullah'ın fetih hutbesi üstüne düşünceler:

Şu an artık O, Mekke'nin sahibidir. Sekiz sene önce hicret ettiği Mekke şehri. Topyekûn kendisine boyun eğip, risâlet ve hidâyetine teslim olup inanmış bir halde. İşte onlar. O'na her türlü düşmanlığı gösteren ve her işkenceyi tattıran toplum. Şimdi O'nun etrafına toplanmış, saygı ve hayranlıkla, gönülleri buruk halde kendilerine neler söyliyeceğini beklemedeler.

O'na yakışan ise, herşeyden önce, kendisini zafere erdiren, destekleyip va'dinde doğrulayan yüce Rabbine hamd ü senâ ile söze başlamaktı. Ve öylece açtı hitâbesini: «Lâ ilâhe illâllahü vahdehu lâ şerîke leh». O birdir, ortaksızdır. Allah va'dinde sadık oldu. Kulunu başarılı kıldı. Tek başına bütün kabileleri dize getirtti... Ve devam edecekti elbette, Kureyş ve öteki kavimler önünde, yeni (İslâmî) toplumun ana ilkesini anlatmaya. Bu ilke Cenâb-ı Hakk'ın şu kavlinde parıldıyordu: «Ey insanlık! Sizi biz, bir dişi ve bir erkekten yarattık. Ama millet ve kabileler halinde ünitelendirdik. Böylece (aranızdaki müsbet yarışma ile) Allah (ölçüsüyle) indinde en şerefli ve en samimîniz ortaya çıkıp tanınsın...»

Eh bunun yanında hemen; o köhne şirk düzenlerinden artakalmış bayat gelenek ve âdetlerin de müslümanların ayakları altına

gömüldüğünü söylemesi gerekliydi ve öyle yaptı. Baba ve dedeleriyle övünme; ırk, kabile ve milletle böbürlenme; dil, soy ve vücut yapısı ayırımıyla düşmanlık etmenin iptâl edildiğini; tüm insanların Âdem'den geldiğini ve Âdem'in de topraktan olduğunu ilân etti.

Ve o andan itibaren Kureyş câhiliyyeti dürülüp kaldırıldı. Beraberinde tüm gelenek ve taklidleri de dürülmüş oldu. Tabii arkada kalan mâzinin derinliğine gömüldü. Böylece Kureyş bütün kirlerinden yıkanıp, yürüyen kervana katılmış oluyordu. Çünkü bundan az ötedeki buluşma yeri, Kisrâ'nın sarayı ve Rum ülkesinin göbeği olacaktı. Mekke, bugünden itibaren bir yepyeni medeniyet ve hamlenin doğuş yeri olacak; dünya, topyekûn insanlık oradan alacağı mutluluk elbisesini giyecekti. İşte böylece, o saatte gömüldü ayakların altına câhiliyye kalıntısı herşey, tüm renk ve çizgileriyle. Ve Kureyş, Resûlullah (s.a.v.) ile İslâm için sözleşti. Anlaştılar ki: Ne Arab'ın Acem'e, ne Acem'in Arab'a üstünlüğü yok; ancak takvâ ve dindeki ciddiyetle üstünlük edinilir. Yine tek üstünlüğün ve büyüklüğün İslâm kılığıyla, övünme de sadece İslâm'ın ilkelerine tam bağlılıkla olabilir. Bunun için, Allah dünyanın güdümünü onlara teslim edip, dünya güdücülerini onlara boyun eğdirdi.

Şaşıyorum; kokuşmuş bu lâşe, ölüp gömüldükten sonra tekrar ondört asır sonunda nasıl hortlayıp çıkabiliyor*.

8 — Kadınların bey'atı ve ona dair ahkâm:

Bazı hususları aşağıda özetliyelim:

a) Müslümanların topyekûn kalkınıp üstün bir millet olabilmesi için; kadınların her sorumlulukta - ve tam bir eşitlikle - erkeklere katılışını gösteriyor.

Bunun için de, halife veya müslümanların hâkiminin; meşrû ve mümkün olan her hususta, İslâm toplumu için uygulanacak kararlarda, onların da re'yini ve güvencesini toplaması gerekiyor. Tıpkı erkeklerden söz aldığı gibi. Ve aralarında hiçbir ayırım gözetmeden...

Bu açıdan bakarsak, görürüz ki; müslüman kadın da dininin esas ve gereklerini öğrenmekle yükümlüdür. Tıpkı erkeğin öğrendiği gibi... Ve tabii; ilim, fikir, strateji cinsinden her türlü silâhla da kendine meşrû ve mümkün olduğu derecede donanması, dini yık-

* Bu hortlama insanlığın düşüşü ve kıyâmetin yaklaşışını bildirse gerek... (Mütercimler)

mak için pusuda bekleyen düşmana karşı her tedbiri alması zarûrîdir. Öyle ki, nefsine biçtiği ahid ve boynuna geçirdiği bey'at yükünü ehliyetle taşıyabilsin...

Çünkü herkes kabul eder ki, cahil oldukça kadının bir sorumluluk yüklenmesi, hele de çevresindeki yabancıların hiylelerine karşı uyanık olması mümkün değildir.

b) Kadınlarla, Resûlullah (s.a.v.)'ın yaptığı bey'atın izahında gördüğünüz gibi onlarla sözleşme sadece söz olur, el tutuşma yapılamaz. Ama erkeklerle bey'at böyle değil tabiî. Bu daha öteye uzanarak, yabancı olduğu bir kadının elini müslüman erkeğin tutmasının câiz olmadığını ortaya koyar. Ben bunun aksine hiçbir görüşe de rastlamadım, hiçbir İslâm âlimine de... Olabilir ki, tıbbî zaruretler, tedavi ve diş çekme gibi hallerde bir ruhsat tanınmıştır... Kadınlarla tokalaşmanın artık yaygınlaşıp âdet halini alması bazılarının sandığı üzere, asla zarûret değildir... Çünkü Kitab ya da Sünnetle sabit olmuş bir hüküm, örf ve âdetle değiştirilemez. Ancak, o hükmün kendisi örfe dayanarak oluşmuşsa bu olabilir. Çünkü öyle bir hüküm zaten, muayyen bir duruma bağlı ve onunla şartlıdır. Burada ise öyle birşey söz konusu değil tabiî.

c) Yine, bey'at hadisinde gördük ki; kadının, yabancı erkeklerin sesini duyması da mübahtır. Ama ihtiyaca bağlı olarak. Ve onların sesleri de avret değildir. Bu cumhûrla birlik Şâfiî'nin görüşüdür. Ama Hanefîlerden bazısı, kadının sesinin de avret olduğu görüşündedir. Onlar da bu hususta, yine kadınlardan bey'at alınışını bildiren hadise ve öbür birçok hadise dayanıyorlar*.

9 — Mekke savaşla mı, sulhla mı fethedildi?

Bu konuda ulemanın ihtilâfı vardır. Şâfiî, Ahmed ve bazıları, sulhen alındığı görüşündedir. Kureyş'in bu anlaşmadaki murahhası olarak da Ebû Süfyân'ı görürler. Anlaşmanın şartı ise: «Kim evine kapanırsa emindir. Kim İslâm'a dönerse emindir. Kim Ebû Süfyân'ın evine sığınırsa emindir... Sadece kanı heder edilen altı kişi hariç.»

Ebû Hanîfe ile Mâlik ise; zorla alındığı görüşündedir. Delil olarak ise müslümanların Mekke'ye giriş tarzını gösterirler. Çünkü müslümanlar harb nizamında ve hepsi de silâhlıydı. Gerçi bütün ule-

* Hanefînin dayanağı: Ahzâb sûresi, 32. âyetinde, Peygamber hanımlarına olan hitapta; «cezbedici sesle konuşma» menedilmiş. Buna öbür delillerle yasaklığa - kısmî ve özel - hükmedilmiştir. (Mütercimler)

ma, orada ganimet alınmadığı ve kimsenin de esir edilmediği üzerinde ittifak ediyor. Sulh yoluyla fethedildi diyenlerin gösterdiği sebeb açık. Harb yoluyla alındığına kani olanlar ise; Resûlullah (s.a.v.)'ın orada ganimet ve esiri menetmesi ayrı bir durumdur. Mekke şehrini öbürlerinden ayıran bir imtiyazdır. Çünkü orası, Rabbin Harem'i, Hakk'a kulluk ve din ahkâmının (haccını) uygulanma mahallidir. Ve sanki, bütün dünyaya karşı Cenâb-ı Hakk'ın vakfıdır. Bunun için de, Ebû Hanîfe dahil bazı ulema; Mekke arazisinin satılamayacağı, başkasına devredilemeyeceği kanaatine varmışlardır*.

Mekke-i Mükerreme'nin Büyük Fethi'nin bize gösterdiği ahkâm ve derslerden bir kısmını böyle özetlemiş olduk. Elimizden gelen bu idi. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

———oOo———

* Ahkâmu's-Sultaniye: 164, Zâdü'l-Meâd: 2/174.

HUNEYN GAZVESİ

Hicretin sekizinci yılı, Şevval ayında vuku buldu. Sebebi ise şu idi: Cenâb-ı Hakk Mekke Fethini Resûlüne (s.a.v.) nasib edince, düşmanlık ve isyânı bırakıp ona bağlanan Kureyş'in hâli; Havâzin ve Sakîf ileri gelenlerinin huzurunu kaçırdı. Aralarında gel-gitler başladı. Allah'ın Resûlüne ve mü'minlere verdiği zaferi hazmedemiyorlardı. Bunun üzerine büyük bir kalabalık topladılar. Havâzin reisi Mâlik bin Avf'ın liderliğinde bütünleştiler. Onlara tüm mal, evlâd ve ıyâliyle gelmelerini emretti liderleri. Ve bu müthiş kalabalıkla Mekke - Tâif arasındaki, Evtas mevkiine ordugâh kurdular. Mâlik bunu sırf, kimsenin geri kaçmasına fırsat bırakmamak için yapmıştı. Çünkü herkes aile, evlâd ve malını savunmuş olacaktı... Ve topluca Resûlullah (s.a.v.)'ın üzerine yürüyorlardı. O ise Şevval'ın başlarında hareket edip* oniki bin müslümanla onlar üzerine yürüdü. On bini Medineli, iki bini ise Mekkeliydi**.

Bu esnada Resûlullah (s.a.v.), Abdullah İbn Hadrad el-Eslemi'yi, düşman ordusu içine girip, durumunu öğrenip haber getirmekle vazifelendirdi. O da gitti. Aralarına katılıp, ordugâhlarını gezdi ve her hallerini öğrenip geldi.

Öte yandan, Resûlullah (s.a.v.)'a, Safvân İbn Ümeyye'de çok miktarda zırh ve silâh bulunduğu haber verilmişti. O da ona adam gönderip (ki Safvân o anda henüz müşrikti) zırh ve silâhları istetti. Safvân ise; «Acaba gasp mı ediyorsunuz yoksa?» diye sorunca, Resûlullah (s.a.v.): «Hayır, ödünç olarak, sağlamca sana iade edilecektir» diye cevab verdi. O da yüz zırh ile, yeteri kadar silâh verdi***. Mâlik bin Avf, Resûlullah (s.a.v.)'ın geldiğini haber alınca; çevresindeki bu kalabalığı Huneyn vâdisine indirip, herkesin vâdiye yayılıp pusuya girmesini emretti. Ve ordusuna; Muhammed ve arkadaşları üzerine çepeçevre, âniden ve toptan baskın yapmalarını tenbihledi.

Müslümanlar, Huneyn vâdisine vardı ve sabahın alaca karanlı-

---

* Tabakat: 4/200.

** Tabakat:4/200 ve İbn Hişâm'ın siyerî.

*** İbn İshâk bunu sahîh senedle nakleder.

ğında vâdiye yayıldı. Onları, vâdinin stratejik noktalarında üstlenen düşman birlikleri gözetliyordu. Ve talimat üzere ânîden hücum edip, müslümanlara toptan baskın yaptılar. Bundan hayvanlar ürktü, halk gerisin geri dönüp dağıldı. Öyle bir panik oldu ki, kimsenin gözü kimseyi görmüyordu.

Resûlullah (s.a.v.) sağa yöneldi ve halka çağırdı: «Ey Allah'ın kulları, bu yana gelin. Şübhesiz ben peygamberim, Abdülmuttalib evlâdıyım!..» Müslim, Abbas (r.a.)'dan şöyle naklediyor: Ben Resûlullah'ın yanındaydım Huneyn günü. Biz, Ebû Süfyân bin Hâris bin Abdülmuttalib ile birlikte ondan hiç ayrılmadık. O beyaz katırı üzerindeydi. Müslümanlar, küffâr ile karşılaşınca ilkin şaşırıp geri çekildi. Halbuki Resûlullah, katırını mahmuzlayıp, düşman üzerine sürüyordu. Abbas şöyle devam ediyor: Ben hemen Resûlullah'ın atının yularını tutup durdurdum. Düşmana yaklaşmasını önleyecektim. Ebû Süfyan da Resûlullah'ın üzengisinden tutmuştu...

Resûlullah (s.a.v.) **Ashâb-ı Semre** diye çağırın buyurdu*. (Hz. Abbas'ın sesi çok gürdü). Ben de: Ey Ashâb-ı Semre!.. diye en son sesimle bağırdım. Abbas diyor ki: O anda kendilerine bu çağrım tıpkı ineğin yavrusuna mülemesi gibi karşılık gördü ve hep birden: «Yâ lebbeyk, yâ lebbeyk!..» diye cevab verdiler. Hemen de dönüp küffâr ile savaşa tutuştular. Bir çağrı da «Ey Ensâr!» şeklinde olmuştu. Resûlullah ise onların çarpışmasına bakarken; «İşte şimdi Valisin; işi bitti..» buyurdu. Yerden kum alıp küffârın suratına serpti ve: «Muhammed'in Rabbi aşkına onları ezin!..**» diye haykırdı.

Allah, müşriklerin gönlüne korku saldı. Ve öyle bir yenilgiye uğradılar ki; kimsenin kimseyi göreceği yoktu. Onlar kaçıyor, müslümanlar kovalıyor, öldürüyor veya esir ediyorlardı. Herkes bir sürü esirle Resûlullah'ın huzuruna geldi.

Bu gazvede ayrıca, Resûlullah (s.a.v.) isbat etmek kaydiyle her savaşçının öldürdüğü adamın terikesine sahip olabileceğini ilân etti.

Bu konuda İbn İshâk ve ötekiler, Enes bin Mâlik (r.a.)'den şunu nakleder: Ebû Talha, Huneyn gününde tek başına öldürdüğü yirmi kişinin eşyasını almıştı.

Yine İbn İshâk ve İbn Sa'd sahih senedle nakleder ki; o gün Resûlullah etrafına bakınırken, Ümmü Selim binti Melhân'ı gör-

* Hudeybiye'de altında bey'at alınan ağacı kasdediyor. Rıdvân ağacı.
** Buhârî'de, Müslim'de ve siyer kitablarında vardır bu rivâyet.

dü. O da, kocası Ebû Talha ile birlikte çarpışıyordu: Resûlullah (s.a.v.) ona: Sen Ümmü Selim ha! deyince, o cevab verdi: Evet, babam, anam sana fedâ olsun yâ Resûlâllah! Seninle savaşanlarla nasıl çarpışıyorsan, ben de sana saldıranlarla öylece savaşıyorum. Ebû Talha da (onun elinde bir hançer gördü), bu hançer nereden Ümmü Selim? diye sorunca; kocasına da şu karşılığı verdi: Onu, bize yaklaşan bir müşrikin kolunu büküp elinden aldım ve onunla kendisini öldürdüm.

Yine Resûlullah (s.a.v.) bir kadın gördü. Hâlid bin Velid öldürmüştü onu. Halk onun etrafına toplanmıştı. Sordu: «Ne bu?» diye. Dediler ki; Hâlid bin Velid'in öldürdüğü kadın. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) yanındakilere: «Hâlid'i bulun ve ona söyleyin ki; Resûlullah seni, kadın, çocuk ve köleleri öldürmekten şiddetle men etti!..*».

Mâlik bin Avf ve kabilesinin ileri gelenleri birlikte kaçıp, Tâif'e sığındı. Surlara çekilip savunmaya geçtiler. Bütün varlıklarını bırakmışlardı.

Resûlullah, bütün ganimetlerin Ca'râne mevkiinde toplanmasını ve korunmasını emretti. Mes'ûd bin Amr el-Gıfârî'yi de üzerine muhafız tâyin etti. Resûlullah (s.a.v.) da beraberindekilerle Tâif'i kuşattı. Sakîf kabilesi surlarının içinde, müslümanlara ok atmaya başladılar. Bazıları şehid oldu. Resûlullah (s.a.v.) Tâif kuşatmasını on gün kadar sürdürdü. Yirmi gün kadar olduğu da söylenir. Daha sonra, vazgeçmeyi uygun gördü. Abdullah İbn Ömer (r.a.)'in naklîne göre, Nebî Aleyhisselâm ashâbına ilân etti: «**İnşâallah dönüyoruz...**» diye. Bazı sahâbeler, biz burayı fethetmeden mi döneceğiz? deyince, O da: Hücum edin öyleyse - yâni isterseniz hadi savaşın - buyurdu. Onlar da gerçekten ilk saldırıda bazı yaralar aldılar. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) buyurdu ki: «**Yarın geri döneceğiz**». Bu onları şaşırtmıştı. Ama Resûlullah gülüyordu**. Resûlullah geriye dönüşte yola çıkarken, ashâbına şöyle emretti: «... Vazgeçiyor, tevbe ediyor, Rabbimize kulluk ediyor, hamdediyoruz», deyin. Bazı sahâbe de ona: Yâ Resûlâllah, Sakîf kabilesine duâ et, dediler. O da: «Yâ Rab! Sakîflilere hidâyet ver ve hepsini İslâm'a getir» diye duâ etti***.

Biz de haber verelim: Gerçekten Sakîflilere Allah hidâyetini

* Ebû Dâvud ve İbn Mâce'nin bu rivâyetini Şeyhayn, mânâ olarak naklet-miş.

** Müttefekun aleyhtir.

*** İbn Sa'd, Tabakat'ında; Tirmizî, Sünen'inde naklettiler.

nasib etti. Çok geçmeden, hey'etleri gelip Medine'de Resûlullah (s.a.v.)'a İslâm'a girdiklerini arzettiler.

Ganimet mes'elesi ve Resûlullah (s.a.v.)'ın bunları taksimindeki metodu:

Ve Resûlullah, Ca'râne'ye döndü. Huneyn gazvesinde Havâzinlilerden alınan esir ve ganimetler oraya toplanmıştı. Esirleri, orada gazilere taksim etti. Arkasından da Havâzin'den bir hey'et gelip, tevbekâr olduklarını beyanla, mal ve esirlerinin kendilerine iade edilmesini istediler. Resûlullah (s.a.v.) ise onlara: «Benim yanımda gördüklerimiz var. Ve benim nazarımda en güzel söz doğru olandır. Siz şimdi iki şıktan birini tercih etmek durumundasınız: Ya esirlerinizi, ya mallarınızı, müslüman olacağınızı ümid ederek esirlerin ve malların taksimini biraz geciktirmiştim...»

Gerçekten Resûlullah, Tâif dönüşünde onları on gün kadar beklemişti. Onlar: Yâ Muhammed! Bizi ailemiz ve mallarımızdan birini tercihte serbest bıraktığına göre, bizim için önemli olan insanlarımızdır. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) kalkıp, müslümanlara hitab etti. Cenâb-ı Hakk'a lâyık şekilde hamd ü senâdan sonra şöyle konuştu: «İmdi, kardeşleriniz tevbe edip gelmiş durumdadır. Ben de onlara esirleri iade etmek niyetindeyim. Şimdi bu görüşü tasvib edenler hemen yerine getirsin. Ama gönül hoşluğuyla değil de, bir karşılık isteyen varsa, karşılığını ilk savaş ganimetinden vermek şartıyla, onlar da bu emri yerine getirsin*».

Fakat halk hep bir ağızdan: Biz bunu karşılıksız kabul ettik, dediler. Resûlullah (s.a.v.) ise; «Ama bu durumda kimin razı, kimin razı olmadığını kesin olarak bilemeyiz. Siz gidin, güvendiğiniz dostlarınızla istişare edin! Onlar da gidip akıl danışacaklarına danışıp gelsinler» dedi. Resûlullah (s.a.v.)'a bir bir müracaat ederek; (esirleri iâde etmeyi kabullendiklerini) bildirdiler. İşte bundan sonra izin verildi, Havâzin esirleri iade edildi**.

Yine İbn İshâk'ın nakline göre; Resûlullah (s.a.v.) Havâzin hey'etine, Mâlik b.n Avf'ın durumunu sordu. Onlar da, Sakîf kabilesiyle birlikte Tâif'e sığındığını söylediler. O da onlara dedi ki: Haber verin Mâlik'e, gelip müslüman olursa; ona mal ve ailesini teslim ettiğim gibi, yüz tane deve vereceğim!.. Mâlik'e bu haber ulaştı. O da gelip Resûlullah'a Ca'râne ve Mekke arasında erişip İslâm'a

* Yânî daha sonra bedellerini ödemek üzere teslim etsinler.
** Buhârî, Taberânî ve Beyhakî naklettiler.

girdi. Ona ailesi, malı ve yüz de deve verildi. Mâlik gerçekten yararlı bir müslüman oldu.

Resûlullah (s.a.v.) bu taksimde, müellefe-i kulûb (yâni yeni müslüman olan Mekkelilere) ganimet ve bağışı fazla verdi. Maksad onların gönlünü iyice İslâm'a ısındırmaktı. Ama, Ensâr'dan bazılarının gönlü burkuldu. Ve kendi aralarında: «Henüz kılıçlarımızdaki kanları kurumadığı halde Mekkelileri bize tercih etti Resûlullah!» diye konuştular.

Durum Resûlullah (s.a.v.)'a ulaşınca, Ensâr'a haber gönderip karargâhlarında toplanmalarını istedi. Yanlarında da onlardan başkasını bırakmadı. Ve ayağa kalkıp, Allah'a hamdini ve O'na lâyık senâsını ifadeden sonra mes'eleyi şöylece izah etti: «Ey Ensâr cemaatı! Söylediklerinizi aynen haber almış bulunuyorum. Düşünün ki siz sapık yoldaydınız, Allah benimle size hidâyet verdi. Paramparça idiniz, benimle sizi bütünleştirdi. Siz yoksuldunuz, benimle size Allah zenginlik ihsan etti, değil mi?.. (Her söylediğinin sonunda onlar, «Evet yâ Resûlâllah, öyle oldu. Haklı olan Allah ve Resûlüdür» diye karşılık veriyorlardı). Sonra sözünü şöyle devam ettirdi:

Peki ey Ensâr topluluğu, sizin bana karşılığınız, karşı sorunuz olmayacak mı? Onlar ise :

Biz sana ne diyelim yâ Resûlâllah? Ni'met ve üstünlük Allah ve Resûlüne âittir. O zaman şöyle buyurdu:

Doğrusu, isterseniz şöyle derdiniz: Ve haklılığınız da teslim edilirdi: Sen de bize geldin, herkes seni yalanladığı halde, biz seni tasdik ettik. Yenilgideydin yardım ettik. Ülkenden çıkarılmıştın, biz bağrımıza bastık. Kimsesizdin, sana sahip çıktık.

Bunun üzerine feryâd etti bütün Ensâr: Asla öyle değil. Biz Allah'a ve Resûlüne minnet borcundayız. Bundan sonra Resûlullah sözlerine şunları ekledi:

Ey Ensâr cemaatı! Bir topluluğun gönlünü sizin gibi İslâm'a yaklaştırmak için verdiğimiz geçici dünyalığa nefsinizde hased mi duydunuz? Yoksa, onlar koyun ve develerle giderken, kendiniz Allah Resûlü ile birlikte yurdunuza dönmeye razı değil misiniz? Vallahi onların beraberinde götürdüğünden, sizin birlikte gideceğiniz çok hayırlıdır. Muhammed'in hükmü elinde olan Allah'a yemin olsun ki; Eğer hicret olmasa bile ben yine Ensâr'dan bir kişi olmak isterdim. Yine de herkes bir millet seçecek olsa ben Ensâr'ı (milleti olmayı)

seçerdim. Benden sonra siz daha çok servetle karşılaşırsınız. Sakının, sabredin, ta benimle Havz'da buluşmak üzere. Yâ Rab! Ensâr'a, çocuklarına ve torunlarına rahmet eyle. Halk bu söz üzerine o kadar ağladı ki, sakalları ıslandı. Ve: «Biz Allah ve Resûlünün, nasib ve taksim ettiği neyse ona razıyız» dediler.

Yine Resûlullah (s.a.v.)'ın peşine bazı köylüler takılıp fazla bağış istiyordu*. Hatta semüre ağacına astığı ridâsını almaya kalktılar. Dönüp onlara: Be adamlar, bari ridâmı bana verin, buyurdu. Eh vallahi size Tihâme ağaçlarının sayısınca ganimet olsa dağıtırdım. Belki o zaman beni, cimri, yalancı ve korkak saymazsınız. Vallahi şu an bana düşen ganimet sadece beşte birdir. Hadi o da sizin olsun!..**. Yine bir köylü Arap yetişti ona; hırkasını öyle bir çekti ki Necrân işi sert hırkanın yakası boynunda iz bıraktı. O adam hâlâ: «Emret de bana, senin elindeki Allah malından verilsin biraz...» diyordu. Ama buna rağmen Resûlullah güldü ve ona da birşeyler verilmesini emretti***.

İbn İshâk der ki; Resûlullah, Ca'râne'den ayrılıp Umre için yola çıktı. Umresini bitirince de dönüp Medine'ye vardı. Mekke'de ise Attâb bin Esîd'i vekil bırakmıştı.

DERSLER VE İBRETLER

Huneyn gazvesi de, Bedir gibi veya onun mütemmimi mahiyetinde dersler taşır. İslâm akidesine dair sebebler ve müsebbebler açısından bir tür dersler...

Bu bakımdan, Bedir gazvesini düşündüğümüzde; müslümanların az, düşmanının çok olmasının hiçbir önemi olmadığını açıkça görürüz. Tabii sabır ve zafere tam itimad kaydiyle... Ama Huneyn gazvesi ise onun tersi; yâni müslümanların çokluğunun esasta birşey ifade etmediğini, sabır ve itimad olmadıkça düşmanın az olmasının da bir garanti olmadığını kesin olarak gösteriyor.

Nitekim, Bedir hakkında nâzil olan âyetler, ondaki ibretleri sergilerken: Huneyn'den alınması gereken ibretler için de âyetler nâzil olmuştur.

Bedir'de müslümanlar, sayıca gerçekten azdı. Diğer yönlerden de zaif... Ama bu azlık ve imkânsızlık zarar vermedi.

* Buhârî, Müslim, İbn İshâk, İbn Sa'd yakın rivâyetler yaptılar.
** Buhârî rivâyeti.
*** Müttefekun aleyh.

Sebeb: İslâm'da samimî, imanları olgun, Allah'a ve Resûlüne bağlılıkları son derece idi. Ama Huneyn'de müslümanlar, daha öncekilerin tersine sayıca da, öbür yönlerden de düşmanlarından çok üstündüler. Halbuki çoklukları onlara birşey kazandırmadı. Çünkü orduya katılmış bazı grupların imanı henüz kalblerine yer etmemişti. Gönül ufuklarında İslâm'ın yüce anlamı henüz çağıldar hâle gelmemişti. Bu kalabalıklar, orduya katılmıştı ama sadece cisim ve görüntüleriyle... O an henüz dünya zevklerinden arınmamıştı gönülleri. Nefislerini kuşatıp yönlendiren bu heveslerdi. Halbuki gövde gösterisi ve sayı kalabalığı zafer ve başarıda ne role sahipti ki.

Bu yüzdendir ki, bu derme çatma kalabalıklar, düşmanla ilk karşılaşmada hemen yüzgeri dönüp Huneyn vâdisine dağılıp gittiler. Çünkü pusudaki düşman âniden saldırmıştı. Hattâ bu panik ilk anda, onlarla kader birliği yapan sadık mü'min kitleyi de sarmıştı.

Ama tabii, Ensâr ve Muhâcirler, Resûlullah (s.a.v.)'ın nidasını işitince kendilerine gelip döndü, Resûlullah'ın çevresinde toplaştılar. Ve daldılar onunla birlik Evtas savaşına. Ki bu ilk dönüp tutuşanların sayısı ikiyüz civarındaydı!.. Ama bu iki yüz metin kişi yüzünden zafer mü'minlere döndü. Kalblerine sekînet indi. Dayandılar ve Allah da düşmanlarının gönlüne ürperti verip kötü bir yenilgiye uğrattı. Oniki binlik karma bir topluluğun kendilerine aslında birşey kazandıramıyacağını gösterdikten sonra!..

Nitekim Cenâb-ı Hak bu dehşetengiz dersi kitabında açıklıyor: «...Hani Huneyn günü, çokluğunuz gururlandırmıştı sizi. Halbuki işinize yaramadı. Öyle ki; yeryüzü size dar geldi korkudan. Hemen yüzgeri kaçtınız. Ama arkasından Allah bir sekînet verdi gönlünüze de, görmediğiniz orduları da indirdi. Kâfirleri de çileye soktu. Bu idi kâfirlerin müstehak olduğu tabii. Bundan sonra da Allah dilediğinin tevbesini kabul eder. O, Gafûr ve Rahîm'dir*». Şimdi artık bu gazveden çıkaracağımız ders ve hükümleri takdim edebiliriz:

1 — Düşman içine, durumlarını tesbit için casus gönderme:

Geçen bahislerde bunun câiz olduğuna dair izahatımız oldu (Hudeybiye'de). Hattâ bunun vâcib olduğunu söyliyeceğiz şimdi.

Bunu, bu savaş esnasında bizzat Resûlullah (s.a.v.)'ın uygula-

* Tevbe sûresi, âyet: 25, 26, 27.

masından anlıyorum. Hani o, Abdullah İbn Ebî Hadrad el-Eslemî'yi, düşmanın sayı, hazırlık ve stratejisini öğrenip müslümanlara haber vermek üzere göndermişti. Bu konuda İmamlar arasında da hiçbir ayrı görüş yok.

2 — Lider için bir gayr-i müslimden savaş maksadıyla emânet silâh almasının hükmü:

Burada silâh ta'biri, savaş anında askere lâzım olacak her türlü araç ve malzeme diye anlaşılmalıdır. Ödünç almayı da, bağış kabulü, ya da para ile satın alma diye düşünmeliyiz. İşte Resûlullah (s.a.v.)'ın bu savaşta yaptığı budur. Hani Safvân bin Ümeyye'den borç silâh almıştı. O ise henüz müşrikti. Bu ise harb halinde gayr-i müslimlerden yardım alma umumî hükmü içindedir. Biz bu hususu Uhud harbine yazdığımız ekte izah etmiştik. Şimdi ise haber verelim, küffârdan alınacak yardim iki çeşittir:

a) Müslümanlarla birlikte çarpışacak insan yardımı (asker talebi) buna dair hadîs, Uhud gazası bahsinde geçti. Orada biz ihtiyaca binâen bu câizdir, dedik. Ama müslümanlar da, omuz omuza çarpışacakları bu kişilerden emin olmalı tabiî.

b) İkmal maddesi yardımı: Silâh ve cephane v.s. Bunun câiz olduğuna dair herhangi bir ihtilâf yoktur. Şart şu ki; müslümanların gurur ve izzetini kırıcı, aşağılık duygusuna götürücü bir yanı olmamalı. Ve aynı zamanda, müslümanların o gayr-i müslimlerin sultasına (sömürüsü altına, güdümüne) düşmesine de sebeb olmamalı bu yardım. Ya da dinin emrettiği bazı sorumlulukların terkine sebeb olmamalı... Açıkça görüyorsunuz ki; Safvân bin Ümeyye, Resûlullah (s.a.v.)'a ödünç silâh verdiği zaman zaif ve mağlûb pozisyonunda; Resûlullah da, en kuvvetli merkezdeydi*.

3 — Resûlullah (s.a.v.)'ın savaştaki cesareti:

Gerçekten böylesi bir cesaret nadir görülebilir. Bütün müslümanların vâdiye yayılıp geri kaçtığı anda Resûlullah (s.a.v.)'ın tek başına savaş girdabının merkezinde, pusudan kalkan düşmanın âniden çepeçevre saldırışı karşısında... Öyle bir metanetle yerinde duruyor (hattâ atını düşman üstüne sürüyor) ki; te'siri, firardaki insanların bile gönlünü sarıyor. Bu müthiş görüntü onlara yeni bir azim ve şecaat aşılıyor. Hepsi geri dönüyorlar.

İbn Kesîr, Tefsîrinde Huneyn olayını anlattıktan sonra şunları ekliyor: «Bence, şecaatin zirvesi budur işte. Çünkü öylesi bir gün-

* Zâdü'l-Meâd: 2/190; Muğni'l-Muhtâc: 4/221.

de, savaş çağıltısının göbeğinde, ordusunun dağılıp ortada kaldığı bir anda, katırının üzerinde, ne kaçıyor, ne bir hiyle ve oyun deniyor. Evet işte tam bu halde bile o katırını yöneltip düşmanın üzerine sürüyor. Hem de kimse kendisini tanımadığı halde, kendi istemiyle kendisini ilân ediyor. (Ben Nebi'yim şübhesiz. Ben Abdülmuttalib evlâdıyım» diye), bilmeyenler bilsin diye... Salât ve selâm O'na olsun, ta haşre kadar...

Bu, başka değil, sırf Allah'a tam güven, O'na tevekkül ve zafer verip risâletini tamamlıyacağına ilm-i yakîndendir. Biliyordu ki bu dini, bütün din (ve ideolojilere) üstün kılacaktır*.

4 — Erkeklerle birlikte kadınların da cihada katılması:

Onların savaşa çıkışı, esasen yaralıları tedavi ve su ulaştırmak içindir. Sahîh hadîslerde böyle tesbit edilmiştir. Birçok savaşta böyle olmuştu. Ama bizzat savaşmaya gelince, açıkça sünnette vârid değil. Gerçi İmam Buhârî, Kitâbü'l-Cihâd'da, «Kadınların gazası ve erkeklerle birlikte savaşmaları» diye bir bahis açmış ve bunu zikretmiştir. Ancak bu hususta serdedilen hadisler, doğrudan doğruya kadınların erkekler gibi savaşa iştirâkine delâlet etmemektedir. Nitekim İbn Hâcer de: Ben bu bahiste (yâni bu konuda vârid olan hadislerde) kadınların savaşçılığına dair bir açıklama göremedim** diyor.

Ama, kadınların savaşa katılmasına dair fukahânın ifadesine gelirsek, şöyledir: Bir ülkeye düşman büyük çapta istîlâ gücü ile saldırırsa, müslümanların kadın-erkek demeden, hepsinin üstüne vâcib olur, kıyam edip savaşmak... Ama tabii onlardan bir savunma ümidi görürsek böyle. Yoksa meşrû olmaz***. Ümmü Selîm'in elindeki hançere gelince, o sırf nefis müdafaasını gösterir, kendisinin de ifade ettiği üzere...

Buhârî ve ötekilerin Hz. Âişe (r.a.)'den naklettikleri de işte bu açıdan değerlendirilebilir. O, Resûlullah (s.a.v.)'dan cihad için izin istemiş de, o da «Sizin cihadınız haccdır» buyurmuş. Burada kasd edilen ve izin istenilen cihadın, savaşa katılma olduğu, tedavi ve benzeri hizmetlerin kasdedilmediği besbellidir. O ise şartı bulundukça ittifakla meşrûdur tabii.

---

* Tefsir-i İbn Kesîr: 2/345.
** Fethü'l-Bârî: 6/51.
*** Muğni'l-Muhtâc: 4/219.

Bütün bunlara bakınca, kadınların erkeklerle savaşa iştirâkinin şu şartlara bağlı olduğu da gözden kaçmaz. Setir ve korunmanın tam olması. Onların böyle bir mücadeleye katılmasına gerçekten ihtiyaç bulunması... Ama onların iştirâkine gerçekten ihtiyaç yoksa, haram olan bir takım olaylara vesile olacaksa o zaman onların savaşa çıkması tereddütsüz haram olur.

Çok önemli husus şu ki: İslâmın hükümleri birbirine dayalı ve iç içedir. Yâni insanın aklına doğan ve evvelemirde iyi gibi gelen bazı sebeblere kapılarak birtakım kesin hükümleri tepelemek câiz olmaz. Bunu şu lâfz-ı celîl çok açık anlatır: «...Siz kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı edersiniz? Şübhesiz, böyle davrananların cezası ancak, dünya hayatında perişanlık, kıyâmet günü ise en şiddetli azâba itilmektir. Zaten Allah yaptıklarınızdan gafil değil*».

Peki ne çirkin hiyledir, şu hasis bir dünyalık için Allahın dininden tâviz verenlerin tutumu!.. Dinden bütün bağlarını koparıp ondan soyunduktan sonra, dönüp kendilerinden şer'î fetva isteyen köksüzlere, o beyefendilerin keyf ve zevklerine uygun fetvâ döktürenlerin hali. Ve kalkıp müdahene için onlara fetva takdim edenlerin fitnesi ne feci!..

5 — Cihad ânında kadın, çocuk ve kölelerin öldürülmesinin yasaklığı:

Buna, Resûlullah (s.a.v.)ın Hâlid bin Velid tarafından öldürülen kadını görünce söylediği delâlet eder. Bütün ulema da bunun üzerinde ittifak halindedir.

Ancak, savaşa katılan ve müslümanlara kılıç çekenler müstesna tabii. Tabii olarak bunlar öldürülür. Geri dönüp kaçanlar ise, takib edilmez.

Tıpkı küffârın, çocuk ve kadınların kendilerine siper yapması gibi. Bu gaileyi bertaraf etmek (pek tabii önce) onları öldürmekle mümkündür. Bu câiz olur. Müslüman lider ise, maslahata uygun olanı yapması gerekir**.

6 — Ölünün eşyasını soyup almak:

Biz Resûlullah (s.a.v.)ın bu gazvede, gazilere, öldürdüğü müşrikin eşyasına sahip olmasının hakkı olduğunu ilân ettiğini söyle-

* Bakara sûresi, âyet: 85.
** Ahkâmu's-Sultaniye: 4; Muğni'l-Muhtâc: 4/223.

mıştik. İbn Seyyidi'n-Nâs da der ki: «Bu sürekli bir hüküm olmuştur artık».

Bize gelince: Bunun müttefekun aleyh olduğunu biliyoruz. Ancak, bu sürekli hükmün türü hakkında ulemanın ihtilâfı vardır. Acaba bu, müslümanların halifesinin hükmüne bağlı mı olacak, yoksa bir fetvâ mes'elesi midir?..

Yâni, Resûlullah (s.a.v.) bu hükmü, başka seçeneği olmayan bir esas olarak mı ilân etmiştir. Tıpkı namaz ve oruç gibi. Yoksa maslahat ve ihtiyaca göre müslümanların liderinin uygun gördüğü yerde uygulayabileceği vasıfta bir hüküm olarak mı ilân etmişti?..

Şâfii (r.a.) bunun, tebliğ ve fetvâ esasına dayalı bir hüküm olduğu görüşündedir. Ona göre, hangi asır ve şartta olursa olsun, mücâhid, kendi eliyle ölen bir harbinin elbise ve teçhizatını soyar ve sahiplenir. Bunun için komutanın iznine hiç hacet yoktur.

Ebû Hanîfe ve Mâlik (r.a.) bunun kazâî bir hüküm olup, sırf imâmın talimatına dayandığı görüşündedir. İmamın iznine bağlı olarak öldürülen selb câizdir. İzin olmazsa selbedilen bu eşya da ganimet cinsinden olup, o hükme tâbi olur*.

7 — Cihadın düşmana eza etmek olmadığı:

Bunu biz, Tâif muhasarasından vazgeçip dönülürken, bazı sahâbelerin Resûlullah (s.a.v.)'a: «Sakîf için Allah'a duâ et» diye ricâları üzerine, onun da: «Yâ Rab! Sakîf'e Hakk'ı göster ve bize döndür» diye niyazda bulunmasından anlıyoruz. Bu demektir ki cihad, «emr-i bi'l-mâruf ve nehy-i ani'l-münker» vazifesinin bir tür uygulamasıdır. Yine bu, insanların birbirine karşı sorumluluklarını yerine getirerek, kıyâmet günündeki ebedî azabdan yakalarını kurtarmak hamlesidir.

Buradan şunu da anlarız ki; müslümana yakışan, başkalarının hidâyet ve kurtuluşu için duâ etmektir. Zaten cihadın meşrû sayılması da bu maksad (insanları ıslâh etmek) a bağlıdır.

3 — Asker ganimete ne zaman sahib olur?

Yukarıda anlattık: Resûlullah (s.a.v.) Havâzin hey'eti müslüman olarak gelince onlara: «Zaten ben sizi bekliyordum» yâni ganimet taksimini, sizin müslüman olabileceğinizi umarak geciktirdim buyurdu.

* Ahkâmu's-Sultaniye: 139, Ahkâmü'l-Kur'aniye: 28.

İşte bu gösterir ki; gaziler ganimete ancak kumandanın (imam ve hakîm'ın) taksiminden sonra sahip olabilir. Bundan önceki müddet içinde hiçbir savaşçı bir ganimet elde etmiş sayılmaz. Resûlullah'ın taksimi geciktirmesinin sonuç ve anlamı budur. Yine bu uygulama gösterir ki; müslümanların başına yakışan, ganimetlerin sahipleri müslüman olursa, onları iâde etmektir. Ancak asker arasında taksim edilmediyse... Resûlullah (s.a.v.)'ın tercih ettiği tarz da bu idi.

Yine bu olayda Resûlullah (s.a.v.)'ın tutumu gösteriyor ki: (Yâni Havâzinlilerin ganimet olarak müslümanlara geçen malları için gelen hey'ete karşı tavır) onlar arasında taksim ettikten sonra, ganimetten herhangi birşeyi geri almak, imamın yetkisinde değil, alanların rızasına bağlıdır. Zorlama ve tehdid olmadan bağışlarlarsa alınabilir ancak.

Şimdi düşününüz Resûlullah (s.a.v.)'ın dikkat ve hassasiyetini. Yâni ganimetlerden (esirleri) dağıttığı kimselerden, sahibine iâde izni isterken, hepsinin birden: «Tamam yâ Resûlâllah, biz gönül hoşluğuyla veririz» demelerini yeterli bulmuyor. Onların tek tek gelip bu izni vermelerini ya da akıl ve anlayışına güvendikleri kimselerin gelip bizzat buna razı olduklarını beyan etmelerini istiyor. Bunu herkesin ağzından tevsik etmek istiyor. Ve bunda ısrar ediyor.

Bu da gösterir ki; başkanın, bir kimsenin elde ettiği meşrû haklardan herhangi birşeyi iskat etmeye selâhiyeti yoktur. Yetkisini bu yolda kullanamaz. Şâri-i Mübîn, bu lider Resûl bile olsa ona böyle bir yetki ve imtiyaz tanımamıştır.

İşte gerçek anlamda ve en parlak biçimde adâlet ve eşitlik böylece tecelli eder. Ve bu hârika örnek ve dev çaptaki ilâhî yapıyı bozmak için her türlü bâtıl etkilere slogan ve geleneklere rağmen O nefsini hiç hesaba katmayabilir, ilâhî yapıyı oturtmak için...

z — Müellefe-i Kulûb'e karşı İslâm siyaseti :

Yukarıda gördük ki, Resûlullah (s.a.v.) Fetih yılında ganimet tevziinde Mekke halkını öbürlerine tercih etmişti. Bu taksimde, savaşçılar arasındaki eşitlik ilkesine de riâyet etmemişti. Bu uygulama, bütün ulemanın ve fakîhlerin bu konuda delil olarak aldığı fiilî sünnettir. Yâni, kalbleri İslâm'a ısındırılacak olanlara, müslümanların imamının, maslahat onu gerektiriyorsa, öbürlerinden daha fazla atiyyede bulunması câizdir. Belki de durumun icabına göre bu kaçınılmaz bir vazife olur ona... Bu atiyyenin (bağışların) ganimetlerden olmasında da bir mâni yoktur. Aynı şekilde, zekât fonundan,

imâmın idaresinde biriken mallardan da, böyle kalbi kazanılacaklara, durumun müsaade ve zorlamasına binâen özel hisse vermesi mümkün.

10 — Ensâr'ın üstünlüğü ve Resûlullah (s.a.v.)'ın onlara sevgisi:

Resûlullah (s.a.v.)'ın sözü Haktır: **«Şeytan insanoğlunu hep kan meydanına çeker.»**

Nitekim şeytan, Ensâr cemaatını da Aleyhissalâtü vesselâm efendimizin *ganimet taksimindeki siyâsetini* eleştirmeye çekmişti. Nefislerine bunu üfledi. Şeytan onlara Resûlleri hakkında; kendi kavminin sevgisiyle karşılaşıp vatan muhabbeti kabarınca bizi unuttu» diye düşündürmek diledi. Ama Resûl aleyhisselâm, bundan haberdar olunca ne buyurdu?

Onun bu vesveselere karşılık onlara verdiği hitâbe en üstün zevk ve en ince mânâyı kuşatır. Ensâra olan müthiş muhabbeti meş'alendirir. Kendisi de o an, en çok sevdiği insanların kendisini, unutmak ve yüz çevirmekle ittiham etmesi karşısında elemle dolup taşmaktadır:

Tekrar o hutbesine bak da gör. Göreceksin ki; gönlünden taşan şefkat ve sevgi konuşmaktadır... Bu hissiyat ve coşkular, Ensâr'ın vicdanını öyle bir sarsmıştır ki; içlerine giren vesvese ve fitne silinmiş ve hıçkırıklar yükselmiş. Hepsi birden, Nebîlerinden duydukları huzur ve şerefin serinliğinde, hislerine bin kere razı olduklarını ilân etmişlerdir.

Mal kim oluyor, ganimet ve eşya nedir? Nedir ki; Resûlullah (s.a.v.)'ın rızâsı karşısında?. O'nunla birlikte mes'ûd ve bahtiyâr, nûrlu Medine'ye döneceklerine göre, hayatları ve memâtları O'nunla beraber olacağına göre...

Hem onlara o Resûlün sevgisini anlatacak başka dile hâcet var mı? O kendisi bildiriyor ve ilân ediyor. Ensâra olan aşkını. Vatanını terkedip kalan hayatını kendileri arasında geçireceğine söz veriyor. Bu sevginin senedi söz (kurtuluşun senedi ise bu sevgi!..»

Sonra, kim görmüş Resûlullah (s.a.v.)'ın sevgisinde malın bir ölçü olduğunu? Evet o, Kureyş'e fazla fazla mal ve ganimet verdi. Peki kendi nefsini kime tahsis etti? Ensâr'a mı, Kureyşlilere mi? Ve hangisinin nasibi elzem? Haniya, Allah'ın kendisine tahsis ettiği beşte biri de o anda çevredeki Arablara dağıttı. Şimdi onlara

hitabını da düşün: kendi etrafını sarıp, biraz daha ver, diye yalvarıp ısrar edenlere: «İnsanlar insaf! Bana Allah'ın lûtfettiği beşte biri de verdim size, onu da istemiyorum!..»

Allah seni yüceltti, sana rahmet etsin ey efendim. Ey Allah'ın Resûlü! Seçkin ashâbına da, Ensâr ve Muhâcirîne de rahmet eylesin! Ve bizi senin (Livâi'l-Hamd) sancağın altında toplasın. Ve bizi, o günde senin Havz'ın kenarında toplananlara ilhak buyursun. Âmin!

———oOo———

TEBÜK GAZVESİ

Sebebi: İbn Sa'd ve ötekilerinin nakline göre: Medine ile Şam arasında ticaret için gidip gelen müslümanlara Enbat'tan bir haber ulaştı. Buna göre Rumlar kendi liderlikleri altında, Lâhım, Cüzam ve benzeri Hristiyan - Arap kabilelerinden çok kalabalık bir ordu derlemişler. Öncü birlikleri de Bulka topraklarına varmış bile.

Bunun üzerine Nebî (s.a.v.) hemen çıkış emri verdi. Yine Taberânî'nin Ümrün bin Husayn'den rivâyetine göre de Rum ordusu, kırk bin savaşçıdan oluşmaktaydı*.

Zamanı: Olay, Hicretin dokuzuncu yılı Receb ayı içinde oldu. Mevsim yazdı. Sıcak çok şiddedliydi. Halk maişetini te'min gayretindeydi. Bu günler Medine'nin mahsûl dönemiydi. Güzel de mahsûl vardı. Bu yüzden, Resûlullah (s.a.v.) her zamanki âdeti hilâfına, bu gazada, gidilecek yön ve maksadı açıkça belirtmişti. Kâab bin Mâlik der ki:

Resûlullah hiçbir gazaya gitmemiştir ki; onu gizli tutmasın. Bu sefer ise çok sıcak bir mevsimde, uzak, çetin bir sefere ve kalabalık düşmana karşı gidiyordu. Onun için müslümanlara, savaş hazırlıklarını son derece tam yapmalarını açıkladı**.

Bu durumda, bu gazve için çıkılacak sefer nefislere ağır gelmişti. Bu seferde çok çetin bir çile ve imtihan gözüküyordu. Münafıklar da fırsat bulup orada burada fitnelerini ortaya vurduğu gibi, imanın sadakati de ashâbın göğsünde dalgalanıyordu.

Münafıklar birbirine: «Bu sıcakta çıkılır mı?» diyordu. Bir başkası bakıyorsun, Resûlullah (s.a.v.)'a gelip***, bana izin ver, beni ağır imtihana tâbi tutma. Herkes bilir ki kadınlara benden fazla düşkün kimse yoktur. Korkuyorum, Rumların sarışın güzellerini görürsem, hiç sabredemem, diyordu. Resûlullah ise ona izin veriyor. Abdullah İbn Übey İbn Selûl de Medine yakınında dostlarıyla birlikte ordugâh kurmuştu. Ne var ki, Resûlullah hareket ettiğinde onlar orada kaldı****.

---

* İbn Sa'd, Tabakat: 3/218; Fethü'l-Bârî: 8/87.

** Müttefekun aleyh.

*** Ceddübnül-Kays.

**** İbn İshâk ve ötekiler nakletti: İsâbe: 1/230'a bak.

Bu hâli belirten âyet-i kerîmede şöyle beyan buyuruluyor:

«Geride kalanlar, olduğu yerde oturmalarından memnundular. Allah yolunda nefis ve mal ile cihadı hoş görmediler. Onlar dedi ki, bu sıcakta savaşa mı gidilir? Öteki onlara, kavrayabilesiniz ki; cehennem ateşi çok daha sıcaktır» dedi. Öbür âyette: «Bana izin ver, beni fitneye itme, diyor. Halbuki onlar fitnenin çukuruna düştüler. Çünkü cehennem kâfirleri tümüyle kuşatıcıdır*» meâliyle açıklar durumu.

Mü'minler ise her yönden gelip Resûlullah (s.a.v.)'ın çevresine toplanıyordu. Resûlullah da, imkânı olanların, savaş için mallarından bağışta bulunmalarını ve binek hayvanı getirmelerini tavsiye etmişti. Birçoğu bunun üzerine, malını, âdeta bütünüyle bağışladı; Hz. Osman ise bütün teçhizatıyla devesini Resûlullah'a teslim edip, bin dinar da nakit para bağışladı**. Bunun üzerine Resûlullah: **«Bundan sonra Osman'ın yapacağı hiçbir şey zarar vermez***»** buyurdu.

Hz. Ebû Bekir ise tüm mal varlığını getirdi. Ömer (r.a.) ise malının yarısını bağışlamıştı. Tirmizî, Zeyd bin Eslem'den, o da babasından nakline göre; Ömer İbn Hattâb demiştir ki; «Resûlullah bize sadaka emretti. Benim de elimde mal bulunduğu güne rastlamıştı. Şimdi Ebû Bekir'i geçebilirim diye düşündüm; eğer bir gün onu geçmem mukadderse!.. Ve malımın yarısını getirdim. Resûlullah (s.a.v.): «Ev halkına ne bıraktın?» dedi. Ben de, bu kadar da geri kaldı dedim. Ebû Bekir ise tüm mal varlığını getirmiş. Resûlullah ona da sordu: «Ebû Bekir, ehline ne bıraktın?» deyince; «Allah ve Resûlünü» diye cevab verdi. İşte o zaman anladım ki; Ebû Bekir'i hiçbir sahada ve asla geçemiyeceğim...****»

Bu hadîs sahîh ise, ulemadan bir grubun dediği gibi, Tebük gazvesi münâsebetiyle vârid olmuştur bu tesbit.

Yine bir ağlayıcılar diye adlandırılan tâife gelmişti, o gün Resûlullaha. O'ndan savaşa gidebilmek için binek hayvanı istediler. O da şöyle cevab verdi: Sizi bindirecek şey bulamam. Bunlar, gözü

---

* Tevbe sûresi, 81 ve 49. âyetler.

** Taberânî ve Tirmizî nakletti.

*** Tirmizî, Ahmed, Abdurrahman bin Sümre'den nakletti. Ahmed ve Kisâî, zaif dediler.

**** Tirmizî, Hâkim ve Ebû Dâvud nakletti.

yaşlı geri döndüler. Çünkü kendilerinin de binek alma güçleri yoktu. Gazaya gitme imkânları kalmamıştı.

Resûlullah (s.a.v.) otuz bine varan bir müslüman ordusuyla yola çıktı*.

Kendilerinden şübhe edilmeyecek bir takım insanlar da geride kalmıştı. Bunlar arasında, Kâab bin Mâlik, Hilâl bin Ümeyye, Merûre bin Rebiî ve Ebû Hayseme vardı.

İbn İshâk'ın dediği gibi, bu kişiler dürüst kimselerdi. İslâmından şübhe edilmezdi. Hattâ Ebû Hayseme sonradan yola çıkıp Tebük'te Resûlullah'a yetişmişti bile...

Taberânî, İbn İshâk ve Vâkıdî'nin rivâyetine göre; Ebû Hayseme de, Resûlullah (s.a.v.) birkaç günlük yol aldığı halde, geriye dönmüş; sıcak bir günde evine varmıştı. İki karısını kendi bostanındaki çardakları altında buldu. İkisi de onu kendi çardağına çağırıp soğuk su ve sofra hazırladılar ona. Oraya girince, çardağın kapısına dikilip, karılarının kendisi için yaptıkları hazırlığa baktı; bir de kadınlarına şöyle konuştu: «Resûlullah güneş altında fırtınada ve sıcakta iken, Ebû Hayseme serin gölgede, hazır yemek ve güzel karılarıyla malının başında bulunuyor, yakışır mı? Vallahi bu insafa sığmaz». Ve devam etti: «Vallahi ben hiçbirinizin çardağına girmem. Dönüp Resûlullah'a yetişmem lâzım». Bunun üzerine hemen azık hazırladılar. Hemen bineğini tepip yürüdü ve Resûlullah (s.a.v.)'a ulaşmak için yola koyuldu. Daha Tebük'e varırken kavuştu onlara.

Ebû Hayseme müslümanlara yaklaşınca, hepsi birden, bir süvari geliyor dediler. Resûlullah: «Ebû Hayseme olsun!..» buyurdu. Onlar da: «Gerçekten Ebû Hayseme bu! diye hayrette kaldılar». Adam devesini çökertip Resûlullah (s.a.v.)'a doğru yaklaştı. Aleyhissalâtü vesselâm ise: «İyi ettin yoksa mahvolmuştun, Ebû Hayseme!» dedi. Sonra da serencamını Resûlullah'a anlattı ve O da ona hayır duâlarda bulundu. Yâni bu seferde bütün müslümanlar son derece meşakkat ve büyük yorgunluğa katlanmışlardı. Meselâ İmam Ahmed ve başkalarının rivâyetine göre, iki veya üç kişi bir deve ile yolculuk yapıyorlarsa, öyle hale geldiler ki, develeri keserek etini yiyip, suyunu içmekte buldular çareyi.

Yine İmam Ahmed'in Müsned'inde nakline göre, Ebû Hüreyre diyor ki: Tebük seferinde halk müthiş aç kalmıştı. Bazıları Resûlullah (s.a.v.)'a gelerek, bize izin verirsen su taşıdığımız bineklerimizi

* İbn Sa'd ve İbn İshâk nakletti.

kesip etlerini yer, yağlarını da eritiriz diye arzda bulundular: O da, «Yapabilirsiniz» buyurdu. Fakat bu anda Hz. Ömer (r.a.) yetişti: «Yâ Resûlâllah, eğer bunu yaparlarsa binek hayvanı kalmaz» dedi. Keşke sen onları toplayıp da rızık için duâ etsen. Olur ki, Cenâb-ı Hak onlara genişlik verir...» diye teklifte bulundu. O (s.a.v.) da halkı çağırdı. Bir de sergi istedi. Onlar ellerinde ne varsa getirip sergi üstüne koydular. Kimi bir avuç darı, kimi un, kimisi de yanında kalan ekmek kırıntıları... Ne bulduysa getirip cins cins biriktirdiler. Sonra ona duâ buyurdu Resûlullah. Ardından da onlara: «Şimdi herkes kabını getirip, ondan ihtiyacı olduğu kadar alsın», buyurdu. Ordugâhta, doldurulmadık hiçbir kab kalmadı. Herkes de yedi ve doydu. Yine de yaygı üzerinde baştaki kadar yiyecek vardı. Resûlullah bu hal karşısında: «Ben Allah'tan başka ilâh bulunmadığına, benim de O'nun Resûlü olduğuma şehadet ederim. Yine: Bu iki şehadeti can ü gönülden söyleyip kendisine yöneleni Allah'ın cehennem ateşinden koruyacağına kesinlikle şehadet ederim*» buyurdu.

Tebük'e varınca, burada bir hazırlık, ya da savaşla karşılaşmadılar. Daha önce toplanıp savaşa geldiği söylenenler dağılmış, sır olmuşlardı. Oradayken Eyle Meliki Yuhanna ona geldi. Ve Resûlullah (s.a.v.)'a cizye vermek üzere barış yaptı. Ehl-i Cerbâ da geldi. Erzûh halkı da gelip anlaşma yaptılar. Cizye vermeyi kabullendiler. Resûlullah da, yazılı olarak onlara emân verdi.

Daha sonra ordu hareket edip, Hicr (yâni Semûd kavminin ülkesi)'ne vardı. Resûlullah (s.a.v.) ashâbına: Kendi kendilerine zulm edenlerin evlerine girmeyin ki, onlara olan sizin de başınıza gelebilir; halinize ağlarsınız, dedi ve başını çevirdi, hızla yürütüp vâdiden kısa zamanda geçirdi ordusunu**.

Buradan da, Resûlullah artık, Medine'ye müteveccihen hareket etti. Medine'ye yaklaştıklarında, ashâbına şöyle seslendi: Burası Tabe'dir. Burası Uhud. Bizi seven, bizim de sevdiğimizdir***.

Yine ashâbına şöyle dedi: Medine'de öyle bir topluluk var ki şu an, hangi vâdiyi geçtiniz, hangi mesafeyi adımladınızda, onlar da sizinleydi. Dediler ki, yâ Resûlâllah, ama onlar Medine'de!.. «Ama onları Medine'de özürleri tuttu», buyurdu.

Resûlullah o senenin Ramazan ayında Medine'ye dönmüştü. Yâni sefer iki aya yakın sürmüş oldu.

---

* Ahmed'le beraber, Hâfız İbn Kesir de tarihinde zikretti.
** Müttefekun aleyhtir.
*** Müttefekun aleyhtir.

Geriye kalanlar mes'elesi:

Resûlullah Medine'ye varınca, doğru mescide girdi. İki rek'at namaz kıldı. Ve mescidde oturdu, başladı arkada kalanlar gelip özür beyân etmeye. Hallerini anlatıp yemin ve kasemle, kasden geri kalmadıklarına inandırmaya çalışıyorlardı. Sefere katılmayan kimseler seksen kadardı. Resûlullah bazılarının ifadelerini ve özürlerini mâkul gördü ve onlar nâmına istiğfarda bulundu. Ancak Kâab bin Mâlik ile iki arkadaşının durumu ise, haklarında âyet nâzil olup, tevbelerinin kabul edildiği belirtilinceye kadar te'hir edildi.

Nitekim Kâab bin Mâlik kendi mâcerasını - bu konuda Buhârî ve Müslim'in naklettiği uzunca bir hadis ile - şöyle anlattı: Ben çok iyi biliyordum kendimi ki bu gazveye kadar hiç bu derece hazır ve güçlü olmamıştım. Buna rağmen seferden geri kalmıştım. Tabii müslümanlarla birlikte savaşa hazırlanmaya gitmiş fakat hazırlıksız dönmüştüm. Kendi kendime diyordum ki; buna gücüm yeter (yâni savaşa hazırlanmak için bir mâniim yok). Ama ben böyle tereddüd edip dururken halk ciddiyetle hazırlanmıştı. Ben henüz hazır değildim. Ben tam hazır olup yola koyuluncaya kadar da ordu ayrılıp çok uzaklaşmıştı. Arkadan yetişmek düşündümse de onu da başaramadım. Keşke öyle yapsaydım. Artık Resûlullah (s.a.v.) yola çıktıktan sonra ben halk arasında dolaşıyordum ama münafıklardan ve bir de gerçek özürlü kişilerden başkası yoktu. Bu durum da beni çok üzüyordu. Resûlullah'ın dönmekte olduğunu işitince ise esas üzüntüm başladı. Başladım bir yalan uydurma düşüncesine. Onun beni azarlamasından beni kurtaracak bir çâre arıyordum. Bütün ev halkımla da müşâvere edip, akıl aldım. Ama onun şehre ulaştığını işitince artık (çâre de bitmiş) telâşım da son bulmuştu. Ona herşeyi dosdoğru söylemeyi kararlaştırıp huzuruna vardım. Fakat, selâm verince, selâmımı acı bir tebessümle aldı. Ve «yaklaş» dedi. Önüne varıp oturdum, şöyle sordu: «Neden geriye kaldın? Sen Akabe'de böyle bir vazifeyi omuzlamaya söz vermemiş miydin?» «Evet, dedim. vallahi ben senden başka kimin önüne otursam, dünya insanlarından herkesi kandırabilecek söz bulur ve mazeretimi kabul ettirebilirdim. Çünkü Allah bana güçlü bir mantık bahşetmiştir. Fakat muhakkak biliyorum ki; bugün sana yalan söylesem, seni ikna etsem yarın Allah beni yalanlar ve hilemi ortaya çıkarır. Ama sana doğruyu söylersem umarım ki; Allah beni sıdkımdan ötürü mağfiret eder. Vallahi benim herhangi bir özrüm yoktu. Ve esasen senden geri kaldığım şu gazada sahip olduğum imkân ve güce başka hiçbir zaman da ulaşamamışımdır». Resûlullah bunun üzerine: «İşte bu doğru sözdür. Kalk git ve Allah'ın senin hak-

kında vereceği hükmü bekle», buyurdu. Kalktım, fakat yolda, Benî Seleme'den birtakım insanlar rastladı. Beni zorlamaya (yâni öbürleri gibi mâzeret uydurmak için) iknaya çalıştılar. Onlara dedim ki, benim halime başka düşen var mı? Evet dediler, iki kişi daha var. Onlar da senin gibi doğruyu söylediler, sana verilen cevabı aldılar... Kim onlar? dedim. Dediler ki: Merâre bin Rebî ile Hilâl bin Umeyye... Bu iki zâtın bende güzel hâtırası vardı. Bedir'de bulunmuş sâlih kişilerdi.

Ve Resûlullah (s.a.v.), müslümanları bizimle yâni bu üç kişi ile; gazadan geri kaldığımızdan ötürü, konuşmaktan men etti. Halk bizden yüz çevirdi, münâsebeti kesti. Öyle ki: Yeryüzü bana dar gelmişti. Elli gün elli gece tanıdığım dünyadan başkasındaydım. Öbür iki arkadaşım da evlerine kapanmış ağlıyorlardı. Ama ben halk arasına giriyor dolaşıyordum. Çünkü ben onlar arasında en genci ve güçlüsüydüm. Mescide çıkar, müslümanlarla namaz kılar, çarşı pazar dolaşırdım. Ama kimse konuşmazdı benimle. Resûlullah'a gelir selâm verirdim; «Namazdan sonra mecliste oturduğu halde acaba dudakları kıpırdıyor mu, benim selâmımı alıyor mu, almıyor mu?» diye düşünürdüm kendi kendime. Yanında namaz kılar, göz ucuyla hep onu süzerdim. Ben namaza durunca bana bakar, namazdan ayrılıp kendisine bakınca yüzünü çevirirdi.

Bir gün Medine çarşısında gezerken, Şam tarafında Naptîlerden biri rastladı. Medine'ye yiyecek maddeleri satmaya gelmişti. Baktım, Kâab İbn Mâlik'i bana gösterir misiniz diye soruyor. Halk beni göstermeye başladı. O da bana yaklaşıp bir mektup uzattı. Gassan Meliki'nden geliyordu. Bir de açtım mektubu, şunları yazıyor: «İmdi öğrendiğimize göre sahibin sana eziyet ediyormuş. Halbuki Allah seni cehennemlik ve işkencelik yaratmadı... O halde gel bize sana yardım ederiz. Bunu okur okumaz, «İşte bir belâ da bu dedim». ve karar verdim, götürüp mektubu tandırda yaktım.

Bu elli günlük çilenin kırk günü geçmişti ki, bir haber geldi. Resûlullah (s.a.v.) emrediyor, hanımından ayrı kalacaksın... Peki boşayayım mı, ne yapayım dedim. Hayır dediler, sadece beraber yatmıyacaksın. Meselâ, babasının evine gönderebilirsin. Karıma hadi git babanın evine dedim. Ta Allah benim hakkımdaki hükmünü indirip bildirinceye kadar.

Bundan sonra on gün daha bekledim. Artık elli gün olmuştu. Resûlullah bizi başkalarıyla konuşmaktan men edeli ellinci gün sabahıydı, namazı kılmış, evin damında üzüntü içinde oturuyordum. Tam da Cenâb-ı Hakk'ın tarif ettiği halde «Nefsime dünya karanlık, yer-

yüzü dar geliyordu». Bir de Sal' dağının üzerinden yüksek bir ses geldi: «Müjdeler sana Kâab bin Mâlik» diye haykırıyordu. Secdeye kapandım. Anlamıştım, artık berâtımın geldiğini. Evet, sabah namazını müteâkip Resûlullah bizim tevbemizin indallah kabul edildiğini açıklamıştı. Halk başladı bizi tebrike gelmeye. Arkadaşlarıma da koşanlar vardı... Beni müjdeleyen sesin sahibi gelince hemen elbiselerimi çıkarıp müjdelik olarak ona giydirdim. Vallahi o an başka bir elbisem de yoktu. Onun için birinden emânet alıp giydim. Ve hemen Resûlullah'a gittim. Halk bölük bölük beni karşılıyor, tevbemin kabulünden ötürü beni tebrik ediyorlardı.

Mescide girdim. Resûlullah, çevresinde cemaatıyla oturuyordu. Talha bin Ubeydullah kalkıp bana koştu, elimi tutup tebrik etti. Zaten orada oturan Muhâcirlerden ondan başkası da kalkmadı. Ve ben Talha'nın bu davranışını asla unutmadım. Kâab devam ediyor: Resûlullah (s.a.v.)'a selâm verdiğimde, yüzünde memnuniyet parıldayarak: «Seni tebrik ederim. Anadan doğduğundan bu yana en hayırlı günündesin» buyurdu. Ben, yâ Resûlâllah, bu af sizin tarafınızdan mı, Allah tarafından mı? diye sordum. O da: «Hayır, bizzat Allah tarafından...» buyurdu. Ben bu sefer heyecandan: «Ben tevbemin kabulü sebebiyle Allah ve Resûlü uğruna bütün malımı dağıtacağım» dedim. Fakat Resûlullah (s.a.v.): «Yok, bir kısım malın sana kalsın, daha iyi olur» buyurdu. Ben de: «Yâ Resûlâllah, beni Allah doğruluğumla kurtardı. Bundan böyle de artık, doğruluktan asla ayrılmayacağım dedim. Allah Resûlü de: «**Allah, peygamberini, Muhâcir ve Ensâr'dan ötürü afvettiği gibi...**» diye başlayıp: «**O halde doğrularla beraber bulun**»'a kadar olan âyetleri indirmişti*.

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

1 — **Bu gazveye ön bir açıklama:** İslâm, Arap yarımadasında yerleşip istikrara kavuşmaya yüz tutmuştu. Onun hâkimiyeti, gönülleri, ruhları kuşatmıştı artık... İşte bu hali Hristiyan Rumlar uzaktan uzağa izliyor ve korkuyla, kinle ona karşı hazırlanıyorlardı.

Bizanslılara gelince, onlar Hristiyanlığa gerçekten inanarak tutunmuş değillerdi. Sadece bölge halklarını sömürmek için bir meta' olarak kullanıyorlardı. O yüzden de Hristiyan inancıyla istedikleri gibi oynuyor, değişiklik yapıp yeni şeyler ekleyebiliyorlardı. Böylece onun esas ve saf akîdesini kendi putçu görüşleriyle karıştırıp, Hak

* Buhârî ve Müslim'den özetlendi.

ile bâtıl içiçe bir garibe oluşturmuşlardı. İslâm ise bütün Resûl ve Nebîlerin diliyle tebliği tekrarlanan ve o güne ulaşan değişmez hakikatin dini olarak artık Allah'ın sultasından ve hâkimiyetinden başka tüm sultaları yıkıp, insanlığı, aydınlığa çıkarmak için gelmişti. O halde, Allah'ın hüküm ve sultasının dışında kimsenin, efendilik ve hâkimiyet hakkı olamaz, kimse kendinde bir otorite bulamazdı...

Bütün gerçekleriyle, Hristiyanlıktan onu tanıdıkları halde, Bizanslılar bu yeni zuhûr eden dini, halka tehlike diye gösterme gayretindeydiler. Çünkü diktatör ve zâlim yöneticilerin hiçbirinin saltanatına fırsat vermiyorlardı. Ama halka, onların varlığını tehdid eden bir akım gibi gösteriliyordu.

İşte Rum diktatörlerinin ve Hristiyanlığı şeklen kabullenen tebaasının, Arap yarımadasında zeminine oturan bu dinden başka korku ve sıkıntıları yok gibiydi. Gayeleri de tabii ezilmişler üzerindeki sultalarını sürdürmekti.

Bu yüzdendir ki, Mekke fethini ve İslâm'ın yarımadadaki sürekli zaferini işitmeleri onları ürkütmüştü. Ve hemen Şam ve Hicaz arasında kuvvet toplamaya başladılar. Böylece, ileride kendi saltanatlarını tehdid edecek olurlar diye erken karşı çıkmak istiyorlardı. Yine Rumları bu ihtimam ve tedbirlere zorlayan şeylerden biri de, ilerde müslümanlarla aralarında büyük ve tehlikeli kapışmaların olacağıydı. Ama hikmet-i ilâhî, mes'ele için bu gazayı yeter buldu. Bunca meşakkat ve ona sarfedilen büyük sabır ve gayret müslümanların cihad ödevine yetti. Haniya bu uzun mesâfeyi, Medine ile Tebük arasını gidiş ve gelişle kat'etmek için bedenî ve malî çok büyük bir fedakârlık göstermişti müslümanlar. (Bu da te'sirini gösterdi). Yâni yukarıda görüldüğü üzere, bu sefer yorgunluğu, çilesi, güçlük ve tehlikesi, mal sarfı bakımından başlı başına bir savaş, hem en çetin savaştı... Ancak acaba Allah'ın emrettiği cihad hangisiydi? Acaba o sadece mal ve nefsi bezletmek miydi Allah'ın şeriat ve dini uğruna? Evet Allah'ın kulundan istediği tamamen bu idi. Kâfirlerin oyununu bozmak âsilerin kalblerine iman ve hidâyet ruhunu sızdırmak için, Allah bundan öte bir fedakârlıktan onları korumuş, bu kadarla başarmalarını nasib etmişti.

Bu meşakkat ordusu, gerçekten de bu çetinler çetini gazvede mal ve bedenî fedakârlığın son haddine vardırmıştı. En güzel istirahat imkânlarını fedâ edip, işkencenin en çetinini tercih etmişlerdi. Hem de envâ-ı türlüsünü tadmışlar; böylece de imanlarında sadakatlerini isbat, Allah'a sevgilerini izhar etmişlerdi. Allah'ın des-

teği ve zaferi hak olmuştu onlara. Onları savaşmaktan muaf tutmuş, düşmanın kalbine korku salmaları onların savaşı olmuş, düşman dağılıp Allah'ın hükmüne boyun eğmek zorunda kalmıştır.

İşte böylece, Rumların boyun eğip, cizye vermeye razı olması kolaylaşmıştı. Onların bu seferde çektikleri zorluğa bedel bir kolaylıktı. Çünkü onlar Nebî (s.a.v.)'leriyle birlikte sırf ilâhî rıza için bunlara tahammül etmişlerdi.

2 — İbretler ve hükümler:

Bundan dolayı, bu gazvede birçok ders ve hükümler bulacaksınız. Bir kısmını aşağıya dercediyoruz:

a) Mal ile cihadın önemi: İslâm düşmanlarına karşı uygulanacak cihad, gazaya çıkmaya münhasır değildir. Aksine sefere çıkmak tek başına hiç yeter değil. Yâni cihad; savaş, silâh, mal ve nafakaya dayanır. Müslümanlar için, her birinin gücüne göre ve esasen cihadı yürütecek derecede bağışta bulunması kaçınılmaz ödevdir. Tabii, bu herkesin zenginlik ve ihtiyaçlarıyla oranlı bir sorumluluktur.

Nitekim fukahâ da, devlet cihad için gerekli nafakayı te'minde güçlük çekerse, halka gücü ve ihtiyaç nisbetinde vergi yüklemesini câiz görmüştür. Yukarıda bu geçmişti. Ancak ulemanın bu ittifakı, devlet malının bu iş için tahsis edilmiş bir nafaka ya da gayr-i meşrû bir mal olmamasına bağlıdır. Çünkü halkın malı, asker ve savaş ihtiyaçlarına harcanma bakımından devletin malından daha elverişli değildir.

İşte gördünüz, Osman bin Affân (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'a üçyüz deve ve onların gerekli koşum malzemesiyle, ikiyüz gümüş ukiye de nakit getirmişti. O da bunun üzerine, «Osman'a bundan sonra yapacağı hiçbir şey zarar vermez» buyurdu. Bu ise, Hz. Osman'ın ne kadar büyük yardım ve fedakârlıkta bulunduğunu gösterir. Hattâ bu, Resûlullah'ın onun hakkındaki «Bundan sonra Osman'a yapacağı hiçbir şey zarar vermez» sözünü Hz. Osman (r.a.)'ın siyâset ve idâresini tenkid sadedinde ona dil uzatanlara, onun hilâfet dönemindeki yönetimine itiraza kalkanlara uyarı ve tenkiddir.

O tip kişiler, onun siyâsetine dair yazarken zaaf ve iltimas ta'birlerini kullanmakta ve böylece müsteşriklerin yapageldikleri ve bekledikleri lâfı etmiş olmaktadırlar. İslâm tarihinin safahatını işlerken, bazı tarihçilerin bu vebâlin altına girdikleri, onu değerlen-

dirme adı altında müsteşriklerin plânladığı oyuna gelip onu suçladıkları olur. Siyer ilmini de buna âlet ederek; hedeflerine varmış olur müsteşrikler.

Kendisini evc-i bâlâda gören, arındırıp durultanlar, Hz. Osman'ın idâresi üstünde lâf ederken kendi kamburlarını ve iç hastalıklarını örtmek isterler. Bir döner onu eleştirir, bir de bakarsınız, siyerinde menkıbelerini anlatarak onu överler gûyâ...

Hz. Osman'ın hilâfetinde farzı muhal hatâ bile görse, azıcık edebi olan kişi Resûlullah (s.a.v.)'ın: «Bundan sonra Osman'a yaptığı hiçbir hatâ zarar vermez» fermânı karşısında artık onu tenkide veya idâresini kötülemeye utanır, en azından!..

b) Ebû Bekir hadîsi ve ondan bir takım haram ve çirkin bid'atler türetmek için üstüne eklenenlere dair birkaç söz:

Ebû Dâvud ve Tirmizî'nin rivâyet ettiği hadîsten söz etmiştik! O bütün malını Resûlullah (s.a.v.)'a getirmiş, O da: »Ehline ne bıraktın?» diye sorunca, «**Onlara da Allah ve Resûlünü bıraktım**» buyurmuştur. Bazı kimseler ise bu hadîs üzerine bazı şeyler uydurmuşlar. Gûyâ Resûlullah demiş ki: «Ebâ Bekir! Allah senden razı oldu, sen de On'dan razı mısın?» O da bundan heyecanlanıp sevincinden coşmuş, Resûlullah'ın huzurunda kalkıp oynamış. Ve demiş ki: «Ben nasıl olur da Allah'tan razı olmam?..» Buradan yürüyerek de bunun Mevlevîlik ve öbür bazı tasavvuf kliklerde görülen, zikir halkasındaki raks ve sema'ın câiz olduğuna delil teşkil ettiğini iddia etmişlerdir.

Delil diye aldıkları şey, yukarıda arzettiğimiz üzere tamamen uydurma ve hadîsin sonuna bir ilâvedir, iftiradır. Hz. Ebû Bekir'in Resûlullah huzurunda raksettiği, hiçbir sahih veya mevzu hadîs kitabında mevcut değildir.

Yâni asıl hadîsin geçtiği, Tirmizî, Hakîm, Ebû Dâvud kitablarının hiçbirinde böyle bir ek yok. Hani olsa da zaif olsa, o da yok. Meselenin kendisine gelince; delilin sabit olması şöyle dursun, aleyhinde kesin delil var. Onun, yâni raks ve sema'ın haram olduğu açık delillere dayalıdır. Çünkü ulema raksın çalgıyla birlik yapılmasını haram görmüştür. Bunda icmâ var. Çalgısız oyunu ise ulemanın cumhûru mekruh görmüştür. Durum ne olursa olsun, zikrullaha raks katmak ise, meşrû bir ibâdete haram veya mekruh işi katmak gibi bir cinâyet olur. Bu demektir ki; adamlar delilsiz olarak, Allah'a yaklaştırıcı diye ibâdeti değiştirmişler, ya da öyle bir davranışı haramlık veya mekruhluktan çıkarmışlardır.

Eh buna benzer işleri de ucuna ekle artık. Elfaz-ı zikirde bulunmayan birtakım sözlerle sesi yükseltmek, boğazlarını yırtacak gibi bağırıp çağırmak. Birtakım şair ve bestecilerin dizdirdiği nağmelerle aşk ve nefsin coşması adı altında terennüm ve müzik de buna bağlı.

Şimdi kıyaslayalım bakalım; Allah'ın emredip Resûlünün ve onun ashâbının yaptığı zikre kıyasla, bunlar nasıl zikir olabilir? Ve bu davranışlar ne tür bir ibâdet olur? Halbuki biliyoruz, Cenâb-ı Hakk'ın meşrû kılıp, kitabında bildirdiği, Resûlünün de hayatında uygulayıp gösterdiği ibâdet azaltılamaz, artırılamaz.

Bu anlattıklarımızın da çeşitli devirlerde İslâm şeriat âlimlerinin topluca beyan ettikleri esaslar olduğunu aklımızdan çıkarmayalım. Ancak bazı bidatçılar buna ters beyanda bulunmuş, şâz davranış göstermiş olabilirler. Bu da herkesin bildiği gibi, Allah'ın izin vermediğini, bid'atı yaşamak, sonunda birçok haramı helâl saymak gibi büyük felâketlere götürmüştür insanları. Bir zaman aşk ve vecd adı altında, başka bir zamanda bakarsın sorumluluktan âzâde olmak gibi saçma sapan yorumlarla kamufle edilir bunlar.

Seçkin İslâm ulemasından İzz bin Abdüsselâm'ın, ilmî, dinî ve tasavvuf yetkisine bağlı beyanını görünüz şimdi:

«...Oyun ve alkışa gelince, bu kadınca bir hafifliktir. Ancak yalancı san'atkâr ve züppeler yapar bu işi. Peki nasıl olur da bir insan; Resûlullah'ın «En hayırlı nesil benim dönemimdekiler, sonra onları takib edenler, sonra da onları takib edenler» buyurması karşısında aklı karışmış, gönlü coşmuş olarak kalkıp şarkı ve türkü nağmelerine ayak uydurarak oynayabilir. Haniya, bu insanların hiçbirinden asla buna benzer bir davranış görülmemiştir*».

İbn Hâcer de «Keffü'r-Rüâ'» kitabında buna benzer ifade kullanmıştır.

İmam Kurtubî ise, bu bid'atın niceliği ve haramlığını son derece geniş bir tafsilâtla vermektedir. Bu zâtın görüşünü tam öğrenmek isteyen, tefsirine müracaat etmelidir. «...Onlar ki, Allah'ı ayakta, otururken veya yatarken herhalde zikrederler...» ve «Yeryüzünde cakalı yürüme! Çünkü sen ne yeri delebilirsin, ne de boyunla dağlara ulaşabilirsin» âyet-i kerîmelerinin tefsiri bahsine bakılmalıdır. Burada kısa kesmemiz, fazla uzatmamamız uygundur. Yoksa bu konuda imamların serdettiği bütün delilleri serebilirdik. Yâni geç-

* Kavâidi'l-Ahkâm Fi Mesâlihi'l-Enâm: 2/187.

miş ve sonraki ulemanın nasıl kat'i bir ittifakta bulunduğunu ve asla ayrılığa düşmediğini anlamamız için*. Tabii şuûrunu kaybeden, irâdesi elinden giden, zikir anında böyle bir kendinden geçme haline düşen kimsenin durumu söylediğimiz genel hükmün dışındadır. Çünkü bu durumda teklifi hükmün taallûku kalmaz. İzz bin Abdüsselâm'ın kendisi için bahsettiği heyecanlanıp, kalkıp zıplaması da buna hamledilir. Çünkü kitabından naklettiğimiz gibi

* Bâzı kimseler belki hayret edecek; birçok hususta Vehhâbileri tenkid ettiğim halde, bu konuda onlarla birlikte karşılarındakileri tenkid edişimi...

Şübhesiz bu hayret, yanlış bir tasavvurun sonucudur. Ve aslında benim tutumum her müslümanın takınması gereken tavırdır. Çünkü İslâm'da, nefis düşkünlüğü veya hizib taassubuyla birşeyi yorumlama yoktur. Ama ne yazık ki, herkes kendi görüşünü veya bağlı bulunduğu mezhebin görüşünü yanlış bile olsa inadla savunuyor. Ve bu tutumu, da, İslâm'a hizmet ve onu savunma diye takdim ediyor... İlmî araştırmalarda da böyle oluşu bir garibe... halbuki ilmî araştırmalarla olsun müslüman ancak Kitabullah ve sünnet-i Resûlü'n ölçü olması yaraşırdı. Nefsine ve fikrine bu ikisinden başkasının baskı ve te'sirini hoş görmemeliydi.

Müslüman bu gerçeği esas alınca da, artık sözü ile bir müslümanı muâhaze etmesi, görüşüne düşmanlık etmesi düşünülemezdi. Nitekim bu kitabın bahislerini inceleyen kimse, orada bazı kimselere muhâlefetler görecektir. Ama Allah şahid ki bu, sırf muhâlefet olsun veya onlara karşı bulunayım diye değil, Kur'an ve Sünnet'i düstur edindiğimdendir. Verdiğim hükümlerde yanılsam da mes'ele böyledir.

Yine büyük halk kitlelerine ve bazı sofilere muhalif bahislere de rastlarsınız bu kitabda. Bu da kesinlikle karşı grup olan azınlıktakilere bağlılık anlamına değil; Allahın Kitabı'na ve Resûlü'nün sünnetine zerre kadar ters düşmemek için böyle olmuştur.

Eh, artık müslüman, uyması gereken gerçeği arıyorsa yol budur. İsterse birçok hususta ters düştüğü ve çekiştiği zümreler de bu tutumda olsun veya aynı kanaatı taşısın. Fakat müslüman taassub ve aşırılıktan sakınmalıdır. Bu iki felâkettir bizi perişan eden.

O halde sofiler muhâliflerinin aşırı tenkid ettiği davranış ve görüşlerini bir hesap etmelidirler; İslâm'da çıkış yolu bulunmayan bu tür inanış ve düşünüşlerinde nefislerinin baskısına boyun eğiyorlar mı? Bid'at ve ifrattan sakınıyorlar mı? Kendilerine telkin ve zerk edilen şeyleri bir an için tenkit süzgecinden geçirebiliyorlar mı? Ve ciddiyetin şartı doğruya götüren yol bu değil midir?...

Zira aşırılık karşı bir aşırılığa sebeptir. (Yâni aşırı tenkit nasıl aşırı tepkiye sebeb olursa bir âdet de, ifrat da şiddetli tenkide sebeb olur.)

Öyle ise kim İslâm'ın ve ilâhî nizamın ilerlemesini, hâkimiyetini ve yaşamasını istiyorsa; her türlü aşırılığa, uydurukçuluğu, bid'atı kesinlikle terk etmelidir. İşte karşımızda aşırı gördüğümüz kimselere karşı bulacağımız tek çâre ve tedâvi yolu budur.

o nassı bilen bir kişi olarak, aklı üstündeyken bunu nasıl yapardı?*.

c) Münafıklar: Karakterleri ve İslâm için tehlikelerinin ciddiyeti:

Tebük seferi, Kitâbullah'ın beyanı ve onu tafsîl eden ilgili hadisten anlaşılıyor ki, başka hiçbir gazve bu dereceye ulaşmamıştır. Nitekim Tevbe sûresindeki âyetleri, daha doğrusu bir bölümü okuyunca görürsünüz bunu. Ayrıca bu âyetlerde ağırlık merkezini, Allah yolunda «mal ve nefisle cihad»ın önemi teşkil eder. Bu da müslümanların, dinlerindeki sadakatın delili olarak belirir. Aynı zamanda mü'min ile münafık arasındaki farkı da tesbit eder. Buna bağlı olarak da müslümanın, eğer gerçeten müslümansa, asla rahata ve safaya meyletmeyip karşısına çıkacak, kendisini engelleyecek her zorluğu nasıl yenip Allah yolunda hep ilerlediğini, ana prensip olarak açıklar. Zaten ilgili hadiste de, münafıkların niyetlerindeki fecaat ve gizli plânları uzun anlatılmıştır.

Bu haditeki ders ise, **her asırda müslümanlar için baş tehlikenin, nifak olayı ve münafıklar olduğunun açıklanması olacak.** Bu şu demektir: İslâm bir dâvadır ki, başta cihadı ve güçlüklere karşı dayanmayı esas alır. Böylece de, doğru ile yalancı anlaşılır, mü'minin imanı da münafıkın karanlık ruhundan seçilir.

Tebük olayı ise, bu Kur'anî dersin başlıca malzemesi olmuştur. Çünkü, bu gaza ile müslümanlar her zamankinden çok tecrübelenmiş ve ilâhî uyarı ve ihbara mazhar olmuşlar. Böylece de Medine'de peçe düşüp nifak açığa çıktı. Samimî müslümanla münafık tam anlamıyle anlaşılmış, tanınmış oldu. Bunun üzerine de, ardı ardına âyetler gelip, onları suçüstü yakalayıp sırlarını müslümanlara bildirererek, her zaman ve her yerde onları tanıyıp, şerlerinden sakınmalarının yolunu gösterdi. **«O savaştan geri kalanlar, Resûlullah'a karşı oturdukları yerde huzurluydular.» Allah yolunda mal ve canlariyla savaşmayı da hor görmüşlerdi. Hattâ «Bu sıcakta yolculuk yapılmaz» demişlerdi. Bilselerdi ki bu, cehennem ateşine göre çok hafif kalırdı... Az gülüp çok ağlasınlar o halde. Şimdi Allah seni onlardan bir tâifeye rastlatırsa ve çıkış için izin isterlerse de ki, asla benimle çıkamazsınız, düşmanla da benimle birlik savaşamazsınız. Çünkü siz ta başta oturup kalmayı seçtiniz. O halde arkaya asılıp duranlarla hemhâl olup oturun*».**

* Kitâbü'l-Keffâ'r-Rûâ': 48.

** Tevbe sûresi, âyet: 81, 83.

Şimdi sen, bir bu âyetlerin başına, bir sonuna bak: Münafıkların durumuna ne derece önem verildiğini, onlardan ne kadar çarpıcı ifadeyle söz edip, sakınma tavsiye edildiğini sezeceksin. Bu hiçbir şey değil, müslüman için, en büyük aldanma ve belâya uğramanın, münafıklardan, hiç başkasından değil sadece bu tiplerden geldiğini anlatır. Ve düşmanlarının onlara saldırma yolu da sadece ve sadece nifak kapısından ve münafıklar yönünden mümkün olur. Müslümana hiçbir düşmanı da, münafıkların hazırladığı tuzağı hazırlamaz, hazırlayamaz. Zaaf, fesad ve tefrika gibi iki mikrop da kimseden değil yalnız münafıklardan bulaşır... Nitekim Cenâb-ı Hak apaçik bildiriyor: **«Onların sizinle birlikte savaşa çıkması da size birşey sağlamaz, ancak fesad getirirdi. Aranıza girer, kulağınız duya duya sizi fitne aramaya sevkederlerdi. Halbuki Allah, zâlimleri çok iyi tanır*».**

Bunların tehlikeleri de gizlidir. Çünkü İslâm adına savaşır görünürken, ona kendi silâhıyla oyun hazırlarlar. Dinin hükümleriyle, «İslâh» ediyoruz diyerek oynarlar. Dinin ruhuna, şeriatın özüne dönüyoruz diyerek yürürler. Ondan (telfik yoluyla) karma hükümler elde etmeye çalışırlar. Maksad efendilerine ve dostlarına şirin görünmek ve kendi geleceklerini tahakkuk ettirmektir. İstikbâl hazırlamaktır.

Bu bahisten müslümanın çıkaracağı en mühim ders ise şudur: Müslüman dış düşmandan açıkça gelenden bir korunursa, münafık tiplerden bin korunmalı. Ve savaşacaksa, ilk hedefin bunların olduğudur. Yâni aralarına nifak sokan bu tipleri yok etmek olmalı ilk ödev...

d) Ehl-i kitab ve cizye: Bu gazvede, Ehl-i Kitab'dan cizye almanın meşrû olduğunun delili de vardır. Böylece onlar da mal ve canlarını kurtarmış olurlar. Yukarıda görüldüğü üzere, Resûlullah (s.a.v.) Tebük'e varınca, Rumlar dağılıp kaybolmuşlardır. Hristiyanlaşmış Araplar ise ona gelip barış yaptılar. Cizyeyi kabul ettiler. Resûlullah (s.a.v.) onlara buna dair emirnâme ve talimat yazdı. Cizye ise esasta(mâli bir vergi olup, müslümanların zekât vermesine denk bir ödevdir. Ancak aralarında elbette çok büyük fark var. Zekât hem dinî, hem idarî esasa bağlı (hem ibâdet, hem vatandaşlık ödevi) iken, cizye sadece idarî bir sorumluluk esasına dayanır. O halde, cizyeyi vermek üzere itaat eden ehl-i kitab, kendi nefsinde dini benimseyip ona bağlanmasa da, idarî yönden İslâm ahkâmına

* Tevbe sûresi, âyet: 47.

boyun eğmiş, itâatı kabullenmiştir... İslâm cemiyetine girmiştir. O halde, onların İslâm ahkâmına muhalif bir tavır almaları, umumî hükümlere ters davranmaları mümkün değildir. Ancak kendi kanaatlerince dinlerinin gereği olanı yaparlar. Şarap içmek gibi...

İmdi, kitab ehliyle, dinsizler ve putperestler arasındaki farka gelince; kitab ehli kendi dinlerini muhafaza ettikleri halde, İslâm toplumu içinde kaynaşıp, genel ahkâma uyabilir. Halbuki putçularla katı dinsizlerin (mülhid) İslâm toplumuyla herhangi bir yönden ilgi kurup münasebette bulunması mümkün değildir. Çünkü ilhad ve puta tapıcılığın İslâm ahkâmıyla yakınlık gösteren hiçbir ilkesi yoktur. Yâni temelde ve teferruatta tamamen zıt nizamlardır, diyalog imkânı yoktur.

e) Geçmiş ve lânete uğramış kavimler:

Resûlullah'ın, Semûd kavminin harabelerinden geçerken söyledikleriyle görüyoruz ki; müslümanların o türlü milletlerin yurtlarına girmesi, Allah'ın helâk ettiği eski kavimlerin yerinde iskânı hoş görülmemiştir. Hattâ kalıntılarının yanından geçmek bile... Sadece onların başına gelenlerden ibret almak için görmek mümkündür. Allah'ın O Resûle ve müslümanlara rahmet ve âfiyet vermesini dilemek için... Çünkü bu harabeler Cenâb-ı Hakk'ın o kavme gadabının müşâhede edildiği yerlerdir. Ve onların dilinde bu ilâhî gadab ve sebebi tescil edilmiştir. İlâ nihâye de duracak... Şübhesiz Allah bu izleri gelecek her milletin ibret alması için bırakmıştır. Basireti olan görecektir. Nitekim birçok âyet-i kerîmede de belirtiliyor. Demek ki, insanın bu tür kalıntıları, tarihî nakışları bina yapılarını incelerken, ondaki mânâyı ve ilâhî muradı düşünmeden, kaygusuz, şuursuz görüp geçmesi müthiş bir yanılgıdır. Esasen yeryüzünde bu türden ne dersler alınacak şeyler var. Ve sanki hep «Ey basiret sahipleri, bizden ibret alın» diye lisan-ı hâl ile insanlığa sürekli ihtar etmektedirler. Ama insanların bunu duyacağı mı var? Şeytanları onlara ne telkin ederse ona bakarlar. Ve sadece kalıntının, tarihine, san'at değerine, üslûbuna bakıp geçerler.

f) Şimdi bir de Resûlullah'ın münafıklara karşı kullandığı idârî metodla, müslümanlara karşı davranışı arasındaki ince farka dikkat edelim:

Gördük ki bu seferde birçok münafık geri kaldı. Sonra gelip bin türlü yalan ve dolanla özür dilediler. Resûlullah da onların dış yüzlerine göre mazeretlerini kabul etmiş oldu. Ama iç âlemlerindekini azîz ve celîl olan Allah'a havale etti. Onlarla musafaha etti.

Az bir miktar da mü'minlerden vardı, sefere çıkmayan. Ama bunların gönlünde bir şübhe veya nifak yoktu. Zaten de, O'na gelip özür beyan edip af dilerken, herşeyi gerçeğiyle itiraf etmişlerdi. Özür uydurmadan, yalan söylemeden müsamaha dilemişlerdi. Halbuki bunlara yüz vermedi, onları cezalandırdı, ellerini bile tutmadı. Allah'ın ferman indirmesine kadar, bu zevatın ne çileler çektiğini de yukarıda gördünüz.

Niçin acaba? Neden munafıklara böyle hoşgörüyü, sadık mü'minlere bunca sert cezayı tercih etti?

Cevab: Bu makamda şiddet ve sıkıntı, yüceliğe ve şerefe dair bir işarettir. Münafık asla buna ulaşamaz. Haniya, nasıl nâil olabilir bir münafık; hakkında âyet inerek afvedildiğinin bildirilmesi gibi bir iltifata?

Zaten münafıklar ne halde bulunursa bulunsunlar kâfir damgasıyla damgalıdırlar. Onların bu dünyada gösterip durdukları da, âhirette esfel derekede kalmalarını önleyemiyecek tabii. Ama şâri-i Mübin (c.c.), onları zâhirde göründükleri ve gösterdikleri dünyevî tavırla karşılamamızı, öyle adlandırmamızı ve ahkâmı da buna göre uygulamamızı emreder. Öyleyse içlerinde gizlediklerini ve sözlerinin altında yatanı, tahkik kendilerinden sâdır olan yalandan ötürü, dünyada iken muahaze etmemizi câiz görmez. O halde biz mü'minlere nasıl sade (ahkâm ve muameleyi) zâhire göre uygularsak, onlara da hâl ve akidelerinde zâhirde gördüğümüze göre tavır takınırız.

İbnü'l-Kayyım şöyle der: Allah kullarının cürümlerine karşı böyle muamele eder. Mü'min kulunu te'dip eder, çünkü o kendi nezdinde sevgili ve şereflidir. Onu az bir zilletle uyarıp sakındırır... Ama kendi gözünden düşenlere ve emrine ters gidenlere gelince, günahla barıştırır, o günah işledikçe de (iyice azıtsın diye) ona ni'metini artırır*.

Görülüyor ki, Kâab'dan nakledilen bu uzunca hadiste çok önemli ders ve ibretler var. Şimdi onları özetliyelim:

Birincisi: Dinî sebeble tehcir câizdir. Nitekim Resûlullah (s.a.v.) müslümanları Kâab ve iki arkadaşıyla uzun bir süre konuşmaktan men etmiştir. İbnü'l-Kayyım bunu şöyle açıklar: Buradan anlaşılıyor ki bu tür hacredilmiş kimsenin selâmını almak vâcib değildir**. Çün-

* Zâdü'l-Meâd: 3/20, 22.
** Zâdü'l-Meâd: 3/20, 22.

kü bu Kâab'ın söylediğinde vardır: «Ben çıkıp müslümanlarla birlikte namaz kılıyordum. Resûlullah'a gelince de o namaz sonu mecliste otururken ona selâm veriyordum. Ve bakıyordum dudakları kıpırdayıp benim selâmımı alıyor mu, almıyor mu?»

Yâni bu halde selâmı çevirmesi vâcib olsa elbette alırdı ve o da bunu işitirdi...

İkincisi: Cenâb-ı Hakk'ın, Kâab'ı imtihan için verdiği başka bir iptilâ. Öyle bir deney ki, insan mü'minin bu iman derecesini, Allah'a bağlılığını tasarlayamadığı gibi, nerdeyse, Azîz ve Celîl olan Mevlâ'nın bu derece imtihanını câiz görmüyor hâşâ!.. Görüldü ki, Gassan meliki, ona övücü ve büyütücü bir mektup göndermiş, onu, kendisinden yüz çevirerek bu derece ezâya sevkeden müslüman cemaatı terketmeye da'vet etmişti. Kendi ülkesine gitmesini de tavsiye etmişti. Kendisine orada ikrâm olunacağına söz vermişti.

Bu ise Kâab'a en büyük belâ idi. Çok daha ağır imtihandı... Ama bu imtihan da onun iman gücünü ve Mevlâsına olan sevgi ve bağlılığını isbata yaramıştı. Ne ayakları kaymış, ne de zelîl olmuştu. Bugün Kâab'ın önüne sunulanlar bir kimsenin önüne konsa, onun denendiğinden tek biri ile denense!.. Ama hepsi geçti de o, bütün iman ve İslâm'ını tehdid edenlerin hiçbirisine iltifat etmedi, çilenin altında ezilmedi...

Üçüncüsü: Şükür secdesi ibâdetde meşrûdur. Kâab (r.a.)'ın kendisine, tevbesinin kabul olduğunu haber veren müjdecinin sesini duyunca yaptığı secde buna delildir. İbnü'l-Kayyım bu hususta da şunu söyler: Hz. Ebû Bekir (r.a.)'de kendisine Müseylimetü'l-Kezzâb'ın katli haberi ulaşınca böyle secde etmişti. Ali bin Ebî Tâlib (r.a.) Hâricîlerden «**Zû Sedye**»nin ölüsünü görünce böyle secde etmişti. Resûlullah (s.a.v.) da, Cebrâil'in, kendisine, salât ü selâm getiren kimseye Allah'ın on kere selâm edeceğini müjdelemesi üzerine şükür secdesi etmişti*.

Dördüncü olarak: İmam Züfer'den başka bütün Hanefîlere göre, bir kimse malının hepsini sadaka vereceğini adasa, zekâta tâbi malından başkasını vermesi gerekmez. Sadece onu vermesi yeter. Delilleri ise şudur galiba; Kâab (r.a.), Resûlullah (s.a.v.)'a: Ben tevbemin kabulüne karşı bütün malımdan el çekip çıkarak Allah ve Resûlü için sadaka edeceğim, demiş de O'da: «Hayır, malının bir kısmını kendine sakla» diye emir vermişti. Malını nezr edince, hepsini vermesi gerektiği görüşüne meyledenler ise derler ki; Kâab'-

* Zâdü'l-Meâd: 3/20, 22.

ın Resûlullah'a söylediği «nezr» sigasıyla hakiki mânâda değildir. Bu sadece bir istişaredir, O'nunla (s.a.v.),O da bir kısmını vermesini tavsiye etmiştir*. Umarım ki, siyakı kelâma da, Resûlullah'ın cevabına da yakın görüş budur.

Hz. EBÛ BEKİR (r.a.)'İN DOKUZUNCU HİCRET YILINDAKİ HACCI

Resûlullah (s.a.v.) Tebûk seferi dönüşünde, Hacc yapmak istedi. Fakat müşrikler Harem'in çevresinde bulunduğu ve çıplak tavaf ettikleri için buna gönlünün yatmadığını bildirdi. Hz. Ebû Bekir'i gönderdi. Hz. Ali'yi de onunla görevlendirdi. Onlara, müşriklerin, bu yıldan itibaren hacca gelmemelerini ve dört ay içinde de İslâm'a girmelerini; aksi halde ise mes'elenin savaşla bitirileceğinin ihtar edilmesi emrini verdi.

Buhârî (r.a.) Kitâbü'l-Meğazi'de Ebû Hüreyre'den şunu nakleder: «Resûlullah (s.a.v.), Hz. Ebû Bekir'i, Vedâ Haccı'ndan önce, görevlendirdiği hacc esnasında Nahr günü; «Bu yıldan sonra hiçbir müşrikin hacc edemiyeceğini ve çıplak tavâfın yasaklandığını ilân emrini verdi.»

Muhammed bin Kâ'b el-Kurazî ve ötekilerin nakline göre de: Resûlullah (s.a.v.), Hz. EbûBekir'i dokuzuncu Hicrî yılda, Hacc emîri olarak gönderdi. Hz. Ali'yi ise, Berâe sûresinden, 30 veya 40 âyeti halka okumak üzere gönderdi. O da, Arefe günü âyetleri halka okudu ve müşriklere dört ay mühlet verildiğini duyurdu. Zilhicce'nin yirmisinden itibaren, Muharrem, Safer, Rebiülevvel dahil Rebiül'âhir'in de onuna kadar... Bu emri, müşriklerin konak yerlerini dolaşarak okudu:

«Bu yıldan sonra bir müşrik Kâbe'yi ziyaret edemiyecek ve kimse de orayı çıplak tavâf edemiyecek.»

İmam Ahmed ise, Mahrez İbn Ebî Hüreyre'den, o da babasından şunu rivâyet eder:

«Ben Ali bin Ebî Tâlib ile beraberdim. O Berâe sûresiyle Mekkelilere Resûlullah tarafından gönderilmişti. (Oğul) sordu: Nasıl ilân ediyordunuz?» O da: «Biz şöyle sesleniyorduk: Cennete mü'min

* Mebsût: 12/93; Zâdü'l-Meâd: 3623; Zavâbıt: 244, 284; Tefsîr, İbn Kesîr: 2/387, 388.

olmayan giremez. Kimse de Beyt'i çıplak tavâf edemez. Resûlullah ile aralarında anlaşması olanlara ise dört ay mühlet vardır. Dört ay geçince de, Allah ve Resûlü müşriklerden berîdir... Bu Beyt'e bu yıldan sonra herhangi bir müşrik haccedemez...» Ve der ki; o kadar bağırdım ki, sesim kısıldı.»

Bu, tam Allahü Teâlâ'nın irâdesiydi. «İlân Allah ve Resûlündendir, Hacc-ı ekber günü insanlığa; Allah ve Resûlü, müşriklerden berîdir. Tevbe ederseniz tabii sizin için daha hayırlıdır. Yüz çevirdiğiniz takdirde ise, bilin ki; Allah'ı âciz bırakamazsınız. Öyleyse, inkârcıları elîm azabla müjdeleyin!...»

İbn Sa'd ise şunu nakletti: «Nebî (s.a.v.), Hz. Ebû Bekir'i Hacca gönderdiğinde, Medineli 300 kişi ile yola çıktı. Onunla birlikte, yirmi kurbanlık işâretleyip, kesilmek üzere gönderdi.»

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

1 — Hacda müşrik âdetleri:

Geçen bahislerde görüldü ki, Kâbe ziyaretini Araplar, İbrahim aleyhisselâmdan miras olarak aldılar. Yâni Hanîf dininin kalıntılarındandı. Ne var ki; şirk unsurları da katılmış, hattâ şirk daha ağır basıyordu...

İbn Âizin nakline göre; müşrikler müslümanlarla birlikte hacca gelir ve onları yanıltmak için şöyle bağırırlardı: «Senin ortağın yoktur, ancak sensin ortak. Sen ona sahipsin, hem de onun sahip olduğuna...»

Onlardan bazısı, çırılçıplak tavâf ederler, bunu da Kâbe'ye ta'zim sayarlardı. Birisi şöyle derdi: «Dünyadan zulüm bulaşmış hiçbir şey üzerimde olmadan, anamdan doğduğum gibi tavâf ettim*».

Bu rezâletler ta Hicrî dokuzuncu yıla kadar devam etti. Hz. Ebû Bekir haccedip, Hz. Ali ile onları uyarınca, Mescid-i Haram'ın bunlardan arınması ilân edilmiş ve bir daha tekerrür etmemiştir.

2 — Harb ilânı ile anlaşmanın feshi:

Muhammed İbn İshâk ve bazılarına göre, müşrikler iki sınıftı, bir kısmı ile Resûlullah arasında dört aydan kısa bir anlaşma vardı, onlar dört aya iblâğ edildi. Fazla olanlar ise bu ilân ile dört aya indirildi. (Çünkü bunların anlaşmaları süresiz ve sınırsızdı). Kur'-

* Bak: Uyûnü'l-Eser, İbn Seyyidinnâs: 2/231.

ân-ı Kerîm Berâe sûresinde bunu dört aya indirdi. Sonra, onlarla müslümanlar arasında harb olacak. Müslüman olmazlarsa, nerde bulunurlarsa öldürüleceklerdi.

Bu mühlet de Arefe gününden itibaren başlıyor ve Rebiül'âhir'-in onunda bitiyordu.

Denildi ki, - Küleybi'nin görüşü bu - bu dört aylık müddet, Resûlullah ile aralarında dört aydan az anlaşması olanlara idi.

Fazla olanlar ise, önce belirtilen zamana kadar sürecekti. Bu da; «Anlaşmanız olan müşriklere gelince, ahdi bozmazlarsa onlara tanıdığınız müddeti tamamlayın. Çünkü Allah müttefikleri sever» kavl-i kerîminde vardır...

Birinci görüş daha doğru ve yerindedir. Çünkü, Berâe sûresi, Küleybî'nin görüşüne destek olmuyor. Fakat Resûlullah'ın, müşriklerle olan anlaşmasını te'kid ediyor, yeni birşey getirip, değişiklik yapmıyor. Yoksa, Hz. Ali'nin bu sûreyi özel olarak gidip müşriklere ilân etmesinin bir anlamı olmazdı. Resûlullah'ın gönderişi ne anlam taşırdı?..

3 — Cihadın gerçek anlamına başka bir işâret:

Bu dikkat çekmeden anlıyacağın; cihadın - müsteşriklerin onca arzusuna rağmen - İslâmi anlamının, savunma harbi olmadığıdır...

Şimdi, Cenâb-ı Hakkın kavlinde, Necid kavmi gibi bazı müşrik azınlıkların Mekke çevresindekilerinin nasıl uyarıldığını incele gör:

«Allah'tan, ahidleştiğin müşriklere bir berâettir. Dört ay daha dünyada serbestsiniz. Ama Allah'ı âciz bırakamıyacağınızı ve Allahın, inkârcıları ezeceğini unutmayın.»

Yine Allah ve Resûlünden bir duyuru da şu, «(Hacc-ı Ekber gününde) Allah da, Resûlü de müşriklerden berîdir... Tevbe ederseniz sizin için daha hayırlıdır. Ama imtinâ ederseniz, o zaman da iyi bilin ki; Allah âcizliği kabul etmez, inkârcılara ise elîm azabı müjdeleyin.

Sizin ahidleştiğinizde kusur etmeyen müşriklere gelince, onlar size karşı çıkmadığına göre, onlara verdiğiniz müddeti tamamlayın ve bilin ki, Allah müttefikleri sever.

Haram aylarını atlatınca ise, müşrikleri nerde bulursanız öl-

dürün. Onları yakalayın, takib edin, kuşatın ve pusular kurun... Tevbe eder, namazı kılar, zekâtı verirlerse, yollarını serbest bırakın ki, Allah Gafûr ve Rahîm'dir».

Bu âyetlerde söylenen apaçıktır. Artık İslâmî cihadın asıl anlamına dair, savunma harbine yorulacak zihne takılan hiçbir şey kalmaz.

Bilinen birşey ki; Berâe sûresi, Kur'ân-ı Kerîm'in son nâzil olan sûrelerinden olup, birçok âyeti cihadla ilgili ve hepsini karara bağlayıcı niteliktedir... Aynı zamanda, daha önce savunma harbini bildiren cihad âyetlerinden; meselâ:

«Kendilerine zulmedilenlere, savaş için izin verildi. Allah onları zafere ulaştırmaya kadirdir» meâlli âyetlerle bu âyetler arasında bir nesh olayına çağrışım yaptıracak bir durum ise hiç görmüyorum. Çünkü, cihad aslında, hücum veya savunma esasına göre meşrû kılınmadı. Sadece, i'lâ-i kelimetullah için, İslâm toplumunu oluşturmak ve yeryüzüne ilâhî devleti hâkim kılmak işin meşrû kılındı. Artık bu hedefe hangi usul ve vasıta ile ulaşılırsa, ona uymak zaruri olur. Bu vesile bazen, bazı şartlardan ötürü, barış yoluyla, öğüt - nasihat ve eğitim şeklinde sürer. O zaman cihad sadece böyle anlaşılır. Başka şartlar doğar, yine irşad, nasihat ve tevcih yanında; savunma harbi de yapılabilir. O zaman da bu tür cihad meşrû olmuş olur.

Ama öyle şartlar doğar ki; saldırı şeklinde cihadı gerektirir. O zaman da en güzel cihad odur... Demek olur ki; şartlar cihadın şeklini ta'yin ve sınırını tahdid etmektedir. Tesbit işi (yâni şartları ve gereklerini ta'yin işi) ise, günün uyanık ve ihlâs sahibi devlet başkanının basiretine bağlıdır.

Bununla şunu ifâde etmek isteriz: Her üç türlü sebeb ve tarz cihadın tahakkuku için meşrûdur. Ancak geleceği kestiren muhlis devlet başkanı (veya lider)in tesbiti önemli. Uygulama değişebilir fakat bir durumun neshi söz konusu olamaz...

Hz. Ebû Bekir'in haccına gelince: Bu, müslümanları eğitmek ve Haccın gereklerini kavratmak içindi: İşte bundan sonra da asıl İslâmî Hacc, yâni Vedâ Haccı olacak. O'nun Emîri ise Muhammed (s.a.v.) olacaktı*.

* Yâni Hz. Ebû Bekir'in haccı, Resûlullah'ın yapacağı ve bütünüyle kaldeleştireceği hacca hazırlıktı... (Mütercimler)

DIRAR MESCİDİ

İbn Kesîr'in, Katâde, Said bin Cübeyr, Urve ve ötekilerden naklettiğine göre, Medine'de Hazrec kabilesinden «Ebû Âmir Rahib» isminde bir kişi vardı. Câhiliyye döneminde hristiyan olmuştu. (Hazrecliler arasında da çok sayılan biriydi).

Resûlullah (s.a.v.) Medine'ye gelip, müslümanları toparlayınca, İslâm'ın sesi yükselmişti. Ebû Âmir bunun karşısında baklayı çıkardı ve Resûlullah'a karşı düşmanlığını açığa vurdu. Önce Mekke'ye kaçıp Kureyş müşriklerine sığındı, onları müslümanlarla savaşmaya da'vet etti. Ama baktı ki, İslâm sürekli gelişip yayılıyor, bu sefer de Bizans'a sığınıp Herakliyus'u yardıma çağırdı. O da, Resûlullah'a karşı ona yardım sözü verdi. Ebû Âmir orada kaldı ama Medine'deki dostlarına, münafıklara mektup yazarak Herakliyus'un kendine verdiği sözü iletti. Aynı zamanda geldiğinde kendisine tahsis edecekleri bir mekân hazırlamalarını, yâni bir nev'i irtibat bürosu kurmalarını, bundan böyle orada görüşebileceklerini tavsiye etti. Onlar da Kuba mescidi yanına bir başka mescid yapmaya kalktılar. Nitekim de Resûlullah (s.a.v.) henüz Tebük seferine çıkmadan yapıyı tamamlayıp bitirdiler. Aynı zamanda Resûlullah'a gelerek o mescidlerine da'vet ettiler. Orada namaz kılmakla onların mescidinde namaz kılınabileceğini isbat etmek istediler. Aynı zamanda bu mescidi soğuk gecelerde zayıf ve yaşlılar namaz kılması için inşâ ettiklerini bildirdiler. Ama Allah onu orada namaz kılmaktan korudu ve onlara şöyle cevab verdi: «Şu an biz sefer hazırlığındayız, inşâallah dönüşte...» Oraya bir veya yarım günlük mesafe kala Cebrâil indi. Mescid-i Dırar'ın durumunu bildirdi. Mü'min cemâati bölmek için hangi kâfirliğin döndüğünü haber verdi. Resûlullah da, adamlar gönderip yıktırdı, yerle bir ettirdi*.

Bunun üzerine inen âyetler şöyleydi: «O mescidi, mü'minleri bölmek, kendi küfürlerini desteklemek, daha önce Allah ve Resûlüne savaş açana yardım etmek için mescid edindiler. İyi niyetli olduklarına da yemin edebilirler. Ama Allah şahid ki bunlar yalancıdırlar. Sen orada asla namaz kılma. İlk gün takvâ üzere kurulan mescid namaza daha lâyıktır. Ki orada temizliği isteyen kimseler vardır. Allah da temizleri sever». Cenâb-ı Hakk'ın kavlindeki «Dırar» sözü ise o mescidi Kuba mescidine karşı şer niyetiyle yaptıklarını anlatır.

* Tevbe sûresi, âyet: 107, 108.

Yine «O ilk günde takvâ üzere yapılan mescid» kavl-i şerîfi de Kuba mescidini bildirir.

DERSLER VE İBRETLER

Bu mescid olayı, artık münafıkların Resûlullah'a ve onun sahâbeleri olan gerçek müslümanlara karşı girişe geldikleri tuzakların zirvesini ifade eder. Halbuki bu sefer artık mes'ele sadece nifakla da kalmamış, müslümanlara karşı açıkça bir suikast görünümüne varmıştı. Bunun için de artık Resûlullah bunları bilmemezlikten gelemezdi. Şimdi artık yeni bir tavırla davranacaktı. Cenâb-ı Hak vahy ile ona durumu ve tavrı işaret buyurdu. Bu artık münafıkların gerçek yüzünün anlatılması, öteden beri kullandıkları maskenin sıyrılmasıydı. Sonucu da o meşhur yapının yerle bir edilip mescid diye yutturmaya çalıştıkları hiyle evinin yıkılması olacaktı... Çünkü onlar burasını sırf nifaklarını tezgâhlamak için bir gözetlemek, müslümanlara karşı tuzaklarını düzenlemek için bir mekân olarak yapmış, müslümanları bölmek için vasıta diye düşünmüşlerdi.

Münafıkların bu son hiylesinin hikâyesi daha önce zikri geçen nifak olaylarıyla birlikte bize onlar hakkındaki İslâm şeriatının hükmünü tam bir demet halinde sunmaktadır.

Yâni onlar, dünyada dinden göstermelik olarak ve inanmadıkları halde yalandan takındıkları zevahiriyle muamele görürler. Ama iç âlemleri Allah'a havale edilip, hükmü âhirete bırakılır. Yine onlardan, müslümanlara karşı sâdır olan, hiyle ve suikastlar, nasslara bağlı olarak suçlarınca karşılık görür. Nitekim de hiyle ile binâ ettikleri herşey tahrib edilip silinmiştir.

Zaten Resûlullah'ın onlar hakkındaki bütün tutum ve uygulamaları buna işaret ettiği gibi, ulemanın ciddi araştırma sonucu onun işaret ettiği usulde birleştikleri de ikinci bir kesin delildir. Şimdi münafıkların bu gizli tuzaklarının ilk adımını biçim ve vasıtalarıyla iyi düşününce göreceksiniz ki; her asır ve tarihte nifak tabiatı aynıdır. Münafıkların kullandığı ve istismar ettiği vasıta edindiği şeyler de değişmiyor. Onlar hep alçaklık ve korkaklık, âdi hiyleler, aydınlığa kapalı ve hep karanlık işler peşindedir. Ve onlar bu yüzden, hep emperyalistlerin ayaklarına secde edegelmişlerdir. Böylece kendi ülkelerinde müslümanlara galip gelmek için onlardan istimdad etmektedirler. Öyle ki kendi milletlerinden olan mü'minlere, müslümanlara rastladı mı müslümanlık tavrına bürünür, hat-

tâ onun icablarını da yapar görünürler. Hattâ halkı dine teşvik bile ettikleri olur. Ama bir fırsat bulup da dinin gerçeklerinden birinde yoruma elverir bir yön bulduklarını, ya da o dinin da'vetçilerine saldırmalarına bir yol buldular mı; hemen ilân ederler ki, onun esaslarını ortaya çıkarmak, ya da düşmanlarından hâinlere karşı eyleme geçmektedirler (!)

Bütün bunlardan sonra deriz ki; Resûlullah'ın bu uygulaması bize içinde Allah ve Resûlüne karşı âsi olunan her günah mahalli yakılır, yıkılır ve bu mahallerin esas maksadı halkın nazarında iyi ve hoş yerlerle gizlense de aynı muameleyi görür.

Resûlullah (s.a.v.)'ın uygulaması bu olunca, (Dırar Mescidi'ne karşı) artık, açık ve alenen Allah'a isyân için kurulmuş fuhuş ve günah yuvaları hakkında tutumun ne olmalıdır? Hz. Ömer (r.a.)'in içinde içki satılan bir köyü toptan yıktırdığı bir gerçek. Yine «Füveysık» diye nükte yaptığı, Rüveysid es-Sakafî'nin dükkânını da yakmıştır. Ve bunda da ulemanın herhangi bir ihtilâfı mevcut değildir*.

Sakîf hey'eti ve İslâm'a girişleri:

İbn İshâk'ın nakline göre, Resûlullah (s.a.v.) Ramazan içinde Tebük'ten Medine'ye dönmüştü. Aynı anda Sakif kabilesinin temsilcileri de onu ziyaret etmişti.

Aralarında istişarede bulundular. Ve kendi kendilerine çevrelerinde Araplardan kimsede savaşa mecal yoktur diye karar verdiler. Öyleyse ne yapsınlardı, hepsi bey'at edip İslâm'a girdiler. Bir de hey'et çıkardılar. Başlarında «Kinâne bin Abdi Yaleyl» vardı. Medine'ye yaklaşınca Muğire bin Şu'be'ye rastladılar. O da onlardandı. Onları karşıladı ve Resûlullah (s.a.v.)'ın yanına girince hangi usulden hoşlanacağını onlara öğretmeye çalıştı ise de, onlar yine câhiliyye usulüne göre ona selâm verdiler.

Resûlullah Sakîf hey'etini mescidde kabul etti. Orada bir çadır kurup Kur'an dinlemelerini ve halkın namaz kılışını görmelerini sağlamak istedi.

Hey'et birkaç gün orada kaldı. Onlar Resûlullah'ı ziyaret ediyor ve tartışıyorlardı. O sürekli bu kişileri İslâm'a da'vet ediyordu**'

* Zâdü'l-Meâd: 3/17.
** İbn Hişâm: 2/324.

İbn Sa'd'ın nakline göre ise: Resûlullah her yatsı sonu onlara geliyor, onlarla ayaküstü konuşuyordu, ta yoruluncaya kadar*.

Mûsâ bin Ukbe de meğazisinde, şunları naklediyor: Osman bin Abdü'l-Âs da bu hey'etteydi. Ve en gençleriydi. Onlar Resûlullah ile musahabeye gidince onu hayvanlarının yanında bırakıyorlardı. Osman da hey'etin her dönüşünde onu serbest bırakınca gidip Resûlullah'a din hakkında bilgi soruyor ve Kur'an okuyordu. Osman o derece görüştü ki onunla, dinde bilgi sahibi oluverdi. Resûlullah'ı uykuda bulursa, Hz. EbûBekir'e giderdi. Osman, bunu da arkadaşlarından saklıyordu. Resûlullah bütün bunlarla onu sevmişti. Nihayet İslâm'ı benimsediler. Ama Kinâne bin Abdi Yaleyl, Resûlullah'a şöyle dedi: Zina için ne dersin? Kabilemiz bu işe düşkündür ve bir türlü vazgeçiremedik... O da, haramdır size, nitekim Cenâb-ı Hakk: «Zinaya yaklaşmayın. O muhakkak çok çirkin ve sonu feci olan bir yoldur» buyurur, dedi.

Onlar bu sefer: «Peki faiz için ne dersin? Hani o bizim malımızdır», dediler. Cevab şu idi: Malınızın aslı (kapitali) size âittir. Bakın Allah ne emrediyor: «Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve kalan faizlerinizden vazgeçin, eğer gerçekten mü'min iseniz**». Bu sefer de peki içki hususunda görüşün ne? Ülkemizin geliri budur. Ve bundan vazgeçemeyiz çünkü, deyince de, Resûlullah; «Onu da Allah kesinlikle haram kıldı» buyurup içkinin haramlığını bildiren âyetleri okudu***.

İbn İshâk der ki: Aynı şekilde kendilerinin namazdan muaf tutulmasını da teklif ettiler. Resûlullah'ın cevabı şöyle oldu: «Namazsız dinde hayır yoktur.» Bundan sonra gizli bir istişareye giriştiler. Sonra dönüp Resûlullah (s.a.v.)'a bütün bunları kabullendiklerini bildirdiler. Ancak bir tek şeyde müsamaha istediler: Putları olan Lât'ı üç yıl süreyle yıkmamasını teklif ediyorlardı. Resûlullah (s.a.v.) bunu şiddetle reddetti. Sene sene indiler de, en son sadece bir ay müsaade istediler. Fakat onların hiçbir mehil istememeleri ihtar edildi. İbn İshâk der ki: Sakîfliler bu mühleti, kabilelerinin sefihleri, kadınları ve kötü niyetli kimselerinin şerrinden emin olmak için istiyorlardı. Zamanla iman kalblerine yerleşsin istiyorlardı. O zaman yıkılırdı bu put. En sonunda ise, Resûlullah'a dediler ki: Biz Lât'ı yıkamayız. O halde yıkması size... O da, tamam ben

* İbn Sa'd, Tabakat: 2/78.
** İsrâ sûresi, âyet: 32.
*** Bakara sûresi, âyet: 278.

adam gönderip yıktırırım, siz âzâde olun buyurdu. Onlar izin alıp ayrıldılar. Resûlullah onlara dönüş izni verdi ve ikramda bulunup uğurladı. Başlarına da Osman bin Âs'ı reis tâyin etti. Çünkü onu, İslâm'a hepsinden çok istekli ve kabiliyetli görmüştü. Hattâ birçok sûre bile öğrenmişti daha Medine'den ayrılmadan. Resûlullah (s.a.v.) hemen arkalarından bir hey'et gönderdi. Başlarında Hâlid bin Velid, aralarında Ebû-Süfyân bin Harb ile Muğire bin Şu'be de vardı. Bunlar gidip Lât'ı yıkmakla vazifeliydi. Ve öyle yaptılar. Fakat Sakif kadınları çıkıp ağlaşmaya başladılar. Mersiyeler söyleyip feryâd ediyorlardı. Put kırılırken Muğire baltasını vurdukça Ebû Süfyân; «Ah yazık. Vah vah...*» gibi sözlerle, Lât için ağlaşan, inleyen bu kadınları taklid edip, alaya alıyordu...

İbn Sa'd ise Tabakat'ında Muğire'den şunları nakleder: Sakifliler müslüman oldu. Ben Araplardan hiçbir kimsenin bu derece tam müslüman olanına rastlamadım. Aynı zamanda, onlar arasında Allah ve Kitabına hiyle yapacak kimsenin çıkmasına da ihtimal veremem**.

Hey'etlerin ardı ardına gelip Allah'ın dinine girmesi:

İbn İshâk diyor ki; Resûlullah Mekke'yi fethedip, Tebük'ten sağ sâlim dönünce Sakifliler müslüman olup, bey'at etti. Ardından da her taraftan Arap hey'etler gelmeye başladılar. Zaten Araplar hep Kureyş'in müslüman olmasını bekliyor, onları gözetliyorlardı. Çünkü onlar âdeta o milletin imâmı, öncüsü idiler. Beyt-i Haram'ın sakinleriydiler. İsmail (a.s.)'in torunları ve Arapların lideri durumundaydılar. Mekke fethedilip, Kureyş İslâm dairesine girince, Araplar anladılar ki; Resûlullah ile savaşmak, ona düşmanlık artık mümkün olmadığı gibi, doğru da değil... Ve İslâm'a girmeye başladılar, bölük bölük. Tıpkı Cenâb-ı Hakk'ın beyan buyurduğu gibi: **«Allah'ın yardımı ulaşıp fetih müyesser olunca; insanların da fevc fevc Allah'ın dinine girdiğini görünce: Artık Allah'ına hamd edip O'nu tesbih et. O'na sığın ki O tevbeleri çok kabul eder...***»

Biz ise şu an, bu hey'etlerin gelmesi ile ilgili tafsilâtı sunmayı gerekli görmüyoruz. Çünkü bu haberlerin tafsilâtı değil, ibretler almaktır gaye...

---

* İbn Hişâm: 2/324.
** Tabakat: 2/78.
*** Nasr sûresi.

DERSLER VE İBRETLER

Şimdi, Tâif'e sefer yaptığı gündeki, o kabilenin Resûlullah'ı karşılamaları olayını, o şerli karşılamayı anıyoruz. Onu şirretlik ve vahşetle topraklarından çıkarmışlardı hani. Beyinsiz gürûhu onun üzerine sürmüş de, çocuklara taşlatmışlar, onunla alay etmişlerdi. İşte bu Sakif kabilesiydi. Şu anda onlara yol açıldı, sadık ve samimî müslüman olup Resûlullah'a itaat ettiler. Hatırlayalım, Zeyd bin Hârise'nin o an Resûlullah (s.a.v.)'a söylediğini, onlar Tâif'ten Mekke'ye mahzun dönerken; «Nasıl gireceğiz oraya yâ Resûlâllah, onlar bizi çıkarmıştı?» O'nun (s.a.v.) cevabı şöyle olmuştu: «Zeyd, çıkışı da, çıkış kapısını da Allah çok iyi bilir ve hazırlar. Yine O, dinine yardım edip Nebîsine sahip çıkacaktır muhakkak».

Bugünkü tecelliler ise, Resûlullah'ın Zeyd'e söylediklerinin belgesi oldu. İşte Tâif, işte Mekke ve bir sürü Arap kabile ve ailesi. Nihayet kulak verip İslâm'ı anlamış ve bölük bölük gelip ona dahil olmaktadır. Şimdi gel düşünelim azıcık... Düşünelim Sakîf kabilesinden gelen o ezâ, cefa ve kem davranışları. Kendilerinden izzet ve ikramla karşılamaları, kabul göstermeleri umulurken, o çirkin tavırlar ne idi? Bütün bunların bir zerresi bile insan nefsinde iz bırakabilecekken, rastgele bir insanın gönlünde bile derin iz bırakıp, intikam veya hiç değilse bir karşılık duygusu aşılayacak hallerken... Peki nerede bunlar? Resûlullah'ın nefsinde Sakîf'e karşı ne var? Tâif'i günlerce kuşatıyor, sonra vazgeçip dönüyor. O'na deniyor ki Sakîf'e beddu et. İltifat etmiyor buna. Aksine elini açıp duâ ediyor: «Yâ Rab! Sakîf'e hidâyet ver ve hepsini mü'min olarak bize döndür...» Allah, Resûlünün duâsını kabul edince de, Sakîf hey'eti Medine'ye geliyor. Hz. Ebû Bekir ile Muğîre bin Şu'be de bu durumu ona müjdelemek için yarışıyorlar. Çünkü hepsi Resûlullah'ın bundan ne kadar memnun olacağını biliyorlardı. Yâni Sakîf'in müslüman olup yola gelmesine. Ve nitekim, karşılayıp onlara ikramda bulunuyordu. Ve ardından da günlerce onlarla uğraşıyor, vaktini onlara nasihat edip dini ta'lim ve telkinle geçiriyordu.

Halbuki onlar ne hiyleler düşünmüş, ona karşı ne fesad kalble ezâlar etmeyi tasarlamışlardı. Halbuki o şimdi onlara sadece hayır ve saâdet-i dâreyn diliyor, onları bu yola irşada çalışıyor... Onlar ne kadar zevk almışlardı O'na ezâ ettikçe, O'na saldırdıkça. Ama O, şimdi onlara İslâm ni'metini ikrâm etmek, onları Allah nezdinde de makbul kılmak için uğraşıyor, zevk alıyor.

Görüyorsunuz bu rastgele bir insanın tabiatında olan şey de-

ğildir. Bu hak bildiği ilkeye, hayırlı akideye çağırıcıdır. Bu, hiç değil, ancak «Nübüvvet» tavrıdır. Ve ancak, Aleyhissalâtü vesselâm efendimizin yöneldiği tek hedef ve maksad gereğidir: O da bu dâvanın galip gelip sonuç vermesi, Rabbinin de bu yüzden kendisinden râzı olması... O halde, bu uğurda en ağır elem ve sıkıntı da, en büyük huzur ve neş'e de bu yüce hedefe varmak isteyen kul için hiç de önemli ve etkili olamazdı.

Bu idi işte İslâm! Kin ve hıyânet bilmez, insana asla kötülük düşünmez, cihadı emreder. Ama kin ve hıyânete asla cevaz vermez. Kuvvet tavsiye eder ama egoizme ve kibre asla yüz vermez. Rahmete çağırır ama güçlük ve ağır yük getirmez. Sevgiyi öğretir ama sadece Allah yolunda.

O halde, gerek Sakîf, gerek öbür kabile hey'etleri gelip Medine'de İslâm'a boyun eğen hey'etler hep «şerefli bir zafer» va'dinin ifasıydı. Yâni Cenâb-ı Hakk'ın, va'd-i sâdıkının tahakkukuydu bunlar.

O gelen heyetlerin yansıttığı ibretler bunlardır, deyip yetinelim. Buradan çıkarılabilecek ders ve hükümleri ise şöylece sıralamak mümkün:

a) Müslüman olması umulan müşriklerin mescide inmesi, orada misafir edilmesinin cevazı: Gördük ki; Resûlullah Sakîf hey'etini Mescidde karşıladı ve onlarla orada görüşüp, dinî telkin etti. Bu tutum bunun müşrikler için câiz olduğunu gösterir. Kitab ehli içinse, elbette câiz olur... Nitekim de Resûlullah (s.a.v.) Necrân hristiyanlarını, Kur'an dinlemek ve İslâm'i öğrenmek niyetiyle geldiklerinde orada karşılaşmıştı.

Zerkeşî der ki: «Bilesin ki, Nevevî ve Râfiî (r.a.) gibi zevât, müslümanların izni ile (Harem müstesna) mescidlere kâfirlerin girmesini câiz görürler. Şu şartlarla:

Birincisi: Zımmîlerle yapılan akitte, mescide girme yasağı konmadı ise. Çünkü böyle bir kayıt varsa, izin verilemez.

İkincisi: İzin verecek olan müslümanın buna tam ehliyeti olmalı.

Üçüncüsü: Kur'an dinleyip, öğrenmesi ve sonunda da İslâm'a girmesi umuluyorsa. Ya da binayı tamir gibi bir maksatla girmesi zarurî ise. Bu hususta da, Kaadî Ebî el-Fârukî'nin görüşü bir kaziyye teşkil eder: «Sırf bilgi ve Kur'an dinlemek için girenin İslâm'a gelmesi içindir, yoksa mescide sokulmaz!..» Bu durumda bize onların mescidlere girmesine izin verme yetkisi yok demektir. Yâni günü-

müzde cereyan ettiği üzere muhtelif ecnebi ülkelerden gelenlerin sırf bir san'at ve tecrübe kaygusuyla ya da siyasî alâka kurma gibi yollarla, mescidlere girmesi böyledir. (Turistik maksatla gelen felâket kılıklı kadın - erkeğin hükmü buna kıyaslansın artık).

Uyumak, yemek yemek vb. işler için izin isterse, o zaman, «Ravza»da dendiği gibi: Bu halde izin verilmesi abes olur. Zahirde câiz olsa da, Nevevî'den başkaları ise, bu halde onlara izin vermemiz câiz olmaz derler... Fârukî ise; bu mânâda, hesap, dil ve buna benzer şeyleri öğretmek için girmelerine gelince o da, aynı anlama gelir. Açıktır ki; yasağın maksadı; zararı, mescidin kirlenmesini ve namaz kılanların huzurunu kaçırmanın önlenmesidir*.

Biz de deriz ki zararın en büyüğü teşviştir. O da, açık saçık ve çok çirkin manzaralı gâvur madamlarının namaz kılan insanın arasında dolaşmasıdır. Uyumak, yemek yemek için girmek neyse, camiin tezyinatını, mimarî özelliğini tanımak için gelmek de odur.

b) **Gelen hey'etlere veya elçilere güzel muamele:** Vefd (yâni hey'etle), Müstemen (yâni sığınan kişi) arasında şu fark var: Birincisi birkaç kişiden oluşan bir nev'i elçilerdir. Milletini temsil ederler. Müstemen ise, ferdî olarak ilim veya başka bir maksatla İslâm ülkesine gelen yabancıdır ki devletin himayesi altındadır. Belki de İslâm'a yönelip gelmiş olabilir.

Müstemen için Cenâb-ı Hak emân tanımış, hüsnü muamele ile karşılamayı ve korumayı emretmiştir. İstediği takdirde de maksadına emniyetle ulaşması sağlanır. «Bir müşrik himaye isterse, siz de onu himaye edin. Ta ki Allah'ın kelâmını işitip kendine göre serbestçe gayeye yaklaşsın**».

Vefd'e gelince: Bu hüküm onlar için de geçerlidir. Müstemene kıyas ve Resûlullah'ın uygulaması, yâni onlara iyi davranması ve ince siyaseti bunu anlatır. Yukarıda bunu, yâni Resûlullah'ın Sakiflilere geliş ve ikametleri sırasında nasıl ikramda bulunduğunu görmüştük.

c) **İnsanların iradede ve imamette en lâyık olanı Allah'ın Kitabı'nı en iyi bilendir:** Bunun içindir ki, Resûlullah Osman bin el-Âs'ı, Sakîf hey'etine emir tâyin etti. Çünkü Medine'de kaldığı süre içinde

* Zerkeşî, İ'lâmü's-Sâcid: 319-321.
** Tevbe sûresi, âyet: 6.

bu zât arkadaşları arasında bir üstünlük göstermiş, onlardan çok daha gayretli çıkmış ve çabucak Kur'an öğrenmiş, dinin icaplarını kavramıştı. Resûlullah da bunu görmüş ve hoşlanmıştı. Emîrlik ve vâlilik ise herhalde, dinî ve dünyevî bir sorumluluk gerektirir. Bu da bir takım hükümleri uygulama makamıdır. İslâm cemiyetine hükmü uygulayacak kişinin ise din konusunda bir seviyeye sahip olması gerektir. Bu da birtakım hükümler uygulayacaktır çünkü.

d) **Putların ve heykellerin yıkılmasının zorunlu oluşu:** Burada ille de birtakım insanların bir dikili puta tapması şartı yoktur. Bu hüküm umumîdir ve her duruma şâmildir. Buradaki umumî delil ise, Kâbe'deki bütün timsalleri imhâ etmesidir. Orada ne varsa çıkarttırıp imhâ ettirmiştir. Tapılan veya tapılmayan diye ayırd etmemişti. Bu da, yukarıdan beri zikrettiğimiz gibi, gösterir ki şekil ve maksat ne olursa olsun timsal (yâni put ve heykeller) yapma haram, hangi maksatla olursa olsun, onları bulundurup taşımak da haramdır*.

Böylece artık daha sonraki hey'etlerin durumunu tafsilâtlandırmayıp sadece Sakîf hey'etinin çevresinde açıklamalarla yetinmiş oluyoruz. Çünkü bu hey'etler arasında en renklisi ve ders verici bunlardı. Öbürlerinde ise önemli bir olay yok gibidir.

Ancak şu kadarını bilmekte fayda var ki; bu gelen hey'etlerin hepsi müşrik değil, bazısı da kitab ehlindendi.

Müşrik hey'etlerin hepsi İslâm'a girmiş, geldiği anda İslâm'ı ilân etmeden dönenler olmuşsa da, sadece kavimlerini ikna etmek ve birliğini sağlamak için dönmüşlerdir. Halbuki ehl-i kitabın çoğu (Yahudi ve Nasara) eski dinleriyle geri dönmüşlerdi...

Necrân'dan gelen Hristiyan hey'et, altmış kişiden oluşuyordu. Resûlullah'ın yanında günlerce kaldı ve Hz. İsâ'nın durumunu Allah'ın birliği konusunu tartıştılar. Bir başka hey'et de, Resûlullah'ın Âl-i İmrân sûresinin: (59, 60, 61.) âyetlerini okumayı tasvib etmediler. «İsâ'nın durumu da Allah indinde Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yaratmış, sonra da ona «Ol» demiş, o da olmuştu. Emir Rabbindendir. O halde inatçılardan olma. Bu malûmat geldiği halde, seninle tartışmaya gireceklere gelince, onlara de ki, gelin o zaman, oğullarımızı - oğullarınızı, kadınlarımızı - kadınlarınızı, kendi nefsimizi ve nefsinizi ortaya koyup mübahele yapalım: Allah'ın lânetini da'vet edelim yalancılara...» Bununla Resûlullah onları mübaheleye çağırdı. Çünkü Cenâb-ı Hak da böyle emrediyordu. Resûlullah gi-

* Bu kitabın Tebük Seferi bahsine bak.

dip, Hz. Ali, Hasan ve Hüseyin'i abâsı altına alıp, Hz. Fâtıma da arkasında toplayıp geldi mübaheleye. Hey'et başkanı buna cesaret edemedi. Bu zât, «Şurahbil bin Ved'a» idi. Arkadaşları da sonucundan korktuğu için mübaheleye yanaşmadılar. İslâm ve mübahele dışında Resûlullah (s.a.v)'ı gûya yenmeye azmettiler. Ama sonunda pes demek zorunda kaldılar. O da, onlarla anlaşma yaptı. Cizye vermeğe razı oldular. Bu yazılı hâle getirildi. Resûlullah, cizyeyi hepsinin ittifakı ile imza ettirdi. Böylece anlaşmayı bozmalarını önlemiş oluyordu. Kendi dinlerinde de olsa, bid'at ve fitne çıkarma, hıyânet, faiz, ahdinden dönme gibi hâllerden sakınacaklarına dair de söz aldı*.

ADİY BİN HÂTİM'İN MÜSLÜMAN OLMASI

Adiy bin Hâtim hristiyandı. Meşhur cömert insan, Hâtim Tâî'nin oğlu idi. Kavminin de ileri gelenlerindendi. Ve halkında mirba (yâni savaş ganimetlerinin dörtte birini pay olarak) alırdı. Bu Arapların, liderlere karşı yaptığı şeydi. Bu zât, Resûlullah (s.a.v.)'ın adını ve da'vetini işitince bu işe kızıp kendi ülkesini terkederek Şam hristiyanlarına sığındı. Adiy kendisi anlatıyor: Resûlullah'ın o anki vardığı seviye ve itibar karşısında kendimi kıyaslayınca hiç de iyi durumda olmadığımı anladım. Dedim ki, şayet ona varırsam, melik mi, yalancı peygamber mi bunu anlarım. Eğer gerçekten peygamber ise o zaman da ona uyarım.

Bu niyetle yola çıkıp Medine'de Resûlullah'a ulaştım. O, mescidindeydi, yanına girdim. Selâm verdim. O da, «Kim bu adam?» diye sordu. Ben de Adiy bin Hâtim dedim. Resûlullah (s.a.v.) hemen ayağa kalkıp beni aldı ve evine götürdü. Tam evine varacaktık ki, bir zayıf, yaşlı kadın onu engelledi. O bu kadını dinliyor, o da dert anlatıyordu, uzun uzun... O an anladım ki, o bir melik falan değil. Tekrar yürüdük. Resûlullah ile eve girer girmez, deriden bir minder aldı, içi lif dolu idi. Onu bana uzatıp otur dedi. Ben hayır, sen otur dedim. Hayır sen oturmalısın diye ısrar edince, ben oturdum, kendisi ise toprağa oturdu.

Ben kendi kendime vallahi bu bir hükümdar davranışı olamaz diyordum. Sonra Resûlullah: «Ee, Adiy bin Hâtim, sen Allah'tan başka ilâh tanır mısın?» buyurdu. Hayır, dedim. «Peki, Allah'tan büyük bir varlık tanır mısın?» dedi. Ben yine hayır, dedim. «Peki sen hiç

* Buhârî, Beyhakî ve Ebû Dâvud rivâyetleri ile İbn Kesîr tefsirine bakınız.

Rukûsî oldun mu?» (Hristiyanlık ve yıldızlara tapıcılık karması bir din) Evet, dedim. «Peki, sen kavminden Mirba almaz mıydın?» buyurdu. Evet dedim. «Ama bu senin dininde helâl olmaz» buyurdu. Ben, evet doğru vallâhi dedim.

Bunun üzerine Resûlullah şöyle konuştu: «Ey Adiy! Belki de senin bu dine girmemen, bu dine bağlıların ihtiyaç içinde olduğunu görmendendir. Unutma ki Allah öyle bolluk verecek ki onlara, mal-mülk dağıtsan alacak kimse bulamıyacaksın. Yine belki onların düşmanlarının çokluğu engelliyor seni. Ama Allah öyle lûtfedecek ki, ta Kadisiye'den kalkan bir kadın, Beytullah'ı ziyâret için buraya emniyet içinde devesine binip gelecek.

Yine belki de senin bu dine girmemen şundandır: Hani bakıyorsun krallar ve sultanlar hep onların dışında kalıyor. Vallahi, Allah sana işittirecek. Babil'deki beyaz saraylara kadar hepsi fethedilecektir. Bunun üzerine hemen müslüman oldum der Adiy...

Adiy şunu da söylüyor: Ben ikisini gördüm: Binekle emniyet içinde gelen kadını gördüm. Kisrâ hazinelerine akın eden atlıların da önündeydim. Vallahi üçüncü de mutlaka gelecektir*.

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Adiy bin Hâtim'in, Resûlullah (s.a.v.)'a gelişi ve müslüman oluşu, tam da hey'etlerin her taraftan akın akın geldiği esnadaydı. Biz bunu da o koşup gelen ve İslâm'a teslim olan hey'etler cümlesinden sayabilirdik.

Ancak, bunu ayrı bir bahis olarak alışımız onun İslâm akidesi yönünden, özellik belirtmesinden ötürüdür. Burada birçok dersler gördük ve tahliline lüzum hissettik. Esasen burada Resûlullah canlı bir hüviyet ve şahsiyet ortaya koyuyor. Adiy bin Hâtim'e takdim edilen açık bir hüviyet. Makam, azamet, emirlik ve krallık şübhelerinden ve heveslerinden arınmış bir şahsiyet. Yalnız âlemlerin Rabbi tarafından bir elçi olduğu, bütün insanları uyarmakla vazifeli olduğu ayân beyân görülüyor. İmanın temeli bu, gösterdiği yolun sır ve hikmeti bu... Şimdi Adiy bin Hâtim'in düşündüklerini onun yerine kendimizi koyarak düşünüp tartalım. Göreceğiz ki Muhammedî Risâlete dair imanımız şahlanacaktır. Ve İslâm âlemindeki fikir seviyesinin nasıl bir sebebe bağlı olarak hızla yükselmiş olduğunu daha bir yakından tanıyacağız.

* İbn İshâk, Ahmed ve Beğavî yakın ifadelerle naklettî.

Evet, biraz Adiy bin Hâtim'in tasvir ettiği ve son derece etkilendiği peygamberî şahsiyet, sonra da teslim olduğu bu hüviyyet karşısında düşünelim. Adiy diyor ki; «Vallahi o beni evine giderken bir müddet ayakta bekletti. Çünkü yaşlı ve düşkün bir kadın ona rastlamış, onu söze tutmuştu. O da ayakta hayli zaman bu kadının derdini dinlemişti. İşte o zaman kendi kendime bu asla melik falan değildir dedim...»

Evet o krallık gibi dünyevî şan-şöhret ve büyüklük kaprisinden ne kadar uzaktı. Bu kadar ayakta dert dinlemesinden elbette anlaşılır. Bu yüzden de son derece sabır gösteriyor, nefsine ağır gelecek şeyleri bile hazmediyor, hiçbir sıkıntı ve bunalma alâmeti de görülmüyor onda. Elbette, Resûlullahtır ve her halinde bu seviye ve tabiat billûrlaşmıştır. Dahası var, o sahâbesi arasında da kendisine bir özellik tanımaz, fakir ve miskinlerden hiç farkedilmeyecek bir maişet ve hayat biçimi sürdürürdü. O hiçbir gün mükemmel bir sofraya oturmamıştır. Ashâbına hiçbir ağır iş teklif etmemiştir ki, kendisi de beraber aynı işe koşmasın. Bu onun değişmez özelliğiydi. Ve dünyayı terkedip Refîk-i a'lâya varıncaya kadar da bu hâl üzerindeydi. Peki hangi sırdır onu, böylesi bir kral hayatından men' eden? (Ki istese her imkân ayağına gelecek, hem hiçbir melike nasib olmayan kolaylıkla en üstüne ulaşabilecekken dünyalığın) İşte o, Allah'ın kendisine ikrâm ettiği nübüvvet sırrıdır. Adiy devam ediyor: Beraber evine girdiğimizde, lifle dolu deriden bir minder alıp bana uzattı, «Otur bunun üzerine» buyurdu. Ben oturdum. Kendisi ise toprağa oturdu. Yine ben kendi kendime dedim ki: Vallahi bu asla kral falan değil.

Belki de Adiy (ki o kendi kavmi içinde üstün makama sahipti), Resûlullah'ın evini bambaşka tahayyül etmiştir. Ondan da bir anlam çıkaracaktı belki. Ama aksi durumla karşılaştı. Resûlullah'ın da karşısında kuru yere bağdaş kurup oturuşuyla şoke oldu. Ve baktı hayâlinde kurduğu şeylerden hiçbir iş ve görüntü yakalayamayınca, hiçbir sözü kalmamıştı. Nasıl diyecekti, bu zâtın, şân-şöhret, dünyalık veya krallık peşinde olduğunu?

Zaten Adiy tarafından hemen anlatıyor, Resûlullah'ın geleceğe âit gaib haberleri görür gibi tanıtışını. Müslümanların ve İslâm'ın istikbâlini nasıl çizip ortaya koyduğunu...

Buyurdu ki: «Kısa zaman sonra, öyle zenginlik ve mal geçecek ki müslümanların eline, isteklisi bulunmayacak». Resûlullah doğru söylemiştir. Gerçekten Halife Ömer bin Abdülâziz zekât memurunu zekât dağıtmak için Afrika ülkelerine göndermişti de memur geri-

ye getirmişti bu malları. Çünkü zekât alacak kimse yoktu (herkes refah içindeydi). Bunun üzerine bu paralarla bir sürü köle alıp âzâd etti, hürriyetlerine kavuşturdu. Yine demişti ki; «Öyle gün gelecek ki, Kadisiye'den bir kadın tek başına devesine binip, korkusuzca, Beyt'i ziyârete gelecek». Resûlullah doğru çıktı. Öbür hadislerinde de buyurduğu gibi, daha bu sözün akisleri kesilmeden İslâm'ın güven ve barış ortamı hâkim olmuş, bir yolcu yol boyunca Allah'tan başka hiçbir korkacağı şey olmaksızın yürür hâle geldi. Bir de çobanın sürüsü için kurttan endişesi vardı belki, başka korku yok.

Yine buyurmuştur ki: «Allah'a yemin olsun ki, Babil'deki beyaz köşklere kadar herşey müslümanların eline geçecek». Yine haklı çıktı Resûlullah (s.a.v.). Çünkü, biz bunları da gördük veya duyduk. Allah va'dini yerine getirip, Peygamberini te'yid etti!...

Adiy, Resûlullah'ı hayat ve maişetinde de tam Risâletine mutabık durumda müşahede etmişti. Bu üstün hali, söz ve ifadesinde de bulmuştu. Bunun doğrulayıcı ölçüsünü de daha sonra görecekti, tarih ve zaman içinde. Zaten bu müşahedeleri sonundaydı, İslâm'ı kabullenirken aynı zamanda kavminin kendisine verdiği şan ve mevkiden sıyrılıp çıkışı...

Düşünen insan hür ve peşin hükümsüz, düşüncesini bu konuda yoğunlaştırırsa, ne kadar engel bulunursa bulunsun, bu gerçeği kabul edip imana gelmesini önleyemiyecektir. Ama aklın kudsiyyeti, fikrin hürriyeti iptâl edilmişse, yerinde kin ve kaba şehvet bitmişse, artık bâtıla saplanıp kalmaktan başka sonuç beklenemez. Ve artık cehalet ve cahillerden başka sığınak, üstün gelme, kör deve gibi çiğneyip geçmekten başka da bir davranış, ya da bile bile körlük ve anlamazlık göstermekten başka âkıbet beklenemez...

Bu tiplerin sıfatlarını bize Cenâb-ı Hak, sâdık kelâmında anlatıyor: «Dediler ki, senin çağırdığın şeye karşı, bizim kalblerimizde bir engel var, kulaklarımızda tıkaç. Yâni seninle aramızda perde var. Sen işine bak, biz de kendi işimize bakarız...*»

* Fussılet sûresi, âyet: 5.

YEDİNCİ BÖLÜM

(DA'VETİN TAMAMLANMASI)

1 — Elçiler Yılı.

2 — Vedâ Haccı.

3 — Resûlullah'ın Hastalığı ve Vefâtı.

İSLÂM ESASLARINI ANLATMAK İÇİN RESÛLULLAH'IN ELÇİLER SALMASI

«Senetü'l-Vüfûd» yâni hey'etlerin ard arda gelip Resûlullah (s.a.v.)'a teslim olup müslümanlıklarını ilân ettikleri senedir. O da sürekli, elçilerini dört bir yana gönderiyor; özellikle de yarımada sathındaki (insan gruplarına) İslâm'ı tebliğ, esas ve hükümlerini ta'lim programları uyguluyordu. Ve kısa zamanda İslâm tüm yarımadaya olduğu gibi, çevre ülkelere de yayıldı. Bu durumda ayrıca, bu insanlara İslâm'ı açıklayıp öğretmek de gerekli oldu. Yâni tebliğ tamam olunca eğitim gerekti. İslâm gerçeğini herkese kavratmak şart idi. İman kalblere iyice yerleşecekti böylece... Bu cümleden olarak Resûlullah (s.a.v.), Hâlid bin Velid'i Necrân'a, Hz. Ali (r.a.)'yi Yemen'e gönderip, onlara İslâm'ı tebliğ, prensip ve hükümleri ta'lim etmelerini emretti*. Aynı şekilde Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi ve Muâz İbn Cebel'i de Yemen'in değişik kesimlerine göndermişti. Onlara şu tenbihte bulunmuştu Resûlullah (s.a.v.) : «Kolaylaştırın, güçleştirmeyin, müjdeleyin, ürkütmeyin, hizmet edin**». Ayrıca Muâz'a şunu söyledi: «Sen kitab ehlinden bir kavimle karşılaşırsın. Onlara rastladığında önce, Allah'ın birliği ve Muhammed'in, O'nun Resûlü olduğunu kabule çağır. Bunu kabul ederlerse, hemen onlara, beş vakit namazın üzerlerine farz olduğunu, geceli gündüzlü kılınacağını bildir. Bunu da benimserlerse; bu sefer de, sadaka (zekât)'ın farz olduğunu, zenginlerden alınıp fakirlere dağıtılacağını bildir. Bunu da benimserlerse; o zaman artık onlara iyi davran, hoş muamele et. Mazlumun bedduâsından da sakın ki, onunla Allah arasında perde yoktur***».

İmâm Ahmed ise Müsned'inde; Resûlullah (s.a.v.)'ın Muâz ile birlikte Medine dışına çıktığı, Muâz binekte, O yerde olduğu halde ona direktiflerini bildirdiğini nakleder. O şöyle demiştir: «... Muâz! Belki de sen bugünden sonra beni göremezsin, bir daha. Kimbilir, sen mescidimi ve kabrimi ziyâret edersin belki!..» Bunun üzerine Muâz, Resûlullah'tan ayrılışına ağladı.

---

* İbn Sa'd'ın Tabakat'ı, İbn Hişâm'ın Siyret'i ve Buhârî'den Hâlid bin Velid'in Yemen'e gittiğini nakleder.

** Müttefekun aleyh.

*** Müttefekun aleyh.

Muâz Yemen'de, Resûlullah'ın vefâtından sonra da biraz kaldı. Ve olay böylece O (s.a.v.)'nun haber verdiği gibi tecelli etmişti.

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

Şunu önemle ve dikkatle aklımıza yazmak zorundayız ki; Resûlullah (s.a.v.)'ın bu (ve benzeri) elçileri göndermesi, İslâm'a da'vet ve onun esaslarını öğretmek için muallim hey'etlerini etrafa yaması; müslümana açıkça gösterir ki; İslâm'ı tebliğ, onu öğretme ve benimsetme, her yer ve her çağda, her müslümanın boynuna borçtur. Ve asla bundan muâfiyet yoktur. Günümüz insanlarının çoğunun yanıldığı gibi bir gün olup bu vazifenin sâkıt olacağı asla düşünülemez!..

Sonra, İslâm, sadece dille söylenip geçilir diye birşey de yok. Tıpkı hayatımızda bazı kolay yönlerini yapıp geçmekten ibaret olmadığı gibi... Bu din asîl ve şerefli idi. Bizim hayatımızda taklit ve âdet haline dönüştü. Dahasını söyleyeyim; din, sadece bizim ferdî uygulamamız, sonra da kapımızı kapatıp kimseyle ilgilenmememiz biçiminde bir anlayışı da asla benimsemez. Hâsılı, İslâm'ın getirdiği sorumluluk, müslümandan asla sâkıt olamaz. Aksine her hâlükârda onu yaymak, duyurmak, sevdirmek, yaptırmak için demirden çarık giyip köy köy, ülke ülke dolaşıp bu yolda emek vermek zorundadır, müslüman.

Bu, bizim boynumuza Resûlullah (s.a.v.)'ın astığı kutsal emânettir. Ve bu hiçbir asırda üstümüzden atamayacağımız, her yerde takibe mecbur olduğumuz ödevdir.

Bütün ulema, özellikle dört mezhebin imamları şunda ittifak etmiştir: İslâm devletinin hakkını vermek için İslâm ülkesi içinde de, dışında da tebliğ her müslümanın üzerine farz-ı kifâyedir. Hiçbir imam da bu sorumluluğun düştüğü veya sınırlandığını söylemez. Ancak, belli bir teşkilât, elemanlarını çıkarıp belli programlarla memleketin her yerinde da'vet ve tebliği yürütüyor; deliller koyup dine yöneltilen şübhe ve fitneleri bertaraf ederek, İslâm'ı savunabiliyorlarsa; vazifeyi «kifâye» noktasında yerine getirdiği düşünülebilir. Ve artık öbür ferdlerin bu tür faaliyete girmemesi hoş görülebilir. Aksine aynı belde veya öbür İslâm ülkelerine kâfi hizmeti götüremiyorsa; o zaman bütün ülke insanları mes'ul olur.

Cumhûr-u Eimme ve fukahânın sahîh kanaati ise; bu sorumluluğun sadece erkeklerin boynunda değil, kadınların da erkekler gibi mes'ul oldukları yönündedir. Hattâ hür veya köle olmuş farkı

yoktur. Yeter ki mükellefiyet şartları üzere bulunsun. Ve da'vet ve tebliğ ödevini yapabilecek gücü bulunsun. Çeşitli yönleriyle kabiliyet ve vasıtalarla sahip olsun*.

Resûlullah (s.a.v.)'ın, Muâz ve Ebû Mûsâ'ya yaptığı diriltici öğüde gelince; da'vetinin, da'vet ve tebliği ânında takınacağı tavır ve uyacağı âdâb-ı muâşeret ilkelerini sunmaktadır bize:

Bunlardan biri; daima kolaylığı tercih etmek, şiddetten sakınmaktır. Müjdeleyici olmayı, korkutuculuğu çok az denemeyi ilke almaktır. Yâni Resûlullah'ın «Tenfir» sözüyle belirttiği, ürkütücü olmamak.

Bunu Resûlullah (s.a.v.) uygulama ve örnekle de açıklıyor. Ve Muâz'a emrediyor: Önce halkı şehadeti kabule çağıracak. Buna kabul gösterirlerse, o zaman namaz kılmayı teklif edecek. Bunu da kabul ettiler mi, artık zekât vermeye da'vet edecek vs... Ancak tabii, kolaylaştırmak ve müjdelemek, hiçbir zaman şer'î hududu aşıp, mübah göstermek anlamına gelmez. Kolaylaştırmaktan maksad, matlûb olan bazı hükümlerden fedakârlık yada ciddiyetsizlik demek olmaz. Halka kolaylık adıyla dine tasallut yapılamaz elbette... Yine bu kolaylık, ne olursa olsun günahı ikrar anlamına hiç gelmez. Ancak, meşrû olan hâl çarelerinden halka kolay geleni sağlamak olabilir. Vesileler arasında seçme imkânı varsa ona yol vermek olabilir. Yoksa kişinin kendiliğinden durum icad etmesi değil. Allah'a çağrının âdâbından biri de, (bu aynı zamanda emîrliğin ve idareciliğin de gereğidir) kime olursa olsun zulmetmekten sakınmaktır. Özellikle de halkın elinden, haksız yere malını almak gibi... İşte bu en tehlikeli zulüm türündendir. Gerçek mes'uliyetten ve Allah (c.c.)'in murakabesinden gafil olan her da'vetçinin düşebileceği hatâdır bu. Tıpkı idareci ve sultanların sık uğradıkları gibi.

Resûlullah (s.a.v.) kendisini Yemen'e gönderirken Muâz (r.a.) da, şu iki özelliği kendisine şiar edinmişti: Da'vet sıfatı, vâlilik ve emîrlik sıfatı. Ve Resûlullah (s.a.v.) özellikle de, hangi suretle olursa olsun zulme düşmemesi üzerinde şiddetle duruyor.

«Mazlumun duâsından sakın ki; onunla Allah arasında hiçbir perde yoktur!»

VEDÂ HACCI VE HUTBESİ

İmâm Müslim, Câbir (r.a.)'den senediyle rivâyet etti: «Resûlullah (s.a.v.) Medîne'de tam dokuz sene kaldı, hacc etmedi. Nihayet

* Muğni'l-Muhtâc: 4/221 ve Ahkâm-ı Sultaniye'ye bakınız.

onuncu yılda, halka Resûlullah'ın haccedeceği duyuruldu. Bunun üzerine halk akın akın Medine'ye geldi. Resûlullah'a uyup, onunla haccetmek istedi. Ve Resûlullah (s.a.v.) Zilkade'den beş gece kalmışken* Medine'den yola çıktı. Devesi Beyda'da çökünce, onun önündeki binekli ve yaya yürüyenlere baktım gözümün erebildiği kadar... Sağı böyle, solu böyle, arkası böyle, ucu bucağı yoktu kalabalığın... Resûlullah ise aramızda, ona Kur'an inip durur.

Bu hususta râviler ihtilâf ettiler: Medine ehli Resûlullah (s.a.v.)'ın Hacc-ı İfrad yaptığını, başkaları ise Hacc-ı Kıran yapıp hacla umreyi birleştirdiğini, bir başka grup ise Temettu'a niyetle umre için Mekke'ye girdiğini, haccı ona ilâvê ettiğini söyler...

Resûlullah Mekke'ye üst yandan, Kedâ tarafından girdi: Benî Şeybe kapısına vardı. Beyt-i Haram'ı görünce; «Yâ Rab! Bu beyt'in şerefini, ta'zimini artır. Bereketlendir, heybetlendir. Onu ta'zim eden, Hac ve Umre ile ona gelip teşerrüf eden, ciddiyet ve takvâ ile saygı ve hürmet gösterenleri artır**» diye duâ etti.

Böylece Resûlullah (s.a.v.) gitti, haccını yapıp halka hac menâsikini öğretti. Sünnetlerini yaparak açıklamış oldu***. Ve Resûlullah (s.a.v.) Arafat'ta, çevresine toplanmış muazzam müslüman cemaata, son derece şümûllü hitabede bulundu. Metni şöyleydi:

«Ey insanlar! Sözümü dinleyin. Bilmem ama belki de bu seneden sonra burada sizinle buluşamam... Ey insanlar! Kan ve malınız birbirinize haramdır. Tıpkı şu gün, şu ay, şu şehriniz gibi haram... Dikkat edin, câhiliye döneminden ne kaldıysa hepsi ayağımın altındadır. O dönemden kalan her türlü kan dâvaları da lâğvedilmiştir. İlk kaldırılan kan dâvası da, İbn Rebia bin Hâris'in kanıdır. Câhiliye faizleri de iptâl edilmiştir. İlk iptâl edilip yok sayılan faiz de Abbas bin Abdülmuttalib'inkidir. Çünkü bunların hepsi mülgadır.

İnsanlar! Artık şeytan şu ülkenizde kendisine uyulmaktan ebediyen ümidini kesmiştir. Ama basit sanılan hususlarda olsun yap-

* Râviler, günün isminde de ihtilâf etmişlerdir. İbn Hazm'e göre Perşembe günü yola çıkmıştı Resûlullah (s.a.v.). Başkaları ise, Cum'a günü diye anlatır. Doğrusu ise, İbn Sa'd'ın Tabakat'ında nakledildiği gibi Cumartesi olduğudur. İbn Hâcer de Fethü'l-Kadîr'de bunu savunur. Çünkü, Perşembe Zilhicce'nin ilk günü idi. Bu durumda Zilka'de 29 gün olur. Resûlullah'ın Zilka'de'den beş gün kalmışken çıktığını iddia edenlerce, bu ayın 30 gün olduğu kanaatine göredir.

** İbn Sa'd ve Taberânî rivâyetidir.

*** Vedâ Haccı, Hadîs-i Müslim: 4/37'ye bak.

tıklarınızda ona itâat olunursa bundan memnun olur. O halde din konusunda ondan sakının... İnsanlar! Nesi' küfre bir ektir. İnkârcılar, insanları bununla azdırırlar: Yâni (haram ayları) bir yıl helâl, bir yıl haram sayarlar. Maksadları Allah'ın haram kıldıklarına ilâve yapmak. Böylece Allah'ın haram kıldığını helâl, helâl kıldığını da haramlaştırmış olurlar. Zaman döndü dolaştı Allah'ın yeri göğü yarattığı noktaya vardı:

Bir yıl on iki aydır. Bunun dördü haram aydır. Üçü ard arda gelir; Zilkade, Zilhicce, Muharrem, Receb-i Mudar ise Cemâdi ve Şaban arasındadır.

Kadınlar hakkında Allah'tan korkun. Zira siz onları Allah'ın emâniyle aldınız. Allah adına da onların nâmusunu kendinize helâl kıldınız. Sizin onlar üstünde hakkınız olduğu kadar da, onların sizin üzerinizde hakları var. Sizin onlar üzerindeki hakkınız, döşeğinizi sizden başkalarına çiğnetmemeleri; hoşlanmazsanız tabiî bu halden*. Bunu yaparlarsa, yaralamıyacak şekilde dövebilirsiniz onları. Ama onların da sizin üzerinizde; mâruf şekilde yiyecek ve giyeceklerini te'min ödevi vardır.

Aklınızı çalıştırın insanlar, çünkü ben tebliğ ettim. Ve size öyle iki şey bıraktım ki; onlara tutunursanız sapmazsınız; Allah'ın Kitabı ve Resûlullah'ın Sünneti.

Ey Nâs! Dinleyin ve itâat edin. Hattâ, Allah'ın kitabını aranızda uyguladığı müddetçe; kıvırcık saçlı bir köle başınıza tâyin edilse bile...

Kölelerinize de dikkat edin!.. Onlara kendi yediğinizden yedirin, giydiğinizden giydirin. Hatâen suç işlerlerse onları bağışlayın. Ya da satın, ama eziyet etmeyin sakın**.

Ey Nâs!. Sözümü iyi dinleyip, anlayın. Anlayın ki; her müslüman birbirinin kardeşidir. Tüm müslümanlar kardeştir. O halde bir kişiye kardeşinin malı helâl olamaz. Ancak, gönül rızası ile verirse o ayrı... Siz nefsinize de zulm etmeyin. Yâ Rab! Tebliğ ettim mi?..

Yarın Rabbinizin huzuruna çıkacaksınız. Sakın benden sonra geri dönüp, birbirinizin boynunu vurmaya başlamayın tekrar...

---

* Burada, yanlarına girmesini hoş görmediğiniz demektir. Yoksa, zina kastedilmiyor.

** Bu iki paragraf İbn Sa'd'ın Tabakat'ında var.

Dikkat edin, burada bulunanlar bulunmayanlara duyursunlar bunları. Ne belli, belki de işitenden daha iyi kavrayacaktır duymayan biri... Bakın, size benden sorulsa ne diyeceksiniz?

Dediler ki: Şâhidlik edeceğiz ki; Sen bize tebliğ vazifeni edâ ettin ve bize güzel öğüt verdin. Şehadet parmağı yukarıda şöyle dedi, O da (üç kere): Şâhid ol yâ Rab!.*»

Burada hutbe bitince Resûlullah ancak güneş batıncaya kadar Arafat'da kaldı. Bundan sonra da halkı Müzdelife'ye sevk etti. O sağ eliyle işaret ederek şöyle diyordu: Sakin olun insanlar, daha sakin. Müzdelife'de akşam ile yatsıyı «cem-i te'hirle» kıldırdı ve geceyi burada geçirdi. Sonra da güneş doğmadan Minâ'ya geçildi. Orada ilkin Cemre-i Akabe'ye yedi taş attı. Her atışta Tekbir getiriyordu. Hemen kurbanı kesme yerine vardı. Altmış üç tane deve kesti. Sonra bu sayıyı yüze tamamlattırdı. Bu işler de bitince, bindi ve tavâf için Beyt'e doğru yöneldi. Öğle namazını Mekke'de kıldı. Abdülmuttalib evlâdının yanına vardı. Onlar Zemzem'den halka su dağıtıyorlardı. Şöyle emir verdi: «Abdülmuttalib evlâdı! Su çekin kovalarla. Eğer halkın size müdahale etmeyeceğini aklım kesse, ben de sizinle birlikte su çekerdim». Sonra bir kova zemzem alıp ondan içti.

Hac bitince de Resûlullah, Medine'ye doğru hareket etti.

İBRETLER VE ÖĞÜTLER

1 — **Resûlullah (s.a.v.)'ın haclarının sayısı ve haccın meşrû oluş zamanında ulema ihtilâf etti:** Acaba Resûlullah bu haccdan başka hacc yapmış mıdır? Tirmizi ve İbn Mâce'nin rivâyetine göre onun Medine'ye hicretinden önce üç kez haccı vardır. Hâfız İbn Hâcer, Fethü'l-Bârî'sinde şunu söylüyor: Akabe'de Medineli hey'etlerle görüşmesi de bu haccı müteâkip olmuştur. Çünkü onlar önce gelip sözleşmişlerdi. Arkasından yine gelmiş ilk bey'atı yapmışlardı. Tâbiî üçüncü kere gelişte ise ikinci bey'at yapılmıştı**. Onlardan bazısı işte böylece hicret öncesi Resûlullah'ın her yıl hacc ettiğini rivâyet ediyor... Durum ne olursa olsun şurası şübhesiz ki hacc'ın vücûbu hicretin onuncu yılında meşrû kılındı. Bundan önce vâcib ol-

* Hutbe metnini S. Müshanî'den aldık. Ancak «Rabbinize kavuşacaksınız... Kim duyarsa» kısmını Buhârî'den ekledik. Yine cüz'î bazı cümleleri de İbn İshâk ve İbn Sa'd'dan ekledik.

** Fethü'l-Bârî: 8/74'e bakınız.

madığı gibi Resûlullah da, Hicreti müteâkip bundan başka hacc etmedi.

Onun için de sahâbenin çoğu bu hacca »Haccetü'l-İslâm» adını vermişlerdi. Ya da «Haccetü'r-Resûl»... İmam Müslim de bu haccı anlatan hadîsi aynı adla anmıştır. Bu duruma işaret eden diğer hususlardan biri şudur: Abdülkays hey'etinin Resûlullah (s.a.v.)'a gelişini anlatan Buhârî ve Müslim'in rivâyetleri. Burada nakledildiğine göre o hey'et Resûlullah (s.a.v.)'a dediler ki: Bize öyle birşey emret ki; biz de yapalım, bizden sonrakilere de emredelim ve bu sayede de Cennet'e girelim. O da, öyleyse size dört şeyi emredip dört şeyi yasaklıyorum buyurdu. Ve bu dört emri saydı: Allah'a imanı emrediyorum size, namaz kılmayı, zekât vermeyi, oruç tutmayı ve ganimetin beşte birini vermenizi emrediyorum. Öyle görünüyor ki; İman ile ilgili emir ziyâdedir. Çünkü o daha önceden de vardır. Buradaki zikir onun herşeyin temeli olduğunu te'kiddir. Zaten bu hey'et Hicretin dokuzuncu senesinde gelmişti. Demek ki o âna kadar hacc farz olmuş olsa, onlara yönelttiği emirler arasında sayması gerekirdi.

2 — Resûlullah (s.a.v.)'ın haccındaki büyük anlam:

Resûlullah'ın bu haccı son derece değişik bir mâna taşır. Hem onun hayatı, hem İslâm'ın da'veti, hem de İslâm nizamının genel esaslarına ışık tutan bir mâna...

Bilindiği gibi müslümanlar namazını da, orucunu da, zekât ve öteki ibadet ve vazifelerini de hep Resûlullah (s.a.v.)'ın uygulamalarından alarak öğrendiler. Artık öğrenmeleri gereken temellerden hacc ve onun menâsiki, yerine getirmede takip edilecek usûlü kalmıştı. Çünkü câhiliyyet dönemi bütünüyle ve onun babadan oğula intikal eden en çirkin miraslardan hacc adı altında işlenenleriyle toptan dürülüp atılıyordu. Meselâ hacc mevsiminde el çırpma, tavâfı çıplak yapmak, ıslık çalmak gibi... İşte böylece, tıpkı putlara uygulanan temizlik uygulanmış, Beytullah her kirden arındırılmış oluyordu.

Böylece artık Allah'ın Beyt-i Haram'ını haccetmeye dair olan çağrı kıyâmete kadar sürecektir. Bu çağrı ise, Peygamberlerin dedesi olan (Cenâb-ı Hakk'ın emri gereği) Hz. İbrahim tarafından başlatılmıştır. Ama câhiliyyetin müdahalesi ve putçuluğun saptırması sonucu öyle ilâveler, öyle garip âdetler sokulmuş ki, şirk ve küfrün rengine boyanmış hacc. İslâm geldi ve bu değişmez şiârı yeni-

den arındırıp temizledi. Sâf ve berrak bir hâl alıp tevhid akidesine ve sırf Allah'a kulluk hedefine göre düzenlendi...

İşte bu büyük inkılâp emeliyle Resûlullah (s.a.v.) halka Beytullah'ı ziyâret emri ve tâlimatı verdi. Yine bu maksadlarıyla, halk her bucaktan toplanıp geliyor; yâni haccı gerçek ve noksansız şekli ile öğrenmek ve câhiliyye âdetlerinden korunmak istiyordu. Bir daha rezil hallere düşmemek istiyordu. Ve öyle görülüyor ki; Resûlullah'ın gönlünde artık dünyadaki işlerinin en önemlilerinin tamamlanıp sona yaklaştığı doğmaktaydı. Emâneti edâ etmiş, Yarımadaya ekilen tevhid meyve vermeye başlamış, İslâm kalblere ve kafalara yayılıp yer etmişti.

Halka gelince (ki o gün sayıları hayli kabarıktı). Resûlullah'ı görmek, nasihat ve direktiflerini dinlemek için iştiyakla dolup taşmaktadır. O ise aynı şekilde onlarla karşılaşmanın ve kalabalıklarının şevki ile doludur. Zaten bu kalabalığın çoğu, Arap Yarımadası'nın muhtelif bölgelerinden toplanıp gelen ve henüz Resûlullah ile belki yüz yüze gelme imkânı bulamamış olan yeni müslümanlardır. Böyle bir fırsat ellerine geçmemişti. Beytullah'ı ziyaretle bu fırsatı da birlikte elde etmiş oluyorlardı. Beyt çevresinde, Arafat vâdisinde İslâm'ın en büyük şiârlarından birisini edâ ederken Resûlü ile ümmetinin karşılaşması, bir buluşma ki; orada, onun verâ ve tavsiyesi Allah'ın ilmi ve Resûlünün ilhamiyle açıklanmış oluyordu.

Resûlullah, yirmi üç yıllık mücadelenin mahsulü olan bu muazzam kalabalıkla buluşmayı elbette candan arzulardı. Maksad ise, İslâm ve onun nizamını bütün incelikleriyle, ama toplu ve veciz bir şekilde hulâsa etmekti. Bu ise gönlünde damla damla biriken o sevginin ümmetine tezahür ve tatmini olsa gerekti. Özellikle de onların şahsında; tarih sürüp dünya durdukça gelecek altın nesillerin, onları izleyecek kahraman milletlerin hakkı olan nasihat ve vasiyyetini çağların ardından duyurmaktı.

İşte bunlar Resûlullah (s.a.v.)'ın haccının derin mânâlarından bazıları: Veda haccı. O, Resûlullah'ın Arefe günü Urene vâdisinde attığı adımlarla canlı varlık haline geldi.

3 — Vedâ Hutbesi üstüne düşünceler:

Sözlerin gönüle en hoş işleyeni muhakkak ki Allah'ın kelâmıdır. O'nun ilhâmıyladır, Aarafat meydanında sarf edilenler... Bu hitabe, aynı zamanda yorulma ve usanma bilmeyen bir gayretle, Allah yolunda yirmi üç yıllık mücadelenin sonunda, emâneti edâ et-

miş, ümmetini uyarmış bir Nebî'nin nesillere ve tarihlere yönelik muazzam vasiyetidir. Zamanların da en çarpıcısı Allah'a mahsus. Şu an Resûlullah (s.a.v.)'ın çevresinde toparlanan bu bütünleşmiş yüzbinler, onun çevresinde tam huşû ve iç teslimiyetiyle toplandı. Bundan önce nice kurgular olmuştu, bunlar gözetlenmişti. Bu binlerce insan kitlesinin akışına gözler hayran hayran bakıyordu, dört bir yandan. Diller de Cenâb-ı Hakk'ın şu kavlindeki mânâyı tekrarlıyordu: «Biz elbette Resûlümüzü ve onunla birlikte olanları zafere erdireceğiz. Hem dünya hayatında, hem de âhirette şâhidler olarak kalkacaklar».

Ve o anda Resûlullah, asırlar sonra gelecek İslâm milletlerine, onların iki kaşı arasından bakıyor, şarkı, garbı dolduran büyük İslâm dünyasını seyrediyordu. Bu hâlet-i rûhiye içinde bu koca âlemin kulaklarına şu kelimeleri ulaştırıyordu:

«Ey nâs! Sözlerime kulak verin. Çünkü bilemem ama, bana öyle geliyor ki; bu yıldan sonra bu yerde bir daha ebediyyen buluşamayacağız.» Bütün dünya o an dilini yutmuş gibi dinliyordu. Taşlar, ağaçlar, dağlar, ovalar susuyor, Resûlullah'ın sevgi dolu bu nutkuna yöneliyordu. Tam altmış üç yıl ona alışan ve bahtiyar olan dünya. Eh, işte şu anda o göçe hazırlanıyor. Rabbinin emrini ifâ edip yeryüzüne iman ağacını bir daha sökülmez şekilde diktikten sonra... İşte tebliğ ile yükümlü olduğu, uğrunda cihad ettiği dâvânın ana ilkelerini özetliyor. Şaşmaz ve evrensel ilkeleri dünyanın kulağına fısıldıyor.

Bu vasiyetin ilk bendi neydi?

(İlk sunulan ve üzerinde durulan prensip).

Sübhânallah! Ne müthiş, ne kadar gönül burkucu! Şu sebepten ki; Resûlullah daha o kutlu vasiyetlerini sunduğu an âdeta gün olup gelecek nesillerin, nasıl da bazı saptırıcıların ardından yürüyerek, (zamanın ve zeminin de ayak kaydıran etkisine mâruz kalarak) şu an önlerine tuttuğu bu ışığı kaybedeceklerini görerek konuşuyordu:

İşte o ilk düstûr ve dikkat çekilen husus; «İnsanlar! Kanlarınız ve mallarınız birbirinize, tâ Rabbınıza kavuşuncaya kadar haramdır. Tıpkı bu günün, tıpkı bu ayın haram ve yasaklığı gibi». Ve bu tavsiyeyi hutbenin bitiminde bir daha tekrar edecek, buna son derece dikkat ve riâyet gerektiğini vurgulayacaktır.

«Bilirsiniz ki bütün müslümanlar birbirinin kardeşleridirler. Ya-

ni müslümanlar kardeştir. Bir kardeşin hiçbir şeyi de, gönül rızası olmadan öbürüne helâl olmaz. Dikkat edin, kendi kendinize zulm etmeyin!.. Peki, tebliğ ettim mi?

Ve biz (asırlar sonra da) cevab veririz. Evet, vallahi tebliğ ettin, ey Efendimiz. Ve umarız ki, sana bu noktadan cevab vermek lüzumludur. «Tabii tebliğ ettin» diye. Ve ne yazık ki biz mes'ûliyetimizi senden tam olarak öğrendiğimiz hâlde, onun hakkını vermekte son derece kusurluyuz.

İkinci bende gelince: Bu sırf bir tavsiye değil, bütün insanların huzurunda ilân edilen kesin bir karar ve emirnâmedir. Hem o an çevreleyip dinleyenlere, hem de gelecek ümmetine toptan.

İşte o kararın ifadesi:

«Dikkat edin! Câhiliyye (İslâm öncesi veya sonrası, insan uyduruğu) den kalan her âdet (inanış, davranış) mülgadır. İptâl edilmiş olup ayağımın altındadır!.. Kan dâvâsı olarak veya faiz olarak ne varsa iptâl edilmiştir».

Bu kararda ifadesini bulan anlam nedir?

O anlatıyor, açıklıyor işte: Câhiliyyede benimsenen ve uyulan kavmiyetçilik ve kabilecilik; dil, renk ve ırk ayrımı; **İnsanları öz kardeşinden ayıran zulüm ve faizcilik**... Bütün bunlar iptâl edilmiş, hükümsüz kalmıştır. Bugün artık kokuşmuş bir leştir ki, onun çekilip yok olması, dünyanın göbeğinde İslâm şeriatının zuhûru ile gerçekleşmiş ve tabii yeri de İslâm hayatı sürdükçe, onun ayaklarının altı olacak. Çünkü küfür ve câhiliyye necistir temizlenir, körlüktür giderilir, sapıklıktır yıkılır...

Peki şimdi, bütün bunlardan sonra, toprağa gömülü bu lâşeyi kim çıkarıp bağrına basar? Hangi normal akıl sahibi bunca arınıp durulduktan sonra tekrar bu pislikle boğuşmaya kalkar? Hangi boyun, kırılıp atılan bu boyunduruğa tekrar tâlib olur, kalkıp yeniden tamir eder, bugün de onunla işe koşulur?...

Bu câhiliyye, taklit ve pisliklerini, Resûlullah (s.a.v.) insandan uzaklaştırdı. İnsanın yolunu temizleyip, ona fikrî tekâmülün ve medeniyetin yolunu açtı. Ve tabiî, bunların ayağı altında ezilen bayağı ve zararlı şeyler olduğunu ilân etti. Böylece tüm dünya her asır ve çağ, her insan toplum ve soyu şunu kavrasın: İslâm'ın dışında, kim bir terakki, fikrî tekâmül ve dayanak ararsa, muhakkak görülen bu çağ dışı ilkelere ve kokmuş leşlere varacaktır. Tarihin karanlıklarına gömülen o kadavralara, taş ve putlara çıkacakttır el-

ler. Kim İslâm nizamı dışında yükseleceğini savunursa bu leş kuyularının dibine batar!

Üçüncü bend (Evrensel ilke):

Resûlullah (s.a.v.), orada, ayların adlarının tanzimine göre zamanın mutabakatını ilân etti. Çünkü câhiliyye döneminde de, İslâm döneminin başlarında da Araplar hep bu aylarla oynayıp durmuşlardı. Mücâhid ve ötekilerinin naklettiğine göre, onlar haccı her sene kendi tâyin ettikleri bir ayda yapıyorlardı. İki yıl Zilhicce'de haccederlerse meselâ, iki yıl da Muharrem ayında yaparlardı. Bu yıl Resûlullah (s.a.v.) haccedince tam Zilhicce'ye rastlamıştı. O da ilân etti ki; Allah'ın, yeri-göğü yarattığı gün, zaman dilimleri nasıl idiyse, ona uygun hale dönüp vardı!.. Yâni, artık kimse ayların yerini değiştirmek gibi bir oyuna giremiyecek. Bundan böyle de artık sadece Zilhicce ayında hacc olabilecek başka değil.

Bazı nakillere göre müşrikler, bir yılı on iki ay ve on beş gün sayıyorlardı. Bu durumda hac, Ramazan'da da, Şevval'de de, Zilkade'de de olabiliyordu. Yâni senenin her ayında. Bu aylarda devir ise, on beş günlük fazlalıktan geliyordu. Bu yüzden de, Hz. Ebû Bekir'in dokuzuncu yılda haccı Zilkade ayına rastlamıştı. Sonraki yıl gelince, Resûlullah hacca niyetlendi. Bu Zilhicce'nin onuna denk geldiği gibi hilâlin devreleri de tam denk gelmişti. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) eski takvimin ve zaman ayarının lâğvedildiğini ilân etti. Bir yıl da sadece on iki aydan ibaret sayıldı. Bu yıldan sonra artık hiç müdahale olmadı... Kurtubî der ki: Bu görüş, Resûlullah'ın şu sözünü andırır: «Zaman devretti». Yâni hac vakti, aslî vaktine döndü, Allah'ın âlemi yaratırken koyduğu zaman ölçüsüne... yâni meşrû olan haline ki, malûmatı yukarıda geçti*.

Dördüncü bend:

Resûlullah, kadınlara karşı hayır tavsiyede bulunuyor. Ve bunu özlü ama kuşatıcı ifadelerle te'kid ediyor. Câhiliyyede kadına zulmeden yöntemler uygulandığını bildiriyor. Kadının hak ve yetkilerini, insanlık âlemindeki şerefli yerini şeriatın koyduğu ahkâm ile belirliyor. Halbuki o günün cemiyetlerinde, bunu bu derece açık ve kesin söylemek çok güçtü Ama o önemle üzerinde duruyordu. Çünkü, o günün müslümanı, henüz, kadına hiçbir insanî hak tanımayan, meşakkatte ortak ama yetkide aşağı, üstelik zevk âleti bir me-

* Kurtubî, Ahkâmü'l-Kur'aniyye: 8/137 - 138.

tâ olarak telâkki eden bir toplum yapısından kopup gelmişlerdi. Bu vasiyyet ve titizlikte ikinci bir hikmet de şu olsa gerek: Müslümanlar hangi devirde ve durumda olursa olsun kadının şeref ve haysiyetiyle, ona İslâm şeriatının tanıdığı tabii hak ve yetkileri çok iyi tâyin ve tefrik etmeliydiler. Kadından istifadeyi ve eğlenmeyi mübah sayanların, İslâm'ın savaş açtığı tutumlarından ötürü, İslâm'a savaş açtıklarını da bilmeliydiler.

Beşinci bend:

Hayatlarına engel olan her müşkile karşı koyacak üçüncüsü olmayan iki kaynak koydu müslümanların önüne. Onlara tutunan için iman var. Sapıklıktan ve isyandan tam bir güvenlik. Bunlar Allah'ın Kitabı ve Resûlü'nün Sünnetiydi. Zaten biz de her devirde ve her toplumda, bütün hak ve sorumlulukların kaynak ve dayanağı olageldiklerini görüyoruz. Hiçbir asırda da farklı durum yoktur. Bu esaslara tutunmanın değiştiği veya geriledeği bir dönem yok. Artık, bu tavrı ve teâmülü bozacak hiçbir yeni tedbir, bir medeniyet, örf-âdet ya da mütegallibe düşünülemez.

Altıncı bend:

Burada da, Aleyhissalâtü vesselâm efendimiz; hâkim ile mahkûm, Halife ile tebaası arasındaki alâkanın nasıl olmak gerektiğini açıklıyor: Halk için, dinleyip itâat etmek; reisin soyu, işi, rengi ve şekli ne olursa olsun. Allah'ın kitabı ve Resûlünün sünneti ile hükmettikçe onlar önemsiz...

Onlar tecâvüz ettiği zaman ise, hâkim kim olursa olsun, itâat de, dinleme de yok! Demek, hükmü elde tutana itâat onun kitab ve sünnete itâat ve bağlılığına göredir. Aksi halde, kitabta ve sünnette dayanak bulamaz. Kendisi o iki düstura bağlı ise artık siyah köle olması v.s. hiçbir şey ifade etmez. Onun bu özellikleri başkalarından asla ayırmaz, Allah indinde...

Yine Resûlullah (s.a.v.) bununla bize şunu da anlatmış oluyor ki; Allah'ın Kitabı ve Nebî'sinin sünnetinin sınırları ötesinde hiçbir hâkimin imtiyaz ve yetkisi yoktur. Ve aynı zamanda İslâm usûlü ve hükmü üstünde görünmeye de hâkimlerin salâhiyeti olamaz. Zira gerçek anlamda kişiler asla hâkim değildir. O, yetkisini çıkarına da hiç kullanmaz. O ancak ve ancak, müslümanlara, Allah'ın hükmünü uygulamada güvenlik kişi telâkki edilmiştir, o kadar!..

Yine buradan anlaşılır ki, İslâm şeriatı asla, dokunulmazlık, ya da imtiyazlı sınıf veya müslümanlar arasında, hükümde, kanun

koyma veya icra etme işlerinde ayırım veya tercih fikrini telkin etmez.

Ve nihayet; Resûlullah, İslâm'ı tebliğ ve ona da'vet sorumluluğunu hakkıyla ifâ ettiğinin şuûrundadır. İşte de İslâm yayılmıştır. İşte de câhiliyyet ve şirk bulutları dağılmıştır. İşte de İslâm'ın ilâhî şeriatı ve ahkâmı öğretilmiştir. Bunun isbatı da o anda Resûlüne inen ilâhî kelâmdır. Ve bütün insanlığa fermandır.

«Bugün dininizi size tamlaştırdım, ni'metimi de bütünleştirdim. Din olarak da (Nizam ve hayat tarzı) İslâm'ı seçtim size*».

Fakat Resûlullah, yarın kıyâmet günü kendilerine sorulunca ümmetinin Allah huzurunda bu konuda şehadet edeceklerinden de emin olmak istiyor, vasiyetinin sonunda. Nitekim sözcüsüne sorduruyor bu hususu:

«Size benden sorulacak. Peki ne diyeceksiniz?»

Çevresinden büyük kitlenin sesi yükseliyor tabii: «Biz, senin tebliğ ettiğine ve vazifeni edâ edip, bize hakkı tavsiye ettiğine şâhidlik edeceğiz». Artık buna itminan getirince yüce Resûl (s.a.v.): Yarın Rabb-i Celîl'ine takdim edeceği bu şehadeti tevsik etmek istiyordu. O yüce Resûl buna emin olmuştu. Onun için de yüzünde ve gözlerinde memnûniyet parıldıyordu. Yücelere dikti gözlerini ve şehadet parmağını da göğe kaldırarak, insanlara da bakarak şöyle bağladı sözünü:

«Şâhid ol yâ Rab! Şâhid ol yâ Rab! Şâhid ol yâ Rab!..»

O ne büyük saâdetti! Bu, gençliğini geçirip, ömrünü de şânı yüce Rabbinin şeriatını neşir uğruna bitiren Resûlullah (s.a.v.)'ın saâdetiydi... Ortaya koyduğu cehd ve gayret, fedâ ettiği ömrün mahsûlünü gördüğü andı bu. Allah'ın birliğini terennüm için yükselen ve yankılanan ses, dini için yere konan ve secde izi taşıyan alın, Allah sevgisiyle çarpan ve çırpınan kalbin erdikleri, gördükleridir. Allah'ın sevgilisi için bu ne yüce saâdettir. Çöllerdeki bitmez yolculuklardaki muhâcirin susuzluğu, en bayağı işkencelere katlanmış ve sonunda Allah'ın arzında bu iman çatısını kurmuş olmanın hâtırasından doğan saâdet!.. Sevinç ve saâdetle gözlerini sürmelemek, hakkındır. Artık şu an kalbinin hamd, neş'e ve sürûrdur ödevi. Bu ödev mübarek olsun sana!..

Hayır, vallahi; sadece şu an seni çevreleyen yüzbinler değil,

* Mâide sûresi, âyet: 3.

bu gerçeğin şâhidi, ey efendim Resûlullah! Fakat her asırda, her dönemde süregelen ve yeryüzüne mirasçı olan ümmetinin bütün nesilleri lisân-ı hâl ile olsun buna şâhiddir. Şâhidlik ediyor: «Biz de şâhidiz yâ Resûlâllah! Gerçekten en güzel tebliği yaptın. En üstün öğütü sen verdin. Allah ümmetinden yana en hayırlı, en üstün mükâfatını versin...»

Ama, senden sonra bu ağır yük, da'vet sorumluluğu bizim boynumuza yüklendi. Halbuki şu gün biz bunun hakkını vermekten ne kadar uzağız!.. Yarın seninle yüzyüze gelince bu yüzden ne kadar mahcûb olacağız. Bizim hâlimiz, seni çevreleyen sahâbeninkiyle kıyas kabul etmez. Biz bu dünyanın aldatıcı renklerine ulaşmak için koşarken da'vetten gafil oluyor ve o derece ağır alıyoruz. Halbuki onlar, seni dinlerken, o mübarek insanlar bedenlerinde şehadet kanı dolaşıyor. Elleri, o yolda cihad ederken döktükleri kanla boyalı. Dünya ise onlar için; sadece senin şeriatının zaferi ve da'vetinin sürmesi, cihadın omuzlanması için çiğnenen bir topraktır!

Allah bizi ve bütün müslümanları adam eyleye. Bizi dünya sarhoşluğu, heva ve heves budalalığından uyara. Bize lûtf u keremi ve cömertliği ile muamele ede. Âmin.

*
* *

Resûlullah (s.a.v.) haccını tamamladı. Zemzem suyundan kana kana içti. Halka hareket tarzlarını öğretti. Ve artık çevresi ile birlikte Medine'ye döndü. Tekrar, Allah yolunda, bitişi olmayan cihad ödevinin başına, Allah yolunda sürekli mücadelenin başına...

———oOo———

RESÛLULLAH (s.a.v.)'IN HASTALIĞI VE REFİK-İ A'LÂ'YA ULAŞMASI

Üsâme bin Zeyd'in Bülka üzerine gönderilmesi:

Resûlullah (s.a.v.) daha Medine'ye varır varmaz, müslümanlara, Rum üzerine sefer hazırlığı için emir verdi. Bu gazaya gidecek ordu komutanlığına da Üsâme bin Zeyd (r.a.)'i seçti. O zât-ı muhterem daha çok gençti. Resûlullah ona, babası Zeyd bin Hârise'nin şehid düştüğü yere varmasını, atlarına orasını çiğnetmesini emretti. «Bülka» ve «Dâruma» denilen Filistin topraklarına yürüme emri vermişti. Bu olay, tam da Resûlullah'ın vefâtı öncesi rahatsızlığının ilk belirdiği günlerdeydi.

Ama münafıklar hemen menfî tavır takındılar, bu sefer konusunda; «Genç bir çocuğu Ensâr ve Muhâcirin en büyüklerinin başına kumandan yaptı*» diye...

Resûlullah (s.a.v.) bunun üzerine halkın huzuruna çıktı. Başı sarılı olduğu halde onlara şöyle hitab etti:

«Siz Üsâme'nin kumandanlığına itiraz ediyormuşsunuz. Vaktiyle babası Zeyd'in kumandanlığına da itiraz etmiştiniz. Vallahi o kumandanlığa son derece lâyık ve benim yanımda da, insanların en sevgilisi idi. Babası nasıl bana sevgili idiyse, oğlu da öyle. Ve şimdi de bu öylece kumandanlığa en lâyıktır. Sizin için de babasından sonra en sevgililerden olduğu gibi, en sâlihlerinizdendir. Ve size, itâati tavsiye ediyorum**».

Bundan sonra halk hazırlandı. Ensâr ve Muhâcirler Üsâme'ye tâbi olarak savaşa çıkmaya hazır oldu. Üsâme, ordusunu Medine dışına çıkarıp ordugâhını Cürüf'te (Medine'ye bir fersah yer) kurdu.

Resûlullah'ın hastalığı:

Bu sırada, Resûlullah'ın vefâtının sebebi olan hastalığı şiddetlenmişti. Ordu burada bekliyor, Allah'ın son hükmünü gözlüyorlardı.

---

* Çünkü Üsâme o zaman 18 - 20 yaşlarında idi.

** Müttefekun aleyhtir. Lâfız Müslim'e âit: 7/131.

Resûlullah'ın mevlâsı Ebî Müveyhibe'den İbn İsfâk ve İbn Sa'd'ın rivâyetine göre; Resûlullah'ın ilk şikâyeti şöyle başladı. O zât diyor ki; Resûlullah beni gecenin ortasında gönderdi. Ve ey Ebû Müveyhibe! Şu Bakı' kabristanında yatanlara istiğfar etmekle emr olundum. Benimle gel, dedi, ben de birlikte yürüdüm. Onların başı ucuna dikildiğimizde; «Ey kabir sahipleri! Selâm üzerinize» diye seslendi. «İnsanların içinde bulunduğu hâle göre sizin bulunduğunuz hâl sizin için daha hayırlıdır. Fitneler karanlık gece kıt'aları gibi birbiri ardınca geliyor. Sonraki gelenleri ise hep öncekinden daha şerli». Sonra bana dönüp: «Bana dünya hazinelerinin anahtarı ile orada ebedî kalmak, bir de Rabbime kavuşup cennete girmek sunuldu ve muhayyer bırakıldım» buyurdu. Ben hemen, anam - babam sana fedâ olsun yâ Resûlâllah (s.a.v.), sen dünya hazinelerini ve ebedî kalmayı tercih et, sonra da cenneti iste dedim. O da, «Hayır! Vallahi ey Ebâ Müveyhibe, ben Rabbime kavuşmayı, cenneti seçtim» buyurdu. Sonra da Baki' ehline istiğfarda bulundu ve döndü. İşte o sırada Resûlullah'ın ağrısı başladı ve vefâtına kadar sürdü*.

Resûlullah ilk rahatsızlığını, şiddetli bir başağrısı olarak hissetti. Hz. Âişe (r.a.)'den rivâyete göre ise: «O Baki'den dönerken karşılamış, «Vay başım!» diye yakınırken, o da: «Tam aksine vallahi Âişe, esas benim başım!**» diye cevab vermişti.

Daha sonra onun rahatsızlığı ağırlaştı. Onu bitkin bırakan bir hummaydı bu (ateş nöbeti). Bunun başlangıcı Hicretin ön birinci yılı, Sefer ayının son günleriydi. Bu esnada ise Hz. Âişe hep ona Kur'an'dan, «Muavvezeteyn»i okuyup üflüyordu.

Buhârî ve Müslim'in Urve'den nakline göre Resûlullah (s.a.v.) ne zaman hastalansa, Muavvezeteyn'i okur, kendisine üfler ve vücudunu meshederdi. Ölümüne tekaddüm eden bu hastalığında ise Hz. Âişe bu sûreleri okuyup üflemeye ve Resûlullah'ı kendi eliyle meshetmeye başlamıştı.

---

* İbn İshâk, İbn Sa'd, Ahmed; bir benzerini de Ebû Dâvud, Nesâî, İbn Mâce, Hz. Âişe ve Ebû Hüreyre hadisinden nakletti. Ancak hepsi de Müslim ve Mâlik'in Ebû Hüreyre'den naklinden ayrıdır. Şöyle ki, orada Efendimizin mezarlığa gittiği ve: «Esselâmü aleyküm ey mü'min milletin evi. İnşâallah biz de size kavuşacağız. Kardeşlerimizi görmenin iştiyâkındayım» dedi. Ben ise biz senin ihvanın değil miyiz? dedim. «Üstelik bir de ashâbımsınız buyurdu...» diye geçiyor. Bazılarına göre bunların farkı yoktur. Hepsi vefât arefesine âit. Ama böylece onun geceleri Baki' mezarlığına çıkıp istiğfar ettiği sabit oluyor.

** İbn İshâk, İbn Sa'd ve Ahmed de benzerini nakletti.

Resûlullah'ın bu hastalığı sırasında, hanımları onun hastalığını Hz. Âişe'nin evinde geçirme meylini sezmişlerdi. Çünkü ona meylini ve onunla teskin oluşunu öğrenmiş durumdaydılar. Bunun için izin verdiler. Bunun üzerine, Meymune'nin evinden çıktı. İki yanında Fazl bin Abbas ve Ali bin Ebî Tâlib vardı. Onlara dayanarak geldi. Hz. Âişe'nin evinde hastalığı şiddetlendi. Ama hep ashâbının üzüntüde kalışının sıkıntılarını yaşıyordu. Ve buyurdu ki; «Bana ağzı açılmamış yedi kırba su getirin ve başımdan dökün de, belki halka yaklaşırım (yine çıkıp onlarla konuşabilirim). Hazret-i Âişe (r.a.) der ki, onu bir tekneye oturttuk. Ve başladık su kırbalarının suyunu dökmeye... Nihayet artık yettiğini işaret etti eliyle. Sonra halka çıkıp onlarla namaz kıldı ve onlara hitabede bulundu*. Bu çıkışında başında bir sargı vardı. Minbere oturdu. İlk sözü de, Uhud şehidlerine ve gazilerine duâ ve istiğfar etmek oldu. Ve şöyle dedi: «Bir kulu Allah kendisine dünya güzelliklerini vermekle, kendi indindekini verme hususunda serbest bıraktı da; kul onun yanındaki ni'meti seçti.» Bunun üzerine Ebû Bekir (r.a.) ağladı. (Çünkü o, Resûlullah'ın ne kasdettiğini biliyordu). Ve şöyle seslendi ona: Babalarımız, analarımız, sana fedâ olsun!.. Resûlullah ise: «Sakin ol yâ Ebâ Bekir!» buyurdu.

Ey nâs! Bana, mal ve dostluğuyla en emin kimse Ebû Bekir'dir. Eğer sevgili edinmem gerekse, muhakkak ki Ebû Bekir'i edinirdim. Ama İslâm kardeşliğimiz var. Mescide açılan kapıların hepsi kapansın. Yalnız Ebû Bekir'in kapısı kalsın**. Ben hepinizden öndeyim ve sizi bekleyeceğim. Zaten şu an havuzumu görüyorum. Esasen bana yeryüzü hazinelerinin anahtarı verildi. Vallahi ben sizin, benden sonra müşrik olacağınızdan değil de, dünya için birbirinize düşmenizden korkuyorum***.

Resûlullah evine döndü. Çünkü hastalığı iyice şiddetlenmişti. Ağırlığı çökmüştü üzerine. Hz. Âişe'nin rivâyeti şöyle: «Resûlullah (s.a.v.) bana bu hastalığı anında; «Bana baban Ebû Bekir'i ve kardeşini çağır» dedi. Onlara bir yazı yazayım. Korkuyorum, çünkü, yarın biri kalkıp da, ben daha üstünüm (müstehakım) diyebilir. Halbuki Allah da, mü'minler de Ebû Bekir'den başkasına razı olmaz****.

İbn Abbas'ın rivâyeti ise şöyle: Resûlullah'ı hastalık sıkıştırdık-

* Buhârî rivâyetidir.
** Müttefekun aleyhtir. Lâfız Müslim'den.
*** Müttefekun aleyhtir.
**** Müslim: B. Fazl-i Ebûbekr: 7/110 ve Buhârî.

ça, evde o andaki bir zâta: «Bana bir kâğıt getirin, size öyle bir yazı yazayım ki, artık sapıtmayasınız.» Fakat bazıları, hastalık Resûlullah'ı bunaltmıştır da böyle konuşuyor. Halbuki elimizde Kur'an var. Bize Allah'ın kitabı yeter. Bunun üzerine evdekiler arasında tartışma çıktı. Kimisi, getirin yazsın, böylece sapıklıktan korunuruz, kimi de buna ters beyanlarda bulununca, evde bir uğultu başladı. Bunun üzerine Resûlullah: «Hadi dışarı çıkın*» buyurdu.

Artık Resûlullah (s.a.v.) çıkıp halka namaz kıldıramayacak halde idi. Bunun üzerine: «Ebû Bekir'e söyleyin, halka namaz kıldırsın» buyurdu. Buna karşı da Hz. Âişe: «Yâ Resûlâllah! Ebû Bekir çok yufka yüreklidir. Senin makamına geçince dayanamayabilir ve sesini de kimseye duyuramaz» diye müdahale edince:

«Siz Hz. Yûsuf'un çevresindeki kadınların tıpkısısınız!.. Söyleyin Ebû Bekir namazı kıldırsın cemaate**» diye tekrarladı.

Bundan böyle de halka namaz kıldıran hep Ebû Bekir (r.a.) oldu. Bu günlerde, bir keresinde Resûlullah (s.a.v.) namaza çıktığında (hastalığın hafiflemesi anında) Hz. Ebû Bekir'in halka namaz kıldırdığını gördü. Ebû Bekir geri çekilmek istedi. Fakat Resûlullah devam etmesini işaret buyurdu. Ve kendisi de Ebû Bekir'in yanında oturdu. Ebû Bekir namazı kıldırırken o da oturduğu yerde kılıyordu. Halk da Ebû Bekir'le namaza devam ediyordu***.

Bu esnada Resûlullah'ın böyle çıkışını hayra yoran cemaat birbirini müjdelediler fakat hemen de hastalık şiddetlenmişti. Ve zaten çıkıp cemaatle namaz kılışının sonuncusu olmuştu bu. İbn Mes'ûd bu konuda şunları nakletti: Ben Resûlullah'ın yanına vardığımda ateşler içinde yanıyordu. Ellerimle dokundum ve yâ Resûlâllah (s.a.v.), senin çok fazla ateşin var dedim. O da, evet dedi. «Sizin iki

---

* Buhârî, vefât bahsi: 5/138.

** Müttefekun aleyhtir.

*** Buhârî, namaz bahsinde, Müslim de istihlâf bahsinde, Mâlik ise cemaat namazı bahsinde... bu hadisi zikrederler. Tuhaftır ki, Şeyh Nâsır, Gazalî'nin «Fıkhu's-Siyre» kitabının hadislerini tahric ederken, bu hadisi sadece, İmâm Ahmed ve İbn Mâce'ye nisbet etmiş ve Ebû İshâk es-Sebîî arada bulunduğundan, za'fına kail olarak tenkid yoluna girmiştir. Halbuki hadis müttefekun aleyhtir. Ve başka yollardan isnad-ı sahihtir. Sadece Ahmed ve İbn Mâce'nin rivâyetinde Şeyhayn'in rivâyetinden farklı olarak: «Ebû Bekir'in vardığı âyetten başlamak istedi» rivâyeti vardır. Her hâlükârda, hâdise bir, hadîs de birdir. Onun için, sahîh ve müttefekun aleyh yolu varken zayıf yollu zikir ve dolayısiyle, hadîs ulemasının tenkid ettiği bir durum çıkarmak ilmî anlayışa yakışmaz...

kişinizin ateşi kadar ateşim var.» Bunun üzerine öyleyse bundan ötürü iki kat ecrin var dedim. Evet dedi, «Bir mü'mine Allah bir hastalık çilesi verdi mi, ona denk de mükâfat verir. Öyleyse ağacın yaprağını döktüğü gibi günahları dökülür o kimsenin».

Resûlullah bu esnada yüzüne bir perde tutuyordu. Sıkıntı gelip de acısı artınca onu açtı da: «Lânet olsun yahudi ve hristiyanlara. Nebîlerinin kabirlerini mescid yaptılar (onları ilâhlaştırdılar)*» buyurdu!..

Resûlullah (s.a.v.)'ın ölüm dalgınlığı:

Bu Allah'ın her kulu için koyduğu değişmez kanundur. «Sen de öleceksin, onlar da**».

İşte böylece on birinci hicret yılı Rebiülevvel ayının on ikinci günü, pazartesi sabahına varıldı. Halk mescidde Hz. Ebû Bekir'in arkasında sabah namazını kılıyordu. Birden Hz. Âişe'nin odasının, (mescide açılan kapısındaki) perde açıldı, ardında Resûlullah (s.a. ve.) göründü. Onları saflarında seyretti ve gülümsedi onlara. Hz. Ebû Bekir geriye çekilip safa girmek istedi. Çünkü Resûlullah'ın çıkıp namaz kıldıracağını sanmıştı. Müslümanlar da Resûlullah'ın halinden sevindiler. Nerde ise namazlarından çıkacaklardı. O eliyle işaret edip, namaza devam etmelerini emretti. Sonra da odasına dönüp perdeyi kapattı***.

Resûlullah (s.a.v.) döndü, tekrar Hz. Âişe'nin odasında yatağına yattı ve başını Hz. Âişe'nin göğsüne dayadı. Artık ölüm hâli onu sarmıştı. Yanındaki tasta bulunan suya ellerini batırıp yüzüne sürüyor ve «Lâ ilâhe illâllah, ölümün acıları varmış» diyordu. Hz. Fâtıma (r.a.) bu halleri görünce: «Vah babamın çektiği ıztıraba!..» diye feryâda başladı. Resûlullah (s.a.v.) ise:

«Babanda bu günden sonra sıkıntı kalmayacak****» diye mukabele etti.

---

* Müttefekun aleyhtir.

** Enbiyâ sûresi, âyet: 34.

*** Buhârî ve Müslim rivâyetidir.

**** Buhârî; Vefât bahsinde nakletti. Ayrıca Kitâbü'r-Rikak'ın Sekerât-ı mevt bâbında da geçer. 7/192. Tirmizî, Nesâî ve Ahmed ise, başka bir tarikten, «Sekerâti'l-mevt'te bana yardım et, yâ Rab!» şeklinde nakleder. Zayıf, iddiaları yersizdir. Çünkü Buhârî bunu sahih olarak nakletmiş, ayrı yollardan gelenler de onu te'yid etmiştir.

Hz. Âişe der ki: «Benimle onun tükrüğünü ölümü halinde birleştirdi. O gün Abdurrahman yanıma gelmişti. Elinde bir misvak vardı. Resûlullah ise bana yaslanmış durumda idi. Baktım misvaka bakıyor. Misvakı arzuladığını anladım. Onu sana alayım mı dedim. Evet anlamına başını salladı. Aldım ve fakat sertti. Yumuşatayım mı dedim. Yine başıyla evet dedi. Ona göre yumuşattım (ağzında ıslatarak) ve kullandı. Yanında bir kabta su vardı. Ellerini ona batırıp yüzüne sürüyor ve: «Ölümün de acıları varmış, Lâ ilâhe illâllah» diyor. Sonra ellerini kaldırıp: «Refîk-i A'lâ'ya yâ Rab» dedi. O halde ruhu kabz oldu ve elleri yana düştü*.

Resûlullah'ın vefât haberi hemen halk arasına yayıldı. Hz. Ebû Bekir çıkıp geldi. O biraz önce Sünüh semtindeki evine gitmişti. Çünkü Resûlullah'ın iyileştiğini sanmıştı. Şimdi ata binip gelmişti. İner inmez mescide girdi. Kimseyle konuşmadan doğruca Hz. Âişe'nin odasına geçti. Resûlullah'ın üzerine çizgili bir bez örtülmüştü. Üstünden örtüyü çekip yüzünü açtı, eğilip onu öptü ve ağladı. Anam-babam sana fedâ olsun, Allah sana iki ölümü cem etmez. Sen, sana yazılan ölümü tattın**. İkinci bir ölüm tatmıyacaksın, dedi ve çıktı. Ömer hâlâ konuşmuyordu. Resûlullah'ın ölmediğini iddia ediyordu. «O sadece Hz. Mûsâ'nın Rabbine gittiği gibi gitmiştir. O ölmez, ta münafıkları yok edinceye kadar» diyordu. Hz. Ebû Bekir ona döndü: «Sâkin ol Ömer, sus!» diye seslendi. Ama Ömer sözüne devam etti. Ebû Bekir onun susmayacağını anlayınca halka hitaba başladı. Halk da ona yönelince Ömer'i yalnız bırakmış oldu. Ebû Bekir şöyle konuştu: «İmdi ey nâs! İçinizde Muhammed'e tapan varsa bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim Allah'a tapıyorsa bilsin ki, O Hayy ve Lâyemût'tur». Cenâb-ı Hak ne buyuruyor: «Muhammed sadece peygamberdir. Ondan önce de çok peygamber geldi geçti. Peki, o ölüm veya öldürülürse siz tabanlarınız üzerine geri mi döneceksiniz?***»

Bütün halk bu âyeti sanki Ebû Bekir okuyuncaya kadar hiç duymamışlardı. Bütün halk ona kulak verdi. Halbuki onu duyan herkes okumaya başladılar. Ömer (r.a.) der ki: «Vallahi bu âyeti ilk defa Ebû Bekir'den işitmiş gibiyim. O âyeti duyar duymaz anladım ve inandım ki, artık Resûlullah ölmüştür ve ayaklarımın bağı çözüldü, yere yığıldım****».

---

* Buhârî ve Müslim rivâyet etti. Lâfız Buhârî'nindir.

** Buhârî rivâyetidir.

*** Âl-i İmrân sûresi, âyet: 144.

**** İbn İshâk ve öbürleri rivâyet etti. Buhârî ise ufak tefek kelime farkı ile rivâyet etmiştir.

Râviler ve siyer uleması, Resûlullah (s.a.v.)'ın altmış üç yaşında vefât ettiğinde ittifak ettiler. Kırk yıl, bi'setten önce idi. On üç yılı ise Mekke'de da'vetle geçti. On yılı da hicret sonu ve Medine'de geçmiştir. Vefâtı ise onbirinci yılın başlarında vuku bulmuştu.

Buhârî'nin Amr bin Hâris'ten rivâyeti ise şöyle: «Resûlullah arkasında ne bir dinar veya dirhem para, ne köle, ne de câriye bıraktı. Sadece bindiği beyaz katırı, silâhı, bir de sadaka olarak vakf ettiği arazisi vardı».

DERSLER VE İBRETLER

Mustafa (s.a.v.) efendimizi siyretinin bu son olayını anlatan kısım, bu vücudun en büyük ve gerçek hikâyesini parıldatmaktadır. Öyle vâkıa ki; en ceberût zorbalar, en taşkın ve âsiler onun karşısında sinek gibi ezilir. Bu büyük vâkıa varlığın her safhasında, her dalga aralığına uzanır. Her oluşu ve varlığı bitişe, bir yokluğa götürür. Böylece de yeri göğü kahreden kudretin önünde tüm beşer hayatını kulluk boyasıyla boyar ve zelil kılar, boyun eğdirir. İster istemez boyun eğilen gerçektir bu. İster âsi, ister mutî herkes ona peki demek zorundadır. Reisler ve ilâhlık taslayanlar, resûller ve nebiler, seçkinler ve makbuller, fakirler ve zenginler, ilim ve keşif sahipleri, herkes herkes...

Zaman ve mekân durdukça sürekli çağrıda bulunan gerçek, her duyabilenin kulağında, her düşünebilenin aklında; «**Ulûhiyyet (ölmezlik, ebedîlik) yalnız Allah'a mahsustur**». Hâkimiyet de tek başına bâki olana mahsustur. O'dur işte, hükmüne ve icraatına karşı durulmayan. Saltanatı ve hâkimiyetinin sınırı yoktur. Hükmünden dışarı çıkmak, emrinin üstüne tırmanmak kimseye müyesser değil.

Bu işaretleri bize apaçık inkâr edilmez, eğilmez bükülmez biçimde veren ölüm acıları. Ölüm sarhoşluğundan başka, yâni ölümden başka ne verebilir? Çünkü yüce Rabbimiz onunla kahrediyor dünya sakinlerini, varlığın şafağından beri. Ve kahredecek hep, ta varlığın son güneşinin batışına kadar. Bu dünya agorasında kendisine bir karışlık yer ve hürriyet tanınan nice mağrurlar batıp gitti. Ya da kendilerine bir nebze ilim verilip de onunla çevresini tanıyan, keşif edecek akıl verilen niceler hep böyle geçti. Daha da geçerler. Ama bu vâkıa (ölüm) bu büyük gerçek, bir anda yakalar ve çarpar ki, kul olduğunu ve kimin emrine bağlı bulunduğunu o

an, o yerin ve göğün sahibi, hepsini ayakta tutan kudreti önünde ne zelil varlık olduğunu sezdirip anlatır.

«Her nefis ölümü tadacaktır!»

Sınır yok, geneldir bu. Özel değil herkese şâmildir, sadece dünyaya âit de değildir.

Haydi gelsin modern ilmin tellâlları. Yeni gelişmelerin, fezayı fethetme gayretinin havarileri toplansın, bütün tedbirlerini alıp, hem imkânlarını biriktirsin, bütün makina ve elektronik âletleriyle ,füzelerini hazırlayıp yığsınlar, bütün bunları çalıştırıp yararlansın da şu kendilerini kahr u perişan eden ölümü bertaraf etsinler. Ellerinden gelirse bu ilâhî tehditten nisbeten kurtulmayı denesinler: (Her nefis ölümü tadacaktır) bunu başarırlarsa, o zaman kendilerine bir yüksek kule yapıp da, isyan ve küfürlerinin, kibir ve putluklarının belirtisi olarak orada yaşamaları yaraşır. Ama bunu başaramayacaklarına göre, o halde biraz dşünmeleri gerekir; çatısı altında kaybolacakları kabri, altında uzanıp kalacakları toprağı ve kendilerini yakalayıp kahredecek o pençeyi bir iyi düşünüp kavramaları...

Allah (c.c.) için Resûlüne, ölümün elemsiz ve en hoşunu vermesi kolaydı elbette. Ama hikmet-i ilâhî bununla, elemin en şiddetlisini tattırmakla, insanlar arasında yakınlık - uzaklık farkını kaldırmak murad etmiştir. Kim olursa olsun, ilâhî icraat değişmez. Böylece insanlık tevhidinin mânâ ve hakikatini kavrar. Ve anlar ki, yerde ve gökte ne varsa hepsi de Allah'a kulluğa mahkûmdur. Artık anlaşılsın ki, Resûlullah bile yaşayıp da bir gün onun takdiri olan ölüm gelince, en itâatkâr bir kul olması bakımından baş eğip ölüme teslim olduktan sonra, kimsenin kullukta bir imtiyazı düşünülemez. Kulluğun ötesine tırmanamaz. Allah'ın sevgilisi ,o ölümün acı ve çilesine mâruz kaldıktan sonra, kimseye ölüm acısı, sekerât-ı mevtin hafifletilmesi diye bir imtiyaz yoktur.

Bu anlam, Kelâm-ı ilâhî'de apaçıktır. «Sen de öleceksin, onlar da öleceklerdir». Yine: «Senden önce hiçbir kimseye ebedî yaşama imkânı tanımadık. Sen öleceksin de onlar bâki mi kalacak? Her nefis ölümü tadacaktır. Hayırda ve şerde sizi deneyeceğiz, fitne açısından. Ve sonra da hepinizi kendimize döndüreceğiz*».

Öyleyse biz Siyer-i Nebî (s.a.v.)'nin şu son bölümünde, dehşetli iki gerçeğin manzarası karşısındayız. İkisi de, Azîz ve Celîl olan Al-

* Enbiyâ sûresi, âyet: 24 - 25.

lah'a iman ilkeleri direkleridir bunlar. Veya topyekûn mükevvenatın temel dayanağı, varlığın özeti.

Allah (c.c.)'ın birliği vâkıası Allah'ın tanzim ve telkin ettiği küllî olan kulluk ilkesi. Allah'ın bu hükmünde de asla bir değişiklik ve düzeltme görülemiyor.

Şimdi artık, bu bahsin bize öğrettikleri ve taşıdığı yüce hükümlerden bulabildiğimizi arzedelim:

1 — İslâm ahkâmında, sâlih amelden başka üstünlük sebebi yoktur:

Zeyd bin Hârise çok hassas bir insandı. Ve o da işte Üsâme'nin babasıydı. Aslı da kölelikten âzad edilmiş kişi. Üsâme ise, dediğimiz gibi, o an henüz 18-20 yaşlarında bir gençti. Ama zaten Resûlullah nezdinde küçüklüğün veya yaşlılığın bir önemi yoktu. Sahâbenin ileri gelenlerinin başına emîr yapmak da onca normaldi. Hem de en büyük savaşlarda bile. Varsın münafıklar bunu, mızıkçılık yapıp şaşkınlık doğurmak için bahane etsinler. İslâm şeriatı bunu garipsemez ve kerih görmez. Çünkü İslâm, insanları keyfî olarak alçaltan, yücelten câhiliyye mikyas ve kriterlerini ortadan kaldırmak için gelmişti. Muhtemel ki Resûlullah (s.a.v.) da, Üsâme'de başkalarından daha büyük liyâkat görmüştür, bu gazvede kumandan olmak için... Eh bu durumda, başlarına habeşî bir köle de tâyin edilse, itâat edip emrine uymak müslümanlar için kaçınılmazdır. Bunun içindir ki, Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in halife olur olmaz, ilk işi Üsâme ordusunu hedefine sevk etmek olmuştur.

Nitekim, Üsâme ordusunu bizzat uğurlamış. Uğurlarken Üsâme binek üstünde olduğu halde, kendisi yaya yürümüş. Üsâme ise: «Ey Resûlullah'ın halifesi! Ya sen bin, yoksa ben ineyim atımdan» deyince, Ebû Bekir'in cevabı dehşet: «Vallahi, ne sen ineceksin, ne de ben bineceğim. Varsın, Allah yolunda benim de ayaklarım bir saatliğine tozlansın!..»

Hz. Üsâme bu gazadan zafer ve başarıyla dönmüş, müslümanlara da birçok yönden fayda te'min etmişti bu yürüyüşle*.

2 — Okuyup üflemenin meşrû oluşu ve fazileti:

Bu esasen bir sığınmadır. Delili de Buhârî ve Müslim'den nakledilen hadîstir. Buna göre Resûlullah (s.a.v.) rahatsızlanınca kendisi okuyup kendini üflüyor ve meshediyordu. Zaten Resûlullah Kur'an'da rukye yapardı. Ayrı duâ ve ezkârlar da yapardı. Müslim'in

* Taberî Tarihi: 3/22.

bu konuda Hz. Âişe'den rivâyeti şöyledir; «Bizden herhangi biri hasta oldu mu, Resûlullah sağ eli ile onu mesheder ve şöyle duâ ederdi: Bu sıkıntıyı al, ey insanların sahibi! Şifâ ver, sen şifâ vericisin, senin şifândan başka şifâ yoktur ve senin şifân hastalık bırakmaz».

Yine Buhârî ve Müslim'in Hz. Âişe (r.a.)'den rivâyetine göre; Resûlullah (s.a.v.) rahatsız olunca Muavvezeteyn okur ve kendi üzerine üflerdi. Rahatsızlığı şiddetlenince de ben okuyor ve üzerine mesh ediyorum. İmdi «Rukye» (okuyup üfleme)'nin meşrûiyetine dair en açık delil ise Kur'ân-ı Kerîm'deki şu kavl-i kerîmdir: «Biz Kur'ân'ı (öyle âyetler) indirmişiz ki, mü'minlere şifâ ve rahmettir. Zâlimlere ise sadece felâketlerini artırır*».

Duâ ile «Rukye» arasında ise şu fark var: Rukye'de duâ okunurken üflenir ve elle de mesh edilir. Bu ise sahîh kavle göre tükürmeksizin sadece üflemektir. Yine, Mâlik, Şâfii, Ahmed, İshâk ve Ebû Sevr rukye'den bedel almanın câiz olduğu görüşündedirler. Ebû Hanîfe ise bunu meneder. Ama rukyeyi câiz görür**.

Delili ise Buhârî'nin şu hadîsidir: «Resûlullah'ın ashâbından bazıları, bir seferde idiler, bir Arap mahallesinden geçerlerken misafir olmak istediler. Ama onlar misafir etmedi. Sonra, «Aranızda rukyeci var mı?» diye sordular. Çünkü kavmin reisi ısırılmış veya vurulmuş idi. Onlardan biri evet dedi. Onu getirdiler. O da ona Fâtiha ile rukye yaptı. Adam iyileşti ve ona bir bölük koyun verdiyse de rukye yapan kabul etmedi. Dedi ki, ben Resûlullah (s.a.v.)'a haber vermeliyim. Gelip Resûlullah'a anlattı. Yâ Resûlâllah, ben sadece Fâtiha ile rukye yaptım, dedi. Aleyhisselâm efendimiz gülümseyerek; bunun rukye olduğunu nasıl bildin? buyurdu. Ve sonra da alın onu da bir hisse de bana verin, dedi».

Nevevî ve Hâfız İbn Hâcer de ,ötekiler de rukyenin meşrû olduğunda üç şartla icmâ vâki olduğunu naklettiler: Allah kelâmı, esmâsı ve sıfatıyla olması, Arap dilinde veya bildiği başka bir dilde olması, rukyenin de bizzat te'sir edemiyeceğine, ancak Allah'ın zâtı ile etki edebileceğine inanılması kaydıyla***..

Bu şartlara ise Müslim'in Avf bin Mâlik el-Eşcaî'den rivâyet ettiği hadîs gibi sahîh hadisler delâlet etmektedir. Biz câhiliyye devrinde rukye yapardık. Sorduk: «Yâ Resûlâllah! Bu hususta görüşü-

* İsrâ sûresi, âyet: 82.
** Nevevî Şerhi'ne bak: 14/118.
*** Nevevî'nin Müslim Şerhi'ne bak: 14/169.

nüz nedir?» Buyurdu ki; «Rukyenizi bana arz edin. Rukyede beis yok. Yeter ki, şirke gitmesin...»

Sihir ve sihire karşı muska yapmak:

Resûlullah (s.a.v.) Muavvezat ile kendisine yaptığı en önemli rukye sihirden ötürü olmuştur. Lebid İbn A'sam ona sihir yapmıştı. Buhârî hadisinde nakledilmiştir.

Ulema, müslümanların cumhûru, sihir üzerinde düşünmüş, tıpkı öbür olaylar gibi o da gerçekten olabilir demiş. Yâni sihir vardır, olmaktadır. Delili ise bu hadîstir. Allahü Teâlâ da kitabında zikretmiştir. Öğrenilebiliyor da... Öyleyse bu da bir bilgidir, vardır. Âyet-i kerîme böyle beyân ediyor. «O ikisinden karı ile koca arasını açma san'atını öğrendiler*».

Karı - kocanın arasını açmak da bilindiği gibi olagelmektedir.

Aşağıdaki iki sebepten ötürü bunu bazı kimseler müşkil bulmaktadır:

a - Sihrin oluşu gerçek ve sabit olunca, bu (bazılarının vehmine göre) tevhid prensibine ters ve te'sirin sırf Allah'a âit olmasını ihlâl edici olur.

b - Aynı zamanda, Resûlullah'a sihir yapıldı demek, (yine o vehme göre) peygamberlik makamı ile bağdaşmaz ve halkı bundan şübheye düşürür. Halbuki burada hiç de şübheye mahal yok, müşkil de değil.

Birinci endişeye cevab şudur: Sihrin hakikaten var ve sabit olması demek, bizzat müessir bir prensip demek değildir. Bu «Zehir etkili, gerçek ve sabittir. ilâcın da te'sir ve etkisi var ve gerçektir». dememize benzer. Bu sözü inkâr kaabil mi? Üstelik burada gerçek te'sir işi Allah'a mahsustur. Nitekim sihirden söz ederken Rabb-i Teâlâ: «Onun bir kimseye zararı olamaz. Allah'ın izni olmadan» buyurur.

Böylece Allah, sihirden, doğrudan ve bizzat etkiyi nefyetmiştir. Ama O'nun izni dahilinde sihirin bir işlevi ve belli zamanda te'siri iptâl edilmektedir.

İkinci şübheye cevab da şöyle: Resûlullah (s.a.v.)'ın mâruz kaldığı sihir, sadece onun cismine ve zahirine müessir olmuştur, bilindiği gibi. Onun aklına, kalbine veya itikadına asla! Onun bundan

* Bakara sûresi, âyet: 102.

müteessir olması ise tıpkı herhangi bir hastalığa yakalanıp ondan beşer olarak, cismen müteessir olması gibiydi. Bilindiği üzere Resûlün masumiyeti, vücudunun beşerî hastalıklardan korunmuş olmasını da zarurî kılmaz.

Kaadî İyâz der ki; «Resûlullah'ın yapmadığı halde kendisine bir şeyi bu halinde yapmış gibi gelmesi mes'elesine gelince; O'nun şeriatı ve tebliğatı açısından onun bir delili yoktur. Bu hâl, bir noksanlık ve ayıb da değildir.Çünkü onun ismeti üstüne deliller kesin ve icmâ vâki olmuştur. Yâni beşerî hayatındaki ârızalar onun risâletine dahil olmaz. Bu ise onun yüceltildiği ve ba's edildiği şeylerden olmayan dünyevî, vukuu câiz mes'ele olarak telâkki edilir. Tıpkı, beşere ârız olan öteki âfetler gibi. Özü, hakikatı olmayan bazı şeylerin ona var gibi gelmesi, sonra da açıklanması normaldir, akla uzak gelmez. Ben de derim ki, humma ve nâbet ânında bu tabiî ârazların sonucu, ateşin şiddetinin eseri olarak hastayı aslı olmayan bazı hayâl ve vehimler kaplayabilir. Zihinde böyle yanılmalar olabilir. Bu tür tabiî etkilere mâruz kalmak ise beşerî olup, enbiyâ ile öbür insanlar arasında fark olmasa gerektir.

Çünkü Resûlullah'a yapılan sihirle ilgili haber, Resûlullah (s.a.v.)'a Allah'ın verdiği hârikalardandır. Ona bir noksan ve ayıp değil, hattâ ona ilâhî ikramların en yenisidir, onu koruduğunun ispatıdır. Nitekim Resûlullah duâ etti, cismine ârız olan bu halin esas ve hiylesinin kendisine bildirilmesi için. Öyle duâ ki, belki başka hiçbir şeye bu kadar çok duâ etmemiştir. Lebid İbn A'sam'ın yaptığı bu gizli işlemin bütün kapalı formül ve vasıtaları Resûlullah'a bildirildi, yerine varılıp çıkarıldı, iptâl edildi. İşte bunu bildiren hadîs:

Müslim, Hz. Âişe'den naklettiler. O der ki: Benî Züreyk'ten Lebid İbn A'sâm diye bir adam Resûlullah (s.a.v.)'a sihir yaptı. Öyle ki Resûlullah, birşeyi olmadığı halde, kendisine birşeyler olduğunu hayâl ediyordu. Bir gün veya bir gece idi, ben yanında idim. Hep duâ ediyordu. Sonra şöyle dedi: «Ey Âişe, Allah benim ettiğim duâyı kabul etti. Biliyor musun? Bana meleklerden iki kişi geldi. Biri başucumda, biri ayakucumda oturdu. Biri sordu, bunun hastalığı nedir? Öbürü, sihir yapılmış dedi. İlki, kim yapmış sihiri diye sordu. Öteki de Lebid İbn A'sam yapmış dedi. Peki ne ile, nasıl yapmış dedi. Öteki, erkek hurmanın kurumuş, çiçek tarhı ile saç ve sakalın taranmasından olan artıklar, dedi. Peki şimdi nerede bu sihir, dedi. Öbürü de, Zervan kuyusunda diye cevab verdi. Resûlullah, ashâbından birini gönderip onu getirtti. O geldi ve dedi ki: Ey Âişe,

kuyunun suyu kınaya boyanmıştı. Çevresindeki hurma tepeleri ise şeytan başı gibiydi. Dedim ki, yâ Resûlâllah! Sen onu istihraç etmedin mi? (Kimin yaptığını öğrenmedin mi? Şöyle cevab verdi: Allah bana âfiyet verdi, ben artık burada, halka bu yüzden zarar vermeyi hoş görmem. Ve emretti o kuyu kapatıldı.

Görüyoruz ki, bu hadîs yine Resûlullah'ın, Cenâb-ı Hak tarafından nasıl korunup kollandığını gösteriyor. Ona yapılanın yüzünden terettüb eden ezâ ve belâ bu ikrâmın yanında bir hiçtir. Ve sadece cismine ve beşerî yönüne etkili olmuştur. Nihayet bir kimsenin şöyle bir müşkil ileri sürmesinden başka birşey kalmadı: Sihir bir gerçek ise peki mûcize ileri sihiri nasıl ayırdedeceğiz?

Buna da cevabımız şu olur: Peygamber elinde gerçekleşen mûcize bir iddiaya bağlı olarak meydana gelir. Dâvanın doğruluğunu ispat için bir meydan okumadır mûcize. Halbuki sihir, sihirbazın Nebi olduğunu ispata yönelik değildir* Bu demektir ki, sihrin etki ve sultası mahduttur. Dediğimiz gibi o bir gerçek olsa da, bu böyledir. Hattâ onun belli bir sınırı aşamadığı, ilmin dibine varamadığı, gerçeğin temeline inemediği ve nihayet eşyanın önünde bir değişiklik yapamadığı da ortadadır. Bunun için Cenâb-ı Hak, Fir'avun nâmına sihir yapan sihirbazları şöyle tarif ediyor: «Onlar iplerini ve sopalarını yere attılar. Fir'avun'a onların sihri icabı onlar yürüyor gibi geldi». Hz. Mûsâ da gördüklerini şöyle adlandırdı: «Hayâlî olarak uydurdukları... yâni onların ip ve ağları gerçekten, sihirlerinin sonucu olarak, yılana dönüşmemişti. Sadece seyredenlerin gözlerini yanıltmış, bağlamıştı. Ne sopalara, ne de iplere bir etki yoktur. Yine bunu da başka bir âyet açıklıyor: **«Halkın gözünü yanılttılar. Halkı korkuttular, böylece de en büyük sihri yapmış oldular».** Şimdi bu nakledilenleri iyi bir düşünüp terkib edersek, görürüz ki; sihrin var oluşu gerçek oluşuyla, şu görünüşüyle ilâhî kelâm çatışmaz: «Onlara, sanki ona yürüyormuş gibi geldi, öyle zannetti». Çünkü ipleri yılana döndürmüş olması bir hayâl ve yanılgıdır. Ama gözün etkilenmesi, bu olaydan ve bu etki ile onu öyle görmesi gerçektir, olmaktadır. Bu da sihirbazın göze olan işlem ve etkisidir, doğrudur. Şunu da anlıyoruz ki, sihir gerçekten insanın cismine ve hislerine etkili oluyor. Özünde, temel hakikatında olmamakla birlikte, görülen ve hissedilen bazı sebeblerle ve muamelelerle tezahür ediyor.

3 — Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in faziletlerinden örnekler:

Biz yukarıda Resûlullah (s.a.v.)'ın hastalığını anlatırken, Ebû

* Nevevî'nin Müslim Şerhi, 14/175'e bakınız.

Bekir (r.a.)'in, Resûlullah'ın nezdindeki itibar ve üstünlüğüne dair dört tane delil tespit ettik.

a) Resûlullah o son hutbesinde; «Bir kul ki, Allah onu dünya ni'metleriyle kendi cânibindeki ni'metler arasında muhayyer kıldı. Kul da onun yanındakini tercih etti» diye söz edince bununla Resûlullah (s.a.v.)'ın ne demek istediğini sezmiş ve yüksek sesle, ağlayarak «Anam, babam sana fedâ olsun» demişti. Ondan başkası bunu anlayamamıştı. Halbuki Resûlullah (s.a.v.) ecelini anlatmak istemişti. Nitekim bu hadîs bazı başka yollarla, Ebû Said el-Hudrî'den de nakledilir. O zât der ki, «Ebû Bekir ağlayınca ben kendi kendime dedim ki; Resûlullah'ın bize bir kulun serbest bırakılması ve onun da birşeyi tercih etmesini anlatmasından ne anlıyor da bu ihtiyar böyle ağlıyor?» Halbuki Resûlullah imiş o tercihi yapan. Bize öğreten Ebû Bekir oldu.

b) Resûlullah (s.a.v.), «Benim için malıyla ve dostluğuyla insanların en güveniliri Ebû Bekir'dir» diye buyurmuştur. İşte bunlar, Ebû Bekir'den başkasına verilmeyen, tescil edilen tanımlardır.

c) Yine yukarıda kaydetmiştik. Hz. Âişe'den Müslim'in rivâyet ettiğine göre; Resûlullah ona; «Bana, Ebû Bekir'i, babanı ve kardeşini çağır. Gelsinler bir sened yazacağım. Çünkü endişe ediyorum. Yarın biri kalkıp ben daha üstün ve müstehaktım», diyebilir. Halbu ki Allah da, mü'minler de Ebû Bekir'den başkasına itibar etmez» buyurdu. İşte bu hadîs, bir bakıma, Resûlullah (s.a.v.)'ın kendinden sonra Hz. Ebû Bekir'i halife tâyin ettiğini anlatır. İlâhî hikmet, Resûlullah (s.a.v.) böyle bir ahdi sahâbesinden alması ve bunu yazıya geçirmesini önlemişse, bütün bunlar, ondan sonra hilâfetin veraset ile veya elden ele geçmesini önlemek içindir. Tabiî öyle endişesiz tek kişiye uyulması sonucu, onun vereceği kararlarla ahkâmın salâhı yerine, uygulamanın ifsadına götürecekti.

d) Bu zât-ı muhteremin (r.a.) daha sağlığında Resûlullah tarafından, halka namaz kıldırmaya vekil kılınması da onun büyüklüğünü apaçık gösterir: Nitekim Resûlullah'ın bunda nasıl ısrar ettiğini ve şiddet gösterdiğini, hattâ bu yüzden Hz. Âişe'yi azarladığı, yukarıda nakillerde görülmüştü. (Söyleyin namazı Ebû Bekir kıldırsın sözüne karşı beyanda bulunduğu için...)

Hz. Ebû Bekir hakkındaki bu tesbit ettiğimiz meziyetler bütün sahîh hadîs kitablarında mevcuttur. Ve diyoruz ki; işte bunlardan ötürü, müslümanlar ona bey'at etmeyi tercih ettiler, onu Resûlullah'a vekil tâyin ettiler. Ve tabiî bunlar asla, öbür sahâbenin ve

halifelerin fazilet ve meziyetlerini yok etmez. Özellikle de Ali bin Ebî Tâlib (r.a.)'in. Çünkü gördük ki, Hayber gazasında Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu: «Bu sancağı yarın öyle bir adama vereceğim ki; onu Allah da sever, Allah'ın Resûlü de...» O zaman halk başlamıştı gece boyunca, acaba bu sancak kime verilecek diye düşünüp konuşmaya. Sonunda o sancağa Ali bin Ebî Tâlib (r.a.) sahip olmuştu.

Böylece, vefâtı müteâkip (müslümanların en mübrem ihtiyacı olan) «Hilâfet» mes'elesi sona ermiş; müslümanlar kesin karar vermiş, kaçınılmaz görülen münakaşa ve müzakere sonunda aralarında kavga ve tefrika çıkmamıştı. Ali ile Ebû Bekir arasında ise, birbirlerinin fazilet ve meziyetlerini anlatmaktan başka hiçbir tartışma olmamıştır. Durum bu olunca ve mes'elenin bizzat kendilerini ilgilendirdiği zâtlar arasında münakaşa veya düşmanlık yerine, tek kalb gibi birbirlerine dost ve birbirini hayırla yâd eden tavır hâkim olunca, artık bize ne düşer? Ondört asır sonra kalkıp, falan üstündü, hilâfete o daha lâyıktı gibi bayağı sözlerle vakit kaybetmemiz, buğz ve düşmanlığı artırmaktan başka neye yarar?

4 — Kabirleri mescid hâline getirmenin önlenmesi:

Yukarıda geçen hâdisenin akışından da rahatça anlaşılıyor bu hususdaki ikazın şiddeti. Bu tutumdan müslümanlar en açık şekilde sakındırılıyor. Ve üzerinde ısrarla duruluyor.

Ulema der ki; Resûlullah'ın kendi kabrini veya başkasının kabrini mescid edinmeyi nehyetmesi, aşırı gidilmesinden ve aşırı ta'zim ile fitneye düşülmesinden endişe ettiği içindir. Çünkü, geçmiş ümmetlerin hemen çoğu bu yüzden küfre sürüklenmişlerdi.

Bu suretle, halkın, kabirler üzerine mescid bina edip, kabrin çevresinde namaz kılmasının da, (isterse mescid saymasın), yine kabrin yanında namaz kılmasının yasak olduğu açıklık kazanmış oluyor. Kabir yanında namaz kılma hakkındaki ulemanın görüşü ise; haramlık ve mekruhluk arasındadır. Mekruh görenler kabre karşı kılınmada daha şiddetli davranıyorlar. Yâni kabir, kıble ile namaz kılan arasında kalırsa buna hiç cevaz vermiyorlar. Fakat namaz her hâlükârda sahihtir. Çünkü yasaklığın bâtıl olmayı gerektirmediği de bir gerçek. Tıpkı gasb edilen arazide namaz kılmanın hükmüne benziyor.

İmam Nevevî şöyle diyor: Müslümanların sayısı çoğalıp da sa-

hâbe veya tabiin, mescidin genişletilmesini düşününce, Resûlullah'ın zevcelerinin odaları da mescidin içine katılmıştır. Bu odalardan biri de şübhesiz, Resûlullah (s.a.v.) ile iki sahâbesi Hz. Ebû Bekir ve Ömer (r.a.)'in kabirlerinin bulunduğu Hz. Âişe'nin odasıydı. Bu durumda; kabri çevreleyen bir yüksek duvar yapıldı. Maksad orası mescidden ayrılmış olsun, böylece namaz hususundaki mahzur da ortadan kalkmış oldu. Daha sonra da çepeçevre duvarlarla onu tamamiyle bir ayrı yapı hâline getirdiler ki; artık kimse ona doğru namaza durma yanılgısına düşemezdi*.

5 — Sekerât-ı mevt hâlinde bile Resûlullah'ın şuûrunun kaybolmaması:

Yukarıdaki anlatılanlardan, onun son ânına kadar şuûr ve düşüncesinin kaybolmadığını, ihtimam ve dikkatlerinin bile yerinde olduğunu anlayabiliyoruz. Nitekim son günü pazartesi sabahında cemaat sabah namazı için saf bağladığında, O (s.a.v.), Hz. Âişe'nin (r.a.) odasından mescide giren kapının perdesini açıp cemaatı seyretmiş ve tebessümle memnuniyetini izhar buyurmuş. Hz. Ebû Bekir namaza geliyor sanarak geriye çekilip safa geçmek istemiş. Cemaat, nerede ise onu görüp sevinmekten ötürü namazlarını bozacak olmuşlar. O (s.a.v.) ise, eliyle işaret ederek; namazınızı kılın tamamlayın demek istemişti. Sonra da perdeyi indirip odasına dönmüştü.

Onun bu anda bile düşüncesi, zihni hep ümmeti ile meşguldü. Kendinden sonra onların ne hâle gelebileceklerini düşünüp hesap ediyordu. Meselâ O'nun, saf halinde, huşû içinde, Allah huzurunda namaz kılan ashâbına bakıp tebessüm etmesini düşünelim. Demek O'nun nizamının gereği olarak bir lider peşinde saf tutan bu cemaate sevgisi, tebessümünde çağıldamaktadır. Bunu biz açıkça görüyoruz.

Allah bilir ki: Resûlullah (s.a.v.) son dakikalarını geçirirken, ashâbına Allah'ın rızasını, onların bu en büyük ni'metle ni'metlenmesini son bir defa daha istiyordu. Yine kendisini de, onlara bıraktığı hak nizam, onlara gösterdiği dosdoğru yolda kalacaklarına ikna etmek istiyordu. Ve kanaat getirmişti de. Ve Yüce Rab, O'na gönlünü yatıştıracak hali böylece göstermiş. Şâd olmuştu. O derece ki; O, hastalığın en şiddetli ânında, ölüm dakikalarında, sahâbesi O'nun yüzünde memnûniyet, neş'e ve sürûr görmüş; o hâliyle artık herkes O'nun tamamen iyileştiğini ve artık hiçbir eleminin kalmadığını bile sanmıştı.

* Nevevî'nin Müslim Şerhi: 5/13, 14.

Pek tabiî sonra anladılar, O'nun ölüm öncesinde kendilerine son defa bakmış olduğunu. O (s.a.v.) son defa zihninde ashâbını, onların şahsında tam ümmetini görüp tescil ediyordu. Allah ile kendi aralarındaki ahd üzere olduklarına şâhid olmak için. Ümmeti ile dünyadaki ilişkisini kesip vedâlaşması, Havz kenarında onları beklemekte olduğunu anlatmak içindi.

Hikmet-i ilâhî bu müşahede ve bu vedâlaşmayı da namaz ânında dilemiş ve öyle kılmıştı. İlâhî irade bunun son sözleşme olmasını dilemişti...

Müslüman kardeşim!

Ahd odur ki; Resûlullah (s.a.v.) seni onunla tanır ve o halinden memnûn olup tebessüm eder!..

SEKİZİNCİ BÖLÜM

İDEÂL HİLÂFET DÖNEMİNDEN BİR ÖZET

1 — Hz. Ebûbekir.

2 — Hz. Ömer.

3 — Hz. Osman.

4 — Hz. Ali.

5 — İbretler, Öğütler.

6 — Hâtime.

7 — Fihristler.

Hz. EBÛBEKR'İN HİLÂFET DÖNEMİ

Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatını müteâkip, müslümanlar, **Beni Sâide** sakifesinde toplanıp; Resûlullah'dan sonra onun yerine geçecek, müslümanlara lider olup onları yönetecek şahsın kim olabileceğini görüştüler.

Haylı tartışmadan ve çeşitli grupların ortaya attığı görüşlerin müzakeresinden sonra, Resûlullah (s.a.v.)'dan sonra, onun ilk halifesi olmaya en uygun zâtın; hastalığı sırasında kendi yerine namaza vekil gösterdiği, onu her an en üst düzeyde tasdik eden ve mağarada kendine eşlik etme pâyesine eren Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in olacağında söz birliğine vardılar.

Hz. Ali (r.a.)'nin ise, bu toplu görüşe asla muhalefeti yoktu. Bey'atındaki gecikme ise; sadece Hz. Fâtıma (r.a.) ile Hz. Ebû Bekir arasında; Hz. Fâtıma'nın Resûlullah'a mirascı olma isteği açısından baş gösteren tartışmadan ötürü idi*.

Halifelik Dönemindeki Önemli İcraatı:

Birinci olarak: Üsâme ordusunu donatıp yola çıkarmasıdır. Yâni sorumluluk ve yetki kendisine geçince; Resûlullah (s.a.v.)'ın hastalığını öğrenmesi üzerine Medine yakınındaki «**Zûhaşeb**» mevkiinde ordugâh kurup beklemekte olan Üsâme ordusuna hareket emri verip (Bizans üzerine) uğurladı... Bunu yaparken de; daha önceden başlamış ve büyük yayılma istidadı göstermiş olan, dinden dönme (irtidad) olayları dolayısıyla bu orduyu göndermemesi tavsiyelerine de; Üsâme (genç olduğundan)'nin yerine başka bir komutan tayini görüşlerine de hiç kulak vermedi.

Ve Sıddık (r.a.) başında Üsâme'nin bulunduğu orduyu yaya yürüyerek uğurluyordu. Hattâ, Üsâme atından inip, kendisini bindirmek isteyince;

— Hayır, ne sen ineceksin, ne ben bineceğim** diye reddetti. Ve orduya şu öğütlerde bulundu:

---

* Bak: Bidâye ve Nihâye - İbn Kesir: 6/301. (Müellif).
Not: Bunun zaman bakımından uygun düşmediği kanaatındayız. Çünkü, hemen ilk günü miras konusu gündeme gelmiş olamaz... Belki Hz. Ali, kendisine ilk anda çağrıda bulunulmadığından geçici olarak kırılmıştır!. (Müt.)

** Bırak da Allah yolunda azıcık ayaklarım tozlansın, dedi. (Müt.)

— Hiyânet etmeyin, haksızlık etmeyin, aşırı gitmeyin, (ölülere kötü muamele) müsle yapmayın; çocukları, kadınları, yaşlıları öldürmeyin. Ağaçları kesip ya da ateşe verip (tahrip) etmeyin. Hayvanları yiyecek ihtiyacı dışında öldürmeyin... Ve özellikle dedi ki; manastırlarda ibâdetle meşgul insanlar göreceksiniz. Onları kendi hallerine ve ibadet yerleriyle başbaşa bırakın*.

Sıddık (r.a.) Üsâme'ye özel olarak da şunu söyledi: İznin olursa, Ömer (r.a.)'i, müslümanların işlerini yürütmemde görüşlerinden yararlanmam için, bana bağışla!.. Üsâme ise; «**Emir zâtınıza âittir**», dedi**.

Üsâme ordusuyla ilerledi. Onu gören, irtidad etmiş her kabile aslına dönüyor; bu ordunun heybeti gönülleri fethediyordu zira. Yâni, düşünüyorlardı ki, İslâmî otoritenin gücü olmasa, böyle bir zamanda, böyle bir ordu tâ Bizans topraklarına gönderilemezdi!..

Bu yüzden kalblerine korku geliyor, tevbekâr oluyorlar.. Üsâme ise, babasının şehid olduğu bölgeye gelip Rum sınırlarına girince; onlarla savaşa tutuşmuş, Allah onu muzaffer kılmıştı. Şerefle dönüp geldiler***.

İkinci olarak: Mürtedlere (dinden dönenlere) ve zekâtı ödemek istemeyenlere karşı ordular hazırladı. Onbir alaydı hazırlanan. Her birliğin komutanına, bir yön gösterip gönderdi. Kendisi de «Zülkıssa» yönüne gidecek birliğin başına geçti. Fakat Hz. Ali (r.a.) ona ısrarla, bu işten vazgeçmesi tavsiyesinde bulundu.

Atının geminden tutarak; «Ey Resûlullah'ın halifesi, ben sana Resûlullah (s.a.v.)'ın Uhud günü söylediğini tekrar ediyorum: «Kılıcını kınına koy, bizi kendinden mahrum etme». Yâni vallahi, müslümanlar seni kaybederse, senden sonra bu makamı dolduracak birini bulamaz. Bunun üzerine Ebû Bekir, yerine birini vekil kılıp, kendisi geriye (Medine'ye) döndü****.

Allah müslümanlara yardım etti ve mürtedlerin kökü kesildi, dibi geldi. İslâm artık yarımadada tamamen oturdu. Bütün kabileler de zekâtlarını vermeye razı oldular.

---

* İşte insan hakları budur: Başkaları içinde; mal, can, namus, din, ibâdet, soy güvenliği. Bütünüyle burada (Müt.)

** Emir-komutaya saygının hârika örneği de budur!.. (Müt.)

*** Bidâye ve Nihâye'den (İbn-i Kesîr) özetlenmiştir 6/304 (Müellif).

**** İbn Kesir. B. N. sinde; İbn-i Ömer ve Âişe (r.a.) hadisine dayanarak nakl ediyor. (Müellif)

Üçüncü olarak: Sıddık (r.a.) Hâlid bin Velid'i, Irak üzerine hazırlayıp gönderdi. Yanına da, Müsennâ bin Hâris Eş-Şeytanî'yi vermişti. Bunlar da birçok beldeyi fethedip muzaffer ve ganimet yüklü döndüler...

Dördüncü olarak: Bizans üzerine bizzat savaş açmak kararındaydı. Bu maksatla sahâbeyi toplayıp müşâverede bulundu. Hemen hepsi bu görüşü destekliyordu. Sonra Hz. Alî (r.a.)'ye döndü:

— Ebâ Hasan, sen ne dersin? diye sorunca o da; hayırlı bir niyyettesin, inşâallah muvaffak ve muzaffer olursun dedi. Ebû Bekir (r.a.) buna çok sevindi ve huzurlandı. Ve halkı toplayıp, onları cihada teşvik eden bir nutuk verdi. Valilerine de emirnâmeler yazıp merkeze çağırdı. Büyük bir kongre oluştu. Kabileler bölük bölük geliyorlardı. Komutanlar «Emîrler ve Emîrler emîri...» gibi vazifeliler tayin etti. Bunları ardı ardına Şam bölgesine sevketti. Ebû Ubeyde bin Cerrâh'ı ise tüm ordulara Başkomutan olarak tâyin etti.

Gönderdiği her askerî birliğe ve başlarına, öğüt ve vasiyyette bulunuyor, Allah'ın düsturuna uymayı, birbirleriyle iyi geçinmeyi, cemaatle namazı ihmal etmemelerini ve tam vaktinde kılmalarını tenbihliyordu. Ve diyordu ki; kim kendi nefsini düzeltir itâatlı kılarsa, Allah da halkını düzeltip kendisine itâatlı kılar.

Ayrıca, düşman elçileri gelince de onlara kibar davranmaları, ama askerî sırlarını fazla göstermemelerini, öylece yollamalarını öğütlüyordu. Müslümanın ne yapacağını bilmesinlerdi... Müslümanlar Rum ülkesine yöneldiler. Yermük bölgesinde toplandılar. Ebû Bekir (r.a.)'e Rum askerî gücünün büyüklüğüne dair haberler uçurdular...

O da, Irak'da bulunan Halid bin Velid'e yazıp, hemen Suriye'ye geçmesini emretti. Askerinin yarısını alıp Ebû Ubeyde'ye takviye olarak götürmesini, yarısını ise Müsennâ bin Haris emrine bırakmasını bildirdi. Aynı zamanda Şam ordusuna ulaşır ulaşmaz komutayı üzerine almasını da belirtti.

Halid Şam'a ulaşıp müslümanlarla buluştu ve hemen Ebû Ubeyde'ye bir mektup yazıp durumu şöylece açıkladı: «Korkulu günlerde sana ve nefsine Allah'dan himâye dilerim. Dünya ve âhirette de her türlü kötülükten korunmanızı temenni ediyorum. Bana Resûlullah'ın Halifesinden bir yazı geldi. Burada, benim Suriye'ye ulaşır ulaşmaz ordulara el koyup komutayı üzerime almam emrediliyor. Vallahi, ben bunu arzu da etmiyorum, kendisinden de böyle bir şey istemedim. Sen ise tamamen serbestsin; sana karşı gelmem, aykırı da davranmam. Sensiz bir karar da vermem...

Ebû Ubeyde Halid'in mektubunu okuyunca; Allah, Resûlü'nün Halifesini kararından ötürü yüceltsin. Halid'i de Allah bu tavrıyla yaşatsın... dedi.

Zaten Halife, Ebû Ubeyde'ye de yazmıştı. Ve diyordu ki:

«İmdi, ben Halid'i, Şam ordularına savaşta komuta görevini uygun gördüm. Sen ona muhalefet etme. Dinle ve itâat at. Kardeşim, ben onu sana komutan olarak göndermekle aslında sana bir iyi niyetimi gösterdim. Yâni ben onda, bu çetin fitneli bölgede savaşıp başaracak yetenek seziyorum da ondan. Allah sana ve bize hayır ve selâmetler versin...»

Bundan sonradır ki; Bizans ordularıyla, İslâm orduları üst düzeyde savaşa tutuştu. Artık aralarında kanlı savaşlar birbiri ardınca sürüp gidecektir. Tabii uzun savaşların sonunda zafer müslümanlarındı. Rumlar sayısız ölü ve öylece de çok esir vererek yenilgiyi kabul edip çekileceklerdi.

İşte bu zafer günlerindeydi ki, Halid (r.a.)'e Hz. Ebû Bekir (ra.)'in vefat haberi ulaştı. Ondan sonra da Hz. Ömer'in (r.a.) Halife olduğunu öğrenmişti. Hemen ardından da Halid'in başkomutanlıktan alındığı ve Ebû Ubeyde'nin komutan olduğuna dair yazılı emir ulaştı. Ama Halid, asker arasında herhangi bir huzursuzluk endişesiyle emri gizli tuttu. Ebû Ubeyde'ye de haber ulaşmış, o da aynı hassasiyetle mes'eleyi bir zaman gizlemişti*.

Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in Vefâtı:

Vefatı, Hicretin onüçüncü yılı, Cemaziyel'âhir'in yedisi, salı gecesindeydi. Ve altmış üç yaşındaydı. Hilâfet süresi ise; iki yıl üç ay, üç gündür. Hz. Âişe'nin odasında Resûlullah (s.a.v.)'ın yanına gömülmüştür.

Hz. Ömer'i Hilâfete Veliahd Kılması:

Hz. Ebû Bekir vefatına yakın, Resûlullah'ın ashâbı arasında görüş ve bilgi sahibi seçkin zevat ile müzakere etti. Bunlar da, Ömer'i veliahd (Hilâfete aday) göstermesinde ittifak ettiler. Bu bakımdan Hz. Ebû Bekir, kendinden sonra halifeliği emânet edeceği şahsı belirliyen ve tâyinini sağlıyan ilk kişidir.

---

* Taberânî'den, özetle: 3/343 ve İbn-i Kesîr: 6/343 ve Târîhü'l-Hulefâ: 67.

Bu mes.eleyi şöyle bir tafsilâtla açıklamada fayda görürüz:

Taberî, İbn-i Cevzî ve İbn-i Kesîr.. diyorlar ki; Hz. Ebû Bekir, kendisinden sonra müslümanların ihtilâfa düşmesinden ve artık tek görüşte birleşememelerinden endişe etti. Hastalığının ağırlaştığı bir anda onları dâvet etti. Kendinden sonra Hilâfetin ne olacağını danıştı. Bunun sağlığında ve bilgisi altında esasa bağlanmasını istiyordu.

Ne var ki müslümanlar, böyle bir anda Ebû Bekir'e vekâlet edecek şahsı tesbitte ittifak edemiyorlar, mes'eleyi kendisine havâle ediyorlardı: «Sen ne dersen, biz ona razıyız» diyorlardı. O da başladı, tek tek müşavereye. Ve baktı ki her sahâbe Ömer'in ehliyetinde birleşiyor. Sonunda onları çağırıp topluca hitap etti: Ve artık yerine kimi bırakacağında güçlük kalmadığını, uygun zâtı tesbit ettiğini, yâni Ömer'i halifeliğe atadığını söyleyince, hepsi birden:

— Duyduk ve kabul ettik, dediler*.

Ömer Hangi Esasa Göre Halife Oldu?

Bazı kimseler, bu tarzdaki halife seçiminin, **bir şahsı atama ve bir şahsın tâyini** olduğu; müslümanların topluca iştirâki ile «Ehl-i Hall Vel-Akit» irâdesi denecek olan şûra esasına aykırı olduğu kanaatına varıyorlar.

Halbuki çok iyi düşünür, mes'eleyi derinden tahlil edersek, bunun düpe düz ve tam anlamıyla «Ehlü'l-Hall vel-Akt»'e danışılarak yapıldığını rahatça görürüz. Çünkü Hz. Ebû Bekir, Ömer (r.a.)'i, sahâbenin seçkinleriyle müzakere edip, hepsinin, onun hakkındaki tezkiye ve tavsiyesini aldıktan sonra tâyin etti. Bununla birlikte, onun tâyini yine de kesin ve bağlayıcı değildi. Ancak, sahâbeye topluca ilân edip; onların da:

— «Duyduk, kabul ve itâat ettik» demeleriyle tamamlanmış oldu. Onun ölümünden sonra da (bey'at ettiler) böylece yapılan işin sıhhatı ve istihlâf (yâni halife belirleme)ın şeriata uygunluğuna dair (sahâbe) icmaı gerçekleşti**.

Böylece, şartına uygun yapılmak kaydıyla veliahd ve istihlâf yoluyla imamın belirlenmesinde icma' türünden bir delil oluştu***.

---

* Bak: Taberî Tarihi: 3/428; Siyret-i Ömer İbn-i Hattâb - İbn Cevzî: 36.

** Malûmdur ki, icma', Kitap ve Sünnet'ten sonra en güçlü delildir. Onun da en güçlüsü sahâbeninkidir. (Müt.)

*** El-Bidâye ven-Nihâye - İbn-i Kesîr: 7/18.

Hz. Ömer'e Ahid Yazısı:

Ebû Bekir, halkın toptan, Hz. Ömer'i tasvip ettiğini ve Halifeliğini kabullendiğini görünce, Hz. Osman'ı çağırıp şu yazıyı dikte ettirdi:

«Bismillâhirrahmânirrahim. Bu, Resûlullah'ın halifesi Ebû Bekir'den, dünya hayatının sonu, âhiret hayatının başlangıç anında bir beyannamedir. Yâni, kâfirin de inandığı, facirin de kabullendiği (ölüm) ânı!.. Evet, ben Ömer'i size emir tâyin ettim. İnanıyor ve biliyorum ki, dayanacak ve âdil davranacaktır. Olur da hal değiştirir, zâlim olursa, ben gaybe hâkim değilim. Sadece hayır diliyorum. Her kişinin kazancı kendine. «Zâlimler ise, nereye sürüklendiklerini yakında anlayacaklardır».

Ve altını mühürleyip, Hz. Osman tarafından halka okunmasını sağladı. Halk da Ömer'e bey'at etmeğe başladı. Tarih: Hicrî onüç Cemaziyel'âhir idi.

***

İBRETLER VE DERSLER

Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in hilâfeti sırasında meydana gelen olayları özetledik*. Bu olaylar bize (İslâmî hayat açısından) son derece önemli ipuçları ve hareket ilkeleri sunmaktadır. Şöylece arzederiz:

Birincisi: Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti açık - kesin şûrâ ile gerçekleşti. Aralarında Hz. Ali efendimizin de bulunduğu bütün «Ehl-i Hall vel-Akt» zevâtın katılımıyla oldu. Ve bu bize gösterdi ki, Resûlullah'dan sonra hilâfet hakkını bir kişiye tahsis eden, hükme bağlayan; ne Kitapta, ne Sünnette bir nass yok. Çünkü nass olsa bu olay cereyan etmezdi. Yâni şûraya yol bulunamaz, sahâbe de, istişâre ve ittifak ederek bu nassa açıkça tecavüz etmeyi câiz göremezdi...

İkincisi: Benî Sâide sakifesinde başlayan tartışma, sahâbenin en seçkinleri arasında oldu ve halife seçimi için istişâre niteliğindeydi. Bu ise danışmanın ve hükmün ortaya çıkarılmasının tabiî akışıdır. Danışma ve araştırmaya açılan hükmün de ciddiyet kazanmasını sağlar. Yine bu, her türlü görüş ve farklı kanaatlerini hiçbir sınırlama olmaksızın şâri'in himayesinde olduğunun belgesidir. Tabiî, açık bir nassın bulunmadığı her mes'ele böyledir. Kısaca;

* Unutulan en önemli olay; Kur'ân-ı Kerîm'in cem'idir. Nedense müellif ele almamış. Kur'an Tarihi - Osman Keskioğlu, ilgili bahse bakılmalı. (Müt.)

Şâri'in sükût geçtiği her konuda, gerçeğe varmanın yolu; samimiyet ve serbestî içinde ve her yönüyle tartışılarak çoğunluğun görüş ve kabulünü elde etme tarzıdır.

Esasen o an, çok tehlikeli ve aşılmaz bir duruma doğru gidiş vardı. Eğer sahâbe-i kirâm başlarına bir imam seçememiş olsalar. Bunca tartışma ve gürültüden sonra bir karar elde edemeden dağılsalar; bu şûra değil bir yıkım içtimaı olacaktı. Hele ki bu anlaşma onları bu felâketi önleyen bir çâre oluverdi...

Ama şu «İslâm'da Şûra» türküsü tutturanlara şaşarım ki; bu ittifakı «İstibdad» gibi göstermeye kalkışıyorlar. Hattâ, bilmeden ya da yalandan aptal olup, gözleri önündeki bu apaçık örnek şûra tarzını, kavga ve boğuşma diye adlandırmaya yelteniyorlar. Peki acaba kafalarındaki şûra nicedir? Şekli nedir ve nasıl olması gerekir?..

Üçüncüsü: Allah ikisinden de razı olsun, Hz. Ali'nin Hz. Ebû Bekir'e tavsiyesi, yâni bizzat, mürtedlere karşı savaşa çıkmaya kalktığı an; başına bir iş gelirse müslümanların uğrayacağı zararı hatırlatması olayı... Bu, Hz. Ali'nin, Hz. Ebû Bekir'e karşı kalbî bağlılığını açıklamaya yeter. Hem de, Resûlullah'a halife oluşundaki liyâkat ve halifeliğinin normal olduğuna da kesin belgedir. Bunun dışında diğer bütün işlerde birbirleriyle yardımlaşmaları ve samimî istişârelerinde de görüldüğü gibi!..

Hz. Ali'nin bey'atte gecikmesini bu konuda dile dolasalar da; bu gecikme farklı tarz ve müddetle nakledildi ise de; yukarıda serdiğimiz gerçeği nakzedecek hiçbir yol ve tutanak bulunamaz.

Zaten biliniyor ki, Hz. Ali'nin bey'atta gecikmesi, hanımı Hz. Fâtıma için bir gönül alma ve hissiyatını teskinden öte bir sebep ve niyet taşımıyordu. Yâni zâtî içtihadıyla; her kadının babasına vâris olacağı gibi kendisini de Resûlullah'a mirasçı görmesinden gelen kırgınlığın yatışmasını beklemekten ibaretti. Yoksa Hz. Ali'nin gönlünde sakladığı bir niyetten değil. Çünkü bir başka niyet taşıyan kişinin kalkıp bu derece, sevgi, bağlılık ve sıyânet göstermesi olur şey değildir...

Dördüncüsü: Ebû Bekir'in mevkiinde bir başka müslüman kendini asla göremez. Yâni şu kabilelerin dinden dönmesi felâketi karşısında, en yiğit ve metin sahâbelerin bile apışıp kaldığı anda, ümmetin başında bulunan baş sorumlu kimse olarak gösterdiği metanet, sarfettiği gayret ve elde ettiği başarı ölçüsüyle!..

Evet kimsenin kendisini onunla kıyaslaması bir yana; hepsi, Cenâb-ı Hakk'ın; en kritik anda, tam zamanında ve en münasip şahsi-

yeti ümmetin başına nasib etmesindeki yüce hikmeti teslim etmiştir!.. Biz de hemen aynı görüşü paylaşırız ki; öyle bir fırtınalı dönemde, bu makama Ebû Bekir'den daha lâyık biri olamazdı ve bu belâların üstesinden gelemezdi...

Hattâ sahâbe arasında şiddet ve dirâyetiyle tanınan Ömer (r.a.) bile o anda apışmış ve Ebû Bekir'in müthiş kararlılığı karşısında sönük kalmıştı. Şimdi kim görecek buradaki ilâhî hikmetin dehşetini? Görecek de, yine de tarihî kişilikleri sorgulayacak, bu yüce adâlet karşısında iki zâtın (Ali ve Ebûbekir) teslimiyetini anlamazlıktan gelip ayıplayacak?..

Beşincisi: Bazı kimseler de zannediyorlar ki; sadece ahd ve istihlâf (veliahd, halife namzedi seçmek) imametin ve hâkimiyetin kesin ölçüsüdür. Yâni Hz. Ebû Bekir'in Ömer'i halifeliğe tavsiyesi işleminden yola çıkarak bu görüşe varıyorlar...

Halbuki iş bu kadar değil. Tam aksine, imamet bununla tamam olmaz. Halka arzedilip ilân edilir. Veliahde halk da rıza gösterir ve tasdik eder. Bu rıza ortaya çıkınca ancak imamet istikrar bulur, kesinleşir. Yâni Ebû Bekir, Ömer'i (r.a.) tâyin etse de, halk tasvip etmeseydi, bu tâyinin bir değeri olamazdı...

İşte yukarıda arzettiğimiz üzere biz buradan anlıyoruz ki, Ömer'in halifeliği zımnî bir şûra (meşveret) ya dayanır. Yâni Ebû Bekir'in çağırıp görüştüğü, danıştığı sahâbelerin oluşturduğu bir şûraya...

———oOo———

ÖMER İBN-İ HATTAB'IN HİLÂFETİ

O, «**Emîrü'l-Mü'minîn**» Ömer ibnü'l-Hattâb'dır. Resûlullah (s.a.v.) da, EL-FARUK lâkabını vermiştir. Çünkü o, Hakk ile bâtılı ayırmıştı. Sıddık (r.a.)'ın vefat günü kendisine bey'at edildi ve ferdî hayatındaki kişiliğini direnci ve mücadelesini hilâfetinde de gösterdi. Allah onunla İslâmın şânını yaydı, yüceltti.

İlk icraatı olarak, Halid bin Velid'i cebhe komutanlığından alıp, Ebû Ubeyde'yi tâyinini görüyoruz.

Kudüs'ün fethinde bulundu. Orada on gün kadar kaldı. Medine'ye dönerken Halid'i de yanında getirdi. Halid kendisine, uygulamasından ötürü sitem ettiğinde; «**Halid, benim için sen değerlisin. Ve kesinlikle sevgim var sana**» dedi. Bölgeye ve cebhelere de yazı gönderdi. Durumu açıkladı: «Ben Halid'i, yanlışı veya bir suçundan ötürü vazifeden almadım. Çok şiddetli olması savaştaki çetinliği ve aceleciliği nedeniyle halka acıdığımdan aldım*». Zaten Halid, Ömer (r.a)'in halasının (teyzesinin) oğlu idi. Onun hilâfeti döneminde Humus'ta vefat etti.

Şam, kılıçla sulh arası bir tarzda fethedildi. Ba'lbek ve Humus sulh ile, Basra ile Ebelle savaşla fethedildi. Bu olayların hepsi Hicrî 14. senedeydi. Yine aynı yıl Hz. Ömer, yirmi rik'at teravihte ittifakı sağladı ve cemaatla kıldırdı.

Hicrî 15. senede Ürdün baştan başa savaşla elde edilirken sadece Taberiye barışla teslim oldu. Kadisiye ve Yermuk savaşları da bu başarıldı. İbn-i Cerîr, Tarihinde şöyle diyor:

Bu yıl, Sa'd Kûfe'yi kurdu. Ömer bu yıl birçok kurumlar ve ödevler ihdas etti. Divanlar topladı, (kararlar aldı).

İslâm'a hizmeti geçenleri mükâfatlandırdı**. Onaltıncı senede Ahvaz ve Medain fethedildi. Sa'd orada Kisrâ'nın eyvanında Cuma namazı kıldırdı. Irak'ta ilk kılınan cuma idi bu.

Hz. Ömer, aralarında Hz. Ali'nin de bulunduğu bir kurulda Rum

---

* Bidâye ve Nihâye: 7/81; Taberî: 3/432.

** Taberî Tarihi: 3/598-613.

ve Farslara karşı açılan savaşlara katılmak istediğini açtı. Hz. Ali'nin bu konudaki görüşü şöyleydi:

«Bu işte azlık veya çokluğun, zafer veya yenilgiye etkisi önemsizdir. Bu Allah'ın ortaya koyduğu din (dünya görüşü)dür. Ordularını hazırlamış, uzanabileceği noktaya ulaştırmış, istediği yerde boy göstermiştir... Emirlik makamı ise incilerin dizildiği ipliğe benzer ki, o koptu mu bütün inciler dağılıp gider, ikinci bir kişi de o asaletle toplayıp yerine dizemez... O halde sen, merkez ol, Arap senin çevrende halkalansın. Ama onları savaşın ateş hattına sürerken de ortalarında olman gerekmez. Çünkü sen bu topraklardan ayrıldığında, bütün bölgelerden sökün eden Araplar çevrende toplanabilir ama arkada bırakacağın namus ve mukaddesat, varacağın yerde elde edeceğinden daha önemlidir!..*

Calûlâ olayı da bu sene oldu: Yezdicerd yenildi. Kisrâ Rey'e kaçtı... Tikrit de fethedildi. Ömer Kudüs'e kadar gitti ve fethetti. Meşhûr Câbiye hutbesini de orada verdi. Yine aynı yılda. Kinnisrin savaşla; Haleb, Antakya ve Menbec barış yoluyla fethedildi. Bu yılın Rebiül-evvelinde de; Hz. Ali ile yapılan toplantıda **Hicrî Tarih** kuruldu.

Onyedinci seneye girince, Mescid-i Nebevî genişletildi. (Bu Rimâde senesiydi). Ömer (r.a.) istiskaya çıktı. Abbas (r.a.)'ı vesile edindi**. Aynı zamanda Resûlullah'ın hırkasını da giyinmişti.. Bunu ve kıtlık olayını İbn Sa'd naklediyor. Aynı yıl Ahvaz da barışla fetholunmuştu***.

Umvas Tâun Olayı: Onsekizinci senede Suriye'de Tâun hastalığı başgösterdi. Birçok müslüman savaşçı buna tutuldu. Olay duyulduğu sırada Hz. Ömer ikinci kez Şam yolundaydı. Sahâbeyle istişarede bulunduysa da, karara varılamadı. Tam o sırada Abdurrahman bin Avf (r.a.) Resûlullah (s.a.v.)'dan şu haberi nakletti: **«Bir beldede veba salgını duyarsanız, bilerek oraya gitmeyin. Yine bulunduğunuz yerde çıkarsa, ondan kaçmak maksadıyla oradan çıkmayın..»** Bunun üzerine Ömer yanındakilerle birlikte Medine'ye döndü.

On dokuzuncu senede **«Kaysariye»** kılıçla fethedildi. Yirminci senede ise Mısır aynı şekilde fethedilmiş oldu. İskenderiye hariç bütün

---

* Bidâye ve Nihâye: 7/107 - Nehcü'l-Belâğa: 203.

** Bir dilek için eşya veya şahsı, duâda vesile edinmek... Tevessül bahsine bakınız. (Müt.)

*** Târihü'l-Hulefâ: 123.

Mısır'ın barışla ele geçtiği de nakledilir. Mağrib (Fas) de bu yılda savaşla alındı.

Aynı yıl Bizans imparatoru (Kayzer) öldü.

Yine bu yılda Ömer, Necran ve Hayber'den yahudileri sürdü. Yirmibirinci sene Nihâvend ve İskenderiyye fethedildi. Bundan sonra da artık Farsların topluluğu kalmadı.

Azerbaycan yirmi ikinci senede fethedilirken, Hemedan ve Diynor da silâh zoruyla alındı. Trablusgarp ve Rey de bu yıl alındı. Fars âleminin kalanı ise yirmi üçüncü senede fethedildi. Yirmiüçüncü yılda; Kirman, İsfahan ve çevresiyle Fars ülkesinin kalan kısmı da fethedildi. Yıl sonu da, Ömer (r.a.) Hacc yaptı. Said bin Müseyyeb diyor ki; Ömer, Mina'dan yürüyüp, Ebtahda devesini çökertti. Sırtüstü yatıp ellerini açtı: «Yâ Rabbi, yaşım ilerledi, güçüm azaldı, tebaam çok genişledi. Artık kayba uğramak veya aşırı gitmek olmaksızın, beni kendine al» diye dua etti. Nitekim Zilhicce çıkmadan da katledildi*». Buhârî'de, Eslem'den Ömer (r.a.)'in şöyle duâ ettiğini tahrîc etmiştir: «Yâ Rabbi bana yakında şehadet nasib et. Ölümümü de Resûlünün şehrinde kıl..»

Hz. Ömer'in Öldürülmesi:

Gerçekten de Ömer Ebû Lü'lü' lâkabıyla anılan Abdül-Muğiyre adlı Mecusî köle eliyle öldürüldü. Bu kişinin, halife'yi öldürmeye kalkması hakkında ise, onun gelip kendisinden alınan haracın ağırlığından şikâyeti ve Ömer (r.a.)'in de; «Haracın ağır değil» demesi üzerine kinlenip dönmesi olduğu anlatılır.

Ebû Lü'lü' gönlüne, Halife'yi öldürme plânını yerleştirdi ve «herkese gösterdiği adâletini benden esirgiyor» diye mırıldandı. Bir hançer alıp biledi ve zehirledi... Bu herif gerçekten çok meharetli ve birçok san'atı beceren bir kişiydi... Mescidin bir köşesine saklandı. Halife, âdeti üzere sabah namazına çıkarken, ona saldırıp bıçakladı. Üç bıçak darbesi üstüne Ömer (r.a.) düştü. Adam yaklaşan herkesi bıçaklamaya kalktı. Biri onun başına bir aba atıp yakaladı. Yakalandığını anlayınca da bıçağını kendisine saplayarak intihar etti**.

Emîrül-Mü'minin'in öldürülme olayına dair nakiller bu kadar. Ve tabii bunun arkasında geniş bir hıyânet plânı vardır. Allah bilir ya, bu bir kişinin kızgınlığıyla girişilecek işe benzemez. Böyle büyük bir suçun ardında, yahudi, mecusî ve zındık taifelerinin parmağının olduğu açıktır.

---

* Bidâye ve Nihâye: 7/137; Târihü'l-Hulefâ 124.

** Bu konuda: Taberî 4/190 ve İbn-i Kesîr 7/137'ye başvurabilirsiniz.

Ömer (r.a.)'e, katilin Ebû Lü'lü' olduğu haber verilince; Allah'a hamd olsun ki; benim ölümümü müslüman sıfatlı biri eliyle dilemedi, dedi. Oğlu Abdullah'a emretti. O da bakıp borçlarını hesab etti: 86 bin dirhem çıktı. «Bunu Ömer ailesinin malından ödeyin. Yetmezse, Beni Adiy'den isteyin, o da yetmezse, Kureyş'ten yardım taleb edin» dedi. Sonra da Hz. Âişe'ye adam gönderip, kendisinin de iki dostun (Resûlullah ve Ebû Bekir) yanına gömülmesi için izin istedi. Hz. Âişe ise; «Ben de bunu düşünmüştüm. Bugünden itibaren de oradan sahipliğimi ona devrettim» dedi. Ömer bu habere de çok sevindi ve Allah (c.c.)'a hamdetti.

Ömer'in Şûrâsı ve Birini Halife Seçtirmesi:

Bazı sahâbeler, kimi lâyık görüyorsan, yerine onu tâyin et, dedi. O da altı kişilik bir hey'et seçip, işi onlara havâle etti: Osman bin Affân, Ali bin Ebî Tâlib, Talha bin Ubeydullah, Zübeyr bin Avvâm, Sa'd bin Ebî Vakkas ve Abdurrahman ibni Avf (r.a.) Bunlardan birini tâyin etmeyi uygun görmedi: «Ölü iken de diri iken de onların sorumluluğunu yüklenemem» dedi. Allah size hayır dilerse, Nebiniz (s.a.v.)'den sonra aranızı bulup en hayırlınızda ittifak ettirdiği gibi, sizi biri etrafında toplar.

İşte böylece, sahâbeden bir grup oluşturma işi, ilk kez Ömer (r. a.) tarafından yapıldı. Buna «Ehl-i Şûrâ» dendi. Hilâfet işi bunlara havâle edildi. Bu hey'et yönetimin en üst düzey konseyi durumundaydı. Ayrıca Ömer bunlara oğlu Abdullah'ı danışman ve öğütçü olarak tâyin etti. Yâni seçme, seçilmeye katılmayacaktı. Yine Suheyb-i Rumî'yi de üç gün süreyle namaz kıldırmakla görevlendirmişti. Yâni, şûra problemi çözüp, müslümanlar Halifelerini belirleyinceye kadar...

Osman (r.a.)'ın Seçilmesi Nasıl Gerçekleşti:

Ömer'in seçtiği altı kişi, mes'eleyi tartışmak üzere bir evde toplandılar. Talha da kapıda muhafız olarak bekliyor ve kimsenin girmemesini sağlıyordu. Sonunda üç üye yetkisini öbür üçüne devretti. Zübeyr Ali'ye, Sa'd Abdurrahman bin Avf'a, Talha ise hakkını Osman'a emanet etti. Abdurrahman, Ali ve Osman'a; «Hanginiz aradan çıkmak ister ki, işi birinize bırakalım» diye danıştı. Ama iki büyükler cevab vermeyince Abdurrahman; «Ben hakkımdan vazgeçtim» dedi. «Allah ve İslâm adına söyleyin; birinizden birinize vazifeyi yüklersem hakkaniyetle davranır mıyım?» Evet, dediler. Sonra her ikisinin de faziletlerini saydıktan sonra onlardan şu ahd ve mi-

sakı aldı: «Kimi tâyin edersem adâletli davranacak. Kimi de tâyin etmezsem, o da itâat edip ötekinin emrine girecek.» İkisi de tamam dediler. Ve dağıldılar.

Bu sefer de Abdurrahman İbn-i Avf halk ile istişâreye koyuldu. Çeşitli kabile ve grupların ileri gelenleriyle tek tek görüştü. Ferden veya ikili ya da toplu halde. Kimisiyle gizli, kimisiyle açıktan. Hattâ kadınlara bile perde arkasından danışmayı ihmal etmedi. Mektep çocuklarına bile sordu. Medine'ye gelip giden yolculara da danıştı. Tam üç gün iki gece... Bu soruşturmada, iki kişinin olsun, Osman(r.a.)'ın tercihinde ihtilâf ettiğini görmedi. Sadece Ammar İbn Yâsir ve Mikdad, Hz. Ali'yi teklif etmiş, sonra ise topluluğa katılmışlardı.

Dördüncü gün ise Abdurrahman, Ali ve Osman'ı, bacısının oğlu Misver bin Mahreme'nin evinde bir araya getirdi. Ve dedi ki: «Sizin hakkınızda soruşturdum, bir tek kişinin hiçbiriniz hakkında olumsuz ifadesine rastlamadım... Sonra Mescide çıktılar. Ensâr ve Muhâcirin hepsini çağırdı. Halk mescidi hınca hınç doldurmuştu. Onları halka arzetti. Minbere çıkıp uzun duâ etti. Sonra halka hitab etti:

«Ey nâs! Sizinle gizli - açık konuşup niyetlerinizi aradım. Ve hiç birinizin de bu iki zâttan hiçbirini, ne Ali'yi, ne Osman'ı reddetmediğinizi gördüm. Şimdi yâ Ali, gel, dedi. O da yanına gelince, Abdurrahman onun elini tutup: «Sen, Allah'ın kitabı ve Resûlünün sünneti ile Ebû Bekir ve Ömer'in uygulaması üzerine (öylece halîfe olmak üzere) bana bey'at eder misin?» diye sordu. Hazret-i Ali ise; «Belki kendi gücüm ve yeteneğim derecesinde yapabilirim» deyince, onu bıraktı. Bu sefer de Osman'ı çağırdı, onun elini tutarak, ona da: «Allah'ın kitabı ve Resûlünün sünneti, Ebû Bekir ve Ömer'in uygulamasına göre halife olmak üzere bana söz verir misin?» deyince, Osman, «Evet» dedi. Bunun üzerine Abdurrahman başını tavana kaldırıp elini açtı, Osman'ın eli elinde olduğu halde: «Yâ Rab şâhid ol, yâ Rab şahid ol. Yâ Rabbi işte omuzumdaki yükü indirip Osman'ın sırtına yükledim» dedi. Bunun üzerine halk bey'at için hücum etti. Hz. Ali de ilk - bir rivayete göre en son - bey'at eden kişi idi*.

İBRET VE DERSLER

Birinci olarak: Gördük ki, Hz. Ömer'in ilk icraatı Halid bin Velid'i (cebhe komutanlığından) almasıdır. Ve bu olayda da, çağdaş birçok

* İbn-i Kesir'in, Bidâye ve Nihâye'sinden özetlendi 7/147.

kitap yanlış yorum yapıyor. Hemen hepsi de, azlin sebebi olarak Halid bin Velid'in makamında bir kusur ararlar. Halbuki bu olayın yorumu, bizzat Hz. Ömer'in kendi uygulamasında ve Halid hakkındaki ifadesindeki övgülerde besbellidir: Yukarıda kaydettiğimiz gibi, o diyor ki: «Halid, sen benim için çok değerlisin ve çok severim.» Ayrıca Mısırlılara, mes'eleyi açıklama sadedinde yazdığı mektupta da böyle söylüyor: «Ben Halid'i bir hatâ ya da kusuru dolayısıyla azletmedim. Onun savaştaki baskınları ve şiddeti dolayısıyla insanlara şefkat ifadesi olsun diye vazifeden aldım*.

Yine, Halid'in vefatı kendisine haber verilince, Halid'in bulunduğu üç günlük mesafeye Medine'den yürüdü. Hattâ bu mesafeyi bir gecede kat'ettiği rivâyet edilir. Ona ulaştığında yıkanmıştı. Duâ edip kapısında techiz ve tekfini bitinceye dek üzüntü içinde bekledi... Ağlama sesleri yükselince de; işitmiyor musun? Bu kadınları men'etsene! denince; «Kureyş kadınları laklaka edeceğine varsın Ebû Süleyman'a ağlasınlar!..» dedi.

Cenaze peşine çıkınca da Ömer haremden bir kadının ağladığını görüp, «kim bu?» diye sordu. Anası dediler. «Anası mı?» dedi ve üç kere «ona yazık!» dedi ve ekledi:

«Kadınlar, Halid gibi bir yiğide ağlamış mıdır?**» dedi.

İkinci olarak: Şu yukardaki bahisten, Halid bin Velid'in Medine'de vefat edip orada gömüldüğü anlaşılıyor. Bazı tarihçiler bu kanaata varmışsa da, cumhurun görüşü, Humus'ta ölüp, orada gömüldüğü yolundadır. İbn-i Kesîr'in Bidâye ve Nihâye'sindeki tercihi de budur. Çünkü Halid'in, azlini müteakip umre yapıp Suriye'ye döndüğü ve vefat tarihi olan (yirmi bir hicrî) yılına kadar da oradan ayrılmadığı sabittir.

Her hâlü kârda Ömer'in onu, sağ iken veya ölümünden sonra, hep övmekte olduğu kesin: Hattâ İbn-i Kesîr'in Vâkıdî'den nakline göre, Hz. Ömer Humus'tan hacca gelenlere; «Bize bir haberiniz var mı?» deyince, Halid vefât etti, diyorlar. Ömer istirca'da bulunuyor ve: «Allah bilir ya, o cebhenin en güvenilir bekçisi ve düşmanının önünde engeldi» buyurmuştur.

Ama şunu da kaydedelim ki, bu övgüler, aralarında görüş ayrılığına engel değildir. Çünkü ikisi de rey ehli ve içtihada yetkilidir. Görüşleri değişik olabilir...

Keşke şu, Halid'in kimliği ile Ömer'in mevkiine, ya da Ömer'in

* Bidâye ve Nihâye: 7/81.
** Bidâye ve Nihâye: 7/81

kimliği ile kendi mevkii arasında eksiklik arayanlar, mes'eleyi bu derece etraflıca incelerken, her hâlükârda mükâfatlandırılan içtihad mertebesini de unutmasalar. Fikrî sapma ya da yanlış iş yapma gibi şeyler peygamber arkadaşlarını tenzih etmiş olsalardı ne güzel olur idi.

Üçüncü olarak: Ömer'in hilâfeti üstüne akıl yürütenlerin göreceği en açık şeyin; Hz. Ömer ile Hz. Ali arasındaki sıkı işbirliği ve yardımlaşma olduğudur. Yâni Ali, Ömer için baş danışmandı. Her mes'ele ve her problemde... Öyle ki, bir konuda Ali bir fikir belirtti mi Ömer onu mutlaka uygulardı. Ömer'in, **«Ali olmasa Ömer helâk olurdu»** sözü sana bu babda kâfidir. Zaten Hz. Ali de, her konuda ona yol göstermekten geri durmaz, onu sürekli uyarırdı. Nitekim Farslar üzerine yürürken savaşa katılıp katılmama konusunu kendisine sorunca; onu seven, ona önem veren ve onu sıyânet eden bir üslûpla, savaşa katılmamasını söylemişti. Savaşı kendisi dışında biriyle yönetmesini tavsiye etmişti. Ve onun savaşa çıkması halinde de, arkasında bazı düzenlerin başlayabileceğini, bunun ise karşılayacağı düşmandan daha tehlikeli olacağını ihtar ederek, sakındırmıştı.

Şimdi bakalım; Resûlullah (s.a.v.), Hz. Ali (r.a.)ye hilâfet vasiyyet etse; bizzat Hz. Ali'nin buna karşı gelmesi mümkün müydü? Ve hele kendisine yüklenmiş halifelik ödevini kaptırır da, kapana bu derece samimiyetle hizmet ve yardımda bulunabilir miydi? Hele hele sahâbenin, Resûlullah'ın emrine aykırı bir işleme razı olması ve başta Hz. Ali olmak üzere ittifak ve icma'da bulunmaları nasıl düşünülebilirdi?..

Dördüncü olarak: Hz. Ebû Bekir, tam zamanında ve kendisinden daha uygun kimsenin bulunamadığı bir anda halife seçildiği gibi; Hz. Ömer de yine tam ânında ve kendisinin yegâne namzet ve en uygun hüviyyet olarak seçilmiştir.

Nitekim Hz. Ebû Bekir'in döneminde başarılan en mühim şey; Resûlullah (s.a.v.)'ın vefatıyla ortaya çıkan sıkıntıların bastırılıp, İslâm devletinin yeniden yerine oturtulup, gönüllere yerleştirilmesine denk; Ömer döneminde de, Mağrip'ten Fars sınırları sonuna ve Suriye'den Yemen'e kadar büyük fetihlerin gerçekleştirilmesi, birçok şehrin kurulması; icra edilen divan ve hey'etlerle devletin çağdaş ve medenî bir yapı içinde müesseseleştirilmesi, yıkılmaz esaslar üstüne oturtulması var...

Burada tabii; Cenâb-ı Hakk'ın, kullarını kollaması, onları ferdî ve toplumsal hayatında, saâdet ve hayır sebebleri halkederek, koruma hikmetini de asla unutmamalıyız.

Beşinci olarak : Hz. Osman'ın halifeliğe seçilişi ile Hz. Ömer'in seçilişi arasında son derece benzerlik vardır deriz. Tabii sadece şu fark var: Ebû Bekir, Ömer'i bizzat tensib ederken, Ömer Osman'ın şahsını tâyin etmedi. Ama altı kişi içindeki her ferdi namzet göstermiş oldu. Ve bu hey'et şûra olarak tek kişiyi aday seçmekle halkın da tasvibi sonucu, aynı hedefe varıldı.

Yine görüyoruz ki; Osman'ın, bu altı kişi arasından seçilip tâyin edilmesi tamamen meşveret yoluyla olmuştur. Altının meşveretiyle birlik halkın (veya ehl-i hal ve akt'in) meşvereti, sonra da bey'ata dâvetiyle tamamlanmış ve Hz. Ali de bey'atın başını çekmiştir...

Öyleyse şunu rahatlıkla iddia edebiliriz: Bu anlaşmaya hattâ Hz. Ali dönemine kadar müslümanlar tek cemaat halindeydi, ayrılık gayrılık yoktu.

Kimsenin aklında Hilâfet konusunda bir tereddüd olmadığı gibi **bu işe kim lâyık?** gibi bir soruya bile yer yoktu. Durum ne gerektiriyor, ne oluyorsa herkes kabulleniyor; çünkü hep meşveretle, kitlenin rızasıyla ve şeriatın ölçüsüne göre oluyordu...

Esasen azıcık kafası çalışan anlar ki; bu tâyinler üzerinde hiç tartışmadan ve uğraşmadan, kişi Kur'an ve Sünnet'e bakmakla mes'eleyi kavrar: Kur'an'da veya sünnet'te, Resûlullah'tan sonra hilâfetle ilgili nass var mı yok mu? Yine ilk üç halifenin tesbitinde bir hatâ veya eleştirilecek nokta var mı? Bunlar olmadığına göre, müslümanlar ne zaman ve hangi sebeblerle bölünmüştür. Üç halifede topluca hareket eden ve onlara destek olan bu ümmet neden ve nasıl ikiye ayrılmıştır?

İşte bu son sorunun cevabını inşâallah; Hz. Ali (r.a.) efendimizin hilâfet dönemiyle ve o günkü olaylarla ilgili bahiste açalım.

———oOo———

Hz. OSMAN (r.a.)'ın HİLÂFETİ

Osman'ın hilâfetinin ilk yılında, yani Hicrî 24'de Rey yeniden fethedildi. Çünkü bir ara elden çıkmıştı... Bu yıl bir salgın hastalık vardı. Hz. Osman da hastalandı ve Hacca gidemediği için yerine birini **Hacc emîri** yaptı.

Yine aynı yılda Hz. Osman, Kûfe'ye Sa'd bin Ebî Vakkas'ı tâyin edip, Muğîre bin Şûbe'yi azletti.

Yirmi beşinci sene ise tekrar Sa'd'ı azledip yerine Velid İbn-i Ukbe bin Muayt'ı tâyin etti. Bu zat sahabi ve Osman'ın ana bir kardeşiydi. Bu da onun ilk tenkidine sebebdir: «Akrabasını etkili yerlere getiriyor» şeklindeki ithamlara başlangıçtır.

Yirmi altıncı sene, Hz. Osman Mescid-i Haram'ı genişletti. Arkadaşlarından arsa satın alıp Mescide ekledi.

Yirmi yedinci sene, Muâviye Kıbrıs seferini yaptı. Gemilerle çıkarma yaptı. Ubedet bin Sâmit ve karısı Ümmi Harem binti Melhân El-Ensârî de vardı. Atından düşüp şehid oldu ve oraya gömüldü. Sağlığında Resûlullah (s.a.v.) bu savaşı müjdelemiş, onu da teşvik etmişti*.

Aynı yıl Osman Amr bin Âs'ı azledip, onun yerine Mısır valisi olarak Abdullah bin Sa'd bin Ebî Serh'i tâyin etti. O da Afrika seferine devam edip çok yerler aldı. Endülüs de bu yıl feth olundu.

Yirmi dokuzuncu yılda ise, yeni yerleşim yerleri de alındı. Aynı sene Hz. Osman Mescid-i Nebî'yi genişletti. İşlenmiş taşlarla yeniden inşa etti. Direklerini taştan, üstünü de saçtan yaptırdı. Boyu yüzaltmış zira', eni ise yüzelli zira' oldu.

Otuzuncu yılda, Horasan'ın birçok beldesi fethedildi. Çok miktar haraç (gayr-i müslimden alınan vergi) elde edildi. Doğrusu her yönden sermaye akıyordu. Her ülkeyi açtı Cenâb-ı Hak müslümanların

---

* Târihü'l-Hulefâ: 145, Bidâye ve Nihâye: 7/153.
Not: «Hala Sultan» diye bilinen bu sahâbiye'nin kabri, Osmanlı zamanında hep bir müfreze asker tarafından beklenir. Ve her tarafta top atışlarıyla selâmlanırdı. (Müt.)

önüne. Otuzikinci yılda Abbas bin Abdülmuttalib vefat etti. Abdurrahman bin Avf ile Abdullah İbn-i Mes'ûd ve Ebû Derdâ da bu yıl rahmete kavuştu. Zeyd İbn-i Abdillâh ve Ebû Cündüb bin Cenade El-Gıfârî de bu yılda vefat etmişlerdir.

Aynı yıl Suriye Muaviye'nin emrine verilmiştir. 33. yılda ise, Abdullah İbn-i Sa'd bin Ebî Serh Habeşistan seferine çıktı...

Hz. Osman'ın, çevresine ve vilâyetlere tâyindeki tutumu ve bunlardan gelişen haller:

Hz. Osman'ın Ümeyye oğullarına bağlı akraba ve yakınlarını önemli mevkilere tâyin ettiği bilinen bir durum. Sonuç olarak, bu yakınlarına yer açılabilmesi için de; çoğu sahabî olan bir haylı kişi makamlarından azledilmişti.

Bu siyâseti de ona halkın tepkisini çekmiştir. Aynı zamanda, meşhur yahudi **İbni Sebe** ve avanesine hareket noktası ve dayanak teşkil etmiş; fitne ateşini tutuşturmalarına imkân vermiştir. İbn-i Kesîr'in nakline göre de özetle; Kûfe halkı, Emîr Said bin El-Âss'a karşı ayaklandı, onu hırpaladılar. Osman'a da, Ümeyye oğullarından bazılarını yerleştirmek için yerinden alınan sahâbelerin durum ve kendi eylemlerine sebeb olan durumu arzetmek için elçi gönderdiler... Bunlar da Hz. Osman'ın huzurunda fazla kaba davrandılar. Bu Hz. Osman'ın ağırına gitti. Ve ordu komutanlarına haber gönderip çağırdı. Onlarla istişarede bulundu. Bu toplantiya; Suriye emîri Muaviye bin Ebî Süfyan, Mısır emîri Amr bin Âss, Kûfe emîri Said bin Âss, Basra emîri Abdullah ibni Âmir katıldı. Bunlara danıştı. Ama lâf dağıldı ve herkes kendi görüşüne göre konuştu. Osman da bu farklı görüşler karşısında kesin karara varamayınca, yine herkesi yerinde bıraktı. Âsîlerin gönlünün de mal vs. ile alınmasını tavsiye etti. Bir yandan da savaşa gayret emrini verdi*.

İşte bundan sonra da, ilkin Mısır'da, hem de sahabe evlâtlarından oluşan bir grup, halkı Hz. Osman aleyhine kışkırttı. Ağır eleştiriler başlattılar. Buna tutunan İbni Sebe de Mısır'da fesadını yaydıkça yaydı. Altıyüz kişiye yakın atlıyı, umreye gidiyormuş edasıyla Medine'ye doğru yola çıkardı. Halbuki esas gaye Medine içinde bir ayaklanma çıkarmaktı. Bunların Medine'ye yaklaştığını öğrenen Hz. Osman, Hz. Ali'ye gidip onlarla konuşma ve beldelerine dönmelerini sağlama emrini verdi. Hz. Ali Cuhfe'de onlarla karşılaştı. Kafile Hz. Ali'ye aşırı saygı ve hürmet gösterdi. Çünkü İbni Sebe onların aklını çelmiş

* Bidâye ve Nihâye: 7/167; Taberî Tarihi: 4/333.

ve zihinlerini hurafe ile doldurmuştu. Hz. Ali bunların davranışını reddetti. Tahkir edip azarladı. Onlar ise mahcup oldular ve aralarında; kendisini halife yapmak için yollara düştüğümüz adamdan göreceğimiz bu muydu, diye konuştular. Böylece attıklarını vuramamış, umduklarını bulamamış, eli boş yüzü kara halde dönüp gittiler.

Hz. Ali dönünce, kafilenin gerisin geri gittiğini haber verdi. Aynı zamanda ona; halka konuşmasını ve yaptığı «akraba tâyinlerinden pişman olduğunu; aynı zamanda bundan vazgeçeceğini» söylemesini öğütledi.

O da bu teklifi kabul edip, gerçekte ertesi gün Cuma idi; halka şöyle bir hitabede bulundu:

«Yâ Rabbi sana sığınıp tevbe ediyorum. Yâ Rab, benim hakkımda ilk tevbe eden benim. Bunu gözyaşlarıyla da ifade etti. Cemaat da onunla ağladı. Sonra sözü getirip; kendi hakkında halkın dedikodusu ve tenkidlerinin doğruluğunu belirtti. Mervan ve yakınlarını uzaklaştıracağını da açıkladı. Halbuki Mervan bin Hakem hemen sonra huzura girip ona serzenişte hattâ hakarette bulundu. Ve şöyle dedi: «Senin bu konuşmayı; söylediğini uygulayacak güçte iken yapmanı isterdim. Ve o zaman ben herkesten önce uyar ve destekler olurdum. Fakat herşey olup bittikten, sular çukurunu bulduktan, belâ ile burun buruna geldikten sonra konuştun. Vallahi bağışlanabilir bir yanlışı sürdürmek, ondan korkup vazgeçmekten daha şereflidir. Ve hem tevbe edeceksen, beni suçlamadan da bunu başarabilirdin.»

Sonra da Mervan ona, kapıda bir kalabalığın bulunduğunu haber verince, Osman ona çıkıp ne isterse konuşmasını belirtti. O da, çıkıp bir takım bozguncu lâflar etti. Osman'ın yatıştırdığı halk efkârını tekrar isyana sürükledi. Meselâ:

«Siz bize, mülkümüzü elimizden koparmak için gelmişsiniz. Defolun buradan! Sakın vallahi bize saldırmayasınız. Başınıza belâ gelir ve kendinizi sıyıramazsınız...»

Bu durumu Hz. Ali öğrenince, sinirli bir vaziyette Hz. Osman'ın huzuruna girdi. Ve «Sen Mervan'ı, Mervan da seni sevip razı olamaz. Tek şartla ki, eğer sen aklını ve dinini yitirirsen bu olabilir...

Dikkat et, Mervan'ın görüşü, dinine de, nefsine de şifa olmaz. Ve şunu kesinlikle bilmelisin ki; Mervan senin himayende ve yardımcılığında kaldıkça, ben şu andan itibaren artık seni asla uyarmam, yanına da uğramam.»

Hz. Ali çıkınca (Hz. Osman'ın hanımı Naile) girdi ve Hz. Ali'nin

ona söylediklerini duyduğunu belirterek; «Konuşayım mı, susayım mı?» dedi. O da konuş, deyince şöyle anlattı: Ali'nin sözlerini dinledim. Sana zararlı şey tavsiye etmiyor. Mervan'a ise ne istediyse verdin... O da, peki ne yapmam lâzım? deyince; yalnız eşsiz olan Allah'dan korkmalısın. Ve kendinden önceki iki arkadaşının tavrını takınmalısın. Çünkü sen Mervan'a uyduğun müddetçe seni öldürtür. Mervan'da Allah korkusu, sevgisi ve değeri yok!.. Hemen Ali'ye haber gönderip onu kazanmaya bak. Zaten sana âsi olmaz ve aranızda akrabalık da var...

O da Hz. Ali'ye haber gönderip çağırttı ise de, o gelmek istemedi ve «ben ona artık yanına uğramayacağımı bildirmiştim» dedi.

İşte bu durum, büyük fitnenin çıkış noktasını oluşturdu. Pusuda bekleyen yeraltı faillerinin işini kolaylaştırdı. Gayelerine ulaşmanın yollarını açtı.

Başlayan Fitne ve Osman'ın Öldürülmesi:

Hz. Osman, Halifeliği on iki yıl yürütebildi. Herkes, özellikle de Kureyş ondan memnundu. Ömer'den de fazla severlerdi. Çünkü o, Kureyş'e sert davranırdı... Osman ise onları hoş tutuyor ve yumuşak davranıyordu. Ama, yukarıda kaydettiğimiz üzere, ne zaman ki akrabalarını önemli işlere tayin etmeğe başladı, işte o zaman durum değişti.

Osman (r.a.) bu tutumunu, Allah'ın emri gereği bir **sıla-i rahm** diye yorumlardı... Ama iş kendi hayatıyla sona erdi.

İbni Asâkir, Zührî'den şöyle nakleder:

Said ibni Müseyyeb'e dedim ki; «Hz. Osman'ın öldürülme olayını anlatır mısın, O ne yapıyor, halk ne istiyordu?» İbn-i Müseyyeb şöyle anlattı: «Osman haksız yere öldürüldü. Öldüren zâlimdi. Onu yenik düşüren ise ma'zurdu.» Ve İbn-i Müseyyeb olayı sebeb ve sonucuyla Zührî'ye anlatıyor. Biz onu özetleyerek alalım:

Mısırlılar, İbn-i Ebî Serh'den şikâyetle geldiler. Osman da ona bir yazı gönderdi. Öğüt veriyor ve yer yer de onu azarlıyordu. Ama Ebî Serh, Osman'ın tehdidlerine aldırmak şöyle dursun, ona ve şikâyet edenlere kızıp tavrını daha bir sertleştirdi...

Bunun üzerine, Hz. Ali, Hz. Âişe ve Hz. Talha gibi, önde gelen sahâbeler, Osman'a baskı yaparak, Ebî Serhin azlini teklif ve yerine bir başkasını tâyin etmesini tavsiye ettiler. Hz. Osman onlara; öy-

leyse onun yerini tutacak adamı gösterin, dedi. Onlar da Muhammed bin Ebî Bekri tavsiye ettiler. Osman da bir ahidnâme yazıp bu zâtı vâli olarak tâyin etti. Hemen bir kafile Mısıra doğru yola çıktı. Ensâr ve Muhâcirden bir hey'et aralarında da Muhammed bin Ebî Bekr olduğu halde mes'eleyi çözüme bağlamak için gidiyorlardı. Medine'den üç günlük bir mesafeye varmışlardı. Bir de baktılar, bir zenci köle katırla ve aceleyle gidiyor. Resûlullah'ın sahâbeleri onu durdurdular. Senin bir kaçamak halin var, nereye ve ne için böyle acele ile gidiyorsun, dediler. O da; ben, Emiri'l-Mü'minin'in kölesiyim. Mısır vâlisine emirnâmesini götürüyorum. Onlar, kimin adamısın? diye sıkıştırınca, güçlükle sözünü tekrarladı: **Mü'minlerin Emiri'nin adamıyım!..** Bir de, Mervan'ın kölesiyim, diye ekledi. Ve cebinden de bir mektup çıkardı. Muhammed bin Ebî Bekr çevresindeki Ensâr, Muhâcir ve kim varsa topladı. Mektubu onlara açıkladı. Şunları yazıyordu: «Sana Muhammed ve falan, falan gelince öldürmek üzere tutukla ve yazılarını da iptâl et. İşine devam et. Benden bir yeni emir gelinceye kadar, şikâyetçileri de hapset...

Bunun üzerine bu sahâbe grubu, yazıyla birlikte Medine'ye döndüler. Sahâbelerden büyük bir cemaat toplayıp, mektubu ve kölenin macerasını anlara açıkladılar. Artık Hz. Osman'a kinlenmeyen bir tek Medineli kalmamıştı.

Durumu gören Hz. Ali ise, Bedir ashâbından, Talha ve Zübeyr gibi seçkinleri topladı. Sa'd ve Amir'i de aldılar; köle - mektup ve katırı Hz. Osman'a sundular.

Hz. Ali söz aldı, şöyle konuştular:

— Bu köle senin adamın mıdır?

— Evet.

— Katır da senin mi?

— Evet.

— Peki, bu mektubu sen mi yazdın?

— Hayır.

Ve yemin etti ki, ne bu mektubu yazdım, ne yazdırdım, ne de bundan haberim var..

— Peki, mühür senin mühürün?..

— Evet.

— Peki, nasıl oluyor ki, kölen kendi atını alıp mühürünle mühürlenmiş mektupla yola çıkıyor, senin haberin olmuyor.

O yine bundan haberi olmadığı ve asla Mısır'a böyle bir gönderi yapmadığına yemin etti...

Sonra yazıya baktılar. Mervan'ın yazısı olduğunu bildiler. Mer-

van'ı kendilerine teslim etsini istediler. Fakat Hz. Osman çekindi.

Mervan da evinde, yanındaydı. Topluluk kırgın halde çıktı. Osman'ın yalan yere yemin etmediğini biliyorlardı ama Mervan'ı kendilerine teslim etmeyişine kızıyorlardı.

Haber Medine'ye yayıldı. Hz. Osman'ın evi kuşatıldı. Ona su bile vermiyorlardı. Ailecek susuzluktan bunalınca, halkın karşısına çıkıp; bana biraz su getirecek kimse yok mu? dedi. Haber Hz. Ali'ye ulaşınca ona üç kırba su gönderdi. Bu da ona zor belâ ulaştı.

Yine Hz. Ali'ye; Osman'ı öldürmek isteyenlerin olduğu haber verilince, oğulları Hasan ve Hüseyin'i yolladı. Gidip silâhlarınızla Osman'ın kapısında nöbet tutun, dedi. Kimseyi bırakmayın emrini verdi. Onlar da gidip nöbete koyuldular. Bunu öbür ashâb-ı kiram da uyguladı. Az sonra da kavga azdı. Osman'ı öldürmek için saldıranlar vardı. Fakat peygamber torunlarıyla birlik öbür sahâbeler onları engelliyordu.

Bu sırada, dam delindi ve onun üzerine saldırıp kılıçlarıyla öldürdüler... Bu haber de Hz. Ali'ye ulaşınca, kızgın vaziyette çıkageldi ve oğullarına çıkıştı: Siz kapıda iken nasıl olur da Emîrü'l-Mü'minîn öldürülür? Hasan ve Hüseyin'i tokatladı. Talha'nın oğlu Muhammed ve Zübeyr'in oğlu Abdullah'a hakaret etti.

İşte böylece, Hz. Osman'ın öldürülmesi, sonsuza kadar sürecek fitneler zincirinin ilk halkası oluverdi.

Hz. Ali'ye Bey'at ve Hz. Osman'ın Kaatilinin Aranması:

Hz. Ali, olaydan derin üzüntü duyarak çıktı Hz. Osman'ın evinden. Halk önünü kesip, bize bir emîr lâzım dedi. Elini uzat sana bey'at edelim dediler. Hz. Ali onlara; şu an bu gereksiz, bu Bedir ashâbının işidir, dedi. Bedir ehli kimi seçerse, o da halife olur... Bedir ehli kalmadı ise o zaman Ali'ye sıra gelir, deyince de: Senden başka buna lâyık kimse görmüyoruz. Ver elini bey'at edelim dediler ve bey'at ettiler.

Mes'ele Hz. Ali'nin üzerine yıkılıp, bey'at da tamamlanınca, Mervan ve oğlu kaçtı. Ali, Osman'ın hanımından kaatili sordu. Bilemiyorum, yanına iki kişi girdi. İkisini de tanımadım. Muhammed bin Ebî Bekr de beraberdi. Hz. Ali, Muhammed'i çağırdı. Hz. Osman'ın hanımının söylediklerini sordu. Muhammed inkâr etmedi: Evet, ben de girdim ve öldürmek istiyordum. Bana babamı hatırlattı ve onu bı-

raktım. Allah'tan af diliyorum, tevbe ediyorum, dedi. Onu öldürmedim ve elimi de sürmedim, dedi. Hz. Osman'ın hanımı, doğrudur ama o ikisini içeri soktu, dedi.

İbn-i Asâkir'in Safiyye'nin mevlâsı Kinâne'den ve başkalarından nakline göre; Osman'ı Mısırlı, sarışın ve mavi gözlü bir kişi öldürdü. Yine İbn-i Asâkir'in, Ebû Sevr El-Fehmi'den naklinde ise; Hz. Osman kuşatılmıştı. Ben onun evine girdim. Dedi ki; ben Rabbimin katında on kez korundum. İslâm'ın ilk dört kişisindenim. Zorluk ordusunu (Tebük seferine) hazırladım. Resûlullah (s.a.v.) bana kızını verdi. Biri ölünce de ikincisini nikâhladı... Asla, şarkı söylemedim, arzu da etmedim. Resûlullah'a bey'at edeli sağ elimi avret yerime sürmedim. Hiçbir cumayı kaçırmadım. Kaçırdığımda da, ya da benzer bir yanlışımda mutlaka bir köle âzâd etmişimdir. Ne câhiliyyede, ne de İslâm döneminde zina etmedim. Yine her iki devrimde de hırsızlık yapmadım. Resûlullah (s.a.v.) vaktinde Kur'an'ı cem ettim.

Doğru tesbitle, Hz. Osman, Hicrî 35. teşrik günlerinde öldürüldü.

⁂

İBRETLER - ÖĞÜTLER

Birinci olarak: Hz. Osman döneminin fazilet ve meziyetleri. Öyle ki, Osman döneminin simgesi olmuştur bunlar. Meselâ Fetihlerin geniş alanlara yayılması; Horasan ve Kuzey Afrika'nın tamamen ele geçirilip Endülüs'e ulaşılması bunlardandır. Yine o devrin en belirgin ve onurlu başarıları arasında, yabancı kelimelerin dili istilâsı ve bunların Kur'an'a da karışması korkusu başladığı an; onu aslı ve hakiki hattıyla cem edip, içine yabancı bir kelimenin sızamayacağı şekilde tesbit etmesi. Medine mescidini en geniş sınırlara kadar yeniden inşa etmesi gibi... başarıları sayabiliriz.

Bu fetihlerde Hz. Osman'ın çoğunlukla, Abdullah ibn-i Sa'd bin Ebî Serh'e güvenmiş olması da zararlı bir tutumu sayılmaz. Evet İslâm kendinden önceki sistemleri yere gömmüştür. İbn-i Serh ise belki başlangıçta bunu görmemezlikten gelip, başarısıyla gururlanmış olabilir. Ama onun bundan sonra düzeldiği ve doğru yolda dini bütün insan olduğu da iyi biliniyor.

İkinci olarak: Biz, bilmeliyiz ki; Hz. Osman'ın (r.a.) vali ve yardımcılarını akrabalarından (Emevîlerden) seçmesi nedeniyle eleştirilere hedef olmuşsa da, bu tutum onun içtihadıdır. Ve seçkin sahâbe önünde de kendisini böylece savunmuştur... Yine biz onun içtihadını ve savunmasını kabul etmesek bile, tenkid ve yorumlarımızı

edepsizlik noktasına vardırmamak zorundayız... Biz esasen, onun yaptıklarını hatâ bile saysak, bu hatâların sahibinin, Resûlullah (s.a.v.) nezdindeki yerini ve İslâm'ın ilklerinden oluşuyla geçmiş iyiliklerini ve hele Resûlullah'ın Tebük seferi sırasında, **«Artık Osman'ın bugünden sonra yapacağı hiçbir şey zarar vermez»** buyurmuş olduğunu unutmamak durumundayız.

Bize yakışan; sahâbenin onunla tartışması ve ona itirazlarıyla, bizim bu noktadan uzanarak, onun işlerinde kusur aramamız ve tenkidimizin çok farklı şeyler olacağını kavramamızdır.

Çünkü, sahâbenin ona itirazı, yürümekte olan işi düzeltici olabilir, iyiye çevirebilir. Suçlama ve eleştirme bile olsa, iyi inceleyince görülür ki onlardan (çağdaşlarından) gelince müsbet ve faydalıdır. Ama bizim (bunca asır sonra) bu gün lâf etmemiz; hele yüzlerce tarihî olayın üst üste yığılıp birbirini gölgelemesinden sonra; artık Resûlullah'ın dil uzatılmasını yasakladığı genel anlamda sahâbesinin de ötesinde, Râşid Halifeleri eleştirmemiz çok ucuz bir saldırı olur.

Halbuki, ilmî esaslara dayanarak, olayların niceliğini kavramak isteyen gerçekçi kişiye de; İbn-i Kesîr, İbn-i Esîr ve Taberî gibi güvenilir tarihçilerin araştırmalarının hududunda olsun, durmak yaraşır...

Üçüncü olarak : Fitnenin başlayışının, Hz. Osman döneminin bitimine rastgeldiği bir vakıa. Ama senaryonun arka plânında bulunan ve fitneyi sürekli körükleyen Abdullah İbni Sebe ismi de unutulmamalıdır.

Bu İbni Sebe aslen Yemenli bir yahudidir. Hz. Osman zamanında Mısır'a gelmiştir. Orada Hz. Osman aleyhinde ve (sözüm ona) Hz. Ali ile Ehl-i Beyt lehinde propaganda başlatmıştır.

Halka sirayet edebilmek için şu üslûp ve taktikle konuştuğu meşhûrdur:

Muhammed (s.a.v.), İsâ (a.s.)'dan efdal değil midir? Peki Muhammed (s.a.v.), İsa'dan daha elyak değil midir, dünyaya tekrar gelmeye?.. O halde Hz. Muhammed, kendisine en yakın olan amca oğlu Ali'nin kişiliğinde gelecektir*.

İşte bu tarzda Mısır halkını oyuna getirmeyi becerdi. Halbuki aynı taktiği Yemen'de yapmış, tek ferdi inandıramamıştı**. Bu oyuna

* Bidâye ve Nihâye: 7/167.

** Çünkü Mısır vâlisinin tutumundan sıkılan Mısırlılar buna hazırdı. (Müt.)

gelen çevreler ise, hemen toplanıp Medin'ye yürüdüler. Niyetleri Hz. Osman'ı devirmekti. Ama yukarıda verdiğimiz tarihi bilgiden görüldüğü üzere, Hz. Ali'nin tavrı onları bu eylemden vazgeçirmişti.

Şimdi bu noktadan hatırlayalım, İslâm ümmetinin Sünnî - Şiî diye iki parçaya ayrılışını:

Bu olay o zaman başladı ve İbni Sebe elinde son şekline ulaştı. Yoksa, Emevîlerin, Ehl-i Beyt ve onların taraftarlarına eza ve cefalarıyla başlamış falan değil... Önemli olan, tarihî gerçeklerin «Elif bâ»sı olan bu iki vâkıadan herhangi birini alıp, öbürünü unutmamaktır.

Dördüncü olarak: Tekrar olsa da, bu üçüncü hilâfet döneminde Hz. Osman ile, Hz. Ali arasındaki bağlılığı ve Ali (r.a.), Osman (r.a.)'a karşı gerçek tutumunu aklımızda tutmalıyız:

Görüyoruz ki; Hz. Ali, Hz. Osman'a ilk bey'at eden şahıstır. Bunu çoğu tarihçilerimiz ifade ediyor. Meselâ İbn-i Kesir bu önceliği apaçık yazar. Sonra, Mısır'dan gelen ve Hz. Osman'a isyan edenlere karşı, yani İbni Sebe ekibine gösterdiği tutum ortada: Ben onları def ederim diyor ve Cuhfe bölgesinde karşılayıp, hakaretle, tehditle, onların kendisine iltifatlarını bile yüzlerine çarpıyor. Öyle ki, bu âsiler (ya da aldanmışlar) bin pişman yüz geri olup yerlerine dönüyorlar... Hattâ bazıları «İşte, kendi uğruna savaştığımız adam, Halifeye, kendi adına isyan ettiğimiz zâtın tavrı bu mu olmalıydı?* diye yakındılar.

Ve onun, Halife'ye nasihatındaki içtenliği şefkat ve sevgiyi görüyoruz: Onu en kritik anlarda onun yanıbaşında buluyoruz. En sonunda ise, iki oğlunu tehlikenin ortasına atıp, Halifenin kapısında muhafız yaptığını biliyoruz...

Öyle ise, hilâfeti boyunca, Hz. Osman'ın en faydalı dostu ve yardımcısı Hz. Ali'dir. En dar anlarda yardımcısı; son anda ise ona en güzel ve faydalı tedbiri öğreten öğütçü yine Hz. Ali'dir.

Şunu çok iyi bilmeliyiz ki; Hz. Ali gibi büyükleri, Allah ve Resûlüne inanan herkese, gözünün bebeği gibi bilip sevmesi yaraşır. Ve insanlığını yitirmemiş her şahıs da kalbinde ona sevgi taşır. Sevginin isbatı ise, ona uyma, itâat etme ve bundaki samimiyetiyle ortaya vurur. Bu özellik başta Hz. Ali'de var ve kendinden önceki halifelere karşı isbat etmiştir... O halde onun hayatı bize örnek olsun, bizim sevgimiz de ona ve onun sevdiklerine yönelsin!

———oOo———

* Bidâye ve Nihâye: 7/171.

Hz. ALİ (r.a.)'NİN HİLÂFETİ (35 - 40 H.)

Yukarıda bahsettiğimiz gibi, Hz. Ali (r.a.)'ye 35. Hicrî yılın Zilhicce ayı sonunda ve Hz. Osman'ın şehâdetinin ertesi günü bey'at olundu. Ama sahâbelerden bir grup bunda gecikmişti. Sa'd İbn-i Ebî Vakkas, Üsâme bin Zeyd, Muğîre bin Şûbe, Nu'man bin Beşir ve Hassan bin Sabit bunlar arasındaydı. O'nun halifeliği dönemi, bir sürü fitne, savaş ve bunalımlarla geçti. Meselâ Cemel vak'asıyla başladı, Sıffeyn ile sürdü. Muaviye ile İslâm büyükleri arasında husumet başladı ve sürdü. Hâriciler fitnesi de buna eklendi. Öyle ki, ancak Hz. Ali'nin şehid edilmesi ile o mel'anet sona erdi... Şimdi bunu özetliyelim:

Osman (r.a.)'a karşı ihtilâl ve Cemel olayı:

Hz. Osman'ın, bir âsi grubu tarafından öldürüldüğü kesin. Ama onun ardında hâin yahudi parmağı da aynı kesinlikte... Bu durumda, katillerin bulunması ve şeriatın hükmüne boyun eğdirilmesi en tabiî istek ve vazifeydi. Bu yüzden de bütün müslümanlarla birlikte Hz. Ali de bunun peşinde ve çabası içindeydi. Kısası bekliyordu herkes. Ancak Hz. Ali, bu işi aceleye getirmek istemiyor; fitnenin tamamen yok edilebilmesi için isabetli karar ve tam suçluya ceza düşüncesiyle, daha temkinli gitmeyi ve bazı önlemler almayı uygun görüyordu. Bunun için de aceleden sakınıyordu. Bütün tarihçilerimiz de, Hz. Ali'nin bu isyanı ve suikastı şiddetle kınadığı ve uygun pozisyonu bulup suçluları bastırarak, ilâhî adâletin isâbetle tatbikini tasarladığında ittifak hâlindeler. Ama ne var ki; toplum durmuyor, olaylar da onun tasarladığı istikamette gelişmiyordu*.

Hâdisenin özü de şu: Talha, Zübeyr ikilisi ve üçüncü olarak da bir grup sahâbe; bu işin hızlandırılması, katillerin hemen kısas edilmesi görüşünde olup, fitnenin bitimini de burada görüyorlardı. Hz. Ali'ye de bu konuda kendilerine düşeni yapacakları konusunda yardım ve destek sözü veriyorlardı. İddialarını isbat için de Basra'da bir ordu teşkil etmişlerdi. Ancak Ali (r.a.) onlardan mühlet istemiş, durumun selâmeti ve infazı yerinde olması için plânlı hareket etmesine fırsat vermelerini istemişti**.

---

* Bidâye ve Nihâye: 7/234.

** Bidâye ve Nihâye: 7/235 ve Fethü'l-Bârî - İbn-i Hâcer: 13/46.

Bütün bunlardan sonra ne oldu? Her iki taraf da Hz. Osman'ın intikamının alınması konusunda birleşiyorlardı. Bu niyetle de; kısasta acele taraflıları Basra'da buluştular. Aralarında Hz. Âişe, Talha ve Zübeyr'in bulunduğu büyük bir sahâbe grubuydu bu. Ve hiçbirinin de; Hz. Osman'a karşı girişilen isyan ve sonunda onun katledilmesine giden âsilerin yakalanıp cezalandırılmasının ötesinde bir niyyet ve emeli yoktu.

Bu meyanda, Hz. Ali tarafından da, durumun ıslahı ve bir iç harbin önlenmesi bakımından, bir ordu o yöne hareket ediyordu.

İki cephe de aynı (sulh) gaye ile yüzyüze geldiler. Hiçbirinde savaşmak, fitneyi körüklemek gibi bir niyet yoktu.

Nitekim de, Ka'ka' bin Amr, Hz. Ali'nin elçisi olarak, Hz. Âişe'nin huzuruna çıktı:

«Annemiz! Nedir sizi buralara getiren?» diye sordu.

«İnsanların arasını bulup, barıştırmak» diye cevab verdi. Sonra da Talha ve Zübeyr'e, ayrı ayrı sordu aynı soruyu. Onlar da:

«Biz de sade ve sade sulh için ve insanları barıştırmak için geldik» dediler... İki taraf konuşup tartışıp mes'eleyi, Hz. Ali'nin uhdesine bırakmaya karar verdiler. Çünkü Osman'ın katillerine Allah'ın hükmünü uygulamaya fevren imkân olmadığını kabullendiler.

Ka'ka', Hz. Ali'nin yanına dönüp, varılan ittifakı haber verdi. Barıştan herkes sevinç duydu. Bu uzlaşma ve barış üstüne Hz. Ali de halka hitap etti ve Allah'a hamdini belirtip, ertesi gün geriye dönüş için emir verdi*.

Peki ama sonra ne oldu?

Evet Hz. Ali barış ve uzlaşmayı halka duyurdu ve ertesi gün yola çıkma emri verdi. Ama fitne elebaşıları hemen toplanıp görüştüler. Bunlar; Eşter Neh'î, Şüreyh bin Ûfî, İbni Sevda diye tanınan İbni Sebe, Sahim bin Sa'lebe ve İbni Haysem'in kölesi idi... Ve İbn-i Kesîr'in dediği gibi; **«Hamdü lillâh ki aralarında bir tek sahâbe yoktu...»** Barışın kendileri için doğuracağı tehlikeyi müzakere ettiler. Yâni sahâbenin uzlaşmasının kendileri için tehlike olduğunu tesbit ettiler. Bu yüzden bazısı, «öyleyse Ali'yi de Osman'ın yanına göndermeliyiz» dedi!.. Ama İbni Sebe bu görüşü reddetti ve sakındırdı. Asıl çâreyi de şöyle açıkladı: Kurtuluşunuz halkı karıştırmaktadır. Kiminle karşılaşırsanız, harbi teşvik etmeye bakın. Birleşmek çağrısından şiddetle sakının. Böylece ancak, herkes kendi nefsiyle uğra-

* Bidâye ve Nihâye: 7/239.

şacağından sizinle uğraşmalarını önlemiş olursunuz... Ve elebaşıları bu görüşte anlaşır anlaşmaz, ordunun içine yayıldılar.

Hz. Ali, ertesi gün yola niyetlenirken, Talha ve Zübeyr de aynı niyete varmışlardı. Artık barış kesinleşmiş, herkes hayırlı bir geceye girmişti. Ama Osman'ın katilleri şerli bir gecedeydiler.

Abdullah İbni Sebe ve arkadaşları harbi kızıştırmakta ittifak ettikten sonra, durumun gelişmesine göre elaltından halkı kışkırtmaya başladılar.

Ve bu düzenbazlar, fecirle uyandılar. Bine yakın sayıdaki hainler grup grup kendi çevrelerindeki karşıt grubun adamlarına kılıçlarla saldırdılar. Her grup kendi çevresini ayaklandırdı. Halk yerinden fırlayıp, «baskına uğradık» zanniyla silâhına sarıldı. Herkes haykırıyordu:

«Kûfeliler bizi oyuna getirdi. Bize hiyânet ettiler, uykuda bastılar!..» Ve bu işi Hz. Ali'nin plânladığını sanmışlardı. Durum Hz. Ali'ye bildirilince şaşırdı ve «Bu halka ne oluyor?» dedi. Ve çevresine haykırıyordu: «Basralılar bizi oyuna getirdi, uykuda bastırdılar.»

Artık herkes silâhına davranmış, insan ve binekler birbirine girmişti. Ve kimse de işin içyüzünü bilemiyordu. Artık savaş tabiî seyrinde yediğini yiyordu. Çünkü Hz. Ali'nin çevresinde 20 bin, Hz. Âişe'nin çevresinde ise 30 bin civarında insan vardı. Bu koca orduları, lânetli İbni Sevda'nın fesat ekibi tutuşturmuştu. Hz. Ali'nin münadileri, «Savaşı bırakın, çekilin» diye bağırıp çağırsalar da duyacak yoktu*.

Savaşın hây u hûyları arasında; Resûlullah'ın sohbetinde bulunmuş, îman şemsiyesi altında tanışmış yüzler birbirini karşılıyor, tanır tanımaz da hangi cepheden olursa olsun hemen savaştan el çekiyorlardı.

Beyhakî şöyle naklediyor: Ebû Bekir Muhammed bin Hasen El-Kaadî, senedi ile birlikte, Harb bin Esvedüddü veli'den şöyle rivâyet etti: Hz. Ali ile dostları Talha ve Zübeyr, safların yaklaşmasıyla yüz yüze geldiler. Hz. Ali, Resûlullah'ın katırına binmiş halde ileri çıkıp, seslendi. Zübeyr'i çağırıyorum!.. Zübeyr'i çağırdılar. O kadar yaklaştılar ki, atlarının başları birbirinin hizasına geldi. Hz. Ali, «Zübeyr, Allah senden razı olsun; hatırlıyor musun biz falan yerdeydik, Resûlullah geçiyordu, sana hitaben: «Zübeyr, Ali'yi sever misin?» dedi. Sen de: «Sevmez miyim, dayımın oğlu, amcamın oğlu ve dinimden...»

* Taberî Tarihi: 4/506 - Bidâye ve Nihâye: 7/240.

dedi. O tekrar: «Dikkat et, gün gelir, haksız olduğun halde onunla savaşırsın» buyurduydu... Zübeyr hemen: «Haa, tabii. Resûlullah söyledikten sonra onu unutmuştum. Ama işte şimdi hatırladım... Vallahi ben seninle savaşmam artık» dedi ve safları yara yara geri dönüp gitti Zübeyr.

Daha sonra Hz. Âişe'nin devesi yıkılınca, hevdecini alıp savaş alanının dışına taşıdılar. Hz. Ali onun yanına geldi. Selâm verip hâlini hâtırını sordu: «Valide nasılsın?» deyince; «iyiyim» diye cevap verdi. O da «Allah seni affetsin» dedi. Sonra sahâbeler gelip onu selâmladılar. Sağlığına sevindiler*.

Muaviye Mes'elesi ve Sıffiyn Harbi:

Hz. Ali, payitaht edindiği Kûfe'ye döndü, varır varmaz da Cerîr bin Abdillâh el-Becli'yi Şam'a Muaviye'ye gönderip, onun da halkın bey'atına katılmasını istedi. O da, Muhâcir ve Ensâr'ın toptan Hz. Ali'ye bey'at ettiğini pekâlâ biliyordu. Fakat Muaviye, bu bey'atta «Ehl-i Hall ve Akt'in» bölündüğü ve dolayısıyla bu bey'at aktinin gerçekleşmediği görüşünde ve onlarla tamamlanabileceği iddiasındaydı. Bu yüzden de, Ali'nin çağırısına uymadı. Şart olarak da, Osman'ın katillerinin bulunmasını öne sürdü. Ve ancak o zaman «Mü'minlerin emîri» olabileceğini savundu...

Fakat Hz. Ali, imametinin ve bey'atın tamlığına kesinlikle inanıyordu. Çünkü Medine'lilerin ittifakı vardı. Burası Nebevî Hicret evi idi. O yüzden de Medine dışında bulunup da bey'atı gecikenleri zorluyordu... Hz. Osman'a isyan edip onu öldürenler mes'elesini ise, plânlı şekilde ve kesin tesbitle, sağlıklı sonuç almak için programa bağlamıştı.

Muaviye'nin karşı tavrı anlaşılınca, onu âsi saydı. İslâm cemaatı ve imamlarının dışında ilân etti. Netice olarak, otuzaltıncı Hicrî'de Receb ayının onikinci gecesi yola çıktı. Nahile'de ordugâh kurdu. İbn-i Abbas'ı yerine vekil bıraktığından, o Basra'dan gelip yetişince, ordu Şam üzerine yürüdü. Maksat âsi valiyi İslâm cemaatına katılmaya ve itâata zorlamaktı**.

Muaviye bunu öğrenince, o da Şam'dan ordusuyla yürüdü. İki ordu Fırat nehri boyunda Sıffiyn ovasında karşılaştı. Ama önce, iki aya yakın süre karşılıklı elçi teatisiyle geçti. Hz. Ali, Muaviye

* Bidâye ve Nihâye: 7/241.
** Bidâye ve Nihâne: 7/254.

ve çevresini bey'ata çağırıyor. Osman'ın katillerinin kısasının da çok yakında gerçekleşeceğine iknaya çalışıyordu. Muaviye ise, amca oğlu da bulunan Hz. Osman'ın kan dâvasında en çok hak sahibi olduğunu, öyleyse ön şart olarak bunu talep ettiğini belirtiyordu. Esasen bu sırada, aralarında zaman zaman taşlaşmalar da oluyordu.

Nihayet, otuzyedinci yılın Muharrem ayı gelip çattı. İki taraf da, bir ay ara vermekte anlaştılar. Umulan barıştı. Fakat, bu bekleme döneminde de hiçbir ilerleme kaydedilemedi. Sonunda Hz. Ali dellâllar çıkarıp ilân etti: «Emirü'l-Mü'mininin Şam halkına çağrısı şudur: Sizi uzun zaman hakka ve itâata çağırdık. İnad ve isyanınızdan vazgeçmediniz ve hakka teslim olmadınız. Ben size açık davranıp ödevimi yaptım. Allah hâinleri sevmez*».

Bunun üzerine Muaviye ve Amr bin Âs, orduyu tanzime başladılar. Hz. Ali de ordusunu gece boyu tanzim edip; Kûfe süvarilerine Eşter en-Neh'î, Basra ekibine ise Sehl bin Hanif'i komutan tâyin etti. Ve her birine, sıkı sıkıya tenbih etti: Şamlılar savaşı başlatıncaya kadar bekleyeceklerdi. Yine yaralılara eziyet etmemeyi, kaçanları kovalamamayı, kadınlara ve yaşlılara el sürmemeyi ilke olarak bildirdi...

İlk gün çok şiddetli çarpışma oldu. İkinci gün de aynı hal sürdü. Yedinci günde bile hiçbir tarafta galibiyet belirtisi yoktu. En son savaş Muaviye taraflarını hırpalamaya ve Hz. Ali tarafının zaferine meyletti... Bu esnada Muaviye ve Amr durum müzakeresi yapıp, bir karara vardılar. Amr ona, Irak ordusuna Allah'ın kitâbını hakem edinmeye çağırma tavsiyesinde bulundu. Muaviye askerlere, Kur'an sahifelerini mızraklarının ucuna takıp; işte Allah'ın kitabı. Aramızda hakem olsun, diye çağırmalarını öğütledi... Hz. Ali'nin ordusundan bunu görenler, tam da zafere ramak kalmışken, tereddüde düştüler: Bazısı, evet biz ilâhî kitabı hakem edinelim derken, bir kısmı da bunun hiyle olduğunu bildiklerinden savaşa devam ediyorlardı. Bu aslında Hz. Ali'nin görüşüydü. Ne var ki, karşı tezi tutanlar çoğalınca bunaldı. Eş'as bin Kays'ı göndererek, Muaviye'nin ne istediğini öğrenmeyi denedi. İkimiz de Allah'ın kitabına başvuralım diye cevab verdi. Sonra bizden bir kişi, sizden de bir kişi seçelim. Yetkiyi onlara verelim. Kitabın hükmünü onlar ortaya koysunlar. Ne karar verirler ise, birlikte uyalım...

Şamlılar Amr İbn-i Âs'ı, Kûfeliler ise Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi seçtiler. Bu iki hakem ön anlaşmayı yazıp imzalayınca iki tarafın sözü birleşmiş gözüküyordu.

* Bidâye ve Nihâye: 7/260.

Anlaşmaya göre Ramazan'a kadar beklenecek ve sonra iki hakem Dûmetü'l-Cendel'de bir araya gelip sonucu ilân edeceklerdi. Bunun üzerine herkes dağılıp gitti.

Emîrü'l-mü'minîn Hz. Ali Kûfe'ye döndü. Fakat ordusu içinde de tehlikeli tartışmalar başlamıştı. Nitekim Kûfe'ye varır varmaz da bir kitle ayrıldı. Onlara göre hakem tâyini sapıklıktı. Ve Harura mevkiinde toplanan on iki bine yakın isyancıya Hz. Ali İbn-i Abbas'ı, konuşup ikna etmek için gönderdi. Fakat bu çaba hiçbir sonuç vermeyince, Hz. Ali bizzat kendisi gitti. Toplantıda şöyle konuştu: İsyânınıza sebeb ne? Dediler ki: Hakem tâyininiz. O da: Ama biz, hakemlere Kur'an hükmünü ortaya koymalarını şart koştuk dedi. Kur'an ne diyorsa o olacak. Dediler ki: Bize kan dâvasında insanın hakemliğini adâlete uygun görüyor musun? O da, biz insanı değil, Kur'ân'ı hakem kılıyoruz, dedi. Kur'an ise iki kapak arasında yazılıdır. O ancak insanın diliyle konuşur. Onlar: Peki aranızda neden süre belirttiniz? dediler. O da: Cahil bilsin, âlim kaydetsin diye... Ve umdu ki, bu esnada Allah bu ümmetin arasını düzeltir... diye bitirdi.

O anda hepsi, onun görüşünü benimsediler. O da, hadi memleketinize dönün, Allah size acısın.. dedi ve herkes savuşup gitti.

Nihayet belirlenen vakit geldi. Hicrî 37. Ramazan'ı girdi. Hz. Ali, Ebû Mûsâ El-Eş'arî'yi, bir grup Kûfeli ve sahâbe ile birlikte gönderdi. Muaviye de Amr bin Âs'ı Sûriyeli bir grupla gönderdi. İki hey'et Dûmetü'l-Cendel'de toplandı. Allah'a hamd ü senadan ve birbirlerine öğütten sonra, bir kâtip tensibi ve karara bağladıkları herşeyi yazdırmayı kararlaştırdılar. Fakat, ümmeti kimin idâre edeceği konusunda ittifak edemediler. Ebû Mûsâ, hem Hz. Ali ve hem de Muaviye'yi azletmeye razı olduğu halde yerine sadece Abdullah İbn-i Ömer'i namzet gösterdi. Halbuki o da bu işe girmek istemiyordu.

Bu sırada iki hakem, Ali ve Muaviye'yi azletmede birleşmiş göründü. Sonucu müslümanların şûrasına bıraktılar. Kimi isterlerse seçeceklerdi. Sonra tarafların hey'etleri karşısına çıktılar. Anlaşma konusunu ilân etmek üzere Amr, Ebû Mûsâ'yı ileri sürdü. O da, hamd ü senâ ve Resûlullah'a salât ü selâmdan sonra dedi ki: Cemaat! Biz bu ümmetin problemini görüştük. Onun kesin halline ulaşamadık. Ancak bir mukaddime olarak bir ilkede anlaştık. Bu ilke gereği ben Ali'yi de Muaviye'yi de vazifeden alıyorum, dedi ve oturdu. Ardından Amr kalktı ve hamd ü senâdan sonra dedi ki: «Bu zâtın ne dediğini duydunuz. O kendi efendisini azletti. Evet ben de onu azlettim. Kendi efendim Muaviye'yi ise yerinde bıraktım. Çünkü o Osman bin Affân'ın velisidir. Onun kan dâvasına olduğu gibi, yerini almaya da herkesten çok çok hak sâhibidir.»

Bunun üzerine, halk dağıldı. Herkes kendi memleketine döndü. Amr ve hey'eti, Muaviye'nin yanına girip Halife olarak selâmlarken, Ebû Mûsâ Hz. Ali'ye karşı mahcubiyetinden doğruca Mekke'ye gitti... İbn-i Abbas, Şüreyh bin Hani' ise Ali'ye varıp durumu haber verdiler*.

Haricîler Mes'elesi ve Hz. Ali'nin Öldürülüşü:

Hz. Ali, Ebû Mûsâ ve kafilesini, Dûmetü'l-Cendel'e gönderince; Hâricîlerin tutumu sertleşti. Hattâ onu küfürle itham etmeye başladılar. Halbuki onu en çok sevenlerdi bunlar...

Hz. Ali'nin artık bunlarla konuşacağı yoktu. Onlara son uyarısı şu oldu: «Sizin üzerinizdeki hakkınız, isyan etmedikçe, sizi mescidlerimize kabul etmemizdir. Bizimle işbirliğiniz olduğu müddetçe de ganimetlerden hissenizi veririz. Ve siz savaş açmadıkça da size savaş açmayız...»

Sonra da Hz. Ali büyük bir ordu ile tekrar Şam üzerine yürüdü ve aynı zamanda «Hakem kararı»nı reddettiğini de ilân etti. Fakat iş çığırından çıkmış, Hâricîler** her tarafta fesat çıkarmaya ve kan dökmeğe başlamışlardı. Öyle ki, Resûlullah'ın sahâbesi Abdullah ibn-i Hubab'ı ve hâmile karısını bile öldürmekten çekinmediler... Bu durumda Hz. Ali ve çevresi, Şam'a kadar gidip Muaviye'yi itâat altına almak için savaşırken bunların arkadaki herşeyi yakıp yıkmalarından endişelendiler. Öyleyse, bu azgınların ıslahından başlanması gerektiğine karar verildi.

Hz. Ali, çevresindeki ordusuyla onlar üzerine yürüdü. Medâin'e yaklaşınca, Nehrevan'daki Hâricîlere elçi gönderdi: «Bizim adamlarımızı öldürenleri teslim edin, kısas edelim. Bu şartla sizi rahat bırakırız. Sonra Şam'a yürüyecek ve inşâallah, sizin hayır gördüğünüz duruma döndüreceğiz» dedi. Fakat onlar Ali'ye şu mealde cevap gönderdiler: Sizin adamlarınızı hepimiz öldürdük. Biz onların da sizin de kanınızı helâl görüyoruz..

Bunun üzerine Hz. Ali yaklaştı ve onlara nasihat edip uyarıda bulundu. Fakat onlardan müsbet cevap şöyle dursun; haydın savaşa, haydın Allah'a kavuşma cidaline, diye meydan okumaktan öte bir karşılık alamadı.

Bütün bunlara rağmen Hz. Ali, savaşı başlatmadan önce bir de

* Bidâye ve Nihâye'den özetlendi: 7/282 - 284.

** Yâni, ta başta *Hakem* olayına itiraz etmekle, ne Ali, ne Muaviye tarafı olmayanlar. (Müt.)

Ebû Eyyûb El-Ensârî'ye emir verdi, o da barış sancağını sallayarak, «Kim bu sancak altında toplanırsa güven altındadır. Kim, Kûfe veya Medain'e dönerse güven altındadır» diye çağırıda bulundu... Bunun üzerine halkın çoğu dağıldı ve Abdullah İbn-i Vehb er-Rasibî çevresinde bin kadar kişi kaldı. Ve Hâricilerin başlattığı çarpışmada, hepsi ya da çoğu öldü. Hz. Ali tarafından ise sadece yedi kişi öldü...

Ama sır döndü sanki, mes'ele Hz. Ali çevresinde daraldı. Ordusu bunaldı. Şam'a şans güldü. Iraklılar da sağa-sola çekmeğe başladılar. İbn-i Kesîr'in dediği gibi: İki liderden Muaviye hakemlerin kararını kullandı. Buna bağlı olarak da Suriye güçlenirken Irak sürekli zayıflayıp gitti. Halbuki hepsi de, o çağda Mü'minlerin emîri Ali'den daha hayırlı bir kimsenin yeryüzünde bulunmadığının şuurundaydı. Allah'a itâatte, zühd ve takvâda, bilgide ve titizlikte yegâne... Ama bir kere onu terkedip yenik düşürdüler. Ve Hz. Ali hayattan öyle nefret etti ki, âdeta ölümü ister oldu. Hattâ şunu tekrar ediyordu:

«Çekirdeği yarıp hayat veren, rüzgârı estirip nefes aldıran elbette başı boyundan ayırır ve azgınlaştırmaz...»

Abdurrahman İbn-i Mülcem'e gelince, bu herif Hâricilerin liderlerindendi. Katâme isminde ve fevkalâde güzel bir kadına tâlib olmuştu. Kadın ise, Nehrevan savaşında babası ve kardeşini kaybetmişti. Kadın şöyle bir şart koştu: Benim beldeme, Ali (r.a.)'yi öldürmeden gelmemelisin. Adam onunla evlendi ve Hz. Ali'yi öldürme plânını sürdürdü.

Kırkıncı Hicret yılında, Ramazanın onyedinci günü cuma akşamı İbn-i Mülcem iki adamıyla pusuya girdi. Hz. Ali'nin mescide giderken çıkıp geldiği kapının arkasına siper aldı. Sabah namazına çıkarken âniden saldırdılar. İbn-i Mülcem kılıcıyla şakağına vurdu. Kan sakalına aktı... Arkadaşlarına «ben ölürsem onu öldürün. Ölmezsem, kendim karar veririm yapılacağa dedi. Çünkü, İbn-i Mülcem'in yaptığını biliyordu... Fakat son deme geldi. Sadece «Lâ ilâhe illâllah» diyordu. 63 yaşında vefat etti. Hilâfeti de beş yıldan üç ay eksik sürmüştü.

İbn-i Kesîr'in terâh ettiği görüşe göre, Kûfe'de imârethaneye gömüldü. Fakat çoğu tarihçiye göre Hâricilerden koruma niyetiyle yakınları, kabri sakladılar. Baki' mezarlığı gibi çok değişik yerler de söylenir... İbn-i Mülcem'i de, Hz. Hasan hak sahibi olarak öldürttü ve cesedini yaktırdı*.

❀

* Taberî Tarihi: 5/133; Bidâye ve Nihâye: 7/265 ve devamı.

İBRETLER VE DERSLER

Birinci olarak: Acaba Hz. Ali ile, Hz. Osman'ın kan dâvasında acele edenler arasında ciddî ve esaslı bir ihtilâf var mıydı?

Başta anlattıklarımızdan peşinen anlaşılmış olmalı ki; Hz. Osman'ın katillerini kısas etme mes'elesinde hiçbir anlaşmazlık yoktu. Çünkü Talha, Zübeyr ve Âişe (r.a.) ve çevresindekiler, katillerin kısas edilmesinde hırslıydılar. Bu da Hz. Ali'nin işe başlar başlamaz ilk el attığı hususdu... Ne var ki Ali (r.a.) ise önce nizamı sağlamak, sükûnu sağlamak, ondan sonra da plânlı ve güçlü bir şekilde olayın üzerine gidip katilleri kıskıvrak yakalamak niyet ve görüşündeydi. İşte Hz. Ali'nin özen gösterdiği iş, önce nizamın avdetiydi... Ama karşı tarafın esas aldığı ve ilk plânda icrasını istediği; barışı ve toplum istikrarını bağladığı ise kısastı. Ve sonunda, Âişe, Zübeyr ve Talha çevresindekiler de mes'eleyi kavrayıp; işi Hz. Ali'nin inisyatifine bıraktılar. Sonuç olarak, katillerin yakalanması ve kısas edilmesi temel karar oldu.

İşte böyle bir anlaşma sonunda, herkes kendi sorumluluğunu bilerek, onu yerine getirme azmi içinde, yerlerine ve evlerine dönmeyi kabul ettiler, gittiler.

İkinci olarak: Peki, taraflar anlaşıp işi Hz. Ali'nin iradesine bıraktıkları ve ona her hususta destek olmaya söz verdikten sonra, bu kararın uygulanmasını köstekleyen neydi?

Görüldü ki bu kararı iptâl eden, fitnenin elebaşlarının hazırladığı hiyle idi. Başında ise, İbn-i Sevda yâni İbni Sebe vardı. Karar verdiler ama bu karar fitnecileri çılgına çevirdi. Sonuçtan korktukları için ordunun içine yayılıp, gecenin karanlığında baskın süsü vererek birbirine düşürdüler. Kimse neye uğradığını anlamadan, herkes karşısındakine kılıç salladı. Bunu yaptırdılar ki; kimsenin kimseye güveni kalmasın. Ve her iki taraf da birbirini; sulh perdesi arkasında hiyânet ve baskınla suçlasın.

Bunu böylece tesbit ettikse; bu kolay ve ucuz bir oyun, ancak insanlıktan sıyrılmış, tıyneti bozuk ve câhiliyyeye yönelmişlerin işi olabilirdi. Ama o tertemiz mayalı ve yüce ahlâklı sahâbeler, böyle bir hiyle karşısında ne tedbir alabilirlerdi?.. Eh, nefis müdafaasından başka ne gelirdi elden, bu âni zuhurat karşısında?.. Ve karşı tarafın bir fırsatı değerlendirmesi olmanın ötesinde nasıl bir yorum ve değerlendirme yapabilirlerdi? Ve bütün bu olumsuzluklara rağ-

men gördük ki, müslümanlar; karşısındakilerini tanır tanımaz, hemen kavgadan el çekip ötekinden af diliyor.

Demek ki, bu fitne hiçbir zaman sahâbe-i kirâm (r.a.)'ın gönüllerinde bir bozukluğa ve tahrifata sebeb olamıyor. Hangi tarafta olursa olsun, birbirine azılı düşman olmuyorlar. Aksine, hiylekârların gönüllerini kararttıkça karartıyor, hangi taraftan olursa olsun sahâbeye karşı hiyânetten hiyânete geçiriyor onları.

Ama işin şaşırtıcı yanı, bütün bunlara rağmen, bu fitneyi yazanların çoğunun uyanamaması. Ve olayın kendi şartları içinde kimin parmağıyla döndüğünü keşfedememesidir. Hemen herkes olayı satıhtan alıyor, zâhirî sebebleri üzerinde ve görüntülerde dolaşıyor, habire tafsilâtlandırıyorlar. Hep bu fitnenin kurbanlarını gündeme getirip, rastgele şuna buna sataşıyor, eleştirip suçluyorlar. Hemen hiçbiri de; bu fitneyi tezgâhlayan, bu ateşi körükleye körükleye; Halife Hz. Osman'dan başlatıp son Halife Hz. Ali'nin ölümü noktasına kadar besleyen perde arkasına eğilmiyorlar.

Yâni bu türlü bir üslûpla yazmak da oyunun ayrılmaz bir parçası; bu üslûp o oyunun mütemmimi midir yoksa?

Üçüncü olarak: Biz kesin olarak tanıyor ve inanıyoruz ki, Hz. Ali efendimiz, (k.v.) yaptığı işlerde ihlâslıdır. Ve asla şahsî ve nefsî bir maslahatın etkisinde kalmamıştır... Onun derin bilgisini de biliyoruz. Hattâ kendisinden önceki üç halifenin herbirinin müsteşarı ve bilgide tedbirde başvurduğu hüviyyetti. Hz. Osman'dan sonra halkın kendisine bey'at etmiş ve bu bey'atı ihmal eden Muaviye'yi de âsi saymış olmasıyla, bundan sonra süren tartışma ve mücadeleleri irdeleyen ulemanın cumhurunun ve büyük imamların da ittifakıyla; Muaviye'nin Hz. Ali'ye karşı takındığı tavırla âsi olduğu, Hz. Ali'nin ise, onun karşısında, Osman'dan sonra yegâne, şer'î ölçüde halife olduğunun bilincindeyiz. Ama tabii, âsi olanın müçtehid olduğunu da hâtırımızda tutuyoruz. Öyleyse müçtehide, karşı içtihada yetkisi olunca, onu uyarmaya, onu korkutmaya, onunla savaşmaya da kendisini yetkili sayabilir; bunu da unutmamalıyız.

O halde, sadece tek yönden bakarak, Muaviye'nin tepkisini parmağımıza dolayıp, oradan öteye geçmemek yakışmaz. Üstelik, tarihin tozlandırdığı bu olaya, ona aşırı düşmanlık takınanların rolünü üslenerek eleştirmenin ne faydası var?.

Bize yaraşan ise, özellikle akide yönünden, şeriatın kuralını bilip onun gerektirdiğini yapmaktır. Evet Hz. Osman'dan sonra Halife Hz. Ali'dir. Muaviye de, ona karşı çıkmış âsîlerin mümessilidir. Şimdi ise, olay Allah (c.c.)'ın hükmüne kalmıştır.

Dördüncü olarak: Hâricîlerin konumunu araştıran, Hz. Ali'nin yardımına son gücüyle koşmuşken, âniden değişmelerini, bu sefer de onun en keskin düşmanı ve peşini takibeden suikastçısı oluverişlerini gören, onların aşırılığın kurbanı olduklarını kabul edecektir.

Nitekim, İslâm'ın akidede ve metodda hep orta yolu seçtiği malûmdur. Bunun anlamı, **bilerek ve dengeli hareket etmektir.** Orta yolun sınırları bunlardır. Bilgiyi kaynağından süzen, kural ve gereğine göre kullanan, buna hilm ve vekarı da ekleyen artık, ifrat ve tefrit tehlikesinden korunmuş demektir.

Halbuki Hâricîler, çöllerden gelmiş, Arabın en cahil tabakasıydı. İncelikten, sevgiden geç de, bilgiden ve ölçüden mahrumdular. Bunlar, onların akıl ve gönüllerine misafir bile olmamıştı. Eh, artık, kaba yapılarına ve nefsi taşkınlıklarına kul olmaları tabiiydi. Bu da en başta, hakem usûlünden ötürü Hz. Ali'yi tekfir etmelerinde tipik haliyle ortaya vurdu. Öyle bir karakter yansıtır ki bu; artık büyük günah - küçük günah, kim ne işlerse; bunların nazarında hemen kâfir olmuştur.

Bu aşırılığın işleri tâ günümüze kadar da uzamıştır. Küfürle itham basit sebeblere dayanır, çünkü akli aşırılıktır. Hep söylediğimiz gibi, aşırı akılcılık, her zaman ilmi reddeder ve kurallarını, kanunlarını hiçe sayarlar.

HÂTİMÈ
(SON SÖZ)

Resûlullah (s.a.v.)'ın Bazı Özellikleri ve Mescidiyle Kabrini Ziyaret Etmenin Fazileti Hakkındadır:

Resûlullah (s.a.v.), arasında gömlek ve sarık bulunmayan üç parça kumaşla kefenlendi. Kefenleme bitince, kabrinin kenarındaki sedir üzerine kondu ve halka izin verildi. Grup grup giriyorlar, hücreye, imamsız olarak O'nun namazını kılıyorlardı. Namaz kılanların sırası şöyleydi: Önce amcası Abbas, sonra Hâşim oğulları, sonra Muhâcirler ve Ensâr. Daha sonra da öbür halk kitleleri gelip kıldı... Ve Resûlullah (s.a.v.) vefât etmiş olduğu yere, Hz. Âişe'nin odasındaki yerine defnedildi.

Resûlullah (s.a.v.) vefât ettiğinde, dokuz tane hanımı vardı. Hz. Sevde, Hz. Âişe, Hz. Hafsa, Hz. Ümmü Habibe, Hz. Ümmü Seleme, Hz. Zeyneb bin Cahş, Hz. Cüveyriye, Hz. Safiyye, Hz. Meymûne. Bunlardan, sadece Hz. Âişe (r.a.)'yi bâkire olarak almıştı.

Üç tane oğlu olmuştur: Kasım (ki kendisi onunla künyelenir) ve Peygamberliğinden önce doğmuş, iki yaşındayken vefât etmişti. Abdullah ki, Tahir ve Tayyib diye de adlanırdı. Nübüvvetten sonra dünyaya gelmişti.

İbrâhim ise, Medine'de, sekizinci yılda doğdu, onuncu yılda vefât etti.

Dört de kızı vardı:

Fâtıma, Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Külsum. Hz. Rukiyye, Bedir günü, yâni ikinci yıl Ramazanında vefât etti. Ümmü Külsum ise dokuzuncu yılda Şaban ayında vefât etti. Bu ikisi de, sırasıyla, Hz. Osman İbn Affân (r.a.)'ın nikâhına girmişti. Hz. Zeyneb ise, en büyük kızı olup, Ebü'l-Âs ile evliydi ve Hicretin sekizinci yılında vefât etti. Hz. Fâtıma (r.a.) için söze hâcet yok. Hz. Ali (r.a.)'nin zevcesi, Hz. Hasan ve Hüseyin'in anneleriydi. Resûlullah, insanların en yiğidi idi. Özellikle de Ramazan günlerinde... Herkesten çok dayanıklı ve metîn idi. Yine insanların en güzeliydi. Hem hulk (huy), hem de hakl (dış görünüş) bakımından. En eliaçık ve en güzel ko-

kulusuydu insanlığın. Muaşerette en üstün, Allah'tan korkmada ise en şiddetli... Asla kendi nefsi için kızmaz, intikam almaz, ancak Allah'ın yasakları çiğnenirse kızar, kızması da ancak Hak yerini bulunca geçerdi. O'nun ahlâkı Kur'an idi. İnsanların tecavüzce en ilerisi olup, ev halkının işlerine bile yardımcı olur, zayıfları son derece himâye ederdi.. Hayâ bakımından da insanların en üstünüydü, desek yerindedir. Asla yemek ayırmaz; iştahı varsa yer, yoksa bırakırdı. Hiçbir zaman yaslanıp ya da bir masaya oturup yemek yememiştir. Yiyeceklerden tatlıları ve özellikle balı çok sever, debbeki (kabak yemeğini) aşırı severdi. Öyle olurdu ki; bir ay, iki ay evinde ateş yanmaz, yemek pişmezdi... Hediyye kabul eder, sadaka yemezdi. Ayağına sandalet giyer, elbisesini yamalar, hastaları ziyaret eder. O'nu, ister fakir, ister zengin kim da'vet ederse, da'vete icâbet ederdi. Yatağı, iç hurma lifi dolu bir deri minderdi ...Hâsılı dünya metâından erzak ve malzemesi son derece az idi. Allah O'na yeryüzünün tüm hazinelerinin anahtarını vermişken O, bunların yerine âhirettekini tercih etti... O, sürekli düşünür ve zikirle meşgul olurdu. Gülmesi hep tebessüm halinde görülürdü. Mizah bile yaptığı olsa hep olanı, gerçeği söylerdi (uydurma, asılsız değil). Ashâbıyla ülfet eder, iyilik yapan herkese iyilikte bulunur ve her birinin işine yardımcı olurdu.

Sahîh-i Buhârî'de, Enes İbn Mâlik'ten nakledildiğine göre O, şöyle demiştir: «Resûlullah (s.a.v.)'ın elinden daha yumuşak ne ipek, ne atlas benim elime değmedi. O'nun kokuşundan daha hoş bir koku da koklamadım. Ben O'na on yıl hizmet ettim. Ama bana asla: «Öff» demedi, yaptığım hiçbir işe niçin böyle yaptın, yapmadığıma da niçin böyle yapmadın, diye azarladığını duymadım.»

Bilelim ki, O'nun mescidini ve kabrini ziyaret, Allah'a en yakın olma hallerindendir. Bunun üzerinde ise, bütün devirlerde, bütün İslâm uleması ittifak etmiştir. İhtilâf eden olmamıştır, tâ günümüze kadar. İbn Teymiye hariç (Allah onu afvetsin). O'na göre Resûlullah (s.a.v.)'ın kabrini ziyâret meşrû değildir. Halbuki, ona rağmen müslümanların ittifak ettiği bir sürü delil var:

a) Genel anlamda kabir ziyareti meşrû ve hoşlanılan birşeydir. Nitekim, hepsi bir yana, yukarıda naklettiğimiz gibi Resûlullah (s.a.v.) âdeta her gece Baki' kabristanına gider ve orada yatanlara selâm verip mağfiret dilerdi... Sahihte böylece sabit olmuştur. Bunun tafsilâtına dair hadisler çoktur. Eh, Resûlullah'ın kabri de umuma dahil olduğuna göre, onun hükmü de kendiliğinden anlaşılır.

b) Resûlullah (s.a.v.)'ın kabrini ziyaret hususunda Sahâbe, Tâ-

biîn ve onlardan sonraki dönemlerde ulemanın icma'ı sabit olmuştur. Hattâ, O'nun Ravza-i Şerif'inden her geçişte O'na selâm verilmesi gerektiğine dair hadisleri de bütün seçkin İslâm ulemasının arasında bizzat İbn Teymiye de nakletmiştir.

c) Sahâbelerin de, Resûlullah (s.a.v.)'ın kabrini sık sık ziyaret etmekte oldukları sabittir. Ceyyid isnat ile İbn Asâkir'in nakline göre Bilâl (r.a.) bu ziyaretçilerden biridir. Mâlik'in Muvatta'ındaki nakline göre de, İbn Ömer, Ahmed'in nakline göre de Ebû Eyyub sık ziyaret edenlerden olup, hiçbir kimse de çıkıp onlara mâni olamamış, ya da kötü görüp ayıklamamıştır.

d) Ahmed (r.a.)'in sahih senedle, nakline göre Muâz İbn Cebel'i Yemen'e gönderirken, vedâlaşıyor ve şöyle diyordu: «Muâz! belki bu yıldan sonra artık benimle karşılaşamazsın. Ama muhtemel ki bu mescidime ve kabrime uğrarsın.» Hadiste «Lâalle» kelimesi geçiyor. Bu kelimenin haberine «En» dahil olursa arz ve rica mânâsı ifade eder. Bu cümlenin dizilişi apaçık bir tavsiye ifade ediyor. O'na selâm vermesi tavsiye ediliyordu*. Durum böyle bir açıklığa ulaşınca, artık tek başına kalan İbn Teymiye (r.h.)'nin iddia ettiği tarza karşı başka bir savunmanın yersiz ve kabri ziyaretin de meşrû bir amel olduğu anlaşılır...

Zâten İbn Teymiye'nin bu konudaki dayanağının hepsi Resûlullah (s.a.v.)'ın şu kavlidir: «**İnsanın, ziyarete bineğini ancak şu üç mescide gitmek için hazırlaması uygun olur: Mescid-i Haram, Benim Mescidim ve Mescid-i Aksâ**».

Yine: «**Allah Yahudilere lânet etsin. Onlar peygamberlerinin kabrini mescid haline getirdiler**». Ayrıca: «**Kabrimi iyd (bayram) yeri edinmeyin!**»

Halbuki bu üç hadis-i şerifte de, o zâtın tek başına iddia ettiği şeye bir dayanak mevcut değil. Meselâ: «Hayvan koşturulmaz veya hazırlanmaz...» diye başlayan hadis: «Şu üç mescidin ziyareti için uzaklardan kalkıp gelmek, bunun için hazırlanmak, başka yerlere nazaran daha uygundur» anlamında kinâyedir. Yâni buradaki özelleştirme izâfidir. Zira sahihte sabit olan hadise göre Resûlullah (s.a.v.) Kuba mescidini de her hafta, hattâ bir rivâyete göre

* Burada, ayrıca Resûlullah'tan vârid olmuş bir grup hadisi var, kabrini ziyaretin fazileti hakkında. Ancak çoğu zaaftan hâli değil. Ama her birinin kuvvet derecesi var. Ancak biz, bunca delilin, İbn Teymiye'nin görüşünü şâz bir duruma getirmeye yeteceğini gördüğümüzden artık, onların tahlil, tenkid ve isbatıyla uğraşmayı yersiz bulduk.

her Cumartesi günleri ziyaret ederdi. Buna bakılınca, O'nun bu mescidlerden başkalarını da ziyarete tahsis etmiş olduğu kabul edilir. Ama Resûlullah (s.a.v.) orası için at koşturmadı denemez. Çünkü böyle bir tefsire girişilirse; o zaman bir kimsenin, bir yerden bir yere gitmesi eğer hayvan hazırlayıp gidilmediyse câiz, yok binek hazırlayıp özel gidilirse, bu üç mescidin dışındaki yerleri ziyaret haram olması gerekirdi. Bu tür bir mantığı ise en zayıf akıllar bile reddeder... «Allah, yahudilere lânet etsin. Peygamberlerinin kabrini mescid yaptılar», hadîsine gelince, genel haliyle ziyarete delâleti yok.

Çünkü, yukarıda izahı geçtiği üzere, burada kabrin veya çevresinin namazgâh edilmesini ayıplamaktadır. «Mesâcid» sözü bunu anlatır. Çünkü mescid, namaz kılınan yerin adıdır. Çünkü kabri sadece ziyaret, onu mescid edinme anlamına edinmiş olurdu. Öyle ya, O da Baki' kabristanını her gün ziyaret ederdi.

«**Kabrimi bayram yeri yapmayın**» sözüne gelince: Bu demektir ki, benim kabrimi ziyareti muayyen günlere bağlamak suretiyle; bayram günleri gidilen mahallere benzetmeyin. Nitekim Hâfız el-Münzirî de, öbür hadîs uleması da böyle tefsir etmişlerdir. Ayrıca; o mahalde, süslü püslü görünme, yığılıp bağırıp çağırma, lâubali hareket etme; yâni bayram şenliğine gelmiş gibi davranmanın nehyedilmesini anlamak da mümkündür tabii... Ama, Resûlullah'ın kendi kabrini, sırf ziyaretten menetme anlamına yormak, çok uzaktır. Çünkü yine «İyd»den kastı, kabri ziyaret olsa; o zamanda Resûlullah, Baki' mezarlığını «İyd» yâni bayram yeri kabul etmiş olurdu. Bu tezat nasıl anlaşılsın?

Şimdi, dikkat etmeliyiz. Resûlullah (s.a.v.)'ın kabrini ziyaretin de birtakım usûl ve âdâbı vardır. Ve uyulması zaruridir. Allah sana, orasını ziyareti nasibederse, önce ona doğru bir niyetle karar ver. Önce O'nun mescidini ziyarete, sonra da kabrini ziyarete niyet et. Medine'ye girerken boy abdesti al. En temiz elbiselerini giyin. Medine'ye ayak basıp O'nunla şereflendiğinde, Allah'ın yarattıklarının en hayırlısı ile şereflendirdiği bir beldeye girmekte olduğuna kalben hâzır ol. Mescide girer girmez de doğruca «Ravza»'ya yönel. Kabirle minber arasında iki rek'at Tehıyyetü'l-Mescid kıl. Bundan sonra «Kabr-i Şerif»'e yaklaştığında; dikkat et, öyle şamata ve tehacümden sakın. Bazı cahillerin yaptığı gibi, şebekeye yapışıp öpme, elini yüzünü sürme vs. den şiddetle sakın. Bu, insanı harama kadar götüren bir bid'attır... Aksine, kabirden mümkün mertebe uzakta dur. Önüne gelen duvarın karşısında heybetle celâl duygusuyla dur.

Ve Resûlullah'a hafif bir sesle selâm ver; «Şehadet ederim ki, Allah'tan başka ilâh yoktur. Şehadet ederim ki; sen Peygamberlik ödevini duyurup yerine getirdin. Ümmetine nasihatını yapıp onları güzel öğüt ve üstün hikmetle Allahın nizamına çağırdın. Son nefesine kadar da Allah'a kulluktan geri kalmadın. Öyleyse, sana, ashâbına, ailene; Rabbimin sevip dilediği ve razı olduğunca salât ve rahmet etsin...» de.

Sonra biraz sağa kayarak kıbleye dön. Böylece yönelişin, sırf kabre olmamış olsun. Ve elini açıp kalbin Azîz ve Celîl olan Allah'ın korku ve ürpertisi içinde duâ et. Ama, sakın bunu Resûlullah (s. a.v.)'a karşı edebsizlik de sanma. Sanma ki, duâ kabre yönelerek yapılmalıdır. Hayır! Duâ Allah (c.c.)'a bir hitaptır. O'na hitabta ise ikinci birşeyin iştirâki asla câiz olmaz. Ve Allahü Teâlâ'ya duâda dönülecek en hayırlı yön ise Kıble'dir. Sen sakın, birtakım câhil ve bid'atçılardan gördüğün şeylere itibar etme. Ve duâna şöyle başla:

«Yâ Rab! Sen buyurdun, buyruğun haktır: «O nefsine zulmedenler sana gelip de Allahtan af dileselerdi, Resûl de onlara af dilerdi ve Allah'ın ne kadar da tevbeleri kabul ettiğini göreceklerdi.»

İşte ben de sana geldim, tevbe ediyorum. Günahlarımdan istiğfar edip, Resûlünden de şefaat diliyorum, senin nezdinde!. Ve yâ Rabbi, sağlığında O'nun kendisine mağfiret ettiğin gibi, bana mağfiret etmeni bekliyorum...

Bundan sonra da, artık, din ve dünyan için, din kardeşlerin ve yakınların için istediğin kadar çok duâ et.

Ey kardeşim! Bu duâda bana da bir hisse ayırmayı unutma sakın. Ve de ki; yâ Rab! Öncekileri ve sonrakileri, o muhakkak olacak mahşer gününde topladığında; şu fakir günahkâr kulun, «M. Said Molla Ramazan oğlunun» da günahlarını en uygun şekilde ört. Ve bağışladığın kullarının arasında onu da ni'met ve bereketinin himâyesine dahil et. Onu da, Resûlün Muhammed aleyhisselâm'ın Havzı kenarında o şerbetten takdim edilenlerden eyle. O, yüzünde neş'e ve tebessüm, Havzının kenarında; hayat dağıtmak için, ashâbını, tanımadığı tüm ümmetini, kendisini iştiyakla sevenleri beklediği günde!.. Onu kovulan ve mahrûm bırakılanlara katma.

Bu senin için bir ahd olsun kardeşim. Hangi halde olursan ol, bu kitabı bitirdiğinde, Allah'tan bu kardeşin için taleb edeceğin bir

ahd. Ve bil ki; bir kardeşine gıyabında duâdan daha hâlis ve samimî si olamaz. Sakın beni unutma!..

Ben ise, Allah'a bu kitabı bitirirken tevfik ve hidâyetinden ötürü sonsuz şükür ve hamdimi arz ediyorum. Aynı zamanda sevgilisi Muhammed Mustafa (s.a.v.)'nın sünnetinden bana en güzel nasibi ihsan etmesini yalvara yakara istiyorum. Gönlümü O'nun sevgisiyle doldurmasını, bizi de O'nun sancağı altında toplamasını diliyorum. Ve her müslüman kardeşim için de tıpkı bunları niyaz ediyorum.

Ve nihayet, O yüceler yücesi dergâhtan benim şu kitabı yazarken, farkına varmadan düştüğüm hatâları hoş görmesini, sâdır olan yanlış ve kusurları bağışlayıp; sarfettiğim gayret ve doğru niyetten ötürü bu kitabı bana şefaat belgesi kılmasını temenni ediyorum.

Salât ü selâm, her türlü ihtiram; o Ümmî Nebîmize, O'nun âl ü ashâb ü etbâına olsun.

Dâva ve duâmızın başı ve sonu: «**Elhamdü lillâhi Rabbi'l-âlemîn**»'dir.

Fıkhu's-Siyre İçin Basında Yazılanlar:

«FIKHU'S-SİYRE»

Çiçek bahçemizde yeni hârika bir gül daha açtı! Her açan yeni güle selâm olsun. Rengiyle, kokusuyla gönül ve gözlerimize ziyafet çeken rengârenk güller, siz ne güzelsiniz! Tüm çiçekler güzel ama yediveren gülleri daha bir başkadır. Bazı güller vardır kokusu, rengi ve formuyla diğerlerinden daha gözalıcıdır! Böylesi güllere «Sultanî Gül» derler. Gülü sevenlere, bahçevan hep bu gülü göstererek: «Hârika değil mi?» diye sorar bazen. Eğer siz gülden anlıyorsanız, hele hele tutkunsanız, o gülü övecek kelime bulmakta zorluk çekersiniz! Binbir emek çekilerek yetiştirilen böylesi nâdide bir gülü yetiştiren bahçevana içinizde ancak bir minnet, bir sevgi duyarsınız.

Diğer adıyla «Peygamberimiz (s.a.v.)'in uygulamasıyla İslâm» eserini elime alır almaz; böyle bir duygu sardı içimi. Eskilerin deyimiyle «Zarf ve Mazruf» bir aradadır. Yalnız cildi güzel, baskısı güzel değil «İçerik» muhteva bakımından güzel! Aslolan da bu değil mi? Okuyucuya verdiği mesaj nisbetinde değer kazanır bir kitab! Kitab vardır uyutur, kitab vardır uyandırır. Sizi uyandıran bir kitabı okudukça, yazarın düşünce kapasitesi sizi etkilemeye başlar, okurken O'na saygı ve sevgi duyarak okursunuz. Hele bir kitabın nasıl bir doğum sancısı içinde meydana geldiğini biraz biliyorsanız, bu saygınız minnete dönüşür!

Tarihimizin içinden süzülüp gelen saygı değer âlimlerimizin özgün te'liflerini okurken hep bu duyguyla okumuşuzdur. Ondört asırlık bir zaman içinde eserleriyle haklı bir üne kavuşan ve müslümanların gönlüne taht kuran kaç âlimimiz var? Her asırda on veya onbeş kadar değil mi? Belki bazılarının değerleri öldükten sonra anlaşılmış olur. Yeni gelen âlime bazı kısır yetenekliler yer açmak istemezler; dudak bükerler, istihfaf ederler. Köşeleri tutanların her devirde âdetleri böyledir! Ama, yeni gelenin bileği güçlüyse, bu yeri kendi bileğinin gücüyle açmasını bilir. Dr. Said Ramazan el-Bûtî Hocamız da bu bileği, yâni kalemi güçlü olanlardan... Ne için yazdığını bilenlerden! Zamanın sırrını kavrayan, zamanı yaşayan soylu bir âlimimiz! Onu, bize bu eseri tercüme ederek kazandıran Ali NAR Hocamız daha iyi tarif ediyor.

«Üstad M.S. Ramazan, bütün vazifelerini yürütürken, bir yandan da ülkede intişar eden çeşitli gazete ve özellikle ilmî dergilerde, ilmî, fikrî ve edebî yazılar neşretmekteydi. Yine çeşitli seviyede, halka ve gençliğe hitaben konferanslar vererek, camilerde geniş çaplı sohbet düzenleyerek halkı irşad ediyor, kültür ve inanç yönünden genç müslümanları eğitiyordu... Dersleri, sohbet ve konferansları da umumiyetle yazdığı ilmî eserlere istinad ediyordu. Yâni şu sunduğumuz «Fıkhu's-Siyre ile itikadî konuları ele alan «Kübrâ'l-Yekiniyât» kitablarındaki konuları izah ve yorumları çevresinde, müslüman halkın din ve dünya ufkunu aydınlatmağa uğraşıyordu.»

Öte yandan tabiî, ilmî, fikrî ve edebî olmak üzere yeni eserler vermeye halen devam etmektedir... Eserlerinde ele aldığı başlıca konular, Fıkıh, Usûl-i Fıkıh, Akîde, Felsefe, Sosyoloji, Edebiyat... Yirmi beşten fazla eserinden bazılarına birer cümleyle işaret ediyoruz» diyor.

Üstadın kısa biyografisini ve verdiği te'lif eserleri okuyunca geçmişteki âlimlerimizi anımsıyoruz. Kesintiye uğrayan bir devirden sonra, yeniden dirilişimizin öncülerini selâmlıyorsunuz. Şimdikilerin birçoğu ancak bir tek ilim dalında uzman olabiliyorlar. Bu devirde bu bile kolay değil iken, üstadın bu kadar ilim dalında mütehassıs olması, ilmî ve fikrî kariyeri hakkında, dahası bir «Dâva adamı» olması hakkında yeterli bir fikir veriyor bize... Onun için: Bir pınar bulmuşuz, isitifade etmesini bilelim diyoruz

Ali NAR kardeşimizle birlikte bu kıymetli esere emeği geçen Orhan AKTEPE kardeşimizi ve GONCA yayınevi sahiplerini bize böylesi özgün eserler kazandırmaları duâ ve temennisiyle tebrik ediyor, «Esselâmü Aleyküm ve Rahmetullahi ve Berekâtühû» diyoruz.

Mustafa ARAFATOĞLU

FIKHU'S-SİYRE
ve
ALİ NAR

«Batı'nın ilimde ilerlediği gibi onlar da ilerlemiş olacaklar, kalkınma ve teknolojide onların seviyesine çıkmış olacaklar...»

Dr. M. S. R. el-BÛTÎ

Fıkhu's-Siyre müellifi muhterem Dr. M. S. Ramazan el-Bûtî'yi şahsen tanıyabilmiş değilim. Talih; her zaman ve her konuda gülmüyor insana...

Vesile-i teselliidir ki bu ilim adamını «Fıkhu's-Siyre» isimli eserinin tercümesiyle; gıyaben de olsa tanıma fırsatını bulmuş olduk.

«Beyânü'l-Lisân ayniyle insan» fehvâsınca; «Fıkhu's-Siyre» eserini tetkik imkânı bize; muhterem müşârün-ileyhi tanıma imkânını da birlikte getirmiş oldu.

Gerçekten de Dr. el-Bûtî; «Fıkhu's-Siyre» isimli eseriyle hem târihe, hem fıkha ve binnetice de «İslâm»'a büyük hizmet vermiş bulunmaktadır.. Mütevâzi ifadeleri bir yana, bu bâbda «Yeni Bir Ekol»ün çığırını açmıştır. Hiç şübhesiz: «...güzel çığır açanlar için ecirler vardır» sünnetindeki müjdenin muhatablarından da olmuştur.

Fi'l-vâki; İslâm tarihi yazılmış, bu konuda iyi veya kötü niyyetli insanlar kalem sallayıp mürekkep de harcamıştır. Kötü niyyetleri kendi niyyetlerinin âkıbetleriyle kendilerini başbaşa bırakarak, iyi niyyetlerinin hizmetlerine bakıldıkta görülür ki, İslâm âleminin tarihî seyr içerisindeki gelişmesi, duraklaması, gerilemesi birtakım hâdiselerin eseridir. Değerlendirilmesi ve ders alınması gereken sayısız olaylar cereyan etmiş; farklı yapılar, farklı etkiler, hâdiselere de farklı istikamet vermiştir.

Esasen genel mânâda «târihî gelişme» hep böyle görünegelmiştir. Tarihçi; «Vaka-nüvis» olmaktan öteye geçememiştir. Okurları da bazı isimleri ve belli tarihleri hâfızasının gücü nisbetinde öğrenip ezberlemekten öteye gidememiştir. Genelde «işte târih budur» denilebilir.

İlim erbâbınca «Fıkıh» konusu da ihmal edilmiş değildir Bu hususta da; yine «mahzâ İslâm'a hizmet»in dışında hiçbir emeli olmayan kalem erbâbı bulunduğu gibi, İslâm'ı gerçek hüviyetinden ve amelî yaşantı-

sından sap:tırmak isteyenler de olmuştur. Bilhassa; kendilerini «müceddid» zanneden ukalâlar, «müctehid» vehmeden akl-ı evveller; «nâs» ile «mantık» arasında mukayeseye cesaret gösteren pervâsızlar, «asrîlik» illetine mübtelâ illetliler çıkmıştır. Bunları niyyetleri ve amellerinin âkıbetiyle başbaşa bırakalım.

Dr. el-Bûtî bu eserinde; «Fıkıh» ile «Siyer»'i birlikte, yaşantılar ve olaylar halinde takdim etmektedir ki; mûtâlar (veriler) ve kaynak hükümler birbirini te'yid ve takviye etmektedir.

«Dersler, ibretler, tahliller...» bölümleri ile ise; târihe mâl olmuş, geçmiş ile yaşanmaya hazır gelecek arasında akıllı ve faydalı, hattâ zarurî bir köprü kurulmak istenmiştir.

İşte çarpıcı bir örnek: «...Bu kafalar, Batı hayranlığının etkisi altında müslümanların Avrupalılar gibi kalkınmalarının tek yolu, Avrupalıların hristiyanlığı anladıkları gibi onların da müslümanlığı öyle anlamaları, İslâm'ın gaybî hakikatlarını maddî ilimlerin buluşmalarıyla izah etmeleri, ilmin tesbit edemediği gayba inanmamaları... vehmine kapıldılar. Bundan dolayı da bu ekolün ileri gelenleri Din'de reform fikrini ortaya attılar. Halbuki İslâm Dini hiçbir zaman bozulmadı ki, reforma veya reformcuya ihtiyaç duysun.»

Asrımızda; «herşeyin madde plânında, çok para kazanma hırsıyle yürütüldüğü...» platformlarda, «te'lif-tercüme» eserlerin seçimi gerçekten kolay değildir.

Müellifin «24 ayar» olması yetmiyor. Bizim gibi ,konuyu asıl kaynak eserden değil de tercümesinden takib etmek zorunda kalanlar için «MÜTERCİM» belki de birinci derecede önemlidir.

Bu eserin mütercimlerinden Ali Narı' ilk talebelik yıllarından ve çok yakından tanıdığım içindir ki her halde; esere olan güvenim daha da artmıştır.

Devir artık «İlm-i Hâl» devri değildir. Her müslüman biraz daha ilerilerini, İslâmî konuların stratejik yanlarını da öğrenmek zorundadır. Çünkü hasımlar senelerden beri o gayrettedir

«FIKHU'S-SİYRE» isimli eseri tavsiye etmek hem hizmet, hem de mânevî zevktir. Emeği geçenlere «TEŞEKKÜR» ise borcumuzdur.

Yasin HATİBOĞLU

FIKIH KONULARINA AİT FİHRİST

Namaz Bahsi:

Salât-ı Havf'ın Meşrû Oluşu (Harb Namazı 279
Vakti Geçen Namazın Kazasının Farz Oluşu 318
Kâbe'nin İçinde Namazın Hükmü 396
Şükür Secdesi ve Delili 434

Cenaze Bahsi:

Yıkanmayan ve Namazı Kılınmayan Şehid 262

Mescidlerin Hükmü:

Eski Mezarlıkların, Mescid Yapmak Üzere Düzeltilmesinin Hükmü 206
Mescidlerin Sağlam Yapılıp, Süslenmesi 207
Müslüman Olması Umulan Gayr-i Müslimlerin Mescide Girebileceği 445
Kabirlerin Mescid Edinilemeyeceği 483

Hacc Bahsi:

Engellenen Kimsenin Hac ve Umredeki Durumu 346
Tavafta Izdıba' ve Hervelenin Yeri 367
Hacc ve Umrede İhramlının Nikâhı 367

Mekke Hareminin Özellikleri:

Savaşın Yasak Olması 393
Avlanmanın ve Bitki Koparmanın Yasak Olması..... 395
Oraya Girerken, İhramlı Olmanın Gerekliliği 385, 396
Gayr-i Müslimlerin Orada Kalamıyacağı 396
Kâbe Hizmeti 399
Peygamber'in Kabrini ve Mescidini Ziyâretin Âdâbı ... 525

Faiz Bahsi:

Ribel-Fazl'ın Gıdalarda Haramlığı 354

Müsâkat:

Müsâkat Akdinin Meşrû Oluşu 352

Nikâh Bahsi:

Azil ve Doğum Kontrolünün Görünümü 296
İhramlı İken Nikâh 367

Cinâyet:

Hadd-i Kazfin Şartı 303

Yasaklar ve Mübahlar:

Müslüman Kadının Örtünmesi 241
Gelene Saygı Maksadıyla Ayağa Kalkma 325
Oturan Kimsenin Yanında Ayakta Bekleme 344
Uzaktan Geleni Kucaklayıp, Öpme 354
Mühür Yapmak ve Parmağa Yüzük Takmak 363
Kur'an Okurken, Terci' ve Terennüm Yapmak 392
San'at Olarak Resmin Yeri 397
Kadının Yabancılarla Toka Yapması 402
Kadının Sesi Avret midir? 402
Zikir Anında Raks Câiz mi? 427
Din Uğruna Tehcir (Kısıtlama) 433
Putların ve Heykellerin Yıkılması 400, 447
Okuyup Üflemenin Cevazı 477
Sihir ve Te'siri 479

Cihad, Barış ve Anlaşma:

Müslümanın Başkasının Himâyesine Girmesi Câiz mi? 136
Cihadın Meşrû Oluşu 178
Dâr-ı Harb'ten Hicretin Zarureti 185
Uzak Ülkelerdeki Müslümanlara Yardım 186
Düşmanın Mülküne Saygı Gerekmez 228
Şer'i Siyaset İçin Barış ve Anlaşma 229
İmâm, Casus ve Gözcü Çıkarabilir 231, 410
Gayr-i Müslimlerle İşbirliği 246, 385
Küfür Diyârında Ayaklanma Câiz midir? 268, 269
Esir Bir Müslüman Emân İsteyebilir 269
Düşmanın Ağaçları ve Mahsûlü Tahrib Edilebilir 275
Düşmana Harb Tazminatı Verilmez 316
Anlaşmayı Bozana Savaş Açılabilir 323
Savaşta Gayr-i Müslimlerden Yardım Alınabilir mi? 254
Savaş Dışında Düşmanlardan Yardım Alınabilir mi? 341, 411
Müslümanların Düşmanlarıyla Barışı 345
Sulhün Müddeti Bellidir 345

Sulhta Câiz ve Yasak Olan Şeyler 345
Tebliğ Ulaşan Kimselere Âni Baskının Câiz Olduğu 350
Ganimetlerin Gazilere Dağıtılması 351
Ganimet Dağıtımında Metod 352, 407
Savaşsız veya Savaşla Alınan Düşman Mallarının Durumu 276
Barış ve Barışın Bozulması 385
Kadınların Savaşa Katılması 412
Selebin Hükmü 413, 414
Kadınların, Çocukların ve Kölelerin Öldürülemiyeceği 413
Gazi Ne Zaman Ganimete Sahib Olur? 414, 415
Müellefe-i Kulûb Hakkında İslâm Siyâseti 415
Ehl-i Kitab ve Cizye 431
Elçilere ve Sığınanlara İyi Muamele 448

Büyük İmamlık Bahsi (HALİFELİK):

İslâm'da, Kadın-Erkek Eşitliğinin Anlamı 401, 217
Şûrâ (Şartları ve Lüzumu) 229, 253 315, 341
Peygamberimizin Özel Tasarrufları 232, 235
Münafıklar Hakkında Hüküm 245, 430 432
Müslümanların Tedbiri 231
İmamlık ve Emirlik 372
İmam Seçimi 372
Kadınların Bey'atı 402
Reisin Dinî Bilgisi 448, 449 450, 451
Resûlullah'tan Sonra, Hilâfet Hakkının Bir Kişiye Tahsis Edilmediği 494
Şâri'in Sükût Geçtiği Her Konuda Çoğunluğun Görüşüne Uyulur 495
Devleti İdare Edenlerin, Kendi Yakınlarına Dikkat Etmesi Hususu 511

Kaza Bahsi:

Sanığa İşkence Câiz mi? 386, 387

Engellenmiş Olmak ve Ehliyetin Durumu:

Rüşde Ermemişlerle Alış-Veriş 206

Nezir Bahsi:

Hanefîlerin Nezir Görüşü 434

Bölüm ve Mevzu	Sayfa
f) Mûte Muharebesi	368
g) Mekke Fethi	375
h) Huneyn Gazvesi	404
i) Tebük Seferi	418
j) Hz. Ebû Bekir'in Haccı	435
k) Dırar Mescidi	439
l) Sakîf Hey'etinin Müslüman Oluşu	441
m) Adiy bin Hâtim'in Müslüman Oluşu	448
YEDİNCİ BÖLÜM: (Da'vetin Tamamlanması)	453
a) Elçiler Yılı	455
b) Vedâ Haccı ve (Hutbesi)	457
c) Resûlullah'ın Hastalığı ve Refik-i A'lâya Erişmesi	469
d) Hz. Ebû Bekir'in Faziletlerine Dâir	481
SEKİZİNCİ BÖLÜM: (İdeâl Hilâfet Döneminden Bir Özet)	487
Hz. Ebû Bekir'in Hilâfet Dönemi	489
Hz. Ömer'in Hilâfet Dönemi	497
Hz. Osman'ın Hilâfet Dönemi	505
Hz. Ali'nin Hilâfet Dönemi	514
Hâtime	525
Fıkhu's-Siyre İçin Basında Yazılanlar	531
Fıkıh Konularına Dair Fihrist	535
Genel Fihrist	538

MÜTERCİMLERDEN ALİ NAR'IN ÖBÜR TERCÜME VEYA TE'LİFLERİ:

A) 1 — Akaid Risâleleri
2 — İçtihad - Müçtehidler
3 — Mezhebsizler ve Mukallidleri
4 — Hicret
5 — İslâmî Düşünüş ve Yaşayış
6 — Kırk Hadîste Müslümanın Hüviyyeti

* * *

B) 1 — İlm-i Kelâm Dersleri
2 — Kur'an Okuma Metodu

* * *

C) 1 — Fetih, Koro, Muhtar Kafası, Hayır
2 — Arılar Ülkesi, Kuzey Kahramanları, Cakartalı Kız, İlâhî Nûr
3 — Ortadoğu Günlüğü

D) 1 — Oğluma ve Kızıma Nasihat
2 — Hicret Yürüyüşü

* * *

———0O0———

GONCA YAYINEVİ'NİN ESERLERİ

İSLÂM TARİHİ (4 cild)
Yazan : Hüseyin Algül
1. cildi, Peygamberimizin Dönemi,
2. cildi, Halifeler Dönemi,
3. cildi, Emevîler, Abbasîler ve Endülüsler,
4. cildi, Müslüman Türk Devleti'ni
ihtiva ediyor.

PEYGAMBERLER VE PEYGAMBERİMİZ

Yazan :. Y Afif - Abdülfettah Tabbâra. Tercüme: Ali Rıza Temel - Yahya Alkın. Bu eser kaynaklara sadık kalarak hazırlandı. Güvenerek okuyacağınız tek eserdir.

İSLÂM İLMİHALİ (Ailenin El Kitabı): Bir komisyon tarafından hazırlanan bu ilmihalde iman, ibâdet, siyer ve ahlâk konuları ayrı ayrı olarak ele alınmıştır.

ÇOCUK İSİMLERİ ANSİKLOPEDİSİ
Hazırlayan: Hüsamettin Kaya. Bu eserde isimler ve anlamları alfabetik olarak veriliyor.

TÜRKÇE - ARAPÇA LÜGAT
Yazan : Mevlüt Sarı, 1. hamur, 512 sayfa.
Bu lügat Türkiye'de ilk defa basılıp okuyucularımıza sunulmuştur.

MODERN LÜGAT : (Türkçe - Arapça - İngilizce) Hazırlayanlar : Hikmet Özdemir - İsmail Karakullukçu.

TÜRK MOTİFLERİ VE İŞLEMELERİ
Yazan: İ. Beşoğlu, 1. hamur kâğıda basılı.
Dikiş, nakış ve el işleriyle meşgul olan hanım kardeşlerimizin bu eserden istifade edecekleri bir gerçektir.

ARILAR ÜLKESİ
Yazan : Ali Nar

İSLÂM'DA TALÂKIN HÜKMÜ VE HİKMETLERİ
Yazan: Ekrem Doğanay

MİRAC
Yazan: Dr. Hikmet Özdemir

TEVHİDÎ İNANÇ
Yazan: Şeyh Abdurrahman İbn Hasen

ALLAH KİMLERİ SEVER : Yazan: E. Nigâr Atasoy

PEYGAMBER EFENDİMİZ. Yazan: Ahmed Cevdet Paşa

ALMAN GELİN (Roman) Yazan : Abdullah Sadık

BAŞLANGIÇTAN GÜNÜMÜZE İSLÂM VE MÜESSESELERİ TARİHİ
Yazan: Hüseyin Uslu

ZULMÜ ALKIŞLAYAMAM (Roman)
Yazan : Yener Karadeniz

MUHTAR KAFASI (Piyes)
Yazan : Ali Nar

NAMAZ - ABDEST - GUSÜL REHBERİ
Yazan : Rauf Pehlivan

BEN KÜÇÜK BİR MÜSLÜMANIM
Yazan : Nazım Cumhur

İSTİBRA USULÜ
Yazan : Dr. Ali Hataylı